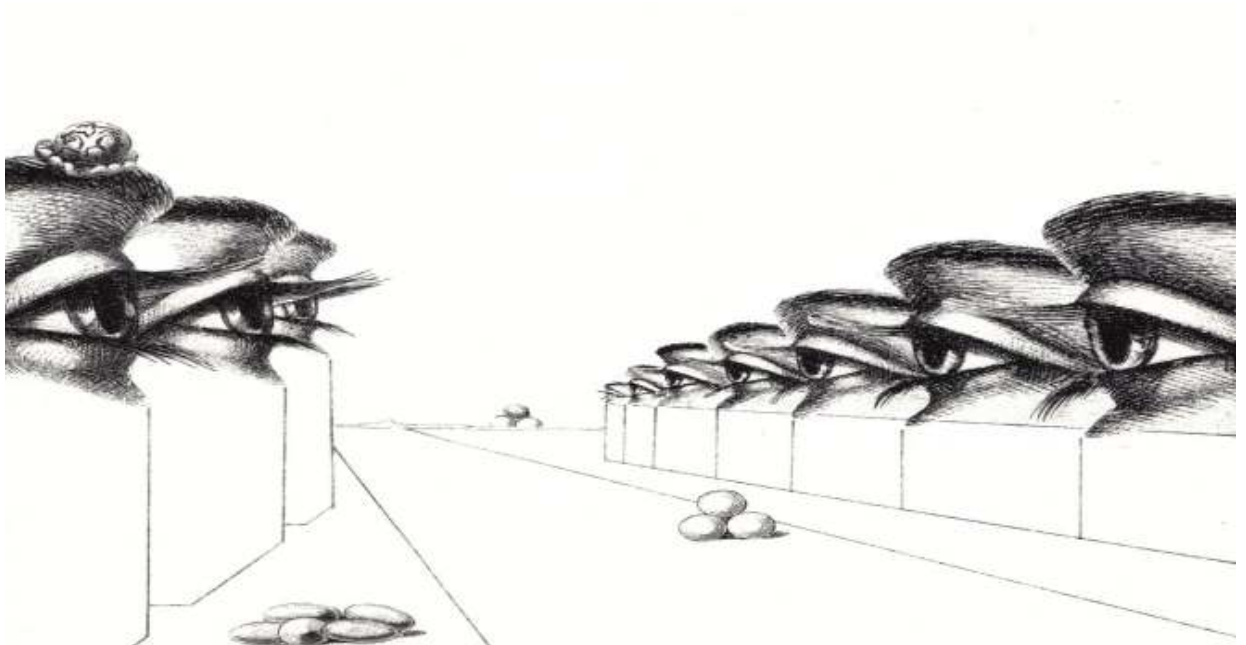

“l’Europe sera de droite ou ne sera pas!”

De netwerking van een neo-aristocratische elite in de korte 20ste eeuw

Klaartje Schrijvers

Promotor: Prof. Dr. Gita Deneckere
Proefschrift ingediend tot het behalen van de graad van
Doctor in de Geschiedenis
Academiejaar 2007-2008

Universiteit Gent
Faculteit Letteren en Wijsbegeerte

Illustration: Max Ernst, *Une Semaine de Bonté ou Les sept éléments capitaux*, Dernier Cahier, 1934

Opgedragen aan Walter De Bock

INHOUDSOPGAVE

DANKWOORD	11
LIJST VAN AFKORTINGEN	15
INLEIDING	19
<i>Prelude</i>	19
<i>1. Status quaestionis en de historiek van het onderzoek</i>	23
1.1. Een voorlopige probleemstelling	25
1.2. Methodologische queeste	28
1.3. Netwerkanalyse: Een relationele benadering	30
1.4. De uiteindelijke probleemstelling	32
1.5. Een rechts Europa en de problematiek rond de definiëring van rechts	34
<i>2. L’Histoire se fait avec des documents. Pas de document, pas d’histoire!</i>	38
2.1. The theatre of historical sources	38
2.2. Het archief van Walter De Bock	41
2.3. Historische kritiek van de bronnen	43
2.3.1. <i>De “papieren” Damman</i>	45
2.3.2. <i>De onvermijdelijke onvolledigheid</i>	46
3. Structuur van de doctoraalscriptie	50
DEEL I. EUROPA	53
<i>Inleiding</i>	53
<i>1. Wie was Florimond Damman ?</i>	56
<i>2. De Paneuropese Unie</i>	63
<i>Richard Coudenhove-Kalergi</i>	64

2.1. Coudenhove-Kalergi en de roots van de naoorlogse	
Europeïstische organisaties	65
<i>2.1.1. Het principe van een “neo-aristocratie”</i>	65
<i>2.1.2. Europa in crisis en het concept van een “hyperethiek”</i>	69
2.2. Een historisch fundament voor een Paneuropa	71
2.3. De Paneuropese Unie in concreto	72
3. Florimond Damman en de Europeïstische organisaties	78
3.1. l’Action pour une Europe Nouvelle et Atlantique (AENA)/	
Mouvement d’ pour Action l’Union Européenne (MAUE)	79
3.2. Cercle de Politique Etrangère	83
3.3. Centre Européen de Documentation et d’Information (CEDI)	87
<i>Otto von Habsburg</i>	89
<i>Alfredo Sanchez-Bella</i>	91
<i>CEDI België</i>	92
3.4. l’Académie Européenne de Sciences Politiques (AESP)	94
<i>Jean Violet</i>	99
<i>Cercle Pinay</i>	104
4. Private clubs in de marge van het Europees verhaal	111
4.1. De Cercle des Nations	112
<i>Cercle Charlemagne</i>	116
4.2. Richard Van Wijck en de Ordre de Rouvre	118
<i>De krach van Van Wijck</i>	121
5. Het web van Florimond Damman	128
<i>John Biggs-Davison</i>	130
<i>Luc Beyer de Rycke</i>	132
6. Conclusie	138

DEEL II. EUROPA: EEN ATLANTISCH VERHAAL	141
<i>Inleiding</i>	141
1. De European Movement (EM)	144
1.1. Council on Foreign Affairs (CFR)	146
1.2. De European Movement concreet	153
1.3. La Ligue européenne de coopération économique (LECE)	156
2. Een coup d'état in slow motion	163
3. De Bilderberggroep	166
<i>David Rockefeller en de Trilaterale Commissie</i>	176
<i>Tussentijdse conclusie</i>	183
4. De anticommunistische think-tanks	184
4.1. World Anti-Communist League (WACL)	184
4.2. Ligue Internationale de la Liberté (LIL)	190
4.3. Groupement de Recherche et d'Etude pour la Civilisation Européenne (GRECE)	194
4.4. EUROWACL	196
<i>Roger Pearson</i>	197
<i>Robert Close</i>	199
4.5. De ultraconservatieve think-tanks en hun networking	202
4.5.1. <i>Institute of Studies of Conflicts (ISC)</i>	204
4.5.2. <i>Service d'Action Civique (SAC)</i>	207
<i>Een tussentijds resumé</i>	210
<i>Organogram</i>	211
5. De stay-behind	212
5.1. Wat voorafging: een internationale anticommunistische context	214
5.2. Gladio België	216
<i>STC/MOB en SDRA 8</i>	219

5.3. Een nieuwe protagonist: Yves Guérin-Serac	228
5.4. Aginter Presse en Gladio	230
5.5. “Operation Demagnetize”: Gladio in Italië en Frankrijk	236
<i>Licio Gelli</i>	241
<i>Kaderstuk: de Loge P2 en de bank van het Vaticaan</i>	242
<i>De Moord op Aldo Moro</i>	246
5.6. Gladio in Frankrijk	249
5.6.1. <i>Paix et Liberté</i>	251
5.6.2. <i>Opnieuw de SAC</i>	257
5.7. Gladio in Duitsland	259
<i>Reinhard Gehlen</i>	260
<i>Status quo</i>	262
6. Conclusie	267
DEEL III. LES BELGES	269
<i>Inleiding</i>	269
1. Florimond Damman en het “andere” extreem-rechts	272
<i>Jo Gérard</i>	272
1.1. Comité d’Action et de Défense des Belges d’Afrique (CADBA)	276
1.2. Mouvement d’Action Civique (MAC)	280
<i>Emile Lecerf</i>	285
1.3. De NEM-clubs	288
1.4. De CEPIC (Centre Politique des Indépendants et cadres Chrétiens)	292
<i>Paul Vankerhoven</i>	298
1.5. Het Public Information Office (PIO)	299
<i>Benoit de Bonvoisin</i>	303
<i>Paul Vanden Boeynants</i>	304
<i>De jonge garde en hun oude leermeesters</i>	310
2. Vive le Roi, Vive l’Ancien Régime	312
2.1. Marcel De Roover	315

2.1.1. <i>Société d'Etudes Politiques, Economiques et Sociales (SEPES)</i>	317
2.1.2. <i>Milpol</i>	319
<i>André Moyen</i>	320
2.1.3. <i>Mars et Mercure</i>	322
2.2. De Tweede Wereldoorlog en het Belgische verzet	325
<i>Georges de Lovinfosse</i>	335
<i>Jean del Marmol</i>	337
<i>Paul de Launoit</i>	342
2.3. De naoorlogse verzetsbewegingen	344
3. Een geestelijke vader: Charles Maurras	355
3.1. L'Action Française	355
3.2. Het Belgische reactionaire katholicisme	358
4. Conclusie	366
EPILOOG: DE ZAAK RENIFLEURS	369
<i>Inleiding</i>	369
1. Een laatste erfenis van Florimond Damman	371
2. Een reconstructie	374
<i>Alain de Villegas</i>	374
<i>Aldo Bonassoli</i>	375
<i>Compagnie Européenne de Recherches (CER)</i>	380
<i>Daniel Boyer</i>	382
3. Een bittere conclusie	391
4. Alle wegen leiden naar Rome en Damman	393
5. De agendaboekjes van Florimond Damman	397
6. De fakkel werd doorgegeven	401

BESLUIT	405
<i>1. Het resultaat van een netwerkanalyse</i>	406
<i>2. Een synthese</i>	407
SELECTIEVE BIOGRAFISCHE LIJST	419
LIJST VAN ORGANISATIES	439
BIJLAGEN	453
GRAFIEKEN	467
BIBLIOGRAFIE	475
<i>1. Primaire Bronnen en Artikels uit Archieven</i>	475
<i>2. Contemporaine literatuur en memoires</i>	497
<i>3. Secundaire Literatuur</i>	499

DANKWOORD

Het schrijven van een doctoraalscriptie is – en dat zullen al mijn voorgangers beamen – een helse onderneming, een calvarietocht waarin de hoogste toppen van intellectueel genot zich afwisselen met de diepste dalen van getormenteerde zelftwijfel. Vier jaar heb ik aan die bij momenten masochistische reis door een obscuur verleden besteed. En omdat een mens niet in een ivoren toren leeft – de grootste misvatting die men over het doctoreren heeft – heb ik vele anderen met dit zo eigenste avontuur geconfronteerd, genadeloos er zelfs in meegesleurd. Die mensen, zonder wie mijn doctoraalscriptie er niet zou zijn geweest, verdienen hier mijn oprechte dank.

In allereerste instantie wil ik mijn promotor Prof. Dr. Gita Deneckere danken, die het lef en de moed had dit eigenzinnige onderzoek onder haar hoede te nemen. Van meet af aan waren immers de vele valkuilen duidelijk: het gebrekkige en bij momenten op drijfzand zwevende bronnenmateriaal, een grote lacune in het historisch onderzoek aangaande het onderwerp, en het feit dat ik om te slagen misschien wel bergen moest verzetten. Maar zij gaf haar fiat en had geloof en vertrouwen in niet alleen een eigenzinnig onderzoek, maar ook een eigenzinnige onderzoekster. Confrontaties en discussies werden niet uit de weg gegaan. Twijfels en onzekerheid werden niet verdoezeld. Het intellectueel eerlijke debat droegen we hoog in het vaandel, en verdiende boven alles prioriteit. Ik ben mijn promotor dan ook vooral dankbaar dat ik deze ontzettend verrijkende ervaring heb mogen meemaken. Zonder haar grote interesse in het onderzoek en niet het minst de gedrevenheid waarmee ze het schrijfproces heeft gecoacht, was deze scriptie er niet geweest.

Mijn doctoraalscriptie zou evenwel nooit geschreven zijn zonder het indrukwekkende archief van de onderzoeksjournalist Walter De Bock, dat ik naar aanleiding van mijn onderzoek in alle vrijheid, zonder beperkingen, “restricted files” of andere vormen van censuur, extensief heb mogen consulteren. Het materiaal dat Walter De Bock gedurende meer dan 30 jaar onderzoeksjournalistiek verzamelde, is niet alleen enorm qua omvang, maar ook inhoudelijk zeer divers: gaande van ledenboekjes van obscure private clubs, tot documenten uit de staatsveiligheid en politiediensten, briefwisseling van diverse personen en een enorm rijke verzameling van internationale persknipsels. Toen ik in januari 2005 het archief (toen nog in wording) voor een eerste maal betrad, was Walter De Bock al enkele jaren ziek. Het verdict luidde Alzheimer, met als onvermijdelijke

consequentie dat hij zijn levenswerk zelf niet meer zou kunnen verzilveren. Mijn doctoraalonderzoek bleek een lichtpunt in zijn ziekteproces, of zoals hij het zelf aan mij verwoordde: “Het is op jouw doctoraalscriptie dat mijn archief heeft zitten wachten.”.

De vele, maar door zijn ziekte vaak moeizame, gesprekken, zijn passionele interesse voor mijn onderzoek, de enorme gastvrijheid en het grote vertrouwen die hij mij schonk, hebben mij diep getroffen. Ik draag dan ook mijn doctoraalscriptie op aan deze bijzondere en bij momenten visionaire archivaris/onderzoeker van een nog grotendeels te exploreren Belgische en internationale eigentijdse geschiedenis. In dit verband wil ik ook Paul Huybrechts danken, die het archief van Walter een eerste maal inventariseerde, de overdracht ervan naar de Centrale Bibliotheek van de KULeuven liefdevol en getrouw superviseerde en die mij wegwijs maakte in het kluwen van dossiers. Ik dank beiden, Paul en Walter, bovenal voor hun vriendschap.

Deze scriptie zou nog om een andere reden wellicht nooit tot stand zijn gekomen. Zonder het baanbrekende onderzoek van Dr. Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen naar de moord op Lahaut, had ik in de Belgische historiografie niet het lichtend voorbeeld gehad om onderzoek te verrichten naar een immens complex kluwen van netwerken achter de schermen van de officiële politiek. Beide onderzoekers beschouw ik dan ook als de geestelijke vaders van mijn doctoraalscriptie. Ik dank Rudi voor zijn erg kritische en bij momenten vlijmscherpe commentaar als lid van de doctoraatsbegeleidingscommissie, maar ook omwille van zijn geloof in mijn onderzoek. Aan Etienne wil ik een bijzonder woord van dank uiten. Belangeloos, eerlijk en oprecht hartelijk, stond hij steeds klaar om me bij diverse knelpunten in het onderzoek van wijze raad te voorzien. Ik dank hem voor het aan mij ter inzage stellen van delen uit zijn privé-archief en vooral voor zijn kritische lezing van een eerste versie van het corpus en de inspirerende en vriendschappelijke correspondenties die we de afgelopen jaren per e-mail voerden.

Mijn dank gaat ook uit naar Prof. Dr. Bruno De Wever, zowel omwille van zijn constructieve bijdrage als lid van de doctoraatsbegeleidingscommissie, als om de verrijkende en vriendschappelijke samenwerking als collega's op de vakgroep Nieuwste Geschiedenis.

Ik dank ook de twee gepensioneerde archivariissen Larry McDonald en John Taylor van de National Archives and Record Administration te Maryland (VS), die mij gedurende 6 weken met raad en daad bijstonden in één van de grootste archieven ter wereld.

Ondanks de vele eenzame uren, dagen en weken van opperste concentratie, kwam deze doctoraalscriptie niet in een ivoren toren tot stand. Dankzij Prof. Dr. Luc François werd ik reeds in het tweede jaar van mijn doctoraalonderzoek als doctoraalstudent verbonden aan het Europese Network of Excellence van het Sixth Framework Programme van de Europese Commissie: Cliohres.net. Het Cliohres.net dat staat voor “*Creating Links and Innovative Overviews for a New History Research Agenda for the Citizens of a Growing Europe*”, gaf mij niet alleen de kans om veel te reizen en op het internationale forum de Universiteit Gent te vertegenwoordigen, maar ook om internationaal comparatieve en vernieuwende artikels te publiceren. De intense samenwerking met zowel seniors als doctoraalstudenten uit alle hoeken van Europa heeft diepgaand mijn uiteindelijke doctoraalscriptie beïnvloed. Vele van mijn Cliohres.net collega’s zijn intussen vrienden geworden. Voor hun wijze raad, inspirerende discussies, troostende woorden en de stressverlichtende humor dank ik Andrea, Berteke, Erla, Mireia, Iza, Jeannette, Claudia F. en Claudia B., Carla, Cicilia, Yannis, Dimitra, Mina, Thea, Gro, Hege, Svetozar, Paulo, Giovannis, Ilaria, Antonis, Vicky, José en Marianne.

Familie en vrienden hebben ieder op hun manier - de ene noodgedwongen al meer van op een afstand dan de andere - hun steun en liefde gegeven. In het bijzonder dank ik mijn lieve ouders die vanaf het eerste uur mijn grootste supporters waren. Mijn moeder verdient hier een extra woord van dank omwille van de vele uren die zij bij de finalisering van de doctoraalscriptie investeerde in de eindredactie. Datzelfde geldt voor mijn dierbare vriend Raf, die eveneens zich over de eindredactie boog, maar die ik vooral dank voor de vele opbeurende cafébezoekjes, de humor en de troost. Ik dank ook mijn lieve zus Ineke voor haar bezoekjes naar Brussel en de fantastische afleiding die ze mij hiermee bezorgde. Ik dank ook Winne en Sofie voor de leuke momenten samen, waar de bijtende stress kon worden afgelachen, de vele kosteloze maar onschatbare skypegesprekken met Winne, en Petra voor haar gouden tips, wijze raad en de lange telefoonbabbels. En natuurlijk dank ik ook de kleine Loïs voor haar (on)geduld: de doctoraalscriptie kon voor haar niet snel genoeg af zijn. Ze heeft mij veel te veel moeten missen en dat maak ik zeker goed.

Tot slot gaat mijn allergrootste dank uit naar mijn geliefde, mijn levens- en liefdespartner, Pieter-Jan. Alleen hij komt alle bewondering en eer toe mij de afgelopen 4 jaar te hebben doorstaan. Mijn doctoraalscriptie draag ik in tweede instantie dan ook

aan hem op. Niet alleen nam hij meerdere malen nauwgezet de scriptie door, voerden we uitermate interessante discussies over mijn onderzoek, maar was hij van begin tot einde mijn grootste fan. Als geen ander doorging hij samen met mij die calvarietocht, die afwisseling van de hoogste toppen met de diepste dalen.

Lieve Pieter-Jan, in heel dit proces was jij onmisbaar!

LIJST VAN AFKORTINGEN

AAB	Association Atlantique Belge
ABN	Anti-Bolshevik Bloc of Nations
ACC	Allied Coordination Committee
ACFW	American Council for World Freedom
ACUE	American Committee on United Europe
ADSCA	Centrale Dienst voor Culturele en Sociale Actie van het Leger
AEF	Action européenne fédéraliste
AENA	Action pour une Europe Nouvelle et Atlantique
AESP	Académie Européenne de Sciences Politiques
AFCA	Association des Amis Français des Communautés Sud-Africaines
AFDC	Association française pour la défense de la culture
APACL	Asian Peoples's Anti-Communist League
BACB	Belgisch Anticommunistisch Blok
BNB	Belgisch Nationaal Blok/Groupement Nationale Belge
BND	Bundesnachrichtendienst
BVSE	Beweging voor de Verenigde Staten van Europa
CADBA	Comité d'Action et de Défense des Belges d'Afrique
CAL	Confédération Anticommuniste d'Amérique Latine
CAUR	Comitati d'Azione per l'Universalita di Roma
CCC	Cercle Culturel de la Cambre
CCF	Credit Commercial et Financier
CEA	Commissariat à l'Energie Atomique
CEDI	Centre Européen de Documentation et d'Information
CEEC	Committee for European Economic Co-operation
CEN	Centre des Etudiants Nationaux
CEPIC	Centre Politique des Indépendants et cadres Chrétiens
CER	Compagnie Européenne de Recherches
CERE	Centre pour le Réforme de l'Etat
CFR	Council on Foreign Relations
CIA	Central Intelligence Agency
CIC	Counter Intelligence Corps
CIG	Central Intelligence Group
CILLAC	Centre International du Lutte Active contre le Communisme
CIDEP	Compagnie Internationale d'Edition
CNIC	Centre National des Indépendants et des Cadres
CNK	Cercle National/Nationale Kring
CNIP	Centre National des Indépendants et Paysans
CNTP	Committee for a National Trade Policy
COPAC	Concentration de la Propagande anti-communiste

CPC	Coordination and Planning Committee
CPC	Clandestine Planning Committee
CPE	Cercle de Politique Etrangère
CRF	Centre de Recherche Fondamentale de Rivieren
CSAR	Comité Secret pour l'Action Révolutionnaire
CSI	Christian Solidarity International
CSIS	Centre for Strategic and International Studies
DCI	Democrazia Cristiana Italiano
FARI	Foreign Affairs Research Institute
FEMACO	Federacion Mexicana Anticomunista
FHO	Fremde Heere Ost
FJ	Front de la Jeunesse
FNBI	Front Nationale Belge de l'Indépendance
FNL	Front de Libération nationale
GRECE	Groupement de Recherche et d'Etude pour la Civilisation Européenne
GRU	Groupement Royalistes Unis
IAD	Inlichtingen- en Actiediensten
IIGP	Institut International de Géopolitique
IOMIC	International Oil and Mining Investment Corporation
IOR	Institution pour les Oeuvres de Religion
ISC	Institute for the Study of Conflicts
JBJ	Jeunesse Belge/Belgische Jeugd
JN	Jeunesses Nationales
LICE	Ligue Indépendante de coopération Européenne
LECE	Ligue Européenne de Coopération Economique
LIL	Ligue Internationale de la Liberté
MAC	Mouvement d'Action Civique
MEUE	Mouvement pour les Etats-Unis d'Europe
MAUE	Mouvement d'Action pour l'Union Européenne
MIC	Mouvement Chrétien des Indépendants et des Cadres
MFE	Mouvement fédéraliste européen
ML	Mouvement Léopoldiste
MPR	Mouvement Républicain Populaire
NARA	National Archives And Records Administration
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
NAVO	Noord Atlantische Verdrags Organisatie
NEM	Nouvel Europe Magazine
NKB	Nationaal Koninklijke Beweging
NSC	National Security Council
NSIC	National Strategic Information Centre
OAS	Organisation Armée Secrete
OESS	Organisatie voor Europese Economische Samenwerking
OPC	Office of Policy Coordination
ORAF	Dienst voor Inlichtingen en Hulp aan Families van Krijgsgevangenen
ORG	Organisation Gehlen

OSS	Office of Strategic Services
OSP	L'Organisation du Salut Public
OTAD	Dienst voor Werkzaamheden van het Gedemobiliseerd Leger
PSC	Parti Social Chrétien
PDG	N.V. Promotion et Distribution générales
PEN	Partisans de l'Europe Nouvelle
PIDE	Policia Internacional e de Defesa do Estado
PIO	Public Information Office
PLP	Parti de la Liberté et du Progrès
PN	Parti National
RDB	Rassemblement Démocratique Bruxellois
RNP	Rassemblement National Populaire
RPF	Rassemblement du Peuple Français
SAC	Service d'Action Civique
SACEUR	Supreme Allied Commandor for Europa
SDECE	Service de Documentation Extérieure et de Contre- Espionnage
SDRA	Service de Documentation, de Renseignements et d'Action
SEGI	Société Européenne de Gestion Industrielle
SEPES	Société d'Etudes Politiques, Economiques et Sociales
SGI	NV Société Générale Interfinancière
SGR	Service Général du Renseignement de la sécurité italiaanse geheime dienst
SID	
SIFAR	Servizio di Informazioni delle Forze Armate
SIS	Secret Intelligence Service
SHAPE	Supreme Headquarters Allied Powers Europe
SO	Service d'Ordre
SOB	Special Operation Branch
SOE	Special Operation Executive
STC/Mob	Section Training Communication and Mobilisation
SURCOM	Sureté Commerciale et Industrielle
TMB	Tripartite Meeting Belgium/Brussels
UEF	Union européenne des fédéraliste
UBS	Union des Banques Suisse
UNI	Union Nationale des Indépendants
UNI	Union Nationale Interuniversitaire
VDS	Vision Dirigée Sélection
WACL	World Anti-Communist League
WUCC	Western Union Clandestine Committee

Inleiding

Prelude

“De arbeid van de historicus is niet kopiëren of reproduceren, het passief zich laten bespelen door het verleden, maar een actieve, artistieke scheppingsdaad, die bestaat uit het vlechten van een zo hecht mogelijk web van betekenissen tussen de disparate en op zichzelf staande elementen van het verleden.¹”

Met die woorden vatte Ankersmit de essentie samen van Nietzsches denken over geschiedkunde. De scheppingsdaad van de historicus is volgens Nietzsche een construeren: hij brengt iets aan op het verleden wat in het verleden zelf niet intrinsiek aanwezig was. De historicus weerspiegelt het verleden niet, maar hij gebruikt het om een nieuwe vorm te scheppen, een vorm die nooit eerder was. Hiermee mengde Nietzsche zich ook in het debat rond objectiviteit. Wanneer de historicus zich bewust is van die “scheppingsdaad” hanteert die een “goede” objectiviteit, die contrasteert met de schijnobjectiviteit opgevat als een gebrek aan betrokkenheid met het gebeurde in het verleden.

In die analyse van wat geschiedkunde volgens Nietzsche was, herkende ik vooral de scheppingsdaad zelf van vier jaar doctoraalonderzoek: namelijk het vlechten van een zo hecht mogelijk web van betekenissen tussen de disparate en op zichzelf staande elementen. Wat ik in kaart bracht was de netwerkvorming van een neo-aristocratische elite rond de constructie van een door hen gewenst “rechts” Europa. Dat was in ieder geval de uitkomst, want als premisse had ik dat niet zelf kunnen bedenken. Initieel werd gezocht naar een uiterst rechtse tendens binnen de twintigste-eeuwse Belgische economische elite, maar het draaide uit op de ontdekking van een immens kluwen van allianties tussen de Europese en zelfs Atlantische *beau monde* in functie van een zo ver mogelijk doorgedreven Europese politieke integratie.

Wat ik met Nietzsche echter niet deel, is dat ik in het verleden iets heb gelegd dat er zelf niet intrinsiek aanwezig was. Ik heb iets in kaart gebracht dat voorheen in die

¹ Uit het nawoord van F.R. Ankersmit in: Friedrich Nietzsche, Over nut en nadeel van geschiedenis voor het leven, tweede traktaat tegen de keer, Historische uitgeverij, Groningen, 1983, pp. 150-151. Oorspronkelijk: *Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Leben, zweite unzeitgemässe Betrachtung*, 1874.

hoedanigheid nog niet was gezien. Nietzsche stelt dat het verleden voor de historicus eerder aanleiding moet zijn voor het scheppen van nieuwe melodieën, dat hij nieuwe harmonieën over het verleden moet laten opklinken. Ik denk dat ik dat met mijn doctoraalscriptie heb gedaan, maar dan vanuit de redenering die ik aan Alain Badiou ontleen, namelijk dat elke melodie of harmonie intrinsiek in de muziek aanwezig is. Zodra een melodie bestaat is die er eigenlijk altijd al geweest, men had ze voorheen alleen niet gehoord².

Maar Nietzsche's denken over geschiedenis als wetenschap moeten we vooral begrijpen als reactie op het toenmalige 19de-eeuwse debat omtrent geschiedkunde. Met een vernieuwd nationalisme door de opkomst van de natiestaat werd geschiedenis een waarheidsclaim toebedeeld die politiek kon worden aangewend ter legitimatie van de staat. Geschiedenis vertelde volgens het Rankiaanse denken "*wie es eigentlich gewesen war*"³. Ranke reduceerde de geschiedbeoefening tot het voor zich laten spreken van de bronnen. De historicus zelf was hierin zoveel mogelijk afwezig.

Nietzsche reageerde tegen het hypocriete van die stelling en herleidde van de weeromstuit de geschiedkunde tot een artistieke en dus onwetenschappelijke scheppingsdaad waarbij de historicus altijd prominent aanwezig is. In zijn kielzog zouden in de 20ste eeuw de postmodernisten nog een stapje verder gaan en ook "de waarheid" als onbestaande afzweren⁴. Hoe goed bedoeld die stelling ook was - men doorprikte hiermee het bij momenten dogmatische karakter van de historiografie - een pervers effect was wel dat hiermee bijvoorbeeld de instrumenten werden aangereikt voor negationisten die zonder schroom de werkelijke draagwijdte van de holocaust in vraag stelden. Danig gealarmeerd gingen historici in het defensief. Het constructivisme⁵ vierde hoogtij en verwoede pogingen werden ondernomen om de schade die de

² Alain Badiou, *Le Siècle*, Editions du Seuil, Paris, 2005, 254 p.

³ Die beroemd geworden zin van Leopold von Ranke dateert van 1824 en verscheen in de inleiding van het eerste deel (het tweede deel kwam weliswaar nooit uit) van zijn *Geschichten der romantischen und germanischen Völker*. Bij dat werk hoorde tevens zijn methodologische analyse *Zur Kritik neuerer Geschichtsschreiber* waarin hij de strenge richtlijnen voor een zoveel mogelijk afwezige onderzoeker uiteenzette. Zie: Reginald De Schryver, *Historiografie. Vijfentwintig eeuwen geschiedschrijving van West-Europa*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1997, p. 291.

⁴ Jean-François Lyotard was met zijn *La Condition Postmoderne* uit 1979 de grondlegger van het begrip postmodernisme als filosofisch concept. Ook Richard Rorty wordt als baanbrekend postmodern denker aanzien. Daarnaast kunnen filosofen als Baudrillard, Derrida en Foucault tot het postmodernisme gerekend worden. Kenmerkend is dat zij allen in meerdere of mindere mate beïnvloed werden door Friedrich Nietzsche.

⁵ In het constructivisme ging men ervan uit dat de sociale werkelijkheid in feite werd gecreëerd, geïnstitutionaliseerd en in tradities werd gegoten door de mensen zelf.

historiografie als wetenschap was toegebracht (in feite door zichzelf) te herstellen. Als “de” waarheid niet bestond, dan toch “een” waarheid en misschien zelfs vele waarheden. Maar samen met die waarheid was ook de ultieme objectiviteit van de historicus naar het rijk der fabels gekatapulteerd. De subjectiviteit van de onderzoeker werd als a priori aangenomen en heil werd nu gezocht in “wetmatigheden” in de geschiedenis, in processen en structuren die zich boven het menselijk bedrijf uittekenden en die het wetenschappelijk aura van de geschiedenis moesten versterken.

Zo langzamerhand waren historici verstrikt geraakt in hun eigen contradicties. Als a priori subjectief onderzoekend subject naar waarheden die nooit “de” waarheden kunnen zijn, naar processen, structuren en constructies die in de geschiedenis worden gelegd, maar er intrinsiek niet in aanwezig zijn, naar wetmatigheden die al eveneens vreemd zijn aan het eigenlijke menselijke bedrijf, werd het sommige historici allemaal te moede: opnieuw koesterden zij dat ene dat nog houvast kon bieden, de bron en niets anders dan de bron. Hiermee keerden zij ongewild terug naar het credo van Langlois en Seignobos op het einde van de 19de eeuw: “*L’Histoire se fait avec des documents. Pas de document, pas d’histoire!*”⁶. Een positivistisch credo dat juist door Nietzsche zo werd aangevochten. We waren weer helemaal terug naar af en op de koop toe werd nu ook het nut van de geschiedenis weer van onder het stof gehaald. Geschiedenis kon een vingerwijzing zijn op in het heden bestaande tendensen. De historicus kon beoordelaar zijn van “*wie es eigentlich nicht wesen muss*”. Geschiedenis als legitimatie van het bestaan van de natiestaat uit de 19de eeuw werd nu ingeruild voor een 20ste-eeuwse versie: geschiedenis als legitimatie van de actueel gevoerde politiek.

Kortom een eeuw van uitersten, maar dan in een andere betekenis die Hobsbawm aan de 20ste eeuw gaf⁷.

Maar laten we het hoofd koel houden. Het is helemaal niet zo dramatisch gesteld met de geschiedkunde als uit het voorafgaande misschien mocht blijken. In de 20ste-eeuwse historiografie zitten werkelijk meesterwerken, gaande van grote overzichtswerken tot kleine pareltjes over kleine en grote lang vervlogen of nabije geschiedenissen. Maar het gaat steeds om historici die middenin het vurige debat, nu eens over de waarheid, dan

⁶ Charles-Victor Langlois en Charles Seignobos, *Introduction aux études historiques*, Paris, 1898. Beiden waren sterk beïnvloed door Ranke, van wie zij nog les hadden gekregen, en werden zelfs al in hun tijd eigen aanzien als rigide positivisten. Zie: Reginald De Schryver, *Historiografie. Vijfentwintig eeuwen geschiedschrijving van West-Europa*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1997, p. 297.

⁷ Eric Hobsbawm, *Een eeuw van uitersten. De twintigste eeuw 1914-1991*, Het Spectrum, Utrecht, 1994, 723 p.

weer over objectiviteit, structuralisme en constructivisme, met hun beide voeten op de grond bleven staan. Dat is wat ik *down to earth* historici noem en in hen zie ik mijn grote voorbeelden. Zij schuwen de controverse rond bepaalde begrippen zoals “waarheid” niet en doen gewoon hun ding, in alle eenvoud, zonder pretenties.

Ik koester nog steeds het credo van de Britse historicus Richard Cobb: “De waarheid zit niet in de grote gedachten, maar in het detail, en het detail betekent complexiteit, uitweiding en twijfel.”⁸. Dat is tevens in een notendop de “artistieke scheppingsdaad” van het schrijven van een doctoraalscriptie.

Ik moet hier onvermijdelijk denken aan een boekje waarin Lucianus van Samosata, een Griek van Syrische afkomst uit de 2de eeuw na Christus, met veel gevoel voor humor beschreef “Hoe word ik een goed historicus”⁹. Zonder schroom gaf hij toenmalige toonaangevende historici een veeg uit de pan. Hij betichtte ze ervan niet te kunnen schrijven, dat de structuur van hun werk rammelde langs alle kanten en dat ze er een verkramp en oubollig taalgebruik op na hielden. Het waren hielentickers die steevast hagiografische werken van levende vorsten schreven om bij hen in de gratie te komen. Voortdurend namen ze een loopje met de waarheid en niet zelden verkondigden ze zelfs flagrante leugens. Het gaat hier natuurlijk om een andere tijd, maar sommige van Lucianus’ raadgevingen en/of opmerkingen hebben een opvallende actualiteitswaarde.

Zeker in een tijd waarin het nut van geschiedenis gevaarlijk is afgegleden naar de legitimatie van de actueel gevoerde politiek, en dat geldt zeker voor die van de Europese constructie, onthoud ik van Lucianus vooral dat de historicus de waarheid “moet” schrijven. “Het belangrijkste is dat hij een onafhankelijke visie heeft: hij moet voor niemand bang zijn en ook niet naar een bepaalde conclusie toeschrijven, want dan is hij geen haar beter dan een foute rechter die zich laat omkopen en zijn oordeel uitspreekt om bij iemand in de gunst te komen, of die zich door rancune laat leiden.”¹⁰.

“Er kan maar één criterium zijn en één leidraad, namelijk niet te mikken op de toehoorders van vandaag, maar op de lezers die in de toekomst met je werk zullen kennismaken. [] Verwacht niet teveel van het heden, want dat is zo voorbij.”¹¹.

⁸ Julian Barnes, *Iets aan te geven? Berichten uit Frankrijk*, Amsterdam, Atlas, 2001, p. 33. Julian Barnes weidt uitvoerig uit over de Britse historicus Richard Cobb, waaraan hij in zijn boek een ode brengt. Die historicus (gestorven in 1996) verrichtte onder meer onderzoek naar de Franse Revolutie. Hij schreef echter nooit een belangrijk populair boek. “Cobbs geschiedenis is archivalistisch, wijdlopijg, fascinerend, ondogmatisch, verbeeldingsvol invoelend, onvolledig en grappig; soms chaotisch, vaak overenthousiast, altijd indringend gedetailleerd.” p. 30.

⁹ Lucianus, *Hoe word ik een goed historicus*, vertaald door G.H. De Vries, , Amsterdam, 2007, 76 p.

¹⁰ Lucianus, *Hoe word ik een goed historicus*, , p. 44.

¹¹ *Ibid.*, p. 44 en p. 55.

1. Status quaestionis en de historiek van het onderzoek

Zoals in de prelude al gesteld, heb ik in mijn doctoraalscriptie de netwerkvorming van een neo- aristocratische elite rond de constructie van een door hen gewenst “rechts” Europa in kaart gebracht. Dat is echter het resultaat van een langdurige zoektocht, waarbij de uitkomst zich aanvankelijk niet liet vermoeden.

De beste manier om de doelstelling van deze scriptie uit te leggen, lijkt mij daarom door te beschrijven hoe het in eerste instantie werd bedacht, waardoor alternatieve scenario's zichtbaar worden die het huidige proefschrift funderen. Het geeft de lezer een beeld van welke gedachtegang werd afgelegd, van welke complexiteit, uitweiding en twijfel aan het uiteindelijke werkstuk zijn voorafgegaan.

Een eerste vraag stelde ik aan het einde van mijn licentiaatsverhandeling, die handelde over de Belgische artsenstaking van 1964¹². Ik had immers vastgesteld dat heel wat elementen en personen in het verhaal opdoken, die op het eerste gezicht vreemd waren aan het conflict *an sich* tussen de artsen en de overheid. Het patronaat, extreem-rechtse figuren, ex-kolonialen, oud-strijders en verzetslieden, ze kwamen op de één of andere manier in het verhaal voor. Dat deed bij mij de vraag rijzen of de staking niet slechts een onderdeel vormde van een bredere strategie in een veel grotere strijd. Ik botste hier met andere woorden op een ander verhaal, alleen wist ik niet wat dat andere verhaal kon zijn. Het werd de drijfveer voor mijn doctoraalonderzoek: het vinden van die bredere strategie in een groter geheel. Van meet af aan was duidelijk dat het anticommunisme hierin een cruciale rol speelde. In het artsenconflict kwam het vermeende communistisch gevaar geregeld de kop opsteken en de overheid werd ervan beschuldigd etatistisch te zijn. De Koude Oorlog als overkoepelende context was ontegensprekelijk mede bepalend voor de vorming van relatieketens bij specifieke groepen. Een tweede belangrijke vraag drong zich hier op: namelijk welke specifieke groepen dat dan wel waren?

In *De moord op Lahaut* legden Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen enkele van die naoorlogse netwerken bloot, die zich stevast clusterden rond een gemeen-

¹² Klaartje Schrijvers, *De artsenstaking van 1964. Een studie van een conflict tussen twee elites*, UGent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 2002, 232 p.

schappelijk anticommunisme¹³. In het kader van hun onderzoek focusten zij op rechtse en extreem-rechtse kringen en botsten eveneens op de aanwezigheid erin van industriëlen of bankiers, kolonialen en verzetslui, die niet zelden een centripetale rol vervulden in die netwerken. De anticommunistische “actie” bereikte in 1950 echter een macaber hoogtepunt en culmineerde in de moord op de voormalige communistische voorman Julien Lahaut. Simultaan kwam ook de koningskwesie tot een hoogtepunt, want beide waren aan elkaar gelieerd. Vanuit een nadere analyse van de royalistische “actie” kon een belangrijke vaststelling worden gemaakt, die trouwens ook in de studies over de Leopoldistische bewegingen van Francis Balace en Colette Dupont werd bevestigd¹⁴. De oorsprong van heel wat anticommunistische en royalistische relatieketens bleek terug te voeren tot het rechts verzet van tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dat bracht mij bij een derde vraag: wie waren die rechtse verzetslieden? Maar uitgerekend over het rechts verzet is in de Belgische historiografie weinig terug te vinden. Dat heeft wellicht te maken met een tot op heden vaak nog volgehouden dichotomie, waarbij (extreem-)rechts doorgaans exclusief met collaboratie wordt geassocieerd en links met het verzet. De rechtse vertakkingen van ondergrondse verzetsbewegingen blijven daarbij maar al te vaak onderbelicht. De studies over de Leopoldistische bewegingen en die van de moord op Lahaut lichtten echter al een tipje van de sluier op. In *De kreeft met de zwarte scharen* legden Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen bovendien een duidelijke link tussen het Franstalige extreem-rechts tijdens het interbellum, de reactionaire katholieke lobby en paramilitaire organisaties zoals het Nationaal Legioen in diezelfde periode en het latere rechts verzet¹⁵. Het rechts verzet was anti-Duits maar dweepte uitgesproken met het

¹³ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut. Het communisme als binnenlandse vijand*, Leuven, 1985. In dat boek werd niet alleen groter inzicht verschaft over de moord op Lahaut, maar de hele setting van de naoorlogse anticommunistische actie kwam hierin uitvoerig aan bod. Nog voor er sprake was van Gladio en de onthullingen ervan in 1990-'91 wisten de auteurs reeds enkele opmerkelijke verbanden bloot te leggen tussen de Europese geheime inlichtingendiensten en de CIA. Dat met momenten visionaire werk was dan ook één van de belangrijkste studies die aan de basis lagen voor de keuze van mijn onderwerp.

¹⁴ Francis Balace, « Plus royalistes que le roi? Les mouvements léopoldiste », in : Dujardin, Dumoulin en Van Den Wijngaert, *Leopold III*, Brussel, 2001, pp. 252-301; Collette Dupont, *Les mouvements Léopoldistes 1945-1950, organisation et action*, deel I, Universiteit Luik, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, , 1984.

¹⁵ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen. 50 jaar rechts en uiterst rechts in België*, Gent, 1981; zie ook: Francis Balace en José Gotovitch, *De l'avant à l'après guerre. L'extrême droite en Belgique francophone*, Brussel, 1994.

corporatisme en de Nieuwe Orde¹⁶. Door hun deelname aan het verzet bleven de actoren, ondanks hun duidelijk rechtse sympathieën, na de oorlog gespaard van het stigma van collaborateur. Een vierde en meteen ook een vijfde vraag drongen zich op. Als dat rechts verzet na de oorlog vrijuit kon gaan, in hoeverre bleef ze alsnog haar Nieuwe Orde en corporatistische sympathieën trouw? En nog belangrijker, hoe manifesteerden die zich dan? Maar ook hier doet de Belgische historiografie er het zwijgen toe. Dat gemis werd door Rudi Van Doorslaer treffend geformuleerd: “Zo weten wij weinig over de naoorlogse maatschappelijke rol van de vele leden van de verzetsbewegingen, zowel ter linker- als ter rechterzijde, die zich buiten het verenigingsleven hebben gehouden. [] ... maar tevens hoe de netwerken die uit die sociale groepen ontstonden, zich in het naoorlogs maatschappelijk leven hebben gemanifesteerd.¹⁷”

1.1. Een voorlopige probleemstelling

Er tekende zich dus vanuit de *status quo* in het onderzoek een mogelijke probleemstelling af. Ik stelde mij tot doel die netwerken voortvloeiend uit het rechts verzet, met een duidelijk gemeenschappelijk royalisme en anticommunisme, in kaart te brengen. Wie waren de protagonisten uit die netwerken? Wat dreef hen tot het vormen van allianties en hoe manifesteerden die motivaties zich mogelijk in acties?

De *termini a quo en ad quem* werden echter breder genomen dan alleen de naoorlogse periode. Het was duidelijk dat reeds in het interbellum de anticommunistische actie leidde tot het vormen van allianties tussen protagonisten die we later inderdaad in het rechts verzet terugvonden¹⁸. Ook het royalisme beperkte zich niet tot de Tweede Wereldoorlog en de naoorlogse periode. Ondermeer Erik Defoort in zijn studie over Charles Maurras en de Action Française in België, toonde aan hoe al voor de Eerste Wereldoorlog een hernieuwd royalisme bij de Franstalige Belgische elite sterk

¹⁶ Over het corporatisme zie onder meer: Dirk Luyten, *Ideologisch debat en politieke strijd over het corporatisme tijdens het interbellum in België*, Brussel, 1996; Dirk Luyten, Het katholiek patronaat en het korporatisme in de jaren dertig en tijdens de bezetting, in: *Bijdragen-Cahiers*, 1990, pp. 201-251.

¹⁷ Rudi Van Doorslaer, “Gebruikt verleden. De politieke nalatenschap van de Tweede Wereldoorlog in België 1945-2000”, in: Gita Deneckere en Bruno De Wever (ed.), *Geschiedenis maken. Liber Amicorum Herman Balthazar*, Gent, 2003, pp. 227-228.

¹⁸ Zie onder meer: « José Gotovitch, La peur du rouge dans les dossiers de la justice belge : la signification du procès de 1923 », in: José Gotovitch en Pascal Delwit, *La peur du rouge*, Brussel, Brussel, 1996, pp. 87-98; José Gotovitch, *Du rouge au tricolore. Les communistes belges de 1939 à 1944*, Bru, 1992. Maar ook de reeds aangehaald studies Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut. Het communisme als binnenlandse vijand*, Leuven, 1985 en Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen. 50 jaar rechts en uiterst rechts in België*, Gent, 1981

beïnvloed werd door die Franse ultramonarchistische denker¹⁹. Die invloed liet zich bovendien gedurende geheel de 20ste eeuw gelden. Het werd met andere woorden *une histoire longue durée*. Als afbakening koos ik voor Eric Hobsbawms korte 20ste eeuw, die hij grosso modo liet samenvallen met het communistisch tijdperk van 1917 tot 1989²⁰. In het kader van mijn onderzoek kunnen we hier beter spreken van het anticommunistische tijdperk.

Maar hiermee was nog niet alles gezegd. Ik wees hoger al op het verband dat werd aangetoond tussen een reactionaire katholieke lobby en het rechts verzet enerzijds, en de sympathieën van datzelfde verzet voor het corporatisme en de Nieuwe Ordegedachte anderzijds. In diverse studies viel mij een welbepaalde constante op: met name de steeds weerkerende betrokkenheid van een rechtse, veelal uitgesproken katholieke industriële/financiële elite²¹. In *De Moord op Lahaut* dook niet alleen de notoire Belgische topindustriële baron Paul de Launoit op (Ougrée-Marihaye en Brufina), en hiermee onvermijdelijk ook zijn rechterhand Marcel De Roover (Mars et Mercure), maar leidden figuren als Herman Robilliart (Milpol en Crocodile) ons naar de Union Minière du Haut Katanga. De Roover en de Launoit komen steevast ook voor in studies als *Leopold III. De Koning, het land, de oorlog* (Velaers en Van Goethem), *Du patriotisme à la résistance* en andere werken van Balace. Via de anticommunistische inlichtingenactiviteiten van die figuren stootten we tevens op één van de grootste financiers ervan: de Société Générale. Met dat zwaargewicht in de Belgische industriële/financiële geschiedenis zitten we middenin wat ooit in een artikel in de *Economist* werd omschreven als *The générale's charmed circle of friends*²². Hiermee doelde men op de vier grote financiële industriële families van België die bovendien onderling via huwelijken en belangrijke bedrijfsaandelen met elkaar verbonden waren:

¹⁹ Erik Defoort, Charles Maurras en de Action Française in België, Brugge, Orion, 1978, 430 p.

²⁰ Eric Hobsbawm, Een eeuw van uitersten. De twintigste eeuw 1914-1991, Het Spectrum, Utrecht, 1994, 723 p.

²¹ Zonder exhaustief te zijn, waren naast de reeds hoger aangehaalde werken ook de volgende van belang: Ludo De Witte, *De moord op Lumumba*, Leuven, 1999; Paul Theunissen, *1950: ontknoping van de koningskwestie*, Antwerpen, 1984; Jan Velaers en Herman Van Goethem, *Leopold III. De Koning, het land, de oorlog*, Tielt, 2001; Francis Balace, "Du patriotisme à la résistance", in: *1940 België een maatschappij in crisis en oorlog*. Acta van het colloquium gehouden te Brussel van 22 tot 26 oktober 1990, Brussel, NSC WOII, 1993, pp. 403-412; Francis Balace, "Psychologie de l'officier belge face à la défaite", in: *Actes du colloque d'histoire militaire belge*, Bruxelles, Koninklijk Legermuseum, 1981, pp. 339-361.; Dirk Luyten, "Het Centrum Lippens: een Belgische Nieuwe Orde in een nazistisch Europa?", in: *Revue de Philologie et d'Histoire*, 71, 1993, pp. 875-912; Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen, *Politieke geschiedenis van België, van 1830 tot heden*, Brussel, 1997; Rudi Van Doorslaer (red.), *Gewillig België. Overheid en jodenvervolgning tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Antwerpen/Amsterdam, 2007.

²² The générale's charmed circle of friends, in: *The Economist*, 18 maart, 1972.

de groep Boël/Solvay/Janssen, de groep Société Générale de Belgique, de groep Lambert en de groep de Launoit. Met de ontegensprekelijke hegemonie van dat conglomeraat zitten we tevens stevig verankerd in de geschiedenis van het koningshuis. En met het koningshuis ook van Kongo. In *De Moord op Lumumba* wees Ludo De Witte op het knooppunt dat Laken vormde van een financieel-economisch web, dat het hof en de Belgische elite met elkaar verbond in de strijd om het behoud van de kolonie Kongo. “Dat hoeft niet te verbazen, want de geschiedenis van België, de dynastie, de Société Générale en Belgisch Kongo zijn nauw met elkaar verstrengeld.”²³ Hij wees op het feit dat heel wat protagonisten een politiek mandaat cumuleerden met beheerfuncties van diverse al dan niet koloniale bedrijven. Dat was onder meer het geval met graaf Robert Capelle, de voormalige secretaris van Leopold III, en baron Paul Kronacker (kamervoorzitter).

De zoektocht naar een concrete probleemstelling zette zich verder. Ik vroeg mij af of er tussen al die cases mogelijk lijnen te trekken waren, al was het alleen door de rol die die economische elite speelde. In *De mooiste jaren van een generatie en Extreem-rechts en de staat* trok Walter De Bock (en redactie) reeds enkele lijnen door, weliswaar door verschillende cases uit de naoorlogse geschiedenis in een juxtapositie te plaatsen, maar ze erg betekenisvol in eenzelfde boek onder te brengen²⁴. Vooral opvallend was dat die naoorlogse cases vaak naadloos konden inpikken op de hoger aangehaalde studies, ook al speelden sommigen ervan zich af in het interbellum.

Een laatste belangrijke vraag moest dus aan de voorlopige probleemstelling worden toegevoegd: welke rol speelde een bepaalde rechtse katholieke industriële/financiële elite in de netwerkvorming, die enerzijds voortvloeyde uit het rechts verzet met een gemeenschappelijk royalisme en anticommunisme, maar anderzijds zich reeds aftekende in de ultrakatholieke en anticommunistische actie van tijdens het interbellum? Die vraag leek mij uiterst interessant, vooral omdat ondermeer onderzoek van Etienne Verhoeyen ons had gewezen op de economische collaboratie van een segment van die elite tijdens de Tweede Wereldoorlog, al deed ze dat simultaan met het financieren van

²³ Ludo De Witte, *De moord op Lumumba*, Leuven, 1999, p. 90. Sommigen zullen zich hier misschien de bedenking maken dat de Vlaamse strijd nogal gemakshalve achterwege wordt gelaten. Het is in ieder geval opvallend dat vanuit het perspectief van die elite, de Vlaamse strijd niet of nauwelijks een rol wordt toebedeeld. Ook door de door mij onderzochte protagonisten werd die strijd vaak compleet genegeerd.

²⁴ Walter De Bock (ed.), *Extreem rechts en de staat*, Berchem, 1981; Walter De Bock, *De mooiste jaren van een generatie*, Berchem, 1982.

het verzet²⁵. Alleen al door die paradox heft de rol van een industriële/financiële elite in de netwerkvorming rond het rechts verzet de hoger aangehaalde dichotomie van rechtse collaboratie en links verzet op.

1.2. Methodologische queeste

Met die voorlopige probleemstelling werd het onderzoek aangevat. En hier stelde zich een eerste reeks methodologische problemen. Hoe vat je een netwerkanalyse aan wanneer het doel juist is het bestaan van netwerken aan te tonen? En hoe voer je een prosopografisch onderzoek, wanneer de onderzoeksgroep pas kan worden afgebakend nadat de netwerken zich hebben geopenbaard? Welke criteria ga je hanteren wanneer die eigenlijk uit de gegevens zelf moeten worden afgeleid? Kortom een “de kip of het ei”-dilemma.

Vermits het niet de bedoeling was een sociologisch onderzoek *strictu sensu* te voeren, zoals duidelijk uit het corpus zal blijken, maar in eerste instantie te zoeken naar het mogelijk bestaan van netwerken binnen een specifieke sociale groep, begon ik het onderzoek met het aanleggen van een databank. De vaststelling dat in de bestaande historiografie een rechtse katholieke industriële/financiële elite opvallend in de diverse cases weerkeerde, werd als een eerste referentiepunt genomen. Aan de hand van diverse rechtse en extreem-rechtse bladen werd gezocht naar mogelijke overleveringen van hun discours of de mate waarin zij door andere protagonisten werden aangehaald. In personenarchieven werd gezocht naar eventuele lidmaatschappen van verenigingen en naar sporen die konden wijzen op anticommunistische activiteiten. In dossiers van de gerechtelijke politie werd gezocht naar sporen van eventuele extreem-rechtse activiteiten²⁶.

Diverse protagonisten werden weerhouden. In de mate van het mogelijke werd van iedere protagonist de ideologische achtergrond geduid: de opvoeding, de studies, carrière, familiebanden, lidmaatschappen in verenigingen, politieke engagementen enz. ...

Uit het geheel van protagonisten werd dan een specifieke groep gedestilleerd met opvallend gelijke kenmerken. Dat resulteerde in een 360-tal figuren uit de industriële/financiële elite, die of rechtstreeks of onrechtstreeks via familiebanden en/of bedrijfsaandelen, studies, vriendenrelaties of gewoon beroepsmatig belangrijke banden

²⁵ Etienne Verhoeyen, *Les grands industriels belges entre collaboration et résistance: le moindre mal*, in: *Bijdragen-Cahiers*, 1986, 9, pp. 57-115. Zie ook : Etienne Verhoeyen, « Enkele beschouwingen rond de houding van de Belgische industriëlen tijdens de Tweede Wereldoorlog », in : *BTNG*, 1978, pp. 259-288.

²⁶ In het tweede deel van de inleiding wordt nader bij de gebruikte bronnen stilgestaan.

hadden met het zakenleven (ik denk hierbij onder meer aan juristen/advocaten en perslui).

Die onderzoeksgroep vertoonde grosso modo de volgende kenmerken:

- De protagonisten waren van rijke komaf, behoorden tot de adel of konden gerekend worden tot wat in mijn doctoraalscriptie wordt betiteld als de “neo-aristocratie”. Het begrip ontleende ik aan Coudenhove-Kalergi en wordt omstandig in het hoofdstuk over de Paneuropese Unie uitgelegd. Ik geef hier alvast mee dat met neo-aristocratie meer dan alleen de nieuwe adel wordt bedoeld, maar tevens de *elite de l'esprit*, namelijk de hoger opgeleide bourgeoisie.
- De protagonisten waren hoog opgeleid, gingen naar de universiteit, behaalden in sommige gevallen de titel van doctor en enkelen werden zelfs hoogleraar.
- De protagonisten waren katholiek (of christelijk in het algemeen). Het christendom speelden zij ideologisch uit als fundament en behoeder van de Westerse beschaving.
- Hiermee viseerden zij in het bijzonder het communisme, dat als bedreiging werd gezien van de christelijke waarden, maar ook van hun status van “neo-aristocratische” elite. De protagonisten waren opvallend geëngageerd in de anticommunistische actie, die dan ook als een rode draad loopt door de korte 20ste eeuw.
- Een fundamenteel wantrouwen ten aanzien van de sociale emancipaties resulteerde niet zelden in een minachting voor de democratie. Zowel in het communisme als in het algemeen stemrecht zag de hoger vernoemde neo-aristocratische elite een bedreiging van haar status.
- De protagonisten waren van uiterst rechtse signatuur. Maar ondanks hun sympathieën voor de Nieuwe Orde, zowel voor als na de Tweede Wereldoorlog, gingen zij niet in de collaboratie (de economische collaboratie hier even buiten beschouwing gelaten). Daarentegen vinden we velen van hen terug in het rechts verzet en kenmerkten zij zich door een uitgesproken Belgisch nationalisme.
- Tot slot waren de protagonisten naast hun professionele bezigheden ook geëngageerd in diverse organisaties die hetzij anticommunistisch waren, hetzij ultrakatholiek, antidemocratisch, royalistisch of Leopoldistisch.

Met die gemeenschappelijke kenmerken moest vervolgens worden nagegaan of er tussen de protagonisten onderling ook sprake kon zijn van informele netwerking. Om

dat vast te stellen, stelden we als voorwaarde dat een protagonist van minstens drie als uiterst rechts te bestempelen organisaties lid was geweest en dat hij rechtstreeks of onrechtstreeks met 10 andere leden uit de onderzoeksgroep was verbonden. Enkele protagonisten vielen hierdoor af, maar vreemd genoeg kwamen er nieuwe bij. Ik was immers vertrokken van die figuren die in de bestaande historiografie reeds hun intrede hadden gedaan. Hoe verder het onderzoek vorderde, hoe meer ook nieuwe protagonisten opdoken die nooit eerder met die geschiedenissen in verband waren gebracht.

Mijn onderzoek werd dus geen prosopografische studie in de strikte betekenis van het woord, althans niet in de zin hoe Lawrence Stone die definieerde: “Prosopography is the investigation of the common background characteristics of a group of actors in history by means of a collective study of their lives²⁷”. De gegevens uit de databank, de gemeenschappelijke kenmerken van de actoren, dienden immers niet om een collectieve studie van het leven van de protagonisten te schrijven, maar wel om na te gaan of ze door netwerken verbonden waren. De gegevens werden dan ook niet kwantitatief verwerkt, maar dienden als kwalitatieve indicatoren voor een mogelijk gemeenschappelijk “project”. Verder in de inleiding zal duidelijk worden wat onder dat “project” wordt verstaan.

1.3. Netwerkanalyse: Een relationele benadering

Er werd niet gekozen voor de Social Network Analysis (SNA) als methode. Ondanks de zeer verdienstelijke resultaten in zowel sociologisch als historisch onderzoek blijft voor de historicus het grootste euvel dat ontbrekende data bij SNA tot een grote foutmarge leiden²⁸. Daarnaast focust SNA op structuren die zich op één welbepaald moment manifesteren, wat een longitudinale analyse moeilijk maakt. Ik opteerde daarom voor de relationele benadering van netwerkanalyse waarin stap voor stap de contacten die tussen de individuen ontstonden worden bestudeerd²⁹. Wat was de aard van die contacten, hun

²⁷ Aangehaald in de inleiding van de doctoraalscriptie van Christophe Verbruggen, *Een sociale geschiedenis van het schrijverschap tijdens de Belgische belle époque*, Universiteit Gent, 2007, p. 45 waarin hij trouwens wees op het onderscheid dat moet worden gemaakt tussen prosopografisch onderzoek en een collectieve biografie. In een prosopografie worden de sociale attributen van een goed afgebakende groep op een systematische manier onderzocht. Hij verwees hier naar de definitie van Lawrence Stone, “Prosopography”, in: *Daedalus*, 1971, pp. 46-79.

²⁸ Zie hierover onder meer Bonnie Erickson, “Social Networks and History”, in: *Historical Methods*, 30, 1997, pp. 149-158. Zoals verder uit de inleiding zal blijken, wanneer de bronnen worden behandeld, had dat euvel voor heel wat problemen gezorgd bij het in kaart brengen van het netwerk.

²⁹ Zie onder meer Felice Dassetto, « Quelques aspects d’une analyse sociologique des réseaux », in: Michel Dumoulin (ed.), *Réseaux économiques et construction européenne*, Acte du colloque de Bruxelles organisé par l’Institut d’études européennes de l’Université catholique de Louvain et la Fundación

frequentie en duur? Ondanks het feit dat we in *une histoire longue durée* onvermijdelijk met twee en zelfs drie generaties te maken hebben, bleken sommige protagonisten nagenoeg de gehele onderzochte periode actief te zijn geweest. Daarnaast staan in een relationele benadering ook de sociologische karakteristieken centraal. Zoals al duidelijk werd ging het hier om de elite, die voortaan in het onderzoek als de neo-aristocratie zou worden geëtiketteerd. De onderzoeksgroep liet zich samenvatten als rechts, elitair, aristocratisch, anticommunistisch, uiterst katholiek, royalistisch en patriottistisch en er tekende zich een vreemd palet af van allianties en connecties, die als informele netwerking konden worden bestempeld.

Een cruciale vraag die echter rees, was met welk doel die netwerken vorm hadden gekregen? De doelstelling van netwerken wordt doorgaans ingedeeld in drie ideaaltypes, die evenwel zelden in pure vorm voorkomen, maar veeleer in combinatie met elkaar³⁰. Bij een eerste type staan de contacten tussen personen en het vergemakkelijken van onderlinge bindingen centraal. Een tweede type wil de transactie tussen de leden mogelijk maken. De relaties tussen de leden worden onderhouden door wederkerige belangen, zoals financiële belangen maar ook status en macht. Een derde type wil vormen van ideologische controle tot stand brengen, waarbij het netwerk normatief optreedt hetzij ten aanzien van de leden zelf, hetzij ten aanzien van mensen buiten het netwerk. Eigenlijk zouden we hieraan nog een vierde type kunnen toevoegen, met name die van de actie waarbij de daden die de leden uit het netwerk stellen als doel hebben om effectief in te grijpen in de samenleving en om die te transformeren.

Mocht er dus effectief sprake zijn van netwerking tussen de protagonisten uit de onderzoeksgroep, dan werd die fundamenteel gedragen door de transactie en de ideologische controle. Ingegeven door een rabiaat anticommunisme verbonden de protagonisten zich in informele netwerken waarbij het behoud van hun status als elite en de bescherming van de christelijke westerse waarden – beiden door dat communisme bedreigd – voorop stonden.

Academie Europea de Yuste dans le cadre du projet SEGEI, 16-18 octobre 2002, Brussel, Presses Universitaires Européennes, Euroclio n°29, 2004, pp. 25-37. maar ook Jeremy Boissevain, *Friends of Friends networks, manipulators and coalitions*, Oxford, 1974, 285 p.

³⁰ Zie onder meer V. Lemieux, *Les réseaux d'acteurs sociaux*, Paris, 1999, aangehaald in Felice Dassetto, « Quelques aspects d'une analyse sociologique des réseaux », in: Michel Dumoulin (ed.), op. cit., p. 27.

1.4. De uiteindelijke probleemstelling

Na drie jaar onderzoek tekende zich een nieuw scenario af. Hoe dieper en hoe breder werd gegraven in het kluwen van allianties, hoe meer een aantal specifieke organisaties en hun leden zich op de voorgrond werkten, steeds opnieuw opdoken en bijna magnetisch het geheel aan allianties naar zich toe leken te trekken. Zij speelden met andere woorden een centripetale rol in het netwerk van netwerken. Wat steeds weer kwam bovendrijven, waren enkele “ondergrondse” Europeïstische organisaties van uiterst rechtse signatuur, die niet alleen een *jetset* in België samenbrachten maar ook die van diverse andere Europese landen, en dat was een onverwacht resultaat van de analyse. In organisaties als de Mouvement d’Action pour l’Union Européenne (MAUE), l’Académie Européenne de Sciences Politiques (AESP), Centre Européen de Documentation et d’Information (CEDI), de Paneuropese Unie... zetelden niet alleen notoire Belgische protagonisten zoals Marcel De Roover, Paul de Launoit, Paul Vanden Boeynants, Benoit de Bonvoisin, maar zagen die lieden zich omringd door internationaal gezaghebbende figuren als Otto von Habsburg, Coudenhove-Kalergi, Alfredo Sanchez-Bella, Giulio Andreotti, Antoine Pinay enz....

De hier onderzochte Belgische neo-aristocratische elite leefde duidelijk niet in een geografisch afgebakend vacuüm voor wat haar netwerking betrof, maar bleek integendeel ingebed in een groter Europees en zelfs Atlantisch verhaal. Wat het onderzoek dus had aangetoond via de initieel gestelde vragen was het bestaan van een Europees netwerk, maar dat zich achter de schermen van de Europese constructie manifesteerde via een ondoorzichtig kluwen van allianties. Niet alleen via die organisaties, maar ook via tal van informele contacten, ontmoette de Europese aristocratie en neo-aristocratie elkaar om te debatteren over de voor hen gewenste richting die een eengemaakt Europa moest inslaan. Hun credo luidde onomwonden: *“l’Europe sera de droite ou ne sera pas”*³¹.

Het ging bovendien over een elite die duidelijk Atlantisch was georiënteerd. Dat « Atlantisme », zoals zal blijken in het tweede deel van mijn scriptie, beïnvloedde diepgaand de koers die het netwerk volgde. Het onderscheidde de hier onderzochte protagonisten van andere rechtse en zelfs extreem-rechtse netwerken, die zich juist tegen de hegemonie van de VS afzetten.

³¹ Dat credo van Florimond Damman en de figuur zelf worden later nog geduid.

De opvallendste verschuiving die het onderzoek onderging was dus de focusverruiming van een Belgisch naar een Europees en Atlantisch perspectief. Die focusverruiming ging bovendien gepaard met een belangrijke klemtoonverschuiving. Niet alleen het anticommunisme, de strijd van een elite in het vrijwaren van haar status en de reactionaire christelijke actie vormden een rode draad. Voortaan kwam de klemtoon ook op de *histoire longue durée* van de Europese constructie te liggen, weliswaar vanuit een *underground* perspectief.

De kenmerken die uit de database van de Belgische protagonisten werden afgeleid, bleken ook geldig voor het Europese netwerk. En zelfs al situeerden de “ondergrondse” Europeïstische organisaties zich voornamelijk in de naoorlogse periode, ook de *histoire longue durée* met lijnen tot zelfs voor de Eerste Wereldoorlog hield hier stand.

Een nieuwe probleemstelling bracht ook nieuwe vragen met zich mee. Waarom, hoe en met welk resultaat werden nu eens efemere dan weer langdurige netwerken opgericht in de context van het denken over een eengemaakt Europa (tijdens het interbellum) en in het concretiseren van dat Europa (in de naoorlogse periode)? Wie waren de medespelers hierin en wat beoogden zij op het politieke, economische, culturele en sociale vlak?

Met die vraagstellingen begon ik gaandeweg en onwillekeurig de exclusieve focus in het wetenschappelijk onderzoek naar de Europese constructie op het parlementaire, het executieve, partijpolitieke, patronale en syndicale te overstijgen. Waar ik naar streefde was een complex geheel van relaties in zowel de sociale, ideologische als culturele ruimte in kaart te brengen, die als doel had invloed uit te oefenen op hoe de Europese constructie vorm kreeg, welke richting ze insloeg en welke rol ze in de wereld zou spelen.

Met die focus betrad ik het terrein van wat ooit het onderwerp was van een colloquium gehouden te Brussel in oktober 2002, door het Institut d'études européennes van de UCL en de Fundación Academia Europea de Yuste: “*Réseaux économiques et construction européenne*”³².

Dat colloquium beoogde voor het eerst expliciet het tot dan toe – en trouwens nog steeds – quasi onontgonnen terrein te belichten van een netwerkanalyse binnen de economische elite in het kader van de Europese constructie. De focus kwam inherent

³² Dat colloquium resulteerde in het gelijknamige boek onder redactie van Michel Dumoulin, *Réseaux économiques et construction européenne*, Acte du colloque de Bruxelles organisé par l'Institut d'études européennes de l'Université catholique de Louvain et la Fundación Academia Europea de Yuste dans le cadre du projet SEGEI, 16-18 octobre 2002, Brussel, Euroclio n°29, 2004.

aan het initiële concept evenwel voornamelijk te liggen bij de instellingen of bedrijven die die industriële/financiële elite vertegenwoordigden, en waarvan zij zich bedienden om het debat met de politieke vertegenwoordigers aan te gaan. Wat in het kader van het colloquium minder werd belicht, was de netwerkvorming van die elite buiten hun bedrijven en instellingen om, met andere woorden daar waar zij als economische elite ten persoonlijke titel in het debat rond de Europese constructie een sociaal en ideologisch engagement aanging. Bijgevolg kwamen de meer politiek geïnspireerde organisaties niet aan bod, op Bilderberg na, maar die werd in de bijdrage van Valérie Aubourg helemaal ontdaan van een mogelijke politieke agenda en herleid tot een knusse ronde-tafel van toevallig de allerrijksten der aarde³³.

Helemaal afwezig waren dan ook juist die “ondergrondse” Europeïstische organisaties die in mijn doctoraalscriptie centraal staan. Het gaat bovendien om organisaties waarover in de bestaande wetenschappelijke literatuur tot dusver doorgaans geen spoor terug te vinden is, laat staan dat ze in de Europese constructie enige rol van betekenis werden toebedeeld. Dat laatste hoeft niet te verbazen. Zoals uit het corpus zal blijken, streefden die organisaties en de erin zetelende protagonisten geen openbare rol na, maar vormden ze eerder een lobby achter de schermen die via subtiele manipulatie opereerde. Vandaar ook mijn keuze voor het epitheton “ondergrondse” Europeïstische organisaties, waarbij een duidelijk onderscheid wordt gemaakt met de European Movement en andere officieel erkende medespelers in het Europese verhaal.

1.5. Een rechts Europa en de problematiek rond de definiëring van “rechts”

Met de focusverruiming naar een Europees perspectief en dat met betrekking tot de netwerking van een rechtse, aristocratische, katholieke en anticommunistische elite, wordt België hier voor het eerst ook binnen het comparatief onderzoek geplaatst. In *Fascists and Conservatives* van Martin Blinkhorn en redactie uit 1990 werden 13 Europese landen met elkaar vergeleken, en werd de relatie tussen radicaal rechts (fascisme/nazisme) en conservatief rechts onderzocht³⁴. Het is één van de zeldzame werken die een dergelijk comparatief onderzoek naar een rechtse elite in een Europees perspectief plaatste. Opmerkelijk is echter dat België in die studie afwezig is, wat nog

³³ Valéry Aubourg, « Le groupe de Bilderberg et l'intégration européenne (1952-1965) », in: Michel Dumoulin (ed.), op. cit., pp. 411-429.

³⁴ Martin Blinkhorn (ed.), *Fascists and Conservatives. The radical right and the establishment in twentieth-century Europe*, Routledge, 1990. De 13 landen die erin werden besproken waren Italië, Duitsland, Spanje, Portugal, Frankrijk, Groot-Brittannië, Oostenrijk, Roemenië, Griekenland, Finland, Noorwegen, Zweden en Denemarken.

maar eens de noodzaak bevestigt van een inhaalbeweging in de Belgische historiografie. De verschillende auteurs in *Fascists and Conservatives* tastten ieder op hun manier de grenzen van een herdefiniëring van “rechts” af, en kwamen tot de vaststelling dat de grootste belemmering om door te dringen tot dat conservatieve (extreme) rechts, de dialectiek is van het subjectieve onderscheid dat zijzelf maakten (zij zagen zichzelf niet als fascistisch) en de objectieve realiteit van de verwantschap tussen beiden. Maar ook dat we met de bestaande definiëringen uit de sociale wetenschappen vaak geen stap vooruit komen:

“... the definitions, typologies and taxonomies beloved of social scientists tend to fit uncomfortably the intractable realities which are the raw material of the historian. The more closely the data relating to the European right are scrutinized, the more lines stubbornly refuse to be drawn or, when drawn, to remain straight and motionless; exceptions disprove more rules than they prove; and all too rarely do the subjective and the objective coincide.”³⁵

Het opheffen van het onderscheid tussen het subjectieve onderscheid en de reëel aantoonbare objectieve verwantschap ligt voor een nationale casus nog steeds erg gevoelig. Het verbreden van het perspectief in zowel *une histoire longue durée* als in een Europese context kan hier soelaas brengen.

In heel Europa ontstond tijdens het interbellum een waaier aan organisaties met autoritaire doelstellingen, waarvan sommige reeds voor 1914 werden opgericht, anderen pas in de jaren 1920 of 1930 ontstonden, sommige via parlementaire structuren werkten, anderen extraplementair of zelfs paramilitair van aard waren. Het is daarbij opvallend dat zowel in Centraal-, Zuid- als Oost-Europa verschillende autoritaire regimes het licht zagen, zonder zichzelf evenwel als fascistisch te beschouwen. Hier stuiten we op het probleem van de definiëring, en in het bijzonder die van fascisme. Een universeel aanvaarde en objectief correcte definiëring is quasi onmogelijk. Bovendien zou een dergelijke definiëring heel wat extreem rechtse tendensen uitsluiten en het onmogelijk maken de complexe relatie te belichten die die tendensen met het fascisme hadden. Vooral autoritair rechtse bewegingen – zoals die met katholieke *roots* en die zichzelf niet als fascistisch zagen – moeten empirisch gezien worden in termen van zowel hun subjectieve als objectieve relatie tot het fascisme.

³⁵ Martin Blinkhorn (ed.), *Fascists and Conservatives. The radical right and the establishment in twentieth-century Europe*, Routledge, 1990, p. 2.

Fascisme vormde reeds uitvoerig onderwerp van diepgaande analyse³⁶. Kijken we echter naar de historiografie dan ontbreekt een diepere analyse van conservatief rechts in een Europees perspectief. Het boek *Fascists and Conservatives* vormt hierop tot op de dag van vandaag nog steeds één van de uitzonderingen³⁷. Een andere uitzondering vormt *Political Catholicism in Europe, 1918-1965* van Tom Buchanan and Martin Conway (ed.). De focus ligt hier weliswaar op de politieke katholieke actie in Europa, maar ook die onderzoekers stotten onvermijdelijk op belangrijke conservatieve rechtse stromingen, al dan niet gelieerd aan fascistische of autoritaire regimes³⁸.

Twee doelstellingen werden in *Fascists and Conservatives* voor ogen gehouden, waarvan de uitkomst trouwens impliciet ook in mijn scriptie terug te vinden is. Ten eerste werd aan de hand van diverse nationale cases onderzocht hoe conservatief rechts ten aanzien van verworven sociale en economische belangen in het defensief ging, met het oog op het behoud van hun elitaire status en de bestaande hiërarchie. Ten tweede wilde men wezenlijk kunnen aantonen hoe, en in welke mate, modernisme en emancipatorische krachten werden bestreden vanuit een systeem van “orde” (lees: Nieuwe Orde), waarin de elitaire controle werd gegarandeerd en bestendig.

Al van voor 1914 was de positie van de Europese elite, variërend van aristocratie tot *haute bourgeoisie*, van conservatief katholiek tot liberaal, aan het verzwakken. Industrialisatie en urbanisatie, de kapitalistische transformatie van landbouw, bevolkingsmigratie, culturele modernisering en secularisatie: die fenomenen ondermijnden de bestaande hiërarchische en cliëntelistische politiek.

³⁶ De literatuur over fascisme is zeer rijk. Ik vermeld hier slechts enkelen: Robert Paxton, *The anatomy of fascism*, New York, 2004; Stanley G. Payne, *A history of fascism, 1914-1945*, Wisconsin, 1995; Wolfgang Wipperman, *Faschismustheorien. Zum Stand der gegenwärtigen Diskussion*, Darmstadt, 1989; Emilio Gentile, “Fascisme, totalitarianism and political religion: definitions and critical reflections on criticism of an interpretation”, in: *Totalitarian movements and political religions*, vol. 5, n° 3, winter 2004, pp. 226-375.

³⁷ Toch vormen andere studies voorbeelden van onderzoek naar de relatie tussen de economische elite en fascisme zoals: Harold James and Jacob Tanner, *Enterprise in the period of fascism in Europe*, Ashgate, 2002; Antony Sutton, *Wall Street and the Rise of Hitler*, New York, 1976; Kurt Gossweiler, *Hitler: een onstuitbare opgang? Opstellen over het fascisme*, Berchem, 2006 en een erg visionair werk van Vladimir Lenin, *Het imperialisme als hoogste stadium van het kapitalisme*, Amsterdam, 1978 (oorspronkelijk door Lenin geschreven in 1917).

Daar tegenover staan ook studies die zochten naar het onderscheid tussen de diverse vormen van rechts: Joe R. Burnett en John R. Palmer, “Radical, liberal, conservative, reactionary: making them distinctions which distinguish”, in: *Studies in Philosophy and Education*, Nederland, 2004, volume 5, n° 2, pp. 225-244.

³⁸ Tom Buchanan en Martin Conway (ed.), *Political Catholicism in Europe, 1918-1965*, Oxford, 1996. Belangrijk hier te vermelden is dat in die studie België wel vertegenwoordigd is, naast landen als Frankrijk, Italië, Spanje, Portugal, Duitsland, Nederland, Groot-Brittannië en Ierland.

Wanneer we naar de diverse Europese landen kijken, zien we dat reeds voor het ontstaan van het fascisme kan gesproken worden van een “constitutioneel” conservatisme, waarin autoritaire en corporatistisch geïnspireerde ideeën en organisaties het licht zagen. Een duidelijk uiterst rechtse tendens kreeg reeds vorm nog voor het bestaan van het fascisme en die tendens had een internationaal karakter³⁹. Ze was niet alleen nationaal grensoverschrijdend, maar kwam opvallend bij eenzelfde internationale sociale klasse voor, met name een aristocratische en economische elite. De radicalisering kwam er echter pas na de Eerste Wereldoorlog en vooral na de Russische Revolutie. Voor het eerst zag die kapitalistische, aristocratische, industriële/financiële elite zich geplaagd voor een reële dreiging van het verlies van haar prerogatieven⁴⁰.

Cruciaal hierin was de komst van het algemeen stemrecht (voor mannen) en de evenredige vertegenwoordiging. De liberale en katholieke elite zag zich geplaagd tegenover een massapolitieke arena waarop ze niet was voorbereid. Het liberaal parlementarisme bood geen garantie meer voor een duurzame sociale hegemonie. Bij de gevestigde elite – zowel in conservatieve als sommige liberale kringen – werd het geloof in het parlementaire systeem dan ook danig aan het wankelen gebracht. Het is in dat klimaat dat diverse nieuwe autoritaire ideeën, groepen en bewegingen het levenslicht zagen, vaak opererend in de marge van het bestaande, geïnstitutionaliseerde politieke rechts.

We zullen zien dat de drijfveer van het door mij onderzochte netwerk onlosmakelijk verbonden was met die evolutie. Pas in die bredere context van zowel *une histoire longue durée* als het Europese perspectief valt de draagwijdte van het door alle protagonisten vooropgestelde credo te begrijpen: “*l’Europe sera de droite ou ne sera pas!*”

Met het afbakenen van de probleemstelling en het relaas van hoe die tot stand kwam via de historiek van het onderzoek, zijn we aanbeland bij wat voor mijn doctoraalscriptie misschien wel de grootste uitdaging was: met name de bronnen.

³⁹ Martin Blinkhorn, *Fascism and the Right in Europe, 1919-1945*, Londen-New York, 2000, p. 14.

⁴⁰ Zie de diverse bijdragen uit Martin Blinkhorn (ed.), *Fascists and Conservatives. The radical right and the establishment in twentieth-century Europe*, Routledge, 1990 Maar ook: Martin Blinkhorn, *Fascism and the Right in Europe, 1919-1945*, Londen-New York, 2000.

2. L'Histoire se fait avec des documents. Pas de document, pas d'histoire!

In de prelude haalde ik het al aan, dat credo van Langlois en Seignobos situeerde zich in dezelfde positivistische context waarin Ranke de overtuiging opperde dat de bronnen voor zich spreken. Dat impliceerde een afstandelijke historicus wiens arbeid herleid werd tot het vinden van de bronnen die vervolgens als vanzelf het verhaal vertelden. Dat impliceerde ook een geschiedenis “*wie es eigentlich gewesen war*”.

Dat een dergelijke stelling natuurlijk niet hard te maken is, spreekt voor zich. Een historicus selecteert en interpreteert de bronnen. Bovendien is de neerslag van het onderzoek in een tekst steeds een construeren van een vorm die er in de werkelijkheid niet als dusdanig was. Maar wat mij in het kader van het doctoraalonderzoek vooral interesseerde aan die uitspraak was ze te ontdoen van haar historische context van een positivistische stroming binnen de geschiedkunde, en haar als volgt te vertalen: Geschiedenis is er bij gratie van bronnen. Wanneer er geen bronnen zijn, dan ook geen geschiedenis! Het vervangen van het woord document door bronnen gebeurt hier doelbewust. Met hun credo viseerden Langlois en Seignobos anno 1898 immers ook de orale overlevering, die op dat moment nog maar aan het begin stond van wat een decennia lange strijd werd voor de officiële erkenning als wetenschappelijke bron. Die strijd moet heden ten dage gelukkig niet meer worden gevoerd⁴¹. Om dus hieromtrent elk misverstand te vermijden, leek het mij opportuun de term bronnen te hanteren, want de kern van de zaak is dat wanneer we ze letterlijk nemen Langlois en Seignobos voor een groot stuk gelijk hadden.

Wat immers met een historisch onderzoek naar een geschiedenis die nauwelijks bronnen heeft achtergelaten, of waarvan de bronnen angstvallig verborgen worden gehouden? Wat met ontoegankelijke bronnen, met weigering van officiële instanties tot inzage van de bronnen en vooral wat met de afwezige bron? De queeste naar het uiteindelijke onderzoek werd hoger in functie van de probleemstelling beschreven, maar krijgt in dit deel van de inleiding nog een aanzienlijk staartje.

2.1. The theatre of historical sources

Onderzoek naar informele netwerken, naar een elite die door de aard van haar professionele activiteiten zelden veel sporen heeft achtergelaten voor wat haar niet

⁴¹ Een belangrijke rol hierin werd gespeeld door Jan Vansina in zijn historisch en antropologisch werk. Zie onder meer: Jan Vansina, *Oral Tradition: a study in historical methodology*, Chicago, 1965, 226 p.

professionele activiteiten betreft, naar een elite die zich door haar macht en status een grote afscherming van de privacy kon garanderen, onderzoek dus naar iets dat niet de intentie had in de openbaarheid te komen of te worden ontdekt, vertrekt bij voorbaat al met een handicap. Je vertrekt niet van de wetenschap dat er bronnen zijn, en al helemaal niet dat je die ook zal vinden. Het is dus met andere woorden zoeken naar een naald in een hooiberg, oeverloos veel tijd verliezen met niets onthullende bronnen, je bij momenten vastklampen aan een misleidende strohalm om vervolgens weer helemaal van voren af aan te mogen beginnen.

Een eerste houvast vond ik in de Belgische cases van waaruit ik een eerste onderzoeksgroep destilleerde, maar van zodra ik dieper begon graven naar de specifiek ideologisch gekleurde handel en wandel van de protagonisten, deden de bronnen er het zwijgen toe, of bleken die ontoegankelijk te zijn. De anticommunistische actie, die als rode draad doorheen de netwerkanalyse liep, bleek tevens als een rode lap op een stier te werken voor wat de archieven betrof. Elk verband tussen de elite en het anticommunisme werd vakkundig vergrendeld. En dat geldt niet alleen voor de National Archives and Record Administration (NARA) te Maryland in de VS, die hierin weliswaar de kroon spannen, maar ook voor de archieven van de gerechtelijke politie waarvan dossiers in de rijksarchieven Beveren Waas en Anderlecht werden gedeponneerd⁴².

Bij die laatste is er niet zozeer sprake van een doelbewuste eliminatie van de archiverende instanties, maar van een opvallende politieke agenda die de makers van de bron kleurden en die bepalend was voor wat wel en niet in een gerechtelijk dossier werd opgenomen. Bij de NARA ligt de zaak anders en is er naast een duidelijke politieke agenda van onder meer het State Department en de CIA als makers van de bron, ook een niet te ontkennen institutionele censuur.

Via een reiskrediet van het FWO kon ik in juli/augustus 2006 uitvoerig onderzoek verrichten in de NARA II te Maryland, één van de grootste archieven ter wereld met een indrukwekkend bestand gaande van de 18de tot de 20ste eeuw voor wat de VS betreft en de 19de tot de 20ste eeuw voor de rest van de wereld. Nagenoeg elk land ter wereld is in dat archief vertegenwoordigd. Gezien de problematiek van de censuur rond de anticommunistische actie was het uiteindelijke resultaat van dat onderzoek met betrekking tot de *core-business* van mijn doctoraalscriptie niet erg bevredigend. Bovendien bevond het onderzoek zich toen nog in een fase waarin de focus exclusief op

⁴² Die archieven zijn echter niet vrij toegankelijk en vereisen een voorafgaandelijk goedkeuring van de des betreffende procureurs des konings.

de Belgische protagonisten lag, en werden files met betrekking tot andere landen niet doorgenomen. Het grootste euvel had echter betrekking op documenten over de anticommunistische actie. Die documenten waren stevast vergrendeld via de code “restricted file”. Voor het ontgrendelen van die documenten bestaat de procedure Freedom of Information act (FOI), maar die neemt minstens drie maanden in beslag per aanvraag en draait doorgaans op een weigering uit. Het aantal “restricted files” was zo aanzienlijk, dat de procedure onvermijdelijk mijn onderzoek met minstens meer dan een jaar had vertraagd.

Het is dan ook een opmerkelijke vaststelling dat daar waar de geschiedenis van de 20ste eeuw diepgaand werd bepaald door het communistische tijdperk, het voor de historicus bijzonder moeilijk wordt gemaakt over de tegenstanders van het communisme onderzoek te verrichten. Tot op de dag van vandaag lijkt een dieper inzicht in de anticommunistische actie de veiligheid van de staat in het gedrang te kunnen brengen, juist omdat die actie gedragen en gelegitimeerd werd door dezelfde elite die zowel toen als nu nog voor respectabel doorgaat.

Met de staatsveiligheid zijn we aan de pijnlijkste ontgoocheling in mijn onderzoek gekomen. Na een officieel schrijven van mijn promotor, een schrijven van mijzelf, het persoonlijk overhandigen van mijn dossier, een verkennend gesprek en diverse telefoons, werd mij nooit enige toegang tot het archief van de staatsveiligheid verleend. Men was echter zo hypocriet om die toegang ook nooit expliciet te weigeren. Mijn argumenten waren immers correct, er was de wet op “Openbaarheid van bestuur”, er waren diverse voorbeelden in de omringende landen van een steeds grotere openheid van de staatsveiligheid, België kon hier dus niet achterop hinken. Maar de Belgische staatsveiligheid hield voet bij stuk, leek zich steeds moeilijker mijn dossier in herinnering te kunnen brengen en snauwde mij uiteindelijk na het zoveelste telefoontje botweg af met de heroïsche woorden: “Dit is hier de Belgische staatsveiligheid. En die staatsveiligheid heeft wel wat anders te doen!”.

Ik troostte mij met de gedachte dat hun dossiers net als die van de gerechtelijke politie, het State Department en de CIA misschien vooral leerrijk zouden geweest zijn met betrekking tot de achterliggende politieke agenda van hun eigen instelling, dan met betrekking tot het object zelf van hun onderzoek. Maar dat was slechts een troostende gedachte. Een belangrijke bron kon niet worden geraadpleegd en dreigde hiermee mijn onderzoek te hypothekeren.

2.2. Het archief van Walter De Bock

Het onderzoek nam echter een verrassende wending toen ik inzage kreeg in het archief van de onderzoeksjournalist Walter De Bock⁴³. Dat archief bleek van onschatbare waarde en werd bepalend voor hoe mijn doctoraalscriptie er uiteindelijk zou uitzien. Gedurende meer dan dertig jaar onderzoeksjournalistiek, voor onder meer de krant De Morgen, legde Walter De Bock systematisch en nauwgezet een gigantische verzameling documenten aan. Gaande van diverse krantenknipsels uit de nationale en internationale pers, ontelbare wel uitgekozen excerpten uit het Belgisch Staatsblad, tot ledenboekjes en interne reglementeringen van obscure en minder obscure organisaties, dagboeknotities, briefwisseling met diverse informanten, gerechtelijke dossiers, documenten van de staatsveiligheid en de gerechtelijke politie, rapporten van parlementaire onderzoekscommissies⁴⁴ enz. ... werd een schat aan informatie bewaard die bovendien niet aan een archiefwet onderhevig was (zoals met betrekking tot het verbod op inzage van bronnen die minder dan 50 jaar oud zijn). Daarnaast nam Walter De Bock meer dan 8000 figuren in een fichebestand op, waarin nu eens summiere dan weer uitvoerige biografische gegevens werden genoteerd.

Die zogenaamde “bio’s” van Walter De Bock vragen om een woordje uitleg, omdat in het corpus van mijn scriptie vaak naar hen als bron wordt verwezen. De bio’s kwamen net als het archief in een tijdsbestek van meer dan 30 jaar tot stand. Ze bespaarden mij aanzienlijk veel tijd en zonder die erfenis van Walter De Bock was het onmogelijk geweest mijn onderzoek in vier jaar uit te voeren.

De bio’s zijn het resultaat van zowel informatie die uit de bestaande literatuur werd gehaald en waarvan vele werken ook door mijzelf werden doorgenomen, als van een systematische verzameling van een waaier aan bronnen: overlijdensberichten, krantenartikels over de personen, interviews met of soms van die personen, documenten uit archiefinstellingen zoals KADOC, SOMA, AMSAB, AMVC... Daarnaast verkreeg Walter De Bock diverse informatie van bevriende historici zoals Etienne Verhoeyen, of politici zoals Philippe Moureaux, maar ook van de staatsveiligheid en de BOB.

⁴³ Het archief van Walter De Bock werd officieel aan de Universiteit van Leuven overhandigd in oktober 2006 en bevindt zich in de centrale bibliotheek op het Ladeuzeplein. Het werd voor een eerste maal geïnventariseerd door Paul Huybrechts. Inzage in het archief is in principe vrij en kan na afspraak. Voor stukken die vallen onder het journalistieke bronnengeheim is een aanvraag en toelating nodig van de hoge raad voor journalistiek.

⁴⁴ In het kader van mijn onderzoek waren vooral interessant de rapporten van de Gladiocommissies uit België en Italië en die van de Lumumbacommissie.

De inhoud van de bio's is dus feitelijk en op geen enkele manier interpretatief. Uit respect voor dat titanenwerk, dat simultaan met zijn meer dan 30 jaar durende onderzoeksjournalistiek werd verricht, verkoos ik ervoor om in mijn corpus doorgaans naar de bio's van Walter De Bock te verwijzen, ook al vond ik de informatie ook elders.

Tot slot is het archief ook rijk aan diverse, vaak niet gedateerde, handgeschreven notities van Walter De Bock, die zijn secure en vaak wetenschappelijke aanpak openbaren. Daarin zien we hoe de informatie van het netwerk van anonieme informanten, waarvan een journalist zich steeds bedient, zorgvuldig werd gecheckt en gedubbelcheckt.

Met die anonieme bron is impliciet ook de orale overlevering als bron in mijn onderzoek aanwezig⁴⁵, maar beperkt tot die orale bron die op de één of andere manier zijn schriftelijke neerslag had gekregen in het archief van Walter De Bock.

Ik heb zelf geen interviews afgenomen en de hoofdreden hiervoor ligt bij de historiek van het onderzoek. Wanneer pas in het laatste jaar van het onderzoek, en dus bij het uitschrijven van het verhaal, de volledige draagwijdte van het netwerk en de erin cruciale protagonisten voor mij duidelijk werden, was het te laat om zelf tot interviews over te gaan. Met de gegevens en inzichten waarover ik nu beschik, kan alvast aan mijn onderzoek een vervolg worden gegeven, met name die van de mondelinge getuigenis.

Er waren echter nog andere redenen om in die laatste fase niet tot het orale onderzoek over te gaan.

Ten eerste waren de meeste bronnen die ik hanteerde tijdsdocumenten. Ze weerspiegelden de opinies, visies en engagementen van de protagonisten op het moment zelf dat die zich manifesteerden. Dat de protagonisten door het enorm gewijzigde politieke klimaat zich mogelijk aan een *hineininterpretierung* zouden bezondigen, was niet ondenkbaar. Ten tweede gaat het om een heel klein percentage dat nog in leven is en waarvan niet alle protagonisten eenzelfde positie innamen in het netwerk. Dat had tot een onevenwicht kunnen leiden in het in kaart brengen van het netwerk. Het leek mij bijvoorbeeld niet opportuun de nog in leven zijnde, maar bijna honderdjarige Otto von

⁴⁵ De parallellen tussen de orale bron via het rechtstreekse interview en de overlevering van de orale getuigenis van anonieme informanten via de journalist en dat met betrekking tot de methodologische problematiek, werd door Andrea Petö en mezelf in het artikel *The theatre of historical sources* nader geanalyseerd. Zie: Andrea Petö en Klaartje Schrijvers, "The theatre of historical sources. Some methodological problems in analysing the Post War II extreme rightwing movement in Belgium and in Hungary", in: Berteke Waaldijk (ed.), *Professions and Social Identities. New European historical research on work, gender and society*, Pisa University Press, 2006, pp. 39-62.

Habsburg te interviewen, daar waar de andere leden van de harde kern van het netwerk reeds gestorven zijn. Ten derde, en dat mochten Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen in hun zoektocht naar de moord op Lahaut tot hun ergernis ondervinden, hebben sommige figuren er een handje van weg hun positie belangrijker voor te stellen dan die was en schrikken zij er niet voor terug om zelfs flagrante leugens te verkondigen. Eén van die hoofdinformanten voor hun onderzoek was toen André Moyon, die nog steeds in leven is, maar in mijn netwerkanalyse niet die cruciale rol wordt toebedeeld die hij zichzelf misschien zou toe-eigenen.

2.3. Historische kritiek van de bronnen

Het is duidelijk dat ik voor mijn doctoraalscriptie niet veel informatie kon halen uit bijvoorbeeld parlementaire verslagen, notulen van de ministerraad, notulen van vergadering binnen bedrijven en dergelijke meer. Officiële documenten dus die doorgaans werden gedeponereerd in een archief, hetzij van de bedrijven zelf, hetzij in archieven van de overheid. Mijn onderzoek moest het echter hebben van egodocumenten, van briefwisseling, ledenboekjes, agendanotities, haastige krabbels op een papier die de inhoud van een telefoongesprek weergeven, intern circulerende reglementering en programmapunten, lijsten van genodigden enz. ... Kortom, van bronnen die vaak bij het overlijden van de maker ervan verticaal in de vuilnisbak worden geklasseerd. Ze moesten met andere woorden nog bij leven van de protagonist op de één of andere manier in handen zijn gekomen van iemand met een zekere verzamelzucht, of als mogelijk middel tot chantage. Ook de onderzoekers die meewerkten aan het hoger aangehaalde colloquium *Réseaux économiques et construction européenne* werden met die problematiek geconfronteerd. Het deed Michel Dumoulin in de conclusie van het boek enigszins cynisch opmerken:

“Les carnet d’adresses, les agendas, les memoranda de conversations téléphoniques – faut-il aller jusqu’à espérer que les services de la Sûreté, les ministères de l’Intérieur dans nos différentes démocraties conservent soigneusement les fiches d’écoutes voire les enregistrements de conversation ? – sont eux aussi autant de sources précieuses.”⁴⁶

⁴⁶ Michel Dumoulin (red.), *Réseaux économiques et construction européenne*, Acte du colloque de Bruxelles organisé par l’Institut d’études européennes de l’Université catholique de Louvain et la Fundación Academie Europea de Yuste dans le cadre du projet SEGEI, 16-18 octobre 2002, Brussel, Euroclio n°29, 2004, p. 494.

Het is inderdaad te hopen dat de staatsveiligheid niet zo ijverig is, maar zelfs al zou ze dat zijn, zoals hoger al bleek weigert die elke toegang tot hun archief. We zijn daarom als historici aangewezen op de zeldzame keer dat een protagonist zelf een privé-archief verzamelde, of dat dergelijke bronnen in handen kwamen van een onderzoeksjournalist. Maar het is zeldzaam dat een journalist, en dat ligt wellicht in de aard van hun beroep, de historische waarde ervan weet in te schatten. De actualiteitswaarde primeert op die van de *histoire longue durée*, de *scoop* levert hen veel meer dat ene *moment de gloire* op dan welk historisch overzicht ooit zou kunnen. Misschien zou het geen kwaad kunnen ook voor hen de wijze woorden van Lucianus in gedachten te houden: “Verwacht niet teveel van het heden, want dat is zo voorbij.”⁴⁷.

Het archief van Walter De Bock is dus een unicum. Hij studeerde zelf geschiedenis aan de universiteit van Leuven en dat is duidelijk aan het archief te zien. Dat neemt echter niet weg dat ook Walter De Bock het journalistieke bronnengeheim trouw bleef en dat vele documenten en notities voor wat de herkomst betreft gecodeerd zijn. Als historicus moet je dus vertrouwen op de professionele deontologie van de journalist die in eer en geweten tewerk ging, want de anonieme bron zelf kan niet worden geverifieerd.

Ik wees er hoger al op waarom ik probleemloos in het geval van Walter De Bock dat vertrouwen kon stellen. Maar dat gold ook voor sommige andere onderzoeksjournalisten. Bij een nadere analyse van de referenties in het corpus zal men opmerken dat het verhaal grotendeels werd gereconstrueerd aan de hand van de journalistieke bron. Vermits diverse protagonisten niet in de bestaande historiografie opdoken en ook veel van de besproken organisaties niet of nauwelijks in de wetenschappelijke literatuur voorkomen, was ik vooral aangewezen op artikels en literatuur die het resultaat waren van de nieuwsgierigheid van enkele ijverige onderzoeksjournalisten, die vaak als enige melding maakten van de door mij onderzochte figuren en organisaties. En hier stelde zich het probleem van de historische kritiek.

Alle artikels met betrekking tot een bepaalde casus moesten met elkaar worden vergeleken, en daar waar ze elkaar tegenspraken was uiterste waakzaamheid geboden. Er moest zoveel mogelijk naar een bron worden verwezen, en waar dat onmogelijk was, moest uit de veelheid aan informatie een sluitende (re)constructie worden gedestilleerd.

⁴⁷ Lucianus, *Hoe word ik een goed historicus*, Amsterdam, 2007, p. 55.

Het uitschrijven van het verhaal en de historische kritiek op de bronnen verliepen simultaan. De puzzel viel maar correct in elkaar wanneer de gegevens ook klopten.

Per slot van rekening construeerde ik uit de veelheid aan cases een nieuw verhaal en bijgevolg werden ook artikels over verschillende onderwerpen systematisch aan elkaar getoetst. Nogmaals, de *core business* van mijn scriptie was het in kaart brengen van een tot nu toe ongekend netwerk. Het kluwen van allianties moest worden uitgetekend aan de hand van die bronnen die melding maakten van de protagonisten of de “ondergrondse” organisaties waarvan zij zich bedienden. De journalistieke bron was hierin cruciaal. Kritiek kan echter rijzen op de accuraatheid en de neutraliteit van die bron, maar ik wees er hoger al op dat die kritiek evengoed kan gelden voor bronnen van de staatsveiligheid, State Department, CIA en de gerechtelijke politie.

2.3.1. De “papieren” Damman

Na drie jaar onderzoek beschikte ik over meer dan 30.000 documenten, waarvan echter maar een fractie terug te vinden is in de referenties. Veel van de bronnen bleken voor het uiteindelijke verhaal onbruikbaar, daar tegenover staat dat enkele bronnen opvallend vaak worden aangehaald. Een opmerkelijke bron die als een rode draad doorheen het verhaal loopt zijn de dagboeknotities en briefwisseling van de intrigerende en voor het grote publiek onbekende Franstalige Gentenaar Florimond Damman.

De “papieren” Damman, zoals ze in het werk van de Franse onderzoeksjournalist Pierre Péan⁴⁸ worden genoemd, vragen om een woordje uitleg. Na zijn dood kwamen die in eerste instantie in handen van zijn privé-secretaris Aldo Mungo, die aan enkele nieuwsgierige journalisten inzage verleende. Om één of andere obscure reden kwamen ze vervolgens, maar totaal versnipperd, in handen van diverse Franse journalisten. Het vermoeden rijst dat ieder van hen een deel van de koek opeiste en de documenten vervolgens mee naar huis nam. Sindsdien zijn de “papieren” Damman in hun geheel als dusdanig spoorloos⁴⁹. Gelukkig maakte Walter De Bock destijds uitvoerig notities van

⁴⁸ Pierre Péan, *V. Enquête sur l'affaire des « avions renifleurs » et ses ramifications proches ou lointaines*, Paris, 1984. In mijn scriptie wordt vaak naar het werk van die auteur verwezen. Die Franse onderzoeksjournalist schreef diverse ophefmakende boeken zoals *Pétrole, la troisième guerre mondiale* (1974), *Après Mao, les managers* (1977), *Les émirs de la République* (1982), *Secret d'État. La France du secret – les secrets de la France* (1986), *Les deux bombes, ou comment la guerre du Golf a commencé le 18 novembre 1975* (1991), *Le Mystérieux Docteur Martin* (1993), *Chirac, l'Inconnu de l'Élysée* (2007). Met betrekking tot delicate onderwerpen zoals de staatsveiligheid, Opus Dei, de anticommunistische actie enz. wordt door heel wat auteurs steevast naar hem verwezen, vaak omwille van het feit dat hij de enige referentie is. Ik denk hier onder meer aan Robert Hutchison, *Their Kingdom come, Inside the secret world of opus dei*, New York, 1999.

⁴⁹ Interview met Walter De Bock, maart 2005, Leuven.

de papieren en wist hiermee voor de historicus een belangrijk deel van het archief te bewaren. Het zijn die notities die een cruciale rol speelden in het in kaart zetten van het netwerk, omdat de briefwisseling van Damman als een soort gids ons van de ene naar de andere protagonist leidt. Meer zelfs, bij het uiteindelijke neerschrijven van mijn scriptie werd de figuur Florimond Damman zelf de gids in het verhaal.

Voor een netwerkanalyse zijn dergelijke bronnen ontzettend waardevol, al tekent zich dan natuurlijk in eerste instantie een netwerkmodel af dat niet noodzakelijkerwijze met de realiteit overeenstemt. De centrale polariteit, om een model uit de structurele benadering te gebruiken, bestaat eruit dat een “leider” een groot aantal schakels tussen de subnetwerken gaat centraliseren en in sommige gevallen de exclusieve passage is van één subnetwerk naar een ander⁵⁰. Op een bepaalde manier vervulde Florimond Damman inderdaad die rol, maar hij was daarin niet de enige. We zullen zien dat diverse “leiders” samen een harde kern in het netwerk vormden en juist daarom instonden voor een enorm complex kluwen van allianties.

2.3.2. De onvermijdelijke onvolledigheid

Tot slot voor wat de problematiek met betrekking tot de bronnen betreft, moet ook gewezen worden op de afwezige bron. Met die afwezige bron wordt zowel het zogenaamde ontbrekende “puzzelstukje” bedoeld als ook alle bronnen die ik op de weg die ik in mijn onderzoek aflegde, jammer genoeg niet heb geraadpleegd. Wanneer men pas op het einde van de rit de volledige draagwijdte ontdekt van het netwerk, en er zich dan nieuwe zoekpistes openbaren, is het te laat om het onderzoek opnieuw te voeren. Zeker voor wat de buitenlandse protagonisten betreft, realiseer ik mij dat heel wat archieven tot meer informatie zouden kunnen leiden. Met andere woorden kwam ik op het einde van mijn onderzoek tot de vaststelling dat ik eigenlijk nog maar aan het begin ervan sta.

Ik ben dus noodgedwongen tot op zekere hoogte fragmentair moeten blijven. Maar betekent die onvolledigheid in de bronnen ook een onvolledigheid in de essentie die ik wilde vertellen? Heb ik met de gebruikte bronnen, met die enkele indices, enkele

⁵⁰ De structurele benadering vertrekt niet van een observatie van de netwerken op basis van het initiatief van individuen en netwerklijnen, maar bestudeert het geheel. Je zou het kunnen vergelijken met het bestuderen van een bepaald territorium aan de hand van een kaart in plaats van zelf de wegen af te leggen. Het belangrijke van een structurele benadering is het ontwarren van de sociale logica en het bestuderen van de schakels tussen de structuren van het netwerk, haar structurele vormen, haar modaliteiten en efficiëntie. Zie: Felice Dassetto, « Quelques aspects d'une analyse sociologique des réseaux », in: Michel Dumoulin (ed.), op. cit., pp. 34-36.

documenten, enkele overleveringen, datgene kunnen evoceren dat de *core business* van mijn doctoraalscriptie vormde, met name het aantonen van het bestaan van een specifiek netwerk achter de schermen van de Europese constructie en de achterliggende gedachte ervan? Ik denk het wel. De uiteindelijk methode die werd gehanteerd, was zoals Alain Badiou die in *Le Siècle* omschreef:

*“Prélever dans la production du siècle quelques documents, quelques traces qui indiquent comment le siècle s’est pensé lui-même. Et plus précisément, comment le siècle a pensé sa pensée, comment il a identifié la singularité pensante de son rapport à l’historicité de sa pensée.”*⁵¹.

Zonder mijn onderzoek hiermee te herleiden tot een mentaliteitsstudie of een studie over het denken in de 20ste eeuw, denk ik wel “een” tendens, “een” melodie of harmonie te hebben laten opklinken, die voorheen nog niet werd gehoord. En daarvoor moet je niet “alles” hebben gezien. Het onderzoek heeft dan ook niet de pretentie exhaustief te zijn.

De afwezige bron in de betekenis van ontbrekend puzzelstukje vormt echter een ander verhaal. Het staat voor het *non-event*, datgene dat in de Rankiaanse visie althans nooit geschiedenis kan zijn, omdat het niet plaatsvond of op zijn minst geen sporen achterliet. Nochtans vormt juist dat zwijgen van de bron of dat zwijgen van het verleden de grote uitdaging in onderzoek vanuit een “underground” perspectief. Een ultieme metafoor voor heel de problematiek rond het *non-event* vormt het verhaaltje over de rode en de blauwe inkt dat Slavoj Žižek citeert in zijn boek *“Welcom to the desert of the Real”*⁵². Een Duitser uit de voormalige DDR krijgt als arbeider een baan in Siberië. Omdat hij weet dat alle post door censoren gelezen zal worden, zegt hij tegen zijn vrienden: laten we een code afspreken: als jullie een brief van mij krijgen die met gewone blauwe inkt geschreven is, dan is het waar wat er staat; is hij met rode inkt geschreven, dan is het onwaar. Na een maand krijgen zijn vrienden de eerste brief, geschreven met blauwe inkt: “Alles is hier geweldig: de winkels zijn gevuld, eten in overvloed, de woningen zijn ruim en goed verwarmd, in de bioscopen draaien films uit het Westen, er zijn veel

⁵¹ Alain Badiou, *Le Siècle*, Paris, 2005, p. 13.

⁵² Slavoj Žižek, *Welkom in de woestijn van de werkelijkheid*, Amsterdam, 2005. Het hierna volgende verhaaltje vinden we op p. 7.

mooie meisjes die wel zin hebben in een relatie, het enige wat je niet kunt vinden is rode inkt.”

Je kan die tekst alleen maar “correct” lezen als je de vooraf afgesproken code kent, maar dan nog loopt alles in het honderd. Alles is in blauwe inkt geschreven, dus volgens de afgesproken code “waar”, ware het niet dat hij op het einde van de tekst er fijntjes aan toevoegt dat hij wel geen rode inkt had kunnen vinden. Door de code in de gecodeerde tekst te voegen, kan hij alsnog zijn boodschap overbrengen.

Maar dat voorbeeld van tekstanalyse is ook perfect van toepassing op ons handelen, en op de creatie van de geschiedenis. Welke werkelijkheid zien we, en welke niet? Welke fictie ervaren we als werkelijkheid en welke werkelijkheid als fictie? En vooral: in hoeverre is sommige fictie niet werkelijkheid geworden en is sommige werkelijkheid geen fictie geworden?

Laten we bij wijze van experiment het verhaal van de rode en blauwe inkt toepassen op een situatie die dichter bij mijn onderzoek aansluit.

De Duitse arbeider die naar Siberië gaat is hier een administrateur-directeur-generaal van de Belgische staatsveiligheid. Zijn vrienden naar wie hij zou schrijven worden hier vervangen door een bevoorrecht journalist. De man van de staatsveiligheid belooft de journalist *top secret* informatie te zullen doorgeven, wanneer dat mogelijk is. Dat laatste is een heikele onderneming, gezien de delicate opdrachten van de staatsveiligheid, het strikte bronnengeheim, de censuur en dergelijke meer. Op een dag verrast de man van de staatsveiligheid de journalist met informatie die die laatste een primeur zal opleveren. Een grootse en gewelddadige betoging van linkse extremisten kondigt zich aan. Alles is tot in de puntjes voorbereid en de gevolgen zullen niet te overzien zijn. De staatsveiligheid wist te infiltreren, maar kan niets ondernemen. De regel is: pas handelen wanneer de feiten zich voordoen. De niets vermoedende journalist publiceert vol trots het geheime rapport dat hij wist te bemachtigen. De primeur is aan hem, de rijkswacht is gealarmeerd, de extreem-linkse organisatie trekt zich terug. Een werkelijkheid die had kunnen plaatsvinden werd een eeuwige fictie in een reëel bestaand artikel in de krant, en in een reëel bestaand dossier van de Staatsveiligheid. De man van de staatsveiligheid, en zonder het te beseffen ook de journalist, maakten dat een stukje geschiedenis niet plaatsvond. Toch is ook dat geschiedenis⁵³.

⁵³ Dat gedachte-experiment werd mij ingegeven door enkele opmerkelijke verhalen van Walter De Bock uit zijn jarenlange activiteit als onderzoeksjournalist. Het verhaal zelf vond niet als dusdanig plaats, maar is een compilatie van diverse anekdotes die wel degelijk plaatsvonden.

Met die uitwijding over het *non-event* heb ik impliciet op de mogelijke kritiek van de welwillende lezer willen anticiperen, die mij er misschien van zal beschuldigen in de buurt van het complotdenken te komen⁵⁴.

Ten eerste is het uitgangspunt van mijn onderzoek daarvoor te sereen, te voorzichtig en werd met de uiteenzetting van de historiek van het onderzoek duidelijk dat niet van *a priori* werd uitgegaan, maar van datgene wat de bronnen mij toonden.

Ten tweede is de neerslag van mijn onderzoek het resultaat van een immens puzzel- en denkwerk waarin ik geen enkele uitkomst gemakzuchtig als vanzelfsprekend heb aangenomen. Steeds opnieuw werden de netwerklijnen die zich openbaarden in vraag gesteld en aan een kritische analyse onderworpen.

Inherent aan de materie kon de bewijsvoering echter niet altijd sluitend zijn. Maar zoals Carlo Ginzburg het in “Sporen” treffend wist te stellen:

“Ook al lijkt de eis van systematische kennis steeds aanmatigender te worden, daarom hoeft nog niet de idee van de totaliteit te worden opgegeven. Integendeel: het bestaan van een dieperliggende samenhang die de verschijnselen aan de oppervlakte verklaart, wordt op hetzelfde moment dat men beweert dat een directe kennis van deze samenhang niet mogelijk is, juist benadrukt. Ook al is de werkelijkheid ondoorzichtig, er bestaan niettemin geprivilegieerde gebieden – sporen, indiciën – die de sleutel leveren tot haar ontcijfering.”⁵⁵.

Die sporen en indiciën zitten ook in het zwijgen van de geschiedenis, in het *non-event* en in de afwezige bron. Het indici-paradigma en de eraan inherente “omweg als methode” van Ginzburg vormden eigenlijk een belangrijke aanvullende methodologische aanpak in mijn scriptie. Geënt op de netwerkanalyse, vormden beide de hoekstenen van het onderzoek.

Tot slot van deze inleiding moet nog de uiteindelijke vorm waarin de resultaten van het onderzoek werden gegoten, worden toegelicht en verklaard.

⁵⁴ Over de controverse rond het complotdenken verwijs ik hier graag naar het lijvige werk van Pierre-André Taguieff, *La foire aux illuminés. Esotérisme, théorie du complot, extrémisme*, Mille et une nuits, 2005.

⁵⁵ Carlo Ginzburg, “Sporen”, in: Carlo Ginzburg, *Omweg als methode. Essays over verborgen geschiedenissen, kunst en maatschappelijke herinnering*, Nijmegen, 1988, pp. 242-243.

3. Structuur van de doctoraalscriptie

De doctoraalscriptie werd opgedeeld in drie delen met een min of meer aparte invalshoek: Europa, Europa een Atlantisch verhaal en Les Belges. Daaraan werd als een soort orgelpunt nog een Epiloog toegevoegd. Het netwerk van netwerken doorkruist echter alle delen, en ook de protagonisten duiken in de diverse delen op.

Florimond Damman fungeert in het hele verhaal als gids, nu eens expliciet aanwezig dan weer in de marge op de achtergrond. Steeds introduceert hij nieuwe protagonisten via zijn briefwisseling, dagboeknotities of agendaboekjes, maar ook omgekeerd duikt Damman soms verrassend op als lid of genodigde van organisaties die op het eerste gezicht niet tot de *core-business* behoren.

De keuze van die drie invalshoeken werd grotendeels ingegeven door de wijze waarop de doctoraalscriptie tot stand kwam. Het onderzoek naar een Belgisch netwerk mondde immers uit in het in kaart brengen van een Europees en zelfs Atlantisch netwerk. De focus kwam vervolgens op de ondergrondse Europeïstische organisaties te liggen en de netwerkvorming van de *jetset* van Europa achter de schermen van de Europese constructie.

In het eerste deel met als titel “Europa” worden dan ook de ondergrondse Europeïstische organisaties van uiterst rechtse signatuur besproken en organisaties die binnen het Europese kader rechtstreeks of onrechtstreeks via de aanwezigheid van belangrijke protagonisten hieraan gelieerd waren.

Het tweede deel “Europa een Atlantisch verhaal” plaatst de Europese context in de bredere stroming van het Atlantisme. Tegelijkertijd wordt het zogenaamde bovengrondse verhaal van onder meer de European Movement en spilfiguren in de Europese constructie als Jean Monnet getoetst aan het ondergrondse verhaal, dat zich nu verder uitdeint dan alleen de Europeïstische organisaties. Aan de hand van steeds weer terugkerende protagonisten betreden we in dat Atlantisch verhaal de harde kern van de anticommunistische actie. Diverse anticommunistische think-tanks als ook de stay-behind komen aan bod.

Het derde deel “Les Belges” focust op de Belgische, veelal extreem-rechtse kern van het Europese netwerk. Via Les Belges nemen we ook een duik in het interbellum en belichten we de roots van het denken en handelen van de protagonisten en van de netwerking zelf.

Het verhaal wordt dus niet chronologisch verteld. Vertrekkende van de figuur Florimond Damman, de naoorlogse Europeïstische organisaties en de erin voorkomende protagonisten wordt door de aard van de *histoire longue durée* voortdurend teruggeblikt op de vooroorlogse periode. Alleen al het feit dat vele protagonisten rond de periode van de Eerste Wereldoorlog werden geboren en hun levensloop ook moest worden geduid, maakte dergelijke *flashbacks* noodzakelijk. Vanuit die *flashbacks* werden trouwens vaak nieuwe netwerklijnen duidelijk.

En toch valt een zekere chronologie te bespeuren, maar dan in omgekeerde zin. Het eerste deel waar de Europeïstische organisaties worden belicht focust vooral op de jaren 1950-1980. Het tweede deel doet dat eveneens, maar blikt al iets verder terug tot en met de Tweede Wereldoorlog. Pas in deel drie met *Les Belges*, aanvankelijk nog gesitueerd in de naoorlogse woelige context rond de dekolonisatie van Kongo en de opkomst van een “ander” extreem-rechts, belanden we in het interbellum. In deel drie zien we hoe een achterliggende ideologie van het netwerk als het ware naar een welbepaald denken uit het begin van de 20ste eeuw wordt gezogen. We komen terecht bij de reactionaire katholieke stroming uit het interbellum, het corporatisme, de Nieuwe Orde en vooral bij Charles Maurras, die in mijn scriptie als de geestelijke vader wordt gezien van het *ancien-régime*-denken van een specifieke 20ste-eeuwse neo-aristocratische elite. We eindigen dus in het derde deel met een diepere analyse van het tijdperk waarin Florimond Damman werd geboren en getogen, of anders gezegd met hoe het verhaal begon.

Tot slot eindigt het corpus van mijn scriptie met een epiloog. Hierin wordt één van de grootste oplichtingschandalen uit de Europese naoorlogse geschiedenis besproken, waarin diverse netwerklijnen samenkomen. In die epiloog wordt een tipje van de sluier opgelicht betreffende de financiering van de ondergrondse Europeïstische actie.

Naast die indeling van mijn scriptie in drie delen en een epiloog is er nog een belangrijk vormelijk aspect die ik hier wil duiden. Het aantal protagonisten was door de focusverruiming naar een Europees perspectief gaandeweg opgelopen tot meer dan 600. Een verhaal waarin meer dan 600 figuren de revue passeren, waarvan tevens de onderlinge allianties moeten worden geduid, is onleesbaar. Bovendien gaat het om een netwerk van netwerken die zich nu eens rond één persoon concentreren, dan weer rond een cluster van relaties tussen diverse protagonisten verbonden aan één persoon, of om diverse clusters van relaties van verschillende protagonisten die elk in contact staan met

éénzelfde persoon. Daarnaast waren vele protagonisten lid van meerdere netwerken, waardoor sommige vertakkingen als het ware tot in het oneindige konden worden doorgetrokken.

Ik heb daarom gekozen voor het simultaan in kaart brengen van een micro- en een macrohistorie. Met een microhistorie wordt hier bedoeld dat bepaalde individuen of organisaties en hun specifieke netwerklijnen meer in detail werden uitgewerkt, daar waar voor het gros van de protagonisten slechts hun positie in de macrohistorie werd geduid, of anders gezegd in het overkoepelend geheel van netwerken.

Centraal bij het uitschrijven van het verhaal stond het in kaart brengen van het netwerk van netwerken, waarbij de organisaties vooral de instrumenten waren waarvan de protagonisten zich bedienden in het samenbrengen van de *jetset* van Europa.

Om de leesbaarheid niet in het gedrang te brengen en om niet te vervallen in een oeverloze *name dropping*, konden noodgedwongen heel wat protagonisten niet worden vermeld. Alleen de belangrijkste werden weerhouden en zij die onontbeerlijke schakels vormden voor nieuwe netwerklijnen en dus voor een beter begrip van het macroverhaal. Die protagonisten werden met een korte biografische beschrijving in bijlage nog eens op een rijtje gezet, waarin de plaats die zij in het netwerk van netwerken innamen wordt geduid, van welke organisaties zij lid waren en met welke andere figuren zij waren gelieerd.

Zonder het geheel nog complexer te willen maken, moet ik er echter op wijzen dat niet alle namen die worden vermeld ook tot het netwerk behoorden. Diverse al dan niet notoire figuren kwamen in contact met het netwerk zonder er evenwel deel van uit te maken. Dat “ondergrondse” verhaal staat immers niet los van het gekende bovengrondse verhaal en is ingebed in de ruimere context van de politieke geschiedenis van de 20ste eeuw.

DEEL I

EUROPA

Inleiding

In dit eerste deel bespreken we de Europeïstische organisaties die na de Tweede Wereldoorlog in de marge van de officiële Europese Beweging ontstonden. Aan de hand van de figuur Florimond Damman komen we terecht in een opmerkelijk netwerk van grootindustriëlen en –bankiers, geëntoureed door belangrijke politieke figuren, intellectuelen en perslui. Begaan met de toekomst van Europa, zowel economisch als politiek, organiseerden zij zich in tal van Europeïstische clubs met vrijwel steeds een internationaal ledenbestand.

Wat dus hier besproken wordt is tweërlei. Enerzijds nemen we aan de hand van organisaties die doorgaans in de wetenschappelijke literatuur afwezig zijn een duik in een ondergronds verhaal van de Europese constructie. Anderzijds leggen we het bestaan van een tot nu toe onbekend netwerk van een aristocratische elite bloot. Vertrekkende van de vrijwel onbekende en ietwat obscure Gentenaar Florimond Damman komen we terecht bij de *jetset* van Europa, die elkaar ontmoette op tal van meetings, conferenties, diners – niet zelden door Damman zelf georganiseerd – en die tot doel hadden om met gelijk gestemde zielen over een gewenste Europese integratie te debatteren.

Het credo van Damman *l'Europe sera de droite ou ne sera pas* werd door heel die *jetset* gedeeld. Behept met een visceraal anticommunisme streefde die elite naar een sterk eengemaakt Europa dat zich als één machtig blok moest kunnen wapenen tegen de zo gevreesde Sovjetunie. Europa moest bovenal borg staan voor de christelijke en Westerse waarden, die het volgens die elite incarneerde.

Diezelfde elite streefde naar een federaal Europa met een supranationale structuur, gebaseerd op exclusie van alles wat niet christelijk en niet Westers was, maar ook op de exclusie van links. Het moge duidelijk zijn dat dit alles gepaard ging met een zekere minachting voor de parlementaire democratie en dat een aantal extreem-rechtse figuren zich in dit netwerk erg thuis voelden of er zelfs de spil van uitmaakten.

Met Florimond Damman als gids in dit verhaal wordt zowel stilgestaan bij enkele van die Europeïstische organisaties en de daaruit te destilleren netwerkclusters, als ook bij enkele opvallende protagonisten.

Na een uitvoerige introductie van de figuur Damman en zijn achtergrond wordt de Paneuropese Unie van graaf Richard Coudenhove-Kalergi belicht en de *roots* van de Europeïstische organisaties in het interbellum. In dit luik komt de ideologische drijfveer van de hier onderzochte neo-aristocratische elite aan bod. In essentie streefde die naar een Europa geleid door de neo-aristocratie of een *élite de l'esprit*.

Vervolgens belichten we de naoorlogse Europeïstische organisaties. De Action pour une Europe Nouvelle et Atlantique (AENA), later Mouvement d'Action pour l'Union Européenne (MAUE), worden besproken, als ook de Cercle de Politique Etrangère, waaruit meteen de diversiteit spreekt in Dammans entourage. Met MAUE werd die entourage trouwens steeds meer internationaal, omdat MAUE zich clusterde aan de Paneuropese Unie.

Via die Paneuropese Unie en Coudenhove-Kalergi betreden we de wereld van aartshertog Otto von Habsburg. Die figuur is ondubbelzinnig als extreem-rechts te bestempelen en behoorde tot de ultra-katholieke strekking binnen het netwerk. Met het door hem opgerichte Centre Européen de Documentation et d'Information (CEDI) vertakte het web zich tot in de hoogste regionen van de uiterst rechtse politiek in Europa en in Opus Dei. Toonaangevend is de aanwezigheid in CEDI van een voormalige minister onder Franco, Alfredo Sanchez-Bella, Opus Dei-lid en daarnaast ook een belangrijk bankier in Spanje. Net als de Paneuropese Unie en MAUE had ook CEDI nationale afdelingen. CEDI-België introduceert alvast enkele zwaargewichten uit het Belgische netwerk.

Tot slot voor wat de Europeïstische organisaties betreft, bespreken we de Académie Européenne de Sciences Politiques (AESP), een beetje het kroonjuweel van Florimond Damman. Met zijn intussen indrukwekkende vriendenkring, door zijn lidmaatschap in alle voorafgaande organisaties, wist hij door de oprichting van de AESP werkelijk de hoogste top van de Europese *jetset* te verzamelen. Ongeveer gelijktijdig ging hij een tandem vormen met de intrigerende Franse advocaat Jean Violet, die in dit verhaal een belangrijke rol zal spelen. Via Jean Violet komen we bij de Franse politieke top terecht. Hij leidt ons onder meer naar de voormalige Franse eerste minister Antoine Pinay.

Wat Damman voor België was, was Violet voor Frankrijk: een figuur met indrukwekkende internationale connecties en de gave die ook te kunnen verenigen.

België zelf, en in het bijzonder Brussel, bleken echter op meerdere fronten een intermediaire rol te spelen in het verzamelen van de Europese *beau monde*. Met de Brusselse private club de Cercle des Nations wijken we schijnbaar af van de Europeïstische organisaties *stricto sensu*, maar het tegendeel is waar. De Cercle des Nations vervult hier in de netwerkanalyse als het ware een centripetale functie en openbaart in feite de kern van wat een industriële/financiële elite dreef tot deelname aan het Europese verhaal.

1. *Wie was Florimond Damman?*

Florimond Damman werd geboren te Gent in 1910 als zoon van een Franstalige Gentse industrieel. Hij studeerde handelswetenschappen aan de universiteit en was werkzaam in de immobiëlen⁵⁶. Behorende tot de Franstalige Vlaamse *nouveau riche* circuleerde hij van jongsaf in elitaire kringen. In 1928 maakte hij samen met zijn vriend Olaf Poulsen een reis naar Berlijn om er hun jeugdvriendin Suzanne de Meyere op te halen, die in Warschau de Chopinprijs had behaald. Suzanne de Meyere huwde later met de schilder José Storie. Zijn legerdienst deed Damman samen met een andere vriend, graaf Charles della Faille, de broer van de latere Belgische ambassadeur bij het Vaticaan te Rome. Vanaf 1938 was Damman bevriend met de attaché van de Italiaanse ambassade te Brussel, graaf della Porta, die via huwelijksbanden gelieerd was aan het roemrijke adellijke geslacht Visconti van Milaan. Over della Porta schreef Damman later nog aan zijn vriend Parodi: “*Un être exquis, resté prodigieusement aristocrate.*”⁵⁷

Damman vertoefde wel vaker in adellijke kringen, maar van uiterst rechtse signatuur. Eén van zijn belangrijkste *compagnons de route* werd baron Pierre Nothomb. De invloed van Nothomb op Damman is niet te onderschatten. Damman kan men omschrijven als de rechterhand van Nothomb en dit tot diens dood in 1966. Alles waar Damman na de Tweede Wereldoorlog voor stond werd direct of indirect geïnstigeerd door de geest van Nothomb, en die voert ons naar het interbellum waar Damman zich voor het eerst openlijk politiek engageerde toen hij in 1927 op 17-jarige leeftijd lid werd van de Jeunesses Nationales de Belgique⁵⁸. Dit was een jongerenafdeling (en lees ook knokploeg tegen communistische, socialistische en flamingante agitatie) van de door Pierre Nothomb in 1924 opgerichte Fédération d’Action Nationale⁵⁹. Nothomb richtte zijn Action op naar het voorbeeld van l’Action Française van Charles Maurras, wiens extreem-rechtse, antidemocratische, patriottistische en royalistische ideeën hij deelde⁶⁰. De Action Nationale was een soort van federatie van nationalistische verenigingen die in de vorige decennia waren ontstaan. In 1925 werd een eerste stap tot toenadering bij de katholieke partij gezet, evenwel zonder succes. In 1927 trad Nothomb terug toe tot

⁵⁶ Bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

⁵⁷ Brief van Damman aan Parodi, dd. 7/8/1960, in: Archief Walter De Bock.

⁵⁸ Bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

⁵⁹ Francis Balace, « Pierre Nothomb et les autres nationalistes belges de 1927 à 1930 », in: *Pierre Nothomb et le nationalisme belge de 1914 à 1930*, Arlon, 1976, p. 77.

⁶⁰ Erik Defoort, *Charles Maurras en de Action Française in België*, Brugge, 1978, p. 153. Zie ook: Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen. 50 jaar rechts en uiterst rechts in België*, Gent, 1981, p. 44.

de katholieke partij, zonder dat daarbij l'Action Nationale werd opgeheven. Het feit dat Nothomb ondertussen geregeld zijn sympathie voor het Italiaanse fascisme had betuigd en dat hij zich constant antidemocraat en antiparlementair noemde, was voor de katholieke partij blijkbaar geen beletsel. Zijn sympathieën voor Mussolini gingen trouwens zo ver dat hij *il Duce* in 1925 te Rome bezocht⁶¹. Bij zijn terugkeer noemde hij Mussolini zelfs '*un soldat de la Chrétienté*' tegen socialisten, communisten en vakbonden⁶². L'Action Nationale bleef nog enkele jaren voortbestaan. Meer en meer leden volgden evenwel het voorbeeld van Pierre Nothomb en werden militant katholiek. L'Action Nationale bloedde uiteindelijk dood en hield in 1930 op te bestaan⁶³.

Pierre Nothomb moeten we in het interbellum situeren bij een invloedrijke minderheid onder de conservatieve katholieken die zich na de Eerste Wereldoorlog als verdedigers en erfgenamen van het oude contrarevolutionaire traditionalisme opwierpen⁶⁴. De christen-democraten werden ervan beschuldigd in de praktijk de klassenstrijd te bevorderen en ook de parlementaire democratie werd fel bekritiseerd. De reactionaire katholieken wilden "orde en gezag" in een hiërarchische maatschappij. Het streefdoel was een antidemocratisch Belgisch nationalisme gepaard met een monarchistisch corporatisme. Voor wat Europa betrof streefde Nothomb naar een systeem van allianties tussen de katholieke naties⁶⁵.

Damman vertoefde dus van jongsaf in duidelijk reactionaire rechtse kringen. In de jaren 1930 was hij bovendien lid van de Gentse afdeling van het Nationaal Legioen. Het Nationaal Legioen was niet alleen een paramilitaire organisatie, maar verzamelde ook inlichtingen over communisten en separatisten, die sporadisch aan de Militaire Veiligheid werden doorspeelde. Via burggraaf Charles Terlinden beschikte het Nationaal Legioen ook over nauwe contacten met het Hof, en beschouwde het zichzelf als een pretoriaanse wacht van de vorst van wie men de macht aanzienlijk wilde uitbreiden⁶⁶. Het Nationaal Legioen werd opgericht in 1922 door een aantal

⁶¹ Bio Pierre Nothomb, in: Archief Walter De Bock.

⁶² Deze uitspraak van Nothomb verscheen op 2 oktober 1925 in de *Revue Catholique* kort na zijn terugkeer uit Italië waar hij Mussolini had ontmoet.

⁶³ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen. 50 jaar rechts en uiterst rechts in België*, Gent, 1981, p. 44.

⁶⁴ Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen, *Politieke Geschiedenis van België, van 1830 tot heden*, Brussel, 1997, p. 165.

⁶⁵ Geneviève Duchenne, *Visions et projets belges pour l'Europe. De la belle époque aux traités de Rome (1900-1957)*, Brussel, Euroclio n° 22, 2001, p. 137.

⁶⁶ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, Leuven, 1985, p. 105.

ontgoochelde militairen en oud-strijders van de Eerste Wereldoorlog. Oorspronkelijk was het een kleine vereniging van mensen met een niet duidelijk omlinjnde voorkeur voor orde en gezag en voor figuren als Maurras en Mussolini. Vanaf 1927 kreeg de beweging een nieuwe impuls door de aanstelling van Paul Hoornaert als leider. Onder het bewind van die Luikse advocaat ontwikkelde het Legioen zich tot een paramilitaire organisatie. En dat het hen menens was blijkt onder meer uit het feit dat tijdens de Spaanse burgeroorlog diverse leden van het Nationaal Legioen aan de zijde van Franco streden. Jean de Bie, verantwoordelijk voor de Gentse afdeling van het Nationaal Legioen, was in 1936 nog correspondent voor de *XXème Siècle* over de Spaanse burgeroorlog, maar iets later in 1937 streed hij mee te Madrid bij de Phalange. Van daaruit rekruteerde hij, voornamelijk in de Gentse afdeling van het Nationaal Legioen, landgenoten voor de Franco-troepen tegen de Spaanse republiek⁶⁷.

De ideeën van het Nationaal Legioen leunden echter vooral aan bij het Italiaans fascisme. Vanaf 1932 kwam het Nationaal Legioen ontgensprekelijk onder sterke invloed van Mussolini te staan. Het groepeerde op dat moment zo'n 5000 personen waaronder vroegere leden van fascistische groepen als *Le Faisceau Belge* en de *Jeunesses Nationales*⁶⁸. Het Nationaal Legioen had weliswaar een neutrale levensbeschouwelijke inslag, maar vooral katholieken sloten zich aan. Het Legioen rekruteerde voornamelijk bij de kleine burgerij en die was hoofdzakelijk katholiek. In het begin van de jaren 1930 verleenden twee katholieke intellectuelen hun steun en medewerking: de professoren Charles Terlinden en Fernand Desonay. Daarnaast sloten de meest extreme leden van *Nothombs Action Nationale* zich op het einde van de jaren 1920 aan bij het Nationaal Legioen, omdat ze hun nationalisme te weinig tot uiting zagen komen in de katholieke partij⁶⁹. Daar waar een groot deel van de *Action Nationale* het voorbeeld van Nothomb volgde, bleef die extreme kern trouw aan haar grote afkeer voor de katholieke partijpolitiek⁷⁰.

De bedoeling was het land rijp te maken voor een nationale revolutie⁷¹. Bij monde van Paul Hoornaert beoogde die "Révolution Nationale" een sterke monarchie met een

⁶⁷ Bio Jean de Bie, in: Archief Walter De Bock.

⁶⁸ Griet Van Haver, *Onmacht der Verdeelden. Katholieken in Vlaanderen tussen democratie en fascisme*, Berchem, 1983, p. 104.

⁶⁹ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen. 50 jaar rechts en uiterst rechts in België*, Gent, 1981, p. 45.

⁷⁰ Griet Van Haver, op. cit., p. 104.

⁷¹ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, op. cit., p. 45.

sterke regering zonder partijen of parlement op basis van een corporatistisch systeem⁷². In zijn geschrift uit 1935 “Qu’est-ce que la Légion nationale?” laat Hoornaert duidelijk verstaan via paramilitaire middelen België en de koning in de richting van de Nieuwe Orde te willen sturen.

*“Pour réaliser le régime corporatif en Belgique, la dictature n’est pas nécessaire. Ce qui est absolument indispensable, c’est le renforcement et la stabilité de l’autorité, son indépendance vis-à-vis des partis politiques, renforcement de l’autorité royale, désignation et révocation effectives des ministres par le Roi.”*⁷³.

Dit soort streefdoelen typeerden ook de Action Nationale van Nothomb en een groot deel van de Belgische protagonisten uit het netwerk. In het derde deel komen we uitvoerig op die stellingnamen terug en op de werkelijke draagwijdte en implicaties ervan op de Belgische geschiedenis.

Florimond Damman was naast lid van het Nationaal Legioen en de Jeunesses Nationales de Belgique ook secretaris-generaal van de Parti Indépendant Belge en dit van 1933 tot 1939. Die partij werd opgericht in 1932 door het Nationaal Legioen en bundelde diverse oud-strijdersbewegingen⁷⁴. De partij zelf kende echter weinig succes, maar het Nationaal Legioen beleefde in die jaren één van haar hoogtepunten. Hoornaert nam als afgevaardigde van het Nationaal Legioen in 1934 deel aan het congres te Montreux van de Comitati d’Azione per l’Universalita di Roma (CAUR), onder leiding van de fascist Eugenio Coselschi. CAUR werd door Mussolini opgericht in 1933 en was het belangrijkste instituut in het buitenland dat het Italiaanse fascisme propageerde. Het bundelde diverse fascistische groepen uit verschillende landen, met uitzondering van Duitsland weliswaar. Het belangrijkste bindend element van CAUR was ontegensprekelijk het corporatisme⁷⁵. Andere belangrijke leden van CAUR waren onder

⁷² Jean Stengers, « La Droite en Belgique avant 1940 », in : *CRISP*, 1970, n° 468-469, p. 20.

⁷³ Paul Hoornaert, *Qu’est-ce que la Légion nationale ? Une doctrine, une foi, une organisation, une action*, Liège, 1935, 24 p. Zie ook : Jean Stengers, op. cit., 35 p.

⁷⁴ Bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock. De Parti Indépendant Belge werd officieel opgericht op 19/6/1932 en behaalde 13.575 stemmen verspreid over het hele land, en met een piek in het kanton Luik met 3.598 stemmen en de provincie Luik met 7.059 stemmen. Bij de gemeentelijke verkiezingen van Luik behaalde de PNB 7,76 procent van de stemmen. De militanten van het Nationaal Legioen droegen zoals gewoonlijk een zwart uniform met laarzen en draagriem. Zie: « Nouvelles formes et tendances d’extrême-droite en Belgique », in: *CRISP*, 16 februari 1962, n° 140, p. 10.

⁷⁵ Griet Van Haver, *Onmacht der Verdeelden*, pp. 105-106.

meer Fernand Desonay, Charles Terlinden en Arnold de Looz-Corswarem⁷⁶. In 1935 bracht Hoornaert een bezoek aan Rome, en vanaf dan ontstonden intense relaties en financiering via CAUR tussen Mussolini en het Nationaal Legioen⁷⁷. Toch keerde Hoornaert zich vanaf 1938 af van Mussolini, omdat die laatste zich steeds meer volgzzaam ging opstellen ten aanzien van Hitler en Duitsland. Het antigermanisme van het Nationaal Legioen leidde er dan ook toe dat vele leden in het verzet gingen en toetraden tot het Geheim Leger tijdens de Tweede Wereldoorlog⁷⁸.

Ook Florimond Damman bleef ondanks zijn politieke/ideologische keuzes van in het interbellum tijdens de Tweede Wereldoorlog boven alle verdenkingen. Over mogelijke militaire verzetsactiviteiten is vooralsnog niets geweten. Hij werd in 1939 gemobiliseerd als wachtmeester bij de artillerie, maar van verdere militaire activiteiten zijn geen sporen teruggevonden. Wat wel vaststaat, is dat Damman een bar/dancing uitbaatte, *Le Crépuscule*, die gaandeweg een centrum voor het verzet werd. Tot tweemaal toe werd de bar vernield door rexisten. De bar werd uiteindelijk op bevel van de *Werbestelle* gesloten. Op het einde van de oorlog werd de bar omgevormd tot restaurant en werd de hoofdzetel van diverse organisaties zoals de Association Nationale de la Presse Spécialisée, waarvan Florimond Damman secretaris-generaal was en de Cercle privé des Arts et des Lettres voorgezeten door gravin Pierre de Lichtervelde⁷⁹. Het domicilieadres van Damman was op dat moment rue des Eperonniers 31 te Brussel.

Na de Tweede Wereldoorlog ging Florimond Damman echter voornamelijk de Europese toer op en werd hij een actief militant in de Europese integratie. We vinden hem dan ook terug in diverse Europeïstische bewegingen die na de oorlog in de marge van de officiële politiek ontstonden: l'Action pour une Europe Nouvelle et Atlantique

⁷⁶ Vanuit CAUR werd ook een Ligue Interuniversitaire d'Ordre Nouveau opgericht (LION) met zetel in Leuven. Leden waren onder meer Charles Terlinden en Fernand Desonay. Zie: Francis Balace, « Fascisme et catholicisme politique dans la Belgique francophone de l'entre deux guerres », in: *Handelingen van het 32ste Vlaamse filologencongres*, Leuven, 1979, p. 157.

⁷⁷ Griet Van Haver, *Onmacht der Verdeelden*, p. 107.

⁷⁸ J. Gérard-Libois en José Gotovitch, « L'An 40. La Belgique occupée », in: *CRISP*, pp. 465-466. Hoewel de Duitsers de activiteit van het Nationaal Legioen slechts in september 1941 verboden, heeft de beweging – met uitzondering van schaarse enkelingen – zich er toch voor behoed de collaboratie in te gaan. Het Nationaal Legioen evolueerde uiteindelijk naar het verzet. Tegen het einde van de bezetting waren de meeste nog actieve militanten in het Geheim Leger opgenomen, alwaar zij de meest uitgesproken Leopoldisten waren. Paul Hoornaert werd echter gevangen genomen en kwam om in een concentratiekamp. Zie: Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, 1981, p. 61.

⁷⁹ “Rapport anonyme sur Damman en date du 13.2.1965 pour P.H. Spaak”, in: Archief Walter De Bock.

(AENA) in feite de Belgische afdeling van de l'Union Paneuropéene, de l'Union Paneuropéenne zelf, l'Académie Européenne de Sciences Politiques (AESP), Centre Européen de Documentation et d'Information (CEDI) en de Cercle de Politique Etrangère. Florimond was daarnaast ook actief in talloze andere organisaties, maar het ging steeds om anticommunistische en uiterst rechtse organisaties en groeperingen die de bemoeienissen van de parlementaire democratische hekelenden⁸⁰.

Damman werd de intermediaire figuur bij uitstek die de *jetset* van Europa samenbracht op tal van meetings, congressen en diners. Aan de hand van diverse briefwisseling die Damman voerde, kon achter de schermen van het officiële politieke toneel worden gekeken. Het is opmerkelijk hoeveel connecties die man had, en hoe hij steeds weer opdook op de ene of andere gelegenheid. Aan de vooravond, en dit moeten we letterlijk nemen, van wat voor België het begin van de Tweede Wereldoorlog werd, was Damman te gast bij Georges Vaxelaire, directeur van de winkelketen Au Bon Marché die later fuseerde met Inno en GB. Het was 9 mei 1940 toen hij samen met zijn jeugdvriend Olaf Poulsen uitgenodigd was voor een diner bij Vaxelaire, waarop ook Paul-Henri Spaak aanwezig was. In een brief aan Parodi uit 1960 herinnerde Damman zich het volgende van die avond:

“Le camarade Spaak y fit la fameuse déclaration « Ne vous inquiétez pas pour l’immédiate. Si jamais Hitler envahit la Belgique ce ne sera pas avant le mois d’août ». Mon ami Olaf Poulsen, qui avait reçu des informations de ses amis Allemands, lui dit alors: « Excellence, d’après des informations que j’ai reçu d’Allemagne, je puis vous dire que l’agression allemande pourrait se produire dans les jours prochains », a quoi l’honorable ministre eut cette réponse superbe: « Vos amis allemands sont des farceurs. Je suis tout de même ministre des Affaires Etrangères et le premier à être au courant quelques heures après que les Allemands traverseraient la frontière ».⁸¹”

Enkele uren later, op 10 mei, vielen de Duitsers België binnen! We zouden Damman ervan kunnen verdenken zijn vriend Parodi hier wat te willen overbluffen met deze pittige anekdote, maar het feit is dat Velaers en Van Goethem in hun lijvige studie over Leopold III de onwetendheid van Spaak treffend wisten te bevestigen. Zo beweerde Spaak nog op 8 mei in het parlement, de dag dus voor het diner bij Vaxelaire, dat

⁸⁰ Zie Bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

⁸¹ Brief van Damman aan Parodi, 10/7/1960, in: Archief Walter De Bock.

weliswaar waakzaamheid was geboden, maar dat niets erop wees dat een nakende inval zeker was⁸².

Na de oorlog zouden Spaak en Damman elkaars pad nog kruisen, maar dan in die kringen waar werd gedebatteerd over een eengemaakt Europa. Het belangrijkste discussiepunt werd de creatie van een “United States of Europe”, maar niet zomaar gelijk welke federatie, en niet zomaar gelijk welk Europa⁸³.

Elke actie die Damman en zijn zogenaamde “peetvaders” ondernamen was bedoeld om invloedrijke en gelijkgestemde mensen samen te brengen rondom een Europa dat krachtig verenigd en Atlantisch gericht moest zijn.

Het moge duidelijk zijn dat we met Damman een duik nemen in de hele korte 20ste eeuw, in een geschiedenis waar interbellum en Koude Oorlog quasi naadloos in elkaar overvloeiden. Gezien vanuit het perspectief van de netwerkvorming van een neo-aristocratische elite vormde de Tweede Wereldoorlog eerder een oponthoud dan een cesuur. De ideologie en het discours van die elite met betrekking tot de Europese constructie na de Tweede Wereldoorlog werd ontegensprekelijk fundamenteel bepaald door de geestelijke vader ervan in het interbellum. Met Coudenhove-Kalergi's Paneuropese Unie zetten we de toon voor wat de naoorlogse ondergrondse Europeïstische organisaties werkelijk dreef.

⁸² Uit de notulen van de ministerraad, 8 mei 1940, geciteerd in: Jan Velaers en Herman Van Goethem, *Leopold III. De Koning, het land, de oorlog*, Tielt, 2001, p. 166.

⁸³ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 12.

2. De Paneuropese Unie

In 1922 publiceerde graaf Richard Coudenhove-Kalergi het artikel *PanEuropa, ein Vorschlag* in het Oostenrijkse blad *Neue Freie Presse*⁸⁴. Het jaar daarop in 1923 lanceerde hij een beweging onder dezelfde naam. De oorspronkelijke Duitse benaming was Paneuropa-Union en nog datzelfde jaar werd de uitgeverij Paneuropa Verlag opgericht. In 1924 werd de revue *PanEuropa* gelanceerd, die vanaf 1927 ook een Franstalige editie kende⁸⁵.

De visie van Coudenhove-Kalergi over de richting die Europa moest inslaan was die van een federale “United States of Europe”, waarin hij streefde naar het behoud van de vrede via de verwezenlijking van een Franco-Germaanse symbiose, respectievelijk de staal en steenkool industrie, in een pan-Europese industrie. Van meet af aan had Coudenhove-Kalergi grote politieke namen achter zich zoals Konrad Adenauer, die later een belangrijke rol in de vorming van Europa speelde, Gustav Stresemann, Aristide Briand, Léon Blum en Edouard Herriot⁸⁶.

In het programma van de Paneuropese Unie werden de volgende 7 punten gepostuleerd⁸⁷:

- 1) *De Paneuropese Unie was een zusterorganisatie van de Panamerikaanse Unie.*
- 2) *De doelstelling was alle staten van het continent te verenigen, met uitzondering van Rusland en gelijke rechten te verzekeren en een douane unie te garanderen.*
- 3) *Op het internationale politieke vlak waren de richtlijnen:*
 - *Een sterke en hartelijke entente met Groot-Brittannië in het kader van de Volkenbond.*
 - *Een vriendschappelijke samenwerking met de staten van de Panamerikaanse Unie en de Aziatische staten.*
 - *Het garanderen van een duurzame vrede tussen Europa en Rusland en het ontwikkelen van economische uitwisseling tussen beide.*
- 4) *De Paneuropese Unie behield een strikte neutraliteit op het vlak van binnenlandse politiek.*

⁸⁴ Carl Pegg, *Evolution of the European Idea, 1914-1932*, London, 1983, p. 28. Zie ook: Anne-Marie Saint-Gille, *La Paneeurope. Un débat d'idée dans l'entre-deux-guerre*, Paris, 2003, p. 115.

⁸⁵ Anne-Marie Saint-Gille, *La Paneeurope. Un débat d'idée dans l'entre-deux-guerre*, Parijs, 2003, pp. 115-116.

⁸⁶ Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception. Can the European Union Survive?*, London, 2006, pp. 11-12.

⁸⁷ Coudenhove-Kalergi, “Das paneuropäische Programm”, in: *PanEuropa*, n° 2, 1924.

- 5) *De Paneuropese Unie was gestructureerd per staat, en elke staat had zijn eigen onafhankelijk comité, dat autonoom voor zijn financiën moest instaan. Het centrale bureau dat alle nationale Unies coördineerde had zijn zetel in Wenen.*
- 6) *De Paneuropese Unie was de drager van de Paneuropese Beweging. Die Beweging was een massabeweging, onafhankelijk van politieke partijen, die als doel had de eenmaking van Europa.*
- 7) *Het embleem van de Paneuropese Unie bestond uit een rood kruis op een gouden zon.*

Opmerkelijk was zijn visie ten aanzien van een mogelijke toetreding van Groot-Brittannië, Rusland en Turkije. Het intercontinentale karakter van de Britse *Commonwealth* was volgens Coudenhove-Kalergi een enorme hinderpaal om toe te treden tot Europa⁸⁸. Rusland was dan weer sinds haar omschakeling tot het bolsjewisme geen onderdeel meer van Europa. Een toetreding tot Europa hield in dat het hele continent zou worden overspoeld door het communisme en de eigenheid van Europa zou verloren gaan⁸⁹. Tegenover Turkije stond hij dan weer wat milder. Hij bewonderde Kemal Atatürk in zijn gevecht om de Europese ideologie op een deel van Azië ingang te doen vinden, maar hij waarschuwde wel voor het moment waarop Turkije zich op het islamisme zou richten. De toelating van Turkije was dus voorwaardelijk⁹⁰. Het christelijke geloof werd dan ook als oeroude erfenis van Europa gezien. Dit was trouwens ook één van de redenen waarom Coudenhove-Kalergi zo fulmineerde tegen het communisme: het bedreigde twee van zijn fundamentele basisprincipes, met name het geloof en de elite⁹¹.

Richard Coudenhove-Kalergi

Geboren in 1894 te Tokio als zoon van een Oostenrijks-Hongaars ambassadeur met Kretenzische en Brabantse roots en een Japanse vrouw, bezat Coudenhove-Kalergi vanaf de val van het Habsburgse rijk achtereenvolgens een Oostenrijks, een Tsjechisch en een Frans paspoort⁹². Coudenhove-Kalergi studeerde filosofie en behaalde in 1917

⁸⁸ Coudenhove-Kalergi, *Geschichte der Paneuropabewegung, 1922-1962*, Basel-Wenen, 1962, p. 35.

⁸⁹ zie ondermeer A. Fleury, Coudenhove-Kalergi, la Société des Nations, et l'URSS, in: M. Narinski (ed.), *L'URSS et l'Europe dan les années 20*, Paris, 2000, pp. 9-24.

⁹⁰ Coudenhove-Kalergi, *La Lutte pour l'Europe*, Paris, 1931, p. 17.

⁹¹ Coudenhove-Kalergi, op. cit., pp. 18-21.

⁹² Anita Ziegerhofer-Pretenthaler, Botschafter Europas. Richard Nikolaus Coudenhove-Kalergi und die Paneuropa-Bewegung in den zwanziger und dreissiger Jahren, Wien-Köln-Weimar, 2004, p. 67.

de graad van doctor in de filosofie aan de universiteit van Wenen. Gedurende zijn hele leven schreef hij vele filosofisch beschouwende werken, maar het leeuwendeel van zijn tijd besteedde hij aan zijn politieke project: met name de Paneuropese Unie⁹³. We vinden het filosofische en het politieke dan ook vaak simultaan naast elkaar terug in zijn ideeën over Europa. Zoals we zullen zien zijn de verwijzingen naar Nietzsche en naar Plato hierin courant aanwezig, maar leidden niet zelden tot op z'n zachtst gezegd contradictoire stellingnamen.

2.1. Coudenhove-Kalergi en de roots van de naoorlogse Europeïstische organisaties

Aanvankelijk was Coudenhove-Kalergi een enthousiaste supporter van Woodrow Wilsons Volkenbond, maar hij nam uiteindelijk afstand van de globale visie van de Amerikaanse president en richtte zich op de idee van Europa. Met die idee van Europa predikte hij ook een nieuwe sociale orde, die evenwel niet democratisch was.

2.1.1. Het principe van een “neo-aristocratie”

Eén van de meest essentiële aspecten van Coudenhove-Kalergi's visie betreffende de organisatie van de maatschappij, was het principe van een “neo-aristocratie”. Zelfs al vinden we dat principe doorgaans slechts op het achterplan van zijn Europeïstische concepten, het karakteriseerde zijn notie van een politieke “democratie”, en het bepaalde diepgaand de achterliggende ideologie van de naoorlogse Europeïstische organisaties.

In 1919 schreef Coudenhove-Kalergi in de revue *Die Erde* het artikel “*Platons Staat und die Gegenwart*”, waarin hij pleitte voor een socialistische organisatie van de staat geregeerd door een “aristocratie de l'esprit”⁹⁴. Het begrip ontleende hij aan Plato, aan wie hij in dit artikel openlijk hulde bracht. In een brief aan Rudolf Pannwitz formuleerde hij het als volgt⁹⁵:

“Da muss ich vorausschicken, dass ich mich von allen europäischen Philosophen Platon am nächsten fühle: auch im Politischen. Mein Ziel ist in der Politik einen erreichbaren Zustand zu finden, der die beiden platonischen

⁹³ Anne-Marie Saint-Gille, *La Paneurope. Un débat d'idée dans l'entre-deux-guerre*, p. 365.

⁹⁴ Coudenhove-Kalergi, “Platons Staat und die Gegenwart”, in: *Die Erde*, n° 2, 1919, pp. 42-47.

⁹⁵ Brief van Coudenhove-Kalergi aan R. Pannwitz, 15/6/1922, in: Deutsches Literaturarchiv Marbach am Neckar, fonds Pannwitz, geciteerd in Anne-Marie Saint-Gille in voetnoot 238, p. 104.

Forderungen: geistige Aristocratie und Sozialismus, am Vollkommensten verbindet”.

Coudenhove-Kalergi is hier echter erg slordig met zijn verwijzing naar Plato, wat hij trouwens ook geregeld met Nietzsche was. Probleemloos laat hij Plato opdraaien voor een “socialisme” om diens politieke denken te omschrijven, wat natuurlijk een misplaatst anachronisme is.

Maar laten we nader bekijken wat Coudenhove-Kalergi werkelijk bedoelde met zijn “aristocratie de l’esprit”. De moderne democratie werd door hem als volgt gedefinieerd:

*“Our democratic era is a miserable interlude between two great aristocratic epochs: the feudal aristocracy of the sword and the social aristocracy of the spirit”*⁹⁶.

Hij vertrok van de idee dat de gelijkheid der mensen berustte op puur bedrog. Democratie mocht daarom niet gebaseerd zijn op het kwantitatieve principe (die van het algemeen stemrecht), maar op het kwalitatieve principe, die van de “werkelijke” aristocratie⁹⁷. Het algemeen stemrecht typeerde de zogenaamde “ultra” democratie⁹⁸. De perverse effecten die die “ultra” democratie genereerde, waren onder meer de triomf van de electorale demagogie: een systeem waarbij de verkiezingen niet meer dienden om de beste te verkiezen, maar waarin de kunst van het discours de enige kwalitatieve vereiste was en waarbij het programma primeerde op de persoonlijkheid. Om de “werkelijke” aristocratie aan het roer te krijgen, stelde Coudenhove-Kalergi een herziening van het kiesrecht voor. De Lage Kamer moest voorwerp worden van indirecte verkiezingen en de Hoge Kamer moest exclusief voorbestemd zijn voor de “elite d’esprit”. Het stemrecht zou enkel verleend worden aan een electoraat dat kon getuigen van een vereist cultureel niveau. Dit kon ofwel een diploma zijn, ofwel geratificeerd worden door een speciaal hiervoor gecreëerde commissie⁹⁹. Het hoeft dan

⁹⁶ In het in 1923 gepubliceerde boek *Paneuropa* komt onverholven deze visie tot uiting, zie: Preston King and Andrea Bosco (ed.), *A Constitution for Europe*, London, 1991, pp. 199-212.

⁹⁷ Zie: Coudenhove-Kalergi, “Adel”, in: *Praktischer Idealismus*, Wien, Paneuropaverlag, 1925, p. 31. De ideeën van Coudenhove-Kalergi kunnen omschreven worden als evolutionistisch, waarin de democratie slechts een intermediair stadium is naar een nieuwe aristocratische orde. Deze evolutionaire sociale vooruitgang verwachtte hij wel vanuit een individualistische moraal. Zie: Anne-Marie Saint-Gille, *La “Panneurope”*. *Un débat d’idées dans l’entre-deux-guerres*, p. 102.

⁹⁸ Coudenhove-Kalergi, *Krise der Weltanschauung*, Wien, Paneuropa Verlag, 1923, pp. 65-77.

⁹⁹ Een detail is dat deze elitaire kritiek op de democratie opvallende gelijkenissen vertoonde met Lenins concepten van de proletarische avant-garde. Of hoe een rabiaat anticommunist als Coudenhove-Kalergi ongewild dezelfde stelling innam als Lenin, die het proletariaat weliswaar voorbestemd zag om de massa

ook niet te verbazen dat Coudenhove-Kalergi over het algemeen stemrecht dacht in termen van de “anonieme dictator”¹⁰⁰.

Historisch is dat wantrouwen ten aanzien van de dictatuur van de meerderheid en de referentie naar Plato’s gewenste gelijkheid van geest en macht, niet nieuw. We vinden het ondermeer terug in de rede “Demokratie” van Kurt Hiller op het eerste Paneuropese congres, waarin hij Friedrich Schiller citeerde: “*Die Mehrheit? Was ist die Mehrheit? Mehrheit ist der Unsinn. Verstand ist stets bei wenigen nur gewesen.*”¹⁰¹.

Ook in het werk van Nietzsche vinden we het gedachtegoed van Coudenhove-Kalergi terug, en meer in het bijzonder betreffende zijn principe van een “neo-aristocratie”. In de dialoog van Zarathoustra met de koningen uit *Also sprach Zarathustra* klinkt het als volgt:

“*Der höchste Mensch nämlich soll auf Erden auch der höchste Herr sein. Es giebt kein härteres Unglück in allem Menschen-Schicksale, als wenn die Mächtigen der Erde nicht auch die ersten Menschen sind. Da wird Alles falsch und schief und ungeheuer.*”¹⁰²

Het begrip democratie werd door Coudenhove-Kalergi dus nogal dubbelzinnig gehanteerd. Zijn invulling van de democratie geregeerd door een aristocratie d’esprit verklaart misschien ook waarom de eerste staatsman tot wie Coudenhove-Kalergi zich richtte om zijn Paneuropese Unie wereldkundig te maken Mussolini was. Op 22 februari 1923 zond hij een open brief naar Benito Mussolini die eindigde met de gedurfde maar profetische oproep:

“*Throw yourself boldly into Europe’s chaos and lay the foundation for a United States of Europe! Then your memory shall be blessed and your name shall live forever*”¹⁰³.

In een brief van Coudenhove-Kalergi aan Rudolf Pannwitz¹⁰⁴ wordt duidelijk waaraan we die aantrekkingskracht tot Mussolini te danken hebben:

te leiden, maar de veranderingen van de geschiedenis exclusief voorzag als werk van een kleine elite. Zie ondermeer: Lenin, *Que faire? Les questions brûlantes de notre mouvement (1902)*, Moskou, Editions en langue étrangère, 1954, p. 113.

¹⁰⁰ Zie: Coudenhove-Kalergi, « Der anonyme Diktator », in: *Paneuropa*, n° 3, 1918.

¹⁰¹ Kurt Hiller, “Demokratie”, Rede auf dem I. Paneuropa-Kongress, 3-6 oktober, 1926. De uitspraak van Friedrich Schiller is terug te vinden in: *Demetrius*, acte I, 1926, pp. 468-470.

¹⁰² Friedrich Nietzsche, *Also sprach Zarathustra, Ein Buch für Alle und Keinen*, Stuttgart, 1885, p. 205.

¹⁰³ Carl Pegg, *Evolution of the European Idea, 1914-1932*, London, 1983, p. 28. Mussolini heeft deze brief evenwel nooit beantwoord.

“Mit grösstem interesse verfolge ich die Vorgänge in Italien, da ich im Fascismus die erste politische Realisation Nietzsche’scher Impulse sehe: Mussolini als Jünger des Nietzsche-Jüngers D’Annunzio schöpft die geistigen Kräfte seiner Bewegung aus der Ethik Nietzsches. Der Erfolg der Bewegung war so überraschend, weil mit ihr plötzlich ein ganz neuer Faktor in die europäische Politik eingriff, und niemand die Deszendenz ahnte. () Natürlich ist der Fascismus noch wahllos untermischt mit politischen Elementen der Vergangenheit, zum Beispiel mit Nationalismus statt mit Europäismus.”¹⁰⁵.

Coudenhove-Kalergi liet dan ook in zijn Paneuropese programma strategisch ruimte voor een dubbelzinnige interpretatie van het begrip democratie en naast “democratieën” werden ook “semi-democratieën” tot de Paneuropese Unie toegelaten¹⁰⁶.

Dit laatste vond natuurlijk ook zijn oorsprong in de crisis waarin Europa zich bevond tijdens het interbellum. Europa was na de Eerste Wereldoorlog in een chaos beland, waarin prille en kwetsbare democratieën evenals de reeds gevestigde democratieën geconfronteerd werden met een nieuw totalitarisme. Zowel het fascisme, het nationaal-socialisme als het communisme stelden het “totalitaire” voorop en bekritiseerden de liberaal-democratische principes zoals de scheiding van de bevoegdheid van de staat en de publieke sfeer. We zouden ze kunnen definiëren als antithese van de rechtsstaat¹⁰⁷.

Maar de democratiekritiek kwam ook uit andere hoek. In het interbellum ontstonden parallel met die totalitaire regimes ook regimes steunend op het autoritaire principe, maar die traditionalistisch genoeg waren om niet geheel overeen te stemmen met het nieuwe totalitarisme van die tijd. Het autoritaire principe werd door een brede laag binnen de elite gedragen en in heel wat kringen ging dan ook een vage bewondering, een heimelijk verlangen, uit naar alternatieve totalitaire concepten. Ook bij Coudenhove-Kalergi vinden we meermaals die bewondering in zijn teksten terug¹⁰⁸. De

¹⁰⁴ De Duitse dichter en schrijver Rudolf Pannwitz was een goede vriend van Coudenhove-Kalergi met wie hij een intense briefwisseling had. Pannwitz werd geboren in 1881 en stierf in 1961. Studeerde klassieke filologie, germanistiek en Sanskriet aan de universiteiten in Marburg en Berlijn. Hij schreef ook enkele kritische werken over de Europese cultuur.

¹⁰⁵ Brief van Coudenhove-Kalergi aan Rudolf Pannwitz, 17/11/1922. Briefwisseling bewaard in de Fondation des Archives Européennes te Genève, Fonds “Union Paneuropéenne, 1917-1972”.

¹⁰⁶ Zie: Coudenhove-Kalergi, “Adel”, in: *Praktischer Idealismus*, Wien, Paneuropaverlag, 1925, p. 31.

¹⁰⁷ Een diepgaande analyse over de crisis van de democratie in het interbellum vinden we in: Serge Berstein, *Démocraties, régimes autoritaires et totalitarismes au XXe siècle*, Paris, 1997.

¹⁰⁸ In de reeds eerder aangehaalde en uiterst interessante studie ontleedde Anne-Marie Saint-Gille de figuur Coudenhove-Kalergi in zijn tweeledigheid van filosoof en politiek denker binnen de crisis van het

steun die hij ondermeer betuigde aan het regime van Dolfuss en later aan de regering van Schuschnigg, laat zich verklaren in die context van het interbellum, waarin door velen het politieke democratische model in vraag werd gesteld. De voorkeur van Coudenhove-Kalergi ging uit naar een corporatieve staat, die hij zag als een middenweg tussen de absolute liberale economie en een dirigistische economie¹⁰⁹. Hiermee rechtvaardigde hij ook zijn politieke standpunten ten aanzien van het regime van Dollfuss, zoals hij die in het blad Paneuropa in 1934 verwoordde:

“Der Neubau Osterreichs beginnt: als christlicher, autoritärer und korporative Staat. Dieser Staat ist entschlossen, mit dem Parlamentarismus zu brechen und am Stelle der bisherigen Parteiorganisationen Berufsorganisationen zu setzen.”¹¹⁰.

Coudenhove-Kalergi uitte zich hier openlijk in het voordeel van de versterking van de uitvoerende macht ten koste van de politieke partijen. Die kritiek op de democratie en de formulering ervan doet erg denken aan de in de jaren 1920 gepubliceerde teksten van Carl Schmitt¹¹¹. Ondanks de repressieve maatregelen van het bewind van Dolfuss ten aanzien van de sociale democratie, steunde Coudenhove-Kalergi dus openlijk zijn regime en zag er blijkbaar iets anders in dan een “austrofascisme” (wat het in wezen was), en beoordeelde het gunstig als het ultieme middel om de “crisis” van het “parlementarisme” op te heffen¹¹².

2.1.2. Europa in crisis en het concept van een “hyperethiek”

Ook over de oorzaken van de crisis in Europa had Coudenhove-Kalergi een uitgesproken mening, die ons later terug zal brengen bij Florimond Damman en zijn kompanen. De grootste boosdoener was voor hem de Verlichting. Die had Europa niet alleen in een politieke crisis, maar ook in een morele crisis gebracht. De ethische (morele) crisis en de chaos waar het naoorlogse Europa doorging, vonden volgens Coudenhove-Kalergi hun oorsprong in de ineenstorting van het christelijke rijk. Die

interbellum. Anne-Marie Saint-Gille, *La “Paneurope”. Un débat d'idées dans l'entre-deux-guerres*, Paris, 2003, 389 p.

¹⁰⁹ Coudenhove-Kalergi, *Totaler Staat, Totaler Mensch*, Zürich, 1937, p. 184.

¹¹⁰ Coudenhove-Kalergi, “Wien”, in: *Paneuropa*, n° 2, 1934, p. 33.

¹¹¹ Zie ondermeer Carl Schmitt, *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*, München, 1926, pp. 5-23. Coudenhove-Kalergi verwijst in zijn geschriften evenwel niet naar Carl Schmitt, maar de gelijkenissen in formulering en stellingnamen maken het meer dan waarschijnlijk dat hij vertrouwd was met het werk van Carl Schmitt.

¹¹² Coudenhove-Kalergi, *Totaler Staat, totaler Mensch*, Zürich, 1937, p. 184.

ineenstorting moest men echter niet bij Luther en de Reformatie situeren, maar bij Voltaire¹¹³. Als oplossing voor de crisis stelde hij dan ook de totale vernietiging voor van de fundamenten van de Verlichting. Daar tegenover moesten fundamenten gelegd worden voor een nieuwe Europese moraal. Opnieuw zien we Nietzsche en Plato opduiken wanneer Coudenhove-Kalergi die nieuwe moraal tracht te zoeken in een “hyperethiek”¹¹⁴. De hyperethiek was niet alleen gelieerd aan het “schone”, maar was een superieur stadium van de gewone ethiek. Die laatste was enkel voorbestemd voor de “gewone” man, terwijl de hyperethiek voorbehouden was voor de elite. Daarnaast was de hyperethiek ook gelieerd aan een nieuw heroïsme: een ethiek van het “grootse”. En hier bekende Coudenhove-Kalergi zijn grote voorkeur voor het middeleeuwse model. Op zoek naar een basis voor een nieuwe religiositeit die resistent was voor rationele kritieken vanuit de wetenschap, keerde hij terug naar het tijdperk van de ridders en hun moraal. Hij zag in de Europese geschiedenis de ridder als het voorbeeld van de ideale held. Maar om die te adapteren naar de contemporaine context van het interbellum, waarin ook voor Coudenhove-Kalergi oorlog voeren geen optie was, transformeerde hij die ridder in een gentleman. Het ideaal van de heroïsche geest werd de gentleman. Zonder het goed en wel te beseffen, keerde Coudenhove-Kalergi hier in feite terug naar de geest van het einde van de 17de eeuw, waarin de adel zonder titel zich begon te verzetten tegen de erfelijke adel. Wat ons weer terugbrengt naar zijn concept van een neo-aristocratische politiek, waarin niet de bloedadel maar de “aristocratie de l’esprit” aan de macht is¹¹⁵.

In dit heroïsme en de hyperethiek in hun historische dimensie vinden we de spirituele fundamenten van het Paneuropa van Coudenhove-Kalergi terug. Wanneer het “schone” als goddelijk principe (christelijk), de finaliteit is van de hyperethiek (voorbehouden voor de elite) en de moed de deugd is die het individu (de aristocratie de l’esprit) in staat stelt zijn ultieme weg te bewandelen, is dit ook de ideale weg die moet bewandeld worden om Europa (een christelijk en aristocratisch Europa) te redden¹¹⁶. *L’Europe sera de droite ou ne sera pas?*

¹¹³ Anne-Marie Saint-Gille, *La “Paneurope”. Un débat d’idées dans l’entre-deux-guerres*, pp. 86-87.

¹¹⁴ Coudenhove-Kalergi, *Kampf um Europa*, pp. 78-79.

¹¹⁵ Anne-Marie Saint-Gille, op. cit., pp. 94-98.

¹¹⁶ Coudenhove-Kalergi, *Krise der Weltanschauung*, Wenen, 1923, p. 41: “Schönheit und Tapferkeit sind das Ziel und der Weg zur Rettung Europa”.

2.2. Een historisch fundament voor een Paneuropa

De spirituele fundamenteën van Paneuropa waren duidelijk bepalend voor de evolutie van de beweging. De historische fundamenteën echter verhulden de dieperliggende drijfveren van de stichter zelf. Het Karolingische model moest het Paneuropa inspireren tot de restauratie van het Heilige Roomse Rijk. De nostalgie op zijn beurt naar het rijk der Habsburgers combineerde de droom van een sterk centraal Europa (Oostenrijk, Hongarije en Duitsland) met die van een Europa geleid onder Karel V met als drijvende kracht het mediterrane Spanje¹¹⁷.

Coudenhove-Kalergi gaf de idee van een eengemaakt Europa echter ook een ruimere historiciteit. Zo zag hij in het Griekenland van Alexander de Grote een eerste Europa. Het conflict met de Perzen en de spanningen die hieruit voortvloeiden tussen Azië en Europa zorgden voor het ontstaan van een “Europees” denken. Rome creëerde het tweede Europa. Door de opsplitsing van het rijk werd Europa rooms-katholiek, Byzantium en Rusland Grieks-orthodox en het Midden-Oosten islamitisch. De grote invasies lagen aan de wieg van het derde Europa, het Duits imperium dat samenviel met het rijk van Karel de Grote. Het vierde Europa stond onder leiding van de pausen en kende haar hoogtepunt met het pontificaat van Innocentius III. De kruistochten tegen de Muzelmannen verenigde Europa in haar doel, maar de interne reformatie deelde Europa op in een protestants noorden en een katholiek zuiden. De Verlichting lanceerde het vijfde Europa: dat van het verlicht despotisme. Het is dan dat Rusland onder Peter de Grote zich bij Europa voegde en de Oeral de provisoire oostelijke grens van Europa werd. Als culminatiepunt van dit vijfde Europa zag Coudenhove-Kalergi het Napoleontische tijdperk. In de heilige alliantie zag hij vervolgens de bewustwording van een Europese solidariteit. Na de Eerste Wereldoorlog werd de basis gelegd van een democratisch Europa en ontstond het zesde Europa: dat van een Verenigde Staten van Europa en dus van een Paneuropese federatie. Gelijktijdig verwijderden zich Groot-Brittannië dat de focus verlegde naar buiten-Europese belangen en Rusland dat communistisch geworden was¹¹⁸.

Als *lingua franca* voor dit zesde Europa stelde Coudenhove-Kalergi het Engels voorop, omdat op die manier geen van de grote staten binnen Europa zouden bevoordeeld worden. Tevens kon men op die wijze goede contacten met Groot-Brittannië en de Verenigde Staten van Amerika blijven onderhouden. Die linguïstische voorkeur

¹¹⁷ Anne-Marie Saint-Gille, *La “Paneurope”*. *Un débat d'idées dans l'entre-deux-guerres*, p. 18.

¹¹⁸ Anne-Marie Saint-Gille, op. cit., pp. 19-20.

koppelde hij ook aan zijn streven naar goede contacten met alle Westerse culturen – van origine Europees – en die samenvielen met het blanke ras en de christelijke cultuur (die als basis het Helleense individualisme en het christelijk socialisme had): het Amerikaanse continent, Australië, Zuid-Afrika en Nieuw-Zeeland. De benaming van “Pan-Europa” voor dit zesde Europa ontleende hij dan ook aan de adjectieven “Pan-Amerika” en “Pan-Hellenisme”, waarmee zowel zijn Westerse visie als zijn historische visie tot uitdrukking kwam¹¹⁹. Hiermee werd duidelijk ook een politiek eengemaakt Europa vooropgesteld, dat moest bestaan uit 26 landen en 7 kleine gebieden¹²⁰.

Volgens Jean-Luc Chabot, specialist in de Europese concepten tijdens het interbellum, kunnen we in de plannen van Coudenhove-Kalergi dan ook de formatie van een Europees imperium zien. Volgens Chabot zag Coudenhove-Kalergi met lede ogen toe hoe een Amerikaans, een Brits en een Russisch imperium groeide, als gevolg van de ineenstorting van de Europese hegemonie. Een Paneuropa moest dan ook een Europees imperium scheppen¹²¹.

2.3. De Paneuropese Unie in concreto

Zoals hoger al aangehaald in het programma bestond de Paneuropese Unie uit diverse nationale afdelingen. Aan de vooravond van het eerste Paneuropese congres gehouden van 3 tot 6 oktober 1926 te Wenen, waren reeds in heel wat landen nationale secties opgericht¹²². Een Frans comité stond onder directie van Edouard Herriot, een Belgisch comité onder directie van oud-premier Aloys Van de Vyvere¹²³, voorts waren ook

¹¹⁹ Anne-Marie Saint-Gille, *La Paneurope. Un débat d'idée dans l'entre-deux-guerre*, p. 25.

¹²⁰ Deze landen waren Duitsland, Frankrijk, Italië, Polen, Spanje, Roemenië, Tsjechoslovakije, Joegoslavië, Hongarije, België, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Zweden, Bulgarije, Griekenland, Zwitserland, Finland, Denemarken, Noorwegen, Letland, Estland, Litouwen, Luxemburg en IJsland. De zeven kleine gebieden waren het Saarland, Dantzig, Fiume, Monaco, San Marino, Liechtenstein en Andorra.

¹²¹ Jean-Luc Chabot, *L'idée d'Europe unie de 1919 à 1939*, Grenoble, 1978, p. 354.

¹²² Zie: *Paneuropa*, n° 11, 11/12/1926, pp. 34-36.

¹²³ Over de exacte datum van het ontstaan van een Belgisch comité spreken de bronnen elkaar tegen. Volgens Geneviève Duchenne zou het Belgisch comité pas opgericht zijn op 16 december (na het congres dus) en dit in de lokalen van Sofina in de Rue de Naples te Brussel. Het comité bestond uit de politieke en economische elite van het land. Naast Van de Vyvere (conservatief minister van katholieke signatuur en eerste minister tijdens de kortstondige katholieke regering van 13 mei tot 17 juni 1925) waren er drie vice-voorzitters: de socialist Jules Destrée, de katholiek Frans van Cauwelaert en de liberaal Paul-Emile Janson. De Amerikaan Dannie Heinemann, voorzitter van Sofina, was schatbewaarder, Irénée van der Ghinst was secretaris. Zie: Geneviève Duchenne, « L'idée d'Europe en Belgique dans l'entre-deux-guerre (1919-1939) », in: Michel Dumoulin, Geneviève Duchenne, Arthe Van Laer (ed.), *La Belgique, les petits Etats et la construction européenne*, Brussel, 2003, pp. 39-57.

Met betrekking tot de visie die sommigen (zoals Drion de Chapois en Gonzague de Reynold) erop nahielden over de rol die België in een eengemaakt Europa kon en/of moest spelen, zie ook: Geneviève

comités opgericht in Griekenland, Bulgarije, Estland en Litouwen. Nog geen jaar later traden ook Oostenrijk, Duitsland, Frankrijk, Hongarije, Polen, Spanje, Joegoslavië en Letland toe¹²⁴.

Dit fameuze congres te Wenen vormde het hoogtepunt in Coudenhove-Kalergis optreden in het interbellum. Op 32-jarige leeftijd hield hij toen een toespraak voor meer dan 2000 politici, academici, zakenlui, beroepsvertegenwoordigers en journalisten¹²⁵. Eigenlijk wenste hij een massabeweging te creëren, maar kwam uiteindelijk enkel uit bij de elite. Dit gold evenwel voor alle Europeïstische bewegingen in het interbellum. Een basis gedragen door de massa verkregen de toenmalige ideeën voor een eengemaakt Europa nooit¹²⁶.

De reden voor het falen als massabeweging moeten we echter vooral bij Coudenhove-Kalergi zelf zoeken. Van meet af aan zocht hij quasi exclusief steun bij een elite van parlementariërs, invloedrijke personen uit de media of uit de politieke scène van de belangrijkste Europese staten. De financiering bijvoorbeeld haalde hij uit connecties in het industriële/financiële milieu. Eén van zijn eerste financiers was de Hamburgse bankier Max Warburg. Aangemoedigd door de adellijke dame Katherina von Oheimb-Kardorff, die bezorgd was dat de beweging voor een eengemaakt Europa in handen zou vallen van het proletariaat, trachtte Warburg met zijn dotatie ervoor te zorgen dat de Paneuropese Beweging niet alleen steun zou verwerven ter linkerkant¹²⁷. Hij kon in ieder geval gerust zijn. Coudenhove-Kalergi hield er immers een niet mis te verstane mening op na:

*“Non la prolétarisation, mais l’aristocratisation de l’humanité”*¹²⁸.

Een andere geldschieter was de Duitse industrieel Robert Bosch, die speciaal voor de financiering van de Paneuropese Unie in 1926 de internationale vereniging Paneuropa-Förderungsgesellschaft oprichtte¹²⁹. De opkomst van het nationaal-socialisme en de

Duchenne, “Les ambitions et les stratégies européennes d’un Petit Etat. Le cas de la Belgique des années 1920 aux années 1950 », in: Bernard Bruneteau et Youssef Cassis (ed.), *L’Europe communautaire au défi de la hiérarchie*, Brussel-New York, Euroclio n° 32, pp. 97-121.

¹²⁴ Zie: *Paneuropa*, n° 10, 1927, pp. 28-30.

¹²⁵ Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception. Can the European Union Survive?*, London, 2006, p. 12.

¹²⁶ Reinhard Frommelt, *Paneuropa oder Mitteleuropa: Einigungsbestrebungen im Kalkül deutscher Wirtschaft und Politik 1925/1933*, Stuttgart, 1977, p. 21.

¹²⁷ Reinhard Frommelt, op. cit., p. 15.

¹²⁸ Geciteerd in: Anne-Marie Saint-Gille, *La Paneurope. Un débat d’idée dans l’entre-deux-guerre*, p. 353. Oorspronkelijk uit het boek van René Crevel, *Les Pieds dans le plat*, Paris, 1933, 1974.

¹²⁹ Anne-Marie Saint-Gille, op.cit., p. 119.

meningsverschillen hieromtrent tussen Coudenhove-Kalergi en Robert Bosch leidden echter tot de opheffing van de vereniging in 1933, wat de Paneuropese beweging aanzienlijk verzwakte.

Maar ook langs politieke zijde kende Coudenhove-Kalergi logistieke steun. Zo liet de Oostenrijkse overheid de beweging in haar hoofdzetel in de Hofburg, het keizerlijk paleis te Wenen, resideren¹³⁰. Zoals hoger reeds vermeld kon Coudenhove-Kalergi ook op het fiat van heel wat grote politieke namen rekenen, onder meer van Konrad Adenauer, Gustav Stresemann, Aristide Briand, Léon Blum en Edouard Herriot¹³¹. Toch kwam de belangrijkste steun uit economische hoek, wat natuurlijk vragen doet rijzen bij de onafhankelijkheid van Coudenhove-Kalergi ten aanzien van zijn mecenasen. Zo viel het op dat de beweging op het eerste congres te Wenen een enorme focus op het economische legde en de initiële politieke objectieven voorlopig vooruit schoof. De economische perspectieven waren immers ook voor de er aanwezige politici erg aantrekkelijk. Minister van buitenlandse zaken Gustav Stresemann uitte zich erg positief over de industriële samenwerking tussen Duitsland, Frankrijk en België, waarmee hij alludeerde op de door Emile Mayrisch in 1926 opgerichte entente: het Kartel van Staal, dat een samenwerkingsakkoord betrof voor de metaalproductie tussen Frankrijk, België, Duitsland, Luxemburg en het Saargebied¹³².

Met Mayrisch hebben we een perfect voorbeeld voor de connecties tussen het economische domein en het culturele. Deze Luxemburgse industrieel hield zich vanaf het einde van de Eerste Wereldoorlog vooral bezig met het creëren van een industriële entente tussen Luxemburg, België, Frankrijk en Duitsland, maar tegelijkertijd organiseerde hij samen met zijn vrouw Aline Mayrisch de Saint-Hubert ook culturele ontmoetingen in hun kasteel te Colpach. Colpach werd een ontmoetingsplaats tussen

¹³⁰ Anne-Marie Saint-Gille, *La Paneurope. Un débat d'idée dans l'entre-deux-guerre*, p. 119.

¹³¹ Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception. Can the European Union Survive?*, London, 2006, pp. 11-12.

¹³² Zie : *Les papiers de Stresemann : six années de politique allemande*, publiés par Henry Bernhard (ed.), Paris, 1932-33, vol. II, p. 312. Een observatie van Stresemann uit 1926 naar aanleiding van het eerste congres te Wenen : « *Quant au mot « européen », on en abuse singulièrement aujourd'hui, ainsi que des mots « Etats-Unis d'Europe » et « Paneurope ».* Pourtant, une idée très importante est au fond de toutes ces expressions. Si, dans les prochaines semaines, comme cela semble devoir se faire, l'industrie sidérurgique d'Allemagne, de France et de Belgique s'unit en une organisation commune, ce sera le commencement d'une entente économique franchissant les frontières et de la plus haute importance ».

Zie ook, Charles Barthel, « Emile Mayrisch et les dirigeants de l'Arbed entre la Belgique, la France et l'Allemagne. Rivalités et complicités (1918-1925) », in : Michel Dumoulin (ed.), *Réseaux économiques et construction européenne*, Acte du colloque de Bruxelles organisé par l'Institut d'études européennes de l'Université catholique de Louvain et la Fundación Academie Europea de Yuste dans le cadre du projet SEGEI, 16-18 octobre 2002, Brussel, Euroclio n°29, 2004, pp. 125-143.

persoonlijkheden uit de literaire wereld en de politieke klasse uit de toen oorlogvoerende landen¹³³.

Die combinatie van de economische belangen en culturele interesses vinden we opvallend ook terug bij heel wat Belgische industriëlen en bankiers uit het netwerk. We denken hier bijvoorbeeld aan baron Paul de Launoit die naast zijn gigantisch industrieel imperium ook voorzitter was van de Koningin Elisabeth wedstrijd¹³⁴.

Het itinerarium van Mayrisch doorkruiste opvallend dat van Coudenhove-Kalergi. Hij was een absolute voorstander voor supranationale industriële ententes, en met Coudenhove-Kalergi deelde hij een zeker scepticisme ten aanzien van de Volkenbond. Hij nam trouwens het voorzitterschap op zich van de Luxemburgse afdeling van de Paneuropese Unie¹³⁵. Mayrisch kwam echter in 1928 om het leven in een auto-ongeluk. Zijn dood was voor de gehele Europese beweging een zware tegenslag¹³⁶.

Naast die opvallende connecties met de economische elite moet toch worden vermeld dat Coudenhove-Kalergi – zoals hij postuleerde in het programma van zijn beweging – geen politieke partijen weerde. Een interessant geval is hier de SPD-voorzitter van de Reichstag Paul Löbe, die hij wist te overhalen om voorzitter te worden van de Duitse sectie te Berlijn van de Paneuropese Beweging. De socialist Paul Löbe was echter niet gelukkig met de aanvallen op de democratie, die het eerste Paneuropese congres van 3 tot 6 oktober 1926 typeerden. Na een conflict omtrent de autoriteit van de leider Coudenhove-Kalergi stapte hij in 1928 als voorzitter op¹³⁷. En tegen het einde van het decennium had de Paneuropese Unie de reputatie verkregen antisocialistisch te zijn¹³⁸. Het conflict ontstond toen het bureau te Berlijn met Paul Löbe volgens Coudenhove-Kalergi te vrijgevochten eigen initiatieven had willen nemen. Geschokt door dit vermeende gebrek aan respect voor zijn status als oprichter en leider van de beweging stelde hij het in het eerste nummer van Paneuropa uit 1929 als volgt:

¹³³ Anne-Marie Saint-Gille, *La Paneurope. Un débat d'idée dans l'entre-deux-guerre*, Presse de l'université de Sorbonne, Paris, 2003, p. 144.

Zie ook bio Emile Mayrisch in : Archief Walter De Bock. Aline de Saint-Hubert (1874-1947) was zeer goed bevriend met André Gide. Zij huwde met Mayrisch in 1894.

¹³⁴ Zie Bio Paul de Launoit, in: Archief Walter De Bock.

¹³⁵ Anne-Marie Saint-Gille, op. cit., p. 156.

¹³⁶ Carl Pegg, *Evolution of the European Idea, 1914-1932*, London, p. 90. Zie ook bio Emile Mayrisch in: Archief Walter De Bock. Mayrisch werd geboren in 1862 te Eich in Luxemburg. Hij stierf op 5 maart 1928 te Châlons-sur-Marne, in een auto-ongeluk.

¹³⁷ Anne-Marie Saint-Gille, op. cit., pp. 164-165.

¹³⁸ Reinhard Frommelt, *Paneuropa oder Mitteleuropa: Einigungsbestrebungen im Kalkül deutscher Wirtschaft und Politik 1925/1933*, Stuttgart, 1977, pp. 49-50, 62-63.

“Dass sie darum vom Gedanken der Autorität, der Disziplin, der Führerschaft ebenso untrennbar ist wie jede andere Armee.”¹³⁹.

Hij probeerde bijgevolg zijn neo-aristocratisch concept op de beweging toe te passen. Tegelijkertijd koppelde hij hieraan een visie van hoe de Paneuropese Unie in de toekomst moest worden georganiseerd. Hij ijverde naar een sterke autoriteit uitgaande van het centrale bureau, waaraan de diverse nationale bureaus moesten onderworpen zijn. En heel contradictorisch vond hij – terwijl de realiteit hem hier tegensprak – dat de Unie te veel een massaorganisatie was geworden, en wilde hij haar transformeren tot een sterk hiërarchische organisatie, onder het voogdij van één sterke leider. Alweer contradictorisch voegde hij hieraan toe dat noch de regels van een parlementaire democratie, noch die van een dictatuur een toepassing kenden in de schoot van de Unie¹⁴⁰.

Dat Coudenhove-Kalergi nooit zou gestreefd hebben naar een massabeweging werd hoger reeds tegengesproken. Bovendien waren er een aantal uiterlijke kenmerken, al dan niet ontleend aan het voorbeeld van Mussolini, die alvast de intenties ertoe verraden. Coudenhove-Kalergi ontwierp immers een embleem dat door de militanten als insigne moest worden gedragen en bij de jeugdbeweging als armband: namelijk het fameuze rode kruis op een gouden zon. Hiermee wilde hij indirect de naar zijn menig twee fundamenteën van de Europese cultuur oproepen: het christendom en het Hellenisme (de zon verwijst naar Apollo). De Paneuropese beweging had zelfs een hymne, maar niets mocht baten om de grote massa te bewegen¹⁴¹.

Coudenhove-Kalergi lijkt op heel wat vlakken niet consequent. Zo bleef hij steeds erg vaag over wat nu een federatie van een Verenigde Staten van Europa moest inhouden. Op het einde van het eerste congres in 1926 werd trouwens in de 9 overeengekomen punten het volgende opgenomen: de creatie van een Europese confederatie die de soevereiniteit van de naties moest garanderen¹⁴². Dit staat natuurlijk haaks op het concept van een “federatie”. We vinden dat soort oppervlakkig flirten met de begrippen federatie/confederatie trouwens ook na de Tweede Wereldoorlog terug in de Europeïstische organisaties in de marge van de Europese Beweging. Maar bij Coudenhove-Kalergi was niets onschuldig. Alleen al de naam Paneuropa was door hem

¹³⁹ Coudenhove-Kalergi, “Neuer Kurs”, in: *Paneuropa*, n° 1, 1929, p. 9.

¹⁴⁰ Anne-Marie Saint-Gille, *La Paneurope. Un débat d'idée dans l'entre-deux-guerre*, p. 165.

¹⁴¹ Anne-Marie Saint-Gille, op.cit., p. 120.

¹⁴² *Paneuropa*, n° 13-14, 1926, p. 2 : « *Ergebnisse des Kongresse* ».

vanuit tactische overwegingen gekozen. Voor het grote publiek hield het alvast het midden tussen het gevreesde Verenigde Staten van Amerika dat federaal was en het door Coudenhove-Kalergi zelf in wezen niet gewenste confederale Europa. Met andere woorden kon hij met de titel “Paneuropa” alle kanten uit¹⁴³.

In één zaak was hij dan weer wel consequent - wat van hem trouwens één van de uitgelezen protagonisten maakt in dit netwerk - hij was anti-Hitler. Niet alleen deelde hij op geen enkele manier diens antisemitisme, de figuur van Hitler zelf kon hij hoe dan ook niet rijmen met zijn uitverkoren klasse van de “aristocratie de l’esprit”¹⁴⁴.

Na de Anschluss van Duitsland met Oostenrijk verhuisde de Paneuropese Unie haar hoofdzetel naar het Zwitserse Bern. Maar ook in Europa was Coudenhove-Kalergi niet veilig en in 1940 vertrok hij voor enkele jaren naar de VS (hij keerde pas terug in 1946). Midden in de oorlog in 1943 organiseerde hij te New York het vijfde Paneuropese congres.

Een belangrijke figuur voor de naoorlogse periode werd Otto von Habsburg, die reeds lid was van de Paneuropese Unie vanaf 1936, maar net als Coudenhove-Kalergi zich na de Anschluss en bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog genoodzaakt zag te emigreren naar Amerika¹⁴⁵. Het is in die Amerikaanse periode dat we de figuur Otto von Habsburg voor het eerst prominent als lid van de Paneuropese Unie tegenkomen. In Washington DC was hij er de vertegenwoordiger van. Hij werd na de oorlog vice-voorzitter van de Paneuropese Unie en volgde Coudenhove-Kalergi na diens overlijden in 1972 op als voorzitter. Otto von Habsburg leidt ons echter voornamelijk naar de “ondergrondse” Europeïstische organisaties, waarvan hij één van de belangrijkste en invloedrijkste promotoren was.

¹⁴³ Anne-Marie Saint-Gille, op.cit., p. 79.

¹⁴⁴ Ibid., pp. 219-220.

¹⁴⁵ Philippe Chenaux, *Une Europe Vaticane ? Entre le plan Marshall et les Traités de Rome*, Brussel, 1990, p. 208.

3. Florimond Damman en de naoorlogse Europeïstische organisaties

De naoorlogse Europeïstische organisaties vertoonden opvallende parallellen met elkaar, zowel qua inhoud en vorm, als qua oriëntatie. Ze waren bovendien aan elkaar gelieerd via de penetratie van enkele leiders in de andere organisaties¹⁴⁶. Daarnaast vinden we sommige leden ook terug in privé-clubs zoals de Cercle des Nations, of in de hoogste politieke/economische regionen aan de top van de European Movement (we denken hierbij aan onder meer aan Paul Van Zeeland, baron René Boël, Otto von Habsburg, Antoine Pinay en Giscard d'Estaing)¹⁴⁷.

Een gemeenschappelijke karakteristiek was de vrij smalle rekruteringsbasis. De personaliteiten werden geselecteerd op hun kwaliteiten en hun functies. De rekrutering situeerde zich in een relatief duidelijk gedefinieerd milieu. Het ging steevast om de hoge elite uit rechtse hoek (hetzij liberaal, hetzij christelijk). De organisaties zelf identificeerden zich evenwel niet met politieke partijen, en er heerste zelfs een misprijzen ten aanzien van de traditionele partijen.

Ondanks enkele klemtoonverschillen – AENA legde het accent op de verdediging en promotie van een liberale economie, CEDI accentueerde dan weer de bescherming van de christelijke beschaving – waren ze over het algemeen beschouwd gelijkaardig georiënteerd. Het communistische Rusland werd aanzien als grootste bedreiging voor de veiligheid van een ontluikend Europa. De veiligheid van Europa stond dan ook boven alles. Iedere concessie naar Rusland toe werd geweerd, of het nu Berlijn betrof, de Duitse Democratische Republiek of het nucleaire beleid¹⁴⁸.

Al die organisaties zochten naar een “Europees kader”, waarin ook plaats was voor een politieke integratie (en dus niet alleen een economische integratie). Vooral opmerkelijk is de toenadering die men nastreefde met de twee dictaturen Spanje (onder Franco) en Portugal (onder Salazar).

¹⁴⁶ « Groupement de droite à vocation d'étude ou de pression en matière de politique extérieure », in: *CRISP*, 1964, n° 252, p. 2.

¹⁴⁷ Deze figuren worden later nog uitvoerig belicht. Ze komen opvallend vaak aan bod in de hier besproken Europeïstische bewegingen, ondanks hun opmerkelijke politieke status als eerste minister (Antoine Pinay) of minister van buitenlandse zaken (Van Zeeland) of als president van Frankrijk (Giscard d'Estaing).

¹⁴⁸ « Groupement de droite à vocation d'étude ou de pression en matière de politique extérieure », in: *CRISP*, 1964, n° 252, p. 3.

3.1. l'Action pour une Europe Nouvelle et Atlantique (AENA)/ Mouvement d'Action pour l'Union Européenne (MAUE)

Die organisaties werden echter niet gelijktijdig opgericht, en ook de aanwezigheid van Florimond Damman erin verliep in etappes. De eerste organisatie waar Damman een belangrijke rol vervulde was AENA, maar die had een voorgeschiedenis.

1958 was een sleuteljaar voor Damman, hij ontmoette er de schatrijke projectontwikkelaar in immobiliën Jean-Florian Collin (PLP-senator en beheerder van het bedrijf Etrimo dat later een ophefmakende krach meemaakte) onder wiens leiding de Mouvement pour les Etats-Unis d'Europe (MEUE) werd opgericht. Florimond Damman werd algemeen leider van MEUE, maar brak met Collin in 1960 om zijn eigen Partisans de l'Europe Nouvelle (PEN) op te richten, dat al spoedig werd omgedoopt in l'Action pour l'Europe Nouvelle et Atlantique (AENA)¹⁴⁹.

Het conflict met Collin ontstond toen duidelijk werd dat die een honderdtal van zijn werknemers bij Etrimo had ingeschreven bij MEUE, en zelf voor zijn werknemers het lidgeld had betaald. Op die manier verkreeg de “groep” Collin een 2/3 meerderheid, terwijl die nieuwe leden niet waren opgenomen door het Centrale Comité zoals de statuten vereisten¹⁵⁰. De revanche is dan ook groot en Florimond Damman liet duidelijk niet over zich heen walsen, zoals blijkt uit het volgende brieffragment aan zijn vriend Jacques Parodi, dd. 17/7/1960¹⁵¹:

“Tout est encore en attente à cause des évènements ‘Collin’. J’ai eu l’accord unanime que tu sois notre représentant en France. Le titre définitif du PEN sera fixé ses prochains jours et sera probablement celui de ‘Partisans de l’Europe Nouvelle’. Nous avons rattaché au PEN les Séminaires d’Etudes Européennes. Dès le mi-septembre nous reprendrons les activités des Séminaires du Mouvement pour les Etats-Unis d’Europe. Dès que je serai définitivement fixé sur l’évolution du PEN et des suites du coup d’état Collin il faudra songer au Comité des Mécènes pour appuyer l’idée. J’ai eu différentes réunions cette semaine. Pour le moment voici notre position après consultation avec Pierre Nothomb et un diner que nous avons eu avec Van Schendel, secrétaire international du Mouvement Européen.”

¹⁴⁹ Bio Florimond Damman, Archief Walter De Bock. We komen later terug op de breuk met Collin, die in een briefwisseling tussen Damman en de Fransman Jacques Parodi werd besproken.

¹⁵⁰ Brief van Damman aan Parodi, 7/7/1960, in: Archief Walter De Bock,

¹⁵¹ Brief van Damman aan Parodi, 17/7/1960, in: Archief Walter De Bock.

In AENA vinden we inderdaad zijn goede vriend Pierre Nothomb terug in de functie van erevoorzitter, en de politicus Jacques Van Offelen als effectieve voorzitter¹⁵². Andere directieleden waren Paul-Henri Orban, graaf Jacques Pirenne, Henri Wynants (advocaat), gravin de Looz-Corswarem, generaal E. Van der Meersch, Gustave Kestelin (vice-président van de l'Association Atlantique Belge), Jack de Spirlet (op dat moment ook secretaris-generaal van CEDI België), Albert Goffin, Joseph Moreau de Melen (senator voor de PLP) en baron Jean de Marcken de Merken.

De belangrijkste twee activiteiten van AENA waren het organiseren van conferenties onder de titel “Séminaires d'Etudes Européennes de l'AENA”, onder leiding van Henry Wynants, en het organiseren van de “grands dîners européens” (met als ultieme gastheer Florimond Damman), die een 100- à 200-tal genodigden uit de hoge elite van Europa telden waaronder Coudenhove-Kalergi, Otto von Habsburg, Paul Van Zeeland en Gaston Eyskens. AENA beweerde anno 1964 zo'n 500 effectieve leden te tellen, waarvan vele PSC en PLP parlementariërs, maar het gros kwam uit de industriële/financiële sector.

Sinds 1963 gaf AENA ook een blad uit, Europe-Information, dat maandelijks verscheen in een oplage van 2000 exemplaren. Via dit medium trachtte het te reageren op de Belgische buitenlandse politiek. Maar ook indirect trachtte het invloed uit te oefenen via de aanwezigheid van parlementariërs in haar organisatie en door te trachten door te dringen in andere milieus. Zo diversifieerde AENA haar actieterrein door in 1964 een speciale commissie op te richten, Le Comité européen des Indépendants et des Cadres¹⁵³.

Wat betreft de positie van AENA ten aanzien van Europa, was die organisatie absoluut voor een politieke integratie, in etappes weliswaar zoals de verwezenlijking van de EEG er één was. Ze waren echter wel gekant tegen een door het volk verkozen Europees parlement, en prefereerden eerder referenda om het volk tot een Europees bewustzijn te bewegen¹⁵⁴. Die visie werd in grote lijnen ook gedeeld door de Paneuropese Unie van

¹⁵² « Groupement de droite a vocation d'étude ou de pression en matière de politique extérieure », in: *CRISP*, 1964, n° 252, p. 10.

¹⁵³ De benaming alleen al roept reminiscenties op aan het in 1955 door J.P. de Craeyencourt opgerichte Mouvement Chrétien des Indépendants et des Cadres (MIC). de Craeyencourt kreeg toen de volle steun van Paul Vanden Boeynants, en werd later trouwens voorzitter van één van de commissies van CEPIC. De doelstellingen van de MIC waren het organiseren van de middenstand en het ongenoegen van deze groep tot uiting laten komen in een pressiegroep binnen de PSC. Vandaar de nauwe band met de Fédération Nationale des Classes Moyennes en het Centre National des Indépendants et des Cadres (CNIC), aanleunend bij de liberale PLP. Zie: Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen. 50 jaar rechts en uiterst rechts in België*, Gent, 1981, p. 143.

¹⁵⁴ « Groupement de droite ... », in: *CRISP*, 1964, n° 252, pp. 11-12.

Coudenhove-Kalergi en Otto von Habsburg waarvan AENA in feite een Belgische afdeling was¹⁵⁵. AENA transformeerde zich inderdaad tot Conseil Belge pour l'Union Paneuropéenne, en later in 1965 tot MAUE, Mouvement d'Action pour l'Union Européenne, geaffilieerd aan de Paneuropese Unie (intussen na de dood van Coudenhove-Kalergi (1972) onder het voorzitterschap van Otto von Habsburg)¹⁵⁶. In MAUE zag Damman zich omringd door enkele belangrijke vertrouwelingen: de advocaat Henry Wynants en Paul Vankerhoven. Die laatste was één van de oprichters van de Cercle des Nations te Brussel (zie deel I, Private clubs in de marge van het Europees verhaal).

Met MAUE wilde Damman een verspreiding van de actie over heel Europa en dit op regionaal niveau. In een brief aan zijn goede vriend Jean-Raymond Frugier legde hij omstandig uit hoe hij dit in concreto wilde realiseren. Hierin is ook sprake van de advocaat Jean Violet, een protagonist uit het netwerk die we nog talloze keren zullen tegenkomen, en dan ook later uitvoerig zullen belichten.

“Notre objectif est donc de regrouper dans un vaste MAUE, et ce dans toutes les régions des Etats libres d'Europe, tous ceux qui veulent agir pour que l'Europe se construise dans l'ordre et le respect de l'autorité de ses institutions. ”

“Je crois, et Me Violet le croit aussi, que nous devons éviter la création de sections nationales. Nous devons retourner à la renaissance d'un civisme européen au départ de la Cité et de la région qui l'entoure. Il faut donc créer autour de chaque cité d'une certaine importance un groupe vivant du MAUE. Nous sommes donc appelés à tisser à travers toute l'Europe une toile qui aurait des hes dans les principales cités pour avoir à notre disposition des groupes organisés qui pourront déclencher simultanément, au moment choisi, une action précise sur un point déterminé, et donner ainsi à cette action une envergure à l'échelle continentale.¹⁵⁷”

Een dergelijke doelstelling impliceerde onomwonden een ondergraving van de nationale democratische beslissingsmacht. Door de focus op het lokale (stedelijke) moest het nationale niveau buiten spel worden gezet. De verschillende nationale identiteiten

¹⁵⁵ De Centrale Raad van de l'Union Paneuropéenne telde de volgende Belgische leden: oud eerste minister J. Pholien, le Baron de Gruben, de PSC senatoren Orban en Nothomb en Florimond Damman. Zie: « Groupement de droite... », in: CRISP, 1964, n° 252, p. 10.

¹⁵⁶ Serge Dumont, *Les Mercenaires*, Berchem, 1983, p. 175.

¹⁵⁷ Brief van Damman aan Jean-Raymond Frugier, 9/7/1972, bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

binnen Europa hoefden als dusdanig geen beletsel meer te vormen voor een gemeenschappelijke strijd tegen het communisme en de vrijwaring van de christelijke waarden.

Om een vollediger beeld te krijgen van het ledenbestand van MAUE blikken we hier even vooruit. Na de dood van Damman in 1979 werd Robert Nieuwenhuys (chef van de veiligheidsdienst van de NAVO en privé-secretaris van Koning Boudewijn¹⁵⁸) voorzitter van MAUE. Vice-voorzitters werden Luc Beyer de Rijke, generaal Robert Close, Jacques Jonet en Paul Vankerhoven. Secretaris-generaal werd Joseph de Foy. Tot slot waren beheerders onder meer Benoit de Bonvoisin, Vincent Van den Bosch, Albert Dupuis, Georges Henrard, Bernard de Marcken de Merken en Robert A. Remy¹⁵⁹.

De affiliatie van MAUE bij de Paneuropese Unie was een handige zet van Damman. De nauwe band die er aldus werd gecreëerd met Otto von Habsburg had zo zijn voordelen. Otto von Habsburg was immers een invloedrijke persoon in rechtse politieke milieus. Zo werd hij de raadgever van de niet onbesproken Duitse politicus Franz Josef Strauss, dankzij wie hij in 1979 als Europees afgevaardigde werd verkozen¹⁶⁰. Otto von Habsburg was trouwens één van de mogelijke kandidaten voor het Spaanse koningsschap, alvorens Franco uiteindelijk Juan Carlos de Bourbon aanduidde (we komen in het hoofdstuk over CEDI uitvoerig terug op Otto von Habsburg). Kortom, de affiliatie van MAUE met de Paneuropese Unie maakte van Florimond Damman ipso facto de rechterhand in België van de aartshertog Otto¹⁶¹.

Beiden deelden overigens een uitgesproken sympathie voor de uiterst rechtse Franse generaal Charles de Gaulle¹⁶². De Paneuropese Unie, en met haar ook de naoorlogse

¹⁵⁸ Zie onder meer: Collette Dupont, *Les mouvements Leopoldistes 1945-1950, organisation et action*, deel I, Universiteit Luik, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 1984, p. 176.

¹⁵⁹ Niet gedateerd document in Archief Walter De Bock.

¹⁶⁰ In 1978 verkreeg Otto von Habsburg met steun van de minister president van Beieren, de ultra rechtse Franz Josef Strauss, het West-Duitse staatsburgerschap. Zie: *Parlementarisch-Politischer Pressedienst (PPP)*, 29^e jaargang, n° 67, 16 juni 1978, in: Archief Walter De Bock. Dit staatsburgerschap werd fel gecontesteerd omdat de bedoeling ervan niet helemaal zuiver was. Nog datzelfde jaar stelde Otto von Habsburg zich immers kandidaat als Europarlementslid bij de CSU (Christlich-Soziale Union). Franz Josef Strauss (1915-1988) was één van Duitslands fel omstreden politici in de naoorlogse periode. Zo bezocht hij in 1977 de Chileense dictator Pinochet en verkreeg hij op die reis een eredoctoraat.

¹⁶¹ *Enquêtes&Reportages, Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 14.

¹⁶² Ook Coudenhove-Kalergi getuigt in zijn werken van grote sympathie voor Charles de Gaulle. Zie onder meer: Coudenhove-Kalergi, *Eine Idee Eroberte Europa*, Wenen-München-Basel, 1958, p. 339 en passim.

ondergrondse Europeïstische organisaties, kwamen dan ook openlijk uit voor hun pro-Gaullistische visie.

Otto von Habsburg sprak zich hieromtrent trouwens in niet mis te verstane woorden uit:

“Il n’y a jamais eu d’Europe sans la France; le général de Gaulle étant la France, il ne peut y avoir d’Europe sans lui, donc il n’y a pas de libération de l’Europe sans le général de Gaulle.”¹⁶³

Ook Damman was een fervent aanhanger van de Gaulle, zoals uit een brief naar zijn vriend Parodi bleek waarin hij ferme kritiek uitte op het toenmalige Belgische buitenlands beleid:

“Il n’y a que de Gaulle qui se conduit en grand européen. La nouvelle entrevue de Gaulle/Adenauer à Rambouillet laisse prévoir une action d’envergure. Nos politiciens nationaux tremblent déjà d’être écartés des transactions. J’estime que nos politiciens sont tous vendus aux intérêts financiers anglo-saxons.”¹⁶⁴

Voor de Belgische leden in de ondergrondse Europeïstische organisaties vormde die kritiek alvast een rode draad in hun engagement, maar ook hun Europese collega’s streefden allen naar een rigoureuzer beleid gedragen door sterke autoritaire leiders.

3.2. Cercle de Politique Etrangère

Vanuit het streven naar diversiteit binnen AENA richtte Florimond Damman samen met enkele anderen in 1962 ook de Cercle de Politique Etrangère op. De andere stichtende leden waren Raoul Crabbé (hoofdredacteur van de Phare-Dimanche), Jacques Dubois (directeur van de revue Eurafrika), Jo Gérard (journalist bij Europe Magazine en La Libre Belgique), Gérard Hupin (advocaat en voorzitter van de Parti National), Hilaire Lahaye (PLP senator), Fernand Petit (industrieel), Paul Rohr (voormalig voorzitter van de commissie buitenlandse zaken bij de liberale partij (PLP)), Robert Schmidt (advocaat), William Van Remoortel (advocaat), generaal E. Van der Meersch en generaal Léon Van Oost¹⁶⁵.

¹⁶³ Geciteerd in Pierre Péan, *V. Enquête sur l’affaire des « avions renifleurs » et ses ramifications proches ou lointaines*, Parijs, 1984, p. 64.

¹⁶⁴ Excerpt uit een briefwisseling van Damman met Jacques Parodi, 29/7/1969, Archief Walter De Bock.

¹⁶⁵ « Groupement de droite... », in: CRISP, 1964, n° 252, p. 20.

De affiliatie als dusdanig van de Cercle de Politique Etrangère met het internationale AENA is interessant. Met de Cercle treden we immers de Belgische extreem-rechtse scène binnen, die nauwe banden had met rechtervleugels binnen de traditionele partijen PSC en PRL (vroeger PLP). Dat soort hechte banden tussen de katholieke politieke familie en extreem-rechts bestond al in de tussenoorlogse periode (we herinneren hier aan de kringen rond Pierre Nothomb in het interbellum), maar voor de liberalen kwam dat intense contact er pas expliciet toen een aantal poujadistische partijen zich bij hen kwamen aansluiten¹⁶⁶. Met “poujadistische” partijen wordt verwezen naar de theorieën van de Fransman Robert Poujade, die in de jaren 1950 in Frankrijk erg actief was. Net zoals hun Franse voorgangers rekruteerden de poujadistische partijen in België een belangrijk deel van hun aanhang bij de kolonialistische kleinburgerij¹⁶⁷. Bij de onafhankelijkheid van Kongo heerste onder die ex-kolonialen grote ontevredenheid over de traditionele partijen, die verantwoordelijk werden gesteld voor het verlies van de kolonies. Volgens hen vernietigde de collectivistische en bemoeizieke staat de vrije onderneming. Hun ontevredenheid richtte zich dan ook vooral tegen de vakbonden die zij bestempelden als profiteurs van een regime beheerst door corrupte en afwezige politici¹⁶⁸.

Uiterekend een aantal van de hier hoger vermelde stichtende leden van de Cercle de Politique Etrangère richtten de eerste naoorlogse extreem-rechtse (poujadistische) partijen op, of sloten er zich bij aan¹⁶⁹. Gerard Hupin richtte in 1961 de Parti National op, een traditionalistische beweging die vooral als reactie op de Kongocrisis ontstond. De partij was antisocialistisch en antirevolutionair, en was geïnspireerd door de ideeën van Charles Maurras en de Portugese dictator Salazar. Enkele oudgedienden van het vooroorlogse Légion Nationale en enkele royalisten sloten zich aan, waaronder generaal Emile Janssens (later spreekbuis van de NEM-Clubs en lid van Pro Vita¹⁷⁰) en Paul

¹⁶⁶ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, p. 101.

¹⁶⁷ De partij van Robert Poujade werd de l'Union pour la Défense des Commerçants et Artisans gedoopt. In 1956 zou een eerste poujadistische partij in België zijn opgericht door Gérard Chaput, de Mouvement Humanitaire Gérard Chaput. Gezien het groot aantal kleinburgerij in België vreesde de regering een aanzienlijke invloed van Poujade. Hem werd een verbod opgelegd om in België lezingen te komen geven. Zie: State Department 1950-1959, Amerikaanse ambassade te Brussel aan Foreign Service dispatch USA, dd. 1 maart 1956, 755.00/3-156, RG 59, in: NARA II.

¹⁶⁸ Anne Maesschalk, “Front de la Jeunesse: een extreem-rechtse privé-militie”, in: Walter De Bock (ed.), *Extreem-rechts en de Staat*, Berchem, 1981, p. 165.

¹⁶⁹ Zie over deze extreem-rechtse tendens ondermeer Francis Balace, “Le Tourmant des années soixante. De la droite réactionnaire à l’extrême droite révolutionnaire”, in: Francis Balace (ed.), *De l’avant à l’après guerre. L’extrême droite en Belgique Francophone*, Brussel, 1994, pp. 107-211.

¹⁷⁰ Anne Maesschalk, “Front de la Jeunesse: een extreem-rechtse privé-militie”, in: Walter De Bock (ed.), *Extreem-rechts en de Staat*, Berchem, 1981, p. 166.

Rohr (zie verder). De PN gaf ook een blad uit, *La Nation Belge*. In de loop van de jaren 1960 nam de PN enkele keren deel aan de verkiezingen, maar de resultaten waren te verwaarlozen. Vanaf 1968 vinden we heel wat PN leden terug op de PLP lijst. De PN hield op te bestaan in 1972¹⁷¹. Problematischer was echter de jongerenafdeling van de PN, de Jeunesses Nationales (JN), die onder leiding stond van de extreem-rechtse Pierre Joly. Leden van de Jeunesses Nationales waren de eersten om de Frans-Algerijnse strijd te steunen en contacten met OAS volgden snel. De JN vertoonde opvallende parallellen met de ideologie van MAC¹⁷². Maar we wijken af. (De MAC wordt uitvoerig besproken in deel III, Florimond Damman en het andere extreem-rechts)

Florimond Damman zelf was dan weer aangesloten bij Le Parti Indépendant van notaris Albert Sneyers d'Attenhoven opgericht in 1961, waarin we ook Luc Beyer de Rycke tegenkomen¹⁷³. Voor de volledigheid moeten we hier wel aan toevoegen dat ook Damman later zijn overstap maakte naar de liberale partij.

De partij wiens programma eigenlijk het geheel van poujadistische partijen het beste samenvatte was de Union Nationale des Indépendants (UNI), gelanceerd door Roger Chevalier. De UNI streed tegen de misbruiken van het parlementarisme. Ze wou de herwaardering van de middenstand, een wettelijk statuut voor de syndicaten en eiste een referendum en de verdwijning uit het Belgisch bestuur van iedereen die verantwoordelijk was voor de "Kongolese catastrofe"¹⁷⁴. Paul Rohr die aanvankelijk lid was van de PN voegde zich bij de UNI, maar zou later toetreden tot de liberale partij. Met Paul Rohr zitten we ook bij de Cercle National/Nationale Kring (CNK), die in 1961 werd opgericht met als doel de oud-militanten van enkele nationalistische organisaties, vooral het vooroorlogse Légion Nationale, opnieuw te verenigen. De CNK gaf het maanblad *Belgique-Europe* uit, waaraan regelmatig meewerkten: Paul Rohr en Paul Vankerkhoven (CEPIC-lid en naaste medewerker van Paul Vanden Boeynants)¹⁷⁵.

Een ander stichtend lid van de Cercle de Politique Etrangère was Jo Gérard, lid van de PSC en vooral van de extreem-rechtse vleugel ervan, met name de CEPIC. Jo Gérard neemt een prominente plaats in, in het Belgische netwerk van dat extreem-rechts, evenals CEPIC. We komen hier dan ook later uitvoerig op terug (zie: deel III, *Les Belges*, Florimond Damman en het andere extreem-rechts).

¹⁷¹ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, p. 69.

¹⁷² Bio Pierre Joly, in: Archief Walter De Bock. Zie ook: « Note au sujet de Jeunesse Nationales », s.n., 1960, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

¹⁷³ Bio Florimond Damman, Archief Walter De Bock.

¹⁷⁴ Anne Maesschalk, "Front de la Jeunesse: een extreem-rechtse privé-militie", p. 165.

¹⁷⁵ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, op. cit., p. 75.

De doelstelling van de Cercle de Politique Etrangère was het bevorderen van een diepgaander inzicht in buitenlandse aangelegenheden bij de parlementariërs. Die doelstelling vloeide voort uit de overtuiging dat de unanimiteit bij de traditionele partijen aangaande de buitenlandse politiek (lees: Kongobeleid) leidde tot een miskennen en zelfs ontkennen van de werkelijke problemen¹⁷⁶.

Initiatiefnemer was Paul Rohr, die onder meer ook lid was van Paix et Liberté en de Ligue Internationale de la Liberté (zie later in deel II meer hierover). Sinds 1960 had hij reeds ferme kritiek uitgeoefend op de politiek van de overheid “*qui avait abouti à l’octroi de l’indépendance au Congo*”¹⁷⁷. Die houding ten aanzien van de onafhankelijkheid van Kongo bleek voor alle stichtende leden te gelden.

Ook Damman liet zich niet onbetuigd:

“Nous sommes occupés à perdre complètement pied au Katanga. Déjà on retire les troupes belges du Congo. Cette infâme de continuer systématiquement cette politique de renonciation. L’Europe a perdu toute dignité.”

En voor wat België betrof was Damman al minstens even resoluut:

*“ Ce n’est pas en pleine crise de régime que des solutions peuvent être trouvées sans une réforme complète de nos institutions. L’opposition au régime prend de plus en plus d’envergure. Malheureusement, il n’y a aucun chef de file valable, aucune personnalité d’envergure ne semble vouloir s’engager. ”*¹⁷⁸.

Dat heeft heel wat weg van één van de traktaten van het Comité d’Action et de Défense des Belges d’Afrique (CADBA) (waar we later uitvoerig op terugkomen, zie deel III) daterend van 15 juli 1960¹⁷⁹.

“Nous cherchons dans la grande presse, depuis plusieurs jours, un communiqué de la Ligue des Droits de l’Homme stigmatisant les massacres et les viols commis au Congo...

Il est vrai que cette fois les victimes sont blanches...

Oh ! Conscience universelle (à sens unique).

¹⁷⁶ « Groupement de droite à vocation d’étude ou de pression en matière de politique extérieure », in: *CRISP*, 1964, n° 252, p. 14.

¹⁷⁷ *Ibid.*, p. 14.

¹⁷⁸ Beide excerpten komen uit de briefwisseling van Damman met Jacques Parodi, 29/7/1960, Archief Walter De Bock.

¹⁷⁹ « Les groupements pour la défense des belges d’Afrique », in : *CRISP*, juli 1960, n° 74, annex II.

Nous avons atteint le fond de l'humiliation. Le Roi insulté, nos nationaux égorgés et violés ; nos diplomates éconduits, nos officiers méprisés... et pour couronner le tout, l'intervention de l'ONU, curateur traditionnel des faillites.

Quand on massacrait les hongrois à Budapest, l'ONU n'est pas intervenue.

Quand on massacre des blancs au Congo, l'ONU intervient...pour aider les noirs.

Les pharisiens de l'ONU avaient la trouille de l'URSS... Il semblerait que Monsieur Eyskens leur inspire moins de peur...

Qui nous rendra l'honneur, perdu par des parlementaires émasculés ? Seul, le Roi le peut."

Wat de Afrikaanse politiek betrof, hoeft het dan ook niet te verwonderen dat sommige leden van de Cercle de Politique Etrangère de militaire interventie in Katanga van de VN eind 1962 veroordeelden. In 1964 viel Paul Rohr in de vrije tribune van Le Monde zwaar uit naar de op 15 juli in Leopoldville geïnstalleerde regering van Tshombe, met als titel: *“La leçon du Congo ex-belge: un bilan précis de l'opération de décolonisation précipitée, qui a conduit à une douteuse indépendance une colonie qui avait été bien gérée.”*¹⁸⁰ .

3.3. Centre Européen de Documentation et d'Information (CEDI)

Het Centre Européen de Documentation et d'Information werd in 1949 opgericht door aartshertog Otto von Habsburg en Alfredo Sanchez-Bella¹⁸¹. De officiële hoofdzetel was aanvankelijk in München gevestigd, maar al gauw zou het epicentrum verschuiven naar Madrid. De doelstellingen van CEDI waren om vanuit de christelijke idealen de Europese eenmaking te beïnvloeden. Om dat te bewerkstelligen wilde CEDI alle Europese landen, die bereid waren om de fundamenteel christelijke Europese culturele waarden publiekelijk te verdedigen, bundelen. Dat kon worden gerealiseerd door de

¹⁸⁰ « Groupement de droite... », in: *CRISP*, 1964, n° 252, p. 16.

¹⁸¹ Het CRISP spreekt enkel over Otto von Habsburg als oprichter van CEDI. Pierre Péan wijst er echter op dat Sanchez-Bella mee aan de wieg stond van deze organisatie. De aanwezigheid vanaf het eerste uur in CEDI is ook bepalend geweest voor de verschuiving van het epicentrum München naar Madrid. Zie: Pierre Péan, *V. Enquête sur l'affaire des « avions renifleurs » et ses ramifications proches ou lointaines*, Paris, 1984, p. 63.

permanente medewerking van belangrijke persoonlijkheden uit de culturele, politieke en economische scène van Europa¹⁸².

“Nous ne rechercherons pas un schème d’organisation valable pour tous. Chacun doit agir suivant le génie de sa nation. D’ailleurs, nous voulons faire une organisation non de masses, mais d’élites.”¹⁸³

De Europese visie van CEDI steunde op drie principes: West-Europa werd beschouwd als de kern waarrond zich een groot Europa kon ontwikkelen. CEDI was dan ook voor een toetreding van de Iberische landen Spanje en Portugal in alle Europese organismen. In een rapport van CEDI dd. 4 september 1954 stond hieromtrent het volgende te lezen:

“Dans la domaine pratique de l’action européenne, nous sommes tous d’accord pour agir inlassablement en vue d’inclure les pays de la Péninsule Ibérique dans la communauté européenne. Dans ce sens, il sera de notre devoir de veiller à ce que des mesures tendant à empêcher l’accession des deux pays à la communauté européenne ne soient pas ratifiées par nos parlements.”¹⁸⁴

Simultaan hiermee steunden ze ook die landen in Centraal- en Oost-Europa die geïsoleerd waren van Europa door het communistisch regime. En ten slotte zagen ze het grote Europa als een open continent met vooral solidariteit met de Atlantische (in het bijzonder ook die van Latijns-Amerika) en de Euro-Afrikaanse naties¹⁸⁵.

We zouden het ook anders kunnen formuleren. Het hele opzet van Otto von Habsburg met CEDI was eigenlijk om rond de Spaanse Bourbons een federatie van Europese staten te construeren die verenigd waren in het christendom en anticommunisme¹⁸⁶. Het concept van Otto von Habsburg had dan ook veel weg van een soort moderne herrijzenis van het Heilig Roomse Rijk waarover Karel V heerste. De vergelijking is niet zo ver gezocht, want ook het oude Spaanse imperium richtte haar antennes vooral op Latijns-Amerika en de Verenigde Staten. In ieder geval zien we hierin een duidelijke

¹⁸² « Groupement de droite... », in: *CRISP*, 1964, n° 252, p. 4.

¹⁸³ Discours de clôture d’Otto von Habsburg à l’occasion du 3ème congrès annuel du CEDI à Santander, 4 septembre 1954, annex in : Philippe Chenaux, *Une Europe Vaticane? Entre le plan Marshall et les Traités de Rome*, Brussel, 1990, p. 315.

¹⁸⁴ Discours de clôture d’Otto von Habsburg à l’occasion du 3ème congrès annuel du CEDI, in : Philippe Chenaux, *Une Europe Vaticane?*, p. 316.

¹⁸⁵ « Groupement de droite à vocation d’étude ou de pression en matière de politique extérieure », in: *CRISP*, 1964, n° 252, p. 5.

¹⁸⁶ Robert Hutchison, *Their Kingdom come. Inside the secret world of Opus Dei*, New York, 1999, p. 153.

referentie naar de concepten van de pionier van een christelijk en aristocratisch eengemaakt Europa, Coudenhove-Kalergi.

“Charles Quint reste un modèle pour qui veut faire l’Europe, sans doute le plus grand de tous à cet égard, parce qu’il marie une exceptionnelle clairvoyance de légiste à des vertus chrétiennes fondamentales...”¹⁸⁷”

Otto von Habsburg

Die imperialistische trekjes van Otto von Habsburg vonden natuurlijk hun oorsprong in de roots van die figuur. Een korte biografie zal dit duidelijk maken.

Otto von Habsburg werd geboren in 1912 als oudste telg van de aartshertog (en latere keizer) Karl en prinses Zita von Bourbon-Parma. Na de val van het Oostenrijks-Hongaarse rijk in 1918 en het verplicht aftreden van keizer Karl von Habsburg, leefden de laatste erfgenamen van deze Habsburgse dynastie, die teruggaat tot Karel V, in feite in een soort ballingschap. Otto von Habsburg studeerde politieke wetenschappen aan de universiteit van Leuven in de jaren 1930 en behaalde een doctoraat over erfrechten van de landbouwers en de situatie van het grootgrondbezit in Oostenrijk. Na het aftreden van Karl verloren de Habsburgers heel wat grootgrondbezit dat werd geconfisceerd, maar de familie behield een aanzienlijk vermogen en invloedrijke relaties in heel Europa. De Habsburgse dynastie was en is nauw gelieerd met de familie Thurn und Taxis en het Vaticaan¹⁸⁸.

De restauratie van de monarchie bleef voor de Habsburgse familie lange tijd het vooropgestelde doel. Toen in 1935 in Oostenrijk een reactionair katholiek regime die restauratie decreteerde, leek het doel nabij. Hitler stak hier echter een stokje voor. Dit droeg ertoe bij dat Otto von Habsburg de geschiedenis kon ingaan als een antinazi, terwijl documenten uit het ministerie van Buitenlandse Zaken te Bonn konden aantonen dat Otto in die jaren concrete sympathieën koesterde voor sommige Europese fascistische partijen. Zo frequenteerde hij in zijn Leuvense en Brusselse periode Léon

¹⁸⁷ Uitspraak van Otto von Habsburg in : *Naissance d’un Continent*, Grasset, 1975. Geciteerd in: Pierre Péan, *V. Enquête sur l’affaire des « avions renifleurs »*, 1984, p. 64.

¹⁸⁸ De Thurn en Taxis familie is een adellijk geslacht sinds de 16de eeuw, maar verwierf reeds in de 13de eeuw groot aanzien bij diverse vorsten omwille van hun koerierdiensten. In de 15de en 16de eeuw waren ze in het gehele Heilige Roomse Rijk en Spanje verantwoordelijk voor de inrichting van de postdiensten. In de 17de eeuw werd de familie in de Rijksvorstenstand verheven. Vanaf de 18de eeuw resideerde zij onder meer in Frankfurt, Regensburg en Beieren. Na de opheffing van hun postmonopolie werd hen ter compensatie heel wat landgoed geschonken en hiermee 120 regionale brouwerijen. Zie: Max Piendl, *Das Fürstliche Haus Thurn und Taxis*, Regensburg, 1980.

Degrelle, aan wie hij zijn uitgesproken sympathieën voor Rex liet blijken en aan wie hij steun vroeg om in Oostenrijk een gelijkaardig politiek initiatief op te zetten¹⁸⁹.

Er valt veel over de figuur van Otto von Habsburg te vertellen, maar van belang is hier dat hij in de Paneuropese Unie na de oorlog gaandeweg de fakkel overnam van Coudenhove-Kalergi. Hij werd aanvankelijk ondervoorzitter en na de dood van Coudenhove-Kalergi in 1972 voorzitter. Dit engagement van Otto von Habsburg leidde tot diepgaande en verstrekkende allianties van de Unie met al wat in Europa rechts, katholiek en rijk was.

Van belang is ook dat er nauwe banden bestonden met het in 1928 opgerichte Opus Dei, dat zeker na de oorlog opvallende gelijke objectieven vertoonde met die van de Paneuropese Unie ten aanzien van een eengemaakt Europa zoals: Rusland buiten de EU houden en het hercreëren van een Heilig Rooms Imperium of anders gezegd een rooms katholiek georiënteerde Europese superstaat¹⁹⁰.

Met de focus op het christelijke geloof hoeft het niet te verbazen dat ook de banden tussen Opus Dei en CEDI erg nauw waren¹⁹¹. CEDI werd door sommigen zelfs gezien als een hulporganisatie van Opus Dei¹⁹². Die link lijkt aannemelijk gezien de aanwezigheid in CEDI van don Alfredo Sanchez-Bella, minister van toerisme onder Franco en broer van één van de meest vooraanstaande leden van Opus Dei in Spanje, Don Florencio Sanchez-Bella¹⁹³. Andere leden waren onder meer de Franse advocaat Jean Violet, de industrieel Carlo Pesenti, voormalig eerste minister van Frankrijk Antoine Pinay en Florimond Damman¹⁹⁴. Kortom, in een notedop de goede vrienden

¹⁸⁹ Zie: Document SPD: *Quellen zu Otto von Habsburg*, waarin een “Dokument des Reichsaussenministeriums aus dem Jahre 1938 über Habsburg-kontakte zu Léon Degrelle”, n° 938, 14 juli 1938, in: Archief Walter De Bock.

¹⁹⁰ Michael Walsh, *Opus Dei. An investigation into the Powerful, Secretive society within the catholic Church*, San Fransisco, 1991, 226 p.

¹⁹¹ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 12.

¹⁹² Jeany-Pierre Lapiere, « Puissance et rayonnement de l’Opus Dei », in: *Revue politique et parlementaire*, Paris, 1965.

¹⁹³ Michael Walsh, *Opus Dei. An investigation into the Powerful, Secretive society within the Catholic Church*, San Fransisco, 1991, p. 61, en: Robert Hutchison, *Their Kingdom come. Inside the secret world of Opus Dei*, New York, 1999, p. 225. Alfredo Sanchez-Bella zou ook lid geweest zijn van Opus Dei, maar zou volgens Opus Dei zelf dit lidmaatschap hebben onderbroken op het moment dat hij een publieke functie vervulde in Spanje. Naast zijn ministerpost onder Franco was hij ook Spaans ambassadeur in Colombia, de Dominicaanse Republiek en Italië. In Rome was hij hoofd van het Office of Diplomatic Information, de Spaanse externe inlichtingendienst voor Europa. Zie: Jesus Ynfante, *La Prodigiosa aventura del Opus Dei – Génesis y desarrollo de la Santa Mafia*, Paris, 1970, p. 353.

¹⁹⁴ Wanneer Florimond Damman exact lid werd, kon niet worden achterhaald, maar vanaf 1967 was hij ontegensprekelijk opgenomen in CEDI. Het artikel “Groupement de droite...”, CRISP (1964) maakt nog geen melding van Florimond Damman. In de Bio Florimond Damman, Archief Walter De Bock, is sprake van een lunch van CEDI in 1967 waar Damman aanwezig was. Naast natuurlijk de onvermijdelijke Otto

van Sanchez-Bella. Die figuur speelde een dermate belangrijke rol in het netwerk, dat een korte biografie hier op zijn plaats is.

Alfredo Sanchez-Bella

Alfredo Sanchez-Bella doctoreerde in de geschiedenis, was professor en journalist en werd in 1969 benoemd tot minister van informatie en toerisme, een post die hij in 1973 verliet. Hij werd beschouwd als een harde aanhanger van het regime van Franco¹⁹⁵.

Tussen 1973 en 1978 was hij voorzitter van de Banco Hipotecario de España, alvorens in de privé-sector terecht te komen. Hij richtte een eigen maatschappij op, die zich bezighield met internationale financiële raadgeving, onder andere aan de Union des Banques Suisses.

Als doctor in de geschiedenis, leidde Sanchez-Bella gedurende 10 jaar het Institut Ibéro-Américain de Culture en van 1969 tot 1984 was hij achtereenvolgens ambassadeur in Colombia, de Dominicaanse Republiek, bij de VN en in Italië. Na 40 jaar activiteit kende hij dan ook heel wat mensen.

Eén van zijn vrienden was Carlo Pesenti, een industrieel en bankier, die nauw gelieerd was aan de Institution pour les Oeuvres de Religion (IOR), de bank van het Vaticaan. Die bank zou later in de jaren 1980 verwickeld raken in het schandaal rond de ex-Banco Ambrosiano. Een andere vriend was Gregorio del Diego, ex-voorzitter van de Banco Occidental, die doorging voor de bank van Opus Dei, alvorens geliquideerd en overgenomen te worden in 1982.

Daarnaast behoorden nog tot zijn vriendenkring Daniel Boyer, financieel raadgever van Alain de Villegas, Jean Violet die alle contacten legde, Crosby Kelly, de Amerikaanse techniciën, en ook Edouard Barreiros, Spaans industrieel en persoonlijke vriend van Franco.

Alfredo Sanchez-Bella was lid van Opus Dei, maar niet ononderbroken en vatte het “Werk” met tussenpozen aan¹⁹⁶. Dit in tegenstelling tot zijn twee broers Florencio en Ismaël die in de schaduw belangrijke functies vervulden¹⁹⁷.

von Habsburg waren onder meer mevrouw Cheramy, graaf Albert de Borchgrave d’Altena, generaal baron del Marmol, Roland De Roover, graaf Alain de Villegas en dr. Paul Teichman aanwezig. Toch rijst het vermoeden dat Damman reeds veel langer lid was. Net als Opus Dei trouwens publiceerde het overkoepelende CEDI geen ledenlijsten. In het artikel van CRISP komen dan ook nauwelijks namen voor van CEDI internationaal.

¹⁹⁵ Daniel Schneidermann, « Les avions renifleurs: histoire d’une invention. II. Le sacré et le secret », in : *Le Monde*, 30/3/84. Kaderstuk door Serge Marti : « Les Amis de M. Sanchez-Bella ».

¹⁹⁶ Wel meer leden van Opus Dei gingen in de politiek. Als katholiek instituut was Opus Dei nauw verbonden met het regime van Franco en zorgde voor strategische en machtige posten van haar leden in

Tot slot was Sanchez-Bella ook lid van de AESP van Damman (zie verder), en behoorde Florimond Damman zelf tot één van zijn intieme vrienden die hij in zijn briefwisseling aansprak met “*Mon chère ami*”¹⁹⁸. Via de aanwezigheid van Sanchez-Bella in CEDI, werkte de Spaanse afdeling van CEDI trouwens intensief mee aan diverse acties die door de AESP werden ondernomen.

CEDI België

In 1961 werd te Brussel CEDI België opgericht onder het voorzitterschap van Marcel De Roover¹⁹⁹. Medeoprichters waren Paul de Launoit²⁰⁰ en Ernest-John Solvay²⁰¹. Vijf van haar leden representeerden België in de internationale raad van CEDI: De Roover, graaf Jean-Pierre de Launoit (zoon van Paul de Launoit), graaf Thierry de Limburg-Stirum, Maurice Schot en Jacques Solvay (zoon van Ernest-John Solvay en lid van de Bilderberggroep)²⁰².

De doelstellingen werden echter vrij vaag geformuleerd, al wordt toch een tipje van de sluier opgelicht. Het is duidelijk dat CEDI België volledig ten dienste van het overkoepelende CEDI stond, en dat de participanten moesten deelnemen aan het werk, de studies en de congressen van die vereniging. Op het Belgische niveau was het de bedoeling om alle activiteiten die in het publieke leven de fundamentele principes verdedigden van de Europese christelijke cultuur te groeperen, en om een geest van samenwerking tussen de Europese landen op het vlak van cultuur, economie en politiek te ontwikkelen.

In het licht van wat we weten over CEDI in Madrid kunnen we ons al iets meer voorstellen bij wat met die zogenaamde “Europese christelijke cultuur”, en met het “samenwerken” tussen de Europese landen (lees dus ook met het Spanje onder Franco) wordt bedoeld.

zowel de universiteiten, de politiek als het bankwezen. Zie: Mary Vincent, “Spanje”, in: Tom Buchanan en Martin Conway (ed.), *Political Catholicism in Europe, 1918-1965*, Oxford, 1996, pp. 123-124.

¹⁹⁷ Zie meer hierover: Daniel Artigues, *l’Opus Dei en Espagne*, Paris, 1971, 171 p.

¹⁹⁸ Zie ondermeer brief van Sanchez-Bella aan Damman, 26/4/1977, bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

¹⁹⁹ Belgisch Staatsblad, bijlage, 8 juni 1961, p. 857.

²⁰⁰ Zie bio Paul de Launoit, in: Archief Walter De Bock.

²⁰¹ Bio Ernest John Solvay, in: Archief Walter De Bock.

²⁰² « Groupement de droite à vocation d’étude ou de pression en matière de politique extérieure », in: *CRISP*, 1964, n° 252, p. 6.

Het is trouwens interessant om op te merken dat Marcel De Roover ook lid was van de vzw Espagne-Belgique, met onder meer graaf Charles Terlinden en Robert Gillon, een vzw die tot doel had hechtere banden te smeden tussen de Belgische en Spaanse intelligentsia en de traditionele uitwisselingen tussen beide te onderhouden. Daarnaast wilde men via diverse conferenties, exposities, concerten en colloquia dat zowel Spanje als België elkaar op het wetenschappelijke en economische vlak beter zouden leren kennen²⁰³.

De ledenlijst van CEDI België is opmerkelijk²⁰⁴. We vinden er zowel vooraanstaande politici zoals Paul Van Zeeland, Gaston Eyskens, Joseph Meurice, baron Jean Charles Snoy et d'Oppuers, Robert Gillon (advocaat en senator), Maurice Schot en Hilaire Lahaye, alsook een opvallende vertegenwoordiging van de industriële/financiële elite: Jacques-Ernest Solvay, graaf Jean-Pierre de Launoit (zoon van Paul de Launoit), graaf Thierry de Limburg Stirum, Robert-Henri Faniel (directeur van de Commissie van de EEG), Hubert Ansiaux (gouverneur van de Nationale Bank), Léon-Antoine Bekaert (voorzitter van de Fédération des Industries Belges), Fernand Collin (voorzitter van de Kredietbank), Jean Van Der Spek (zakelijk directeur van de Belgo-Nucléaire) en Charles Van der Elst (doctor in de rechten, Tabacofina). Daarnaast bevolkten ook enkele prominente leden uit de Belgische intelligentsia CEDI: Henri Bernard (professor aan de Koninklijke militaire school), Vicomte Jean de Lantsheere, Jack de Spirlet, Fernand Baudhuin (professor economie aan de universiteit van Leuven), en ook enkele prominenten uit de entourage van de koning: burggraaf Jacques Davignon (ereambassadeur van de koning) en graaf Jacques Pirenne (eresecretaris van Koning Leopold III)²⁰⁵.

Dit was duidelijk de hoge elite van België, en wat vooral opvalt, is het enorme overwicht van adellijke lieden. De gehele Europese aristocratie speelt in dit verhaal trouwens een uitzonderlijk belangrijke rol. Het gaat hier weliswaar vaak om nieuwe adel. Heel wat vooraanstaande industriëlen en bankiers verwierven in de loop van hun leven een adellijke titel, van baron en vervolgens soms ook die van graaf. Dat gegeven op zich doet denken aan het neo-aristocratisch concept van Coudenhove-Kalergi, al doelde hij hier wel op een *aristocratie de l'esprit* en niet op die van het geld.

²⁰³ Belgisch Staatsblad, bijlage 9 oktober 1954, p. 1973.

²⁰⁴ In tegenstelling tot CEDI internationaal werd de Belgische ledenlijst wel publiek gemaakt. Zie: Belgisch Staatsblad, bijlage, 8 juni 1961, p. 857.

²⁰⁵ Later werd ook de zoon van graaf Pirenne, Jacques-Henri Pirenne lid van CEDI.

In 1971, na de dood van Marcel De Roover, werd het voorzitterschap van CEDI België voortaan waargenomen door Jack de Spirlet. Secretaris-generaal werd Paul Vankerkhoven. Een jaar later werd diezelfde Paul Vankerkhoven lid van de internationale raad van CEDI²⁰⁶. Als voorzitter van de Cercle des Nations en vanaf 1972 als ondervoorzitter, wist Vankerkhoven de lokalen van de Cercle in de avenue Franklin Roosevelt geregeld ter beschikking te stellen van CEDI. We komen later op die elitaire privé-club uitvoerig terug (zie hoofdstuk 3 van het eerste deel).

3.4. l'Académie Européenne de Sciences Politiques (AESP)

De vierde organisatie waarvan sprake, en waar opnieuw Florimond Damman een prominente rol in speelde, was de AESP, meteen het grootste zwaargewicht in alle parallelle Europeïstische organisaties in de schaduw van de European Movement. De AESP bundelde werkelijk de gehele *jetset* van Europa, en ging in haar anticommunistische engagementen nog een stapje verder dan de andere organisaties. De hele zogenaamde linkse samenzwering moest eraan geloven. De AESP werd in 1969 opgericht door Florimond Damman met medewerking van Jean Violet, weliswaar niet zonder de voorafgaandelijke zegen van Otto von Habsburg, die als eigenlijke inspirator van de AESP de constructie voor ogen had van een strikt conservatief verenigd Europa²⁰⁷. Damman werd zoals wel vaker secretaris-generaal. Leden van de permanente delegatie waren onder meer Auguste Bekaert, Marcel Collet, Bernard de Marcken de Merken, Jack de Spirlet, graaf Alain de Villegas, graaf Hans Huyn (Duitsland), Aldo Mungo (Italië en zowat de privé-secretaris van Damman), Vittorio Pons (Italië), François Vallet (Frankrijk, industrieel), Vincent Van den Bosch, Paul Vankerkhoven en Cornelis Christiaan Van den Heuvel²⁰⁸.

Reeds in 1970 pronkten op de ledenlijst van de AESP de volgende grootgewichten²⁰⁹:

Aartshertog Otto von Habsburg

Graaf Richard de Coudenhove-Kalergi

Ridder Jean de Neef (gouverneur van Brabant)

Marcel De Roover (CEDI, Milpol, LIL, WACL)

Père Yves-Marc Dubois (Inlichtingendienst van het Vaticaan, Opus Dei)

²⁰⁶ Bio Paul Vankerkhoven, in: Archief Walter De Bock.

²⁰⁷ Brief van Damman aan Frugier, 2/8/72, Archief Walter De Bock.

²⁰⁸ Ledenlijst van de AESP in 1969, in: Bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

²⁰⁹ Ledenlijst van de AESP in 1970, in: Archief Walter De Bock.

Gaston Eyskens (ex-premier, Kredietbank)
Don Manuel Fraga Iribarne (oud-minister onder Franco)
Arthur Gilson (PSC)
Walter Kunnen (Beweging voor een Verenigde Staten van Europa)
Ivan Matteo Lombardo (oud-minister, voorzitter van de Comitato Italiano Atlantico en van de European Freedom Council, ondervoorzitter van de Atlantic Treaty Association, uitvoerend lid van WACL)
Carlo Pesenti (Italcimenti en bankier van het Vaticaan)
Antoine Pinay (ex-eerste minister van Frankrijk, Opus Dei)
Vittorio Pons (secretaris-generaal van de l'Union Paneuropéenne internationale)
Paul Vanden Boeynants (ex-premier)
Jacques Van Offelen (oud-minister)
Mgr. Van Waeyenberg (rector van de Katholieke Universiteit Leuven)
Adelin Van Ypersele de Strihou (erevoorzitter van de l'Union Européenne)
Jean Violet (SDECE, en vele linken met Damman)
André Voisin (raadgever van de eerste minister te Parijs)
Hans-Joachim von Merkatz (oud-minister, RFA)

De permanente delegatie was grosso modo dezelfde gebleven. In de coördinatie-commissie is vooral noemenswaardig dr. Georges Henrard. In de onderzoekscommissie treffen we onder meer Gérard Dubois aan, Léopold Lambert, George de Lovinfosse, dr. Paul Teichmann en meester Henri Wynants. Corresponderend lid was Baudouin Lagasse de Locht en tot slot beschikte de AESP ook nog over een college van Jeunes Dirigeants Européens²¹⁰.

In een briefwisseling tussen Jean Violet en Damman lezen we het één en ander met betrekking tot de oprichting en financiering van de AESP, ook wel de Académie genoemd. Zo schreef Violet op 10 november 1969 een korte nota aan Damman, waaruit trouwens bleek dat de Académie initieel die van Damman was:

“Ce qui me semble le plus important c'est d'aider au développement de votre Académie qui doit pouvoir devenir une plaque tournante des différents mouvements européens. Faites-moi parvenir une documentation complète sur

²¹⁰ Ledenlijst van de AESP in 1970, in: Archief Walter De Bock.

*cette AESP. Il faudrait que pour 1970 nous trouvions quelques subsides pour lui permettre de fonctionner plus efficacement.*²¹¹”

Het werd al gauw duidelijk dat de steun van Jean Violet en diens connecties essentieel waren voor de groei van de AESP. Zo stuurde Violet Damman op 5 februari 1970 het volgende bericht:

*“Compte tenu des difficultés de transfert, c’est un de mes amis suisses qui vous envoie directement la contribution dont je vous ai parlé. Vous allez la recevoir incessamment.*²¹²”

Waarop 7 dagen later Damman de volgende danknota aan Violet verstuurde:

*“Tous mes remerciements pour le fonds de départ de 25.000 Bfr. qui m’est bien arrivé par l’entremise de votre ami suisse.*²¹³”

Wie die Zwitserse vriend wel mocht wezen, werd niet vermeld. Eén en ander doet vermoeden dat het hier ging om de Zwitserse bankier Philippe de Weck, voorzitter van de Union des Banques Suisse (UBS). We komen later op die figuur terug in het snuffelschandaal, waarin vele netwerklijnen samenvloeien (zie: Epiloog). Hoe dan ook, financiering bekwam de Academie van bij haar oprichting in 1969 via holdings en banken in Zwitserland en Liechtenstein. Intermediaire persoon was hier steeds Jean Violet²¹⁴.

Ook voor wat de leden betreft, werd naarstig naar een juiste formule gezocht, zo blijkt uit een andere brief van Damman aan Violet:

*“Nous devons examiner quelles sont les personnalités qu’il serait utile d’associer en qualité de membres perpétuels, de membres effectifs et de membres correspondants. J’ai demandé à l’archiduc Otto de me faire parvenir les noms de personnalités pour l’Allemagne et l’Autriche. Notre fichier information se complète et nous permettra de toucher déjà la presse, les institutions européennes, les groupements les plus influents et les hommes politiques d’une certaine notoriété.*²¹⁵”

²¹¹ Brief van Violet aan Damman, 10/11/1968, bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

²¹² Bericht van Violet aan Damman, 5/2/1970, bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

²¹³ Bericht van Damman aan Violet, 12/2/1970, bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

²¹⁴ Walter De Bock, “Archieven leveren bewijs. Politieke sleutel snuffelschandaal ligt in Brussel”, in: *De Morgen*, 2/1/84.

²¹⁵ Brief van Damman aan Violet, 27/1/1970, bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

Violet stond dan weer persoonlijk in voor de associatie aan de AESP van Antoine Pinay en Carlo Pesenti²¹⁶. In een brief aan Damman in verband met een komend Charlemagne diner van die laatste, drong Violet trouwens aan om ook Sanchez-Bella te vragen en monseigneur Yves-Marc Dubois (een persoonlijke vriend van Violet), die toen lid was van de pontificale delegatie van de VN en tevens vriend van Antoine Pinay²¹⁷. Ook Dubois speelde later een prominente rol in het snuffelschandaal.

In 1978 prijkten in ieder geval op de ledenlijst van de AESP Giulio Andreotti, John Biggs Davison en Alfredo Sanchez-Bella²¹⁸. Die lijst is integraal in bijlage opgenomen en onthult nog enkele andere prominente figuren, waaronder ook Belgische protagonisten zoals Paul Rohr en Benoit de Bonvoisin.

De AESP trachtte in de eerste helft van de jaren 1970 de invloed van de linkerkzijde in de Europese Beweging in te dijken en kwam op voor een sterk Europa als anticommunistisch bolwerk en bondgenoot van de VS.

De AESP had een duidelijk programma. In een nota aan Violet vatte Florimond Damman dat als volgt samen²¹⁹:

“Je propose la réunion d’un brain trust urgent qui devrait déterminer:

- 1. les effets de la guerre subversive dans chacun des pays de l’Alliance Atlantique, tant en Europe qu’aux Etats-Unis*
- 2. les effets de la guerre subversive à travers le monde Corée, Vietnam, Moyen-Orient, Portugal, route des matières premières*
- 3. les moyens, pour le bloc occidental, d’entamer à son tour une action subversive payante tant au sein des pays du Pact de Varsovie qu’au sein des pays contaminés à travers le monde*
- 4. d’inciter les pays de l’Alliance Atlantique à reprendre sans tarder la mise au point d’une tactique idéologique qui est seule capable de gagner cette guerre subversive, pour autant qu’elle soit offensive et percutante. La libre circulation des hommes et des idées est une tactique offensive : il faut en trouver d’autres*

²¹⁶ Zie bericht Violet aan Damman, 5/2/1970 en een nota van Damman, 13/3/1970, bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

²¹⁷ Brief van Violet aan Damman, 20/3/1970, bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

²¹⁸ Ledenlijst AESP 1978, in: Archief Walter De Bock.

²¹⁹ Nota 167, april 1975. Bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock. Zie ook: Pierre Péan, *V. Enquête sur l’affaire des « avions renifleurs » et ses ramifications proches ou lointaines*, Paris, 1984, pp. 72-73.

5. *envisager d'établir aux USA et au Canada un centre d'action pour une tactique offensive. Libre circulation des hommes et des idées.*

Tussen 1973 en 1975 lanceerde de AESP een gigantische campagne rond het thema “Libre circulation des hommes et des idées”, dat op dat moment nog de naam H1 meekreeg, verwijzend naar de conferentie in Helsinki. Het ging hier om een heuse internationale campagne die de publieke opinie wenste te mobiliseren tegen de schendingen van de USSR ten aanzien van de mensenrechten. Een figuur die in die campagne een belangrijke rol speelde was Brian Crozier, aanvankelijk een briljant journalist, maar later CIA-agent en vanaf de jaren 1970 leider van het Institute for the Study of Conflicts (ISC)²²⁰. Pittig detail: ook de ISC werd onder andere gefinancierd door tussenkomst van Jean Violet²²¹.

De campagne openbaart trouwens nog meer netwerklijnen. Kosten noch moeite werden gespaard en naast het dossier “European Security and the Soviet Problem” van het ISC van Brian Crozier, leverde ook Antoine Pinay zijn bijdrage door een strategisch bezoek te brengen aan Georges Pompidou. Samen met Jean Violet had Pinay ook een topontmoeting met Henry Kissinger en Richard Nixon. Tot slot ontmoette Jean Violet in het kader van die “Libre circulation des hommes et des idées” in hoogsteigen persoon paus Johannes XXIII²²².

Met de oprichting van de AESP vormde Damman een te duchten tandem met Violet in de strijd tegen alles wat links was in Europa. De AESP had trouwens in de meeste West-Europese landen eigen afdelingen, die onder de auspiciën van Damman en Violet werkzaam waren²²³. Het duo was in beide richtingen erg interessant. Violet was een bekend en gerespecteerd figuur in belangrijke al dan niet occulte beslissingscentra zoals Opus Dei, het Vaticaan, de inlichtingendiensten en de internationale financiële scène. Damman op zijn beurt was een geboren organisator, uiterst welbespraakt en met een neus voor geld. Het samengaan van beide talenten verveelvoudigde hun mogelijkheden tot politieke actie. Maar wie was Jean Violet? Een korte biografie is hier op zijn plaats.

²²⁰ Pierre Péan, op. cit., p. 84.

²²¹ Walter De Bock, “Archieven leveren bewijs”, in: De Morgen, 2/1/84.

²²² Zie het ISC-rapport dd. 11 juli 1972, verslag van de vergadering voorgezeten door professor Leonard Schapiro. Opgenomen in bijlage in: Pierre Péan, *V. Enquête sur l'affaire des « avions renifleurs »*, Paris, 1984, p. 236.

²²³ Zie hieromtrent diverse briefwisseling in 1970 tussen Damman en Violet omtrent deze lokale implementaties van de AESP, in: Archief Walter De Bock.

Jean Violet²²⁴

Aanvankelijk leek niets te voorspellen dat de zoon van een notabele uit de provincie, één van de occulte leiders zou worden van rechts Europa. Zijn vader was notaris te Varennes en Gatinais, een klein dorpje in de buurt van Montereau. Voor de Tweede Wereldoorlog was vader Violet een resolute tegenstander van de Republiek en een quasi onvoorwaardelijke aanhanger van Charles Maurras' Action Française²²⁵. Hoewel hij geen politieke mandaten op zich nam, uitte hij zich wel als electoraal zwaargewicht voor de ene of andere kandidaat, wat in een klein dorpje wel degelijk kon doorwegen bij de verkiezingen. De notie democratie was in de regio nog niet helemaal doorgedrongen²²⁶.

Jean Violet kreeg een erg strikte opvoeding waar de woorden discipline, beleefdheid, gehoorzaamheid en *La Patrie* geen loze begrippen waren²²⁷.

Na zijn humaniora ging Violet in Parijs rechten studeren. De hoofdstad werd toen ferm dooreengeschied door de strijd van rechtse kringen tegen de linkse partij. Voor Jean Violet was de politieke keuze snel gemaakt. Hij volgde wat zijn opvoeding hem had ingegeven. Het aan de macht komen van het Front Populaire zou Violet dan ook diepgaand tekenen²²⁸. Het feit dat Léon Blum, "le juif socialiste", het tot voorzitter van de Raad schopte, was voor Violet het ergste wat Frankrijk kon overkomen²²⁹. Zijn antisemitisme werd hem zowel in de opvoeding meegegeven met een vader die aanhanger was van Charles Maurras, als geïnspireerd door Hitler, die toen aan de macht kwam.

²²⁴ Jammer genoeg beschikken we nog steeds niet over een exacte geboortedatum, maar diverse elementen wijzen erop dat hij tijdens de Eerste Wereldoorlog geboren werd.

Pierre Péan maakt op een bepaald moment melding van het volgende : « *Le fils du notaire* (de vader van Jean Violet) *a dix ans quand Poincaré tente, avec un gouvernement d'Union nationale, de stabiliser le franc et de redresser la situation financière du pays.* » Pierre Péan, op. cit., p. 33.

Uit de Franse politieke geschiedenis blijkt deze regering van nationale Unie in 1926 te zijn opgericht. We vermoeden dan ook dat Jean Violet circa 1915 of 1916 werd geboren. Dit zou dan overeenstemmen met de leeftijd door Walter De Bock aangegeven in zijn interview met Violet in 1984, namelijk die van 69 jaar oud.

²²⁵ Pierre Péan, op. cit., p. 33.

²²⁶ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 14.

²²⁷ Pierre Péan, *V. Enquête sur l'affaire des « avions renifleurs »*, pp. 33-34.

²²⁸ Het Front Populaire won de verkiezingen in 1936, waarna Léon Blum "eerste minister" werd (in Frankrijk aangeduid als voorzitter van de Raad = regering). Zie: James F. McMillan, "France", in: Tom Buchanan en Martin Conway (ed.), *Political Catholicism in Europe, 1918-1965*, Oxford, 1996, p. 54.

²²⁹ Deze uitspraak "juif socialiste" werd in kringen rond de extreem-rechtse lieden Maurras en Léon Daudet meerdere malen gebezigd. Zo schreef Charles Maurras in l'Action Française (1936) over Léon Blum: "*Ce Juif allemand naturalisé... est un monstre... Détritus humain à traiter comme tel... C'est un homme à fusiller, mais dans le dos.*", zie : Pierre Péan, op.cit., p. 35.

Geheime allianties kwamen tussen Berlijn en Parijs tot stand, tussen rechtse groepen die uiterst discreet te werk gingen en waartoe ook vele oud-strijders behoorden²³⁰. Jean Violet was toen echter nog erg jong, en het is dus de vraag of hij op de hoogte was van dergelijke geheime onderhandelingen. In ieder geval werd hij benaderd door Eugène Deloncle, chef van het extreem-rechtse Comité Secret pour l'Action Révolutionnaire (CSAR), door de tegenstanders ervan schertsend La Cagoule genoemd²³¹. Deloncle wist heel snel het vertrouwen van deze rechtse jongeling te winnen. Wanneer in 1937 de politie in de burelen van La Caisse Hypothécaire Maritime et Fluviale binnenviel, waar zich de archieven van La Cagoule bevonden, dook in de dossiers de naam Violet op²³². Het is hier interessant erop de wijzen dat voor La Cagoule ook een zekere dokter Henri Martin actief was. Volgens die laatste werkte het Comité Secret in opdracht van het Franse 2ème Bureau om een mogelijke staatsgreep van de communisten te verijdelen²³³. Violet was echter intelligent genoeg om ondanks zijn prille ideologische engagement zijn studies niet te verwaarlozen en hij studeerde met vrucht af. In september 1939 verklaarden Engeland en Frankrijk Duitsland de oorlog. Al op 1 september werd Jean Violet opgenomen in een koloniale infanterie-eenheid. Op 19 september werd hij gededemobiliseerd voor een korte onderbreking in de kazerne van Saint-Maixent. Het jaar nadien vinden we hem terug aan de balie van Toulouse. Terzelfder tijd werd hij lid van de Mouvement Sociale Révolutionnaire (MSR) van Eugène Deloncle²³⁴. Die man was

²³⁰ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 14.

²³¹ Over La Cagoule zie onder meer: Roger Austin, "The conservative right and the far right in France: the search for power, 1934-1944", in: Martin Blinkhorn (ed.), *Fascists and Conservatives. The radical right and the establishment in twentieth-century Europe*, Londen, 1990, pp. 176-199.

Over Eugène Deloncle zie onder meer: Ariane Chebel d'Appollonia, *L'extrême droite en France. De Maurras à Le Pen*, Bruxelles, 1988, pp. 205-206 en pp. 236-244.

²³² Pierre Péan, op. cit., p. 36.

²³³ Henri Martin werkte zowel voor, tijdens als na de oorlog voor de Franse geheime diensten en ontmoette ondermeer André Moyen in een aantal gezamenlijke anticommunistische acties. Brief van de schoonzoon van Martin, P. de Villemarest aan Etienne Verhoeyen, 25 februari 1985, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

²³⁴ Het is interessant om even stil te staan bij de visie van Deloncle op Europa, omdat die duidelijk een stempel drukte op de latere Europeïstische activiteiten van Jean Violet. De MSR had ook een orgaan, Révolution, waarin we uit de pen van Deloncle in mei 1942 het volgende lezen:

"Le MSR a choisi l'Europe nouvelle, l'Europe nationale-socialiste en marche, que rien n'arrêtera. Elle sera nationale, cette nouvelle Europe, parce que, dans la nouvelle extension des groupements humains, la nation reste l'unité de base, la cellule élémentaire du monde nouveau. La nation, c'est la communauté tutélaire à l'abri de laquelle un peuple issu du même sang, vivant sur le même sol, parlant la même langue, pénétré d'un même idéal, assure un libre développement à sa vie propre, et donne la mesure de son génie original.

Elle sera socialiste, cette Europe, parce que les progrès de la technique moderne ont créé des sommes de richesse dont la production disciplinée permet au plus humble travailleur de participer largement au bien-être général.

Elle sera raciste enfin, cette nouvelle Europe, parce que l'anarchie économique et la division politique n'ont jamais servi que les intérêts d'une seule caste : celle des juifs, celle des banquiers internationaux

een groot voorstander van de creatie van een Légion Volontaire Française contre le Bolchevisme. Hij streefde naar een verenigd Frankrijk dat zich aan de zijde van de Duitse troepen tegen de USSR verzette. Het Légion moest de oorlog beëindigen in de verdediging van Berlijn onder de naam SS Charlemagne²³⁵.

Over Violet en zijn rol tijdens de bezetting is weinig bekend. Wat wel geweten is, is dat hij op 29 augustus 1942 te Parijs in het huwelijk trad. Voor wat zijn ouderlijk huis betreft zijn er wel concretere gegevens. Het is bewezen dat een Duitse officier regelmatig ten huize van notaris Violet vertoefde. De soldaten die in Varennes en Gatinais arriveerden moesten meteen naar het huis van de notaris gaan. De mate waarin hier sprake was van collaboratie is echter moeilijk te achterhalen. Het was toen immers de gewoonte dat de *feldgrau*-officieren het meest comfortabele huis uitzochten bij het arriveren in een dorp. Het meest comfortabele huis moet in dit geval dat van de notaris geweest zijn.

Hoe dan ook de familie Violet hield er een duidelijke voorkeur voor de politiek en het regime van maarschalk Pétain op na. De slogan “*Travail, Famille, Patrie*” stemde dan ook volledig overeen met de idealen van de familie Violet²³⁶.

Jean Violet zelf bleef in het uiterste geheim goede contacten onderhouden met Deloncle. Als maar meer vertoefde hij in Parijs, waar hij trouwens op 2 december 1944 gearresteerd werd op verdenking van spionage voor de Duitsers. Hij bleef slechts 3 dagen achter de tralies en werd vervolgens naar het leger gestuurd. Op 12 december bevond hij zich in het bataljon “*Tirailleurs Sénégalais*”. Jean Violet genoot hier vermoedelijk bescherming van hogerhand. Binnen zijn militaire eenheid gedroeg Violet zich zo onopvallend mogelijk. Op 25 september 1945 werd hij gedemobiliseerd met de graad van aspirant²³⁷.

Dol op diploma's vinden we hem zowel tijdens als na de oorlog ingeschreven aan diverse hogescholen. Zo studeerde hij politieke wetenschappen, studeerde hij aan het Institut de Droit Comparé, aan de Haute Ecole des Etudes Internationales, het Institut de Criminologie en de Academie voor Internationaal Recht van Den Haag²³⁸. Zijn

dont la guerre est la principale source de profits. Il faut refaire la Nation, redonner aux Français le goût de leur pays, le goût de l'effort, le goût du travail, le goût du courage. C'est cela notre premier but : construire une communauté nationale vivante, nombreuse et pleine de confiance en elle-même.”

²³⁵ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 15.

²³⁶ Ibid., p. 15.

²³⁷ Pierre Péan, op. cit., p. 41.

²³⁸ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 16.

palmares zou echter niet compleet zijn als we hieraan ook niet toevoegden dat Violet verschillende talen sprak, waaronder naast Frans en Engels ook Spaans en Italiaans.

In 1950 trad hij binnen in de Administratieve Raad van het Institut des Relations Internationales, dat toen voorgezeten werd door de Gaullistische jurist René Cassin. Violet ging op dat moment al niet meer onopgemerkt voorbij. Hij had een erg snelle carrière gemaakt als jurist. Reeds vanaf 1948 had hij de reputatie van een briljant internationaal jurist te zijn, toen hij zich liet opmerken in het oplossen van problemen tijdens de algemene vergadering van de VN²³⁹.

In 1951 ontmoette hij de Franse politicus Antoine Pinay, voor wie hij een opdracht als advocaat uitvoerde. Pinay was zodanig onder de indruk dat hij Violet introduceerde bij de SDECE. Aanvankelijk nog “vrijblijvend” werd zijn positie in de SDECE met de komst van generaal Grossin in 1957 als hoofd, diepgaand verankerd²⁴⁰. Van 1957 tot 1970 was hij er werkzaam als inlichtingenagent. In 1969 werd hij voor zijn werk bij SDECE door het Franse ministerie van Defensie gedecoreerd met het Légion d’Honneur “wegens uitzonderlijke diensten”, maar een jaar later de laan uitgestuurd²⁴¹. Over de schitterende staat van dienst van Jean Violet bij de SDECE bestonden immers ook heel andere appreciaties. Anno 1983 lekte in de Franse pers uit dat Violet in werkelijkheid in 1970 bij de SDECE aan de deur werd gezet “omwille van zijn extreme posities”²⁴², maar vooral omdat hij één van de duurste inlichtingenagenten was²⁴³. Een ander lek wees zelfs uit dat Violet ook voor de West-Duitse inlichtingendiensten had gewerkt. In 1982 liet dr. Hans Langemann, de chef van de veiligheidsdienst van de deelstaat Beieren, een reeks van zijn rapporten uitlekken. Langemann had tot in 1982 jaren politiek inlichtingenwerk verricht voor Franz Josef Strauss en de Beierse CSU-ministers Tandler en Huber. In een nota voor zijn chefs op het ministerie van Binnenlandse Zaken van de deelstaat Beieren van oktober 1980 omschreef Langemann Violet als een betaald agent van zowel de West-Duitse als de Franse spionagediensten. Generaal Reinhard Gehlen, de bekende ex-nazi die destijds aan het hoofd stond van de Bundesnachrichtendienst (BND), de Duitse inlichtingendienst, had Violet al jaren daarvoor gerekruteerd als “*Sonderverbindung*”, een soort speciaal correspondent, tegen

²³⁹ Pierre Péan, op. cit., p. 41.

²⁴⁰ Roger Faligot en Pascal Krop, *La Piscine. Les Services Secrets Français, 1944-1984*, Paris, 1985, pp. 194-195.

²⁴¹ Walter De Bock, artikelenreeks « Kuifje in Snuffelland », in: *De Morgen*, 27 januari – 3 februari 1984. Deel III: « Violet, de 007 van het Franse snuffelschandaal ».

²⁴² Ibidem.

²⁴³ Roger Faligot en Pascal Krop, *La Piscine. Les Services Secrets Français, 1944-1984*, Paris, 1985, pp. 194-195.

een vast maandloon van een kleine 100.000 Bfr. Dat gebeurde in overleg, aldus Langemann, met de leiding van de Franse SDECE die Violet immers ook in vaste dienst had. Langemann onderhield trouwens destijds voor de BND regelmatig contact met Violet in Parijs²⁴⁴.

Tegelijkertijd voerde Violet ook missies uit voor de CIA²⁴⁵. Daarnaast stond hij heel dicht bij het Vaticaan. Herhaaldelijk werd hij door hoge pauselijke dignitarissen ontvangen en zelfs door de paus. Hij werd uiteindelijk tot ridder geslagen van de Ordre de Saint-Grégoire door Paulus VI door tussenkomst van père Yves-Marc Dubois²⁴⁶. Père Dubois was een goede vriend van Violet, en tevens verbonden aan het Institut des Relations Internationales van René Cassin. Hij was officieel verantwoordelijke voor de internationale relaties van zijn Dominicaanse orde, maar in werkelijkheid correspondent voor de SDECE en één van de hoogste gezagdragers van de inlichtingendienst van het Vaticaan²⁴⁷.

Op internationaal niveau creëerde Violet gaandeweg een immens netwerk. Zijn acties waren evenwel steeds opvallend ingegeven door een uiterst nationale visie²⁴⁸. Zo onderhield hij nauwe contacten met figuren als Sanchez-Bella, Carlo Pesenti, François Vallet, Antoine Pinay, Otto von Habsburg, Franz Josef Strauss en met de Belgen de Bonvoisin en Florimond Damman, de koning van Saoedi-Arabië Fayçal, en met de Saoedi-Syrische journalist Faez El Ajjaz²⁴⁹. Eigenlijk is de namenlijst eindeloos en we

²⁴⁴ Verschenen in *Der Spiegel*, december 1980. "Rapport dr. Langemann, Département I.F., München, 7 maart 1980 ».

²⁴⁵ Pierre Péan, *V. Enquête sur l'affaire des « avions renifleurs »*, p. 42.

²⁴⁶ Daniel Schneidermann, « Les avions renifleurs: histoire d'une invention. II. Le sacré et le secret », in: *Le Monde*, 30/3/84.

²⁴⁷ Roger Faligot en Pascal Krop, *La Piscine*, pp. 196-197.

²⁴⁸ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 17.

²⁴⁹ *Ibid.*, pp. 16-17. El Ajjaz was in het begin van de jaren 1970 woonachtig te Brussel en gehuwd met een Duitse, verwant aan de familie Krupp. Algauw trok hij de aandacht van de Belgische staatsveiligheid die hem ervan verdachtte een Saoedische agent te zijn. El Ajjaz was een uitgesproken antisemiet en zijn strijdpunt was Israël. Hij profeteerde dan ook een anti-Israëlisme. Aan iedereen die het wilde horen beweerde hij dat de fameuze Protocollen van de Wijzen van Zion echt waren, en dat hij de originelen had gezien in het Vaticaan. El Ajjaz knoopte ook relaties aan met Benoit de Bonvoisin. Beide mannen deelden eenzelfde vriend: Jean Violet. Regelmatig bezocht hij Parijs en frequenteerde er samen met Violet de conservatieve rechts katholieke salons. Hun gezamenlijke acties namen een dergelijke belangrijkheid aan dat de MOSSAD, de Israëlische inlichtingendienst, hen begon door te lichten en enkele van haar agenten liet infiltreren in het milieu. El Ajjaz bediende zich een tijd lang ook van Paul Latinus, de chef van Westland New Post. Ook de Bonvoisin had nauwe banden met die extreem-rechtse figuur. Paul Latinus kwam echter in de gevangenis om het leven. Het zogenaamde zelfmoordscenario werd algauw doorprikt, toen bleek dat de telefoondraad waarmee Latinus zich had opgehangen onmogelijk zijn gewicht had kunnen dragen. Benoit de Bonvoisin beschikte over belangrijke maar geheime fondsen, die toevallig overeenstemden met die van de Renifleurs vliegtuigen. Ook hij ontmoette Violet geregeld in Parijs. Later zouden El Ajjaz en de Bonvoisin hun wegen scheiden, elkaar wederzijds beschuldigend er door de andere te zijn ingeluisd in een obscure import/export affaire. Beider financiële ondergang kwam er, toeval of niet, op hetzelfde moment dat de Renifleurs zaak uitbarstte.

vermelden hier slechts enkele figuren. De werkelijke draagwijdte van de politiek-financiële fillières van Jean Violet zal pas duidelijk worden bij de reconstructie van het snuffelschandaal (zie Epiloog).

Belangrijk hier in de context van de Europeïstische organisaties, waarvan de AESP één van de zwaargewichten was, is de vriendschap van Violet met gewezen eerste minister van Frankrijk Antoine Pinay. In de hoger vermelde rapporten van dr. Langemann reveleerde hij het bestaan van een zekere “Cercle Violet”. De tot dan toe onbekend gebleven Cercle Violet omschreef hij als een reeks informele bijeenkomsten die sedert vele jaren op wisselende plaatsen gehouden werden tussen uitgesproken conservatieve en anticommunistische politici, bankiers, publicisten en vips allerhande. De deelnemerslijsten van de bijeenkomsten van de Cercle Violet, waarover Langemann bleek te beschikken, illustreerden ook dat Violet al geruime tijd op topniveau opereerde. Een bijeenkomst van de Cercle onder voorzitterschap van deze geheime Frans-Duitse dubbelagent had bijvoorbeeld op 1 december 1979 plaats in Hotel Madisson in Washington. Er werd onder meer aan deelgenomen, aldus het Langemannrapport, door CIA directeur William Colby, directeur van de Federal Reserve Bank Paul Volkers (één van de meest machtige figuren in de financiële wereld en die van het bankwezen), diverse Europese en Amerikaanse politieke prominenten²⁵⁰.

Waar het hier in feite over ging was de Cercle Pinay, opgericht in de jaren 1950 door Antoine Pinay en zijn sinds 1955 trouwe rechterhand Jean Violet²⁵¹.

De Cercle Pinay

Over de exacte datum van de oprichting is niets geweten. Ook over de werkelijke oprichters spreken de bronnen elkaar vaak tegen²⁵². Helemaal verwarrend is het wanneer men zelfs over de naam van de Cercle de meest uiteenlopende beweringen aantreft. Langemann sprak over de Cercle Violet, en het is inderdaad zo dat de stokoude Pinay de fakkel wel moest doorgeven aan Violet, maar de Cercle was wel degelijk die van Pinay. Eén van de meest opmerkelijke naamsverwarringen vinden we terug in de

²⁵⁰ Walter De Bock, artikelenreeks « Kuifje in Snuffelland », in : *De Morgen*, 27 januari – 3 februari 1984. Deel III: « Violet, de 007 van het Franse snuffelschandaal ».

²⁵¹ Robert Hutchison, *Their Kingdom come. Inside the secret world of Opus Dei*, New York, 1999, p. 155.

²⁵² Een poging tot meer opheldering werd ondernomen door Joël van der Reijden in een eerste synthese van wat over de Cercle Pinay is geweten. Zijn onderzoek staat op internet te lezen in de site *Project for the Exposure of Hidden Institutions*: “Le Cercle and the struggle for the European continent”. www.pehi.eu, geconsulteerd in 2006/2007.

memoires van David Rockefeller. Hij heeft het er zelfs over de Cercle Pesenti²⁵³. Helemaal verwonderlijk was dat niet, want Carlo Pesenti was lange tijd één van de belangrijkste financiers van de Cercle Pinay, totdat hij ten tijde van het fraudeschandaal rond de bank van het Vaticaan verplicht werd twee van zijn banken te verkopen²⁵⁴. Wanneer we alle touwtjes aan elkaar knopen, komen we echter steeds uit bij de enige en echte Cercle Pinay. Niets sluit natuurlijk uit dat er onderling zelf wel eens met de namen geïnterleerd werd.

Wat was nu die fameuze Cercle Pinay? We moeten die organisatie situeren in dezelfde kringen als CEDI en de AESP, of anders gesteld, in het netwerk van aristocratische instituties die deel uitmaakten van een breder Vaticaans-Paneuropees netwerk. Toch was de Cercle Pinay ruimer toegankelijk dan de Paneuropese Unie bijvoorbeeld, omdat zij niet exclusief katholieken in haar rangen opnam en de meetings vaak werden bijgewoond door rechtse Amerikanen zoals William Colby (CIA), de bankier David Rockefeller en de pionier in public relations Crosby Kelly²⁵⁵. Maar de Cercle Pinay was in essentie een Europese lobby, opgericht om het marxisme te bekampen.

Het motto van de Cercle sprak alvast boekdelen:

*“Le Cercle s’occupe de tout ce qui, de près ou de loin, peut renforcer le caractère conservateur de l’Europe en gestation: défense de l’Afrique Australe, anti-soviétisme permanente, ouverture à l’Espagne franquiste, etc...”*²⁵⁶.

De Cercle Pinay was geen loutere praatclub. Rond Pinay en Violet was mettertijd een leidende kern ontstaan die de politieke evolutie in sommige West-Europese landen daadwerkelijk trachtte te beïnvloeden. Zo kwam op 5 en 6 januari 1980 de Cercle in het Zwitserse Zürich bij elkaar, onder leiding van Violet. Uit het rapport van Langemann verneemt men dat de vergadering zich actief wenste in te laten met de kiescampagne die in West-Duitsland Franz Josef Strauss naar het kanselierschap moest brengen. In Zürich waren naast Violet verscheidene topfiguren van de Zwitserse, Britse en Amerikaanse inlichtingsdiensten van de partij (CIA, SIS, DIA²⁵⁷), als ook naaste medewerkers van

²⁵³ David Rockefeller, *Memoirs*, New York, 2002, pp. 412-413.

²⁵⁴ Dit fraudeschandaal in de jaren 1970 wordt uitvoerig besproken in Deel II, hoofdstuk 5, De Stay-Behind, Italië.

²⁵⁵ Robert Hutchison, *Their Kingdom come*, p. 155.

²⁵⁶ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, p. 20.

²⁵⁷ Voor de CIA waren Brian Crozier en Jamesson aanwezig. Voor de SIS Nicolas Elliot, voor DIA generaal D. Stinwell. DIA was één van de meest gesofisticeerde inlichtingendiensten van de VS. Ze had geen agenten zoals de CIA, maar om de geheimen van hun vijanden te ontdekken, wendde zij spijstechnologie aan zoals satellieten.

Strauss zoals het CSU-parlementslid graaf Huyn. Thema van het gesprek in Zürich was de organisatie van een perscampagne ten gunste van Strauss²⁵⁸.

Intrigerend waren ook de twee andere agendapunten van die vergadering:

- *influence de la situation en Rhodésie et en Afrique du Sud dans un sens conservateur européen*
- *construction en Arabie Saoudite d'une puissante station de radio par faisceaux hertziens avec pour objectifs l'Islam et des couches de populations frontalières en Union Soviétique*

Die twee punten deden dr. Langemann op het einde van zijn rapport opmerken dat onmiddellijk maatregelen moesten worden genomen om die acties te beperken. Ze vormden aldus Langemann een bedreiging voor de werkzaamheden van de Westerse inlichtingendiensten²⁵⁹.

Pittig detail is dat de steun aan Franz Josef Strauss al van veel langer dateerde dan uit dit Langemann rapport bleek. En dat die steun niet alleen uit de hoek van de Cercle Pinay kwam. Ook Florimond Damman en zijn AESP droegen hun steentje bij aan de lancering van Strauss, nog lang voor de hoger vermelde meeting in 1980 te Zürich plaatsvond. Zo schreef Damman op 18 augustus 1972 een brief aan de persverantwoordelijke van de CDU, baron Gisbert von Wersebe (toevallig ook lid van de AESP) waarin het volgende werd besproken²⁶⁰:

“Otto de Habsbourg, qui est actuellement en vacances en Espagne, vient de m'écrire au sujet des prochaines élections en Allemagne Fédérale et se demande lui aussi comment aider la CDU/CSU dans sa campagne cruciale et sans qu'on puisse faire le reproche à nos organisations spécifiquement européennes de nous occuper des Affaires intérieures d'un pays. Je crois que les prochaines élections allemandes seront d'une importance telle pour l'avenir européen que nous devons trouver facilement une formule européenne pour faire comprendre que le maintien de Willy Brandt au pouvoir pourrait rapidement amener l'échec de toute tentative de renforcement vers l'intégration européenne et livrerait très

²⁵⁸ « Rapport dr. Langemann, Département I.F., München, 7 maart 1980 », in: *Der Spiegel*, december 1980.

²⁵⁹ Pierre Péan, op. cit., 1984, p. 59. Zie ook « Rapport dr. Langemann », 1980.

²⁶⁰ Brief van Damman aan von Wersebe, 18/8/1972, bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

vite le contrôle économique du Marché Commun et la défense de notre Occident à l'hégémonie soviétique.”

Dit gezegd zijnde stelde Damman vervolgens een aantal strategieën voor om de CDU/CSU van Strauss in de komende verkiezingen te helpen:

“J'aimerais beaucoup, si c'était possible, que le ministre F.J. Strauss puisse venir à Antibes et y prendre la parole²⁶¹. Voulez-vous en parler à l'ambassadeur Böx, j'écris de mon côté à l'Archiduc Otto et à Me Violet qui sont des amis du Ministre Strauss, dans le même sens. Je pense aussi qu'il faudrait examiner la possibilité d'une réunion européenne de la CDU/CSU en Allemagne et d'y faire parler quelques invités de nos pays d'ouest qui viendraient à titre privé soutenir la politique européenne de la CDU/CSU une semaine ou deux avant les élections. Cela pourrait faire du bruit dans la presse et les organes d'information. Je demande l'avis de l'Archiduc et de Me Violet.”

Alweer dook ook in die context Damman op, en met in het kielzog van zijn AESP Jean Violet, Otto von Habsburg en Antoine Pinay.

Maar laten we terugkeren naar de Cercle Pinay. Die zou zich met nog diverse andere zaken inlaten in haar strijd tegen het “rode gevaar”: het verstevigen van de banden tussen Europa en de Verenigde Staten, het verbeteren van het imago van Zuid-Afrika²⁶², het steunen van Giscard d'Estaing voor het presidentschap, evenals dat van Ronald Reagan. De Cercle had nauwe contacten met WACL, de Heritage Foundation (Ronald Reagan), Western Goals, ISC, Freedom Association, Interdoc, de Bilderberggroep, de Italiaanse loge P2, Opus Dei, de Moonsecte en het Jonathan Institute. Vele van die organisaties waren met steun van de CIA opgericht²⁶³.

²⁶¹ Het fameuze Antibes waarvan hier sprake, was de plaats waar de AESP en MAUE een groots Europees symposium organiseerde op 17 en 18 september 1972. Eén van de doelstellingen was de oprichting van een Mouvement d'Action Européen die na de dood van Coudenhove-Kalergi de Paneuropese Unie moest absorberen of ermee moest fusioneren. Dit symposium stond onder leiding van Damman en Frugier. Zie nota van Florimond Damman, 24/8/1972, in: Archief Walter De Bock.

²⁶² Ook hier liet Florimond Damman zich niet onbetuigd. In zijn notities duiken geregeld “Journée de travail” op die in de jaren 1973 en 1974 te Parijs plaatsvonden, hetzij ten huize van François Vallet, hetzij bij Jean Violet. Onder de noemer “Etude stratégique de l'action psychologique” zocht men naar oplossingen rond de imagoproblemen van Zuid-Afrika, onder meer door de verspreiding van de juiste propaganda. Zie bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

²⁶³ David G. Guyatt, “The Pinay Circle. An Invisible Power Network”, in: *NEXUS*, augustus-september, 1996, vol. III, n° 5, pp. 11-14.

Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat in de Cercle opvallend uiterst rechtse personages de revue passeerden. Zo vinden we er naast gewezen of actieve inlichtingenagenten ook aanhangers van Franco en Salazar, het Vaticaan en gewezen of actieve politici uit dictatoriale landen²⁶⁴. Leden waren onder meer Nicholas Elliot (Britse SIS beter bekend als MI6), William Colby (CIA en ISC), kolonel Botta (Zwitserse militaire inlichtingendienst), Franz Josef Strauss (minister van defensie, hoofd van de CSU en eerste minister van Beieren), Alfredo Sanchez-Bella (hoofd van de Europese Operatie voor de Spaanse geheime dienst), Giulio Andreotti (voormalig eerste minister van Spanje, lid van P2), generaal Antonio de Spínola (hoofd van de Portugese putschisten), Silva Muñoz (voormalig minister onder Franco en oud Opus Dei lid), Monseigneur Brunello (Vaticaan prelaat en inlichtingenagent) en Stefano Delle Chiaie (leidend lid van P2 en de Italiaanse geheime dienst, SID)²⁶⁵. Tot slot vermelden we nog de ex-eerste minister van Zuid-Afrika John Vorster en de ex-eerste minister van Rhodesië, Ian Smith²⁶⁶.

Zoals velen begrepen Antoine Pinay en Jean Violet dat de basis voor een stabiel verenigd Europa in een Frans-Duitse as moest liggen. Daarom rekruteerden zij van meet af aan in beide landen bij de hoogste politieke autoriteiten. In Duitsland werd minister Konrad Adenauer²⁶⁷ lid van de Cercle, samen met twee van zijn medewerkers Franz Josef Bach²⁶⁸ en Franz Josef Strauss. In Frankrijk toonden Robert Schuman²⁶⁹ en Jean Monnet²⁷⁰ zich bereid om aan te sluiten. Het is vooral de aanwezigheid van Adenauer die later de diverse media op een dwaalspoor bracht met betrekking tot de oprichters. Velen achtten de Cercle Pinay het werk van de twee vrienden: Antoine Pinay en Konrad Adenauer²⁷¹.

²⁶⁴ Pierre Péan, op. cit., p. 60.

²⁶⁵ David G. Guyatt, *The Pinay Circle*, in: *NEXUS*, pp. 11-14.

²⁶⁶ Pierre Péan, *V. Enquête sur l'affaire des « avions renifleurs »*, p. 60.

²⁶⁷ Konrad Adenauer was medeoprichter van de CDU (Christelijke democratische Unie) in 1945 en voorzitter ervan van 1946 tot 1966.

²⁶⁸ Franz Josef Bach was één van Adenauer's dichtste medewerkers en runde in feite zijn bureau.

²⁶⁹ Robert Schuman was eerste minister in Frankrijk van 1947 tot '48, en minister van buitenlandse zaken van '48 tot '53.

²⁷⁰ De werkelijke instigator van de naoorlogse Europese eenmaking, was van 1945 tot 1952 door Charles de Gaulle aangeduid als hoofd van het Franse planbureau voor de wederopbouw. Hij leverde een essentiële bijdrage in de wederopbouw van de Franse economie na de Tweede Wereldoorlog.

²⁷¹ Zie hierover revelerende maar op dit punt misleidende artikels: *The Independent*, 29/6/1997: "Aitken dropped by the Right's secret club"; *Sunday Observer*, 6/4/2003, waarin sprake van "Founded in the 1950's by France's Antoine Pinay and German Chancellor Konrad Adenauer Le Cercle..."; *Sunday Times*, 5/9/2004, "Le Cercle of the elite", waarin vermeld stond "The club, which has close links to the

Dat beiden goede vrienden waren, getuigde Pinay zelf in een interview met Antoine Veil waarin hij duidelijk stelde dat hij meerdere malen op bezoek was bij Adenauer in zijn villa aan de oever van de Rijn. Op één van die ontmoetingen zou zich de volgende conversatie hebben afgespeeld. Adenauer aan Pinay: “*Alors, vous pensez que cette entrevue se déroulera d’égal à égal?*”. “*Mais certainement*”, antwoordde Pinay. Waarop Adenauer:

“*Le général de Gaulle est le chef du gouvernement d’un pays vainqueur, et moi, je ne suis que le chef de gouvernement d’un pays vaincu...*”²⁷².

Het werd het begin van de grote Frans-Duitse toenadering, één van de pijlers van de buitenlandse politiek van de 5de Republiek.

Intermediaire persoon tussen Adenauer en de Gaulle was Jean Violet, hierin niet weinig gesteund door zijn werk als Frans-Duitse dubbelagent.

Hoe dan ook, de grootste vijand van de Cercle Pinay was de Sovjetunie, en in haar strijd tegen de subversieve oorlog overlapte zij opvallend de doelstellingen van de AESP. Laten we er ook op wijzen dat we heel wat leden van de Cercle Pinay tevens terugvinden in de AESP: Pinay zelf en Violet, Otto von Habsburg, Carlo Pesenti, graaf Hans Huyn, Alois Mertes (Duits minister), Alfredo Sanchez-Bella en Giulio Andreotti (voormalig eerste minister van Italië)²⁷³. De AESP zou trouwens volgens Robert Hutchison opgericht zijn met als doel fondsen te werven voor de Cercle Pinay²⁷⁴. Zo zouden de drie kopstukken Sanchez-Bella, von Habsburg en Jean Violet er van overtuigd geweest zijn dat een Verenigd Europa tegen het communistisch gevaar een sterk boegbeeld nodig had – met name koning Juan Carlos van Spanje – als fakkeldrager van de katholieke moraal waarrond het Westen zich vastberaden kon tonen. Maar een boegbeeld met hoeveel morele vastberadenheid ook kon zonder financiële en logistieke middelen niet op hetzelfde plan functioneren als de democratisch verkozen bewindvoerders. In 1969 werd te Brussel tezamen met Florimond Damman en Alain de Villegas het plan opgezet om dergelijke fondsen te vergaren in de schoot van de AESP. Beide laatsten stonden bekend om hun visceraal

intelligence services, was founded in the 1950’s by former French prime minister Antoine Pinay and former German chancellor Konrad Adenauer.”.

²⁷² Antoine Pinay, *Un Français comme les autres*, Ed. Belfond/Jean-Cyrille Godefroy, Paris, 1984.

²⁷³ Ledenlijst van de AESP uit 1978, in: Archief Walter De Bock.

²⁷⁴ Robert Hutchison, *Their Kingdom come*, pp. 156-157.

anticommunisme, en sloten hiermee naadloos aan bij de diepste drijfveer van de Cercle Pinay. Dit anticommunisme werd trouwens op een dergelijke apocalyptische wijze beleden, dat zelfs David Rockefeller in zijn memoires hier enkele vraagtekens bij plaatste. In zijn beschrijving van één van de meetings van de Cercle lezen we het volgende²⁷⁵:

“Using an overhead projector, Violet displayed transparency after transparency filled with data documenting Soviet infiltration of governments around the world and supporting his belief that the threat of global Communist victory was quite real. While all of us knew the Soviets were behind the “wars of national liberation” in Asia, Africa and Latin America, I was not personally convinced the Red Menace was quite as menacing as Maître Violet portrayed it to be, but my view was a minority one in that group. Even though I found the discussions fascinating, the ultraconservative politics of some participants were more than a bit unnerving.”

Met Jean Violet en zeker met de Cercle Pinay betraden we al even het pad van het Atlantische verhaal, dat in een volgend deel uitvoerig wordt belicht. *Core business* was in beide gevallen evenwel een sterk en rechts conservatief Europa, waarin de Westerse en christelijke waarden moesten worden beschermd en verdedigd tegen het oprukkende communistische gevaar. Het opvallende was daarbij de steun aan niet-Westerse dictatoriale regimes zoals Rhodesië, Zuid-Afrika, Chili, Saoedi-Arabië, en ook Zuid-Aziatische staten. Dit internationale engagement en de expliciete of impliciete steun die aan niet-democratische regeringen werd verleend, leidt ons eigenaardig genoeg naar een Belgische private club waarin de ambassadeurs uit die landen meer dan welkom waren.

²⁷⁵ David Rockefeller, *Memoirs*, New York, 2002, p. 413.

4. Private clubs in de marge van het Europees verhaal

Wat we tot nu toe zagen is een wijdvertakt netwerk van de protagonisten in diverse Europeïstische organisaties waarin niet alleen Damman geregeld terugkwam, maar ook andere figuren een constante vormden. Nochtans is dit nog maar een aanzet tot het ontwarren van het netwerk dat, zoals nog zal blijken, immens uitgebreid was. Vanzelfsprekend zullen nog veel meer netwerklijnen aan bod moeten komen, maar hoe dieper we achter de schermen doordringen hoe complexer de schakels worden.

Eén van die schakels leidt ons naar de ondergrondse wereld van privé-clubs, en meer in het bijzonder naar die van de Cercle des Nations. Het lidmaatschap van de club was echter strikt geheim en lange tijd liepen voor onderzoekers de vele contactlijnen van dit netwerk dan ook dood bij de Cercle des Nations. Gelukkig beschikten we voor ons onderzoek, dankzij het archief van Walter De Bock, over één van de ledenboekjes van de Cercle des Nations, namelijk dat voor het jaar 1980-81. Hierdoor konden alvast een aantal protagonisten worden herkend. Niet alle namen komen in dit ledenboekje voor, Damman bijvoorbeeld was al in 1979 gestorven, maar het aan de Cercle gelieerde blad *l'Eventail* kon enkele omissies opheffen²⁷⁶. Daarnaast beschikten we ook over een ledenlijst van de AESP uit 1978, die strikt confidentieel was en bestemd was voor de ambassadeur van de koning van Marokko²⁷⁷. Beide ledenlijsten, qua datum dicht bij elkaar liggend, toonden een aantal opvallende parallellen. Ook MAUE, CEDI en de Cercle Politique Etrangère waren duidelijk in de Cercle des Nations vertegenwoordigd. De volgende figuren uit de Europeïstische organisaties waren lid van de Cercle des Nations:

Florimond Damman (AESP, MAUE, CEDI en Cercle de Politique Etrangère)

Jack de Spirlet (AESP, MAUE, CEDI)

Vincent Van den Bosch (AESP, MAUE, CEDI)

²⁷⁶ In feite was *l'Eventail* het blad van de Cercle en circuleerde enkel intern. Het rapporteerde regelmatig over ontmoetingen in de Cercle, rijkelijk geïllustreerd met foto's van prominente gasten. Vanaf 1970 kwam het onder leiding van Robert A. Remy te staan. Aan de hand van de ellenlange namenlijsten gepubliceerd in het blad, bedoeld om de leden achteraf te informeren wie er wel en wie er niet was op de evenementen, konden diverse andere leden worden getraceerd. Het mondaine blad *l'Eventail* bestaat nog steeds, de Cercle evenwel niet.

De volgende leden werden via dit blad opgespoord: Florimond Damman en Aldo Mungo, in: *l'Eventail*, januari '77. Adelin Van Ypersele de Strihou, in: *l'Eventail*, 30/11/1973. Paul Rohr, in: *l'Eventail*, 6/6/1972. Luc Beyer de Rijke, in: *l'Eventail*, 29/11/1974. Jo Gérard, in: *l'Eventail*, 1/11/1974. Gérard Hupin, in: *l'Eventail*, 11/7/1975. Paul Vanden Boeynants vonden we dan weer vermeld in « Répression », *Les Cahiers du Libre Examen*, Cercle du libre examen de l'ULB, Brussel, '71-'72, p. 13.

²⁷⁷ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, p. 40.

Paul Rohr (AESP, Cercle de Politique Etrangère)

Paul Vankerkhoven (AESP, MAUE, CEDI)

Jean Violet (AESP, CEDI)

Jacques Van Offelen (AESP, MAUE)

Bernard de Marcken de Merken (AESP, MAUE)

Benoit de Bonvoisin (AESP, MAUE)

Albert Dupuis (AESP, MAUE)

Jacques Jonet (AESP, MAUE)

Adelin van Ypersele de Strihou (AESP, MAUE)

Luc Beyer de Rijke (MAUE)

Paul Vanden Boeynants (AESP)

Aldo Mungo (AESP)

Jean de Marcken de Merken (MAUE)

Robert A. Remy (MAUE)

Jo Gérard (Cercle de Politique Etrangère)

Gérard Hupin (Cercle de Politique Etrangère)

graaf Thierry de Limburg Stirum (CEDI)

Paul de Launoit (CEDI)

Jacques-Henri Pirenne (CEDI)

Het hoeft geen betoog dat die figuren hier niet enkel in hun hoedanigheid van lid in de Europeïstische organisaties in de Cercle des Nations vertoefden. Al die figuren waren vooral welkom in de club omwille van de bedrijven die ze vertegenwoordigden, of omwille van hun vooraanstaande rol in de politieke of mediawereld, zoals respectievelijk Jacques van Offelen en Jo Gérard. Laten we die club dus nader bekijken, want ze openbaart niet alleen een eigen politieke agenda, maar vooral een interessant netwerk binnen de industriële/financiële sector.

4.1. De Cercle des Nations

De club werd in 1969 opgericht en bundelde de belangrijkste industriële/financiële elite van België en daarbuiten, maar van uiterst rechtse signatuur. Dat die zogenaamde professionele club duidelijk ook een politieke agenda had, blijkt uit het lidmaatschap van gelijkgezinde belangrijke ambassadeurs uit de diverse uithoeken van de wereld die

in Brussel verbleven²⁷⁸. De aanwezigheid (in 1980 weliswaar) van Owen Booyen voor Zuid-Afrika en van Mohamed Charara voor Saoedi-Arabië was niet onschuldig, en getuigde van een duidelijke ideologie in de Cercle des Nations. Andere leden waren Jose-Maria Alvarez de Toledo voor Argentinië, Joseph Donato voor Libanon, Pablo Dermizaky Peredo voor Bolivia, Ramiro Andrade voor Colombië, Kun Park voor de Republiek Korea, Ghazi Al-Tajir voor de Verenigde Arabische Emiraten en Zine El Abidine Sebti voor Marokko.

Herinneren we er tevens aan dat in het jaar 1969 ook de AESP werd opgericht. Op 23 juni 1970 werd trouwens tussen de AESP en de Cercle des Nations een protocol voorbereid, waarin beide zich tot samenwerking wilden verbinden²⁷⁹. Heel wat meetings van de AESP vonden dan ook plaats in de lokalen van de Cercle. Damman was in ieder geval één van de genodigden op de inauguratie van die elitaire club²⁸⁰ en ontmoette er de Belgische advocaten Jacques Jonet, die later secretaris-generaal werd van de Paneuropese Unie, en Vincent Van den Bosch, die op zijn beurt secretaris-generaal van CEDI werd. Tot slot was ook Paul Vankerkhoven aanwezig, een belangrijke figuur in het extreem-rechtse WACL (World Anti-Communist League), bevriend met Benoit de Bonvoisin en Paul Vanden Boeynants, en in 1979 verkozen tot Europees afgevaardigde²⁸¹.

De Cercle des Nations omvatte dermate het Belgische netwerk binnenin het Europese netwerk en de connecties tussen beide, dat een nadere analyse van die elitaire club extra aandacht verdient. De Cercle des Nations zal ons ook naar diverse andere organisaties en protagonisten leiden.

De Cercle des Nations werd op 26 mei 1969 ingehuldigd op initiatief van de Nederlander Richard Van Wijck, samen met zijn vroegere studiemakers aan de universiteit van Leuven: Paul Vankerkhoven, Robert A. Remy (hoofdredacteur van het blad l'Eventail), Jacques Jonet en Vincent Van den Bosch, tezamen met nog een aantal andere vrienden²⁸². De bedoeling van de Cercle des Nations was een geprivilegieerde

²⁷⁸ Ledenboekje van de Cercle des Nations 1980-81, Archief Walter de Bock.

²⁷⁹ Voorbereiding op het Protocol entre l'AESP et le Cercle des Nations, 23/6/1970, bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

²⁸⁰ Bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

²⁸¹ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, p. 14.

²⁸² Zie voor een volledige lijst het ledenboekje van de Cercle 1980-81. De leden met twee sterretjes aangeduid waren stichtende leden voor het leven. Naast de hoger vermelde stichtende leden voor het leven lezen we nog de volgende namen: S.A.S. de prins Rodolphe de Croÿ-Roeulx, Miron Dunaievski, Charles Gordinne, Raoul Jacquet, John Kervyn de Meerendre, baron Paulus de Châtelet, ridder Baudouin

(lees discrete) ontmoetingsplaats te creëren tussen figuren uit de financiële en politieke wereld en de media, met als objectief de internationale roeping van Brussel te promoten. Dit moest verwezenlijkt worden dankzij internationale culturele, diplomatieke en economische contacten in Brussel. Wat men wilde was van Brussel het meest dynamische Europese en zelfs mondiale centrum maken²⁸³.

Dit objectief verklaart alvast de grote interesse in de club van protagonisten, geëngageerd in de Europeïstische bewegingen. Of was het omgekeerd? In ieder geval nam de Cercle des Nations haar intrek in een majestueus hotel op de avenue Franklin Roosevelt n° 25²⁸⁴. Gaandeweg affilieerde de Cercle des Nations zich met andere clubs in binnen- en buitenland, om het op die manier hun leden op zakenreis comfortabeler te maken. Zo kon men in de VS in The Lotos Club te New York, of The University Club of Los Angeles en The Press Club of San Francisco, bij het vertonen van hun lidkaart van de Cercle des Nations genieten van alle logies en restaurantaccommodaties die deze clubs te bieden hadden²⁸⁵. Ook de Taipei International Businessmen's Club of Taiwan en de Salisbury Club in Rhodesië kenden hen die privileges toe.

Op 2 mei 1974 fusioneerde de Cercle des Nations trouwens met de Royal Automobile Club de Belgique, wat beide wederzijds verrijkte en het ledental deed toenemen tot 1.100²⁸⁶.

In de intern circulerende reglementering lezen we de voorwaarden tot toelating, de faciliteiten die de Cercle des Nations bood en de gewenste (vereiste) gedragscodes²⁸⁷. Om toegelaten te worden moest de kandidatuur ondersteund zijn door minstens twee stichtende leden van de Cercle des Nations. Men moest van het mannelijke geslacht zijn en ouder dan 21 jaar. Een comité besliste dan over de toelating of weigering, evenwel zonder de verplichting die te motiveren. Het lidgeld bedroeg jaarlijks maximaal 5000

Ruzette, Philippe Schepens, graaf Hervé d'Ursel, Jean-Paul Van Gysel, Jacques Vercoutere en Georges Wolff.

²⁸³ Emmanuel Baudouin, « Un lieu de rencontre privilégié », in : *Entreprise*, n° 997, 18 oktober 1974 (Edition Belge), pp. 13-15.

²⁸⁴ Belgisch Staatsblad, bijlage, 12 juni 1980. Zie ook : « Répression », in: *Les Cahiers du Libre Examen*, Cercle du libre examen de l'ULB, Brussel, 1971-1972, p. 13.

²⁸⁵ Zie ledenboekje van de Cercle des Nations, 1991-1992, in: Archief Walter De Bock. In België waren de geaffilieerde clubs de Cercle Royal "La Concorde" en de Cercle Royal "La Philotaxe" in Antwerpen, en de International Club of Flanders in Gent. Andere buitenlandse geaffilieerde clubs situeerden zich in Canada, Groot-Brittannië, Ierland, Italië, Frankrijk, Spanje, Portugal, Zimbabwe, Zweden, Oostenrijk, Schotland en het Groothertogdom Luxemburg.

²⁸⁶ Emmanuel Baudouin, « Un lieu de rencontre privilégié », in : *Entreprise*, n° 997, 18 oktober 1974 (Edition Belge), pp. 13-15.

²⁸⁷ Interne reglementering Cercle des Nations 1991-92, in: Archief Walter De Bock.

Bfr., en een eenmalige toetredingssom van 5000 Bfr.²⁸⁸. Diplomatieke leden werden evenwel van die toetredingssom vrijgesteld.

Eenmaal een lidkaart op zak kon men gebruik maken van de bars, privé-salons en de restaurants van de Cercle des Nations. Er waren evenwel strikte uurregelingen en reservatie was verplicht. Leden konden mits uitdrukkelijke goedkeuring van de raad van beheer ook gasten meebrengen. Zo hadden de echtgenotes en kinderen boven de 16 jaar het recht om de Cercle des Nations te bezoeken. Vrouwen werd met aandrang gevraagd geen broek te dragen: « *Le port du pantalon pour les dames n'est pas souhaité, la jupe lui étant préférée* »²⁸⁹. De kinderen op hun beurt mochten op geen enkele manier de gasten storen en mochten als het ware niet worden gehoord. Gasten hadden evenwel geen toegang tot de privé-salons, die strikt waren voorbehouden voor leden, het mannelijk publiek dus. Uitzondering vormden de privé-salons waar gekaart en gebiljart werd. Daar kon men mits uitdrukkelijk toestemming van de secretaris-generaal maximaal drie keer per jaar een mannelijke buitenstaander uitnodigen.

Ook voor de mannen golden strikte vestimentaire- en gedragscodes. Stadskledij was verplicht, alsook het dragen van een das. Het was hen aan de bar en in de restaurants verboden zich van hun stoel te begeven om een nieuw aangekomen lid te begroeten. Fooien waren verplicht aan de vestiaire en de parking.

Het moet gezegd dat het gebouw van de Cercle des Nations indrukwekkend was en vele ruimtes waren majestueus ingericht in Louis XV-stijl, houten trappen, kristallen luchters, Perzische tapijten. Alles werd in het werk gesteld om de gasten in een “esthetische” omgeving te ontvangen. De Cercle des Nations zorgde dan ook voor een stijlvolle ontmoetingsplaats waar diverse culturele initiatieven werden georganiseerd, zoals concerten, colloquia, exposities en literaire voorstellingen²⁹⁰.

Zo berichtte l'Eventail over een lezing gehouden op 9 oktober 1974 in de salons van de Cercle des Nations, door de historicus Jo Gérard. De lezing waarin Gérard volgens l'Eventail met veel brio het Karolingische tijdperk had besproken, was gewijd aan de geschiedenis van België. Charlemagne was voor Jo Gérard naast één der grootsten der

²⁸⁸ 5000 Bfr. in 1980 is momenteel ongeveer 10.322 Bfr. = 258 €. Deze berekening werd gevoerd op basis van de indexcijfers der consumtieprijzen, inflatie in België sedert 1948, omrekeningscoëfficiënt ten aanzien van 2004. Zie de website van de Federale overheidsdienst Economie: mineco.fgov.be

²⁸⁹ Interne reglementering Cercle des Nations 1991-92, p. 41, in: Archief Walter De Bock.

²⁹⁰ Emmanuel Baudouin, « Un lieu de rencontre privilégié », in: *Entreprise*, n° 997, 18 oktober 1974 (Edition Belge), pp. 13-15.

aarde de eerste geweest die een heldere visie had over wat een eengemaakt Europa moest zijn: een Europa zonder grenzen en een christelijk Europa²⁹¹.

Karel de Grote duikt in dit verhaal steeds opnieuw op. Reeds bij Coudenhove-Kalergi zagen we zijn adoratie voor het Karolingische tijdperk. Ook Damman doopte zijn internationale diners de “Charlemagne-diners”. En in 1978 richtte Otto von Habsburg de Cercle Charlemagne op, met als mecenas Alain de Villegas²⁹².

Zoals vele leden van de AESP, en blijkbaar ook die van de Cercle des Nations, geloofde Otto von Habsburg dat de geschiedenis van Europa voortvloeide uit het rijk van Karel de Grote:

“Le règne, en effet, est porté par le vaste dessein d’unifier l’Allemagne que son monarque a conçu le premier, et par la christianisation dont la il a fait sa mission. Cela, à telle enseigne que la gauche allemande des années 50 de ce siècle baptisa Adenauer et ses amis politiques les Carolingiens, tant était forte leur volonté de réunifier ce pays et leur appartenance confessionnelle affichée.
293 „

De Cercle Charlemagne

Laten we heel even bij de Cercle Charlemagne stilstaan. Die Cercle resideerde in een luxueus hotel te Brussel, en bevatte een drukkerij, een Clubhouse, en een secretariaat dat alle activiteiten van de AESP en haar satellietverenigingen centraliseerde. Het centrale fichebestand was volledig gemechaniseerd en maakte het mogelijk om binnen de 24 uur de richtlijnen naar zo’n 10.000 Europese correspondenten van de AESP te verzenden. De Cercle had ook een permanente equipe van 9 werknemers, die koortsachtig werkten om de richtlijnen van Damman te verspreiden²⁹⁴.

Aldo Mungo was beheerder van de Cercle Charlemagne. Anderen die aanwezig waren op de inauguratie van de Cercle Charlemagne in september 1978 waren Lode Claes, oud-burgemeester van Groot Brussel onder de nazibezetting, Benoit de Bonvoisin, Jacques Schepmans, toenmalig hoofdredacteur van Pourquoi Pas? en Armand de

²⁹¹ *L’Eventail*, 1/11/1974.

²⁹² De Cercle Charlemagne werd volledig door Alain de Villegas gefinancierd.

²⁹³ Otto von Habsburg, *Naissance d’un continent*, Grasset, 1975. Geciteerd in: Pierre Péan, *V. Enquête sur l’affaire des « avions renifleurs » et ses ramifications proches ou lointaines*, Paris, 1984, p. 64.

²⁹⁴ *Enquêtes&Reportages, Renifleurs la vérité*, p. 38.

Decker die in 1981 één van de meest rechtse afgevaardigden van de PRL werd²⁹⁵. Natuurlijk ook Florimond Damman en Jack de Spirlet (de zogenaamde “opperpriester” van de Banque Belge pour l’Industrie en van de Banque Copine, alvorens hij zich installeerde in de lokalen van Crédit Commercial et Financier van de groep Richard van Wijck). Paul Kronacker was dan weer de voorzitter van de Fondation Charlemagne²⁹⁶. Laten we er op wijzen dat die man van de Tiense suiker ook lid was van de Cercle des Nations²⁹⁷.

De AESP koste handenvol geld en naar schatting bedroegen de maandelijkse kosten 70.000 Bfr.. De AESP geraakte gaandeweg dan ook in financiële moeilijkheden. Blijkbaar bracht graaf Allain de Villegas als mecenas redding²⁹⁸.

Maar nu terug naar de Cercle des Nations. Charlemagneverheerlijking of niet, Brussel het dynamische centrum van de wereld of niet, de hele reeks van “nobele” doelstellingen en “culturele” lezingen waarin de Cercle des Nations zwelgde, verhulde echter een dieperliggende agenda. Die komt naar voor in een niet mis te verstane brief van Alain Contini aan Damman op 5 november 1971. Naar aanleiding van een bezoek aan één van de beruchte symposia van de Cercle des Nations schreef deze beheerder van het Parijse blad “Temps Financier” het volgende²⁹⁹:

“J’ai eu grand plaisir à faire votre connaissance lors du dernier symposium du Cercle des Nations et vous remercie de l’obligeance que vous avez eue de me présenter à l’ambassadeur d’Espagne ainsi qu’au baron Adelin. Etant à Paris et avec nos deux journaux³⁰⁰, nous pouvons faire œuvre utile pour la cause commune.”

Na deze beleefdheidswoorden van dank kwam de heer Contini tot de kern van de zaak:

“Je cherche à multiplier les contacts, tout en observant une grande discrétion, d’éminentes personnalités qui pourraient s’intéresser à notre situation – encore que je me fais peut-être des illusion – compte tenu des objectifs économiques et

²⁹⁵ Le Cercle Charlemagne est inauguré par SAI et l’Archiduc Otto von Habsburg, in: *l’Eventail*, 26/5/1978

²⁹⁶ Bio Paul Kronacker, in: Archief Walter De Bock.

²⁹⁷ Ledenboekje Cercle des Nations 1980-81.

²⁹⁸ Pierre Péan, *V. Enquête sur l’affaire des « avions renifleurs »*, Paris, 1984, p. 88.

²⁹⁹ Brief van Alain Contini aan Florimond Damman, 5/11/1972, bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

³⁰⁰ Met “nos deux journaux” werd wellicht, naast het Parijse blad, verwezen naar *l’Eventail* van de Cercle.

politiques que poursuivent par exemple l'Opus Dei ou le Cercle des Nations. Nous sommes tous d'un 'même bord', si j'ose dire, puisque maurrassiens, catholique intégristes, européens (mais pas n'importe quelle Europe, bien entendu !), monarchistes, etc."

Het hoeft geen betoog dat Damman en zijn kompanen die woorden zeer ter harte namen. Dat het op één lijn plaatsen van Opus Dei en de Cercle des Nations niet zo vergezocht was als sommigen misschien zullen denken, blijkt uit de diepere wortels van de Cercle des Nations. En die brengen ons bij Richard van Wijck.

4.2. Richard van Wijck en de Ordre de Rouvre

Het voorafgaande maakt alvast duidelijk dat nauwe banden met andere organisaties bestonden door de aanwezigheid van enkele prominente leden. Wie we echter nog niet ten volle belichtten, was de oprichter van de Cercle des Nations, met name Richard Van Wijck. Die figuur was nochtans niet aan zijn proefstuk toe voor wat het creëren van discrete clubs betrof.

Richard van Wijck werd in 1938 geboren in Nederland en was rechtstreeks erfgenaam van de Unilever-aandeelhoudersfamilie R.G. Jurgens³⁰¹. In 1962 verwierf hij het domein Wildven in Essen (België), dat een villa en 105 hectare landgoed omvatte³⁰². Daarnaast erfde hij een fortuin van ettelijke honderden miljoenen³⁰³. Hij studeerde aan de universiteit van Leuven en vergaarde rond zich een hechte vriendenkring, voor wie hij vele jaren trouwens als mecenas zou optreden.

In 1964 richtte hij met enkele studiemakkers aan de universiteit van Leuven de Ordre de Rouvre op. Jacques Jonet en Robert A. Remy zijn daar reeds van de partij (net zoals later dus bij de oprichting van de Cercle). Daarnaast was ook Julien Vanderbeken stichtend lid. Alle vier vinden we terug in CEDI³⁰⁴.

De Ordre de Rouvre was opgericht met als doel actie te voeren tegen de zogenaamde linkse katholieken en stond onder het patronage van mgr. Van Waeyenbergh (zoals we

³⁰¹ R.G. Jurgens zat samen met de Nederlanders P. Rijkens, J. Polak en J.W. Beyen in de beheerraad van de multinational Unilever. Zie: Thierry Grosbois, « Le rôle de quelques réseaux dans la stratégie européenne des multinationales », in: Michel Dumoulin (ed.), *Réseaux économiques et construction européenne*, Brussel, Euroclio n°29, 2004, p. 354.

³⁰² Bio Richard Van Wijck, in: Archief Walter De Bock.

³⁰³ Walter De Bock, "De Ridders van de Keltische Eik of de miljoenenkrater van een Brusselse spookbank", in: *Weekend Plus*, zaterdag 9 april, 1983.

³⁰⁴ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, p. 23.

hoger zagen lid van de AESP van bij haar oprichting). In het programma van de Ordre stond de verdediging van het christendom en de strijd tegen het goddeloze atheïsme³⁰⁵. Dit geheime genootschap groepeerde katholieken, activisten, anticommunisten en vocht voor een Europa dat terug de geest van de kruisvaarders zou beleven. De kruisvaart moest ditmaal wel gevoerd worden tegen de Sovjetunie³⁰⁶.

De “Rouvre” (zomereik) was het symbool van de Ordre omdat de eik al voor de periode van de Kelten het symbolische bindteken was tussen hemel en aarde. De eik was ook verbonden met de symboliek van het Keltische kruis³⁰⁷.

De inwijding tot de Ordre gebeurde volgens een vaste ritus en in diverse etappes. Eerst was men kandidaat lid (postulant), vervolgens werd men tot ‘Ecuyer’ benoemd en was men voor twee jaar ‘Donat’. Na twee jaar werd men benoemd tot ‘Chevalier’ van de Ordre. De abt van de Abdij van het Park in Heverlee vervulde vaak een rol bij de wijding van de ridders van de Ordre³⁰⁸. Andere prelaten, zoals de aalmoezeniergeneraal van het Belgisch leger, mgr. Cammaerts, vervulden statutair de rol van geestelijk raadsman. In de praktijk kwam heel wat spirituele inspiratie eigenlijk van de orde der paters Benedictijnen. De Ordre had heel wat contacten met katholieke traditionalisten in Frankrijk³⁰⁹.

De Ordre de Rouvre kwam later in de jaren 1970 en 1980 meermaals in de schandaalsfeer terecht, maar minder geweten is dat de Ordre een voorganger kende. Diezelfde Richard Van Wijck richtte immers in 1960 eerst de Ordre Estudiantin du Rouvre op, toen nog als student in Leuven. In het Belgisch Staatsblad van 22 september 1960 lezen we dat de volgende vijf studenten op 2 juli overgingen tot de oprichting van de Ordre: Yves d’Alcantara, Emmanuel de Spa, Jean Jansen, Jacques Jonet en Richard Van Wijck³¹⁰.

De doelstellingen van de Ordre de Rouvre vertoonden opvallende gelijkenissen met die van de hoger vermelde rechts katholieke Europeïstische organisaties. Een opsomming van enkele objectieven spreekt alvast boekdelen:

- *l’Ordre témoigne de son attachement profond et indéfectible à l’Eglise catholique et s’engage à propager l’idéal chrétien.*

³⁰⁵ Bio Richard Van Wijck, in: Archief Walter De Bock.

³⁰⁶ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, p. 31.

³⁰⁷ *Pour*, 15/6/1982.

³⁰⁸ Bio Richard Van Wijck, in: Archief Walter De Bock.

³⁰⁹ Walter De Bock, “De Ridders van de Keltische Eik...”, in: *Weekend Plus*, zaterdag 9 april, 1983.

³¹⁰ Belgisch Staatsblad, 22 september 1960, n° 3764.

- *l'Ordre témoigne de son attachement à S.M. le Roi des Belges, en tant que symbole de l'unité nationale.*
- *l'Ordre s'engage à respecter les autorités civiles, religieuses, académiques et militaires.*
- *l'Ordre s'engage à défendre les traditions qui ont fait, qui font et qui feront la grandeur de la civilisation occidentale.*
- *l'Ordre défendra les aspirations spirituelles contre les tendances matérialistes de notre société.*
- *l'Ordre encourage les rapprochements de plus en plus étroits entre les différents peuples européens et tout particulièrement entre les six nations de la Communauté économique européenne.*

Tot slot werd de Ordre geleid door een Grootmeester (Richard Van Wijck) en volgde men na zijn wijding tot ridder een hiërarchische weg van 'officier', 'commandeur', 'grand officier' en 'grand maréchal'. Lid werd je enkel mits toelating van de Grootmeester.

De Ordre de Rouvre heeft gedurende haar bestaan (tot circa 1975) echter nooit meer dan 60 à 70 leden geteld. Het was een erg gesloten gezelschap, dat zelfs door andere rechtse katholieke jongeren in Leuven werd bestempeld als de "bourgeoisie van het ancien régime"³¹¹. De harde kern zou elkaar echter blijven frequenteren, en ontmoette elkaar later in Europeïstische organisaties zoals CEDI, ofwel in de extreem-rechtse vleugel van de PSC, namelijk CEPIC.

Maar Richard Van Wijck had grootsere plannen dan alleen dit riddertje spelen. Zoals we weten richtte hij in 1969 de private club de Cercle des Nations op. Om die geldelijk te ondersteunen had hij echter voorafgaandelijk de Cercle Culturel de la Cambre (CCC) opgericht tezamen met Paul Vankerkhoven³¹². Met de CCC vestigde hij zich voor het eerst in het oude hotel in de Franklin Rooseveltlaan n° 25 te Brussel, dat vervolgens gerestaureerd werd en de majestueuze salons opleverde waar later de leden van de Cercle des Nations elkaar ontmoetten. Via zijn holding Copaval in Luxemburg wist Richard Van Wijck het kapitaal van de CCC op te trekken tot 38 miljoen Belgische

³¹¹ Walter De Bock, "De Ridders van de Keltische Eik...", in: *Weekend Plus*, zaterdag 9 april, 1983.

³¹² Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, p. 23.

frank³¹³. De CCC werd echter failliet verklaard vlak na de krach van Richard Van Wijck. (zie volgende paragraaf)

Met de Cercle des Nations zag Richard Van Wijck zich omringd door de Brusselse grootadel, invloedrijke zakenlui, financiers en politici. Via conferenties en cocktails oefende de Cercle des Nations invloed uit op de traditionele rechterzijde. Het hoeft geen betoog dat een gemeenschappelijk anticommunisme en een uitgesproken sympathie voor autoritair rechts de leden naar de private salons wist te verleiden. De Cercle des Nations bleef echter niet onopgemerkt. Toen in haar lokalen in april 1970 de verjaardag van de staatsgreep van de kolonels in Griekenland werd gevierd, kwam het rond de ULB-campus tot ernstige incidenten met de rijkswacht. Heel wat studenten werden afgeranseld, aldus getuigenissen van de toenmalige Cercle du Libre Examen van de ULB³¹⁴.

De krach van Van Wijck

In ieder geval slaagde Richard Van Wijck erin via de Ordre de Rouvre en de Cercle des Nations een invloedrijk relatienet op te bouwen. Hij koesterde echter de grote ambitie om door te dringen tot de financiële cenakels, en daartoe moest hij onvermijdelijk over een eigen bankinstelling beschikken. Rond 1975 maakte Richard, via Paul Vankerkhoven, kennis met de graaf Giorgio Gherardi Dandolo³¹⁵, die al spoedig daarna lid werd van de Cercle des Nations³¹⁶. Deze Italiaanse graaf, door de laatste koning van Italië, Umberto II, in de adelstand verheven (al vindt men hem nergens terug in adellijke registers³¹⁷), beschikte over heel wat connecties in de internationale *jetset* van Italië, Zwitserland en Monaco. Zijn vader Sandro Gherardi was een erkend EG-ambtenaar³¹⁸. Samen met Dandolo werd Richard Van Wijck eigenaar van een bank in Lugano. De Credito Commerciale zette een reeks fiscaal even interessante als riskante operaties in en in 1976 werd een holding in Luxemburg opgericht. Die holding droeg de naam Credithold en werd een belangrijke schakel voor latere Belgische financiële operaties.

³¹³ Bio Richard Van Wijck, in: Archief Walter De Bock.

³¹⁴ « Répression », in : *Les Cahiers du Libre Examen*, Cercle du libre examen de l'ULB, Brussel, 1971-1972, pp. 10-12.

³¹⁵ Giorgio Gherardi Dandolo werd geboren in 1946 te Rome als afstammeling van Italiaanse privé-bankiers. Zie bio Giorgio Gherardi Dandolo, in: Archief Walter De Bock.

³¹⁶ Zie ledenboekje van de Cercle des Nations, 1980-81, in: Archief Walter De Bock.

³¹⁷ De ex-koning Umberto II die in juli 1946 na amper één maand bewind afstand deed van de troon, kon nadien helemaal geen officiële titels meer verlenen.

³¹⁸ Walter De Bock, "De Ridders van de Keltische Eik of de miljoenenkrater van een Brusselse spookbank", in: *Weekend Plus*, zaterdag 9 april, 1983.

Beheerder werd Theo Van Helvoort, lid van de Cercle des Nations en tevens één van de beheerders van de CCC³¹⁹.

Credithold nam een participatie in de Brusselse verzekeringsmaatschappij North Europe International. De zaak ging echter later bankroet en het verlies liep op in de tientallen miljoenen frank. In april 1976 richtte Credithold in Brussel de Société Européenne de Gestion Industrielle (SEGI) op, met een kapitaal van 10 miljoen frank. Beheerder werd opnieuw Theo Van Helvoort. Weer zat de bank Credito Commerciale uit Lugano achter de operatie. SEGI verwierf samen met politieke vrienden uit de Cercle des Nations (waaronder Benoit de Bonvoisin), meer dan 7% van het kapitaal in de firma Boomse Metaalwerken. Maar enkele slimme oplichters (Godfrin en Zarotti) maakten Van Wijck en zijn vennoten alweer miljoenen lichter. Eén van die vennoten was Bernard de Marcken de Merken, die tengevolge van dit avontuur zijn prachtige woning aan de Brusselse Louisalaan moest verkopen aan de groep Van Wijck. Graaf Dandolo baatte er later een casino uit voor de *jetset* van Europa³²⁰.

Nog in 1976 begonnen Van Wijck en Dandolo met een nieuwe zaak, de NV Sogedex, een internationale handel in grondstoffen. Ook het domein van Van Wijck in Essen werd datzelfde jaar ondergebracht in een aparte NV Wildven³²¹. Paul Vankerkhoven werd beheerder. Van Wijck bracht er zijn domein van 105 hectaren in, maar diverse financiële transacties zorgden ervoor dat hij 6 jaar later zijn domein ter waarde van 126 miljoen frank en zijn hele privé-vermogen in bankroet zag opgaan³²².

Samen met de publicist en Vanden Boeynants' intimus Jo Gérard (beiden lid van de Cercle des Nations) richtte de groep Van Wijck ook nog een import/export bedrijf op tussen België en Tunesië, de NV Société Générale Interfinancière (SGI). Afgevaardigd beheerder van de SGI werd baron Serge de Ceuninck, lid van de Cercle des Nations³²³. Een jaar later benoemde Vanden Boeynants Richard Van Wijck, trouwens samen met Benoit de Bonvoisin, tot beheerder van het Legermuseum in Brussel, waar "toevallig" Jo Gérard de lakens uitdeelde³²⁴. Maar de grote ambitie om een eigen bankinstelling te

³¹⁹ Bio Theo Van Helvoort, in: Archief Walter De Bock.

³²⁰ Walter De Bock, "De Ridders van de Keltische Eik...", in: *Weekend Plus*, zaterdag 9 april, 1983.

³²¹ Het doel van de NV was "bos- en landbouw, veeteelt en jacht", zie bio Richard Van Wijck, in: Archief Walter De Bock.

³²² Walter De Bock, "De Ridders van de Keltische Eik...", in: *Weekend Plus*, zaterdag 9 april, 1983.

³²³ Serge de Ceuninck was trouwens ook administrateur generaal van l'Eventail. Zie: *l'Eventail*, 16/5/1975.

³²⁴ Van Wijck en De Bonvoisin werden opgenomen in de Commissie voor het patrimoniumbeheer van het museum. De vereisten waren over voldoende kwaliteiten te beschikken om het museum te verrijken. In de statuten lezen we immers dat het Legermuseum fondsen van mecenasen mocht verwerven. Zie: La

bezitten liet het duo Van Wijck-Dandolo niet los. In 1977 richtten zij opnieuw via de Luxemburgse holding Credithold de NV Credit Commercial et Financier (CCF) op³²⁵. Voorzitter werd Richard Van Wijck, ondervoorzitter Giorgio Gherardi Dandolo³²⁶. Afgevaardigd beheerder werd baron Serge de Ceuninck en beheerders Alain Laets en prins Rodolphe de Croÿ-Roeulx³²⁷. Stuk voor stuk leden van de Cercle des Nations. De CCF verstreekte niet alleen hypothecaire leningen aan EG-ambtenaren, maar trok ook gelddeposito's aan van een 50-tal vermogende Belgen die frauduleus werden doorgespeeld naar de Luxemburgse kapitaalmarkt. De CCF functioneerde dus spoedig als een clandestiene, occulte bankinstelling. Maar het duo Dandolo-Van Wijck ontsnapte nog lange tijd aan de controle van de overheid³²⁸.

Wie hieraan niet ontsnapte was de vroegere schatbewaarder van de Cercle des Nations, graaf Hervé d'Ursel, schoonbroer van Benoit de Bonvoisin³²⁹. Hij was een zakenrelatie van Van Wijck en samen zetelden ze al jaren in het beheer van de holding BUFA. In december 1977 verkocht d'Ursel de controle over BUFA aan de firma Continental Foods uit Puurs en verwierf hierdoor, via de Kredietbank Luxemburg, onrechtmatig 181 miljoen frank. Toch bleven d'Ursel en Van Wijck ook na die verkoop nog jaren beheerders bij BUFA³³⁰. In november 1980 werd d'Ursel echter voor die fraudeoperatie gearresteerd en verbleef een maand in voorhechtenis in de gevangenis van Vorst³³¹. Twee jaar later zou Richard Van Wijck hetzelfde overkomen.

Terwijl de bank van Van Wijck en Dandolo in Lugano in 1979 werd verkocht aan de Credit Commercial de France te Genève, richtte de groep Van Wijck in augustus 1979 te Brussel nog vlug een computerbedrijf op, de NV Technology Management Systems. In 1982 ging die firma over kop. De krach van de ganse groep was nu onafwendbaar. Maar alweer leek het duo Van Wijck-Dandolo door de mazen van het net te kunnen glippen. In april 1982 verwierven zij tezamen met mevrouw Laets (echtgenote van Dandolo) en vader Gherardo Dandolo de helft van het kapitaal in de Antwerpse privé-

rénovation du Musée de l'Armée se poursuit, in: *La Libre Belgique*, 12/7/1977. Jo Gérard was van 1972 tot 1984 cultureel adviseur van het Legermuseum. Zie bio Jo Gérard, in: Archief Walter De Bock.

³²⁵ Zie bio Giorgio Gherardi Dandolo, in: Archief Walter De Bock.

³²⁶ Dandolo was volgens het ledenboekje van de Cercle ook beheerder van de Banque Crédit Commercial et Mobilier.

³²⁷ In verband met de CCF zie: Belgisch Staatsblad, annexen, 16 juli 1982, n° 1445. Voor wat betreft SAS de prins Rodolphe Croÿ-Roeulx, die werd in 1973 president van de Cercle des Nations, zie: *l'Eventail*, 30/11/73.

³²⁸ Walter De Bock, "De Ridders van de Keltische Eik...", in: *Weekend Plus*, zaterdag 9 april, 1983.

³²⁹ *l'Eventail*, 6/6/1972.

³³⁰ Van Wijck en d'Ursel waren beheerders van 1975 tot 1983. Zie bio Richard Van Wijck, in: Archief Walter De Bock.

³³¹ Walter De Bock, "De Ridders van de Keltische Eik...", in: *Weekend Plus*, zaterdag 9 april, 1983.

bank “Beeckmans, Gheysens, Vanderlinden & Co”, via de moedermaatschappij van die bank, de NV Finmob. Toeval of niet, maar twee beheerders van die bank waren Guy Mercier en Philippe Vanderlinden die al jaren samen met Van Wijck en d’Ursel in de beheerraad van BUFA zetelden. In juli 1982 werd een andere vriend uit de groep rond de Cercle des Nations en CEDI, de extreem-rechtse bankier Jack de Spirlet, directeur van de Antwerpse privé-bank “Beeckmans, Gheysens, Vanderlinden & Co”. In de praktijk had de Spirlet zijn Brussels kantoor gewoon in de zetel van de Crédit Commercial et Financier: een echte bank kwam zich dus vestigen in de clandestiene bank³³².

En toen begon de Bankcommissie onraad te ruiken. Ze gooiden het op een geheim akkoord met de Antwerpse privé-bank, en zette die aan om geleidelijk en discreet haar nauwe banden met de CCF en Van Wijck af te bouwen. Graaf Dandolo rook onraad, verdween van het toneel en resideert sindsdien in Monaco³³³. Richard Van Wijck ging uiteindelijk volledig bankroet en sleurde hierin bijna 20 vennootschappen mee. Het totale verlies werd geschat op meer dan 1 miljard Belgische frank. Van Wijck zelf verloor al zijn kapitaal en werd veroordeeld tot 20 maanden met uitstel. Hij zat één maand voorhechtenis uit. Pittig detail, zijn advocaat was niemand minder dan Xavier Magnée³³⁴... en ja, lid van de Cercle des Nations³³⁵.

Bekijken we het frauduleuze bankroet van Richard Van Wijck dan valt één constante op: naast natuurlijk Richard Van Wijck, waren Gherardi Dandolo, Jack de Spirlet, Paul Vankerhoven, graaf Yves d’Ursel, Bernard de Marcken de Merken, Benoit de Bonvoisin, Jo Gérard, Paul Vanden Boeynants, Serge de Ceuninck, prins Rodolphe Croÿ-Roeulx, Theo Van Helvoort en Xavier Magnée allemaal lid van de Cercle des Nations. Laten we er ook op wijzen dat zij in de Cercle des Nations tevens één of meerdere bedrijven of instanties vertegenwoordigden, en niet alleen diegenen die in het faillissement van Van Wijck betrokken waren.

Jack de Spirlet vertegenwoordigde er onder meer de Banque Belge pour l’Industrie. Benoit de Bonvoisin was dan weer in de hoedanigheid van voorzitter van de commissie van Europese aangelegenheden en externe handel van de CEPIC in de Cercle des Nations aanwezig. Hij werd hierin trouwens geflankeerd door ridder Jean Breydel, op

³³² Ibid..

³³³ « Les errements de l’extrême droite », in: *la Dernière Heure*, 13-14 mei 1989.

³³⁴ Ibid.. Ter informatie, Xavier Magnée was ook één van de drie advocaten van Marc Dutroux.

³³⁵ Zie ledenboekje van de Cercle des Nations 1980-1981, in: Archief Walter De Bock.

dat moment secretaris-generaal van de CEPIC. Baron Serge de Ceuninck was afgevaardigde beheerder van de Société Générale Interfinancière. Vanden Boeynants was dan weer beheerder van diverse vleesbedrijven, Theo Van Helvoort beheerder van Boomse Metaalwerken en van de nv Broko (tezamen met de graven Charles en François de Broqueville en baron de Ceuninck). François de Broqueville was eveneens lid van de Cercle des Nations³³⁶.

Het is interessant om ook enkele andere bedrijven en hun afgevaardigden in de Cercle des Nations te vermelden. Een uitvoerige lijst werd in bijlage opgenomen. We zetten hier slechts enkele op een rijtje. De lijst toont alvast netwerkclusters uit andere schandalen die onze Belgische geschiedenis rijk is.

Naast de grote bedrijven als Securitas, de MIVB, Banque Bruxelles-Lambert, ESSO, Mercedes-Benz, BP, Union Minière, World Trade Centre (met natuurlijk Alain, Charlie en Patrick De Pauw als vertegenwoordigers in de Cercle), Philips, Société Générale, Electrobél, Texaco, Distrigaz, Bank of America, IBM, Raffinerie Tirlemontoise (baron Paul Kronacker), Solvay, Olivetti, Randstad, Banque Parisbas, Fiat, American Express, Nippon European Bank, Siemens, Sabena en Sobelair (Aldo Vastapane onder meer beheerder van de Skyshops op de luchthaven), Unilever en Shell zijn hier ook het vermelden waard Raghenon Beherman Auto-Transport (Joseph Léon Beherman) en ASCO (Roger Boas). De zaak rond ASCO werd één van de grote schandalen op het eind van de jaren 1970 en begin 1980³³⁷.

De vertegenwoordiging van het bedrijfsleven was indrukwekkend, maar ook enkele advocaten, academici, politici, journalisten en uitgeverijen bevolkten de Cercle des Nations. Zo prijkte zelfs de pauselijke nuntius in Brussel S.E.R. Monseigneur Eugène

³³⁶ Zie voor al deze gegevens het ledenboekje van de Cercle 1980-81, in: Archief Walter De Bock.

³³⁷ Het betreft de zaak rond de BDX-pantservoertuigen voor de rijkswacht en de luchtmacht, waarin toenmalig minister van defensie Vanden Boeynants ASCO als onderaannemer voor de belangrijkste onderdelen van de BDX opdrong aan het bedrijf Beherman-Demoen van Joseph Léon Beherman. Zoals we konden zien, waren beide mannen lid van de Cercle des Nations. Om het contract voor de bouw van de pantservoertuigen binnen te kunnen rijven, richtte Boas met ASCO de nv Belgian Mechanical Fabrication (BMF) op. Beheerders waren Boas en jawel de advocaat Xavier Magnée. De slag om de pantservoertuigen woedde in volle hevigheid, en hier en daar werden ongeregelheden opgemerkt. Beherman deed trouwens zijn beklag over de gang van zaken, maar Vanden Boeynants wist een verzoening tussen Beherman en Boas te bewerkstelligen. Vanden Boeynants wist bovendien meesterlijk het Hoog Comité van toezicht zand in de ogen te strooien. In 1980 besliste de regering Martens II het pantsercontract met BMF definitief goed te keuren. Reeds in mei van dat jaar vertoonden de voertuigen van ASCO defecten. Beherman wees meteen zijn onderaannemer als schuldige aan. In 1981 moest de luchtmacht de BDX uit de dienst verwijderen wegens te grote defecten. Zie bio Paul Vanden Boeynants, in: Archief Walter De Bock.

Cardinale op de ledenlijst³³⁸. Robert Ziegler was naast beheerder van zijn bedrijf ook voorzitter voor België en het Groot-Hertogdom Luxemburg in de Zwitserse Kamer van Koophandel. Ridder Emmanuel Coppieters de ter Zaele, professor aan de Universiteit van Antwerpen, vertegenwoordigde het Koninklijk instituut voor Internationale Relaties waarvan hij algemeen directeur was. Ook enkele Britse procureurs van het Supreme Court of Judicature waren lid: Thomas Edward Davies en Hector Alexander Morini. Naast de reeds vermelde advocaat Xavier Magnée vinden we ook Thierry Moreau de Melen terug, André Mussche, advocaat aan de balie van Brussel Nery-Charles Leclercq en markies Fabrizio Massoni, advocaat bij het Hof van Beroep. Raymond Lhonneux was voorzitter van de Kamer van Koophandel en Industrie te Antwerpen, Emile Libert adjunct algemeen beheerder van het Institut Géographique National, Philippe Schepens³³⁹ was dan weer een arts gespecialiseerd in doofheid en secretaris-generaal van de World Federation of Doctors Who Respect Human Life. Ook enkele militairen bevolkten de Cercle: Andre le Maire (officier piloot), ridder Baudouin Ruzette (officier van de gepantserde cavalerie) en majoor Erick Vanlaeke (majoor van de gendarmerie). Raoul Mollet toen voorzitter van het Belgisch Olympisch Comité was tevens secretaris-generaal van de Conseil International du Sport Militaire.

Ook de kabinetschef van de koning baron Paulus de Châtelet was lid van de Cercle des Nations, naast enkele andere politieke figuren graaf Yves du Monceau de Bergendal (senator en burgemeester van Ottignies- Louvain-la-Neuve), baron Papeians de Morchoven ereambassadeur van de koning en oud-minister Jacques Van Offelen. Papeians de Morchoven was ook voorzitter van de Club International Château Sainte Anne, waarvan baron A. Greindl beheerder en secretaris-generaal was. Die laatste was eveneens lid van de Cercle des Nations. Yves de Hennin de Boussu Walcourt vertegenwoordigde als secretaris-generaal dan weer de Cercle Royal Gaulois.

Naast de in de lijst (zie bijlage) reeds opgenomen uitgeverijen waren ook Action Press vertegenwoordigd, via zijn beheerder Christian Tavernier³⁴⁰, Free Press Graphic met ridder Emmanuel de Theux de Meylandt et Montjardin en natuurlijk l'Eventail met zijn afgevaardigd beheerder Charles Verpoorten. Ook NEM (Nouvel Europe Magazine) was

³³⁸ Behoorde tot het anticommunistische spionagenetwerk van pater Felix Morlion, die in de naoorlogse periode correspondent was voor de CIA. Zie: Walter De Bock, De mooiste jaren van een generatie, EPO, Berchem, 1982, p. 52.

³³⁹ Eén van de stichtende leden voor het leven van de Cercle des Nations. De World Federation sprak zich onomwonden uit tegen abortus en euthanasie.

³⁴⁰ Het blad waarin Paul Vanden Boeynants naar hartelust propaganda kon voeren. Zie later meer hierover in het deel over Renifleurs.

vertegenwoordigd door Edmond Nerinckx, oprichter in 1977 van de European Press Association. Dit was een pers- en documentatiecentrum dat beheerd werd door NEM en CIDEP (de uitgeverij van NEM onder leiding van de Bonvoisin)³⁴¹. Tot slot was ook de journalist van La Libre Belgique Alfred Sluse lid van de Cercle, net als de vice-voorzitter in Griekenland van de Paneuropese Unie, dr. Pan V. VANDOROS³⁴².

De Cercle des Nations was een dermate uiterst rechtse, anticommunistische, katholieke en aristocratisch elitaire club, dat het lidmaatschap ervan niet onschuldig was. Herinneren we bovendien aan de strenge toetredingsvoorwaarden, waarbij de beslissing van de bevoegde raad bovendien niet moest worden gemotiveerd. Men kon met andere woorden geruisloos gelijkgestemde zielen samenbrengen, zonder hierbij enig openlijk statement te moeten verkondigen. Het hoeft echter geen betoog dat we dat statement kennen. De parallellen met de “ondergrondse” Europeïstische organisaties zijn te opvallend. Het gaat in beide gevallen steeds om een conservatieve, katholieke industriële/financiële elite en de aristocratie. Ook valt op dat in beide gevallen vele leden tot de nieuwe adel behoren. Die parallellen kunnen geen toeval zijn, en tonen opnieuw een uiterst rechtse tendens achter de schermen van de Europese eenmaking met als enig doel: *l'Europe sera de droite ou ne sera pas!*

³⁴¹ Harold De Beuf, *Het Front de la Jeunesse, zondebok, privé-militie of... ?*, Universiteit Leuven, faculteit rechtsgeleerde, onuitgegeven licentiaatverhandeling, 1982, p. 3.

³⁴² Verder aangeduid in het ledenboekje als schrijver.

5. *Het web van Florimond Damman*

Dat was dus de entourage waarin de florissante Florimond Damman vertoefde, door zijn vrienden kortweg Flori genoemd. De kennissenkring van Damman was groot, en hijzelf beweerde over een fichebak van meer dan 2000 invloedrijke personen te beschikken³⁴³. Men kan Florimond zelf echter bezwaarlijk tot de hoge elite van de grootindustrie en het grootkapitaal rekenen, maar hij was een uitmuntend spreker en lobbyist. Zijn principe was om op zoveel mogelijk reünies tussen te komen, en zodoende werd hij al gauw de verplichte *invité* op alle reünies die de eenmaking van Europa als doel hadden. Zijn credo “*l’Europe sera de droite ou ne sera pas*” werd dan ook door al zijn geestelijke broeders gedeeld. Of beter gezegd, de doelstelling van Damman om het christelijke conservatieve rechts met het gelaïciseerde rechts te unificeren, maakte die eensgezindheid vanzelfsprekend.

Naast zijn buitenlandse vrienden verzamelde Damman zoals al bleek ook een opmerkelijke entourage uit de Belgische aristocratie en het bedrijfsleven. Zoals hoger al vermeld vinden we in het directiecomité van AESP Bernard de Marcken de Merken terug en Alain de Villegas. Die connecties zijn erg belangrijk. Noteren we immers het feit dat Damman geen enkel vast inkomen had. Hij zou zich voor en na de oorlog met immobiëlen hebben bezig gehouden en tijdens de oorlog zoals hoger reeds vermeld een bar/dancing hebben uitgebaat. Na de oorlog vinden we geen concrete sporen van bedrijfsactiviteit terug³⁴⁴. Hij leefde als het ware van het in contact brengen met elkaar van zijn belangrijke vrienden, in de hoop om als bemiddelaar in allerhande deals die beide partijen dan sloten, een deel van de commissies op te strijken. Het is hier dat we Damman terugvinden als administrateur in diverse verenigingen van Bernard de Marcken de Merken en onder meer in het project rond Keerbergen (nv. Le Grand Veneur) dat getransformeerd moest worden in een gigantisch “Europees” vrijetijdscentrum³⁴⁵. Interessant “detail” is dat Le Grand Veneur in 1962 dienst deed als één van de hoofdkwartieren van de Organisation Armée Secrete (OAS). Na de akkoorden van Evian waren heel wat OAS-strijders naar het buitenland gevlucht, onder meer naar België. Maar we wijken af. Over de OAS hebben we het later nog in zowel het

³⁴³ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité, Brussel*, Phébus, mars 1985, p. 12.

³⁴⁴ Zie bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

³⁴⁵ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, p. 13.

hoofdstuk over de stay-behind (deel II) en in deel III wanneer we Emil Lecerf onder de loep nemen³⁴⁶.

Behalve zijn deelname aan talloze conferenties en Europese reünies, organiseerde Damman zelf ook diners en conferenties die belangrijke figuren moest laten samenkomen, namelijk zijn “Charlemagnediners”. In de zaal zat het *crème* van rechts conservatief Europa, op de tribune mannen die in de loop van de politieke geschiedenis op één of andere manier grote invloed zouden verwerven: Raymond Barre (rechterhand van Giscard d’Estaing), Fraga Iribarne, Sanchez-Bella (minister van toerisme in Spanje), Otto von Habsburg, Antoine Pinay etc. Het was trouwens op één van die diners dat Damman door zijn goede vriend Alain de Villegas in contact werd gebracht met Bernard de Marcken de Merken. Uit die ontmoeting zou één van de grootste financiële oplichtingszaken van Europa voortvloeien³⁴⁷. Die zaak (Renifleurs) kwam echter pas aan het licht na de dood van onze “globetrotter” Damman.

De Charlemagnediners van Damman waren berucht en besproken, en Damman koppelde die wel eens vaker aan een meeting van de AESP waarin diverse notoire gastsprekers de toon zetten. Het 18de Charlemagne diner bijvoorbeeld vond plaats op 18 februari 1974, ter ere van Giovanni Malagodi, voorzitter van de Italiaanse liberale partij en vice-voorzitter van de Liberale Internationale. De volgende dag vond de 8ste Assemblée du Chapitre de l’AESP plaats. Brian Crozier gaf een exposé over “l’Europe devant l’emprise soviétique” en Paul Vankerkhoven over “La subversion”.

Op 22/2/1974 schreef Damman hierover een nota aan Violet³⁴⁸:

- *La réunion a été fort bonne et tout à fait dans la ligne politique qui est la nôtre;*
- *Poursuite de notre campagne pour la libre circulation des hommes et des idées tant à l’est qu’à l’ouest ;*
- *Entamer une campagne en faveur du maintien des forces USA en Allemagne ;*

³⁴⁶ Jean-Marie Curutchet, *Je veux la tourmente*, Paris, 1973, p. 143. Kapitein Curutchet was één van de OAS-leiders, paramilitair en parachutist van opleiding. Hij vermeldt in zijn “geschiedenis” over de OAS hoe hij deze riante villa huurde van een Belg die goede relaties had met de politie in Brussel.

³⁴⁷ Het betreft hier de zaak “Renifleurs” uit 1976-1978. In de epiloog wordt deze zaak haarfijn uit de doeken gedaan omdat via deze aparte invalshoek het complexe kluwen van de allianties zoals hier rond de figuur Damman beschreven, opnieuw worden bevestigd en bovendien verbreed tot directere banden met het politieke establishment.

³⁴⁸ Nota van Damman aan Violet, 22/2/1974, bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

- *Proposition de Brian Crozier d'une campagne qui donnerait la frousse aux Européens ;*
- *Unanimité sur le fait que l'Europe est en grand danger et que son union politique est le seul moyen de lui donner une identité et un interlocuteur valable tant vis-à-vis des USA au sein de l'OTAN que sur le plan international.*

Florimond Damman bleek dus overal tussen te zitten, en gelukkig voor de onderzoeker was hij niet alleen een begenadigd spreker, maar hield hij er ook een intense schriftelijke correspondentie op na. Briefwisseling met onder meer Jacques Parodi, Jean Violet, Roland De Roover, Yves Guérin-Serac, Paul Rohr, Lothar Lohrisch (Portugese inlichtingendienst PIDE), Marcel Collet, René-Louis Picard, Alain Contini, Jean-Raymond Frugier, dr. Pan Vandoros, John Biggs-Davison, Sanchez-Bella, Alain de Villegas en vele anderen onthult ons niet alleen de extreme standpunten van Damman, maar bovendien de vele connecties die hij had.

Met René-Louis Picard bijvoorbeeld bevinden we ons middenin het elitaire Britse instituut Wilton Park. Na haar oprichting in 1944 waren echter in diverse andere Europese landen gelijkaardige Wilton-groepen ontstaan. Zo was Sanchez-Bella voorzitter van de Amis espagnoles de Wilton Park en Jacques Jonet vice-voorzitter van de Société Internationale des Amis de Wilton Park³⁴⁹. Ook Jean Violet en Carlo Pesenti waren er lid van en Damman bezocht diverse bijeenkomsten van die elitaire club³⁵⁰. Wilton Park verbond zichzelf met de idee van een Europese constructie, die vanzelfsprekend van rechtse signatuur moest zijn.

John Biggs-Davison

Een andere Britse connectie van Damman brengt ons dan weer middenin de Britse politieke scène. John Biggs-Davison geboren in 1918 in Groot-Brittannië als zoon van een legermajoor, werkte zich op tot één van de belangrijkste en invloedrijkste conservatieve Britse politici. In 1956 werd hij verkozen als Conservative British MP voor Chigwell en vanaf 1974 zetelde hij als MP voor Epping Forest tot aan zijn dood in 1988³⁵¹. In 1963 werd hij internationaal vice-president van de l'Union Paneuropéenne en nam in die hoedanigheid in 1966 deel aan het laatste congres van de l'Union

³⁴⁹ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, pp. 39-40.

³⁵⁰ Zie bio Florimond Damman, waarin hij gewag maakt van zijn aanwezigheid op diverse meetings van Wilton Park onder leiding van Picard.

³⁵¹ Bio John Biggs-Davison, in: Archief Walter De Bock.

Paneuropéenne onder Coudenhove-Kalergi te Wenen. Naast onder meer Nothomb hield ook hij een toespraak. In 1972 werd hij levenslang lid van de AESP. We vinden hem ook terug als lid van LECE³⁵² en van het British Council of European Movement. Hij nam in 1973 deel aan het 12de Charlemagne diner van Damman waar Otto von Habsburg een toespraak hield. De volgende dag nam hij deel aan de vergadering van de AESP in de zalen van de Cercle des Nations. In het ledenboekje van de Cercle uit 1980-81 staat hij trouwens vermeld als lid³⁵³. Nog in 1974 nam hij deel aan het congres van CEDI te Madrid. Sir John Biggs-Davison stond bekend als een uiterst katholiek en conservatief politicus³⁵⁴.

Hij was een al even grote “globetrotter” als Damman, maar vooral opmerkelijk is dat we hem ook in de Belgische scène aantreffen, zoals uit volgende anekdote blijkt. In november 1971 stuurde hij een artikel naar Europe Magazine, dat in januari 1972 echter nog steeds niet verschenen bleek te zijn, terwijl de “twijfelachtige” Enoch Powell³⁵⁵ wel aan bod kwam. Biggs-Davison meldde dit aan Damman, die op zijn beurt zijn beklag deed bij Jean Violet, die hem beloofde om baron de Bonvoisin hierover aan te spreken. In zijn typische schrijfstijl lezen we het volgende:

Brief van 29/1/1972 van Damman aan Violet

“J’ai été invité par Europe Magazine au diner-débat par le Lyons de Bx en l’honneur d’Enoch Powell. J’ai appris que vous étiez venu à Bx pour assister au déjeuner offert par Benoit de Bonvoisin en son château près de Namur. Powell est néfaste aux objectifs que nous poursuivons. Mon ami Luc Beyer s’est livré avec moi à un véritable tir de barrage contre Powell. Europe Magazine marche vraiment à contre-courant. Il y a 2 mois le député Biggs-Davison a fait parvenir un article à l’EM qui n’est toujours pas publié.”³⁵⁶

³⁵² *Ligue Européenne de Cooperation Economique, La LECE – 1946-1969*, Membre fondateur du Mouvement Européen, Brussel, 1969, p. 32, in: Archief Walter De Bock.

³⁵³ Ledenboekje van de Cercle des Nations 1980-1981, in: Archief Walter De Bock.

³⁵⁴ Andrew Marr, “In memoriam Sir John Biggs-Devison”, in: *The Times*, London, 19/9/1988.

³⁵⁵ Enoch Powell was MP voor de Tory-partij en gekend om zijn extreem-rechtse standpunten inzake multiculturalisme, immigratie, en de toetreding van Groot-Brittannië tot de EEG. Als Eurocepticus was hij bij Damman en Luc Beyer de Rycke duidelijk niet geliefd. Bovendien ondermijnde hij het discours van de protagonisten uit het netwerk door de Koude Oorlog in vraag te stellen. Volgens Powell bestond er geen reële dreiging van de Sovjetunie ten aanzien van de Atlantische wereld. De machtspolitiek van de VS daarentegen vormde dan weer wel een reële bedreiging voor het behoud van de Britse hegemonie. Zie: Norman Shrapnal en Mike Phillips, “Enoch Powell, An Enigma of awkward passions”, in: *The Guardian*, 9 februari 1998.

³⁵⁶ Bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

Deze anekdote geeft alvast een voorproefje wat ons in het derde deel *Les Belges* te wachten staat. Eén ding was een feit: Dammans internationale contacten waren onlosmakelijk met zijn Belgische entourage verbonden. Zijn Europese engagement stond hierin evenwel centraal. Een naam die hier al verschillende keren opdook en ook in deze brief van Damman aan Violet een belangrijke plaats kreeg toebedeeld, is Luc Beyer de Rycke. Een korte duiding van die figuur illustreert opnieuw de diversiteit van de vertakkingen in het netwerk.

Luc Beyer de Rycke

Luc Beyer de Rycke werd geboren in 1933 te Gent als Franssprekende Vlaming. Hij was (is) van onverholen extreem rechtse signatuur. In 1961 werd hij lid van de Parti Indépendant van Sneyers d'Attenhoven, samen met Piron, Valentijn, Georges de Lovinfosse... en Damman³⁵⁷. In 1970 werd hij lid van het erecomité van de Cercle des Nations. In 1971 was hij beheerder van de vzw Société Pierre Teilhard de Chardin, en volgde hiermee Marcel De Roover op.

Luc Beyer de Rycke laveerde tussen zijn politieke activiteiten en zijn journalistieke werk voor de RTBF. Daarnaast was hij ook redactielid van *L'Eventail*, het blad van de Cercle des Nations. In 1979 nam hij ontslag bij de RTBF (hij hield in 1975 onder meer een toespraak voor CEPIC over de bedenkelijke objectiviteit van de RTBF-verslaggeving), maar bleef actief in de geschreven pers: *Le Courrier de Gand*, *La Semaine de Bruxelles* en *La Dernière Heure*.

Dat hij een uitgesproken Gaullist was, wordt geïllustreerd door het feit dat hij stichter en beheerder was van het in 1976 opgerichte Cercle d'Etudes Charles de Gaulle. Zoals zovele leden van het eerste uur van de Parti Indépendant, stapte ook Luc Beyer de Rycke later over naar de liberale PRL. Dat hij echter ook als katholiek kan bestempeld worden, getuigde dan weer zijn functie als beheerder van de vzw Internationaal Hulpbetoon van Caritas Catholica, van 1977 tot 1992.

Het hoeft niet te verbazen dat een dergelijk figuur ook opdook in de Europese organisaties zoals MAUE (als ondervoorzitter tezamen met Paul Vankerhoven en generaal Robert Close) en als lid van de Presidentiële raad van de internationale Paneuropese Unie (dit vanaf 1981, toen reeds enkele jaren onder het voorzitterschap van

³⁵⁷ Anne Maesschalk, "Front de la Jeunesse: een extreem-rechtse privé-militie, in: Walter De Bock (ed.), *Extreem-rechts en de Staat*, Berchem, pp. 165-166.

Otto von Habsburg)³⁵⁸. Tot slot willen we hier nog vermelden dat Luc Beyer de Rycke van 1980 tot 1986 Europarlementslid was voor de PRL, alwaar hij zich in die functie in maart 1981 liet opmerken, toen hij in het Europees Parlement weigerde één minuut stilte in acht te nemen voor de slachtoffers van de dictatuur van generaal Pinochet in Chili³⁵⁹.

Het “Europeïstische” web van Damman was dus erg grillig, veelzijdig en leidde wel vaker naar uiterst rechtse figuren die op de één of andere manier invloedrijke functies bekleedden. Dankzij zijn briefwisseling kon de complexiteit van die netwerken in kaart worden gebracht. Daaruit blijkt echter ook de enorme bedrijvigheid van Damman in het voorbereiden van programma’s, speeches en activiteiten, waarmee hij zichzelf inderdaad incontournable maakte. Op gezette tijden werd uitvoerig met de ene of andere correspondent van gedachten gewisseld. Die briefwisseling leert ons alvast waarmee de ondergrondse Europeïstische organisaties zich concreet bezighielden: de strijd aangaan tegen alles wat links was in Europa.

Brief van Damman aan Jean-Raymond Frugier, dd. 9/7/1972³⁶⁰:

“La gauche s’organise solidement pour dominer l’édification de l’intégration européenne et prendre en main tous les rouages qui doivent y mener. Mr. Mansholt, socialiste néerlandais, actuel président de la Commission des CE, démissionne de sa présidence en janvier ’73 pour prendre la direction et structurer à l’échelle européenne un parti socialiste européen. Ce parti à déjà l’agrément de tous les partis socialistes de l’Europe, avec comme objectif de nous mener, tous, par étapes successives vers une Union Européenne de Brest à Vladivostok, c’est-à-dire une Europe dont la capitale serait Moscou. Les premières étapes de cette évolution socialiste est la reconstruction du Front Populaire en France et la politique de Willy Brandt en Allemagne qui préparent l’un et l’autre le glissement vers le marxisme intégral.”

“Le Centre-droite manque totalement de liaison internationale, sur le plan européen il est divisé. Dans certains pays la Démocratie Chrétienne et le Parti Liberal ont des ailes de gauche très avancées. Ces partis agissent sans cohésion,

³⁵⁸ Bio Luc Beyer Derijke, in: Archief Walter De Bock.

³⁵⁹ *Le Soir*, 16/5/1981.

³⁶⁰ Brief Damman aan Frugier, 9/7/1972, bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

en ordre dispersé et souvent contradictoire. Leurs partisans hésitent à prendre position, ont crainte d'exprimer leurs idées parce qu'ils se croient isolés. Ils obéissent à des directives sur lesquelles ils sont mal informé et apportent souvent, sans réaliser la portée de leurs actes, une contribution certaine à cette 'démagogie' devenue même pour le centre-droite, le compagnon électoral de la démocratie, qui de ce fait ne se survit que bien péniblement. Il ne faut pas que cette 'démagogie' devienne aussi le compagnon fidèle de la construction européenne et elle en est devenue la règle dominante."

Er werd hoger al op gewezen dat Florimond Damman zijn actieradius zoveel mogelijk trachtte uit te breiden door enerzijds het oprichten van verenigingen, anderzijds door zijn lidmaatschap in andere reeds bestaande verenigingen. Bij sommigen ervan kondigde zich al een Atlantistisch engagement aan. We denken hierbij aan de Association Atlantique Belge, opgericht in 1961 en met als doel³⁶¹:

- *Het bevorderen van de uitstraling van de westerse beschaving zowel in België als tussen de Atlantische staten en dit ten aanzien van derden.*
- *Het bevoordelen van nationale groepen in de Atlantische wereld die als maar groter en solidair wordt.*
- *Het verzekeren van een nauwe coördinatie tussen de activiteiten van de leden en het verzekeren van hun samenwerking met buitenlandse en internationale organismen die eenzelfde actie nastreven of wiens activiteiten eenzelfde sociaal doel nastreven.*
- *Het ondernemen van alle mogelijke activiteiten om dit doel te bereiken.*

De Association Atlantique Belge was lid van de Atlantic Treaty Association³⁶². Anno 1967 waren erevoorzitter: Paul-Henri Spaak, burggraaf Paul van Zeeland, Arthur Gilson en Jean Rey. De administratieve raad had als voorzitter Robert Nieuwenhuys; als vice-presidenten: Jacques-Henri Pirenne, J. de Villers Grand-Champs en Pierre Ugeux,

³⁶¹ Zie Belgisch Staatsblad, 8 maart 1962, p. 411. De vzw werd opgericht door Georges Hermans, advocaat en adm. van het Comité Belge pour l'Institut Atlantique Gustave Kestelin, griffier prov. Brabant, voorzitter van het Comité Belge pour l'Institut Atlantique Robert Nieuwenhuys, voorzitter van de Association Belgo-Européen pour la Communauté Atlantique Pierre Ugeux, adm. van de Association Belgo-Européen pour la Communauté Atlantique Jean de Villers Grand Champs, doctor in de rechten, secr. gen. van het Comité Belge pour l'Institut Atlantique.

³⁶² Le Monde Atlantique. Regards et dialogues. Etudes et commentaires, publication officielle de l'Association Atlantique Belge, jan-febr 1967, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeven, AA 1987, SOMA.

secretaris-generaal was Alice Chèramy. Onder de leden herkennen we Emmanuel Coppieters, Florimond Damman, generaal baron del Marmol, baron Jean Papeians de Morchoven, Roland De Roover en Jack de Spirlet. Kortom, alweer heel wat kompanen uit de Cercle des Nations.

Maar ook binnen dergelijke organisaties zag Damman het linkse spook opduiken. Zo lezen we in zijn notities, na het bijwonen van een colloquium van de Jeunes de l'Association Atlantique Belge te Brugge op 22 november 1970, het volgende:

“Certains administrateurs de l'AAB sont eux-mêmes sous l'influence de la subversion soviétique. - Nicolas de Kerchove reste partisan de la politique étrangère larmoyante du ministre Harmel et de ses aventures à l'Est. - Général baron del Marmol: excellent. - Mlle Chèramy: muette comme une carpe. Recteur Brugmans: prise de position plein de contradictions.”³⁶³

We laten Damman hier voor een laatste keer in dit eerste deel uitvoerig aan het woord. Op 8 mei 1974 vond te Parijs een reünie plaats waar naast Damman ook Otto von Habsburg, père Dubois, Vittorio Pons, Jean Violet, François Vallet en generaal Vanuxem aanwezig waren. De reünie kreeg als titel “La bataille de l'Europe contre la subversion soviétique”. Het discours van Damman was door hemzelf netjes opgetekend³⁶⁴.

Damman stelde tijdens die bijeenkomst dat de Sovjet-Unie er zowel direct als indirect in slaagde om Europa in haar richting te sturen. Er was enerzijds een publieke desinteresse die er voor zorgde dat de bevolking niet langer beseftte welk verenigd Europa hen te wachten stond. Anderzijds maakten de linkse partijen gebruik van die desinteresse om zich grondig te structureren en de nationalisering van de bedrijven en de fusie van de vrije economieën met de geëtatiseerde Sovjet-economieën voor te bereiden. Links streefde met andere woorden naar een collectivistisch Europa onder leiding van Moskou.

Bovendien werd de Europese Gemeenschap volledig geblokkeerd, wat Damman als één van de objectieven van de Sovjets aanzag. De Gemeenschap werd ondermijnd binnen al haar instellingen, verdeeld door haar interne tegenstellingen en het volledige gebrek aan

³⁶³ Notities Damman, dd. 22/11/1970, in: Archief Walter De Bock.

³⁶⁴ Discours van Damman gehouden op de reünie te Parijs, 8/5/1974, bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

solidariteit tussen de partners. De reactie van de Europese Gemeenschap op de petroleumcrisis was tekenend volgens Damman:

“Désorientée par la crise du pétrole, de l’énergie et des matières premières qu’elle aurait pu prévoir elle n’a proposé aucune solution pratique pour y remédier. La Commission des CE panique dans la plus grande confusion. C’est un des objectifs des Soviétiques d’immobiliser la Communauté Européenne.”

Ook binnen de NAVO, volgens Damman het enige behoorlijke schild voor de veiligheid van de Westerse wereld, zag hij tekenen van een bedreiging van de cohesie. De Sovjet-Unie trachtte de Europese staten tot een vijandige houding ten aanzien van het Amerikaanse beleid te bewegen waardoor de Verenigde Staten hun troepen uit Duitsland zouden terugtrekken. Dit zou de poort openzetten voor een Russische invasie. Volgens Damman was de kans groot dat een dergelijke invasie niet eens nodig was:

“... car il sera bientôt possible, si nous laissons s’altérer la situation sans réagir, que cette invasion ne sera même plus nécessaire, chacun de nos pays étant de plus en plus touché par la subversion s’offrira bientôt de lui-même à la tutelle soviétique.”

Communistische troepen zouden Italië kunnen binnenmarcheren vanuit Joegoslavië. Duitsland zou eengemaakt worden, de grote droom van het Duitse socialisme, onder auspiciën van Moskou. Het Front Populaire in Frankrijk zou geïnstalleerd worden en meteen de militaire bescherming vragen uit de Sovjet-Unie.

“Cette brève analyse n’est pourtant pas pessimiste, elle est inquiétante mais nous devons voir le danger en face pour pouvoir le combattre et gagner notre bataille de l’Europe et nous gagnerons cette victoire si nous en avons la volonté. Pour cela nous devons nous organiser en profondeur et c’est pour cela que nous avons pris l’initiative de cette réunion. Nous avons un programme, nous devons former des cadres pour réunir autour de programme le plus d’adhérents possible et pour cela nous devons ... les organes de l’information.”

Dit discours was tekenend voor heel het netwerk van netwerken waarin Damman circuleerde. De boodschap was duidelijk. Het rechtse kamp moest zich dringend beter gaan organiseren om de strijd tegen de linkse (Sovjet) subversie aan te binden. De instrumenten daarvoor waren, althans volgens Damman, niet meer en niet minder de

overtuigingskracht van het woord en een zo uitgebreid mogelijk netwerk van gelijk gestemde zielen.

6. Conclusie

Met Florimond Damman en de Europeïstische organisaties ter rechterzijde van het politieke spectrum, namen we een bad in het naoorlogse Europa dat zich opmaakte voor een economische en politieke integratie. We focusten evenwel hoofdzakelijk op het ondergrondse verhaal. Dat verhaal reveleerde een uiterst rechtse, conservatieve tendens binnen de Europese constructie, die echter voor het grote publiek nauwelijks zichtbaar was. Het staat buiten kijf dat het credo *l'Europe sera de droite ou ne sera pas* door alle protagonisten uit het netwerk werd gedeeld, maar zelden zo expliciet ook in de mond werd genomen.

Een aantal kenmerken typeerden nagenoeg alle hoofdrolspelers in dit verhaal:

- een rabiaat anticommunisme en antisocialisme
- een latent en soms expliciet extreem-rechts gedachtegoed
- promoten van een dominante christelijke en Westerse cultuur
- een misprijzen voor de parlementaire democratie
- de macht exclusief gereserveerd voor de neo-aristocratie

Dit is in een notendop tevens de essentie waarvoor Coudenhove-Kalergi stond. Zijn erfenis in de gedaante van de Paneuropese Unie was dan ook bepalend voor het karakter van de naoorlogse Europeïstische organisaties en inspireerde diepgaand het discours van de protagonisten uit het netwerk.

Met de Paneuropese Unie zagen we hoe in het interbellum de Europese eenmakingsgedachte gemonopoliseerd werd door Coudenhove-Kalergi, die alles in het werk stelde via talloze congressen en publicaties om zijn stempel te drukken op het toekomstige Europa. De Koude Oorlog zou echter decennia lang zijn Europese constructie, althans geografisch gezien, onmogelijk maken. Na de oorlog verdween de Paneuropese Unie trouwens meer en meer in de schemerzone en werd als organisatie niet eens officieel door de European Movement erkend. Coudenhove-Kalergi zelf verdween gaandweg op het achterplan en moest de fakkel doorgeven aan een nieuwe protagonist achter de schermen van de Europese constructie: met name Otto von Habsburg.

Deze erfgenaam van de laatste keizer van het Oostenrijks-Hongaarse rijk werd één van de meest invloedrijke en drijvende krachten achter een door het netwerk gewenste constructie van een rechts Europa.

In de ondergrondse Europeïstische organisaties vormde Florimond Damman de intermediaire figuur bij uitstek, die de *jetset* van Europa samenbracht op talloze diners,

congressen en andere activiteiten. De organisaties waarin hij zetelde zoals MAUE, CEDI en de AESP waren niet alleen nauw gelieerd aan Otto von Habsburg, maar ook aan andere figuren uit de top van het Europese politieke en zakelijke bedrijf. Die contacten leidden ons steevast naar de uiterst rechtse en ultra-katholieke scène in Europa: Franz Josef Strauss, Sanchez-Bella, Giulio Andreotti, Carlo Pesenti, Antoine Pinay... en niet het minst de Franse advocaat Jean Violet met wie Damman zo een succesvolle tandem vormde. Ieder van die figuren voerde ons via hun eigen kanalen naar andere netwerklijnen, hetzij die rond Opus Dei en het Vaticaan, hetzij die van de inlichtingendiensten, de Cercle Pinay en andere obscure organisaties, of zoals in het geval van Damman en zijn Cercle de Politique Etrangère naar de harde kern van het naoorlogse Belgische extreem-rechts.

Een opmerkelijke plaats in dit kluwen van organisaties nam de Belgische private club Cercle des Nations in. Weliswaar opgericht als luxueuze ontmoetingsplaats voor de invloedrijke economische elite van België, telde de Cercle ook enkele opmerkelijke internationale leden, en verliepen sommige van haar activiteiten opvallend parallel met die van de AESP.

Wat in dit eerste deel werd geschetst, was dan ook een Europa vanuit een *underground* perspectief, waarin diverse organisaties zich achter de schermen trachtten in te zetten voor een rechts Europa. Hieruit bleek alvast een netwerkvorming die veel verder reikte dan alleen een industriële/financiële elite, en waarin niet zelden intellectuelen, academici, politici en inlichtingenagenten het voortouw namen.

In het volgende deel gaan we nog een stap verder en verbreden het Europese perspectief naar dat van het Atlantisme, een stroming die in de Europese constructie een diepgaande invloed uitoefende, en tot een beter inzicht leidt voor wat de filières van de protagonisten betreft.

DEEL II

EUROPA: EEN ATLANTISCH VERHAAL

Inleiding

Het web van Damman leidt ons veel verder dan alleen het Europeïstische verhaal *an sich*. Via de aan Florimond Dammans organisaties gelieerde protagonisten en hun eigen netwerkclusters komen we terecht in een Atlantisch verhaal. Zelfs de officiële spreekbuis voor de Europese integratie, met name de European Movement (EM), was in hoge mate geïnstigeerd door Amerikaanse belangen.

In dit tweede deel komt de European Movement het eerst aan bod. Niet alleen haar ontstaansgeschiedenis wordt belicht, maar ook de belangrijkste medespelers en hun allianties met de industriële/financiële sector. Dit brengt ons onvermijdelijk bij LECE, één van de medeoprichters van de EM, die met haar supranationale structuur en een quasi exclusieve focus op het economische een grote rol speelde in het debat rond de Europese politieke integratie.

Dit debat werd evenwel hoofdzakelijk achter de schermen gevoerd. Een politieke integratie, datgene dat de *founding father* van de Europese Unie, met name Jean Monnet werkelijk ambieerde, werd lange tijd voor het grote publiek verborgen gehouden. In het hoofdstuk *Un coup d'état in slow-motion* gaan we dieper in op die strategie van Monnet.

Het Atlantische verhaal breekt pas echt helemaal open wanneer we bij de Bilderberggroep zijn aanbeland. Een mondiale industriële/financiële elite organiseerde zich in alle discretie om zich te buigen over de te volgen economische weg. Een politiek eengemaakt Europa vormde één van de belangrijke instrumenten tot de verwezenlijking van hun doel. Met Bilderberg moeten we ook de Trilaterale Commissie bespreken, die de Atlantische as opentrok tot een triumviraat met Azië.

Het Atlantische verhaal zou evenwel niet compleet zijn zonder stil te staan bij een waaier aan anticommunistische think-tanks, die gedurende de Koude Oorlog het levenslicht zagen en vertakkingen hadden over de hele wereld. Die think-tanks vormden het forum waarop de VS een psychologische oorlog met de Sovjetunie uitvochten. De

apocalyptische toon waarmee het anticommunisme in die think-tanks werd beleden, sloot nauw aan bij het discours van de harde kern van de Europeïstische organisaties. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat we er enkele oude bekenden tegenkomen.

Tot slot duiken we via die think-tanks in het meest obscure gedeelte van het Atlantische verhaal: met name die van de stay-behind netwerken. Met het uitbreken van de Koude Oorlog en de scheiding van Europa in een Oost- en Westblok leefde in de Atlantische wereld – en niet het minst bij de inlichtingendiensten – de angst voor een Derde Wereldoorlog. In essentie ging het om angst voor de uitbreiding die het communisme kon nemen, zowel in Azië en Latijns-Amerika, later ook in Afrika en de rest van de niet Westerse wereld.

Maar men was vooral bang voor een communistische infiltratie in Europa en de VS. In de VS werd met het McCarthyisme elke mogelijke opstoot van het communisme met harde hand in de kiem gesmoord. Europa daarentegen was problematisch. Het grensde immers aan het zo gevreesde communistische blok. Via de CIA, de NAVO en de diverse West-Europese overheden werd vervolgens een uiterst geheim ondergronds paramilitair net uitgebouwd, dat een mogelijke Sovjetinvasie tijdig moest kunnen onderscheppen.

Die geschiedenis ontspoorde echter, maar kon tot op de dag van vandaag nooit ten gronde worden achterhaald wegens de weigering van de CIA en NAVO tot inzage in de archieven. Met de stay-behind komen we in het vaarwater terecht van de terroristische golven die Europa decennia lang teisterden.

Op het eerste gezicht lijkt het verband met de Europese constructie hier ver te zoeken, en zeker met die van de Europeïstische organisaties. Een feitelijk en aantoonbaar verband is er inderdaad ook niet, maar ideologisch overlappen beide elkaar. Met de stay-behind werd het credo *l'Europe sera de droite ou ne sera pas* op een wel erg doorgedreven wijze in de praktijk gebracht. De excessen van dit paramilitaire netwerk overstegen ruimschoots wat een Florimond Damman onder zijn credo verstond. Toch kunnen zij in deze *histoire longue durée* van het anticommunisme niet ontbreken, noch in dit deel over Europa als Atlantisch verhaal.

De vijf thema's in dit tweede deel: de European Movement/LECE, een *coup d'état in slow-motion* van Jean Monnet, de Bilderberggroep/Trilaterale Commissie, de anticommunistische think-tanks en de stay-behind zijn niet willekeurig gekozen. In alle

vijf thema's kon de betrokkenheid en zelfs stuwende kracht van de Amerikaanse inlichtingendiensten (lees: CIA) worden aangetoond.

Kortom, de naoorlogse Europese constructie is niet zozeer een Atlantisch verhaal omdat een deel van de erin betrokken protagonisten hun blik op Amerika richtten, maar juist omgekeerd, omdat Amerika en haar inlichtingendiensten Europa nauwlettend in het vizier hielden.

1. De European Movement (EM)

De European Movement was de officiële beweging waarbinnen over de Europese constructie uitvoerig werd gedebatteerd. Opmerkelijk is dat Dammans geliefkoosde kweekvijvers, de katholieke uiterst rechtse Europeïstische organisaties MAUE, CEDI, AESP, de Paneuropese Unie en de Cercle Politique Etrangère nooit door de European Movement werden erkend.

Damman zelf bleek daar evenwel niet wakker van te liggen, zoals uit één van zijn brieven blijkt³⁶⁵:

“Je ne suis pas partisan dans un avenir immédiat d’une reconnaissance par le Mouvement Européen qui peut toujours sombrer dans le scandale annoncé par Voisin et qui n’a pas encore éclaté.”

Eigenlijk kwam deze niet-erkenning de ondergrondse Europeïstische bewegingen goed uit. De European Movement weerde immers geen socialisten in haar rangen, zoals we zullen zien, en zowel de linker- als de rechterzijde van het politieke spectrum waren goed vertegenwoordigd. Uitzonderd bij LECE dropen de socialisten op eigen initiatief zelf af en bleef alleen de elite ter rechterzijde over. Voor Dammans kweekvijvers was het mogelijke lidmaatschap van socialisten ondenkbaar³⁶⁶. De vraag die echter rijst, is of deze niet-erkenning door de European Movement ook impliceerde dat hun stem niet werd gehoord. Meer nog, was die afwijzing van een officiële erkenning door de EM niet slechts in schijn? Eén ding staat vast, de filières tussen de “bovengrondse” Europese Beweging en de “ondergrondse” waren verstrekkend aanwezig, maar werden in alle discretie en door de complexiteit van het netwerk verborgen gehouden. Een deel van de filières komt echter aan het licht als we de ontstaansgeschiedenis van de European Movement nader bekijken.

Laten we beginnen bij het begin, althans voor wat het bovengronds verhaal betreft. Na de Tweede Wereldoorlog zag Europa zich geplaatst tegenover een enorme politieke en vooral economische chaos. Eén van de helden uit de oorlogsjaren, Winston Churchill, drong in een speech gehouden in de universiteit van Zürich op 19 september 1946 aan

³⁶⁵ Brief van Damman aan Parodi, 17/7/1960, in: Archief Walter De Bock.

³⁶⁶ Op een paar uitzonderingen na. Een figuur als Ivan Matteo Lombardo bijvoorbeeld behoorde tot de socialistische partij van Italië, maar wel tot de zeer rechtse vleugel ervan.

op maatregelen. Om vrede en vrijheid te bereiken en om een einde te stellen aan alle gewelddadige excessen stelde hij “*We must build a kind of United States of Europe*”³⁶⁷. Het is echter belangrijk te weten dat Churchill hiermee vooral een United States of Europe voor ogen had naar het voorbeeld van Coudenhove-Kalergi's Paneuropese Unie, of althans gebaseerd op hoe hij die interpreteerde: namelijk als een alliantie tussen soevereine staten³⁶⁸. Het was uitgerekend die vorm van intergouvernementalisme die de stichters van de EU (aanvankelijk de Europese Gemeenschap) als het grote obstakel zouden zien. Monnet zou juist een diametraal tegenovergestelde constructie voorstaan. Maar op één punt waren Monnet en Churchill het eens met de geestelijke vader Coudenhove-Kalergi: Groot-Brittannië hoorde niet thuis in een Europese Unie, en een sterke Frans-Duitse as moest het leiderschap van de Unie op zich nemen. Churchill zag de “Temple of World Peace” gedragen door 4 pijlers: de VS, de Sovjetunie, een “United States of Europe” en “The British Empire and Commonwealth”³⁶⁹.

In 1947 ging de Koude Oorlog in alle hevigheid van start. Het startschot had Churchill zelf al gegeven toen hij in 1946 in Filton, Missouri, zijn fameuze toespraak hield waarin hij het begrip “iron curtain” lanceerde dat voortaan niet meer uit het collectieve geheugen weg was te denken. Europa was voortaan verscheurd in een Oost- en Westblok. Van Coudenhove-Kalergi's Europa, bestaande uit 26 landen en 7 kleine gebieden, kon geen sprake meer zijn.

Door de economische schade die Europa door de oorlog had geleden, kwam aanvankelijk bij het uitdenken van mogelijke Europese constructies de focus op het economische te liggen³⁷⁰. In Frankrijk werkte Jean Monnet een programma uit, in Engeland was dat zijn vriend Arthur Salter, maar die laatste kreeg door de regeringswissel in Groot-Brittannië geen kans om zijn plannen te concretiseren³⁷¹.

Monnet was tijdens de oorlog lid geweest van het Comité National de Libération van de Gaulle, en in 1943 werd hij commissaris voor bewapening, bevoorrading en reconstructie. Na de bevrijding op 8 mei 1945 begreep Monnet dat Amerikaanse hulp

³⁶⁷ The Times, 20 september 1946.

³⁶⁸ Coudenhove-Kalergi, *Geschiede der Paneuropabewegung, 1922-1962*, Basel-Wenen, Paneuropa-Union, 1962, pp. 16-29.
Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception. Can the European Union Survive?*, London, 2006, p. 41.

³⁶⁹ Speech gehouden in 1947 in de Albert Hall te Londen. Zie: Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception. Can the European Union Survive?*, London, 2006, p. 41.

³⁷⁰ Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception*, p. 45.

³⁷¹ Er werd Monnet later trouwens verweten het concept quasi klakkeloos te hebben overgenomen van de Brit Salter, die reeds in het interbellum een constructie voor een United States of Europe concipieerde. Zijn blauwdruk leek inderdaad op degene die later door Monnet werd voorgelegd.

essentieel zou zijn voor de realisatie van zijn Europese droom. Hij keerde terug naar Washington en wist de VS-regering te overhalen tot een lening van 550 miljoen dollar³⁷². Een bondgenoot in zijn strijd voor financiële middelen was de jonge jurist George W. Ball uit Washington, die de daaropvolgende jaren één van Monnets trouwste medewerkers werd³⁷³.

Terug in Frankrijk werd hij belast met de leiding van het Commissariat du Plan, dat een volledig economisch plan uitwerkte. Na het aftreden van de Gaulle als president werd Monnet ipso facto één van de machtigste mannen in Frankrijk. Toch zou er de eerste twee jaren na de oorlog weinig ondernomen worden tot een vereniging van de West-Europese landen. Uitzondering hierop vormde de creatie op 29 oktober 1947 van de Benelux.

Langzaam maar zeker begon de visie van een United States of Europe terrein te verwerven. Die doorbraak kwam er echter uit onverwachte hoek. Enerzijds was er Churchill die in zijn speech te Zürich van 19 september 1946 de installatie van een “Raad van Europa” bepleitte, anderzijds waren er de VS die nadrukkelijk stelling namen en in de jaren die volgden een sleutelrol gingen spelen in de promotie van een Europese politieke integratie³⁷⁴.

De werkelijke draagwijdte van dit Amerikaanse engagement wordt evenwel pas duidelijk wanneer we terugkeren naar het interbellum toen de CFR werd opgericht.

1.1. Council on Foreign Relations (CFR)

De CFR werd in 1920 opgericht door een groep internationaal gezinde Amerikanen die een gemeenschappelijk idealisme deelden in het interbellum. Door het isolationisme van de VS en het feit dat de State Departement zich niet langer met wereldzaken bezig hield, lag op het internationale forum een enorme taak weggelegd voor de CFR. Rijkelijk gesponsord door de Rockefeller Foundation en andere industriële corporaties, bestudeerde de CFR in detail de mechanismen die zouden moeten leiden tot een Europese economische integratie. Meer dan 120 invloedrijke mensen waaronder

³⁷² Dat krediet van 550 miljoen dollar werd hem verstrekt via de Export-Import Bank en voor 30 jaar verleend aan een genereuze rente. Daarnaast beloofden de VS aan dezelfde voorwaarden bewerkte goederen te leveren ter waarde van 900 miljoen dollar. Zie: Walter Lipgens, *A History of European Integration*, Oxford, Clarendon Press, 1982, vol. II, p. 207. Zie ook: Irwin Wall, “Jean Monnet, the United States and the French Economic Plan”, in: Douglas Brinkley and Clifford Hackett, *Jean Monnet: The Path to European Unity*, London, 1991, pp. 86-113.

³⁷³ George Ball, *The Past has Another Pattern*, New York, 1982, p. 77.

³⁷⁴ Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception*, 2006, p. 45.

academici, zakenleiders, politici en ambtenaren van de Roosevelt-administratie waren in het programma betrokken³⁷⁵. In totaal werden zo'n 362 meetings gehouden en 682 documenten geproduceerd. In 1939 werd bovendien een reeks van "War and Peace Study Groups" opgezet, en toen Coudenhove-Kalergi in New York arriveerde als vluchteling voor Hitler, regelde de CFR dat hij gedurende de oorlogsjaren werkzaam kon zijn aan de University of New York, waar hij het vak "European Integration" doceerde.

Ook Jean Monnet verbleef de eerste jaren van de oorlog in Amerika en promootte er in Washington de Europese eenmaking. Hij ontmoette diverse malen de toenmalige president Roosevelt en wist heel wat mensen voor zijn project te enthousiasmeren³⁷⁶. Toen de vrede eindelijk in zicht was, begon men in Washington dan ook actief de Europese eenmaking te promoten. De "Europeanists" hadden de gevestigde liberale opinie ervan weten te overtuigen dat de oplossing voor de naoorlogse problemen in een politieke eenmaking van Europa lag. Er was echter één voorbehoud: de VS waren niet bereid het Europese kolonialisme te ondersteunen. Europa moest leren binnen haar eigen grenzen te leven³⁷⁷.

Dit alles vond zijn weerslag in een paper met de titel "The Reconstruction of Europe" (1946) die door één van de CFR studiegroepen, onder leiding van David Rockefeller, was geschreven. Vervolgens brachten in maart 1947, na actieve lobbying van Coudenhove-Kalergi, twee senatoren een resolutie naar buiten, waarin het congres haar sympathie uitte voor de creatie van een United States of Europe. Om publieke steun voor die resolutie te verwerven, orkestreerden de CFR-leden een intense media-campagne.

Op 17 maart 1947 verkondigde Life Magazine, waarvan de uitgever Henry Luce een vooraanstaand lid was van de CFR:

"...our policy should be to help the nations of Europe federate as our states federated in 1787."

Diezelfde dag schreef de Washington Post, een krant waarvan de eigenaar Eurgen Meyer lid was van de CFR:

³⁷⁵ Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception*, 2006, p. 46.

³⁷⁶ Zie onder meer: Jean Monnet, *Memoirs*, Londen, Collins, 1978.

³⁷⁷ Christopher Booker and Richard North, *Ibid.*, p. 46.

“Europe desperately needs some effective form of political and economic federation”.

De Christian Science Monitor uit Boston, een fervent supporter van de CFR, schreef dan weer:

“...the US could hardly impose federation on Europe, but it could counsel... It could mould its lending and occupational policies towards up building a single continental economy.”

De New York Times, de meest invloedrijke spreekbuis van de CFR, stelde het op 18 april onomwonden als volgt:

*“Europe must federate or perish.”*³⁷⁸.

De trigger die Amerika evenwel tot concrete steun aan de Europese integratie overhaalde waren de communistische overwinningen bij de verkiezingen in Frankrijk en Italië, waardoor de VS bevreesd werden voor de ambities van de communisten in Europa³⁷⁹. Op de koop toe geraakte als eerste land Groot-Brittannië in een diepe economische crisis, Groot-Brittannië dat daarnaast ook in financiële moeilijkheden geraakte door haar militaire en politieke engagementen in de oostelijke mediterrane landen. Op 27 februari 1947 informeerde Groot-Brittannië Washington dan ook dat het niet meer kon instaan voor de financiële steun aan de regeringen van Griekenland en Turkije³⁸⁰. Ook in die twee landen vreesde Amerika voor een communistische machtsovername, wat leidde tot Truman's befaamde *“domino theory”* waarin hij een onvermijdelijke verspreiding voorspelde van het communisme tot in Iran en zelfs in India³⁸¹. Die theorie resulteerde uiteindelijk in de fameuze *“Truman Doctrine”*, die meer dan 40 jaar de diplomatieke handel en wandel van de VS zou bepalen³⁸².

De als maar groter wordende kloof tussen Oost- en West-Europa leidde tot het ambitieuze plan van VS-minister van buitenlandse zaken George Marshall, waarin hij

³⁷⁸ William Jasper, “United States of Europe”, in: *New Americans*, 5 (8), 10 april 1989.

³⁷⁹ Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception*, p. 47.

³⁸⁰ Norman Davies, *Europe*, Londen, 1997, p. 1063.

³⁸¹ Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception*, 2006, p. 48.

³⁸² The Truman Doctrine is vooral gekend om deze ene zin: “It must be the policy of the United States to support free peoples who are resisting attempted subjugation by armed minorities or by outside pressures.”

een nieuwe strategie wenste te ontwikkelen om de Europese economie te ondersteunen. Drie sleutelfiguren in de studie van het plan waren Dean Acheson, Will Clayton en George Kennan. Vooral de twee laatsten hadden nauwe contacten met Jean Monnet, die uitvoerig geconsulteerd werd. Het was de gezamenlijke inspanning van al die heren, die uiteindelijk leidde tot het European Recovery Programme, beter bekend als het Marshall Plan.

Dit plan werd op 5 juni 1947 officieel aan de Harvard University bekendgemaakt. Om de Europese machthebbers niet te bruuskeren, werd het plan zo voorgesteld alsof het niet door Amerika zou worden opgelegd, maar op initiatief van de Europeanen zelf tot stand kon komen³⁸³.

Op 12 juli 1947 kwamen afgevaardigden van 16 Europese landen te Parijs samen en vormden het Committee for European Economic Co-operation (CEEC). Voorzitter was de Britse ambtenaar Oliver Franks, maar de werkelijke sleutelfiguur was de ondervoorzitter, niemand minder dan Jean Monnet, geflankeerd door George Ball. Het comité nam aldus zogenaamd het heft in eigen Europese handen en kwam tot het besluit dat voor de periode 1948-51 19,1 biljoen dollar voor de wederopbouw vereist was. Het Amerikaans congres besloot uiteindelijk voor deze termijn van 4 jaar 17 biljoen dollar vrij te maken³⁸⁴.

Nu hoeft het geen betoog dat het Marshall Plan niet alleen liefdadigheid inhield. Voor Europa was hier immers een prijskaartje aan verbonden. De economische zwakte van Europa stelden de VS in staat druk uit te oefenen op de diverse Europese regeringen, die werden aangemaand een liberalere handelswetgeving toe te passen, lees: het pad te effenen voor Amerikaanse export en de implementatie van Amerikaanse bedrijven³⁸⁵.

Dit Marshall Plan had echter ook een politieke component. De voorwaarden voor de steun van de VS die aan de Europese landen waren opgelegd, waren doelbewust uitgetekend in functie van het promoten van een federaal Europa³⁸⁶.

Dit federalisme kon alvast op veel bijval rekenen bij een aantal enthousiaste aanhangers die zich reeds hadden gegroepeerd in diverse organisaties. Op 14 mei 1947 lanceerde Churchill de United Europe Movement samen met zijn schoonzoon Duncan Sandys als

³⁸³ Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception*, 2006, p. 49.

³⁸⁴ *Ibid.*, p. 50.

³⁸⁵ Verschillende van de grootste Amerikaanse firma's investeerden in West-Europa: Dupont, General Motors, IBM, allen om de transatlantische competitie te versterken. Zie: Norman Davies, *Europe*, Londen, 1997, p. 1080.

³⁸⁶ Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception*, 2006, p. 51.

voorzitter, op dat moment Brits MP³⁸⁷. Gelijkaardige verenigingen werden in Frankrijk en Duitsland opgericht. De European Union of Federalists werd dan weer opgericht door de Nederlandse socialist en pacifist dr. Hendrik Brugmans. Zijn doel was om diverse groepen uit Groot-Brittannië, België, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland en Zwitserland onder voogdij te plaatsen van een nieuw comité: de International Coordination of Movements for the Unification of Europe Committee³⁸⁸.

Toen Marshall zijn plan in juni 1947 lanceerde werd in een mum van tijd heel wat steun in West-Europa op de been gebracht. Onder de meest actieve in die operatie was de Ligue Européenne de Coopération Economique (LECE), opgericht in 1946 door Paul Van Zeeland en Joseph Retinger³⁸⁹. In maart 1947 hadden LECE-leiders, waaronder Van Zeeland, al een ontmoeting in New York gehad met betrekking tot het smeden van hechtere banden tussen Europa en de VS. Nu werden die leiders gerekruteerd om het Marshall Plan te promoten. Een memorandum waarin het plan werd goedgekeurd, werd op 30 juni te Parijs door LECE opgesteld en naar alle Europese regeringen verstuurd³⁹⁰.

Maar ondanks deze Europese acties ter ondersteuning van het Marshall Plan was het Amerikaanse congres zelf nog niet helemaal overtuigd. De Praagse coup van februari 1948, die een volledige communistische controle over Tsjechoslovakije tot gevolg had, deed echter dit tij keren. Het Marshall Plan werd nu met een verpletterende meerderheid goedgekeurd, evenwel slechts voor de som van 5,3 biljoen dollar voor de periode van één jaar. Nadien zouden andere fondsen moeten worden gezocht³⁹¹. Maar de retoriek van het communistische gevaar had intussen zijn slag thuis gehaald. Toch rezen nieuwe problemen.

Als instrument om haar nieuw beleid van een Europese integratie te promoten, werd op 16 april 1948 een nieuwe organisatie opgericht: de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking (OEES), die moest toezien op de besteding van de Marshallgelden. Paul-Henri Spaak werd naar voren geschoven als directeur-generaal.

³⁸⁷ De United Europe Movement werd reeds in januari van dat jaar opgericht onder de naam United Europe Committee. Zie: Walter Lipgens, *A History of European Integration*, Oxford, 1982, vol. II, p. 657.

³⁸⁸ Walter Lipgens, *A History of European Integration*, Oxford, 1982, vol. II, pp. 361-384.

³⁸⁹ *Ligue Européenne de Coopération Economique, La LECE – 1946-1969*, Membre fondateur du Mouvement Européen, Brussel, 1969, 44 p., in: Archief Walter De Bock.

³⁹⁰ Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception I*, p. 51.

³⁹¹ *Ibid.*, p. 52.

Maar de OEES lokte heel wat reacties uit, niet in het minst van Monnet zelf, en slaagde er niet in tot een waardige supranationale Europese organisatie uit te groeien³⁹².

In mei 1948 werd te Den Haag een gigantisch “European Congress” gehouden onder het voorzitterschap van Winston Churchill. Van de 713 afgevaardigden waren ongeveer de helft Britten en Fransen. Voor België was onder meer Paul Van Zeeland aanwezig. Het congres werd echter in twee kampen verdeeld. Enerzijds had men de “federalisten” die een Europese Raad wilden met gouvernementele macht. Anderzijds waren er de “confederalisten” zoals Churchill, die enkel streefden naar een coöperatie tussen de Europese staten op een intergouvernementele basis. De federalisten waren numeriek in de meerderheid en hun stem klonk dan ook het luidst. Ze eisten de installatie van een Europese regering en parlement, een Europees eengemaakte krijgsmacht, een geünificeerd economisch systeem en tot slot een totale federatie met een verkozen Europees parlement³⁹³.

Enkele gematigde intergouvernementalisten zoals Sandys wisten de federalisten er toe te overhalen wat water bij de wijn te doen. Uiteindelijk kwam men overeen een Raad van Europa te installeren, zoals Churchill het in Zürich 1946 al had voorgesteld, en over te gaan tot de oprichting van een “European Movement”. Die zou alle groepen die de Europese integratie voorstonden bundelen. De doelstelling was doorheen de nationale soevereiniteit breken via concrete praktische actie in de politieke en economische sfeer³⁹⁴.

Met die beslissing tot een European Movement leek voor sommigen het licht op groen gezet voor een wel erg curieuze deal met de VS. Na het congres in Den Haag vertrokken Retinger en Sandys naar Amerika om er te lobbyen voor hun Europese eenmakingscampagne. Hier ontmoetten zij twee sleutelfiguren: William J. Donovan, één van de oprichters van de CIA in 1947 en zijn collega Allen Dulles, die later onder president Eisenhower hoofd werd van de CIA. Deze geroutineerde medewerkers van de Amerikaanse inlichtingendienst en oude rotten in het vak, hadden kort daarvoor, met steun van Coudenhove-Kalergi, een Committee for a Free and United Europe opgericht. Maar door de ontmoeting met Retinger en Sandys werd Coudenhove-Kalergi, die ervan

³⁹² Rik Coolsaet, *België en zijn buitenlandse politiek. 1930-1990*, Leuven, 1998, p. 357.

³⁹³ Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception*, 2006, p. 54.

³⁹⁴ *Ibid.*, p. 55.

overtuigd was dat alleen hij aan het hoofd van een beweging voor de eenmaking van Europa mocht staan, aan de kant gezet³⁹⁵.

Een nieuwe organisatie zag het licht en werd ditmaal de American Committee on United Europe (ACUE) gedoopt. Vanaf dan werd ACUE het kanaal langswaar geheime CIA-fondsen, vermeerderd met die van de Ford Foundation en het Rockefeller Institute, de obsessie van het State Department moesten financieren: met name een eengemaakt federaal Europa³⁹⁶.

In de jaren die volgden werden in het geheim ACUE-fondsen doorgesluisd naar een waaier aan individuen en organisaties die voor de Europese integratie werkten. Onder hen Paul-Henri Spaak, diverse handelsunies, maar ook invloedrijke Britse bladen zoals *The Economist* en *Encounter*. Toch was de grootste begunstigde van ACUE de European Movement. Tussen 1948-1960 werd ongeveer 4 miljoen dollar CIA-geld in de European Movement gestopt. Wat ongeveer neerkwam op de helft à twee derden van de inkomsten van de EM.

ACUE-fondsen dienden ook een hele waaier andere doelen in Europa, inclusief het financieren van anticomunistische partijen. In 1948 bijvoorbeeld steunde de CIA met 10 miljoen dollar de Italiaanse verkiezingscampagne van Alcide de Gasperi, een harde supporter van de Europese integratie³⁹⁷.

Maar Europa maakte in 1948 één van haar zwaarste Koude Oorlog crisissen mee. In juni 1948 ging immers de Blokkade van Berlijn door de Sovjetunie van start, nadat was beslist om West-Duitsland op basis van een politiek federaal systeem te organiseren en de Deutschmark in West-Berlijn te introduceren. De Sovjetunie was danig gealarmeerd – die maatregel druiste immers in tegen de afspraken die waren gemaakt - dat het overging tot een blokkade die een jaar zou stand houden³⁹⁸.

³⁹⁵ In 2000 kwamen voor het eerst deze gegevens aan het licht in het academisch onderzoek verricht door Joshua Paul aan de Georgetown University, Washington. Het was de *Daily Telegraph* van 19 september 2000, die voor het eerst hierover berichtte. Zie ook: Richard Aldrich, *The hidden hand – Britain, America and Cold War Secret Intelligence*, London, 2001.

³⁹⁶ Richard Aldrich, *The hidden hand – Britain, America and Cold War Secret Intelligence*, London, John Murray, 2001.

³⁹⁷ Christopher Booker and Richard North, op. cit., p. 55.

³⁹⁸ Robert Roswell Palmer, Joel Colton en Lloyd Kramer, *A History of the Modern World*, New York-Boston, 2002, pp. 840-842.

Door die Sovjetdreiging kwam de hele West-Europese veiligheid op de Amerikaanse agenda te staan. Zelfs Frankrijk onderstreepte het belang van meer VS-betrokkenheid in de verdediging van Europa³⁹⁹.

Op 4 april 1949 kwam te Washington de North Atlantic Treaty tot stand⁴⁰⁰. Die werd ondertekend door de VS, Canada, Groot-Brittannië, Frankrijk, Italië, de Benelux, Noorwegen, Denemarken, Portugal en IJsland. Allen verbonden zich ertoe een geïntegreerde militaire organisatie te zullen oprichten voor het niet-communistisch Europa. Dit resulteerde in wat tot op de dag van vandaag ressorteert onder de noemer North Atlantic Treaty Organisation (NATO). Het hoofdkwartier lag aanvankelijk in Fontainebleau, maar verhuisde nadien naar Brussel⁴⁰¹.

In januari 1949 werd dan eindelijk de al langer aangekondigde Raad van Europa opgericht. De statuten werden op 5 mei 1949 door 10 staten ondertekend: Groot-Brittannië, Frankrijk, de Benelux, Italië, Ierland, Denemarken, Noorwegen en Zweden. In diezelfde maand werd de European Movement officieel boven de doopvont gehouden. Erevoorzitters waren Winston Churchill, Paul-Henri Spaak, Alcide de Gasperi en Léon Blum. Vice-voorzitters waren Sandys en Léon Jouhaux. Secretaris-generaal was Joseph Retinger⁴⁰².

1.2. De European Movement concreet

Vanaf haar oprichting op 25 oktober 1948 te Brussel, na het Europees Congres te Den Haag, aanvaardden doorheen de daaropvolgende jaren diverse hoge Europese personaliteiten het erevoorzitterschap: Léon Blum, Winston Churchill, Alcide de Gasperi, Paul Henri Spaak, Robert Schuman, Coudenhove-Kalergi, Konrad Adenauer, Jean Monnet en Harold Mac Millan⁴⁰³.

De Europese Beweging was een Belgische internationale vereniging van rechtswege, met zetel in Brussel. Sinds de hervorming van 1961 telde de European Movement 25

³⁹⁹ Christopher Booker and Richard North, op.cit., p. 56.

⁴⁰⁰ Rik Coolsaet zegt hierover echter dat de traditionele interpretatie als zou het Noord-Atlantisch pact het gevolg geweest zijn van de vrees voor militaire plannen van de Sovjetunie, niet overeenstemt met de werkelijkheid. Alle betrokken lidstaten hadden daarentegen eigen specifieke redenen om dit te onderschrijven, in de eerste plaats van economische en intern politieke aard. Zie: Rik Coolsaet, *België en zijn buitenlandse politiek. 1930-1990*, Leuven, 1998, p. 372.

⁴⁰¹ Christopher Booker and Richard North, op.cit., p. 56.

⁴⁰² Ibid., p. 57.

⁴⁰³ « Mouvements et groupements européens », in : *CRISP*, 27 september 1968, n° 416-417, p. 19.

organisaties (16 nationale raden en 9 aangesloten organisaties). Bovendien had de European Movement ook een Algemene Raad die de aangesloten nationale en internationale leden vertegenwoordigde als ook de professionele Europese organisaties⁴⁰⁴.

De negen aangesloten organisaties waren in 1961:

Le Mouvement gauche européenne (MGE)

L'Union européenne des démocrates chrétiens (UEDC)

Le Mouvement libéral pour l'Europe unie (MLEU)

Le Mouvement fédéraliste européen (MFE)

Le Centre d'Action fédéraliste (AEF)

La Ligue européenne de coopération économique (LECE)

L'Association européenne des enseignants (AEDE)

Le Conseil des communes d'Europe (CCE)

L'Union des résistants pour une Europe unie (URPE)

Niet aangesloten was dus de l'Union Paneuropéenne, ondanks het feit dat Coudenhove-Kalergi tijdelijk het erevoorzitterschap op zich nam van de European Movement. In 1965 nam hij ontslag uit de EM, toen op het congres in Cannes de concepten en attitudes van generaal de Gaulle fundamenteel in vraag werden gesteld. De l'Union Paneuropéenne had nauwe banden met gaullisten, en Coudenhove-Kalergi beschouwde de European Movement dan ook als getransformeerd "*en un mouvement anti-gaulliste internationale*". Hij liet zich vervolgens schrappen uit de lijst der erevoorzitters⁴⁰⁵. Ook niet aangesloten waren Walter Kunnens Beweging voor de Verenigde Staten van Europa (BVSE). De BVSE was nochtans geaffilieerd met de l'Action européenne fédéraliste (AEF) dat internationaal bekend stond als uiterst rechts⁴⁰⁶.

Het is interessant om even stil te staan bij de breuk die er ontstond in 1956 toen de l'Union européenne des fédéralistes (UEF) splitste naar aanleiding van een schisma in MFE en AEF⁴⁰⁷. De UEF opgericht in 1946 wilde iedereen verzamelen, wars van

⁴⁰⁴ Op het internationale niveau omvat de Europese Beweging de volgende organen: een Internationaal Comité, een Internationaal Uitvoerend Bureau en een Permanente Commissie. De raad van beheer van het Uitvoerend Bureau bestond tevens uit leden van de Permanente Commissie en zag er anno 1952 als volgt uit: voorzitter Paul Henri Spaak, ondervoorzitters Duncan Sandys (G.B.), Eugen Kogon (W. Duitsland) en Robert Bichet (F.), secretaris-generaal J.H. Retinger (Pol.), algemene afgevaardigde André Philip (F.), penningmeester baron René Boël.

⁴⁰⁵ « Mouvements et groupements européens », in : *CRISP*, 27 september 1968, n° 416-417, p. 13.

⁴⁰⁶ Ibid., p. 53.

⁴⁰⁷ Twee Belgische leden van de internationale AEF zijn Adré Voisin (die waarnaar Damman in zijn brief verwijst) en H. Brugmans, rector van het Europa-College te Brugge.

politieke gezindheid en sociale klasse, rond de idee van een federaal en supranationaal Europa⁴⁰⁸. Maar de breuk kwam er juist door een schisma tussen een linkse en rechtse socio-economische invulling van Europa, evenals tussen de minimalistische en maximalistische federalisten. Het grootste verschil zat hem vooral in de radicale aanpak die het MFE voorstond en de meer gematigde methode van het AEF, maar met beide werd hetzelfde doel nagestreefd, namelijk een federaal Europa⁴⁰⁹. De MFE speelde een belangrijke rol in de European Movement en sleurde heel wat reactionaire bewegingen met zich mee of richtte die zelf op.

Via de persoon Alexandre Marc⁴¹⁰ was MFE ook verbonden met het Franse La Fédération. Die groep werd opgericht in de winter van 1946-47 als één van de belangrijkste Franse organisaties voor een federaal Europa. Aanvankelijk werd net na de bevrijding in oktober 1944 een Centre d'études institutionnelles pour l'organisation de la société française opgericht. Leiders kwamen uit het katholieke milieu en streefden naar een autoritair staatsbestel. Hoofd van de organisatie was de katholieke industrieel Jacques Bassot, die ook instond voor de financiering. Verantwoordelijke organisator was André Voisin (Maurrasien en aanhanger van de corporatistische ideeën van de La Tour du Pin)⁴¹¹. André Voisin kwamen we al eens eerder tegen, namelijk als lid van de AESP van Damman. Hij werd geboren in Neuilly in 1912, was aanvankelijk leraar en nadien journalist. Later was hij werkzaam op het uitvoerend bureau van de European Movement en op het Frans kabinet van Jacques Chaban-Delmas⁴¹².

De organisatie gaf ook een blad uit, La Fédération dat onder redactie stond van Jean Bareth en Max Richard. De groep stond voor een intern gedecentraliseerd federalisme, en gaf de voorkeur aan anti-etatistische strategieën om tegen de parlementaire actie te strijden. La Fédération had een grote aanhang en de sleutel van dat succes lag in het feit dat haar doel concreet was: de ondenkbare gaullistische restauratie van een Jacobijns-

⁴⁰⁸ De oprichter was Henri (of Hendrik) Brugmans en de UEF bundelde diverse federalistische Europese organisaties. Secretaris-generaal werd Alexandre Marc. Zie: Walter Lipgens, *A History of European Integration*, Oxford, 1982, vol. II, p. 362.

⁴⁰⁹ « Mouvements et groupements européens », in: *CRISP*, 27 september 1968, n° 416-417, p. 7.

⁴¹⁰ De extreem-rechtse en zelfs pro-nazi-denker Alexandre Marc werd later ook de inspirator voor het in 1968 door Alain de Benoist opgerichte GRECE (Groupement de recherche et d'étude pour la civilisation européenne). GRECE was één van de meest gesofisticeerde think-tanks die er bestond voor non-conformistisch rechts sinds de Nieuwe Orde uit het interbellum. Zie: John Hellman, *The Communitarian Third Way. Alexandre Marc's Ordre Nouveau, 1930-2000*, Montreal/Kingston, 2002, p.193. We komen later nog op deze think-tank terug, tezamen met andere die in verband staan met o.a. WACL, maar ook met de zaak Renifleurs.

⁴¹¹ Philippe Chenaux, *Une Europe Vaticane ? Entre le plan Marshall et les Traités de Rome*, Brussel, Editions Ciaco, 1990, pp. 45-46.

⁴¹² Walter Lipgens, *A History of European Integration*, Oxford, 1982, vol. II, p. 350.

type centralisme. Geïnspireerd door Proudhon's federalistische ideeën⁴¹³ en de sociaal-christelijke theorieën (lees: corporatistische) van René de la Tour du Pin⁴¹⁴, was hun voornaamste streven de interne federatie tegenover een nationaal centralisme te plaatsen⁴¹⁵. Tegen 1945 kende de groep in alle delen van Frankrijk diverse georganiseerde secties, waardoor het ontegensprekelijk de belangrijkste groep van Franse federalisten werd. Leiders waren Robert Aron, Jean Bareth, Alexandre Marc, Bernard Voyenne, Gabriel Marcel, Bertrand de Jouvenel en anderen⁴¹⁶.

1.3. LECE

Binnen de European Movement moeten we vooral stilstaan bij LECE omdat het door haar format en doelstellingen een unieke plaats innam binnen de EM. Zoals hoger duidelijk werd was LECE één van de voorlopers en mede oprichters van de EM. De meeste organisaties binnen de EM waren eerder als unionistisch te bestempelen dan integrationistisch. Uitzondering hierop vormde LECE die een supranationale structuur had en aldus ook werkzaam was. Die organisatie werd opgericht in 1946 door Paul Van Zeeland en de Pool Joseph Retinger⁴¹⁷. Aanvankelijk onder de naam LICE (Ligue Indépendante de coopération Européenne) groepeerde ze industriëlen, bankiers en liberale economen en stelde zich officieel tot doel een toenadering te bewerkstelligen tussen de Europese landen en onder die landen een geest van economische coöperatie en collaboratie te bewerkstelligen. Die vereniging bundelde zoveel belangrijke en invloedrijke personen, dat LECE eerder het karakter had van een Europese ronde tafel

⁴¹³ Pierre-Joseph Proudhon (1809-1865) is voornamelijk bekend als theoreticus van het socialisme en om zijn anarchistische ideeën over armoede en het bezit als diefstal. Maar Proudhon schreef ook enkele werken over de noodzaak van een federale politieke structuur. Zie onder meer: *Du Principe Fédératif et de la Nécessité de Reconstituer le Parti de la Révolution*, Paris, 1863 en *The principle of Federation*, Paris, 1863 (herdrukt in 1979, Toronto).

⁴¹⁴ Markies de la Tour du Pin wordt als één van de belangrijke inspirators voor het politieke werk van Charles Maurras beschouwd en leefde van 1834 tot 1924. In het Franse extreem-rechtse milieu (met onder meer Jean-Marie Le Pen) wordt nog steeds naar het ultra conservatieve gedachtegoed van René de la Tour du Pin verwezen. Zie: Ariane Chebel d'Appollonia, *L'Extrême-droite en France. De Maurras à Le Pen*, Brussel, 1988, p. 53, pp. 153-154, p. 188.

⁴¹⁵ Interne nota van *La Fédération*, Parijs, juni 1945, pp. 6-8, in : Archief Walter de Bock.

⁴¹⁶ Walter Lipgens, op.cit., p. 350.

⁴¹⁷ Zie ondermeer *New York Times*, 26 juni 1960 en J. Retinger, *Memoirs of an Eminence Grise*, Sussex 1972.

Retinger was tevens één van de belangrijkste initiatiefnemers van het congres te Den Haag en van de Europese Beweging. Zie: Josef Laptos en Stanislaw Barcik, « Le Benelux vu par les Polonais de l'émigration », in : Michel Dumoulin, Geneviève Duchenne, Arthe Van Laer (ed.), *La Belgique, les petits Etats et la construction européenne*, Brussel, 2003, pp. 231-245.

dan van een georganiseerde beweging⁴¹⁸. Door haar leiders en manier van werken, trachtte LECE duidelijk haar invloed aan te wenden in de constructie van Europa en haar economische “filosofie”, i.e. de Europese economische integratie⁴¹⁹.

De oprichting van LECE gebeurde echter niet zonder slag of stoot en manifesteerde enkele interne belangrijke politieke spanningen. Internationaal gezien ondervond LECE de meeste problemen om zich in Italië te installeren. De installatie van een nationaal comité in Italië moest immers eerst de toestemming van het Vaticaan verwerven⁴²⁰. Maar daarnaast leverde Frankrijk moeilijkheden op bij de keuze van hun nationale voorzitter. Er waren Van Zeeland 4 namen gesuggereerd: Blum, Monnet, Herriot en Boncour. Blum (van linkse signatuur) weigerde echter, en distantieerde zich formeel van het initiatief van Van Zeeland. In plaats van zich tot de andere drie voorgestelde namen te wenden, richtte Van Zeeland zich meteen op Daniel Serruys⁴²¹ die tot aan zijn dood in 1950 het voorzitterschap zou waarnemen, opgevolgd door Edmond Giscard d’Estaing⁴²².

In België ondervond LECE eveneens tal van moeilijkheden. In de loop van 1947 nam Van Zeeland contact op met een hele reeks personaliteiten met het oog op de oprichting van een Belgische afdeling van LECE. Onder hen waren het enkel de socialisten die voor problemen zorgden. In eerste instantie werden lid Edward Anseele, Georges Bohy, Paul Finet, Eugène Soudan en Arthur Wauters, maar na het congres in Den Haag mei 1948 stapten alle socialisten op, met uitzondering van Soudan. De negatieve houding van de socialisten ten aanzien van dit Europese project valt niet eenvoudig te verklaren. Zeker is het zo dat in de beginjaren van de Europese Beweging het linkse kamp nogal terughoudend stond uit schrik een “verzoening van het mondiale kapitalisme” te dienen⁴²³.

⁴¹⁸ Meetings werden trouwens vaak « table ronde » genoemd. Zie: *Ligue Européenne de Coopération Economique, La LECE – 1946-1969*, Membre fondateur du Mouvement Européen, Brussel, 1969, 44 p., in : Archief Walter De Bock.

⁴¹⁹ « Mouvements et groupements européens », in : *CRISP*, 27 september 1968, n° 416-417, p. 9.

⁴²⁰ Michel Dumoulin, « Les débuts de la Ligue européenne de Coopération économique (1946-1949) », in : *Res Publica*, n° 1, 1987, p. 108.

⁴²¹ Daniel Serruys was reeds in het interbellum een fervent aanhanger van de Paneuropese gedachte van Coudenhove-Kalergi. In zijn toenmalige functie van Frans minister van handel was hij tevens voorvechter van een Franco-Duitse economische samenwerking. Zie: Carl Pegg, *Evolution of the European Idea, 1914-1932*, London, p. 83.

⁴²² Michel Dumoulin, « Les débuts de la Ligue européenne de Coopération économique (1946-1949) », in : *Res Publica*, n° 1, 1987, p. 109.

⁴²³ G. De Jardin, « Le socialisme et l’Europe », in : *Education et Socialisme*, Carnet mensuel de la Centrale d’Education Populaire, n° 15-16, 1948, p. 76.

De afwezigheid van socialisten in LECE zorgde er wel voor dat LECE België gedomineerd werd enerzijds door katholieken en liberalen en anderzijds door grote bankiers zoals Philippe van Isacker (Kredietbank), Albert-Edouard Janssen en Louis Camu, administrateur van de Banque de Bruxelles. Die bank was op zijn beurt nauw gelieerd aan Brufina waarvan de voorzitter Paul de Launoit één van de oprichters van LECE was. Daarnaast was de universiteit van Leuven in het bijzonder goed vertegenwoordigd door professoren als Van Zeeland en Janssen, Fernand Baudhuin en William Ugeux, die allen tot de leden van het eerste uur behoorden. Onder het voorzitterschap van Roger Motz (liberaal) kende LECE ook twee vice-voorzitters: Louis Camu en Etienne de la Vallée Poussin⁴²⁴. Al die Belgische leden waren erg actief in de Europese Beweging, niet alleen in Den Haag en op de reünies van de Internationale Raad te Brussel, maar vooral in het Comité international de coordination des Mouvements pour l'Unité européenne.

Maar we moeten er hier vooral op wijzen dat al die figuren van zeer rechtse signatuur waren. Iemand als Louis Camu was niet onbesproken en hield er reeds voor de Tweede Wereldoorlog Duitse sympathieën op na. In 1936 werd hij door toenmalige eerste minister Paul Van Zeeland aangesteld tot koninklijke commissaris voor de administratieve hervorming. Tot in 1942 bleef hij geloven dat de Koning tot een vergelijk kon komen met de Nieuwe Orde van de nazi's. Maar zoals voor zovelen bleek ook voor hem duidelijk dat dit een illusie was. In 1943 sloot hij zich aan bij de Britse inlichtingendiensten van het Geheime Leger. Na de oorlog werd hij één van de meest invloedrijke bankiers. Hij was van 1952 tot 1975 voorzitter van de Bank van Brussel. Hij overleed in 1975 op 71-jarige leeftijd⁴²⁵.

Etienne de la Vallée Poussin was vanaf 1926 één van de markante leiders van de uiterst rechtse beweging Pour l'Autorité in opvolging van Luc Hommel. Pour l'Autorité stond voor meer gezag en kante zich tegen de democratie. Het gelijknamige blad werd opgericht in 1924 door Paul Struye, Luc Hommel, Carlo de Mey en met steun van Louis de Lichtervelde, Charles Terlinden en Jacques Leclercq. Het stond onder grote invloed van de Action Française van Charles Maurras. Etienne de la Vallée Poussin zelf was

⁴²⁴ Michel Dumoulin, « Les débuts de la Ligue européenne de Coopération économique (1946-1949) », in : *Res Publica*, n° 1, 1987, pp. 114-115.

⁴²⁵ Walter De Bock, *De mooiste jaren van een generatie*, Berchem, pp. 102-107.

daarnaast ook als Leuvens studentenleider samen met Daniel Ryelandt aangesloten bij de Fédération Belge des Etudiants Catholiques⁴²⁶.

Baron Paul de Launoit is bij uitstek het voorbeeld van een industrieel die zowel voor, tijdens als na de Tweede Wereldoorlog financier was van extreem-rechtse bladen en organisaties. Zo financierde hij niet alleen *Le Pays Réel* van REX (Léon Degrelle), maar ook het Nationaal Legioen en na de oorlog diverse extreem-rechtse Leopoldistische bewegingen. Zijn industrieel imperium was gigantisch. Hij was voorzitter van Brufina, van d'Ougrée-Marihaye, de Rodange en vele anderen⁴²⁷.

William Ugeux was dan weer doctor in de rechten, directeur van le XXè Siècle (1934-1940), van La Cité Nouvelle (1945-1947) en van La Cité (1950-1955), stuk voor stuk uiterst rechtse bladen⁴²⁸.

Albert-Edouard Janssen was een zeer vooraanstaande figuur in zowel de politieke, financiële als universitaire wereld. Hij was herhaaldelijk minister van financiën, bankier (Société Belge de Banque, de Banque Diamantaire Anversoise), hoogleraar in Leuven en een belangrijke adviseur van de PSC/CVP. Maar Janssen was vooral een vertrouwensman van het aartsbisdom. Hij speelde een grote rol bij het beheer en de financiering van de katholieke pers. Na de oorlog speelde hij een belangrijke rol in de naamloze anticommunistische organisatie onder leiding van “Marc”. Die organisatie van uiterst katholieke signatuur bevatte een net van vertrouwenspersonen dat het hele land bestreek. De aandacht ging uit naar het lokaliseren van “crypto-communisten” in de bedrijven en administratie⁴²⁹.

De impact van die economische elite op de Europese integratie wordt duidelijk wanneer we de financiering van de European Movement nader bekijken⁴³⁰.

De Belgische Raad van de Europese Beweging werd in 1949 gefinancierd door:

⁴²⁶ Zie bio Etienne de la Vallée Poussin, in: Archief Walter De Bock.

⁴²⁷ Zie onder meer: Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, Leuven, 1985, 233 p.;

Bio Paul de Launoit, in: Archief Walter De Bock.

⁴²⁸ Michel Dumoulin, « Les débuts de la Ligue européenne de Coopération économique (1946-1949) », in : *Res Publica*, n° 1, 1987, pp. 114-115.

⁴²⁹ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, pp. 147-148.

⁴³⁰ Bijlage uit het doctoraat van F.X. Rebattet, *The European Movement, 1945-1953*, Oxford University, 1962. De hierna volgende bedragen hebben vandaag grosso modo de volgende waarde: 250.000 Bfr (in 1949) = 1.700.000 Bfr (in 2004) = 42.500 €. Deze berekening werd gevoerd op basis van de indexcijfers der consumtiefprijzen, inflatie in België sedert 1948, omrekeningscoëfficiënt ten aanzien van 2004. Zie de website van de Federale overheidssdienst Economie: mineco.fgov.be

Société Générale de Belgique	250.000 Bfr.
Baron de Launoit Brufina	250.000 Bfr.
Kredietbank NV	40.000 Bfr.
François et Fils SA	25.000 Bfr.
Devis et Cie	25.000 Bfr.
Blaton-Aubert SA	25.000 Bfr.
Pieux Frankignoul SA	25.000 Bfr.
Sté Elec. et Mec.	25.000 Bfr.
A l’Innovation	25.000 Bfr.
Sarma	25.000 Bfr.
Belgian “Couture” Federation	25.000 Bfr.
Bon Marché/Vaxelaire Claes	25.000 Bfr.

En in een bijdrage lager dan 25.000 Bfr. vinden we onder meer nog Les Grands Hotels Belges, Paul Cousin SA, Margarine Union, Banque Lambert, Belgian Hotel Federation, Philips SA, Fabrimetal etc.

Voor het jaar 1950 komen we dan weer de volgende bedrijven tegen (selectie ervan):

Raffinerie Tirlemontoise	50.000 Bfr.
Glass Industries Federation	50.000 Bfr.
Institut de Réescompte	50.000 Bfr.
Union Chémique	40.000 Bfr.
Esso Standard	25.000 Bfr.
Boël Factories	25.000 Bfr.
Bekaert	25.000 Bfr.
Tabacofina	25.000 Bfr.

Voor het jaar 1951 is het aantal bijdragen enorm groot en we komen er alvast enkele oude bekenden tegen: Société Générale de Belgique, Baron de Launoit Brufina, Kredietbank NV, François et Fils SA, Solvay, Verviers Chamber of Commerce, Blaton-Aubert SA, Cofinindus, SA Ourgrée-Marihaye, Minière and Métallurgique Rodange, Raffinerie Tirlemontoise, Union Chimique, Banque de Paris et des Pays-Bas, Boël Factories, Brewers’ Association ASSBRA, Philips SA, Forges de Clabecq, Tabacofina,

Banque Lambert, Fabrimetal, Empain Group Committee, Banque Italo-Belge, Banque d'Anvers, Electrobél en anderen.

Met een dergelijk palmares kan het niet anders dat LECE erg invloedrijk was. LECE zelf was daar in ieder geval van overtuigd. In hun jaarverslag uit 1968 luidde het als volgt:

“Peut-être est-il difficile d'évaluer exactement et de démontrer l'influence exercée par la LECE. Mais le rapport d'activité qui précède s'efforce de faire ressortir l'efficacité de ses méthodes de travail : chaque étude, chaque résolution, chaque mise en garde représentent réellement un large « consensus » international d'hommes influents dans leur pays, hautement qualifiés dans le secteur économique, et qui unissent leurs efforts dans un esprit européen, suffisamment dégagé de préoccupations d'ordre national et de considérations d'intérêt personnel. Ceci fait tout la valeur des travaux de la LECE et explique sans doute l'attention que leur ont toujours témoignée les milieux officiels.”⁴³¹.

Via haar studies, colloquia en uiterst belangrijke relaties speelde LECE in feite een officieuze bemiddelaarsrol tussen het neoliberale en westers expansionistisch patronaat en de diverse Europese economische coöperatieve organismen. Zo kon ze een zekere invloed uitoefenen op de voorbereidingen tot de vorming van de Europese Gemeenschap. Sinds de oprichting van de EEG, leek LECE ook de economische onderzoeken binnen de Europese Beweging op zich te nemen, maar had daar wel te kampen met de opposities van links binnen Europa⁴³².

Enkele belangrijke leden die de werking van LECE stuurden en beïnvloedden waren naast baron René Boël en Paul Van Zeeland, professor Zijlstra uit Nederland, Edmond Giscard d'Estaing, Louis Camu, baron Snoy et d'Oppuers, de Duitse bankier Hermann J. Abs en Harold Mac Millan. Niet alle rapporten over de werking van LECE werden echter publiek gemaakt en LECE opereerde dan ook hoofdzakelijk in volle discretie⁴³³, of om het met de woorden van LECE zelf te zeggen:

⁴³¹ *Ligue Européenne de Coopération Economique, La LECE – 1946-1969*, Membre fondateur du Mouvement Européen, Brussel, 1969, p. 22, in: Archief Walter De Bock.

⁴³² « Mouvements et groupements européens », in : *CRISP*, 27 september 1968, n° 416-417, p. 41.

⁴³³ Het discrete karakter van LECE werd nog bevestigd in een artikel van Michel Dumoulin waarin hij alvast concludeerde dat binnen het geheel van de Europese Beweging LECE een belangrijke maar discrete rol speelde. Nooit heeft LECE ernaar gestreefd een massabeweging te worden. Door haar studies en het bekendmaken van haar standpunten in politieke en economische milieus, slaagde ze er wel in een zekere invloed uit te oefenen. Zie: Michel Dumoulin, « La Ligue européenne de coopération économique.

*“Pour être complet, il faut ajouter qu’une partie de l’action de la LECE ne fait l’objet d’aucune publicité: un travail discret mais efficace se réalise bien souvent par des contacts personnels entre les représentants de l’organisation, les gouvernements intéressés et les instances européennes, lorsqu’il convient de faire valoir d’urgence une idée.”*⁴³⁴

Het is uitgerekend die “discrete” werkwijze die zo bepalend is geweest (of dat nog is) voor het ondergrondse karakter van het hier onderzochte netwerk. Het zorgt er tot op de dag van vandaag voor dat heel wat contactlijnen niet worden gezien, laat staan kunnen worden getraceerd⁴³⁵.

1946-1954 », in: Michel Dumoulin, René Girault, Gilbert Trausch, *L’Europe du Patronat*, Berlijn, 1993, p. 211.

⁴³⁴ *Ligue Européenne de Cooperation Economique, La LECE – 1946-1969*, Membre fondateur du Mouvement Européen, Brussel, 1969, p. 22, in: Archief Walter De Bock.

⁴³⁵ Ter illustratie van de grote interne allianties tussen de politieke instanties en de industriële/financiële elite van Europa werd in bijlage een actuele casus opgenomen, m.n. die van de European Round Table.

2. *Een coup d'état in slow motion*⁴³⁶

Al speelden diverse hoofdrolspelers een cruciale rol in het officiële verhaal van de Europese constructie – we denken hierbij aan Churchill, Paul-Henri Spaak, Robert Schuman en Konrad Adenauer – net zoals in het interbellum met Coudenhove-Kalergi kende ook de naoorlogse periode één spilfiguur die als geestelijke vader van de EU zou worden bestempeld: Jean Monnet.

Zoals we zagen was zijn rol aanzienlijk, en zijn connecties met de VS waren verstrekkend. Na het aftreden van De Gaulle in 1946 werd Monnet één van de machtigste mannen van Frankrijk. Maar bekijken we de geschiedenis van verdragen dan duikt zo goed als nooit de naam Monnet op als titeldrager van het ene of andere plan. Die eer kwam toe aan een Schuman of aan een Paul-Henri Spaak, terwijl achter de schermen Monnet de werkelijke auteur en inspirator was.

Het is intrigerend om vast te stellen dat ook een politiek zwaargewicht als Monnet liever achter de schermen opereerde dan in de *frontline* te gaan staan. Dit deed de onderzoekers Christopher Booker en Richard North in hun indrukwekkende studie *The Great Deception* het volgende over Monnet concluderen:

*“He knew that, only by operating in the shadows, behind a cloak of obscurity, could he one day realise his dream. What he pulled off, was to amount to a slow-motion coup d'état: the most spectacular coup d'état in history.”*⁴³⁷.

De opzet van de *founding fathers* lijkt achteraf gezien duidelijk, maar moest indertijd zo lang mogelijk verhuld blijven voor het grote publiek. De droom van een United Nations of Europe hield een volledig nieuwe regering in, één die supranationaal was en boven de controle van nationale regeringen, politici en kiezers stond. De nationale staten, overheden en parlementen konden blijven bestaan, maar enkel op een manier dat ze

⁴³⁶ De analyse uit dit hoofdstuk is grotendeels gebaseerd op het werk van Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception. Can the European Union Survive?*, London, 2006. Richard North, politiek analist en voormalig onderzoeker aan het Europees Parlement, en Christopher Booker, columnist bij de *Sunday Telegraph* en uitgever van *Private Eye*, hebben zich voor dit werk gebaseerd op een uiterst ruime verzameling van primaire en secundaire bronnen en literatuur. Professor Andrew Moravcsik, bekend van zijn theorie over *liberal intergovernmentalism* en een belangrijke naam in de studie van de Europese Unie schreef het voorwoord op dit boek waarin hij het beschouwde als een lezenswaardig maar vooral gezond eurosceptisch werk waarin de auteurs hun standpunten secuur onderbouwden met bronnenmateriaal.

⁴³⁷ Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception. Can the European Union Survive?*, London, 2006, p. 4

geleidelijk ondergeschikt werden aan de supranationale overheid, die boven hen allen stond.

Monnet legde dan ook veel geduld aan de dag, omdat hij beseftte dat hij zijn werkelijke doel nooit kon bereiken wanneer dit te expliciet werd geformuleerd⁴³⁸. Ook ter linkerzijde beseftte de voormalige Italiaanse communist Altiero Spinelli (eveneens grondlegger van de Europese eenmaking) maar al te goed dat het beter was:

*“...to conceal from the peoples of Europe just what was being done in their name until the process was so far advanced that it had become irreversible.”*⁴³⁹.

Naast Salter, Monnet en Spinelli leverde ook een Belg een cruciale bijdrage in het eenmakingsproces: Paul Henri Spaak.

*“It was he who urged on his friend Monnet the idea that, initially, the most effective way to disguise their project’s political purpose was to conceal it behind a pretence that it was concerned only with economic co-operation, based on dismantling trade barriers: a ‘common market’.”*⁴⁴⁰.

Van de EGKS over Euratom, het Verdrag van Rome, tot de EEG, de EG en de EU, men proclameerde steeds de ‘*common market*’. De *hidden agenda* was evenwel de ‘*engrénage*’: de langzame verstrengeling van de Europese landen op het politieke beleidsniveau, of anders gezegd het proces van een steeds verstrekkende integratie⁴⁴¹.

In het licht van die ultieme staatsgreep, waarbij de wording van de EU als een machtsovername van de nationale instellingen wordt gezien en zonder dat daar een democratisering tegenover staat, krijgt de betrokkenheid van een industriële/financiële elite achter de schermen van die constructie pas werkelijk zijn betekenis.

Voor de economische elite was een dergelijke politieke integratie gewenst, maar dan op voorwaarde dat ze die mee kon bepalen in een voor hen gunstige richting. De elite van het grootkapitaal moest zoveel mogelijk aan de enorme regelgeving die de EU en haar instellingen met zich zouden meebrengen, kunnen ontsnappen. Dit kon door zich intern zodanig te organiseren dat het verbod op monopolies kon worden omzeild.

⁴³⁸ Douglas Brinkley and Clifford Hackett, *Jean Monnet: The Path to European Unity*, London, 1991, in het voorwoord van George Ball, p. xiii.

⁴³⁹ Christopher Booker and Richard North, op.cit., p. 3

⁴⁴⁰ Ibid., p. 3. Zie ook: Michel Dumolin, *Spaak*, Brussel, 1997, p. 409, waarin uit een briefwisseling van Spaak met Clayton dd. 11 juli 1947 eenzelfde strategie blijkt.

⁴⁴¹ Christopher Booker and Richard North, op.cit., p. 107

De vele clusters van het grootkapitaal waren en zijn inderdaad zo intens met elkaar verweven, hetzij via familiebanden, hetzij via bedrijfsaandelen, dat een soort subsociety is ontstaan waarin andere spelregels dan die van de klassieke concurrentie lijken te gelden.

Reeds vanaf het 19de-eeuwse kapitalisme en vooral vanaf het ontstaan van het monopoliekapitalisme, ontstonden uiterst hechte banden die gemeenschappelijke belangen moesten waarborgen. Woodrow Wilson merkte dan ook al in 1913 op dat:

“If the government is to tell big business men how to run their business, then don't you see that big business men have to get closer to the government even than they are now? Don't you see that they must capture the government in order not to be restrained too much by it? Must capture the government? They have already captured it.”⁴⁴².

De 20ste-eeuwse politieke geschiedenis werd gekenmerkt door die verregaande interactie tussen beide belangengroepen. Die interactie vloeiende als het ware op een natuurlijke wijze voort uit het samengaan van het kapitalisme en de parlementaire democratie. Men zou het grofweg kunnen voorstellen als “voor wat hoort wat”. Willen de staatslieden een parlementair democratisch politiek systeem – vaak een doorn in het oog van de industriële/financiële elite van het grootkapitaal – dan moeten daar tegenover privileges staan, die zich boven de nationale politieke besluitvorming verheffen.

De European Movement en zeker LECE droegen van meet af aan de kiem in zich van dit stilzwijgend akkoord. De elite van het grootkapitaal zou het hier echter niet bij laten. In het Europa als een Atlantisch verhaal doken belangrijke nieuwe medespelers op, die er net als Monnet voor kozen achter de schermen te opereren.

⁴⁴² Woodrow Wilson, *The New Freedom: A Call for the Emancipation of the Generous Energies of a People*, New York, 1913, pp. 3-7, 19-22, 41-54.
Zie: <http://www.vindicatingthefounders.com/library/index.asp?document=48>

3. De Bilderberggroep⁴⁴³

Drie mannen lagen aan de oorsprong van de Bilderberggroep in het begin van de jaren 1950. Het initiatief werd genomen door de Pool Joseph Retinger, oud raadgever van generaal Sikorski, op dat moment woonachtig te Londen. Zoals we weten was Retinger niet alleen secretaris-generaal van de European Movement maar ook medeoprichter, tezamen met Paul Van Zeeland, van LECE. Vanaf 1952 begon hij zich steeds meer in te zetten tegen het anti-Amerikanisme dat er heerste en wilde tussen de Europese en Amerikaanse elite voor een toenadering zorgen⁴⁴⁴. Het samenbrengen van invloedrijke lieden uit de economische en politieke klasse was trouwens ook bij LECE de initiële doelstelling geweest.

Voor de concretisering van zijn plan zocht Retinger contact met twee van zijn vertrouwelingen: Paul Van Zeeland en Paul Rijkens. Van Zeeland, oud-premier en in 1952 minister van buitenlandse zaken, hielp van bij het begin aan de opbouw van de groep⁴⁴⁵. Paul Rijkens was dan weer voorzitter van de raad van beheer van de Anglo-Nederlandse multinational Unilever, en hielp van bij het begin de Bilderberggroep financieel te ondersteunen⁴⁴⁶. Maar voornamelijk Rijkens' banden met de Nederlandse prins Bernhard waren uiterst belangrijk. Prins Bernhard werd dan ook tot voorzitter van de Bilderberggroep aangeduid⁴⁴⁷.

En zo begon het trio aan het samenbrengen van een reeks invloedrijke Europeanen uit de politieke en economische wereld en poogde men vervolgens de interesse op te

⁴⁴³ De naam Bilderberg komt van het hotel De Bilderberg in Oosterbeek (Nederland), waar de eerste meeting plaatsvond (zie verder).

⁴⁴⁴ Valery Aubourg, « Le groupe de Bilderberg et l'intégration européenne (1952-1965) », in: Michel Dumoulin (ed.), *Réseaux économiques et construction européenne*, Brussel, Euroclio n°29, 2004, p. 412.

⁴⁴⁵ Het is in dit licht wel interessant op te merken dat Paul Van Zeeland intussen door inlichtingenagent de Lilienfeld (2de Bureau) in het vizier werd gehouden. Zo zou hij twee organisaties m.n. Nouvelles Equipes Internationales en l'Association pour l'Unité Européenne leiden, beide gefinancierd door de New Yorkse bank Kuhn Loeb Inc.. Wat bij de Lilienfeld in een verslag van 25 maart 1948 de volgende bemerking ontlokte: "*Le nom indique assez clairement la "race". Cette maison a déjà financé la révolution bolsjevique en 1917... [] Le grand maître de l'affaire est Van Zeeland dont je puis vous assurer qu'il serait dignitaire franc-maçon depuis longtemps avant la guerre. Ces associations sont donc nettement louche...*". Kortom, in een notendop de door de nazi's beschouwde driedelige conspiracy: Joden, communisten en vrijmetselaars. Papieren Lilienfeld, nota aan Jacques Pingray, dd. 25 maart 1948, Documenten de Lilienfeld, 1944-1951, AA 757, SOMA.

⁴⁴⁶ In de raad van beheer van Unilever zat ook R.P. Jurgens. Herinneren we eraan dat Richard Van Wijck een rechtstreekse erfgenaam was van die Nederlander. Rijkens en Retinger waren tijdens hun verblijf te Londen tijdens de Tweede Wereldoorlog vrienden geworden. Rijkens was zeer onder de indruk van het kosmopolitisme van Retinger, en stapte maar al te graag met hem in zee voor de opbouw van een nieuwe internationale organisatie. Zie: Paul Rijkens, *Handel en Wandel*, Rotterdam, 1965, p. 134.

⁴⁴⁷ Valery Aubourg, op. cit., p. 413.

wekken bij invloedrijke Amerikanen. Men rekruteerde echter niet zomaar in gelijk welk milieu, en de voorkeur ging duidelijk uit naar meer liberaal rechts gezinde kompanen uit Europeïstische kringen. Die vond men in eerste instantie bij LECE. De vice-voorzitter van LECE-internationaal, eerwaarde Beddington-Behrens, en twee vice-voorzitters van LECE-België, Louis Camu (voorzitter van de Banque de Bruxelles) en Etienne de la Vallée Poussin (PSC senator), waren genodigden op de allereerste Bilderberg conferentie. Ook voorzitter van de liberale partij Roger Motz en tevens voorzitter van LECE-België was van de partij. De lijnen tussen LECE en Bilderberg lopen dus erg dooreen. De financiering van beide deed dat ook. Zo trok Van Zeeland de Banque de Belgique en Brufina aan om zowel de ene als de andere te ondersteunen⁴⁴⁸.

Andere prominenten van het eerste uur waren Max Brauer, Hugh Gaitskelle, Alcide de Gaspari, Ole Björn Kraft, Rudolf Mueller, Antoine Pinay, Panayotis Pipinelis en Pietro Quaroni⁴⁴⁹.

Daarnaast zocht en vond de Bilderberggroep ook steun in kringen van oud-inlichtingen agenten. Die connecties dateerden nog uit hun verzetsjaren tijdens de Tweede Wereldoorlog. Retinger stond tijdens de oorlog dicht bij de SIS (Secret Intelligence Service) en de SOE (Special Operation Executive), zonder er evenwel lid van te zijn. In het bijzonder met kolonel Gubbins had hij nauwe contacten. Na de oorlog inviteerde Retinger hem om lid te worden van LECE en vervolgens in 1952 van de Bilderberggroep⁴⁵⁰.

Prins Bernhard van zijn kant voelde zich eveneens aangetrokken tot dergelijke milieus aangezien hij tijdens de oorlog verantwoordelijk was geweest voor de Nederlandse inlichtingendienst en in september 1944 commandant en chef van de Nederlandse strijdmacht. In die periode ontmoette hij generaal Eisenhower en twee chefs van de psychologische oorlogsvoering Walter Bedell Smith en C.D. Jackson. In 1953 werd Eisenhower president van de VS, Bedell Smith directeur van de CIA tussen 1950-1952 en vice-staatssecretaris, en C.D. Jackson speciaal assistent van de president inzake de Koude Oorlog. Het was dus prins Bernhard die voor de Bilderberggroep fungeerde als essentiële schakel naar de Amerikaanse elite toe. Hij consulteerde die heren alle drie en

⁴⁴⁸ Valery Aubourg, « Le groupe de Bilderberg et l'intégration européenne (1952-1965) », in: Michel Dumoulin (ed.), *Réseaux économiques et construction européenne*, p. 413.

⁴⁴⁹ Richard Aldrich, "OSS, CIA and European Unity: the American Committee on United Europe (1948-1960)", in: *Diplomacy and Statecraft*, t. 8, n° 1, 1997, p. 216.

Vincent Dujardin en Michel Dumoulin, *Paul van Zeeland (1893-1973)*, Brussel, 1997, pp. 224-227.

⁴⁵⁰ Valery Aubourg, op. cit., p. 414.

bekwam hun engagement tot het rekruteren van interessante Amerikanen⁴⁵¹. Tot slot zou prins Bernhard ook de intermediaire figuur bij uitstek worden om alle koningshuizen in Europa mee voor de kar te spannen.

Voor de genese van de Bilderberggroep was echter het comité Coleman van cruciaal belang. Dit Committee for a National Trade Policy (CNTP) was een drukingsgroep die op vraag van de Eisenhower-administratie was gecreëerd, om campagne te voeren in zakenmilieus en in het congres ten voordele van Eisenhowers plan tot liberalisering van de handel. Dit comité vertegenwoordigde de sleutelfiguren in de economische wereld van de VS. John Coleman was chef van de Burroughs Corporation, een groot elektriciteitsbedrijf dat in concurrentie stond met IBM. Eén van de stichtende leden van het comité was John McCloy, oud-voorzitter van de Wereldbank en voorzitter van de Chase National Bank. Vooral uit die hoek kreeg prins Bernhard positieve respons op zijn project⁴⁵².

Hoe dan ook, zowel in Europa als in Amerika vond de Bilderberggroep vooral respons in economische milieus die voor een liberalisering van de internationale handel waren en voor de Europese constructie. In de VS waren het die lieden die de harde kern vormden van de eerste Bilderbergconferentie in 1954, en die van bij het begin de reünies financierden⁴⁵³ ten persoonlijke titel of in naam van hun bedrijf. We denken hierbij aan Heinz, Burroughs, McGhee Production en David Rockefeller⁴⁵⁴.

Minder succesvol verliep echter de rekrutering van Jean Monnet, op dat moment voorzitter van het Comité d'Action pour les Etats-Unis d'Europe⁴⁵⁵. Retinger trachtte zijn interesse in de activiteiten van de Bilderberggroep te wekken, maar Monnet hapte niet toe⁴⁵⁶.

Dit element is erg belangrijk, omdat het een aantal onderzoekers deed besluiten dat de Bilderberggroep geen diepgaande invloed uitoefende op de Europese integratie⁴⁵⁷. De al

⁴⁵¹ Ibid., p. 415.

⁴⁵² Valery Aubourg, op. cit., p. 416.

⁴⁵³ Volgens Richard Aldrich werd deze eerste meeting zelfs gefinancierd door de CIA. Zie: Richard Aldrich, "OSS, CIA and European Unity: the American Committee on United Europe (1948-1960)", in: *Diplomacy and Statecraft*, t. 8, 1997, n° 1, p. 216.

⁴⁵⁴ Valery Aubourg, op. cit., p. 416.

⁴⁵⁵ Belgisch lid van dit Comité was onder meer Roger Motz.

⁴⁵⁶ Polish Library London, J. Retinger papers, dossiers "European movement", brief van Jean Monnet aan Retinger, 4 maart 1960. Zie: Thierry Grosbois, « Le rôle de quelques réseaux dans la stratégie européenne des multinationales », in: Michel Dumoulin (ed.), *Réseaux économiques et construction européenne*, p. 357.

⁴⁵⁷ We denken hier in het bijzonder aan de hoger aangehaalde Valery Aubourg en Thierry Grosbois.

dan niet aanwezigheid van Monnet – algemeen beschouwd als de geestelijke vader van de EU - in de één of andere organisatie, lijkt bij een dergelijke redenering als een *conditio sine qua non* te worden gehanteerd opdat de Bilderberggroep in kwestie als belangrijke medespeler in het Europese verhaal kan worden bestempeld.

Om tweeërlei redenen willen we een dergelijke stellingname weerleggen. Ten eerste kon uit het ondergronds verhaal, dat in het eerste deel werd gereconstrueerd, duidelijk worden opgemaakt hoe het netwerk achter de schermen van de officiële politiek wel degelijk een belangrijke medespeler vormde in de Europese constructie. We ontwaarden er trouwens meerdere geestelijke vaders. Coudenhove-Kalergi was één van die inspirerende krachten, maar we durven zelfs stellen dat op de één of andere manier een Otto von Habsburg, een Antoine Pinay of een Jean Violet dat ook waren. Jean Monnet was evenwel in al die organisaties – CEDI, MAUE, AESP... - afwezig. Behalve, en dit is interessant, in de Cercle Pinay. In de hoger uitgevoerde analyse brachten we die Cercle duidelijk in verband met de AESP en konden we aan de hand van diverse documenten aantonen dat de reële parallellen tussen beide ook in de praktijk tot interactie leidden.

Kortom, en dit brengt ons bij de tweede reden tot het weerleggen van de stelling: de aan- of afwezigheid van een protagonist in een bepaalde organisatie is vaak een kwestie van hoe je de organisatie bekijkt. Uit de netwerkanalyse in deze doctoraalscriptie, het instrument waarmee de reconstructie van het ondergrondse Europese verhaal kon worden gedaan, blijkt telkens weer hoe belangrijk het is oog te hebben voor het detail. Het zijn juist die “schijnbare” details, de filières, de raggen van het web, die een diepere samenhang onthullen. De feitelijkheid krijgt pas dan haar diepere betekenis.

Monnet was misschien lijfelijk afwezig in de Bilderberggroep, maar één en ander doet vermoeden dat hij dat niet was “in gedachten”⁴⁵⁸.

De eerste meeting van de Bilderberggroep vond plaats in Nederland in het hotel De Bilderberg in Oosterbeek nabij Arnhem van 29 tot 31 mei 1954⁴⁵⁹. Europa stond op de agenda, maar ook de koloniale kwestie, het McCarthyisme, economische problemen en

⁴⁵⁸ In het pas verschenen boek van Gerard Aalders, *De Bilderberg-Conferenties. Organisatie en werkwijze van een geheim trans-Atlantisch netwerk*, Amsterdam, 2007, 246 p., werd in bijlage een extensieve ledenlijst opgenomen. De lijst is volgens de auteur gebaseerd op literatuur, internet, archiefmateriaal en ‘overige’. Hij voegt er wel aan toe: “Het is niet uitgesloten dat enkele namen ten onrechte op de lijst staan vermeld. Ook zogenaamde ‘toehoorders’ zijn in de lijst verwerkt.”, p. 169. Eén van die twijfelgevallen is dus Jean Monnet, die hij hier als lid in de lijst heeft opgenomen.

⁴⁵⁹ Vincent Dujardin en Michel Dumoulin, *Paul van Zeeland (1893-1973)*, Brussel, 1997, p. 225.

de kwestie rond de Europese Defensie Gemeenschap. Twee hoogstaande rapporten legden de basis voor een levendige discussie ten voordele van de Europese integratie⁴⁶⁰. Ze werden geschreven door Guy Mollet en niemand minder dan de jonge jurist George W. Ball uit Washington, een goede vriend van Jean Monnet. Meer zelfs, sinds hun ontmoeting tijdens de Tweede Wereldoorlog, waren zij twee handen op één buik. Herinneren we aan het feit dat Monnet erin slaagde de VS-regering te overhalen tot een lening van 550 miljoen dollar. Een bondgenoot toen in zijn strijd voor financiële middelen was diezelfde George Ball, die de daaropvolgende jaren één van Monnets trouwste medewerkers werd⁴⁶¹. Het lijkt dan ook aannemelijker te stellen dat Monnet niet zozeer “afwezig” was in het Bilderberg gebeuren, maar eerder “indirect aanwezig” was en zich discreet door George Ball liet vertegenwoordigen. Monnet besloot zijn memoires trouwens met de volgende zin, die zo uit de mond van David Rockefeller had kunnen komen⁴⁶²:

“The sovereign nations of the past can no longer solve the problems of the present: they cannot ensure their own progress or control their own future. And the Community itself is only a stage on the way to the organised world of tomorrow.”

De fameuze rapporten van de eerste Bilderberg-meeting bevatten trouwens een voorstel om de Europese Defensie Gemeenschap te integreren in de NAVO en als een centraal beslissingsorgaan te laten opereren, dat in staat moest zijn actief politiek, economisch en zelfs militair op te treden⁴⁶³.

Wat men eigenlijk voorstelde was om Bilderberg via de NAVO de Europese zaken te laten regelen. Schreef Joseph Retinger niet in 1956 in één van zijn Bilderberg-rapporten, dat zijn groep een ideeëntank kon zijn? Waaraan hij fijntjes toevoegde:

*“We decided, however, that none of the new ideas and initiatives would be developed by the group, but that they should be passed on to some persons or organizations who would further develop them.”*⁴⁶⁴.

⁴⁶⁰ Valery Aubourg, op. cit., p. 417.

⁴⁶¹ George Ball, *The Past has Another Pattern*, New York, 1982, p. 77.

⁴⁶² Jean Monnet, *Memoirs*, London, 1978, p. 636.

⁴⁶³ Bilderberg-rapport 1954, p. 8, in: *Mennevee documents on Synarchy*. Zie: Pierre Beaudry, *The Mennevee Documents on Synarchy*, Virginia, 2005, boek 4, hoofdstuk 3, p 97.

⁴⁶⁴ Bilderberg-rapport 1956, p. 11, in: *Mennevee documents on Synarchy*. Zie: Pierre Beaudry, op. cit., p. 87

We kunnen dit bezwaarlijk een bescheiden doelstelling noemen ten aanzien van de wereldpolitiek. Laten we daarom de achterkant van het Bilderbergverhaal nader bekijken. Zij het dat we ons hier wel op een mijnenveld begeven. Onderzoekers van de Bilderberggroep zijn verdeeld in twee kampen, elkaar wederzijds bestokkend op tekortkomingen. De academici die zich waagden aan een nadere analyse herleiden maar al te vaak de Bilderberggroep tot een gezellig onderonsje van de rijksten der aarde, waar verder niets mee aan de hand is. De meer op spektakel beluste journalisten wordt dan weer terecht verweten in de Bilderberg een grootse *conspiracy* van een wereldregering te zien met als doel de finale onderwerping van het plebs. Of anders gesteld, die onwetenschappelijke benaderingen monden vrijwel steeds uit in een complottheorie. Voor wat de ontstaansgeschiedenis en de leden betreft, spreken beide benaderingen elkaar niet tegen. Maar wat de doelstelling van Bilderberg aangaat, komt men tot botsende conclusies. Het was daarom noodzakelijk beide aan elkaar te toetsen. Eén van de zogenaamde complottheorieën werd onder de loep genomen, en vervolgens getoetst aan enkele vaststellingen die ons onderzoek reeds opleverde.

In zijn boek *De ware geschiedenis van de Bilderbergconferentie* gaat onderzoeksjournalist Daniel Estulin uiterst ver in zijn conclusies over deze discrete club⁴⁶⁵. Hij slaagde erin door jaren onderzoek diep door te dringen in het hart van de Bilderberggroep, maar slaagde er evenwel niet in het hoofd koel te houden bij de neerslag ervan⁴⁶⁶. Toch baseerde Estulin zich op een aantal interessante bronnen, niet het minst die van één van de rechtstreekse getuigen van de Bilderbergconferenties: John Coleman. Diezelfde Coleman die hoger reeds werd aangehaald als voorzitter van het Committee for a National Trade Policy (CNTP), dat beschouwd werd als de belangrijkste organisatie in de genese van de Bilderberggroep. Coleman zou echter

⁴⁶⁵ Daniel Estulin, *De ware geschiedenis van de Bilderbergconferentie*, Utrecht, 2007, 285 p.

⁴⁶⁶ Estulin geeft hier zelf een verklaring voor wanneer hij de dood van zijn vader bespreekt. Deze werd in 1975 door de Russische geheime politie gedurende 17 dagen gemarteld, waarbij zijn testikels werden verpletterd, zijn rechterhand op 8 plaatsen werd gebroken en de vele hem toegebrachte slagen een longperforatie veroorzaakten. Daniel Estulin (geboren in Rusland) was toen 9 jaar, en een paar dagen na de thuiskomst van zijn vader stierf deze aan zijn verwondingen. Estulin merkt hier omtrent op: “Het lijkt me niet onmogelijk dat mijn obsessie een eeuwige en nutteloze poging is om de richting van mijn reis door de tijd te veranderen, om terug te gaan naar het verschanste verleden, in plaats van op te rukken naar de veranderlijke toekomst, met de bedoeling om die man van zijn onrechtvaardig leed te bevrijden. Maar hoe ik het ook probeer, het lukt me niet.” Daniel Estulin, *De ware geschiedenis van de Bilderbergconferentie*, Utrecht, 2007, p. 135.

jaren later een boekje open doen over de Bilderberggroep en wordt door Estulin uitvoerig geciteerd⁴⁶⁷.

In wat nu volgt, werden de uitschuiers van Daniel Estulin zoveel mogelijk genegeerd en werd gepoogd die elementen te filteren die ons waardevol en relevant leken⁴⁶⁸. Alle informatie werd tevens getoetst aan andere auteurs en bronnen.

Wat was dan de achterliggende bedoeling van de Bilderberggroep? Volgens de Mennevee Documents on the Synarchy was dit de schepping van een “doelgerichte aristocratie” van Amerikanen en Europeanen en het bereiken van overeenstemming over politieke, economische en strategische kwesties bij hun gezamenlijke heerschappij over de wereld⁴⁶⁹. Bekijken we de onderwerpen van de Bilderbergconferenties sinds 1954 dan zien we inderdaad de voortdurende poging om de ideologische verschillen tussen de Amerikaanse en Europese aristocratieën te beheersen en glad te strijken⁴⁷⁰. Het algemene verslag van de Bilderbergconferentie van 1955 heeft het onder meer over “het wegnemen van misverstanden en mogelijke verdenkingen tussen de West-Europese landen en de VS met betrekking tot de vraag door welke gevaren de wereld bedreigd wordt.”⁴⁷¹.

⁴⁶⁷ Zie: John Coleman, *Conspirator's Hierarchy: The Story of the Committee of 300*, America West Publisher, 1992, 269 p.

⁴⁶⁸ We geven hier enkele van zijn conclusies mee die het complottheorie denken illustreren en daarom niet in onze analyse werden verwerkt. In het streven naar één enkele wereldregering, één enkele wereldmarkt met één enkel leger en één door een Wereldbank uitgegeven munt, tracht de Bilderberggroep de volgende zaken te verwezenlijken: 1) Een universele kerk die zorgt dat de aangeboren godsdienstigheid van de mensen de richting krijgt die de Nieuwe Wereldorde wil. De andere godsdiensten worden uitgebannen. 2) Eén internationale identiteit. Alleen universele waarden zijn toegestaan. 3) Een centrale beheersing van de hele mensheid door middel van geestelijke manipulatie. 4) Nulgroei in een postindustriële samenleving is nodig om elk spoor van voorspoed uit te roeien. Waar voorspoed is, bestaat vooruitgang. Voorspoed en vooruitgang maken repressie onmogelijk en u hebt repressie nodig als u de samenleving wilt verdelen in alleen eigenaars en slaven. 5) De ontvolking van de grote steden. 6) De dood van 4 miljard mensen (Henry Kissinger en David Rockefeller noemen hen schertsend ‘nutteloze magen’) door middel van oorlog, honger en ziekte. Dit moet zich hebben voltrokken tegen 2050. 7) Kunstmatige crisis om de mensen in een staat van voortdurende fysieke, geestelijke en emotionele onrust te houden. De bevolking moet in verwarring blijven en gedemoraliseerd worden om te voorkomen dat men zijn eigen lot wil bepalen. Een middel daartoe is het aanbieden van te veel keuzemogelijkheden, wat tot grootschalige apathie leidt. 8) Een ijzeren greep op het onderwijs. Eén van de redenen waarom de Europese Unie naar de beheersing van het onderwijs streeft, is dat de wereldregeerders dan het verleden kunnen steriliseren. Enz... Daniel Estulin, *De ware geschiedenis van de Bilderbergconferentie*, Utrecht, 2007, pp. 52-54.

⁴⁶⁹ Pierre Beaudry, *The Mennevee Documents on Synarchy*, Virginia, 2005, boek 4, hoofdstuk 3, p. 97. Roger Mennevee was een politieke onderzoeker ten tijde van de oprichting van Bilderberg.

⁴⁷⁰ Daniel Estulin, *De ware geschiedenis van de Bilderbergconferentie*, p. 23. Beaudry stelt hierover dat enkel rapporten voor de periode 1954 tot 1985 konden worden teruggevonden.

⁴⁷¹ Algemeen rapport Bilderberg-conferentie, 1955, p. 7, in: *Mennevee documents on Synarchy*. Zie: Pierre Beaudry, op. cit., p. 88.

Sinds haar oprichting vertegenwoordigen de Bilderbergers de elite en de absolute rijkdom in het Westen. Het zijn financiers, industriëlen, bankiers, politici, leiders van multinationale ondernemingen, presidenten, premiers, ministers van financiën en buitenlandse zaken, vertegenwoordigers van de wereldbank en het IMF, bestuursvoorzitters van mediaconglomeraten⁴⁷² en militaire leiders.

De media spelen een erg belangrijke rol voor de Bilderberggroep, maar dan in het doodzwijgen van de club. Diverse journalisten van onder meer de Washington Post, de New York Times, The Economist en Financial Times, worden op de conferenties uitgenodigd, maar krijgen het uitdrukkelijke verbod ooit iets van wat er besproken werd te publiceren. Die zwijgplicht geldt trouwens voor alle leden. Het was dan ook een hoogst uitzonderlijk gebaar toen in september 2005 de 73-jarige voorzitter van de Bilderbergconferentie van 2005, burggraaf Etienne Davignon, een interview aanvaardde met Bill Hayton van de BBC. Zoals te verwachten was, liet Davignon niet in zijn kaarten kijken⁴⁷³.

“Het gaat om gewone mensen met invloed die graag van gedachten wisselen met andere invloedrijke mensen en wel in een forum waarin ze hun meningsverschillen vrijuit kunnen bespreken en onderzoeken zonder openbare kritiek op en debatten over hun opvattingen.”

Davignon ontkende dat de Bilderbergers een mondiale heersende klasse willen vestigen.

“...omdat ik niet geloof dat er zo'n mondiale heersende klasse bestaat. De economie heeft invloed op de samenleving en de politiek heeft ook invloed op de samenleving. Dat ligt doodgewoon voor de hand. Het is niet zo dat de zakenwereld betwist dat democratisch gekozen leiders het recht hebben om leiding te geven.”

Voor die stelling staat echter alleen het morele gezag van deze topbankier borg. Ze berust niet op enige feitelijkheid, maar kan ook niet geverifieerd worden. In ieder geval

⁴⁷² Over de media legt Estulin haarfijn het netwerk van de Amerikaanse media uit dat in feite volledig georkestreerd wordt door de Rockefeller's. De drie grootste en meest vooraanstaande tv-netwerken NBC, ABC en CBS zijn in werkelijkheid afsplitsingen van de Radio Corporation of America (RCA), een conglomeraat van communicatiebedrijven. In alle drie de tv-netwerken vinden we vertegenwoordigers van Rockefeller bedrijven terug, en de meesten zijn lid van Bilderberg of CFR. Zie: Daniel Estulin, op. cit., pp. 46-51.

⁴⁷³ Daniel Estulin, op.cit., p. 23.

staat ze diametraal tegenover wat David Rockefeller zich enkele jaren vóór dit interview met Davignon liet ontvallen⁴⁷⁴:

“Bijna veertig jaar lang hebben de Washington Post, de New York Times, Time Magazine en andere prestigieuze media onze conferenties bijgewoond en hun belofte tot discretie gestand gedaan. [...] Het zou voor ons onmogelijk zijn geweest een plan voor de wereld uit te werken als we al die tijd in de schijnwerpers van de publieke opinie zouden hebben gestaan. Maar dankzij dat plan zit de wereld tegenwoordig beter in elkaar en zijn we beter op een wereldregering voorbereid. De supranationale soevereiniteit van een intellectuele elite in samenwerking met de belangrijkste bankiers verdient de voorkeur boven het streven naar nationale zelfbeschikking uit vorige eeuwen.”

Dit doet onvermijdelijk denken aan wat John Williams in zijn artikel *Atlanticism: The Achilles' Heel of European Security, Self-Identity and Collective Will* schreef. Volgens hem gingen sommige leden van de mondiale elite naar de Bilderbergconferenties ter versterking van een virtuele consensus die onder hen heerste, een soort illusie van globalisering gedefinieerd volgens hun eigen normen: wat goed is voor banken en grote bedrijven, is goed voor iedereen⁴⁷⁵.

Eén van de meest waarheidsgetrouwe versies van de werkelijk doelstellingen van deze discrete club kwam trouwens alweer uit de mond van de goede vriend van Monnet, George Ball. Op dat moment staatssecretaris van buitenlandse zaken onder Kennedy en Johnson, lid van de stuurgroep van de Bilderbergclub en algemeen directeur van Lehmann Brothers and Kuhn Loeb Inc., gaf George Ball op de Bilderbergconferentie van 1968 een voordracht onder de titel “Internationalisering van het zakenleven”⁴⁷⁶. Hij definieerde het toekomstige globaliseringbeleid van Bilderberg en de gevolgen ervan op Bilderberg. Hij zette uiteen wat de voordelen waren van een neokoloniale economische wereldorde op basis van het concept ‘mondiaal bedrijf’ en beschreef de obstakels die moesten worden overwonnen opdat succes kon worden geboekt. Het eerste en

⁴⁷⁴ Daniel Estulin, *De ware geschiedenis van de Bilderbergconferentie*, p. 44. Excerptie uit een interview in: Guardian Unlimited, 10/3/2001.

⁴⁷⁵ John Williams, *Atlanticism: The Achilles' Heel of European Security, Self-Identity and Collective Will*, Red Pepper Archive, geconsulteerd op 3 mei 2007.

<http://www.redpepper.org.uk/cularch/xatlant.html>

⁴⁷⁶ Die Bilderberg-conferentie vond plaats in het Canadese Mont Tremblant, 26-28 april 1968.

allerbelangrijkste dat moest verdwijnen, was “de archaïsche politieke structuur van de nationale staat”⁴⁷⁷.

Die structuur en het idee van een gemeenebest van mensen vormden het grootse obstakel voor de schepping van een nekoloniaal wereldrijk. De prioriteit van het mondiale bedrijf is uiteraard gebaseerd op een onbeperkte internationale vrijhandel, maar het probleem is dat een nationale overheid prioriteiten heeft die afwijken van of strijdig zijn met die van het bedrijf. Zo stelde hij de veelzeggende vraag:

“Where does one find a legitimate base for the power corporate managements to make decisions that can profoundly affect the economic life of nations to whose governments they have only limited responsibility?”

Kortom, waar hij naar streefde was het creëren van een wettelijke bevoegdheid voor de bedrijven met een grotere macht dan die van de overheid⁴⁷⁸.

Bilderberglid Giovanni Agnelli, Italiaans industrieel en bestuursvoorzitter van Fiat, verwoordde het nog kernachtiger:

*“Ons doel is Europese integratie: waar de politici het hebben laten afweten, zullen wij als industriëlen slagen.”*⁴⁷⁹.

Een dergelijke doelstelling vinden we trouwens ook terug bij de European Round Table (ERT) (zie bijlage)⁴⁸⁰.

Bilderberg had een duidelijke agenda, maar de vraag rijst van welke middelen zij zich bediende om haar doelstellingen concreet te realiseren. Die vraag beantwoorden brengt ons bij één van de machtigste en rijkste mannen ter wereld, die in het hele verhaal rond deze “wereldregering” een centripetale rol speelde: David Rockefeller.

⁴⁷⁷ Transcriptie van de lezing van George Ball gehouden op de Bilderberg-conferentie te Mont Tremblant, 26-28 april 1968, in: *Mennevee documents on Synarchy*. Zie: Pierre Beaudry, *The Mennevee Documents on Synarchy*, Virginia, 2005, boek 4, hoofdstuk 3, pp. 105-112.

⁴⁷⁸ Transcriptie van de lezing van George Ball gehouden op de Bilderberg-conferentie te Mont Tremblant, 26-28 april 1968, in: *Mennevee documents on Synarchy*. Zie: Pierre Beaudry, op. cit., pp. 105-112.

⁴⁷⁹ Daniel Estulin, *De ware geschiedenis van de Bilderbergconferentie*, p. 38.

⁴⁸⁰ De ERT werkt hard aan het verbeteren van het Europees concurrentievermogen. Doorn in het oog is het Europese politieke proces dat veel te inefficiënt en traag is, aldus de ERT. Zij stellen dan ook dat een economische en sociale vooruitgang in Europa onlosmakelijk gelieerd is aan de versterking van de macht van zowel de Europese Commissie, de Raad van Ministers als het Europees parlement. Pas dan kan de Europese integratie efficiënt verlopen. De Verenigde Staten van Europa zijn nog lang geen feit, maar in afwachting verenigde zich dus wel reeds de industriële top in Europa.

David Rockefeller en de Trilaterale Commissie

Hij werd geboren in 1915 te New York als jongste zoon van John Rockefeller (Standard Oil). Na zijn studies in Harvard doctoreerde hij in de economie aan de London School of Economics and Political Science en de Chicago University. Zijn dissertatie droeg de titel “Unused Resources and Economic Waste”⁴⁸¹. In 1939 keerde hij terug naar New York alwaar hij voor de toenmalige burgemeester Fiorello La Guardia ging werken⁴⁸². De oorlog dwong hem echter in het leger dienst te nemen en diverse malen werd hij gestationeerd in Algerije. De familie Rockefeller, gekend om zijn Rockefeller Center, de Rockefeller Foundation en natuurlijk Standard Oil, had echter nog geen bankiers in haar middens⁴⁸³. David werd de eerste en enige bankier van de familie toen hij voor de Chase National Bank ging werken⁴⁸⁴. Begonnen onderaan de ladder als assistent manager werd hij in 1960 voorzitter van de bank. Maar zijn engagementen waren veel ruimer dan dat. Reeds in 1947 stapte hij aan boord van de Carnegie Endowment for International Peace, met als collega’s Alger Hiss, John Foster Dulles, Dwight Eisenhower en Thomas J. Watson (stichter van IBM). Hij was trouwens in 1946 actief in de Council on Foreign Relations (CFR) als secretaris voor de studiegroep “Reconstruction in Western Europe” (zie hoofdstuk 1 van deel 2). In 1949 werd hij directeur van de CFR. Welnu, het is met die CFR dat we de sleutel vinden tot de werkelijke betekenis van Bilderberg.

Los van haar oprichters – met name de Rockefeller - en de belangrijkste financiers van de stichting: de Rockefeller Foundation, de Carnegie Corporation en de Ford Foundation, kenmerkte en kenmerkt de CFR zich nog steeds door de opvallende aanwezigheid van presidenten en presidentskandidaten (zowel democraten als republikeinen), CIA-chefs, legerleiders, ministers van financiën, buitenlandse zaken en ministers van defensie. Daarnaast waren (en zijn) lid van de CFR, de belangrijkste managers van de New York Times, Washington Post, Los Angeles Times, Wall Street Journal, NBC, CBS, ABC, Fox, Time, Fortune, Business Week, US News&World Report.

Dit deed alvast diverse auteurs besluiten dat niet de steeds wisselende presidentschappen in de VS het land leiden, maar de CFR de werkelijke regering vormt. Dit

⁴⁸¹ David Rockefeller, *Memoirs*, New York, 2002, p. 23, p. 63 en passim.

⁴⁸² Ibid., pp. 98-99.

⁴⁸³ Zie over John Rockefeller: Charles D. Ellis, *Wall Street People*, New-Jersey, vol. II, 2003, pp. 75-78.

⁴⁸⁴ De Chase National Bank werd in 1955 omgedoopt tot de Chase Manhattan Bank en draagt nu de naam J.P. Morgan Chase & Co. De Chase was aanvankelijk een groothandelsbank die samenwerkte met andere grote financiële instituten zoals General Electric. Daarnaast financierde het de olie-industrie zoals Standard Oil en Exxon Mobil.

verklaart de opvallende continuïteit in het Amerikaans beleid en de in essentie erg gelijkende democratische en republikeinse presidentiële periodes⁴⁸⁵.

Opmerkelijk is dat de CFR bij de Amerikanen nauwelijks, en bij de Europeanen al helemaal niet bekend is. Ook hier dus, net als bij Bilderberg, krijgt de media zwijgplicht. De officiële website van de CFR openbaart weliswaar jaarlijks haar eindverslag, maar stipuleert met aandrang dat de leden niet mogen praten over wat binnen de organisatie plaatsvindt⁴⁸⁶.

Ook de rol van de CFR in de Europese integratie wordt duidelijker wanneer we het Marshallplan opnieuw nader bekijken. De zogenaamde lezing die generaal Marshall in 1947 aan de Harvard University hield, was in feite al eerder opgesteld door de studiegroep van de CFR uit 1946 onder leiding van David Rockefeller, wat zijn neerslag vond in de paper “The Reconstruction of Europe”⁴⁸⁷. De wortels van dit plan voeren ons naar 1939, bij de “War and Peace Study Groups” van de CFR in samenwerking met het ministerie van buitenlandse zaken. De notulen van de geheime vergaderingen stuurden expliciet aan op de rol van de VS als oprukkende macht en vervanger van het Britse rijk⁴⁸⁸.

Naast deze latente doelstellingen van het Marshallplan waren er ook de economische voordelen die het moest opleveren. De Wet op de Buitenlandse Hulp van 1948 voorzag in de stichting van een dienst Economische Samenwerking, die het plan voor het Europese herstel moest superviseren. Tussen 1948 en 1951, de periode waarin het plan werd uitgevoerd, wees het parlement 13,3 miljard dollar steun toe aan zestien West-Europese landen. Dat daarbij ook enkele Amerikaanse topbedrijven (toeval of niet allemaal verbonden aan de CFR) een stukje rijker werden, werd lange tijd niet geopenbaard. In zijn artikel voor Lobster *The Bilderberg group and the project of*

⁴⁸⁵ Zie onder meer: William Domhoff, *The higher circles, 1970; Our Global Neighbourhood*, Oxford, 1995, 410 p.; Thomas R. Dey, *Who's running America? Institutional Leadership in the United States*, Prentice Hall, 1976; Rene Wormser, *Foundations: their power and influence*, Sevierville (TN), 1993; Mike Peters, *The Bilderberg group and the project of European Unification*, in: Lobster Magazine, n° 32, december 1996.

⁴⁸⁶ Zie jaarverslag van de CFR, 1992 op de website van de CFR waarin op 20 verschillende plaatsen letterlijk, maar in steeds verschillende bewoordingen wordt gezegd dat de leden hun mond moeten houden. De officiële website van de CFR is <http://www.cfr.org>

⁴⁸⁷ Mike Peters, “The Bilderberg group and the project of European Unification”, in: Lobster Magazine, n° 32, december 1996.

⁴⁸⁸ Michio Kaku en Daniel Axelrol, *Win the nuclear war. The Pentagon's Secret War Plans*, Boston, 1987, pp. 63-64.

European Unification, wist politiek commentator Mike Peters enkele van die transacties te retraceren⁴⁸⁹:

“Dit ongehoorde blijk van internationale goedgeefsheid (door Churchill “de nobelste daad uit de geschiedenis” genoemd) was rechtstreeks winstgevend voor de Amerikaanse, op het buitenland gerichte bedrijven die het plan bevorderden. CFR-lid William Clayton bijvoorbeeld – de onderminister van economie, die door Europa reisde en brieven naar Washington stuurde die van fundamenteel belang waren bij de voorbereiding van het plan – verdedigde het in het parlement en streek daar persoonlijk 700.000 dollar per jaar voor op; zijn eigen bedrijf Anderson, Clayton & Co sleepte tot de zomer van 1949 voor 10 miljoen dollar aan opdrachten in de wacht. General Motors kreeg op ongeveer dezelfde manier tussen juli 1950 en 1951 voor 5,5 miljoen dollar aan opdrachten en de Ford Motor Company voor 1 miljoen (4,2 procent van het totaal).”

Clayton? Jawel, diezelfde William Clayton die officieel medeopsteller was van het Marshallplan, CFR-lid was, en met wie Monnet zeer goede contacten onderhield.

Tot slot moeten we hier nog de Trilaterale Commissie bespreken, misschien wel het zwaargewicht in de naar een wereldregering strevende organisaties. Voorzitter van de Chase Manhattan Bank, David Rockefeller richtte die club op in 1973. De eerste bijeenkomst vond plaats in Tokio van 21 tot 23 oktober 1973. De commissie werd samengesteld uit de drie strategisch en commercieel belangrijkste zones ter wereld: Noord-Amerika, Japan en West-Europa. Voor wat de Amerikanen betrof, waren bijna de helft van de leden ook CFR-lid. Rockefeller lanceerde zijn idee van een Trilaterale trouwens voor het eerst op een Bilderbergconferentie, gehouden te Knokke in 1972. Geïnspireerd door het boek *Between Two Ages*⁴⁹⁰ van de Amerikaanse professor aan de Columbia University, Zbigniew Brzezinski, vond Rockefeller dat de mensen, de regeringen en de economieën van alle landen in dienst moesten staan van de behoeften van de banken en multinationale bedrijven⁴⁹¹. Maar daarnaast was de trilaterale opzet

⁴⁸⁹ Mike Peters, “The Bilderberg group and the project of European Unification”, in: *Lobster Magazine*, n° 32, december 1996

⁴⁹⁰ Zbigniew Brzezinski, *Between Two Ages*, New York, 1970, 334 p.

⁴⁹¹ Holly Sklar, *Trilateralism, The Trilateral Commission and Elite Planning for World Management*, Boston, 1980, pp. 61-75.

ook ingegeven door de vaststelling dat het publiek en de leiders van de meeste landen verstrikt bleven in een mentaal universum dat volgens Rockefeller niet meer bestond, namelijk in een wereld van gescheiden naties.

*“Het kost hen moeite om in globale perspectieven te denken.”*⁴⁹².

Wat de Trilaterale werkelijk wilde was de leiding over die drie grote, onderling afhankelijke zones, maar op zulk een wijze dat de rijken de belangen van het westerse kapitalisme veilig stelden. Dit moest gebeuren door het tegengaan van protectionisme, nationalisme en elke andere reactie die de ene elite tegen de andere kon opzetten.

Paul Volcker, lid van de Trilaterale en ex-voorzitter van de Federal Reserve Bank (de nationale bank van Amerika), stelde het zo mogelijk nog duidelijker:

*“Het levenspeil van de gemiddelde Amerikaan moest dalen.”*⁴⁹³.

Als voorzitter van de Trilaterale Commissie werd Zbigniew Brzezinski aangewezen. Medeoprichter naast Rockefeller was de toenmalige minister van buitenlandse zaken Henry Kissinger.

In het eerste anderhalf jaar publiceerde de Trilaterale Commissie 6 rapporten onder de naam Triangle Papers⁴⁹⁴. Die rapporten werden het handelskenmerk, de leidraad voor verdere plannen, en fungeerden als antenne bij de bepaling van de publieke opinie. Twee rapporten verschenen tijdens de bijeenkomst in Tokio (oktober 1973), drie tijdens die van Brussel (juni 1974) en één tijdens die van Washington (december 1974).

Die rapporten samenvattend verliep het streven naar beheersing van de wereldeconomie langs vier lijnen. De eerste was de schepping van een nieuw mondiaal geldsysteem. De tweede was een roof op de Westerse bestaande rijkdommen om hiermee de arme landen (zoals de Sovjetunie en China) te radicaliseren. Ten derde moest trapsgewijs een handelsrelatie met de communisten ontstaan. Ten vierde moesten energiecrisisen benut worden om een grotere greep op de wereld te krijgen⁴⁹⁵.

⁴⁹² David Rockefeller geciteerd in: Holly Sklar, *Trilateralism, The Trilateral Commission and Elite Planning for World Management*, Boston, 1980, pp. 74-75.

⁴⁹³ C. Fred Bergsten, Georges Berthoin en Kinhide Mushakoji, “The Reform of International Institutions (Triangle Paper n° II)”, in: *Trilateral Commission Task Force Reports*, Tokyo, 1973, p. 90. Dit tweede rapport adviseerde om het prioritaire doel van de onderling afhankelijke wereld te bereiken door een rem te zetten op de bemoeienissen van nationale regeringen met de internationale uitwisseling van economische en niet-economische goederen.

⁴⁹⁴ Zie onder meer het tweede rapport: C. Fred Bergsten, Georges Berthoin en Kinhide Mushakoji, op. cit..

⁴⁹⁵ Gary Allen, *The Rockefeller File*, Oregon, 1975, 117 p. Raadpleegbaar op het internet op de volgende site: www.gatecreepers.com/workspace/library/The%20Rockefeller%20Files.

Het uiteindelijke doel was zoals Brzezinski het stelde: “de stichting van een wereldregering”⁴⁹⁶, beter bekend als The New World Order. Wat echter veel minder geweten is, en wat meteen ook de tot tweemaal toe gelegde focus op het communisme in de Triangle Papers verklaart, is dat Brzezinski en Rockefeller een gemeenschappelijke bewondering voor het marxisme en het communisme deelden.

John Rockefeller, vader van David, financierde mee de Russische Revolutie en hij was één van de eerste Amerikanen die in 1926 opnieuw handelsrelaties met de Sovjetunie aanknoopte, nog voor de nieuwe Sovjetstaat in 1933 door de VS officieel werd erkend⁴⁹⁷. Toegegeven dat de hoofdrede olie was. De Sovjetunie beschikte op dat moment over de grootste olievoorraad in de wereld. Maar er was meer. John Rockefeller had een onverholen sympathie voor het communistisch systeem van een overkoepelend geleide economie als monopolie en beheersing van de massa. John Rockefeller had een bloedhekel aan concurrentie. De enige vorm van concurrentie die de moeite waard was, was er een waarbij men zelf de twee partijen beheerste⁴⁹⁸.

Brzezinski op zijn beurt droomde van “Een bewust geleide richting van de Amerikaanse toekomst met de planner als wetgever en fundamentele maatschappelijke inspirator”. Zijn onverholen sympathie voor het communisme komt vooral tot uiting wanneer hij stelde:

*“Het marxisme is zowel de overwinning van de actieve op de passieve mens, als de overwinning van de rede op het geloof.”*⁴⁹⁹.

*“Het marxisme dat bij de massa in de vorm van het communisme verspreid wordt, is de belangrijkste stap voorwaarts van het menselijke vermogen om zijn relatie met de wereld te conceptualiseren.”*⁵⁰⁰.

*“Het marxisme maakt het beste begrip van de huidige werkelijkheid mogelijk.”*⁵⁰¹.

Maar laten we wel wezen, het sleutelwoord bij die “sympathie” was “monopolie”... een monopolie dat alles omvatte, niet alleen de macht over de regering, het monetaire systeem en alle bezittingen, maar ook een monopolie dat zichzelf vernieuwt en net zo

⁴⁹⁶ Zbigniew Brzezinski, *Between Two Ages*, New York, 1970, p. 333.

⁴⁹⁷ Anthony Sutton, *Wall Street and The Bolshevick Revolution*, New York, 1974, pp. 64-67.

⁴⁹⁸ Daniel Estulin, *De ware geschiedenis van de Bilderbergconferentie*, Utrecht, 2007, p. 144.

⁴⁹⁹ Zbigniew Brzezinski, op. cit., p. 72.

⁵⁰⁰ Ibid., p. 83.

⁵⁰¹ Ibid., p. 123.

eeuwig is als de bedrijven die het imiteert⁵⁰². John Rockefeller, de geestelijke vader van Wall Street, begreep dat de beste manier om een onwrikbaar monopolie te bereiken een geopolitieke aanpak was. Hij moest zorgen dat de samenleving ten gunste van de monopolisten werkte, denkende dat het openbaar belang ermee gediend was⁵⁰³.

Frederick C. Howe legde in zijn *Confessions of a Monopolist* (1906) uit hoe die strategie in de praktijk uitpakte:

“These are the rules of big business...Get a monopoly; let society work for you; and remember that the best of all business is politics...”⁵⁰⁴.

Laten we hier eindigen met de veelzeggende woorden van lord Alfred Milner, stichter van de Coefficients Club (een gelijkaardige club als Bilderberg, maar alleen een halve eeuw vroeger opgericht), die op één van de bijeenkomsten in 1903 de volgende toekomstvisie onder woorden bracht:

“We hebben een aristocratie nodig die niet gebaseerd is op privilege, maar op doorzicht en doelgerichtheid. Anders zal de mensheid falen. [...] En op dat punt heb ik grote problemen met de democratie en Kultur. [...] Wat we nodig hebben, is een constructieve verbeeldingskracht die werkzaam is op het enorme complex van machtige, slimme, ondernemende en invloedrijke mensen waarover de macht tegenwoordig verdeeld is. Op die manier ontstaat de zelfbewuste, hoogst selectieve, onbevooroordeelde en toegewijde aristocratische cultuur, die mij de noodzakelijke volgende fase in de ontwikkeling van de mensheid lijkt.”⁵⁰⁵.

Dat is Coudenhove-Kalergi's “*l'élite de l'esprit*” en zijn principe van de neo-aristocratie. Deze vader van de Europese eenmakingsgedachte dacht in feite net als die elite van het grootkapitaal. Ook Coudenhove-Kalergi was bij uitstek een globalist, een mondiaal denker die jongleerde met het “socialisme” van Plato, om zijn antidemocratische gedachtegoed te definiëren. Zoals uit het voorafgaande duidelijk blijkt, werden de begrippen communisme en socialisme wel eens vaker door extreem-rechtse denkers misbruikt.

⁵⁰² Gary Allen, *The Rockefeller File*, CPA Book Publisher, 1975, zie: www.gatecreepers.com.

⁵⁰³ Ibid.

⁵⁰⁴ Frederick C. Howe, *Confession of a Monopolist*, Chicago, 1906. Geciteerd in een artikel van William Blase, “The Council on Foreign Relations and the New World Order”, 21stcenturyicero.wordpress.com., *The Courier*, 1995.

⁵⁰⁵ Carol White, *The new Dark Age conspiracy*, New Benjamin Franklin House, 1980, p. 5.

Hoe het ook zij, het rabiante anticommunisme vormde voor velen de ideologie die hen bond. De Rockefeller-sage mag als een afwijking worden gezien, ze bevestigt eigenlijk de al langer in consensus gehanteerde these bij historici dat de apocalyptische toon in de VS ten aanzien van het communistisch gevaar in feite een *hidden agenda* verhulde. De creatie - maar achter de schermen financiering - van een externe vijand hield de eigen bevolking in het gareel.

Wat we met de Bilderberggroep hebben willen aantonen is tweeledig. Enerzijds illustreert die club een duidelijke simultane tendens van Europeïsme en Atlantisme, waarbij de creatie van een eengemaakt Europa werd gezien als een onderdeel, een etappe, voor de creatie van een eengemaakte wereld. Anderzijds hebben we Bilderberg geplaatst in een breder verhaal van diverse aan elkaar gelieerde organisaties. Gebruik makend van zowel historisch als journalistiek onderzoek hebben we het Bilderbergverhaal zoveel mogelijk trachten te ontdoen van de complottheorieën die haar omhullen. Ingebed in de *histoire longue durée* van deze doctoraalscriptie, waarin een discours de raggen vormen van een reëel bestaand web, konden we bevindingen van beide onderzoeksmethodes in een juister perspectief plaatsen. Wat men doet, wat men wil bereiken en hoe men dit wil bereiken is één zaak, maar wat men denkt is – zoals uit het voorafgaande bleek – niet voor misverstanden vatbaar. Wat buiten kijf staat, is dat alle hier in deze doctoraalscriptie opgevoerde protagonisten, zonder uitzondering een wereld geleid door de “aristocratie” voorstonden, de “*aristocratie de l’esprit*”. En daar hoeven we geen tekening bij te maken.

Tussentijdse conclusie

We konden in dit deel zien hoe de European Movement, de officiële think-tank waarmee het Europese politieke establishment de koers voor een eenmaking wilde bepalen, van meet af aan onlosmakelijk verbonden was met het Atlantische verhaal. Het deed Hendrik Brugmans, de Nederlandse socialist en rector van het European Instituut te Brugge, indertijd trouwens bitter opmerken:

“More than ever we are convinced that we are right in proclaiming the necessity for a complete European Union. But... it is a disgrace that Europe had to wait for a word of command from the other side of the Atlantic before she realized where her own duty and interest lay.”⁵⁰⁶

Dit Amerikaanse engagement is een historisch gegeven, dat in tegenstelling tot wat doorgaans werd gedacht niet exclusief voortvloeide uit de Amerikaanse betrokkenheid tijdens de Tweede Wereldoorlog, maar reeds in het interbellum werd geconceptualiseerd via de in de marge opererende Council on Foreign Relations (CFR).

Ook hier tekent zich een *histoire longue durée* af waarbij de politieke doelstellingen uit het interbellum naadloos overvloedden in die van na de Tweede Wereldoorlog, maar waarbij die steeds initieel economisch werden vertaald. Het is een constante in dit verhaal dat men met een economische integratie eigenlijk een politieke integratie nastreefde, die weliswaar wijselijk werd verhuld. De publieke opinie was nog niet rijp voor een dergelijk avontuur.

In de schemerzone van een turbulente 20ste eeuw - economische crisis in de jaren 1930, Hitler en nazi-Duitsland, de Tweede Wereldoorlog, de Oost-West tegenstelling, de harde confrontaties tijdens de Koude Oorlog – kon de zogenaamde *coup d'état in slow motion* quasi geruisloos plaatsvinden. Vooral opmerkelijk was dat daarbij zowel de Europese als Atlantische economische elite een aanzienlijke rol wensten te spelen. Een diepgaander onderzoek naar de al dan niet reële impact van die elite op de politieke integratie van Europa dringt zich hier op.

Europa zou echter op een nog veel ingrijpender punt niet aan de Atlantische verstrengeling kunnen ontsnappen. De Koude Oorlog was op alle niveaus – psychologisch, economisch, politiek – bovenal het verhaal van de wapenwedloop, met daarin de grootste drijfveer het anticommunisme.

⁵⁰⁶ Christopher Booker and Richard North, *The Great Deception. Can the European Union Survive?*, London, 2006, p. 40.

4. De anticommunistische think-tanks

Terwijl de Bilderberggroep en de Trilaterale Commissie zich bogen over een wereldregering, voerden de VS simultaan een rakettenoorlog en werd de wereldbevolking in een greep van angst gehouden voor een mogelijke Russische invasie. Het communistisch gevaar, of dat nu reëel was of niet, werd dermate uitgespeeld dat ook de Europeïstische organisaties leken te verglijden naar andere oorden. Ze kwamen in het vaarwater van extreem-rechts terecht met fascistische en nazistische *roots*. Met de anticommunistische think-tanks was de scheiding tussen collaboratie en het ultra rechtse verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog nog maar moeilijk te trekken.

Via enkele figuren, actief in MAUE, AESP, CEDI of zelfs de Cercle Pinay, komen we terecht in een veel ambitieuzer plan dan alleen maar *l'Europe sera de droite ou ne sera pas*, een plan dat ons leidt naar de anticommunistische think-tanks. Paul Vankerkhoven bijvoorbeeld (lid van CEDI, AESP en de Cercle des Nations) vervulde zo'n intermediaire rol. Hij was verbonden met een wereldorganisatie, die sinds de Koude Oorlog de Amerikaanse inlichtingendienst in diverse door de VS ondersteunende dictaturen verbond: namelijk de World Anti-Communist League.

4.1. World Anti-Communist League (WACL)

WACL werd in 1967 opgericht in Taiwan⁵⁰⁷. Eigenlijk zette ze de oudere organisatie APACL, opgericht door de Chinese nationalistische leider Tchang Kai Chek en de vroegere Koreaanse president Sug Shyngman Ree, verder. De belangrijkste steun zat in de VS bij de pro-Taiwanese lobby met Richard Nixon en Ronald Reagan, en de meest conservatieve strekking van de CIA geïncarneerd door Ray Cline, ex-onderdirecteur van de CIA⁵⁰⁸. De beslissing tot uitbreiding van APACL viel reeds op de 12de bijeenkomst ervan in november 1966 te Seoul⁵⁰⁹.

APACL werd na 1967 een regionale afdeling van WACL, net als MESC (voor het Nabije Oosten) en CAL (voor Latijns-Amerika). De Confédération Anticommuniste

⁵⁰⁷ Luis Gonzales-Mata, "Nous avons reniflé les Renifleurs", in: *Actuel*, februari 1984.

⁵⁰⁸ *Article 31*, n° 1, oktober 1984, p. 5.

⁵⁰⁹ *Note au comité organisateurs de la 16ème WACL conference*, opgesteld door de toenmalige Chairman van WACL, de Belg Georges A. Rombouts naar aanleiding van de 16de conferentie van WACL, dd. 10 januari 1983, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

d'Amérique Latine (CAL) werd echter in 1984 door WACL uitgesloten wegens antisemitisme. In werkelijkheid gebeurde dit naar aanleiding van ontdekkingen en onthullingen van de Washington Post. Zij wisten CAL te ontmaskeren als dekmantel voor paramilitaire groepen die in Centraal Amerika terreur zaaiden. CAL heeft steeds goede relaties gehad met de dictatuur en we kunnen zelfs stellen dat een militair regime van bij haar installatie banden had met CAL. Spilfiguren waren Anastasio Somoza, Alfredo Stroessner, Augusto Pinochet, Gustavo Leigh en José Mérimo (waarvan drie lid van de eerste Chileense Junta). Financiering kreeg WACL voornamelijk van de VS en Saoedi-Arabië, maar ook van Taiwan en Zuid-Korea⁵¹⁰.

Maar van waar kwam WACL? We moeten hier terugkeren naar 1942, wanneer in Genève de chef van de inlichtingendiensten van het Amerikaans leger, Allen Dulles, een comité Free Europe oprichtte, waarin antinazi burgers en pro-Amerikanen gegroepeerd werden. Er werden hechte banden gesmeed en we ontmoetten er reeds Antoine Pinay. Aanvankelijk was hier niets mis mee, maar de Koude Oorlog zou het doel van die organisatie danig transformeren en de standpunten verharderen⁵¹¹.

De figuur Reinhard Gehlen speelde hierin een belangrijke rol. We kwamen deze ex-nazi hoger al tegen bij Jean Violet. Generaal Gehlen, die destijds aan het hoofd stond van de Bundesnachrichtendienst (BND), de Duitse inlichtingendienst onder Hitler, rekruteerde immers na de oorlog Jean Violet als Sonderverbindung. Hij werd als een soort speciaal correspondent tewerkgesteld, dit in overleg met de Franse inlichtingendienst SDECE, waar Violet eveneens voor werkte⁵¹².

Gehlen werd na 1945 chef van de Duitse inlichtingendienst en kwam in contact met enkele Oekraïense vluchtelingen die de Oostpolitiek vijandig gezind waren. Onder leiding van de Oekraïense nazicollaborateur Yaroslav Stetsko, werd in 1946 vervolgens een soort fascistische internationale opgericht die fascisten uit Oekraïne, Hongarije, Roemenië, Kroatië, Bulgarije, Slovenië en Litouwen bundelde in de Anti-Bolshevik Bloc of Nations (ABN)⁵¹³. Gehlen zag meteen het belang in van een dergelijk gestructureerd spionagenetwerk in de schoot van de Sovjetunie en ging al gauw nauw

⁵¹⁰ *Article 31*, n° 1, oktober 1984, p. 5.

⁵¹¹ Luis Gonzales-Mata, "Nous avons reniflé les Renifleurs", in: *Actuel*, februari 1984.

⁵¹² « Rapport dr. Langemann, Département I.F., München », 7 maart 1980, in: *Der Spiegel*, december 1980.

⁵¹³ Thierry Meyssan, *La Ligue anti-communiste mondiale, une internationale du crime*. Op de internetsite: Voltaire.net.org, Réseaux de presse non-alignée, 12 mei 2004.

samenwerken met Stetsko. Geïnstalleerd in München, centrum voor de antisovjet emigratie, verspreidden zich Gehlens netwerken tot in Azië⁵¹⁴.

Acht jaar later, naar aanleiding van de oorlog in Korea, richtte president Eisenhower een regionaal defensiesysteem tegen de USSR en China op. Op 8 september 1954 werd de OTASE gecreëerd, naar het model van de NAVO. Het groepeerde Australië, Nieuw-Zeeland, Pakistan, de Filippijnen, Thailand, het Verenigd Koninkrijk en de VS. Op 2 december werd de overeenkomst vervolledigd door een bilateraal defensiepact tussen de VS en Taiwan⁵¹⁵. Parallel hiermee werden de inlichtingendiensten van die landen door de CIA, onder leiding van Allen Dulles, gestructureerd en werd een contactorganisatie geïnstalleerd die de verschillende anticommunistische partijen uit die regio's moest bundelen. In die context werd rond de entourage van de Taiwanese president Tchang Kai Chek de Asian Peoples's Anti-Communist League (APACL) opgericht. Andere leden waren Pak Chung Hee, de latere president van Zuid-Korea, Ryiochi Sasakawa, een oorlogsmisdadiger die miljardair was geworden en financier was van de Liberale Partij in Japan, dominee Sun Myung Moon⁵¹⁶, profeet van de geünificeerde Kerk, president Ferdinand Marcos van de Filippijnen.

APACL werd volledig door Ray Cline gecontroleerd, chef van de CIA te Taiwan en later onderdirecteur van de CIA. Vanaf 1958 nam de president van de Anti-Bolshevik Bloc of Nations, Stetsko, geregeld deel aan de jaarlijkse conferenties van APACL. Ray Cline en Stetsko vormden een tandem die in 1967, mede door de mondiale verspreiding van het communistische gevaar, zou resulteren in het samengaan van de ABN en APACL. Vanaf die fusie werd de organisatie WACL gedoopt.

In Taiwan 1967 besloot de League dus zijn actieterrein uit te breiden. In die tijd verspreidde zich het "subversieve" marxisme ook in de rest van de wereld en in het bijzonder in Latijns-Amerika.

Maar de strijd tegen het communisme kostte geld, veel geld. Middenin een politieke detente en het Amerikaans Congres dat de budgetten nauwlettend in het oog hield, zocht

⁵¹⁴ Luis Gonzales-Mata, "Nous avons reniflé les Renifleurs", in: *Actuel*, februari 1984.

⁵¹⁵ Thierry Meyssan, *La Ligue anti-communiste mondiale, une internationale du crime*, Voltairenet.org, Réseaux de presse non-alignée, 12 mei 2004.

⁵¹⁶ Sun Myung Moon is vooral gekend omwille van zijn Moon sekte. Moon probeerde in diverse landen voet aan wal te zetten door de creatie van "antennes". Het actieterrein was evenwel vaak Latijns Amerika waarin het haar religieuze overtuiging, kapitalistische investeringen en een resoluut anticommunistisch politiek programma wilde opleggen. In 1985 werd Sun Myung Moon echter in de VS gevangen genomen wegens fiscale fraude.

men naar nieuwe en originele inkomstbronnen⁵¹⁷. Officieuze financiering verwierf WACL onder meer door de geünificeerde Kerk van Moon⁵¹⁸.

Maar wat waren nu de concrete doelstellingen van WACL? Het oorspronkelijk charter was niet terug te vinden, maar gelukkig zette Georges A. Rombouts - in 1983 *chairman* van WACL - de initiële doelstellingen in een circulaire voor het organisatiecomité van de 16de bijeenkomst nog eens op een rijtje:

“ 1° Par toutes formes de “mass-media” et de contacts personnels, de pousser tous les peuples avide de liberté du monde à vaincre et à frustrée l’agression communistes et ses activité subversives.

2° En aidant les mouvements de libérations chez les nations captives sous régime communiste.

3° En développant les méthodes de guerre politique et psychologique pour démasquer et contre-attaquer le communisme.

4° En prouvant l’échange de matière culturelle et d’information parmi les peuples épris de liberté afin de neutraliser la stratégie et les tactiques du communisme.

5° Entraîner les leaders anti-communistes à construire un monde meilleur imbu de liberté et à surmonter la menace communiste.⁵¹⁹”

Voorts konden we uit die nota opmaken dat men niet ten persoonlijke titel lid werd van WACL, maar als afgevaardigde van een nationale afdeling of eraan gelieerde organisaties. Anno 1983 kende WACL volgens Rombouts afdelingen in meer dan 100 landen.

De implementatie van WACL in Europa verliep echter via een nogal ingewikkeld parcours. Diverse reeds bestaande anticomunistische organisaties zouden gaandeweg Europese afdelingen worden van WACL. Zowel België als Frankrijk speelden hierin een voortrekkersrol. Die Frans-Belgische as is opvallend aanwezig in dit onderzoek. We denken hierbij niet alleen aan de succesvolle tandem Florimond Damman en Jean Violet, maar ook aan diverse organisaties die in Frankrijk het levenslicht zagen, en als

⁵¹⁷ We zullen later zien dat de auteur Luis Gonzales-Mata hiermee wilde insinueren dat ondermeer een deel van het geld dat naar aanleiding van de Renifleurszaak was verdwenen naar dergelijke anticomunistische agitatie is gegaan.

⁵¹⁸ Thierry Meyssan, *La Ligue anti-communiste mondiale, une internationale du crime*, Voltairenet.org, Réseaux de presse non-alignée, 12 mei 2004.

⁵¹⁹ Note au comité organisateurs de la 16ème WACL conférence, opgesteld door de toenmalige Chairman van WACL, de Belg Georges A. Rombouts naar aanleiding van de 16de conferentie van WACL, dd. 10 januari 1983, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

eerste in België een afdeling kregen (cfr. l'Action Française van Charles Maurras – in België l'Action Nationale - en voor wat na de Tweede Wereldoorlog betreft Paix et Liberté). Later zullen we met de zaak Renifleurs nog veel duidelijker het Frans-Belgische gemeenschappelijk engagement kunnen vaststellen. Voor wat WACL in Europa betrof ontwaren we een nieuwe tandem, met name die van Paul Vankerhove en Suzanne Labin.

Suzanne Labin stond bekend als een rabiante anticommuniste en schreef diverse boeken⁵²⁰. Ze was ondermeer de auteur van *Stalin le Terrible* uit 1948⁵²¹. In 1954 behoorde ze tot de oprichters van de Union pour la défense des peuples opprimés⁵²². Een organisatie die later deel uitmaakte van de Franse sectie van WACL.

In 1960 organiseerde ze te Parijs een grote internationale conferentie over de oorlogspolitiek van de Sovjets met als titel "*Vie ou mort du monde libre*". De resultaten van de conferentie werden in 1961 in een lijvig boek van 380 pagina's gepubliceerd⁵²³. Bekijken we de aanwezigen op die conferentie van naderbij, dan duiken een aantal verrassingen op. Zo werd de openingsrede gehouden door niemand minder dan Paul-Henri Spaak, toen in de hoedanigheid van secretaris-generaal van de NAVO. De titel van zijn rede was: "*Les mauvaises et les bonnes raisons d'être anti-communiste*". Nadien volgde een introductierapport van Suzanne Labin, rapporteur generaal van de conferentie, met als titel: "*La conspiration communiste mondiale. La nature, les dimensions, les dangers de la guerre politique des Soviets. Un plan de moyens pour y faire face.*".

Onder de meer dan 50 sprekers waren aanwezig Hendrik Brugmans (zoals hoger al vermeld oprichter van de European Union of Federalists), Eugène Lyons (hoofdredacteur van Reader's Digest in de VS), Georges Albertini (directeur van de revue Est-Ouest), Ivan Matteo Lombardo (oud-minister in Italië, voorzitter van de Atlantic Treaty

⁵²⁰ Naast haar boek *Stalin le Terrible*, Editions Self, Paris, 1948, verschenen ondermeer de volgende werken van haar: *Les entretiens de Saint-Germain. Liberté aux liberticides?*, Paris, 1957; *Il est moins cinq*, Paris, 1960, *Vie ou Mort du monde Libre*, Paris, 1961; *Compétition URSS-USA*, Paris, 1962; *Vietnam. Révélations d'un témoin*, Paris, 1964; *Menaces chinoises sur l'Asie*, Paris, 1966; *Le petit livre rouge. Arme de guerre*, Editions de table ronde, Paris, 1969; *Hippies, drogue et sexe*, Paris, 1970; *La violence politique*, Editions France Empire, Paris, 1978. Daarnaast was zij ook medewerkster aan het Franse tijdschrift *ITEM*, in 1976 opgericht en met promotie in alle extreem-rechtse milieus. Zo lezen we er bijdragen van Jacques Chirac, Jean-Marie Le Pen, Ploncard d'Assac en Alain Renault.

⁵²¹ Suzanne Labin, *Staline le terrible: Panorama de la Russie soviétique*, Paris, 1948, 575 p.

⁵²² Bio Suzanne Labin, in: Archief Walter De Bock.

⁵²³ Suzanne Labin (ed.), *Vie ou mort du monde libre*, Mesnil-sur-l'Estrée, 1961, 380 p.

Association en de European Freedom Council), Jerzy Jankowski (voorzitter van de Unie der Federalisten in Polen), om maar enkelen te noemen.

Maar vooral de ronkende titels van de lezingen spreken tot de verbeelding:

“Démasquer le véritable visage du communisme!”

“La troisième Guerre mondiale est en cours!”

“l’Anti-communisme, est-il stérile?”

“La menace soviétique à la démocratie!”

“Comprendre ou mourir!”

“La guerre politique totale!”

“Agir ou périr!”

“Nous sommes des Troyens qui flattons le cheval en sachant ce qu’il contient dans ses flancs.”

“Être ou ne pas être. L’Occident doit cesser de jouer Hamlet!”

In de zaal zat een gezelschap van militairen, geheime agenten, extremistische militanten en... Antoine Pinay⁵²⁴. De conferentie was een overdonderend succes en ging daardoor deel uitmaken van een reeks. Het jaar daarop werd een identieke conferentie te Rome gehouden, met als gastheer Ivan Matteo Lombardo. Uit die conferenties ontstond nadien in Frankrijk de Conférence internationale sur la guerre des Soviets, onder leiding van secretaris-generaal Michel de St-Pierre⁵²⁵.

Een opmerkelijk feit waar we hier even moeten bij stilstaan, is dat van de hoger vermeldde sprekers naast Spaak ook Hendrik Brugmans, Georges Albertini en Ivan Matteo Lombardi voor “socialisten” doorgingen, maar dan binnen de zeer rechtse vleugel van de socialistische partij. Dit was het geval voor Ivan Matteo Lombardi, die trouwens op zeer goede voet leefde met de Italiaanse christen-democraten en diens belangrijke minister Giulio Andreotti⁵²⁶. Maar ook Georges Albertini (professor geschiedenis en geografie) behoorde voor de oorlog tot de uitgesproken socialistische jeugd. Tijdens de oorlog ging hij echter in de collaboratie, werd in 1941 lid en later secretaris-generaal van de Rassemblement National Populaire (RNP) van Marcel Déat, en werd na de oorlog veroordeeld tot 20 jaar werkstraf. Door tussenkomst van minister Eduoard Herriot kreeg hij in 1951 amnestie. Zijn contacten leiden ons naar diverse

⁵²⁴ Luis Gonzales-Mata, “Nous avons reniflé les Renifleurs”, in: *Actuel*, februari 1984.

⁵²⁵ Bio Suzanne Labin, in: Archief Walter De Bock.

⁵²⁶ Bio Ivan Matteo Lombardi, in: Archief Walter De Bock.

netwerklijnen: Guy Mollet (Bilderberg), Jean-Paul David (Paix et Liberté) met wie hij trouwens intens samenwerkte, Suzanne Labin (LIL), Jacques Foccart (SAC, zie hoofdstukje over de SAC), Marie-France Garaud (Institut International de Géopolitique, waarover eveneens later meer). Via Garaud behoorde hij dan weer tot de entourage van Vallery Giscard d'Estaing en Jacques Chirac. Zijn anticommunisme bracht hem ertoe lid te worden van WACL, de ISC van Brian Crozier en Paix et Liberté⁵²⁷.

Dit betekende het startschot voor een reeks anticommunistische organisaties die zich later aan de WACL gingen liëren. In 1960 nog werd de Etudiants Nationaux opgericht en in 1961 omgevormd tot Centre des Etudiants Nationaux (CEN). Via CEN ontstonden er contacten met Pierre Poujade en ook de Belg Paul Teichmann, op dat moment actief in het extreem-rechtse Comité d'Action et de Défense des Belges d'Afrique (CADBA), dat werd opgericht als protest tegen de dekolonisatie van Kongo⁵²⁸. Het CEN kreeg dan ook een Belgische afdeling die in 1962 werd opgericht. Die studentenbeweging was van traditioneel Belgicistische inslag⁵²⁹.

Het Franse CEN uitte zich in het voordeel van de Algerijnse inlijving bij Frankrijk. In 1962 organiseerde CEN een nationale dag tegen de communistische subversie, waarop tegelijk ook steun werd bekend aan het regime van Franco, Zuid-Afrika, Frans-Algerije en Katanga⁵³⁰.

4.2. Ligue Internationale de la Liberté (LIL)

In 1967 ging de LIL definitief van start onder leiding van Paul Vankerkhoven, die gaandeweg een tandem zou vormen met de latere voorzitter van de Franse LIL, Suzanne Labin. Paul Vankerkhoven zijn we al vaak tegengekomen. We herinneren eraan dat Paul Vankerkhoven medeoprichter was van de Cercle des Nations, lid was van CEDI-België en van de AESP. Later werd hij ook één van de meest vooraanstaande figuren uit de rechtse PSC-rangen (CEPIC) en voorzitter van de Belgische afdeling van WACL.

⁵²⁷ « Georges Albertini. La mort discrète d'une éminence grise », in: *Le Monde du Renseignement*, BIIC, 17 juli-september, 1983, pp. 3-5.

⁵²⁸ « Les Groupements pour la Défense des Belges d'Afrique », in: *CRISP*, 29 juli 1960, n° 74, p. 2. Zie ook: Brief van Florimond Damman aan Jacques Parodi, 21/8/1960, Archief Walter De Bock.

⁵²⁹ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen. 50 jaar rechts en uiterst rechts in België*, Gent, 1981, p. 66.

⁵³⁰ Bio Suzanne Labin, in: Archief Walter De Bock.

Hij was tevens lid van het Anti-Bolshevik Bloc of Nations. Andere leden van de LIL waren Florimond Damman, Paul Rohr, senator Delforge en François de Mérode.

De LIL beschikte over een tijdschrift Damocles en twee studiecentra: Le Centre d'Information et de Documentation en Le Centre de Défense Nationale. De organisatie sprak zich uit in het voordeel van autoritaire regimes in Zuid-Amerika. De grote vijand was het zogenaamde “Russisch communistisch imperialisme”, waartegen Europa zich met alle macht moest beveiligen door het voeren van een agressieve bewapeningspolitiek⁵³¹.

De oprichting van de LIL gebeurde met steun van het Belgische Centre des Etudiants Nationaux (CEN) en van de Révolution Européenne (Emile Lecerf), een andere extreme studentenbeweging die reeds in 1964 het levenslicht zag.

Op het moment dat het Anti-Bolshevik Bloc of Nations fuseerde met APACL in WACL, werd een Franse afdeling opgericht onder de naam Union pour la Liberté. Die stond meteen onder leiding van Suzanne Labin en kende 17 geaffilieerde organisaties⁵³². LIL was daar één van, en was gevestigd in de lokalen van het Centre National des Indépendants et Paysans (CNIP)⁵³³.

Het CNIP was een partij die in januari 1949 in Frankrijk werd opgericht door Roger Duchet. Hiermee werd de eerste geïnstitutionaliseerde rechtse formatie na de Tweede Wereldoorlog gevormd. Het doel was rechtse krachten te groeperen om zowel links als het RPF van de Gaulle te counteren. Hun methode was om invloedrijke mensen achter hun project te scharen, zoals plaatselijke notabelen, economische kaders, grondadel en parlementariërs. Zo kwam het dat het CNIP al gauw het hele rechtse kamp groepeerde.

Tot de presidentiële raad behoorden als “onafhankelijken” vanaf mei 1952 Antoine Pinay, en vanaf juni 1953 Joseph Laniel. Heel wat “onafhankelijken” werden in het bestuur geïntegreerd. Naar aanleiding van het Algerijnse conflict ging CNIP radicaliseren. Het was voor een Frans Algerije en stond erg vijandig tegenover de Gaulle. Een schisma geprovoceerd door Valéry Giscard d'Estaing die een eigen Républicains indépendants oprichtte, leverde CNIP bij de verkiezingen in 1962 een nederlaag op. Lange tijd zou CNIP in de schaduw staan, maar in de jaren 1980 kende het een *come back*.

⁵³¹ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, p. 78.

⁵³² Luis Gonzales-Mata, “Nous avons reniflé les Renifleurs”, in: *Actuel*, februari 1984.

⁵³³ Bio Suzanne Labin, in: Archief Walter De Bock.

De geschiedenis van WACL moet evenwel nog verder worden uitgediept. De Anti-Bloshevik Bloc of Nations fuseerde weliswaar met APACL, maar bleef onder haar eigen naam nog conferenties houden. Van 12 tot 16 november 1970 organiseerde het samen met de European Freedom Council een grootse internationale conferentie te Brussel. Het doel was een aanzet te geven om de anticommunistische strijd beter te mobiliseren⁵³⁴. Organisatoren van het congres waren niemand minder dan Florimond Damman en Paul Vankerhoven⁵³⁵.

Delegaties uit de volgende landen namen deel: Bulgarije, Wit-Rusland, Kroatië, Tsjechië, Estland, Georgië, Hongarije, Letland, Litouwen, Polen, Roemenië, Slowakije en Oekraïne voor de “onderworpen” landen. Westerse landen aanwezig waren: België, Canada, Denemarken, Frankrijk, Duitsland, Oostenrijk, Groot-Brittannië, Nederland, Italië, Noorwegen, Zweden en de VS. Voor Azië waren vertegenwoordigd: China, Thailand en Vietnam. Meer dan 100 afgevaardigden waren op de conferentie aanwezig, en meer dan 300 brieven en telegrams bereikten de conferentie ter ondersteuning van wat de ABN zelf bestempelde als “*the ever greater popularity of this revolutionary liberation movement in the world.*”.

Zo stuurden Otto von Habsburg, Alfredo Sanchez-Bella en Franz Josef Strauss een aanmoedigende en ondersteunende boodschap, alsook prins Albert van België en diverse politici uit de wereld. Enkele effectief aanwezigen zijn hier het vermelden waard: de Deense minister Ole Björn Kraft (lid van het eerste uur van de Bilderberggroep, zie hoger), Yaroslav Stetsko, Ivan Matteo Lombardo, Suzanne Labin en ook de Gentse professor Flor Peeters, hier aangeduid als expert in Oost-Europa.

Bij deze Gentse professor moeten we even stilstaan, want Flor Peeters leidt ons naar een documentatiecentrum dat onder WACL ressorteerde, met name Interdoc⁵³⁶. Van oorsprong een Nederlandse inlichtingendienst die focuste op linkse organisaties, werd Interdoc geleid door C.C. Van den Heuvel en die, zoals we hoger zagen, één van de stichtende leden was van de AESP. Interdoc werd opgericht in 1963 te Barbizon met als doel alle krachten te bundelen in de strijd tegen het communisme, maar op basis van serieuze technieken⁵³⁷.

⁵³⁴ Our Alternative, ABN and EFC Conferences, Brussels, November 12th-14th, 1970, Press Bureau of the ABN, Munich, 1972, in: Archief Walter De Bock.

⁵³⁵ Bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

⁵³⁶ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, op. cit., p. 94.

⁵³⁷ Zie Curriculum Vitae van CC van den Heuvel, opgesteld januari 1981, in: Archief Walter De Bock.

In een briefwisseling van Damman met Violet lezen we hoe ook met Interdoc nauwe banden waren gesmeed, en dus via die weg ook met WACL:

“J’ai mis Van den Heuvel d’Interdoc en contact avec prof. Peeters. Comte de Villegas, Bekaert, de Limelette et Paul Vankerkhoven assistaient au déjeuner. Nous avons parlé de votre proposition en vue de renforcer les liens d’amitiés entre l’Europe et son allié, les USA. Van den Heuvel s’intéressait et avait après ce déjeuner un rendez-vous avec l’ambassadeur des USA à Bx. Il en fera un thème de son congrès à Noordwijk aan Zee le 21/22.9.73. Prof. Peeters pourrait nous apporter une certaine aide financière pour mettre cette campagne en marche. Nous pourrions en discuter avec Peeters après la réunion de Lérins. Notre collaboration avec Interdoc va nous permettre d’avoir un bon noyau aux Pays Bas où les relations de Van den Heuvel sont très étendues. J’irai voir Van den Heuvel avec Peeters à La Haye début octobre.”⁵³⁸

De Belgische betrokkenheid bij WACL reikte nog verder. Uit een voorbereidend document voor het jaarlijkse congres van WACL in Mexico (1970), lezen we in de lijst der genodigden dat naast Paul Vankerkhoven ook Marcel De Roover werd verwacht⁵³⁹.

Tot in 1973 bleven de activiteiten van WACL strikt geheim. Pas in dat jaar werd een eerste lijst van namen gepubliceerd, nadat de toenmalige voorzitter Geoffrey Stewart-Smith de organisatie ervan beschuldigde antisemieten en nazi’s te hebben opgenomen in haar kernen⁵⁴⁰. Gezien de ontstaansgeschiedenis van WACL lijkt ons dit voorval hoogst eigenaardig. De roots van WACL lagen juist in de rekrutering van ex-nazi’s en fascisten door de CIA. Maar de tijden waren veranderd en WACL geraakte meer en meer verscheurd tussen de aanhangers van een detente en die van de harde weg.

Een absolute aanhanger van de harde weg was Paul Vankerkhoven. Zo lezen we in zijn toespraak gehouden op het 7de congres van WACL in april 1974 te Washington DC, hoe hij de mening is toegedaan dat Europa zowel extern als intern bedreigd werd. Extern was dat natuurlijk de Sovjetunie, maar intern was dit de detente:

“Enfin notre Europe doit affronter une menace intérieure, qui se développe au coeur même de nos institutions et, pourrait-on dire, à l’abri de nos murs. En

⁵³⁸ Brief van Florimond Damman aan Jean Violet, dd. 12/9/1973, in: Archief Walter De Bock.

⁵³⁹ Document, WACL-congres in Mexico, 1970, in: Archief Walter De Bock. Voorts worden ook Stewart-Smith en Ivan Matteo Lombardo vermeld.

⁵⁴⁰ Luis Gonzales-Mata, “Nous avons renifé les Renifleurs”, in: *Actuel*, februari 1984.

raison tout à la fois de l'impasse nucléaire [...] la tactique de Moscou vise aujourd'hui à favoriser en Europe la détente entre Etats, à profiter de l'apaisement qui en résulte pour miner les démocraties occidentales de l'intérieur, pour endormir notre méfiance à l'égard des partis communistes européens qualifiés de « nations » et pour gagner à ceux-ci la sympathie des parties dits « progressistes », sur la base d'un « programme commun », dit le « contrôle démocratique syndical ».⁵⁴¹ »

Nadat dus een eerste maal een ledenlijst was geopenbaard in de pers bleef WACL in alle discretie verder werken.

WACL was sinds haar oprichting geëvolueerd naar een doeltreffende lobbygroep in de coulissen van de Koude Oorlog en specialiseerde zich in psychologische oorlogvoering, WACL werd inderdaad gaandeweg geïnfiltrerd door fascistten, maar het speelde internationaal ook een belangrijke rol in het toenemende terrorisme⁵⁴². Vanaf 1994 ging WACL trouwens verder onder de naam World League for Freedom and Democracy.

Maar laten we het Europese WACL nader onder de loep nemen. Dit leidt ons in eerste instantie naar de Groupement de Recherche et d'Etude pour la Civilisation Européenne (GRECE).

4.3. Groupement de Recherche et d'Etude pour la Civilisation Européenne (GRECE)

Officieel werd GRECE opgericht in 1969 als directe erfgenaam van fascistoïde stromingen die tot uiting kwamen na de Algerijnse oorlog rond het tijdschrift Europe Action, dat op haar beurt afstamde van de restanten van OAS⁵⁴³.

Maar eigenlijk moeten we haar *roots* reeds zoeken direct na de Tweede Wereldoorlog toen diverse Europese groeperingen naar een mogelijkheid zochten een fascistische politiek opnieuw te installeren. Het aantal dat de klok wilde terugdraaien naar de jaren 1930 was echter te klein en in de jaren 1960 realiseerde men zich goed dat om het doel te bereiken alvast de uiterlijke kenmerken van het fascisme uit de jaren 1930 moesten

⁵⁴¹ Lezing gehouden door Paul Vankerkhoven op het WACL-congres, april 1974, Washington DC, in: Archief Walter De Bock.

⁵⁴² Article 31 n° 9, juni 1985, p. 19

⁵⁴³ « Groupement de Recherche et d'Etude pour la Civilisation Européenne, 1976-1980: les amitiés neo-nazies du GRECE », *Article 31*, n° 1 pp. 4-6.

worden aangepast. De symbolen van het nazisme werden weggelaten en men stelde zich voor als democratische partijen. De NPD in West-Duitsland en het National Front in Groot-Brittannië deden het electoraal vrij goed.

Ook in Frankrijk streefden rechtse groepen naar een terugkeer van de oude politiek⁵⁴⁴. Te Parijs waren het enkele leden van de Mouvement Nationaliste de Progrès en van Europe-Action die samen GRECE in het leven riepen⁵⁴⁵. Die beweging streefde niet naar politieke macht, wat trouwens onmogelijk was voor fascistische groepjes na de oorlog, maar trachtte invloed uit te oefenen door haar extreem-rechtse ideeën te promoten in diverse organen. Sluitstuk van die strategie was de lancering van een cultureel magazine waarin men hoopte een intellectueel respect te verwerven, een respect dat openlijke fascistische bladen werd ontzegd. Het blad dat hiervoor moest dienen en waarin nauwlettend op het gebruikte vocabularium werd gelet, was Nouvelle Ecole, met als hoofdredacteur Alain de Benoist⁵⁴⁶.

GRECE valt in Frankrijk onder de noemer van Nouvelle droite⁵⁴⁷, en had zich in de loop van de jaren als laboratorium (think-tank) in de schoot van conservatief rechts genesteld via diverse spreekbuizen zoals de reeds vermelde Nouvelle Ecole, maar ook *Eléments*, *Figaro Magazine* en *Magazine Hebdo*. De banden van GRECE leiden ons ook naar de Club de l'horloge en de AFDC (Association française pour la défense de la culture)⁵⁴⁸.

⁵⁴⁴ Een interessante studie hierover vinden we bij John Hellman, *The Communitarian Third Way. Alexandre Marc's Ordre Nouveau, 1930-2000*, pp. 187-200. De reeds hoger aangehaalde Alexandre Marc als voorzitter van de Mouvement Fédéraliste Européen, behoorde tot de non-conformisten in de jaren 1930. Met een bewondering voor het fascisme, maar doorgaans tegen de invulling ervan door Hitler, leidde dit non-conformisme niet altijd tot collaboratie met nazi-Duitsland. Hoe dan ook deelde men wel de superioriteitsgedachte van de blanke Europese cultuur. Overtuigd van hun "crisis ideologie", waarbij conflicten tussen mensen een wetmatigheid waren, deelden zij hiermee de ideeën van Carl Schmitt en zijn politiek als oorlogvoering. Deze ideologie van de constante crisis legitimeerde het gevecht tegen communisme, migratie en andere bedreigingen voor de Europese, Westerse en christelijke cultuur. Geïnspireerd door Alexandre Marc ging Alain De Benoist in 1968 over tot de concretisering van die ideologie in de oprichting van GRECE.

⁵⁴⁵ Michael Billig, *L'International raciste*, Maspéro, 1981, pp. 123-128.

⁵⁴⁶ *Article 31*, n° 7, april 1985, p. 19.

⁵⁴⁷ Ariane Chebel d'Appollonia, *L'extrême droite en France. De Maurras à Le Pen*, Bruxelles, 1988, p. 124.

⁵⁴⁸ Twee think-tanks van de RPR van Jacques Chirac waren de Club 89 onder leiding van Michel Aurillac, lid van het Centrale Comité van de RPR, dat militeerde voor een Etat-garant. De Club de l'Horloge was een discretere en geheimere club, die werkte aan het laten doorsijpelen van liberale boodschappen in het politieke discours. De Club de l'Horloge organiseerde diverse colloquia waarvan de aktes wijd verspreid werden bij het publiek. De Club militeerde officieel voor een libertair liberalisme. Het geproclameerde neoliberalisme verhulde echter een andere moraal. Hoe kan men anders de niet aflatende verdediging van regimes als dat van Pinochet en Zuid-Afrika verklaren? Tijdschriften als *Valeurs actuelles*, *Le spectacle du monde* en *Figaro-Magazine* lieten geen nummer voorbij gaan om de deugden van een gespierd en autoritair rechts zonder complexen te promoten.

Op het 9de congres van WACL te Seoul (1976) was GRECE, via de tussenkomst van één van haar bijposten AFDC, uitgenodigd. Eén van de correspondenten van GRECE en lid van het beschermcomité van Nouvelle Ecole was Roger Pearson. Pearson had een bevoorrechte positie in WACL als voorzitter van de Noord-Amerikaanse sectie NARWACL. Daarnaast was hij verantwoordelijke voor de in Nederland gevestigde nazi-beweging Ligue Nordique. Het was trouwens onder zijn impuls dat WACL zich ging openstellen voor meer extremistische elementen⁵⁴⁹.

De Ligue Nordique was evenmin als GRECE een politieke partij, maar streefde ernaar de interesses, vriendschap en solidariteit tussen de Teutoonse (Germaanse) naties te ondersteunen en te ontwikkelen. De Ligue Nordique had twee functies: ten eerste focuste het op de creatie van een forum waar intellectuele nazi's konden samenkomen en als dusdanig middelen zochten om hun culturele nazistische ideeën te verspreiden. Ten tweede wilde men communicatiemiddelen creëren die alle militanten uit de hele wereld konden verbinden⁵⁵⁰.

4.4. EUROWACL

In 1978 richtte Pearson, naar aanleiding van het congres in Wenen, EUROWACL op die alle sympathiserende Europese bewegingen moest bundelen. GRECE werd ook lid, via de bemiddeling van AFDC met als afgevaardigde Hubert de Mirleau. Mirleau was adjunct-secretaris-generaal van GRECE en verantwoordelijk voor de financiën van GRECE.

EUROWACL werd voorgezeten door de Oostenrijker en oud SS-officier William Landing, hierbij geassisteerd door Donald Martin, een Brits afgevaardigde en lid van een organisatie gelieerd aan de Commonwealth.

In 1979 hield EUROWACL zijn tweede congres in Kopenhagen: heel het keur van Europees extreem-rechts was aanwezig. Voor Vlaanderen waren dat Voorpost, geassocieerd met de Vlaamse Militante Orde (VMO), en de Solidaristische Militante Orde (SMO) vertegenwoordigd door één van haar verantwoordelijken Rudolph Dosfel.

De Club de l'Horloge vormde samen met GRECE de smeltkroes van het Nouvelle Droite. Beide telden vele gemeenschappelijke leden. Zo konden we in de geschriften van Alain de Benoist - hij schreef onder meer "Vu de droite" (1976) - duidelijk lezen dat het liberalisme nog erger was dan de dictatuur. Zie: « Le RPR: un bien étrange libéralisme », in: *Article 31* n° 9, juni 1985, pp. 11-13.

⁵⁴⁹ « Groupement de Recherche et d'Etude pour la Civilisation Européenne, 1976-1980: les amitiés neo-nazies du GRECE », *Article 31*, n° 1 pp. 4-6.

⁵⁵⁰ *Article 31*, n° 7, april 1985, p. 19.

EUROWACL hield er zo'n drastische standpunten op na dat één van de aanwezigen bij zijn thuiskomst zich liet ontvallen dat EUROWACL volledig werd gedomineerd door nazi's en fascistisch en racistisch geworden was⁵⁵¹. Inderdaad hield EUROWACL, tenminste bij monde van zijn voorzitter Pearson, er de onverholven mening op na dat er in WACL een fundamentele scheiding liep tussen de echte en valse anticommunisten. De valse affilieerden zich met de sociaal-democratie, de echte hadden aan het Oostfront tegen de communisten gestreden⁵⁵².

WACL was met die tendens niet gediend en in 1980 werd Roger Pearson op straat gezet, gelijktijdig hield ook EUROWACL op te bestaan. Ook GRECE verdween vervolgens uit WACL⁵⁵³.

Roger Pearson

De jaren 1970 waren voor WACL dan ook geen gunstige jaren geweest. Maar met de komst van president Ronald Reagan, wiens campagne trouwens gesteund werd door WACL⁵⁵⁴ en zoals we hoger reeds vermeldden ook door de Cercle Pinay, braken voor WACL gouden jaren aan. En ook Roger Pearson deed achter de schermen weer mee.

Roger Pearson werd in 1927 geboren in Engeland⁵⁵⁵. Hij werd militair in India en later theeplanter. In 1956 werd hij uitgever van de revue Northern World, orgaan van de Northern League dat bestond uit een groep van extreem-rechtse intellectuelen. Die beweging inspireerde zich op de theorieën van de Duitse filosoof Hans Gunther. In Frankrijk was de belangrijkste correspondent van de League Alain de Benoist, verantwoordelijke voor GRECE. Voor de VS waren Ernest Servier Cox afgevaardigde van de League. Cox was op dat moment leider van de Ku Klux Klan. In de VS werd

⁵⁵¹ Deze woorden kwamen van de Deense afgevaardigde Thor Peter Krosby, in: Searchlight, februari 1980.

⁵⁵² Roger Pearson en EUROWACL stonden hier met deze kritiek niet alleen. Ook uit andere hoeken van de wereld deelde men de gedachte dat niet alle anticommunisten even oprecht waren. De Federacion Mexicana Anticomunista (FEMACO) lanceerde in 1975 nog een campagne waarin zelfs WACL en de American Council for World Freedom (ACWF) eraan moesten geloven. "In its few years of existence, the ACWF has already proved that it is an organization composed by a majority of people unqualified to be anti-communists; it was founded to penetrate and control the WACL and its regional organizations, as well as the World Youth Anti-Communist League, with the double objective of putting them at the service of world Zionism and, as it was already stated, to crush any anti-communist struggle that may really harm the enemy." Dit verklaarde, aldus de auteur van het pamflet, waarom WACL een heuse campagne tegen FEMACO had ingezet, waarbij antisemitisme werd verweten. Zie: pamflet van Prof. Raimundo Guerrero, FEMACO, 30 augustus 1975, in: Archief Walter De Bock.

⁵⁵³ « Groupement de Recherche et d'Etude pour la Civilisation Européenne, 1976-1980: les amitiés neo-nazies du GRECE », *Article 31*, n° 1 pp. 4-6.

⁵⁵⁴ Thierry Meyssan, *La Ligue anti-communiste mondiale, une internationale du crime*, Voltairenet.org, Réseaux de presse non-alignée, 12 mei 2004.

⁵⁵⁵ « Les amitiés particulières de Reagan », in: *Article 31*, n° 2, november 1984, pp. 4-5.

Northern World omgedoopt in Western Destiny en werd er uitgegeven door Willi Carto, die bekend stond om zijn racistische en antisemitische stellingname⁵⁵⁶. Eén van de redactieleden onder het pseudoniem Fabrice Laroche was Alain de Benoist⁵⁵⁷.

Pearson was niet alleen een dweper met het nazisme, hij was tevens geïntroduceerd in conservatieve Amerikaanse middens. Hij slaagde er zelfs in de entourage van Reagan binnen te dringen via twee organisaties van het republikeinse politieke apparaat: de orthodoxe en conservatieve think-tanks Heritage Foundation en de American Security Council.

Maar vooral belangrijk voor een beter inzicht in de figuur van Pearson was zijn carrière als professor antropologie en uitgever van politieke en linguïstische bladen in Washington. Soms academisch neutraal, maar meestal onomwonden voorstander van een raciale hiërarchie stelde hij dat het Noordse en Arische ras superieur waren en daarom genetisch zuiver moest blijven. Pearson die een doctoraat in de antropologie aan de University of London behaalde, werd door veel van zijn collega's gezien als een onderlegd "scientific-racist". Een term die bij ultrarechtse theoretici werd gebruikt, waarmee het concept werd ondersteund van een raciale hiërarchie en een intellectuele ongelijkheid tussen rassen. Zo werden zwarten als inherent minder intelligent dan blanken voorgesteld⁵⁵⁸.

Aan uitgerekend die man schreef Ronald Reagan in 1982 de volgende brief⁵⁵⁹:

The White House, Washington, April 14, 1982

Dear Dr. Pearson,

Thank you for the recent issue of your quarterly, The Journal of Social, Political and Economic Studies.

You are performing a valuable service in bringing to a wide audience the work of leading scholars who are supportive of a free enterprise economy, a firm and consistent foreign policy and a strong national defense.

⁵⁵⁶ Paul W. Valentine, "The Fascist Specter Behind The World Anti-Red League", in: *The Washington Post*, 30/5/1978

⁵⁵⁷ Michael Billig, *L'Internationale raciste*, Maspéro, 1981, pp. 123-128.

⁵⁵⁸ Paul W. Valentine, "The Fascist Specter Behind The World Anti-Red League", in: *The Washington Post*, 30/5/1978

⁵⁵⁹ « Les amitiés particulières de Reagan », *Article 31*, n° 2, november 1984, pp. 4-5.

Your substantial contributions to promoting and upholding those ideals and principles that we value at home and abroad are greatly appreciated.

I hope that your efforts continue to receive broad interest and support and wish you every success in your future endeavours.

Sincerely,

Ronald Reagan

Dr. Roger Pearson, President Council for Social and Economic Studies

Suite 502

1629, K Street, N.W.

Washington DC 20006

Reagan wist zeer goed met wat voor iemand hij hier te maken had. Pearson was in 1980 uit WACL gezet wegens zijn nazistische sympathieën. En WACL werd onrechtstreeks door Reagan en diens voorganger Nixon gepatroneerd.

Robert Close

De sympathie van Reagan voor WACL was trouwens wederzijds. Eén van Reagans grote bewonderaars was de Belg generaal Robert Close, die in 1984 het voorzitterschap van WACL waarnam.

Op het 17de congres te San Diego (California) van 3 tot 7 september 1984 sprak voorzitter Robert Close in zijn openingsrede de aanwezigen toe⁵⁶⁰.

Met zalvende woorden werd Ronald Reagan veel succes gewenst in de presidentsverkiezingen, Ronald Reagan wiens doorzetting en kracht volgens Close de beste garantie waren voor wereldvrede⁵⁶¹.

“As WACL Council Chairman and, most important, as a European, I would like to convey to him my sincerest wishes of success on behalf of all the people who refuse to abandon themselves to resignation, prevailing skepticism and decadent attitudes. In the name of Europe, we would like President Reagan to know that he has become the symbol of containment of Communist expansionist policy for all those who are not totally blind to the realities of the international situation.”

⁵⁶⁰ *Canard Enchaîné*, 18/07/1984.

⁵⁶¹ Document, openingsrede Robert Close, WACL-conferentie, 3-7 september 1984 te San Diego, in: Archief Walter De Bock.

Doordrongen van een visceraal anticommunisme deed hij niet onder voor de Amerikanen voor wat hun apocalyptische toon betrof. Het communistische Rusland was de grootste dreiging voor de wereld. Maar Close was vooral een man van weinig woorden:

“We need less speeches, no matter how eloquent they may be, and more direct action if we want to leave our traces in history.”

De hele openingsspeech door was Robert Close vol lof voor de organisator van de conferentie, generaal John K. Singlaub. Singlaub volgde hem het jaar daarop trouwens op als voorzitter van WACL. Deze generaal was een ex-commandant en chef van de Amerikaanse troepen in Korea. Hij werd in der tijd nog door president Jimmy Carter de laan uitgestuurd wegens insubordinatie. Zo stelde hij zich serieuze vragen bij de buitenlandse politiek van de VS, die hij als te zwak veroordeelde⁵⁶². Generaal Close onderging een gelijkaardig lot.

Robert Close werd geboren in 1922 te Brussel⁵⁶³. In 1935 ging hij naar de kadettenschool en tijdens de 18-daagse veldtocht was hij onderluitenant. Hij werd zoals zovele lotgenoten krijgsgevangene, maar vanaf 1941 was hij actief in het verzetsnet Luc/Marc. Pas na de oorlog kon hij zijn licentiaatdiploma's behalen aan de ULB, met name in de economische en financiële wetenschappen en in de politieke en diplomatieke wetenschappen. In 1950 werd hij kapitein en in 1959, na zijn studies in de Hogere Krijgsschool te Parijs, werd hij majoor. Van 1961 tot 1965 was hij gestationeerd in het hoofdkwartier van de geallieerde strijdkrachten in Europa. Hij was kabinetschef van defensie-minister Poswick (1966-67), professor aan de Hogere Krijgsschool, lid van de Belgische delegatie in het Defensiecollege van de NAVO (Rome) en bekwam uiteindelijk de graad van generaal.

Generaal Close was lange tijd voorzitter van de Vaste Defensiecommissie, die ervoor moest zorgen dat een land in crisistijd draaiende werd gehouden en de bevolking ten tijde van oorlog zou worden bijgestaan en beschermd⁵⁶⁴.

In 1980 nam hij in Londen deel aan de jaarlijkse conferentie (sinds 1958) van de Association pour l'Etude des Problèmes de l'Europe. Ditmaal stonden de Europese

⁵⁶² « Un nouveau président pour la WACL », in: *Article 31*, n° 5, februari 1985, p. 12.

⁵⁶³ Bio Robert Close, in: Archief Walter De Bock.

⁵⁶⁴ Frank De Moor, in: *KNACK*, 6/2/1980.

defensievraagstukken centraal. Het ging om een uiterst conservatief gezelschap met deelnemers als Pierre Uri, Emmanuel Coppieters, Lord Home, John Biggs-Davison, Frederic Bennet en anderen.

Datzelfde jaar ontstond in het thuisland een grote rel tussen Robert Close en SP-voorzitter Karel Van Miert. Robert Close uitte felle kritiek op Van Mierts verzet tegen de plaatsing van de kernraketten. Generaal Close werd vervolgens uit zijn functie als voorzitter van de Commissie voor nationale vraagstukken inzake landsverdediging ontheven⁵⁶⁵. Een nieuwe post werd hem aangeboden, maar die weigerde hij. Hij nam een jaar vroeger dan voorzien ontslag uit het leger⁵⁶⁶. Close kreeg geen steun in zijn visie betreffende een leger van miliciens met een dienstplicht van 15 maanden. Daar tegenover stelde de regering de invoering van een beroepsleger voorop, waartegen Close zich hevig verzette.

In 1981 werd hij ondervoorzitter van MAUE en eresenator van de Beweging voor de Verenigde Staten van Europa van Walter Kunnen. Samen met Luc Beyer de Rycke was hij PRL-senaatskandidaat in Brussel. Hij werd lid van het partijbureau van de PRL en was gedurende 10 jaar senator.

In 1981 richtte hij samen met Otto von Habsburg, Leo Tindemans, generaal P. Cremer en anderen de Verwaltungsrat Europäisches Institut für Sicherheitsfragen (EIS) in Luxemburg op.

In 1983 werd hij voorzitter van het Institut Européen pour la Paix et la Sécurité. Eén van de beheerders was Jacques Jonet. Maar vooral ophefmakend was zijn bezoek in datzelfde jaar aan Pinochet. Senator Wim Geldolf signaleerde toen in de senaat op 14 december 1983 een artikel dat in de Chileense krant *El Mercurio*⁵⁶⁷ was verschenen, waarin het bezoek van Close aan Pinochet als een belangrijke stap werd genoemd voor het doorbreken van het diplomatieke isolement van Chili en de verbetering van het imago van het land. Close zou in diezelfde krant verklaard hebben dat in een noodtoestand een beperking van de democratie aanvaardbaar was. Ter verantwoording geroepen in de senaat riep Close op tot begrip voor het regime van Pinochet en eiste een Belgische ambassadeur in Santiago⁵⁶⁸.

In 1984 werd hij lid van het Institut Internationale de Géopolitique van Marie-France Garaud.

⁵⁶⁵ *De Standaard*, 5/5/1980.

⁵⁶⁶ *Gazet Van Antwerpen*, 13/5/1980.

⁵⁶⁷ *El Mercurio*, 3/11/83.

⁵⁶⁸ Bio Robert Close, in: Archief Walter De Bock.

Naar aanleiding van het fameuze bezoek van Close aan Pinochet, schreef Walter De Bock een artikel in Ecran Témoin, maar dat was generaal Close helemaal niet goed bevallen.

Op 29 mei 1985 schreef Robert Close een kwade open brief aan Walter De Bock. In het fameuze artikel in Ecran Témoin van 27 mei 1985 zou Walter De Bock hem ten onrechte in verband hebben gebracht met extreem-rechts en er hem hebben van verdacht bij Pinochet op bezoek geweest te zijn. Hij dreigde er dan ook mee gerechtelijke stappen te zullen ondernemen⁵⁶⁹.

Een woeste generaal Close eindigde zijn brief met de volgende vraag:

“Avez-vous l'intention, Monsieur Walter De Bock, de relancer une nouvelle chasse aux sorcières ou bien vous croyez-vous revenu aux temps révolus d'une inquisition dont vous seriez le grand prêtre rouge ?”

4.5. De ultra-conservatieve think-tanks en hun netwerking

Doorgaans Angelsaksisch van origine bestond een heel netwerk van think-tanks (CSIS, ISC, NSIC, FARI etc.) die zich bezighielden met veiligheid, contraterrorisme en antiguerrilla. Het ging hierbij steeds om anticomunisten en sommigen onder hen deden zelfs een beroep op fascistten om hun doel te bereiken. De link tussen al die think-tanks zat hem voornamelijk in de subsidies die zij kregen vanuit reactionaire groepen binnen de Westerse geheime diensten⁵⁷⁰.

In Frankrijk was de meest gekende think-tank de door Marie-France Garaud opgerichte Institut International de Géopolitique (IIGP). Met de oprichting in juli 1982 vulde Garaud, voormalige raadgeefster van Georges Pompidou en Jacques Chirac – zij was trouwens in 1981 zelf presidentskandidate – een leemte in Frankrijk waar nog geen dergelijke think-tanks bestonden. De 69 stichtende leden kwamen uit diverse landen, maar het overwicht bestond uit Britten en Amerikanen.

Doorgaans conservatief en Angelsaksisch, streefden die think-tanks ernaar als katalysator op te treden van een bepaalde reactionaire en ultra-Atlantische ideologie, die aanwezig was in alle geopolitieke en strategische domeinen. In de schoot van het IIGP waren 4 think-tanks vertegenwoordigd:

⁵⁶⁹ Open brief van Robert Close aan Walter De Bock, 29/5/1985, in: Archief Walter De Bock.

⁵⁷⁰ « Les boîtes à penser », in: *Article 31*, n° 3, december 1984, pp. 6-7.

- FARI (Foreign Affairs Research Institute) te Londen
- CSIS (Centre for Strategic and International Studies)
- NSIC (National Strategic Information Centre)
- ISC (Institute of Studies of Conflicts)

Al die organisaties waren onderling met elkaar verbonden en namen deel aan de zogenaamde “Communauté de renseignement”. Hierin zaten ook woordvoerders van pressiegroepen zoals de Zuid-Afrikaanse lobby. Het was die Zuid-Afrikaanse lobby die in 1974 een conferentie organiseerde te Saint-Germain-en-Laye, rond het thema van de verdediging van Afrika tegen het subversieve communisme. Co-sponsors waren het blad *Le Monde Moderne*, het NSIC van Frank Barnett (later lid van het IIGP) en het ISC van Brian Crozier. Aanwezigen waren diverse Franse, Amerikaanse, Spaanse en Zuid-Afrikaanse hoofdofficieren. Eén van de deelnemers was niemand minder dan Jean Violet, zoals we weten één van de hoofdprotagonisten en stuwende kracht achter de Cercle Pinay. De Cercle die eveneens bestond uit diverse actieve of gepensioneerde leden van de Westerse geheime diensten. Hoofd van de Cercle was zoals geweten Antoine Pinay, die op zijn beurt ook erevoorzitter was van de Association des Amis Français des Communautés Sud-Africaines (AFCA)⁵⁷¹.

Die fameuze Zuid-Afrikaanse lobby was overtuigd van de volgende zaken⁵⁷²:

- *que l'apartheid a pour “objectif final une véritable coexistence pacifique”;*
- *que l'Afrique du Sud est le “gardien loyal” et déterminé des valeurs morales et spirituelles du monde libre occidental dans le sous continent Africain ;*
- *la réalité de l'infiltration communiste en Afrique, et spécialement en Afrique du Sud;*
- *leur énorme importance stratégique.*

Met dit strategisch belang werd natuurlijk de grote dreiging bedoeld van een mogelijke onafhankelijkheid van de Portugese kolonies, Angola en Mozambique, en dus het verlies van olie.

Die conferentie werd dan ook ingegeven door de Portugese dekolonisatie naar aanleiding van de Anjerrevolutie, en had tot doel zich te bezinnen over de lopende conflicten in Zuidelijk Afrika en in het bijzonder in Angola en Mozambique.

⁵⁷¹ Pierre Péan, *V. Enquête sur l'affaire des « avions renifleurs » et ses ramifications proches ou lointaines*, Paris, 1984, p. 113.

⁵⁷² Pierre Péan, *V. op. cit.*, p. 109.

De vier organisaties FARI, CSIS, NSIC en ISC organiseerden in juni 1978 te Brighton de conferentie “multiglobal” over de problemen in de NAVO. Het werd een conferentie zonder voorgaande, waarin gestreefd werd naar de creatie van een grootse mondiale anticommunistische organisatie, die gefinancierd zou worden door een aantal grote privé-bedrijven en ondersteund door de diverse inlichtingendiensten. Deelnemers kwamen van alle uithoeken van de wereld: Frank Barnett, William Casey die later directeur van de CIA werd, Edwin Feulner jr. die voorzitter was van de Heritage Foundation (een think-tank van de Reagan administratie), Gérard Daury, lid van het nationaal bureau van de SAC, André Aumonier, voorzitter van de Centre chrétien des patrons et dirigeants d'entreprises, Brian Crozier, chef van ISC en lid van FARI, Geoffrey Stewart-Smith, chef van FARI en later lid van IIGP, graaf Hans Huyn, raadgever van Franz Josef Strauss en lid van CEDI en AESP.

Het initiatief draaide weliswaar op niets uit, maar getuigde van de dynamiek die van die organisaties uitging. Vooral invloedrijk en machtig was het ISC⁵⁷³.

4.5.1. Institute of Studies of Conflicts (ISC)

Het ISC is hier interessant omdat het de netwerklijnen bevestigt van Jean Violet tussen zijn Cercle Pinay en AESP enerzijds en de Britse en Amerikaanse inlichtingendiensten anderzijds. Het werd al eerder aangehaald. Het ISC werd mede door Jean Violet gefinancierd⁵⁷⁴.

Hoofd van het instituut was dus de Brit Brian Crozier. Geboren in 1918 was hij tot 1964 een briljant journalist, gespecialiseerd in Zuid-Oost Azië. Hij nam echter ontslag bij de Economist nadat hij was benaderd door John Hunt van het Congress for the Freedom of Culture. Die organisatie was gevestigd in Parijs en had als doel het mobiliseren van Westerse liberale intellectuelen tegen het marxisme in het algemeen en de Sovjetunie in het bijzonder. De organisatie richtte het internationale blad Encounter op en een persdienst Forum World Feature, die van 1964 tot 1974 onder de leiding van Brian Crozier kwam te staan.

Het persagentschap werd al gauw een belangrijke informatiedienst met betrekking tot communistische aangelegenheden en met steun van de Britse inlichtingendienst voor de CIA. Vanaf het begin van de jaren 1970 leidde Crozier tezamen met Robert Moss

⁵⁷³ « Les boîtes à penser », in: *Article 31*, n° 3, december 1984, pp. 6-7.

⁵⁷⁴ Walter De Bock, “Archieven leveren bewijs. Politieke sleutel snuffelschandaal ligt in Brussel”, in: *De Morgen*, 2/1/84.

vervolgens het ISC, en zette hiermee zijn inlichtingenwerk voor Forum World Feature verder⁵⁷⁵.

ISC focuste zich op subversieve conflicten, stedelijke guerrilla en in het algemeen op de Oost-West verhouding, maar enkel voor wat conflicten betrof. Het werd rechtstreeks door de CIA gefinancierd via de maatschappij Kern House Enterprise. Brian Crozier werd dan ook beschouwd als een agent van de CIA (zie hier alweer het fameuze rapport van Hans Langermann). Robert Moss van zijn kant werd beschouwd als een expert voor Chili. Hij schreef onder meer een werk ter meerdere eer en glorie van generaal Pinochet. Daarnaast was hij raadgever van Margaret Thatcher, voor wie hij haar Maiden's Speech schreef. Het is die speech die aan de basis lag van haar bijnaam "Iron Lady".

Onder de adviseurs van het ISC vinden we ook brigadier-generaal Frank Kitson terug, gespecialiseerd in de Britse contrarebellie. Het was deze officier in de hoedanigheid van commandant van de 39^e Infanteriebrigade, die zijn theorieën toepaste in Noord-Ierland toen zijn troepen het vuur openden op de manifestatie in Derry (Bloody Sunday)⁵⁷⁶.

Onder de Amerikaanse leden van ISC vinden we Barnett terug, Zbigniew Zbrazinski (lid van IIGP en voorzitter van de Trilaterale Commissie), Robert Komer, het brein achter de operatie "Phoenix" waarbij, in de grootste communistenjacht ooit door de CIA georganiseerd, 100.000 Vietnamezen werden geëxecuteerd⁵⁷⁷.

Het ISC was werkelijk overal aanwezig. In 1975 bijvoorbeeld overhandigde het een nota aan de NAVO waarin werd geijverd voor een campagne om alle illegale groeperingen in de Bondsrepubliek Duitsland te elimineren. Het speelde ook een aanzienlijke rol in de politiek van het contraterrorisme op mondiaal niveau. Maar ook op individueel niveau trachtte het invloed uit te oefenen, zoals in hun campagne ten voordele van Strauss. Hierin speelde ook de Heritage Foundation van Ronald Reagan een rol, de Heritage Foundation die trouwens nauw gelieerd was aan het ISC en eveneens gefinancierd werd door de CIA en MI6. Franz Josef Strauss, Ian Smith en Kun Park (toevallig allemaal leden van de Cercle Pinay), waren meer dan eens te gast op een

⁵⁷⁵ Pierre Péan, *V. Enquête sur l'affaire des « avions renifleurs »*, pp. 83-84.

⁵⁷⁶ « Les boîtes à penser », in: *Article 31*, n° 3, december 1984, pp. 6-7.

⁵⁷⁷ Het gaat hier om de operatie Phoenix door William Colby geleid van 1969 tot 1972, die een « agressieve pacificatie » inhield, een techniek die later door de Amerikanen ook in El Salvador, Guatemala en de Filipijnen werd toegepast. Hierbij werden elke keer massaal veel burgers geëxecuteerd. Zie: Sietse Bosgra, « Operatie Phoenix in Irak ? », in: *Ravage*, 12-19 september 2003.

Heritage conferentie⁵⁷⁸. En een pittig detail: Kun Park was als ambassadeur van Korea lid van de Belgische Cercle des Nations⁵⁷⁹.

Brian Crozier en Robert Moss waren tevens lid van FARI. Daarnaast frequenteerden zij diverse leden van de IIGP waaronder Julian Amery en Lord Chalfont, beiden eminente vertegenwoordigers van de Zuid-Afrikaanse lobby in Groot-Brittannië.

Tot slot waren beiden meermaals te gast bij CEDI. Op het internationale congres van 25 november 1976 te Madrid vergastte Robert Moss het publiek met een lezing. Andere sprekers waren Sanchez-Bella, Hans Huyn, Otto von Habsburg, Paul Vankerkhoven, Vittorio Pons. Onder de deelnemers treffen we Florimond Damman aan, Jean Violet, Aldo Mungo, Jacques Jonet, René-Louis Picard, Vincent Vanden Bosch en een protagonist die later in dit verhaal nog zijn intrede zal doen: majoor Jean Bougerol die zichzelf bij die gelegenheid voorstelde als hoofd van Public Information Office (PIO) en lid van de Belgische militaire geheime dienst SDRA⁵⁸⁰.

Dat de ISC ons naar diverse protagonisten uit het netwerk leidt, blijkt uit het volgende vertrouwelijke interne stafverslag, daterend van 21/1/1972:

“Le président de l’ISC a dit que, d’après lui, le ‘Rapport sur la sécurité européenne et le problème soviétique’ avait constitué un remarquable succès. Il a été impressionné par la façon dont M. Pinay avait accepté les vues de l’ISC et la manière dont l’Institut comptait utiliser le rapport. Il a été réconforté de constater combien le comité Pinay avait vivement apprécié le résultat final.

M. Crozier a dit que M. Violet, qui avait commandé le rapport au nom du comité Pinay, était venu à Londres avec M. Pinay cette semaine et qu’il avait rencontré lors d’un déjeuner avec M. Goodwin (directeur administratif de l’ISC). Pinay a donné à Crozier des documents concernant leur prochain projet. Pinay a présenté un exemplaire du Rapport au président Nixon et au docteur Kissinger aux Etats-Unis. Tout au début de la semaine, avant de venir à Londres, il a eu une audience de trois heures avec le président Pompidou, durant laquelle il lui a présenté un exemplaire du rapport traduit en Français. Me Violet l’a également présenté à un certain nombre d’hommes politiques allemands, surtout des

⁵⁷⁸ Pierre Péan, op. cit., pp. 82-87.

⁵⁷⁹ Zie ledenboekje van de Cercle des Nations, 1989-1981, in: Archief Walter De Bock.

⁵⁸⁰ Zie Bio Damman, agenda notities, dd. 25/10/1976, in: Archief Walter De Bock.

démocrates-chrétiens, qui l'auront bientôt traduit en allemand. Violet l'a également montré au ministre espagnol Sanchez-Bella et au pape...⁵⁸¹”

Al die organisaties waren onderling aan elkaar gelieerd. In hun aanklacht tegen het communistisch regime van de Sovjetunie brachten zij evenwel een radicalisering van rechts in het Westen met zich mee. Uiteindelijk begon hun strijd eerder te lijken op een strijd tegen de Westerse democratieën, die als te laks werden beschouwd ten aanzien van subversieve elementen, in plaats van tegen de Sovjetunie. Een voorbeeld hiervan bij uitstek vormt de SAC uit Frankrijk.

4.5.2. De Service d'Action Civique (SAC)

In 1947 werd door generaal de Gaulle het Rassemblement du Peuple Français (RPF) opgericht dat in de daaropvolgende jaren de belangrijkste rechtse en zelfs extreemrechtse oppositie vormde tegen alles wat links was in Frankrijk⁵⁸². Het RPF was niet echt een politieke partij, maar eerder een drukkingsgroep die in het bijzonder de communisten viseerde. Omdat het zich niet tot politieke actie beperkte werd de RPF voorzien van een Service d'Ordre (SO), een gewapende ordedienst die zo nodig kon ageren en infiltreren in de administratie en de politie. Daarnaast kon men ook overgaan tot gewelddadige actie⁵⁸³. Die infiltratie in de politie was overigens reëel. Via de politiecommissaris Jean Dides – die tijdens de oorlog collaboreerde, maar tevens voor de OSS werkte en later de CIA - werd ook bij de politiediensten gerekruteerd. De anticommunistische actie stond centraal en het hoeft dan ook niet te verwonderen dat heel wat collaborerende agenten van tijdens de Tweede Wereldoorlog via de RPF in de naoorlogse politiediensten werden gerecupereerd⁵⁸⁴. De SO rekruteerde evenwel voornamelijk bij rechtse verzetslieden en beschikte over een “Ecole de Formation des Cadres” waarin men paramilitair werd getraind. Van hen werd een “*obéissance aveugle et une abnégation totale*” geëist⁵⁸⁵. Financiering verkreeg het RPF via grote Franse en

⁵⁸¹ Vertrouwelijk intern stafverslag van ISC, 21/1/1972, in: Archief Walter De Bock. Zie bio Florimond Damman.

⁵⁸² Alhoewel de strijd vooral werd aangeboden tegen de communisten zorgde de RPF er tevens voor dat de officiële katholieke partij *Mouvement Républicain Populaire* (MRP) veel aan macht zou inboeten en in 1958 uiteindelijk ophield te bestaan. Zie: James F. McMillan, “France”, in: Tom Buchanan en Martin Conway (ed.), *Political Catholicism in Europe, 1918-1965*, Oxford, 1996, pp. 61-63.

⁵⁸³ Patrice Chairoff, *Dossier B... comme barbouzes*, Paris, 1975, p. 14. zie ook: Jacques Baud, *Encyclopédie du renseignement et des Services Secrets*, Paris, Lavauzelle, 1997, p. 546.

⁵⁸⁴ Patrice Chairoff, *Dossier B... comme barbouzes*, Paris, 1975, pp. 21-23.

⁵⁸⁵ *Cours polycopiés de l'Ecole des Cadres du RPF*, 10 octobre 1947, in: Patrice Chairoff, op. cit., p. 15.

internationale ondernemingen, die in het RPF de mogelijkheid zagen om een politiek “rechts” Frankrijk te realiseren⁵⁸⁶.

Maar het RPF hield echter in 1954 op te bestaan en de SO werd in 1958, na de geslaagde staatsgreep van Charles de Gaulle en de installatie van de 5de Republiek, officieel de Service d'Action Civique (SAC), opgericht door oudgedienden van de SO zoals Jacques Foccart en Charles Pasqua⁵⁸⁷. Enkele getrouwen van de Gaulle maakten deel uit van de SAC: Naast Foccart en Pasqua die vice-voorzitter werd tot in 1968, waren ook Robert Poujade, Claude Labbé, Robert Frey belangrijke stichtende leden. Voorzitter was Pierre Debizet⁵⁸⁸.

De basisbeginselen van de SAC werden in 1959 als volgt gedefinieerd:

“...fidélité inconditionnelle au Général de Gaulle, lutte sans merci contre le communisme et le syndicalisme marxiste, instauration et maintien d'un Etat fort, défense des valeurs traditionnelles de l'Occident chrétien.”⁵⁸⁹

De oorlog met Algerije zorgde echter voor een schisma binnen SAC. Debizet stapte op, maar in 1968 nam hij opnieuw zijn plaats als voorzitter in. De gebeurtenissen in 1968 brachten de gelederen binnen SAC terug op dezelfde lijn. Uit trouw aan de Gaulle en het ultra-rechts waar hij voor stond, ageerde SAC op gewelddadige wijze op de studentenopstand, die zij aanzagen als een sociaalcommunistische en gauchistische dreiging⁵⁹⁰. De Gaulle moest echter ditmaal definitief verdwijnen uit de politiek, maar SAC kreeg er een nieuwe erevoorzitter voor in de plaats, Georges Pompidou.

Vanaf 1969 werd Pierre Debizet secretaris-generaal en onder diens gezag werd SAC steeds meer onafhankelijk. De strijd werd vanaf dan in essentie een anticommunistische strijd. De middelen waarvan zij zich bedienden – parallelle politieke actie, infiltratie en geweld – maakte van de SAC een antidemocratische organisatie. Vanaf het post-de Gaulle-tijdperk ging SAC ook al maar meer rekruteren binnen neofascistische jeugd en oud-OAS strijders. De strategie van SAC was in geval van een rechtse regering, die zoveel mogelijk te ondersteunen en actie te voeren tegen subversieve elementen. In

⁵⁸⁶ Patrice Chairoff somt in zijn boek de volgende zwaargewichten op: ESSO-Standard, Rhône-Poulenc, L'Union des Banques, Crédit Lyonnais, Simca, Dassault, Morgan Guaranty Trust, Banque Lazard-Frère, Banque Nationale pour le Commerce et l'Industrie en British and French Bank for Commerce and Industry. Op.Cit., p. 17.

⁵⁸⁷ Patrice Chairoff, *Dossier B... comme barbouzes*, p. 29.

⁵⁸⁸ « Le SAC, quelques repères », in: *Article 31*, n° 9, juni 1985, pp. 16-18.

⁵⁸⁹ Patrice Chairoff, op. cit., p. 104.

⁵⁹⁰ Douglas Porch, *The French Secret Services: From Dreyfus Affair to the Gulf War*, New York, 1995, p. 590.

geval van een linkse regering was de opdracht van SAC die te destabiliseren door infiltratie en intimidatie door middel van geweld⁵⁹¹.

In de strijd tegen de subversie bood de SAC ook steun aan diverse andere organisaties waaronder de UNI (Union Nationale Interuniversitaire), opgericht door Jacques Foccart in mei 1968 met als doel de strijd aan te binden tegen de zogenaamde communistische en gauchistische universiteiten. Deze organisatie had internationale ambities, die het waar kon maken dankzij de bindingen met WACL⁵⁹².

De SAC is een mooi voorbeeld van hoe de anticommunistische agitatie niet alleen in de marge van de officiële politiek plaatsvond, maar ook in haar schoot. Met de SAC zijn we tevens aanbeland bij de grootste geheime oorlog tegen het communisme in Europa, die van de stay-behind.

⁵⁹¹ Patrice Chairoff, *Dossier B... comme barbouzes*, Paris, 1975, pp. 477-491.

⁵⁹² « Le SAC, quelques repères », in: *Article 31*, n° 9, juni 1985, pp. 16-18.

Een tussentijds resumé

Met de anticommunistische think-tanks kwam vooral de psychologische oorlogvoering ten aanzien van het communisme aan bod, al verraadde het actieterrein van WACL ook een reële (lees: gewapende) bijdrage in de strijd tegen het communisme. Eén van de methodes was steun aan plaatselijke guerrillabewegingen.

Het is bovendien opmerkelijk dat de jaarlijks wisselende voorzitter van WACL steeds een militair in hoge rang was. Naast generaal Close vonden we ook Marcel De Roover als Belgisch vertegenwoordiger in WACL terug. Diens opmerkelijke militaire en zakelijke carrière wordt in deel III uitvoerig besproken.

Met de anticommunistische think-tanks en dan vooral WACL doken nieuwe maar ook reeds bekende protagonisten op, met als opvallende eigenschap de militaire carrière die ze doorliepen.

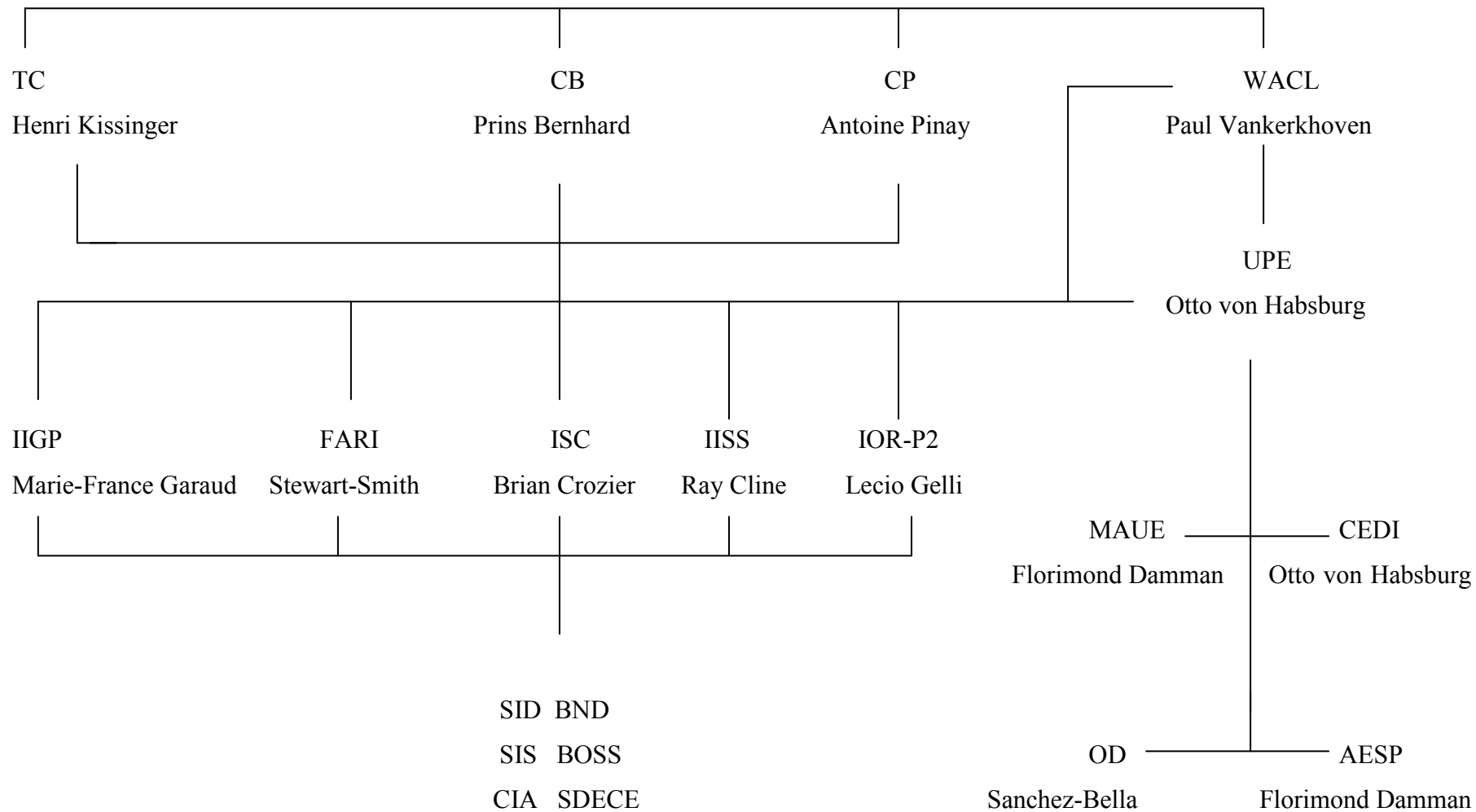
Dit militaire aspect brengt ons bij het laatste hoofdstuk van deel II over de stay-behind. Hier nemen de militairen uit het netwerk het roer over van de industriële/financiële elite.

De militairen aan het hoofd van WACL waren niet alleen steevast van uiterst rechtse signatuur, ze verleenden WACL ook de nodige strategische inzichten voor de uitvoering van hun acties. Dat zij hierbij niet altijd trouw aan hun overheid waren, getuigde het voorbeeld van Robert Close, maar ook dat van Singlaub.

Maar WACL stond in haar strijd niet alleen. Zoals we konden zien werd WACL omringd door een hele reeks andere organisaties, die via enkele protagonisten ook verbonden waren – rechtstreeks of onrechtstreeks – aan de Europeïstische organisaties.

Het is daarom interessant om enkele van de hoger besproken actoren in het netwerk van een industriële/financiële elite in een organigram te plaatsen. Hierin wordt duidelijk dat de verwevenheid zeer verstrekkend was.

Organogram

5. De Stay-behind

Over de stay-behind netwerken, beter bekend onder de naam Gladio, die door de CIA en de NAVO in het naoorlogse Europa geïnstalleerd werden naast de reeds bestaande nationale legers om een mogelijk Sovjetinvasie te onderscheppen, werden reeds enkele onderzoeken verricht door vooraanstaande onderzoekers en niet het minst door enkele parlementaire onderzoekscommissies uit diverse betrokken Europese landen⁵⁹³. Hoogtepunt vormt het in 2005 verschenen werk van de Zwitser Daniele Ganser die in een lijvige studie het gladionetwerk in Italië, België, Frankrijk, Nederland, Noorwegen, Portugal, Spanje, Luxemburg, Denemarken, Duitsland, Griekenland en Turkije wist bloot te leggen⁵⁹⁴. Iedereen die voortaan over Gladio schrijft is onvermijdelijk aan dit werk schatplichtig⁵⁹⁵.

In het bestek van mijn doctoraalscriptie werd dan ook geen nieuw of bijkomend onderzoek naar Gladio verricht, aangezien het euvel waarmee ook Daniele Ganser tijdens zijn onderzoek werd geconfronteerd, namelijk de weigering van de CIA en de NAVO tot inzage in de archieven, nog steeds niet werd opgeheven. Toch kon de geheime stay-behind van tijdens de Koude Oorlog in deze doctoraalscriptie niet ontbreken, omdat zoals in de inleiding van deel II reeds werd gesteld met Gladio *l'Europe sera de droite ou ne sera pas* een wel erg aparte invulling kreeg.

Uit het onderzoek van Ganser blijkt, maar ook uit dat van heel wat voorgangers waaruit Ganser uitvoerig kon putten, dat de stay-behind eigenlijk met een tweeledig doel werd opgericht: enerzijds een ondergrondse, geheime paramilitaire actie voorbereiden in het geval een Russische invasie het Westen zou bedreigen, anderzijds het indijken en zelfs elimineren van het communisme in West-Europa zelf. Met dit laatste werd dus in feite

⁵⁹³ Vooral belangrijk in het kader van dit doctoraat waren de rapporten van de Belgische en Italiaanse parlementaire onderzoekscommissies, respectievelijk getiteld: “*Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk.*” Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, in: Archief Walter De Bock en “*Senato della Repubblica. Commissione parlamentare d’inchiesta sul terrorismo in Italia e sulle cause della mancata individuazione dei responsabili della stragi: Il terrorismo, le stragi ed il contesto storico politico.*” Redatta dal presidente della Commissione, Senatore Giovanni Pellegrino, 1995, in: Archief Walter De Bock.

⁵⁹⁴ Daniele Ganser, *NATO’s secret armies. Operation Gladio and Terrorism in Western Europe*, Londen-New York, 2005, 315 p.

⁵⁹⁵ Dit is evenwel een persoonlijke mening. Lang niet bij iedereen werd het werk even gunstig onthaald. Het is inderdaad onmogelijk om in één boek het stay-behindnet van 12 landen altijd even accuraat te behandelen. Onvermijdelijk slopen hier en daar fouten in, maar deze doen geen afbreuk aan wat Ganser wel goed heeft gedaan. Hij bracht voor het eerst het stay-behindnet op een grootschalige wijze in kaart, en kon hiermee ondanks het zwijgen van diverse archieven het reële bestaan ervan tijdens de Koude Oorlog aantonen.

hetzelfde doel beoogd als dat van de hoger beschreven Europeïstische organisaties en de anticommunistische think-tanks. Alleen de wijze waarop lijkt op het eerste gezicht fundamenteel te verschillen. Eén en ander zal echter duidelijk maken dat de verschillende strategieën tot het elimineren van het communisme binnen Europa en zelfs dat van links, eerder ingegeven waren door een pragmatische taakverdeling dan door morele of ethische overwegingen.

De tot nu toe geanalyseerde rechtse Europeïstische organisaties en think-tanks legden een netwerk bloot van een industriële/financiële elite, geflankeerd door invloedrijke politici, wetenschappers en perslui. Met de stay-behind nam een militaire elite en het kruim van de geheime inlichtingendiensten het roer over. Nochtans werd hoger al duidelijk gemaakt dat beide groepen elkaars pad geregeld kruisten. Bovendien speelden in de installatie van het Gladionetwerk diverse vooraanstaande nationale politici ontegensprekelijk een cruciale rol.

De opname van het obscure Gladioverhaal in deze scriptie heeft dan ook een tweeledig doel. Enerzijds is het onontbeerlijk voor een beter inzicht in de *histoire longue durée* van de anticommunistische strijd om ook haar andere gelaat te laten zien. Anderzijds krijgt het Gladioverhaal vanuit het perspectief dat in dit doctoraalonderzoek wordt gehanteerd, een nieuwe dimensie. Of eerder omgekeerd, krijgt het Europeïstisch verhaal en vooral Europa als Atlantisch verhaal in het licht van wat over Gladio werd ontdekt een andere maar daarom niet minder waarheidsgetrouwe lading.

Wat doorgaans in de Gladiostudies ontbreekt, omwille van hun focus op de mogelijke parallellen met de terroristische aanslagen die Europa tijdens de Koude Oorlog teisterden, is de mate waarin de Europese constructie en met name de ondergrondse medespelers erin betrokken partij waren, direct of indirect. Met andere woorden, in hoeverre werd de Europese constructie beïnvloed door de infiltratie van de CIA en de NAVO, die van West-Europa het strijdtoneel maakten van een geheime anticommunistische oorlog?

Door de netwerkanalyse in mijn doctoraalscriptie werden een aantal protagonisten opgevoerd die voor het grote publiek vrijwel onbekend zijn en ook in de wetenschappelijke literatuur slechts marginaal een rol in één of andere casus werd toebedeeld. Veelal zijn ze erin zelfs afwezig.

Nochtans leggen die illustere “onbekenden” via hun reilen en zeilen in dit complexe Europeïstische verhaal enkele opmerkelijke verbanden bloot die niet kunnen worden genegeerd. In wat nu volgt, vertellen we het Gladioverhaal aan de hand van enkele

protagonisten uit de ondergrondse Europese constructie en trachten we de stay-behind vanuit een breder Europees Koude Oorlog-perspectief te benaderen.

5.1. Wat voorafging: een internationale anticommunistische context

Als er één consensus bestaat onder wetenschappers over de belangrijkste karakteristiek van de Koude Oorlog dan is dat – vanuit een westers perspectief gezien weliswaar – de mondiale strijd tegen het communisme. Die mondiale strijd bestreek evenwel meer dan alleen de naoorlogse periode. Minder algemeen bekend is dat de oorlog tegen het communisme meteen na de Russische revolutie van start ging en dat zowel Groot-Brittannië als de VS geheime legers naar Rusland stuurden, ter ondersteuning van het Wit-Russische leger. Tussen 1918 en 1920, tijdens de Russische burgeroorlog, financierden zij 10 militaire interventies op het Russische grondgebied, evenwel zonder succes⁵⁹⁶.

In de daarop volgende jaren versterkte de Sovjetunie haar veiligheidsapparaat en werd het een totalitaire staat. Het werd duidelijk dat het communisme in Rusland moeilijk omver te werpen was. Daarom gingen de VS en Groot-Brittannië zich gaandeweg focussen op het verhinderen van een communistische spreiding in andere landen, en meer in het bijzonder binnen Europa. Toen Washington, Londen en Parijs zich in de Spaanse burgeroorlog afzijdig hielden, was dat bijgevolg hoofdzakelijk ingegeven door de zogenaamde strijd van Franco tegen het communistische gevaar in Spanje.

Het startsein voor het voeren van een Koude Oorlog via stay-behind netwerken, lag ontegensprekelijk in de Tweede Wereldoorlog. De basis voor geheime oorlogvoering met guerrillatechnieken, sabotage en spionage werd gelegd in het verzet tegen Hitlers nazi-Duitsland. Niet alleen werd ter gelegenheid van de Tweede Wereldoorlog in de VS de Office of Strategic Services (OSS) opgericht in 1941⁵⁹⁷, van waaruit het continent in haar clandestiene strijd werd gecoördineerd en ondersteund, maar ook in Groot-Brittannië werd al in 1940 door Winston Churchill het startsein gegeven tot de oprichting van een geheim leger, Special Operation Executive (SOE), dat in Europa de

⁵⁹⁶ Denna Frank Flemming, *The Cold War and its origins, 1917-1960*, New York, 1961, p. 4.

⁵⁹⁷ Uitgebreide verslagen over de oprichting en doelstellingen van de OSS zijn te vinden in de National Archives and Record Administration te Maryland, VS, Record Group 226, Records of the OSS. Zie onder meer de microfilm files M 1642, maar ook RG 59, General Records of the Department of State, 1942-1952.

bestaande verzetsgroepen moest assisteren en subversieve operaties in vijandig gebied moest uitvoeren⁵⁹⁸.

De OSS werd in 1946 vervangen door de Central Intelligence Group (CIG) en in 1947 definitief door de CIA. Ook de SOE veranderde in 1946 van naam in Special Operation Branch (SOB). Nazi-Duitsland was overwonnen, maar een nieuwe oorlog kondigde zich aan. Ditmaal waren de vijanden het communisme en de Sovjetunie. Zowel de Britse als Amerikaanse geheime inlichtingendiensten deelden die vijandschap. De CIA en MI6 (waaronder aanvankelijk SOE en later SOB ressorteerden) werkten dan ook nauw samen. Hoofd van de CIA was toen Frank G. Wisner die met zijn Office of Policy Coordination (OPC) diverse stay-behind legers in Europa opzette⁵⁹⁹. Hij kreeg hierbij de steun van SOB directeur kolonel Gubbins⁶⁰⁰.

De taak van de OPC in samenwerking met het Joint Chiefs of Staff en CIA werd als volgt omschreven:

“Alle activiteiten die door de Amerikaanse regering worden uitgevoerd of gesteund en die gericht zijn tegen vreemde vijandelijke mogendheden of groepen of gericht zijn op steun aan bevriende vreemde mogendheden of groepen, maar zo worden opgevat of uitgevoerd, dat elke verantwoordelijkheid van de Amerikaanse regering niet duidelijk blijkt tegenover onbevoegde personen, en dat de Amerikaanse regering bij ontdekking ervan elke verantwoordelijkheid op een geloofwaardige manier kan afwijzen.

Meer specifiek zullen deze operaties alle bedekte activiteiten omvatten die betrekking hebben op: propaganda, economische oorlogvoering, preventieve directe actie met inbegrip van sabotage, anti-sabotage, vernieling en maatregelen tot evacuatie, subversie tegen vijandelijke staten met inbegrip van steun aan ondergrondse verzetsorganisaties, guerrilla en uitgeweken bevrijdingsgroepen, en steun aan binnenlandse anticommunistische elementen in bedreigde landen van de vrije wereld.⁶⁰¹”

⁵⁹⁸ David Stafford, *Britain and European Resistance, 1940-1945*, Oxford, 1980, p. 20.

⁵⁹⁹ “Church-Report”. *Final Report of the Select Committee to Study Governmental Operations with Respect to Intelligence Activities*, US Senate, Washington, US Government Printing Office, 1976, deel IV, p. 34.

⁶⁰⁰ Daniele Ganser, *NATO's secret armies. Operation Gladio and Terrorism in Western Europe*, Londen-New York, 2005, pp. 41-42.

⁶⁰¹ NSC 10/2 Directive, 18 juni 1948, in: T.H. Etzold en J.L. Gaddis, *Containment: Documents on American Policy and strategy 1945-1950*, New York, 1978, pp. 125-128. Geciteerd in het Nederlands in: Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, Leuven, 1985, p. 155-156.

De Tweede Wereldoorlog had voor de Britse en Amerikaanse geheime diensten, hoe macaber het ook moge klinken, in feite als een soort stageperiode gediend waarna men gehavend maar ook geleerd aan het serieuze werk kon beginnen.

Eén van de belangrijkste verwezenlijkingen in de door de Westerse landen gevoerde naoorlogse politiek, was het Noord-Atlantisch Verdrag, dat op 4 april 1949 in Washington werd ondertekend door de VS en Canada, de vijf lidstaten van de Westerse Unie, met name de Benelux-landen, Frankrijk en Groot-Brittannië die eerder in 1948 het Verdrag van Brussel ondertekenden, en Italië, Denemarken, Noorwegen, Portugal en IJsland⁶⁰².

De overeenkomst had een tweeledig doel. Enerzijds moest een militaire alliantie de aangesloten landen bescherming garanderen voor elke vorm van agressie. Anderzijds wilde het pact ook bijdragen tot een mogelijke internationale detente, tot een onspanning en oplossing van de diverse politieke problemen van die tijd.

Het was echter duidelijk dat onder agressie vooral de communistische impact van de Sovjetunie werd verstaan, en die werd niet alleen gezien als een externe bedreiging - de mogelijkheid van een aanval van buitenuit, dus van de USSR - maar ook als een interne dreiging. In artikel 5 van het Atlantisch Pact werd duidelijk gestipuleerd dat een regering die een bepaalde syndicale actie als communistische dreiging ervaarde, zich kon beroepen op het Pact om buitenlandse steun te zoeken⁶⁰³.

Met andere woorden aanvaardde men als staat de tussenkomst in binnenlandse aangelegenheden, wat diens soevereiniteit op de helling zette. We zullen zien dat met de NAVO het startsein werd gegeven voor een nieuwe oorlog. Of was het omgekeerd en was de NAVO de resultante van een startschot dat al eerder was gegeven?

5.2. Gladio België

Van meet af aan voerden de VS een tweesporenbeleid ten aanzien van de Europese bewapening. Zowel de officiële politiek van de plaatsing van kernwapens, als de ondergrondse installatie van clandestiene legers liepen simultaan en doorkruisten elkaar. De staatsveiligheid speelde hierin een aanzienlijke rol, en dit in samenspraak met de politieke overheid. In België was men na de Tweede Wereldoorlog ervan overtuigd dat

⁶⁰² Rik Coolsaet, *België en zijn buitenlandse politiek. 1930-1990*, Leuven, 1998, pp. 362-369.

⁶⁰³ www.nato.int, basic text 1949, laatst geraadpleegd op 5 oktober 2007.

de fouten gemaakt in 1940-45 met betrekking tot het verzet en de verdeling van de bevoegdheden, in de toekomst moesten worden vermeden. Door de staatsveiligheid werden vervolgens, met de toestemming van de Belgische politieke overheid, contacten gelegd met de Engelse en Britse veiligheidsdiensten.

Het Atlantisch Pact was nog niet ondertekend wanneer sir Stewart Menzies, toenmalig hoofd van de Britse militaire Intelligence MI 6 op 27 januari 1949 een brief schreef aan de toenmalige eerste minister van België, Paul-Henri Spaak.

“It was agreed that Anglo-Belgian co-operation between the special services should be pursued on the basis of those traditions which date from the first world war, and which were re-affirmed in discussions between both M. Pierlot and M. Van Acker and myself during the periods that they held office as Prime Minister.”⁶⁰⁴

In niet mis te verstane woorden werd gehamerd op een intense Belgisch-Britse samenwerking met als doel:

- a) *The improvement of our information on the subject of Cominform and potential enemy activities.*
- b) *The preparation of appropriate intelligence and action organisations in the event of war.*

Voor het eerste doel, aldus Menzies, werd al een akkoord bereikt met de Belgische Staatsveiligheid om een aantal officieren technische training te laten genieten in Groot-Brittannië. Hij voegde hier trouwens de uitdrukkelijke wens aan toe:

“It is much to be hoped that when these officers return to Belgium, your Service will find it possible to employ them for as long as possible in attacking these particularly difficult and delicate problems.”

Met betrekking tot het tweede doel werden reeds informele akkoorden gemaakt tussen de Britse en Belgische inlichtingendiensten om in de nabije toekomst een dergelijke actie voor te bereiden. De zogenaamde Intelligence and Action organisations zouden in

⁶⁰⁴ Brief van S. Menzies aan Paul-Henri Spaak, 27/1/1949, opgenomen als bijlage in het Belgisch Gladiorapport, *“Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk.”* Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, in: Privé-archief Etienne Verhoeyen.

België de absolute voorkeur moeten genieten boven alle andere initiatieven in die richting.

“I have always regarded American participation in the defence of Western Europe as a matter of capital importance. I am, however, convinced that all effort, American not excluded, must be integrated into an harmonious whole. Should, therefore, the Americans wish to pursue with your Services certain preparations to meet the needs of war, I regard it as essential – and I understand we have your agreement – that these activities should be coordinated with my own.”

Sir Menzies vervolgde zijn brief met enkele reeds concrete realisaties van zijn plannen.

“Demands for training and material will arise in the near future. I have already undertaken to provide certain training facilities for officers and other nominated by the Head of your Special Services, and I am in a position to provide items of new equipment now in production (such as W/T sets) which will be required for clandestine activities, in the immediate future. Such specialised equipment would be given or loaned, but I suggest that should the handling over of more orthodox types of new material arise (e.g. small arms and other military stores), the accountancy should be the subject for friendly negotiation between the British and Belgian Special Services.”

Menzies drong er bij Spaak vooral op aan niet exclusief met de CIA te werken en stelde voor dat sommige officieren in de nabije toekomst zich tot Groot-Brittannië zouden wenden om in samenwerking met zijn dienst, de technische details van de zaak te bestuderen. Spaak antwoordde in een brief dd. 7 februari 1949 die Britse steun zeer op prijs te stellen, maar vermits hij ook benaderd was door de CIA achtte hij het belangrijk dat de Amerikanen en de Britten zouden samenwerken. Een situatie waarin België genoodzaakt zou zijn een keuze tussen beide te maken, was niet aangewezen.

“D'accord avec vous, je pense qu'il serait hautement désirable que les trois services (Anglais, Américain et Belge) collaborent étroitement. Si deux entre eux, l'Américain et l'Anglais, refusent cette collaboration, la situation du service belge serait extrêmement délicate et difficile.”⁶⁰⁵

⁶⁰⁵ Brief van Paul-Henri Spaak aan sir Stewart Menzies, dd. 7 februari 1949, opgenomen als bijlage in het Belgisch Gladiorapport, “Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een

Na onderhandelingen op het hoogste niveau werd door de drie geheime diensten een orgaan opgericht, de Tripartite Meeting Belgium/Brussels (TMB), dat moest toezien op de creatie van de Belgische stay-behind⁶⁰⁶.

STC/Mob en SDRA 8

Door het zeer degelijke onderzoek van de Belgische parlementaire Gladiocommissie kon, in tegenstelling tot in de meeste andere landen, het stay behind-net zoals het in België effectief had bestaan vrij gedetailleerd worden gereconstrueerd.

Om te beginnen werd gewezen op een aantal overkoepelende organisaties die onontbeerlijk hadden bijgedragen tot de concrete realisatie van de stay-behind. De 5 landen van de Westerse Unie richtten in 1948 het Western Union Clandestine Committee op, met als doel een gemeenschappelijk Europees beleid te voeren met betrekking tot de groeiende tegenstelling tussen Oost en West. In 1949 werd in de marge van de NAVO het Coordination and Planning Committee (CPC)⁶⁰⁷ opgericht dat vanaf 1951 de taken van het WUCC overnam. Het CPC werkte een plan uit voor het instellen van twee werkgroepen, waarvan de eerste de communicatie zou verzorgen en de tweede zou instaan voor de geheime netwerking. Die twee taken werden later toebedeeld aan het in 1958 opgerichte Allied Coordination Committee (ACC). In het ACC zetelden de 6 landen van het WUCC, de Benelux, Frankrijk, Groot-Brittanië en de VS die er vanaf 1958 lid van geworden waren. Op 29 en 30 april vond de eerste ACC meeting plaats onder het Franse voorzitterschap. Eén van de basisbeginselen luidde als volgt:

“The ACC is a six-power regional committee for providing mutual consultation and developing policy guidance on matters of common interest regarding stay behind matters in the Western European countries concerned.”⁶⁰⁸

In de jaren die daarop volgden, traden de Bondsrepubliek Duitsland, Italië, Denemarken en Noorwegen toe tot het ACC.

clandestien internationaal inlichtingenwerk.” Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, in: Privé-archief Etienne Verhoeyen.

⁶⁰⁶ Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, p. 128.

⁶⁰⁷ Aanvankelijk stond CPC voor Clandestine Planning Committee.

⁶⁰⁸ *“Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk.”* Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, p. 19.

De oprichting van het CPC verdient hier een extra woordje uitleg. In die zogenaamde marge van de NAVO was het in feite de Supreme Allied Commander for Europa (SACEUR) die het CPC oprichtte. Het CPC dat belast was met het installeren van de stay-behind in Europa. SACEUR was het hoogste militaire bevel van de NAVO en dit over hele Europese grondgebied. SACEUR opereerde vanuit zijn hoofdzetel het Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE), in het Belgische stadje Casteau. Het is interessant om erop te wijzen dat deze hoogste militaire gezagdrager in de geschiedenis van de NAVO steeds een VS-militair is geweest. Europeanen mochten slechts de NAVO vertegenwoordigen in de hoogste burgerlijke functie, namelijk die van secretaris-generaal⁶⁰⁹.

SACEUR opereerde dus vanuit SHAPE, dat eveneens ressorteerde onder de NAVO. Diverse getuigenissen beaamden dan ook dat in feite SHAPE de Gladio-operaties coördineerde⁶¹⁰.

Dat SHAPE een prominente rol speelde in de stay-behind blijkt ook uit een Belgisch rapport van het beperkte ministeriële comité inzake defensie, dd. 1 maart 1954⁶¹¹.

Op die vergadering werden vier zaken met betrekking tot de clandestiene oorlog besproken:

1. *Réseau de sabotage de la Sureté de l'état*
2. *Choix d'une base d'opérations clandestines*
3. *Réseaux d'écoute tactique*
4. *Organisation du Service de contre information*

Over het derde agendapunt, de Réseaux d'écoute tactique werd het volgende gestipuleerd :

“Le ministre de la Défense Nationale fait part au Comité Ministériel Restreint de Défense de la démarche dont il a été l'objet par le Service de l'Intelligence de SHAPE, qui souhaite par les forces belges, les renseignements accueillis par le réseau d'écoute devraient être transmis aux organes compétents de SHAPE. Le

⁶⁰⁹ Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, pp. 27-28.

⁶¹⁰ Getuigen waren onder meer generaal John Galvin, opperbevelhebber van de geallieerde strijdmachten in Europa en generaal Manfred Wörner, secretaris-generaal van de NAVO. Zie: Daniele Ganser, op. cit., pp. 26-27.

⁶¹¹ Procès-verbal du Comité Ministériel Restreint de Défense, dd. 1 maart 1954. Aanwezigen waren eerste minister Van Houtte, minister van Buitenlandse zaken Paul van Zeeland, minister van justitie generaal majoor de Greeff en adjunct secretaris van de CMD Harold d'Aspremont-Lynden. In: Privé archief Walter De Bock.

ministre de la Défense Nationale souligne que, de notre côté, nous aurons accès à l'ensemble des renseignements recueillis sur le plan international par SHAPE. Dans ces conditions, le Comité Ministériel Restreint de Défense marque son accord sur la création d'un réseau radio tactique par les forces armées belge: les renseignements ainsi recueillis seront transmis à SHAPE. ”

Maar zoals hoger al gezegd was het het CPC die de stay-behind installeerde en zodoende vormde zij de eigenlijke contactlijn tussen SHAPE en de nationale veiligheidsdiensten. In een basisdocument uit november 1952 van het CPC, dat werd voorgelegd aan de chefs van de nationale geheime diensten, legde het CPC onomwonden haar doelstellingen uit⁶¹². Het was de bedoeling over te gaan tot een waaier van onorthodoxe oorlogsactiviteiten, die moesten worden uitgevoerd door de nationale geheime diensten en hun stay behind-net. Ook de planning en coördinatie van zo'n onorthodoxe oorlogvoering moest volgens het CPC worden uitgevoerd door diezelfde nationale geheime diensten en hun stay-behind eenheden.

In geval van vreedstijd had het CPC in nauwe samenwerking met SACEUR een coördinerende verantwoordelijkheid. De taak van SACEUR werd als volgt geformuleerd:

“In peacetime: prepare plans which, when implemented, will enable forces under the control of SACEUR to train, conduct and support operations without interference from espionage, sabotage and subversion.”⁶¹³

In een “actieve fase”, een fase die nogal ruim kon worden ingevuld, gaande van een nationale staatsgreep tot een Sovjetinvasie, zou SACEUR de volledige controle op zich nemen van de stay-behind en de bevoegde afdelingen van de inlichtingendiensten. Die stay-behind werden dan ter beschikking gesteld aan de NAVO⁶¹⁴.

Tot zover de overkoepelende context waarin de Belgische stay-behind vorm kreeg. Van meet af aan had die echter een tweeledige structuur, in tegenstelling tot de andere

⁶¹² Dit document werd aangehaald in: Olav Riste, *The Norwegian Intelligence Services 1945-1970*, Londen, 1999, p. 43.

⁶¹³ Geheim rapport van de Counter Intelligence Branch, Intelligence Division, SHAPE, dd. 21 februari 1955, in: NARA II, Maryland, RG 59, General Records of the Department of State, Subject Files of the Bureau of Intelligence and Research, 1945-1960.

⁶¹⁴ Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, p. 182.

landen, met name een civiele en een militaire stay-behind⁶¹⁵. De oorsprong ervan lag in de Tweede Wereldoorlog. Toen de Belgische regering in 1940 vluchtte naar Londen groeide gaandeweg een stevige band tussen het Belgisch leger en de regering enerzijds, en de Britten anderzijds. Tezamen werkten zij een plan uit voor de oprichting van een geheim leger in bezet België. Tegen de zomer van 1942 was de SOE erin geslaagd wapendepots in België te plaatsen, er een geheim leger op te richten en te trainen. Via vliegtuigen werden manschappen en materiaal getransporteerd en werden radio's geïnstalleerd. Vanuit Londen werd vervolgens het verzet gecoördineerd. Naast sabotage-operaties tegen de Duitsers verzamelde het Geheime leger ook informatie die de agenten via de radio of schriftelijk naar Londen stuurden. Het Belgische verzet kenmerkte zich dus van meet af aan door zowel Inlichtingendiensten als Actiediensten⁶¹⁶.

Voor alle volledigheid moeten we er wel op wijzen dat de samenwerking van de Belgische diensten met SOE meerlagig was. Enerzijds was er de 2^e Directie van het ministerie van Defensie, die samen met SOE instond voor contacten met het Geheim Leger op het terrein, en anderzijds de Inlichtingen- en Actiediensten (IAD), afhankelijk van de Staatsveiligheid en het ministerie van Justitie. Die IAD leidde agenten op met betrekking tot zowel zuivere inlichtingen (voor SIS en de Belgische regering), tot sabotage (SOE en Belgische regering), Political Warfare en ontsnapping (MI 9). Elk van die diensten zond agenten naar België. SOE had dus een dubbele correspondent: de 2^e Directie en de SOE-afdeling bij de Staatsveiligheid. De agenten van de 2^e Directie hadden geen uitstaans met de SOE-agenten *stricto sensu*, met die van de Staatsveiligheid dus⁶¹⁷.

De eenheid die tijdens de oorlog inlichtingen had verzameld, stond toen onder leiding van Lepage, hoofd van de staatsveiligheid binnen het Belgisch ministerie van justitie. Die eenheid werd binnen de Belgische naoorlogse stay-behind STC/Mob gedoopt, wat stond voor Section Training Communication and Mobilisation.

⁶¹⁵ “Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk.” Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, p. 23.

⁶¹⁶ Over het Belgisch verzet zie onder meer: Fernand Strubbe, *Geheime Oorlog*, 1992 en Herman Van de Vijver, Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *Het Verzet, II*, Kapellen, 1988, 112 p.

⁶¹⁷ Veel dank aan Etienne Verhoeyen voor deze verhelderende uitleg met betrekking tot de SOE naar aanleiding van de lezing van het doctoraat in wording. Zie ook Top Secret document van de OSS, 27 april 1944, inzake “Underground Activities in Belgium”, SAR 2423, Record Group 226, in: NARA II.

De Belgische agenten, afhankelijk van de 2de Directie bij defensie, die destijds vanuit Londen per parachute in het bezette België waren gedropt en er sabotage opdrachten uitvoerden, werden gecoördineerd door het Belgisch leger⁶¹⁸. Die eenheid vormde na de oorlog SDRA 8, waarbij SDRA stond voor Service de Documentation, de Renseignements et d'Action. SDRA 8 werd de militaire eenheid binnen de militaire geheime dienst Service Général du Renseignement de la sécurité (SGR), ressorterend onder het ministerie van defensie.

De SGR kende 7 afdelingen waarvan 1 de SDRA was. Die bestond op zijn beurt uit 8 departementen, waarvan SDRA 8 de geheime stay-behind was en nauw samenwerkte met SDRA 6, die van de gendarmerie⁶¹⁹.

Leden van de SDRA 8 waren militairen getraind in sabotage, parachutespringen en maritieme operaties. Naast informatie vergaren was SDRA 8 ook belast met het organiseren van evacuatie routes in geval van een Belgische bezetting⁶²⁰.

De burgerlijke eenheid STC/Mob ressorteerde onder de staatsveiligheid onder gezag van het ministerie van justitie. Leden waren technisch getraind in het bedienen van de radiostations. Zij hadden de opdracht om in geval van bezetting inlichtingen te verzamelen die de overheid van nut konden zijn. STC/Mob moest ook veilige communicatie routes organiseren om leden van de regering en andere VIP's te evacueren.

Reeds in 1949 kreeg de Belgische stay-behind de opdracht om in geval van bezetting de nodige maatregelen te treffen om de regering in ballingschap op een zo doelmatig mogelijke manier in te lichten over de toestand in het bezette land⁶²¹. In een brief aan de heer Caeymaex, adjunct-administrateur van de staatsveiligheid, dd. 28 september 1951, en ondertekend door de eerste minister Van Houtte, minister van justitie Moyersoen en van landsverdediging De Greef, werd de opdracht verder gepreciseerd⁶²².

⁶¹⁸ Er waren ook sabotage-agenten die afhingen van de SOE en dus van de Belgische Staatsveiligheid.

⁶¹⁹ Vertrouwelijk document van de interne structuur van de Belgische militaire geheime dienst, s.l., s.d., in: Privé-archief Etienne Verhoeyen.

⁶²⁰ "Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk." Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, p. 33.

⁶²¹ "Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk." Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, p. 23.

⁶²² Brief aan de heer Caeymaex, dd. 28 september 1951, in: "Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk." Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, pp. 23-25.

Uit de instructies bleek dat de militaire dienst onder meer werd belast met de volgende opdrachten:

- *in- en exfiltratie van Belgische en andere militaire agenten en van de eigen agenten*
- *sabotage*

En dat de staatsveiligheid bevoegd was voor:

- *inlichtingen*
- *evacuatie van VIP's*
- *psychologische oorlogvoering*

Voorts stipuleerde de brief nog dat de missie ook inhield te reageren op internationale orders in geval van oorlogstijd. Dit impliceerde dus dat de NAVO, Groot-Brittannië, de VS en andere landen in de positie waren de Belgische stay-behind te beïnvloeden⁶²³.

Onontbeerlijk om aan inlichtingen te geraken in oorlogstijd was radiocontact. Net als alle andere NAVO stay-behind legers beschikte ook het Belgische geheime leger over het speciaal voor de operatie ontwikkelde Harpoon communicatiesysteem.

Tot het begin van de jaren 1980 werden de clandestiene verbindingen nog verwezenlijkt door middel van een Morse High Speed systeem. Maar omwille van het opsporingsgevaar van die toestellen, besliste ACC een nieuw radiosysteem te ontwikkelen. Die werd "Harpoon" gedoopt en ging uit van de Duitse onderneming AEG-Telefunken. Vanaf 1984 werden de Belgische toestellen door de staatsveiligheid gefinancierd, die daarvoor van de overheid een extra budget van 50 miljoen Belgische frank verkreeg⁶²⁴. In totaal werden 79 Harpoon-stations in Europa geïnstalleerd. In België alleen al waren dat er 20. De krachtige Harpoon-toestellen werkten op korte golven met hoge frequentie en konden met een ander station communiceren tot 6000 kilometer ver⁶²⁵. De Harpoon-toestellen moesten dus de verbinding garanderen tussen een basis in een vrij land en het bezette grondgebied.

⁶²³ Daniele Ganser, *NATO's secret armies. Operation Gladio and Terrorism in Western Europe*, Londen-New York, 2005, p. 131.

⁶²⁴ Getuigenis voor de Gladiocommissie van voormalig minister van justitie Wathélet, dd. 3 februari 1991, in: "*Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk.*" Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, p. 116.

⁶²⁵ Daniele Ganser, op. cit., p. 132.

Het lijkt wel of het verzetsleven zich (in figuurlijke zin) na de oorlog verder zette, maar gold dit ook voor de rekrutering van de agenten? Net zoals elders in Europa en in het bijzonder Frankrijk en Italië, hadden ook in België de communisten een aanzienlijke rol gespeeld in het verzet. De nieuwe oorlog richtte zich echter tegen hen.

In een verslag van een geheime vergadering gehouden op het kabinet van de eerste minister Pholien, dd. 19 maart 1951, waren de aanwezigen het er formeel over eens:

“A la question de savoir si les hommes peuvent être recrutés dans les milieux des résistants de la guerre 1940-1945, la réponse est négative. Il semble plutôt qu’on doive se fier aux circonstances du moment qui détermineront psychologiquement les uns et les autres à prendre les armes ou non.”⁶²⁶

Maar in tegenstelling tot Italië en Duitsland was België ook niet van zins te rekruteren uit de collaboratie. België beschikte tijdens de Tweede Wereldoorlog ook over een rechts verzet, waarin we trouwens heel wat van onze protagonisten terugvinden.

Voor de sectie SDRA 8 waren de leden in hoofdzaak paracommando's, wat gezien hun vereiste vaardigheden niet hoeft te verbazen. Men zocht van bij het begin naar militairen die al een zekere ervaring hadden in radioverbindingen, clandestien werk en die ook op een geloofwaardige manier als dekmantel konden fungeren. Die militairen bleven verder hun normale paracommandoactiviteiten, zoals valschermspringen en diepzeeduiken, uitoefenen. Niet alleen om hun eigenlijke stay-behind activiteiten voor de buitenwereld verborgen te houden, maar ook om niet de argwaan van hun militaire collega's te wekken⁶²⁷.

De rekruteringscriteria waren formeel. De gezochte personen moesten perfecte eerbare burgers en van onberispelijk gedrag zijn. Over het algemeen rekruteerde men personen met een grote rijpheid van ongeveer 40 jaar oud en met een relatief vaste betrekking. De kandidaat mocht ook niet aangesloten zijn bij één of andere politieke organisatie. Er werd vermeden te zeer in het oog lopende kandidaten te benaderen. Alvorens iemand trouwens in aanmerking kwam, werd die aan een geheim onderzoek onderworpen door

⁶²⁶ Top secret document van de vergadering gehouden op 19 maart 1951 op het kabinet van de eerste minister Pholien, in aanwezigheid van de ministers van justitie en defensie, generaal Devijver, kolonel Mampuys, Walraevens van het ministerie van buitenlandse zaken, d'Aspremont Lynden kabinetsattaché van de eerste minister en Caeymaex van de staatsveiligheid, in: Privé-archief Etienne Verhoeyen.

⁶²⁷ “Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk.” Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, pp. 34-35.

een andere sectie van SDRA, die onder meer moest nagaan of mogelijke kandidaten geen lid waren van een extremistische groepering (lees anno jaren 1950 dus communistische groepering)⁶²⁸. Voorts, en dit is interessant in het licht van enkele speculaties die na de Gladio-affaire volgden, werd vermeden om ex-officieren en reserve-officieren te rekruteren. Bij een mogelijke bezetting zouden zij de eerste verdachten zijn, of in een tijd van oorlog kunnen worden opgeroepen voor dienstplicht. De vraag is natuurlijk of die bewering van enkele getuigen in de Gladiocommissie waar is. Zo ja, dan kunnen de vele ex-officieren en reserve-officieren die het netwerk rond de naoorlogse veelal extreem-rechtse verzetsorganisaties bevolkten niet in rekening worden gebracht.

Anders was het echter gesteld met STC/Mob. In tegenstelling tot de militaire instructeurs oefenden de civiele instructeurs geen dekmantelfunctie uit. Daarnaast is het ook essentieel te vermelden dat de staatsveiligheid twee periodes kende in haar geheime stay-behind oorlog. De eerste periode liep tot 1968, waarin personen van buiten de dienst werden gerekruteerd. In de tweede periode, vanaf 1968 tot het opdoeken van Gladio in 1990, was de leiding van de staatsveiligheid van oordeel dat haar eigen agenten bekwaam genoeg waren, en voortaan rekruteerde zij in eigen rangen⁶²⁹.

In tegenstelling tot SDRA 8 werd bij STC/Mob oorspronkelijk wel geput uit vroegere verzetslieden, vooral wanneer die lid waren geweest van het Geheime Leger. Later werden veeleer via talentspotting de juiste kandidaten geselecteerd. Maar ook hier golden uiterst rigide criteria.

Naast de eerbaarheid en een stabiele levenswijze met een vaste betrekking, was het belangrijk niet aan een politieke partij verbonden te zijn. De kandidaat moest vaderlandslievend zijn, van Belgische nationaliteit en bezielde door patriottisme. Hij moest in hart en nieren anticomunist zijn en blijk geven van verknochtheid aan de traditionele religieuze waarden⁶³⁰.

Tot slot vermelden we hier nog dat de rekrutering in het volste geheim verliep, waarbij er niet horizontaal maar verticaal kennis was van de betrokkenen. Bij de staatsveiligheid werden weliswaar dossiers van de kandidaten bijgehouden, maar die waren gecodeerd.

⁶²⁸ "Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk." Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, pp. 36-37.

⁶²⁹ Ibid, p. 25.

⁶³⁰ Ibid, p. 59.

De circa 10 instructeurs hadden ieder een tiental agenten onder zich, die elkaar onderling evenwel niet kenden. Alleen de instructeur kende de agenten, en dan ook alleen maar die van zijn eigen eenheid. Het is ook belangrijk om te weten dat men als agent te allen tijde kon opstappen. Voor de stay-behind werkte men totaal onbezoldigd. Het deed de Gladiocommissie alvast opmerken dat in geval van een werkelijke oorlog een dergelijke constructie veel zwakke plekken vertoonde⁶³¹. Het wegvallen van één agent kon een hele eenheid doen ineens zakken. Bovendien werd het netwerk nooit op zijn efficiëntie getoetst.

Het Gladioverhaal in België lijkt door de focus van de commissie op een gedetailleerde studie van de werking van de stay-behind bij momenten nogal onschuldig, temeer omdat door diverse getuigen gestipuleerd werd dat de operatie pas in werking trad bij een situatie van reële dreiging. En toch kon worden aangetoond dat leden van het Belgische Gladio, net als hun Portugese en Franse collega's, ook in de Belgische kolonies hadden geopereerd. SDRA 8 instructeurs hadden deelgenomen aan operaties van het Belgisch leger in Zaïre in de jaren 1970 en in Rwanda. Die interventies waren een flagrante inbreuk op de regels en conventies van de Belgische stay-behind. Die stipuleerden namelijk dat de instructeurs en agenten niet mochten tussenkomen in militaire en sociale aangelegenheden in vreedstijd⁶³².

Daarnaast werd België, net als andere Europese landen, in de jaren 1970 en 1980, geteisterd door terroristische aanslagen, moorden en repressie. De Italiaanse commissie kon voor wat het Italiaanse Gladio betrof enkele verbanden blootleggen. De Belgische commissie echter botste op een muur van stilzwijgen en vooral een doodlopend straatje aan gegevens, voor wat betreft de CCC, de Bende van Nijvel, de moord op Paul Latinus enz.... Ook met betrekking tot de twee meest bekende anticommunistische moorden in de geschiedenis van België, de moord op Julien Lahaut (18 augustus 1950) en de moord op Patrice Lumumba (17 januari 1961), kon geen sluitend bewijs gevonden worden voor een mogelijk verband met de geheime stay-behind oorlog in Europa van de NAVO

⁶³¹ “Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk.” Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, pp. 97-99.

⁶³² Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, p. 134.

Zie ook: “Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk.” Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, p. 54.

en de CIA. Nochtans bevinden we ons met beide moorden temidden van de beginjaren van het wijdvertakte obscure Gladionet.

Het Gladioverhaal kenmerkt zich dan ook door een hardnekkig stilzwijgen van de betrokken medespelers. Het is bovendien erg moeilijk om, door het kluwen van allianties, door te dringen tot alle netwerklijnen die naar Gladio leiden.

Voor een beter begrip van de werkelijke rol van Gladio in Europa moeten we daarom ook enkele andere Gladiolanden belichten. Alweer is het Florimond Damman die ons naar een nieuwe protagonist leidt en met hem een veel ingewikkelder kluwen, waarin Gladio een rag vormt van een indrukwekkend netwerk.

5.3. Een nieuwe protagonist: Yves Guérin-Serac

Op 27 januari 1969 organiseerde Florimond Damman in de salons van het Metropole hotel te Brussel zijn 12de Charlemagne diner. De 300 genodigden uit rechts België en Europa ontmoetten er elkaar in de grootse luxe die zo eigen was aan Dammans “*journées européennes*”. Eén genodigde maakte echter bij die gelegenheid zijn eerste entrée in dit gezelschap. Hij behoorde trouwens tot de 38 gelukkigen die op persoonlijke uitnodiging van Damman het diner gratis mochten bijwonen. Anderen die van dit privilege konden genieten waren onder meer Gaston Eyskens en Otto von Habsburg. De nieuweling in dit gezelschap was niemand minder dan Yves Guérin-Serac van het obscure Portugese Aginter Presse. Guérin-Serac nam plaats aan tafel G en bracht de avond door in het gezelschap van onder meer Jack de Spirlet, de prins en prinses de Merode, Emile Lecerf en Adelin van Ypersele de Strihou⁶³³.

Zowel in de maanden maart als mei van datzelfde jaar vonden diverse ontmoetingen plaats tussen Yves Guérin-Serac en Florimond Damman, alwaar ze aan de creatie werkten van een grote Europese federalistische en anticommunistische beweging, het CREC⁶³⁴. Op 19 mei 1969 stelde Guérin-Serac (via wie de contacten met extreem-rechts moesten verlopen) hieromtrent een vertrouwelijk rapport op dat hij aan Damman overmaakte⁶³⁵. Het was de bedoeling om met CREC de standpunten van het “klassieke”

⁶³³ Serge Dumont, *Les Mercenaires*, Berchem, 1983, p. 176.

⁶³⁴ Bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

⁶³⁵ Bio Florimond Damman, in : Archief Walter De Bock.

rechts met die van extreem-rechts te verzoenen. De organisatie leek echter niet goed van de grond te komen omwille van :

*“Les difficultés dans lesquelles est plongé le groupe ami Italien [waarmee verwezen wordt naar de neofascistische terroristen onder leiding van Stefano Delle Chiaie] du fait de la situation chaotique et révolutionnaire de leur pays; et les tendances centrifuges du groupe français dont la reconversion n’est pas encore terminée...”*⁶³⁶.

Vast staat dat al een eerste voorbereidende vergadering plaats vond tussen de Fransen en de Belgen te Brussel in maart 1969, waarin de gezamenlijke standpunten voor een eengemaakt Europa werden geformuleerd. Maar Guérin-Serac verdween nadien volledig uit de dagboeknotities van Damman. Het vermoeden rijst dan ook dat CREC nooit officieel werd opgericht. We kwamen die organisatie in ieder geval niet meer tegen.

Wat we wel weten uit diverse briefwisseling tussen Otto von Habsburg en Florimond Damman, is dat beiden de Portugese zaak nauw aan het hart lag. Wel te verstaan het Portugal van Salazar.

Naar aanleiding van de Anjerrevolutie en het omverwerpen van de dictatuur zette Otto von Habsburg in een brief aan Damman zijn plannen uiteen voor het oprichten van een Portugees hulpcomité ter ondersteuning van de reactionaire strijdmachten. Hij voegde hier aan toe om financiële steun bij Franz Josef Strauss te hebben gevraagd.

*“Je ne vois pas pourquoi les communistes soient les seuls à pouvoir soutenir leurs amis et que nous devons pratiquer la non-intervention.”*⁶³⁷

De naam Guérin-Serac valt evenwel niet in die briefwisseling, maar ook in het vermelden van andere personen wordt met betrekking tot de Portugese zaak opvallend omzichtig omgesprongen.

In ieder geval is het duidelijk dat Guérin-Serac zich van Damman en andere personaliteiten uit het rechts Europa bediende om een eigen netwerk uit te bouwen. De vraag rijst in hoeverre de meeste mensen die hij ontmoette op de door Damman

⁶³⁶ Serge Dumont, *Les Mercenaires*, Berchem, 1983, pp. 176-178.

⁶³⁷ Brief van Otto von Habsburg aan Florimond Damman, dd. 29 augustus 1975 vanuit het Spaanse Benidorm. In bijlage opgenomen in: Pierre Péan, *V. Enquête sur l’affaire des « avions renifleurs » et ses ramifications proches ou lointaines*, Paris, 1984, p. 242.

georganiseerde congressen en reünies op de hoogte waren van de werkelijke activiteiten van Aginter Presse⁶³⁸. Met Aginter Presse bevinden we ons immers in het hart van Gladio.

5.4. Aginter Presse en Gladio

Laten we beginnen bij het mediterrane Gladio en in het bijzonder Portugal, waar Aginter Presse in 1966 door Guérin-Serac en de Italiaanse fascist en terrorist Stefano Delle Chiaie werd opgericht. Guérin-Serac zelf was een Fransman en Gladio Portugal leidt ons dan ook naar de stay-behind in Frankrijk, Italië en niet het minst Spanje.

In heel de oorlog tegen het communisme lijkt er wel één constante, die zowel tijdens het interbellum als na de Tweede Wereldoorlog typerend was voor de wijze waarop de strijd werd gevoerd: de oorlog tegen het communisme gebeurde in essentie ondergronds. Twee uitzonderingen hierop vormden Portugal en Spanje die reeds in het interbellum openlijk overgingen tot de installatie van een dictatuur en hiermee tot in de jaren 1970 elke linkse subversie elimineerden.

In Portugal werd naar aanleiding van een militaire coup in 1926 het parlement finaal afgeschaft en werd de dictatuur geïnstalleerd. In 1932 werd Antonio de Oliveira Salazar minister president van die dictatuur⁶³⁹, wat hij tot aan zijn dood in 1970 bleef. De dictatuur zelf hield pas op te bestaan naar aanleiding van de Anjerrevolutie in 1974⁶⁴⁰.

Met zijn uitgesproken voorkeur voor het katholieke corporatisme en het fascisme en zijn afkeer van het communisme steunde Salazar Franco tijdens de Spaanse burgeroorlog en sloten na afloop een Iberisch pact.

De Spaanse burgeroorlog begon in 1936 nadat een linkse hervormingsbeweging opmerkelijke electorale successen had geboekt en Franco een militaire coup inzette. In de ogen van het machtige, maar nauwelijks gecontroleerde leger werd Spanje na de verkiezingen opgezogen door socialisten, communisten, anarchisten en kerkverbranders. In tegenstelling tot de militaire coup in Portugal die slechts 24 uur in beslag nam, duurde die in Spanje welgeteld 3 jaar. Het verzet van de bevolking was enorm,

⁶³⁸ Serge Dumont, *Les Mercenaires*, Berchem, 1983, pp. 176-178.

⁶³⁹ Tom Gallagher, "Conservatism, dictatorship and fascism in Portugal, 1914-1945, in: Martin Blinkhorn (ed.), *Fascists and Conservatives. The radical right and the establishment in twentieth-century Europe*, Londen, 1990, pp. 157-175.

⁶⁴⁰ Zie onder meer Eric Hobsbawm, *Een eeuw van uitersten. De twintigste eeuw, 1914-1991*, Utrecht, 1996, p. 90 en p. 140, en Tom Gallagher, "Portugal", in: Martin Conway (ed.), *Political Catholicism in Europe, 1918-1965*, Oxford, 1996, pp. 129-155.

maar ook van ver buiten Spanje kwam hulp opdagen. 12 internationale brigades werden opgericht die in totaal 60.000 vrijwilligers telden⁶⁴¹.

Uiteindelijk kon men de coup niet verhinderen omdat Franco de steun verwierf van Hitler en Mussolini. Maar misschien nog het meest doorslaggevend was de weigering van de Britse, Franse en Amerikaanse overheden om tussenbeide te komen. De angst voor een Spaans communisme was groter dan die voor een Spaanse fascistische dictatuur⁶⁴². Op 27 februari 1939 erkende Groot-Brittannië officieel het Spanje onder Franco⁶⁴³. Van 1936 tot aan zijn dood in 1975 kende Spanje geen vrije verkiezingen meer en werd het land geteisterd door willekeurige arrestaties, valse veroordelingen, mishandelingen en moord.

Zowel Portugal als Spanje beloofden tijdens de Tweede Wereldoorlog aan Hitler en Mussolini hun neutraliteit. Ondanks die verdoken vorm van collaboratie genoten beide dictaturen echter na de oorlog stilzwijgend de steun van Washington en Londen. Voor Spanje verliep dit evenwel niet van een leien dakje⁶⁴⁴. Aanvankelijk waren de VS niet zo happig op het voortbestaan van Franco's fascistisch regime en de OSS trachtte nog in 1947 met de "Operation Banana's" het regime omver te werpen. De Britten dachten hier echter anders over en door een lek van MI6 aan de Spaanse geheime diensten kon de coup alsnog worden verijdeld⁶⁴⁵. Nadien veranderden de VS en de CIA radicaal van koers en gingen voortaan nauw samenwerken met Spanje. Om haar internationale isolement te verhelpen namen de VS Spanje in 1955 in de Verenigde Naties op. Tegen het einde van de jaren 1950 werd de Spaanse geheime dienst één van de beste bondgenoten van de CIA in Europa⁶⁴⁶.

Portugal verging het ietwat anders. Tot ieders verbazing werd die dictatuur in 1949 stichtend lid van de NAVO, ondanks het feit dat Salazar zijn geheime oorlog niet alleen

⁶⁴¹ Martin Blinkhorn, *Democracy and Civil War in Spain, 1931-1939*, Londen-New York, 1988, p. 48.

⁶⁴² Terecht wijst Martin Conway erop dat ook andere motieven een belangrijke rol speelden: "It was the Spanish Civil War which symbolized the problems faced by Catholic political groupings. The war presented an awkward dilemma for many European Catholics. Though some Catholics supported the legitimate Republican government, many others – from a wide variety of backgrounds – joined their Spanish cobelievers in giving their tacit or declared support to General Franco's crusade against atheistic communism.", in: Martin Conway (ed.), *Political Catholicism in Europe, 1918-1965*, Oxford, 1996, p. 26.

⁶⁴³ Zie onder meer: N. Cooper, *Catholicism and the Franco Regime*, Beverley Hills, 1975, pp. 37-43 en Norman Davies, *Europe*, Londen, 1997, pp. 986-987.

⁶⁴⁴ Over de complexe geschiedenis van Spanje onder de dictatuur zie een interessante analyse (met tevens aantoonbare linken naar Opus Dei) van Paul Preston, "Populism and parasitism: the Falange and the Spanish establishment 1939-1975", in: Martin Blinkhorn (ed.), *Fascists and Conservatives. The radical right and the establishment in twentieth-century Europe*, Londen, 1990, pp. 138-156.

⁶⁴⁵ Roger Faligot en Rémi Kaufert, *Les Maitres Espions. Histoire Mondiale du Renseignement. Tome 2. De la Guère Froide à nos Jours*, Paris, 1994, p. 282.

⁶⁴⁶ Roger Faligot en Rémi Kaufert, op. cit., p. 284.

tegen de communisten voerde, maar tevens tegen elke oppositie. Het cruciale orgaan ter verwezenlijking van die clandestiene oorlog was de Portugese militaire geheime dienst Policia Internacional e de Defesa do Estado (PIDE)⁶⁴⁷.

Met PIDE zijn we aanbeland bij onze nieuwe protagonist in dit verhaal: Yves Guérin-Serac. Aginter Presse werd in 1966 opgericht en was als een soort informatiecentrum rechtstreeks gelieerd aan zowel PIDE als de CIA. Gespecialiseerd in provocatie-operaties trainde Aginter Presse rechtse terroristen om de vuile klusjes in de geheime oorlog tegen het communisme op te knappen. Voor alle duidelijkheid, Aginter Presse was geen persorgaan.

Aginter werd gesteund door de CIA en geleid door rechtse officieren die met behulp van PIDE fascistische militanten rekruteerden. Onder meer Italiaanse rechtse extremisten doorliepen een training bij Aginter, maar ook omgekeerd opereerde Aginter meermaals in Italië⁶⁴⁸. Meer dan een mogelijke Sovjetinvasie domineerden vooral binnenlandse operaties en die in de Portugese kolonies de gevoerde strategie in de hoofden van de oprichters en de CIA. De periode werd voornamelijk gekarakteriseerd door een wereldwijd protest tegen de Vietnamoorlog, de VS-steun aan Latijns-Amerikaanse dictaturen en de Westerse dictaturen Spanje en Portugal. Zowel Salazar als PIDE vreesden de sociale beweging en steunden op Aginter Presse om die te bekampen. De meeste agenten van Aginter waren voormalige soldaten die in Afrika en Zuid-Azië hadden gevochten in een poging het verlies van de Europese kolonies te verijdelen⁶⁴⁹.

Leider van Aginter was kapitein Yves Guérin-Serac (alias Jean-Robert de Guernadec, alias Yves Guillou, alias Ralf). En die had een indrukwekkend palmares. Als militant katholiek en rabiaat anticommunist werd hij al gauw gerekruteerd door de CIA. Hij vocht in de Franse Vietnamoorlog (1945-1954), in de Koreaanse oorlog (1950-1953) en in de Frans-Algerijnse oorlog (1954-1962). Hij was een gerenommeerd officier van de 11e du Choc (Frans parachute commando) en lid van de Organisation Armée Secrète (OAS)⁶⁵⁰. Over de 11e du Choc en de OAS hebben we het zo meteen, wanneer we het Franse Gladio onder de loep nemen. Van belang hier is dat na de opheffing van de OAS

⁶⁴⁷ Daniele Ganser, op. cit., p. 114.

⁶⁴⁸ “*Senato della Repubblica. Commissione parlamentare d’inchiesta sul terrorismo in Italia e sulle cause della mancata individuazione dei responsabili della stragi: Il terrorismo, le stragi ed il contesto storico politico.*” Redatta dal presidente della Commissione, Senatore Giovanni Pellegrino, 1995, pp. 204-241, in: Archief Walter De Bock.

⁶⁴⁹ Daniele Ganser, *NATO’s secret armies*, p. 114.

⁶⁵⁰ Jeffrey M. Bale, “Rightwing Terrorists and the Extraparliamentary Left in Post World War 2 Europe: Collusion or Manipulation?”, in: *Britisch Periodical Lobster Magazine*, n° 2, oktober 1989, p. 6.

in 1962, Guérin-Serac en andere OAS strijders uit Frankrijk vluchtten en hun diensten aanboden onder meer in Latijns-Amerika.

De OAS-diaspora moest de militante rechtse netwerken verstevigen. Guérin-Serac bood eerst zijn diensten aan in het Spanje onder Franco, vervolgens in Portugal onder Salazar. In Portugal werd hij in contact gebracht met PIDE en aangesteld als instructeur van het paramilitaire Legiao Portuguesa en van de contra guerrilla eenheden van het Portugese leger. In die positie richtte hij Aginter Presse op. Medeoprichter was Stefano Delle Chiaie.

Over de OAS diaspora legde Guérin-Serac later de volgende verklaring af:

“The others have laid down their weapons, but not I. After the OAS I fled to Portugal to carry on the fight and expand it to its proper dimensions – which is to say, a planetary dimension.”⁶⁵¹

Over Aginter herinnerde Delle Chiaie zich in een getuigenis:

“We acted against the communists and against the bourgeois state, against the democracy, which deprived us from our liberty.”⁶⁵²

Met steun van de CIA werd een Aginter leger opgericht, dat enerzijds uit officieren uit de Indo-Chinese, Koreaanse en Algerijnse oorlog bestond, anderzijds ook rekruteerde bij intellectuelen die zich bezig hielden met het bestuderen van de marxistische subversieve technieken. Die intellectuelen vormden studiegroepen waarin zij hun inzichten en ervaringen deelden in een poging die subversieve technieken te ontleden en een fundament te leggen voor een contra-techniek⁶⁵³. Dat laatste is erg interessant, want het impliceerde dat Guérin-Serac zich intensief ging bezighouden met het frequenteren van dergelijke “studiegroepen”. En omdat de strijd in zoveel mogelijk landen moest plaatsvinden werden nauwe contacten gelegd met “studiegroepen” in Italië, België, Duitsland, Spanje en Portugal zelf. Het ultieme doel was de formatie van een Western League of Struggle against Marxism⁶⁵⁴.

Zijn samenwerking met Florimond Damman in een poging om het Europese anticommunistische CREC op te richten, is in dit licht erg betekenisvol.

⁶⁵¹ Stuart Christie, *Stefano Delle Chiaie*, Londen, 1984, p. 27.

⁶⁵² *Ibid.*, p. 27.

⁶⁵³ Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, p. 117.

⁶⁵⁴ Stuart Christie, op. cit., p. 29.

Zo rapporteerde het blad Article 31 in het artikel “*Aginter: l’Orchestre noir*”, in 1985 en dus nog voor de ontmanteling van Gladio in Europa, over de impact die Aginter heeft gehad op het terrorisme in Europa.

“Minder bekend was de poging van Guérin-Serac om te infiltreren in de Paneuropese Unie, circa 1969-1970, en dit via een Belgische antenne ervan die eerder extreem-rechts georiënteerd was. Via die omweg ontmoette Guérin-Serac diverse conservatieve personaliteiten in Europa zoals Franz Jozef Strauss.”⁶⁵⁵

Nog voor Aginter als het Portugese Gladio zou worden ontmanteld, wezen enkele journalisten er dus al op dat een clandestiene paramilitaire eenheid, gefinancierd door de CIA, contacten had met de Europeïstische organisaties. De zogenaamde Belgische antenne van de Paneuropese Unie was immers, zoals we weten, niets anders dan de AESP van Florimond Damman.

In eerste fase richtte Aginter zich weliswaar voornamelijk op Afrika in een poging tot het behoud van de Portugese kolonies. Maar net als de andere Europese mogendheden zou ook Portugal haar kolonies moeten loslaten⁶⁵⁶. De focus werd daarom bij Aginter gaandeweg ook op West-Europa gelegd. Aginter wordt beschouwd als de meest brutale en bloedige stay-behind van allemaal⁶⁵⁷.

De werkelijke doelstellingen van Aginter werden in een document dd. november 1969 en getiteld “Our Political Activity”, nader geëxpliciteerd⁶⁵⁸.

Om het communisme in West-Europa te verslaan zijn terroristische operaties noodzakelijk.

In eerste fase moet chaos gecreëerd worden in alle structuren van het regime.

Hiervoor dienen twee vormen van terrorisme te worden toegepast.

Ten eerste een blind terrorisme met een willekeurig en zo groot mogelijk aantal slachtoffers.

Ten tweede een selectief terrorisme waarbij welbepaalde personen moeten worden geëlimineerd.

In beide gevallen moet voor de aanslagen links de schuld krijgen.

⁶⁵⁵ Eigen vertaling van een passage uit: “Aginter: l’Orchestre noir”, in: *Article 31*, n° 8, mei 1985, p. 18.

⁶⁵⁶ De Portugese kolonie Goa werd reeds in 1961 onafhankelijk. Later volgden Guinea-Bissau (1974), Angola en Mozambique (1975) en ten slotte werd Oost-Timor door Indonesië binnengevallen.

⁶⁵⁷ Daniele Ganser, *NATO’s secret armies*, p. 119.

⁶⁵⁸ Daniele Ganser haalt op p. 118 een document aan van Aginter Presse dat in 1974 na de Anjer Revolutie in de archieven van Aginter Presse werd gevonden.

De huidige regering wordt aldus gediscrediteerd en gedwongen te verrechtsen. Vervolgens moeten de juridische, militaire en kerkelijke machten tot in de kern worden geïnfiltrerd, om op die manier de publieke opinie te beïnvloeden. De uiterst rechtse oplossingen die worden aangeboden, moeten dan als enige haalbare instrumenten worden voorgesteld om de natie te redden.

In mei 1974 brak echter de Anjerrevolutie uit die een einde maakte aan de dictatuur in Portugal. Aginter Presse was gedoemd om te worden opgerold, maar door een uiterst secuur en verspreid inlichtingennet werden alle agenten op tijd getipt en wisten zo te ontsnappen. Niemand werd gearresteerd. De jonge democratie wilde schoon schip maken en de militaire geheime dienst PIDE en de Legiao Portuguesa werden opgedoekt. Een onderzoek naar Aginter werd ingezet, maar zo goed als alle documenten verdwenen, nog voor die konden worden geconsulteerd⁶⁵⁹.

PIDE werd vervangen door SDCI, die het onderzoek naar Aginter voerde. Hieruit bleek dat Aginter een internationaal spionagebureau was met contacten met de CIA, de BND (Organisation Gehlen), de Spaanse, de Zuid-Afrikaanse (BOSS) en Griekse inlichtingendiensten. Na de Anjerrevolutie vluchtte Guérin-Serac naar Spanje en samen met andere leden van Aginter voerde hij in opdracht diverse aanslagen uit tegen leden van de Baskische afscheidingsbeweging ETA. Maar ook de Spaanse dictatuur werd na de dood van Franco omver geworpen en in 1975 zag Guérin-Serac zich genoodzaakt, net als Delle Chiaie en andere Aginter-Presselieden, om naar Latijns-Amerika te vluchten, alwaar ze met open armen in het Chili van Pinochet werden ontvangen. Yves Guérin-Serac werd het laatst in Spanje gezien in 1997⁶⁶⁰.

Het is in dit relaas opgevallen hoe meermaals de zogenaamde Gladiatoren, de “Gladiator”, hun toevlucht zochten in Spanje. Dit hoeft niet te verwonderen. De bijzondere nauwe samenwerking tussen Spanje onder Franco en de CIA resulteerde reeds in 1948 in een Spaanse Gladiocel in Las Palmas op de Canarische eilanden⁶⁶¹. Vooral de leden van het Buro Segundo Bis waren sterk betrokken in het geheime stay-behind netwerk en dit tot ver in de jaren 1960 en 1970. De Belg André Moyon, die van

⁶⁵⁹ Joao Paolo Guerra, “Gladio actuou en Portugal”, in: *O Jornal*, 16 november, 1990. Aangehaald in: Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, zie voetnoot 23, p. 281.

⁶⁶⁰ Egmont Koch en Oliver Schröm, *Deckname Aginter. Die Geschichte einer faschistischen Terror Organisation*, onuitgegeven essay, s.l., s.d., p. 4. Zie: Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, p. 123.

⁶⁶¹ Roger Faligot en Rémi Kaufert, *Les Maîtres Espions. Histoire Mondiale du Renseignement. Tome 2. De la Guère Froide à nos Jours*, Paris, 1994, p. 55.

1938 tot 1952 lid was van de Belgische militaire geheime dienst SDRA, wees er trouwens in een interview op dat de Spaanse stay-behind in het Gladio-onderzoek teveel werd onderbelicht, terwijl ze juist een sleutelrol had gespeeld⁶⁶².

In het bestek van deze doctoraalscriptie is het vooral interessant dat Spanje als een toevluchtsoord fungeerde voor uiterst rechtse terroristen die deel uitmaakten van de geheime anticommunistische oorlog in Europa. Laten we er immers aan herinneren dat ook de hoofdzetel van CEDI in Madrid gelegen was, in dezelfde periode dat Franco over Spanje en zijn geheime militaire en inlichtingendiensten heerste. Laten we er ook op wijzen dat zowel CEDI als de AESP bevolkt werden door protagonisten die tezamen een sterke Spaanse, Italiaanse, Franse, Duitse en Belgische as vormden in hun anticommunistische strijd en hun streven naar een rechts Europa. Tot slot is die Spaanse connectie ook opmerkelijk, gezien het feit dat Spanje pas toetrad als lid van de EU in 1986.

5.5. “Operation Demagnetize”: Gladio in Italië en Frankrijk

Twee notoire Italiaanse terroristen die hun toevlucht namen in Spanje brengen ons bij Gladio Italië. Prins Valerio Borghese vluchtte naar Spanje na zijn poging in december 1970 om via een neofascistische coup de Italiaanse regering omver te werpen. Meer dan honderd medeplichtigen herenigden zich in Spanje onder leiding van een andere notoire terrorist Stefano Delle Chiaie. Deze laatste werd geboren in 1936 en is één van de bekendste terroristen uit de geheime legers die tegen het communisme in Europa vochten. Zijn codenaam was “Caccola”⁶⁶³.

Met Gladio Italië bevinden we ons in het epicentrum van het ultieme actieterrein waarmee de VS en de CIA Europa in een wurggreep hielden: met name Italië én Frankrijk.

De “Operation Demagnetize” op orders van het Pentagon stipuleerde dat de CIA samen met de geheime diensten van Frankrijk en Italië een paramilitaire, politieke en psychologische operatie moesten starten met als doel de communisten in beide landen te verzwakken. De instructies van de VS Joint Chiefs of Staff dd. 14 mei 1952 logen er niet om:

⁶⁶² Interview met André Moyon in: *El Pais*, 21 november, 1990.

⁶⁶³ Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, zie voetnoot 23, p. 108.

“The limitation of the strength of the Communists in Italy and France is a top priority objective. This objective has to be reached by the employment of all means.”

“The Italian and French government may know nothing of the plan ‘Demagnetize’, for it is clear that the plan can interfere with their respective national sovereignty.”⁶⁶⁴

Wat was er nu aan de hand, dat Italië en Frankrijk als quasi identieke probleemgevallen werden gezien? Het antwoord ligt in de Tweede Wereldoorlog en de directe nasleep ervan. In beide landen (maar dat geldt ook voor België) speelden de communisten en meer in het algemeen het links verzet een cruciale rol tijdens de oorlog en bij de overwinning van de geallieerden. Na de bevrijding en de eerste nationale verkiezingen die volgden, werd die heldhaftige strijd electoraal dan ook beloond. Of eerder, had dit electoraal serieus beloond kunnen worden. Want in Italië werd het democratische spel niet zuiver gespeeld.

Het begon allemaal toen in februari 1945 de drie grote staatsleiders Franklin D. Roosevelt, Winston Churchill en Jozef Stalin in Jalta samenkwamen en beslisten over de toekomstige invloedssferen in Europa. Op diezelfde meeting werd een beslissing genomen die bepalend werd voor de hele naoorlogse geschiedenis van Italië. Italië kwam onder strikte controle van de VS te liggen en werd *de facto* lijfeigene van de CIA. Om de kracht van de communisten in te dijken koos de CIA meteen het bondgenootschap van zowel de maffia als rechtse extremisten⁶⁶⁵. Die rechtse figuren moesten niet alleen informatie inwinnen, hen werd tevens de sleutel van de macht gegeven. Als bolwerk tegen het communisme richtte men in Italië de Christen-Democratische partij DCI op, die van meet af aan doordrongen was van collaborateurs,

⁶⁶⁴ Document uit de National Archives and Record Administration NARA I, Washington, geciteerd in: Roberto Faenza, *Il malaffare. Dall’America di Kennedy all’Italia, a Cuba, al Vietnam*, Milano, 1978, p. 313.

Het mag op het eerste gezicht een contradictie lijken dat de overheid niets van het plan Demagnetize mocht afweten, gezien men van de veronderstelling uitgaat dat diezelfde overheid haar eigen inlichtingendienst SDECE leidde. Deze paradox verhult wellicht juist dat de SDECE er een geheel eigen agenda op na hield.

⁶⁶⁵ *“Senato della Repubblica. Commissione parlamentare d’inchiesta sul terrorismo in Italia e sulle cause della mancata individuazione dei responsabili della stragi: Il terrorismo, le stragi ed il contesto storico politico.”* Redatta dal presidente della Commissione, Senatore Giovanni Pellegrino, 1995, p. 13.

monarchisten en rasechte fascistena⁶⁶⁶. Alcide de Gasperi van de DCI werd tot eerste minister gebombardeerd en regeerde van 1945 tot 1953 in 8 verschillende kabinetten. Een serieuze zuivering vond nooit plaats waardoor veel van de oude fascistische bureaucratie kon overleven⁶⁶⁷.

Zowel eerste minister de Gasperi als minister van binnenlandse zaken Mario Scelba zagen er persoonlijk op toe dat door het fascistische regime serieus gecompromitteerde personen terug een post verwierven⁶⁶⁸.

Onder de meest notoire fascistena die door de VS gerekruteerd werden, bevond zich prins Junio Valerio Borghese⁶⁶⁹. Ondanks zijn verantwoordelijkheid in de moord op honderden communistena hield de CIA hem een hand boven het hoofd en werd hij op het proces in Rome vrijgesproken van schuld. Zijn beschermeling was CIA-agent James Angleton, die als hoofd van de counter-intelligence van de CIA de sleutelfiguur werd in Italië in de controle over rechtse en neofascistische politieke en paramilitaire groepena⁶⁷⁰.

Maar verkiezingena konden niet blijven worden uitgesteld. De in 1947 opgerichte National Security Council (NSC) en CIA kozen dan ook Italië uit als eerste doelwit voor hun geheime oorlog die ze tot aan de val van de Sovjetunie zouden blijven voeren. Om te vermijden dat de verkiezingena van 16 april 1948 tot een communistische overwinning zouden leiden, werden niet alleen op diverse wijze de communistena en socialistena gediscrediteerd, maar werd ook 10 miljoen CIA-dollars in de DCI van de Gasperi gepompt. Dit was het fameuze ACUE-geld, waar hoger reeds sprake van was. De operatie slaagde en de DCI won de verkiezingena, zij het onder luid en hevig protest van de bevolking⁶⁷¹. Dit protest werd echter op brutale wijze neergeslagen met een opmerkelijk hoog aantal slachtoffera⁶⁷².

Door de exclusie van de Communistische partij PCI aan machtsdeelname verkreeg Italië het fiat toe te treden tot de op 4 april 1949 opgerichte NAVO. Wat Europa toen nog niet

⁶⁶⁶ William Blum, *Killing Hope: VS Military and CIA interventions since World War II*, Maine, 1995, p. 149. Zie ook: John Pollard, "Italy", in: Tom Buchanan en Martin Conway (ed.), *Political Catholicism in Europe, 1918-1965*, Oxford, 1996, pp. 86-87 en J.L. Harper, *America and the Reconstruction of Italy, 1945-1948*, London, 1986.

⁶⁶⁷ Martin Lee, *The Beast Reawakens*, Boston, 1997, p. 100.

⁶⁶⁸ Jonathan Dunnage, "Inhibiting Democracy in Post-War Italy: The Police Forces, 1943-48", in: *Italian Studies*, 51, 1996, p. 180.

⁶⁶⁹ Zie volledig CIA-dossier, vrijgegeven in 2005 en te consulteren in de National Archives and Record Administration II, Maryland, CIA-namefiles, Entry ZZ-18, Box 2.

⁶⁷⁰ Stuart Christie, *Stefano Delle Chiaie*, Londen, 1984, p. 6.

⁶⁷¹ William Corson, *The Armies of Ignorance: The Rise of the American Intelligence Empire*, New York, 1977, pp. 298-299.

⁶⁷² Stuart Christie, op. cit., p. 175.

wist, was dat een paar dagen eerder, op 30 maart, in nauwe samenwerking met de CIA de eerste naoorlogse militaire geheime dienst in Italië werd opgericht. Geplaatst onder het ministerie van defensie kreeg de clandestiene eenheid de naam SIFAR⁶⁷³. De Italiaanse geheime dienst stond met andere woorden volledig onder de controle van de CIA, die trouwens nauwlettend toezicht hield op en bepalend was voor de rekrutering van SIFAR-agenten⁶⁷⁴.

Met de SIFAR en haar geheime leger begint het eigenlijke Gladioverhaal, althans onder die naam. In 1951 kwam generaal Umberto Broccoli aan het hoofd ervan te staan om de stabiliteit in Italië verzekeren. Het geheime leger Gladio was het centrale element om dat doel te bereiken. Vanaf 1951 werden de eerste “Gladiatoren” in Groot-Brittannië opgeleid. Wapens verkregen ze gratis van de VS⁶⁷⁵.

De Italiaanse verkiezingen van 1953 draaiden echter voor de VS en de CIA verkeerd uit. De DCI verloor enkele zetels en de communisten en socialisten kwamen gevaarlijk dicht bij een overwinning. Een nieuwe chef kwam aan het hoofd van de SIFAR te staan, de agressieve generaal Giovanni De Lorenzo. Hij installeerde op het eiland Sardinië een nieuw Gladiohoofdkwartier, gefinancierd door de CIA⁶⁷⁶. Datzelfde jaar arriveerde CIA-agent William Colby te Rome en zou er tot 1958 blijven om toe te zien op de goede werking van Gladio. Zijn hoofdtaak was het verhinderen dat de communisten bij de volgende verkiezingen zouden zegevieren⁶⁷⁷.

Na het vertrek van Colby werd de strijd onverdroten verder gezet. Zo ontdekte de Italiaanse Gladio commissie een top-secret document van het Italiaanse departement van defensie dd. 1959, getiteld: “*Le Forze speciali del SIFAR e l’operazione GLADIO*”. Dit document specificeerde hoe in de militaire planning van de NAVO voor onorthodoxe oorlogvoering en anticommunistische geheime actie-operaties gecoördineerd werden door het Clandestine Planning Committee (CPC), direct gelinkt aan SHAPE. Naast de buitenlandse (zogenaamde Sovjet) bedreiging, was in feite de core-business in Italië de binnenlandse bedreiging van de PCI. Uit dit document bleek ook dat zeker vanaf 1956

⁶⁷³ SIFAR staat voor Servizio di Informazioni delle Forze Armate. Philip Willan, *Puppetmasters: The Political Use of Terrorism in Italy*, Londen, 1991, p. 34.

⁶⁷⁴ Mario Coglitore (ed.), *La Notte dei Gladiatori. Omission e silenze della Repubblica*, Padova, 1992, p. 34.

⁶⁷⁵ Daniele Ganser, *NATO’s secret armies*, p. 66.

⁶⁷⁶ *Fire*, januari 1992, p. 59.

⁶⁷⁷ William Colby, *Honorable Men. My life in the CIA*, New York, 1978, p. 128.

de overeenkomst tussen de CIA en de SIFAR voor een dergelijke operatie de naam Gladio kreeg⁶⁷⁸.

De jaren 1960 en 1970 zouden veruit alle andere Gladiojaren in Italië overtreffen. Twee rechtse staatsgrepen schudden het land danig dooreen. Italië werd het epicentrum van de terreur.

J.F. Kennedy die in 1961 president van de VS was geworden, was de eerste sinds jaren die een PSI (socialistische) regering in Italië genegen was, ondanks hevig protest van het State Department en de CIA⁶⁷⁹. In april 1963 werd op de koop toe de nachtmerrie van de CIA ook bewaarheid. De communisten behaalden 25%, en tezamen met de socialisten die 14% haalden, domineerde voor het eerst verenigd links het parlement. Onder eerste minister Aldo Moro, die behoorde tot de linkse vleugel van de DCI, kregen nu voor het eerst socialisten een kabinetspost. Hij verkreeg hiervoor trouwens de volle steun van president Kennedy⁶⁸⁰. Logischer wijze eisten ook de communisten kabinetsposten, die ze evenwel niet kregen. Het kwam tot hevige demonstraties, die door Gladiosoldaten vakkundig werden neergehaald. Meer dan 200 gewonden vielen⁶⁸¹. In datzelfde jaar werd president Kennedy echter onder mysterieuze omstandigheden vermoord. De CIA, SIFAR, het Gladioleger en de paramilitaire politie hadden nu de handen vrij en beraamden een rechtse staatsgreep. De operatie “piano solo” werd de codenaam voor de coup, en werd geleid door De Lorenzo die onder direct gezag stond van de toenmalige minister van defensie Giulio Andreotti. Voor de realisatie van de coup ging men in verschillende fases tewerk. Eerst werden diverse aanslagen door Gladio gepleegd, die dan vervolgens in de schoenen van links werden geschoven⁶⁸². Diverse socialisten en communisten werden gearresteerd en gedeporteerd naar het Gladiohoofdkwartier in Sardinië, dat nu dienst deed als gevangenis⁶⁸³. Uiteindelijk waren de nationale spanningen tot een hoogtepunt gekomen en achtte De Lorenzo de tijd rijp om Rome met tanks, jeeps en gewapende soldaten binnen te vallen. Tegelijkertijd voerden NAVO-krijgsmachten grootse militaire manoeuvres uit om de

⁶⁷⁸ Mario Coglitore (ed.), *La Notte dei Gladiatori. Omission e silenze della Repubblica*, Padova, 1992, pp. 118-130.

⁶⁷⁹ William Colby, *Honorable Men. My life in the CIA*, New York, 1978, p. 136.

⁶⁸⁰ Roberto Faenza, *Il malaffare*, 1978, p. 310.

⁶⁸¹ Mario Coglitore (ed.), *La Notte dei Gladiatori. Omission e silenze della Repubblica*, Padova, 1992, p. 185.

⁶⁸² Philip Willan, *Puppetmasters: The Political Use of Terrorism in Italy*, Londen, 1991, p. 84.

⁶⁸³ “*Senato della Repubblica. Commissione parlamentare d’inchiesta sul terrorismo in Italia e sulle cause della mancata individuazione dei responsabili della stragi: Il terrorismo, le stragi ed il constesto storico politico.*” Redatta dal presidente della Commissione, Senatore Giovanni Pellegrino, 1995, p. 85.

Italiaanse regering te intimideren. De coup was succesvol en de socialisten verlieten uiteindelijk de regering. Alle sporen die naar Gladio konden leiden, werden na de coup vervolgens vakkundig uitgewist⁶⁸⁴.

Na de staatsgreep ging De Lorenzo verder en werd in het geheim de gehele Italiaanse elite doorgelicht. Hij ging zelfs zover de CIA toelating te geven om in zowel het Vaticaan als het paleis van de eerste minister monitoren en opnameapparatuur te plaatsen. Dit resulteerde in een gigantische hoeveelheid geheime SIFAR-files, die zowel teksten als foto's bevatten van meer dan 157.000 personen. Het hoeft niet te verwonderen dat de *files* voornamelijk delicate informatie bevatten, die als instrument voor intimidatie konden dienen⁶⁸⁵.

Een onderzoek naar de SIFAR bracht in 1971 het bestaan van de *files* aan het licht. De naam van deze gediscrediteerde militaire geheime dienst was intussen veranderd in SID, en stond onder leiding van generaal Giovanni Allavena. De Lorenzo werd de opdracht gegeven de files te vernietigen, wat hij ook deed, echter niet zonder eerst een kopie ervan te overhandigen aan Allavena. Die uitzonderlijke gift stelde Allavena in staat Italië clandestien van binnenuit te controleren. In 1966 verliet hij weliswaar zijn post, maar hij bleef actief in de clandestiene strijd van Italië tegen alles wat links was⁶⁸⁶.

Vanaf dan wordt het Italiaanse Gladioverhaal ronduit hallucinant. Allavena trad in 1967 toe tot de geheime anticommunistische maçonnieke loge Propaganda Due (P2). Bij wijze van initiatiegeschenk overhandigde hij de leider van P2, Licio Gelli, een kopie van de 157.000 files⁶⁸⁷. De files kwamen met andere woorden in handen van één van de meest obscure protagonisten uit het Italiaanse verhaal, die reeds kort na de Tweede Wereldoorlog door de CIA werd gerekruteerd.

Licio Gelli

Licio Gelli werd geboren in 1919 en vloog reeds op zijn 13de van school wegens het aanbrengen van slagen en verwondingen aan het schoolhoofd. Op 17-jarige leeftijd voegde hij zich als vrijwilliger bij de “Zwarthemden” en vocht voor Franco in de Spaanse burgeroorlog. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij sergeant majoor in de fascistische SS-devisie van Herman Goering. Op het einde van de oorlog ontsnapte hij

⁶⁸⁴ Richard Collin, *The de Lorenzo Gambit: The Italian Coup Manque of 1964*, Beverly Hills, Sage, 1976.

⁶⁸⁵ “*Relazione della Commissione parlamentare d’inchiesta sugli eventi del giugno-luglio 1964*, Roma 1971, p. 67.”, geciteerd in: Regine Igel, *Andreotti. Politik Zwischen Geheimdienst und Mafia*, München, 1997, p. 51.

⁶⁸⁶ Daniele Ganser, *NATO’s secret armies*, p. 73.

⁶⁸⁷ Regine Igel, *Andreotti. Politik Zwischen Geheimdienst und Mafia*, München, 1997, p. 232.

ternauwernood aan de linkse partizanen door naar het VS-leger te vluchten. Frank Gigliotti die lid was van de Amerikaanse maçonnieke loge, rekruteerde persoonlijk Gelli en gaf hem de instructies een parallelle anticommunistische regering in Italië op te zetten, in nauwe samenwerking met de CIA-basis te Rome. Die parallelle regering werd Propaganda Due gedoopt⁶⁸⁸.

Licio Gelli werd vervolgens in contact gebracht met Alexander Haig, militaire adviseur van president Nixon. Tezamen met zijn collega Henry Kissinger, nationaal veiligheidsadviseur van Nixon, verplichtte hij Gelli in 1969 om 400 hooggeplaatste Italiaanse en NAVO officieren in zijn loge P2 op te nemen⁶⁸⁹. De hele Koude Oorlog lang onderhield Gelli uitstekende contacten met de VS. De door de VS opgerichte parallelle anticommunistische regering P2 werkte trouwens nauw samen met het eveneens door de VS opgerichte parallelle geheime leger Gladio⁶⁹⁰.

Het tijt keerde echter toen in april 1981 de Milanese magistratuur in het kader van een crimineel onderzoek (zie kaderstuk) een grootscheepse huiszoeking deed in de villa van Licio Gelli, en daar niet alleen het bestaan van de loge P2 ontdekte, maar tevens een enorme namenlijst. Daaruit bleek dat niet alleen de top van de politiek, van de financiën en de politiediensten lid waren van de loge, maar ook industriëlen, bankiers, rechters en journalisten. Het meest prominente lid was Silvio Berlusconi, die 20 jaar later in 2001 verkozen werd tot eerste minister van Italië⁶⁹¹.

Na de ontmanteling van P2 vluchtte Gelli naar Zuid-Amerika, alwaar hij in het Chili van Pinochet politiek asiel verkreeg.

Het schandaal rond de loge P2 en de bank van het Vaticaan

Toen de Milanese magistratuur de villa van Gelli te Arezzo de Guardia binnenviel, was dit in het kader van een grootscheeps onderzoek naar het frauduleuze failliet van de Bank van het Vaticaan, namelijk het Institut des Oeuvres de Religions (IOR). Tot hun grote verbazing rolde ze gelijktijdig een clandestiene anticommunistische loge op.

Het begon allemaal met een zekere Michel Sindona, gelieerd aan de maffia en geroutineerde oplichter, maar die zich had opgeworpen tot schatbewaarder van het

⁶⁸⁸ Daniele Ganser, op. cit. p. 74.

⁶⁸⁹ Regine Igel, Andreotti. Politik Zwischen Geheimdienst und Mafia, München, Herbig Verlag, 1997, p. 232.

⁶⁹⁰ Jean-François Brozzu-Gentile, l’Affaire Gladio, Paris, Editions Albin Michel, 1994, p. 28.

⁶⁹¹ *Senato della Repubblica Italiana. Relazione della Commissione Parlamentare d’Inchiesta Sulla Loggia P2, Roma, 1984.*

Vaticaan. Hij werd tijdens het pontificaat van Paulus VI de beheerder van het hele bezit van de Heilige Stoel.

In 1961 kocht Sindona de Banca Privata Italiana. Bij financiën kreeg hij als het ware een vrijgeleide, en bovendien ging hij door voor een ware christen-democraat. In 1969 voegde hij daar de Banca Unione bij en maakte zich aldus een gigantisch imperium rijker. De leiders van de christen-democratische partij Andreotti en Colombo bevelen hem aan bij het Vaticaan. Gedurende 5 jaar, van 1969 tot 1974 waren monseigneur Marcinkus, bewaker van het pauselijke korps en chef van het IOR, en Sindona co-beheerders van de IOR.

In 1972 kocht Sindona de Franklin National Bank op, de 20ste bank van de VS. In 1973 trok Sindona echter de aandacht van de controlecommissie van de Amerikaanse beurs. Marcinkus en Roberto Calvi van de Banco Ambrosiano, waren gealarmeerd en keerden hem de rug toe. Het gevolg was een totale krach van de Franklin National Bank en bijgevolg van het hele financiële imperium dat Sindona had opgebouwd. Sindona werd in de VS veroordeeld tot 25 jaar en vloog de gevangenis in. Maar Sindona zinde op wraak. Na acht jaar kwam hij vrij en zijn wraak was dan ook magistraal.

Roberto Calvi was hem intussen opgevolgd in het IOR. In zijn nieuwe functie was die kleine onopvallende bankier één van de belangrijkste mannen in Italië geworden. De macht steeg hem naar het hoofd en hij droomde ervan de occulte leider van Italië te worden. Wat hem ook bijna lukte, dankzij de clandestiene organisatie de loge P2.

Het was wel Sindona die Calvi aan Gelli voorstelde. Calvi werd vervolgens in de maçonnieke loge opgenomen en hielp P2 in het transfereren van haar geld naar het buitenland. En ook via Calvi's bemiddeling richtte P2 een bank op in Latijns-Amerika, de Bafisud, bedoeld om lokale dictaturen te steunen. Wijzen we er op dat Gelli nauwe banden had met de Italiaanse terrorist Delle Chiaie, die op dat moment in Bolivië woonde in het gezelschap van de ex-nazi Klaus Barbie, dan wordt duidelijk hoe Sindona's wraak op Calvi zich moest voltrekken. De kleine onopvallende bankier vertoefde voortaan middenin het criminele milieu en was er zelf deelachtig aan. Na de inval in de villa van Gelli, ontdekte justitie na veel en lang diepgaand onderzoek het hele netwerk rond de loge P2, en op 20 mei 1981 werden 953 namen bekend gemaakt van betrokken ministers, afgevaardigden, magistraten, politiemannen, militairen enz., die deel uitmaakten van loge P2. Tussen 20 mei en 20 juli evolueerde het schandaal verder en verkreeg men inzicht in het complot en de oplichting door eerst Sindona en later Calvi.

Op 20 juli werd Calvi veroordeeld wegens frauduleus bankroet, illegale transfer van kapitaal, oplichting en schending van vertrouwen. Gelli vluchtte naar Latijns-Amerika. Calvi panikeerde volledig en stuurde geheime afgezanten naar Gelli, maar die had intussen bij Pinochet politiek asiel gekregen. Calvi had echter geld nodig, maar iedereen weigerde hem dit te geven. Hij verdween, en men vond hem op 18 juni 1982 terug onder een Londense brug met twee maçonnieke stenen in zijn zakken. Toeval of niet, maar diezelfde dag waren de mannen van Delle Chiaie ook in Londen.

Sinds deze pseudo-zelfmoord werd het schandaal alleen maar groter. De politieke banden zijn tot op de dag van vandaag nog niet helemaal uitgeplozen. In ieder geval was de enige die in de gevangenis terecht kwam Sindona.

Pittig detail. In de fraude georganiseerd onder de dekmantel van de bank van het Vaticaan, verscheen ook Carlo Pesenti. Carlo Pesenti was immers een sleutelfiguur in die bank. Om de schulden van de OIR af te betalen zag hij zich genoodzaakt twee van zijn eigen banken te verkopen.

Bron:

Article 31, n° 6, maart 1985, p. 16.

Pierre Péan, Pierre Péan, *V. Enquête sur l'affaire des « avions renifleurs » et ses ramifications proches ou lointaines*, Paris, 1984, p. 90.

De anticommunistische strijd werd in Italië intussen onverdroten verder gezet. Klap op de vuurpijl was opnieuw een communistische en socialistische overwinning bij de verkiezingen van 1968. Temidden van de flower power, de vredesbeweging en de anti-Vietnamoorlogdemonstraties, werd opnieuw de DCI verslagen. De CIA was danig gealarmeerd en kreeg dankzij de presidentiële machtswissel opnieuw de steun die het wilde. In 1969 werd Nixon president en die was het rechtse extremisme in Italië zeer genegen. Een echte ommekeer kwam er helemaal toen prins Valerio Borghese in nauwe samenwerking met de CIA in Rome op 7 december 1970 het startsein gaf voor een tweede Gladiostaatsgreep in Italië, ditmaal onder de codenaam operatie “Tora Tora”. Net als bij de operatie “piano solo” werd overgegaan tot de arrestatie van linkse politici, vakbondsleiders, journalisten en politieke activisten. Net als in 1964 werden ze naar de Gladiogevangenissen op Sardinië overgebracht. Honderden gewapende mannen onder bevel van Borghese verspreidden zich over het hele land. In het holst van de nacht slaagde een paramilitaire eenheid onder leiding van Stefano Delle Chiaie het ministerie

van binnenlandse zaken binnen te dringen, dankzij de medeplichtigheid van de politieële wacht. Een andere eenheid had die nacht de taak om politieke functionarissen te arresteren. Nog een andere eenheid moest het ministerie van defensie bezetten⁶⁹².

En toch kwam het niet tot een coup. Om 1 uur 's nachts, in de nacht van 8 december, kreeg Borghese een mysterieuze telefoon en de Gladiocoup werd abrupt afgebroken.

Later zouden leden van de maffia getuigen dat de Sovjet inlichtingendienst lucht had gekregen van de coup en dat de NAVO en Washington verdacht veel Sovjetschepen in de Middellandse Zee hadden opgemerkt⁶⁹³. Het telefoontje moest dus vanuit Washington gekomen zijn. In zijn memoires beweerde William Colby, weliswaar impliciet, dat niemand minder dan Nixon zelf het mysterieuze telefoontje pleegde⁶⁹⁴.

De coup was mislukt en de communisten en socialisten bleven erg populair en controleerden grote segmenten van het parlement. Het leek dus logisch hen niet langer van machtsdeelname uit te sluiten. Nixon weigerde echter categorisch, uit vrees dat NAVO-geheimen zouden worden blootgelegd. Maar ten gevolge van het Watergate schandaal moest Nixon zelf opstappen in 1974. Gerald Ford die hem opvolgde, leek in eerste instantie het linkse kamp in Italië nieuwe hoop te geven. Het tegendeel was echter waar. Toen Aldo Moro naar Washington afzakte om er de linkse deelname aan de regering te bepleiten, kreeg hij een niet mis te verstane *njet* op het rekwest. In een harde confrontatie met Henry Kissinger, op dat moment minister van buitenlandse zaken, werd hem duidelijk gemaakt dat onder geen beding het linkse kamp in een Italiaanse overheid kon worden opgenomen⁶⁹⁵.

Zijn vrouw Eleonora (door Moro Noretta genoemd) herinnerde zich na zijn dood nog zeer goed welke woorden de Amerikaan had uitgesproken, gezien het één van de zeldzame keren was dat Aldo Moro haar dergelijke confidentiële gegevens toevertrouwde:

*“You must abandon your policy of bringing all the political forces in your country into direct collaboration. Either you give this up or you will pay dearly for it.”*⁶⁹⁶

⁶⁹² Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, p. 76.

⁶⁹³ Philip Willan, *Puppetmasters: The Political Use of Terrorism in Italy*, Londen, 1991, p. 97.

⁶⁹⁴ William Colby, *Honorable Men. My life in the CIA*, New York, 1978, p. 395.

⁶⁹⁵ Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, p. 79.

⁶⁹⁶ Geciteerd in: Philip Willan, *Puppetmasters*, p. 219.

De moord op Aldo Moro

De verkiezingen van 1976 draaiden echter uit op de grootste overwinning ooit van de PCI met 34,4 %, en een duidelijke nederlaag van de DCI. Nu vond Aldo Moro de moed om tegen het VS-veto in te gaan. In een “historisch compromis” werkte hij een plan uit om ditmaal zelfs de communisten in de regering op te nemen. Met dit “historisch compromis” in zijn aktetas reden zijn bodyguards hem op 16 maart 1978 naar het paleis van het Italiaans parlement te Rome. De auto zou echter nooit arriveren. Een witte Fiat ramde onderweg de auto van Aldo Moro. Zijn bodyguards werden doodgeschoten. Aldo Moro zelf werd 55 dagen gevangen gehouden, om nadien te worden geëxecuteerd. Italië was in shock en eerste minister Andreotti legde meteen de schuld bij de Rode Brigade⁶⁹⁷.

De parlementaire Gladiocommissie kon jaren later concrete aanwijzingen vinden dat in werkelijkheid de CIA, de Italiaanse militaire geheime dienst en daarin Gladio achter de moord zaten. De kidnapping was weliswaar het werk geweest van de Rode Brigade, maar nog voor zijn dood, gedurende de dagen in gevangenschap, ontdekte Moro zelf dat de Rode Brigade slechts als instrument diende voor een dieperliggende agenda van extreem-rechtse krachten en de VS. In erg cryptische bewoordingen, zorgvuldig gewikt en gewogen, wist hij zijn vrouw en vrienden de sleutel van de waarheid in enkele brieven over te maken⁶⁹⁸.

Wanneer een uitwisseling van communistische gevangenen door de Rode Brigade werd geëist, in ruil voor een eventuele vrijlating van Aldo Moro, weigerde de voormalige DCI minister, Emilio Taviani formeel. Zich door die valse “vriend” in de steek gelaten voelend, schetste Aldo Moro in een open brief aan de kranten Taviani als volgt, en wilde hiermee enkele bedenkelijke verbanden aantonen:

“In zijn lange politieke carrière , die hij vervolgens plotseling heeft opgegeven, zonder een plausibele reden tenzij het was om zich voor hogere verantwoordelijkheden gereed te houden, heeft Taviani, na ook een korte periode, echter zonder succes, als partijsecretaris te zijn opgetreden, de meest verschillende en belangrijke ministerposten bekleed. Onder deze wil ik om hun belangrijkheid noemen het ministerie van defensie, en dat van binnenlandse zaken, beide lange tijd bekleed met alle complexe mechanismen, machtscentra

⁶⁹⁷ Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, pp. 79-80.

⁶⁹⁸ Zie hierover het in 1978 reeds verschenen indrukwekkende boek van Leonardo Sciascia, *De Zaak Aldo Moro*, Antwerpen, 1978, 156 p., waarin hij nog lang voor enige sporen naar Gladio en de CIA wezen, reeds het vermoeden had van een veel complexere geschiedenis.

en geheime vertakkingen die ze met zich meebrengen. In dit opzicht kan eraan herinnerd worden dat admiraal Henke, hoofd van de SID geworden en vervolgens stafchef van defensie, een man naar zijn geest was die langdurig met hem had samengewerkt. De belangrijkheid en de delicate aard van de talloze beklede functies kan ons het gewicht verklaren dat hij in de partij en in de Italiaanse politiek heeft gehad, totdat hij het toneel scheen te hebben verlaten. In beide delicate functies die hij heeft bekleed, heeft hij directe en vertrouwelijke contacten gehad met de Amerikaanse wereld. Is er misschien, in zijn harde houding tegenover mij, een Amerikaanse en Duitse vingerwijzing?⁶⁹⁹”

Die retorische vraag was een subtiele manier voor deze man in gevangenschap, wiens dagen waren geteld, om iets te laten doorsijpelen van datgene waarvan hij wist dat het eigenlijk zo was.

Toen echter door de Gladiocommissie werd overgegaan tot een diepgaander onderzoek naar de zaak, bleek het volledige dossier van de moord op Aldo Moro uit het ministerie van binnenlandse zaken te zijn verdwenen⁷⁰⁰.

De naoorlogse periode was er voor Italië één van bloedige moorden, aanslagen en anti linkse complotten, waarvan we hier slechts een fragment lieten zien. In 1990 besloot een parlementaire onderzoekscommissie zich te buigen over de terroristische aanslagen en bloedbaden in de jaren 1970 en 1980. Onafhankelijk daarvan was een rechter, Felice Casson, op het geheime leger Gladio en andere CIA-betrokkenheden gestuit. Met zijn bevindingen stapte hij naar de commissie, die voortaan in haar hele onderzoek niet meer voorbij kon gaan aan de Gladio-operaties. Een finale doorbraak kwam er toen niemand minder dan voormalige eerste minister Giulio Andreotti op 71 jarige leeftijd getuigenis kwam afleggen in het parlement en later een uitvoerig rapport indiende over Gladio.

Zijn getuigenis was op z'n zachtst gezegd opmerkelijk, gezien Andreotti in zijn hoedanigheid van eerste minister en dit tot zeven keer toe (hij was in totaal trouwens 21 keer minister waarvan 6 keer minister van buitenlandse zaken) niet alleen een bevoorrechte getuige was van de CIA-bemoeienissen en de Gladio-operaties in Italië,

⁶⁹⁹ Open brief van Aldo Moro aan de pers, dd. 10 april 1978, in: Leonardo Sciascia, *De Zaak Aldo Moro*, Antwerpen, 1978, pp. 72-73.

⁷⁰⁰ “*Senato della Repubblica. Commissione parlamentare d'inchiesta sul terrorismo in Italia e sulle cause della mancata individuazione dei responsabili della stragi: Il terrorismo, le stragi ed il contesto storico politico.*” Redatta dal presidente della Commissione, Senatore Giovanni Pellegrino, 1995, pp. 294-295.

maar er ook deelachtig aan was. Geboren in 1919 te Rome en vanaf zijn 35ste minister in het Italiaanse parlement, slaagde hij erin in ontelbare coalities aan de macht te blijven. Sommigen vergeleken hem dan ook met Caesar, maar tegenstanders noemden hem een achterkamer-politicus en sjacheraar van het zuiverste soort en gaven hem de bijnaam “the uncle”⁷⁰¹.

Toen met het einde van de Koude Oorlog ook een einde kwam aan de eerste republiek in Italië, werd Andreotti voor talloze gerechtshoven gevoerd en beschuldigd van manipulatie van de politieke instituten, van samenwerking met de mafia en het geven van orders voor het ombrengen van politieke opposanten. In november 2002 werd Andreotti veroordeeld tot 24 jaar celstraf, maar de rechters werden bedreigd. Uiteindelijk werd de uitspraak in 2003 nietig verklaard, en “the uncle” loopt nog steeds op vrije voeten.

Volledig betrokken in de geheime CIA- en NAVO-acties ten tijde van de Koude Oorlog, vond Giulio Andreotti blijkbaar ook de tijd om lid te zijn van de AESP van Florimond Damman. Op de ledenlijst van de AESP uit 1978 prijkt zijn naam in het illustere gezelschap van Otto von Habsburg, Carlo Pesenti, Antoine Pinay, Alfredo Sanchez-Bella, Jean Violet, Aloïs Mertes, Hans Huyn, André Voisin en ook enkele Belgen zoals Gaston Eyskens, Paul Vanden Boeynants, Benoit de Bonvoisin⁷⁰².

Zoals hoger vermeld had ook de AESP als doel de linkse subversie en in het bijzonder het communisme met alle macht te bestrijden. Het vermoeden rijst dat ze daarbij niet zo onschuldig tewerk ging als uit de neergeschreven doelstellingen mocht blijken. De aanwezigheid van vele hooggeplaatste actieve of op rust zijnde regeringsleiders verraadt een hoger plan.

Hoe het ook zij, Andreotti's getuigenis was van onschatbare waarde, en niet alleen voor Gladio in Italië. Gestaaft met documenten beweerde hij dat vele andere landen eenzelfde geheime leger hadden gekend, en niet het minst Frankrijk. Een storm kwam over Europa en diverse landen startten een eigen parlementaire onderzoekscommissie. Niet zo in Frankrijk, waar toenmalige eerste minister Jacques Chirac bij hoog en bij laag bleef beweren dat Frankrijk geen Gladio netwerk had gekend. De parlementaire Gladio

⁷⁰¹ Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, pp. 9-10. Zie ook de biografie over Andreotti, Regine Igel, *Andreotti. Politik Zwischen Geheimdienst und Mafia*, München, 1997.

⁷⁰² Ledenlijst AESP, 1978, in: Archief Walter De Bock.

commissie in Italië had zich echter zo vastgebeten in het onderzoek, dat onomstotelijk kon worden aangetoond dat Chirac hier loog⁷⁰³.

5.6. Gladio in Frankrijk

De Franse stay-behind oorlog is een erg complex verhaal. We weten dat een deel van Frankrijk tijdens de Tweede Wereldoorlog collaboreerde met nazi-Duitsland, namelijk onder het Vichy regime van generaal Philippe Pétain⁷⁰⁴. Daar tegenover stond generaal Charles de Gaulle die naar Londen vluchtte en er naar eigen overtuiging de enige legitieme Franse regering uitriep⁷⁰⁵. Vanuit Londen werd de basis gelegd voor een Franse geheime dienst, Bureau Central de Renseignement en d'Action (BCRA), die de strijd tegen de bezetter ondergronds moest verderzetten.

Toen voor Frankrijk de oorlog voorbij was, werd de 4de republiek geïnstalleerd met als eerste minister Charles de Gaulle van de Mouvement Républicain Populaire (MRP). De eerste nationale verkiezingen vonden plaats in oktober 1945. Door de enorme verdiensten van de communisten tijdens het verzet won de communistische partij glansrijk de verkiezingen. Met 26 % voor de communisten en voor de socialisten 24 %, vormde het linkse kamp een grote meerderheid tegenover slechts 23 % voor het rechtse kamp in de hoedanigheid van de MRP. Charles de Gaulle had de communisten belangrijke ministerposten beloofd, maar hield zich niet aan zijn woord. Het protest was zo hevig dat de Gaulle uiteindelijk in januari 1946 moest opstappen⁷⁰⁶. Een logische stap was nu het verdelen van de ministerposten onder de communisten en socialisten, maar eigenaardig genoeg weigerden die laatsten. Zij hadden uit goede bron vernomen dat een communistische deelname aan de regering als gevolg zou hebben dat Frankrijk niet zou kunnen genieten van de Marshall-plangelden, die het land nochtans broodnodig had. Nieuwe verkiezingen werden in november 1946 uitgeschreven, maar opnieuw

⁷⁰³ Daniele Ganser, op. cit., p. 101.

⁷⁰⁴ Roderick Kedward, *Occupied France. Collaboration and Resistance 1940-1944*, London, 1985, p. 66 en passim. Zie ook Marcel Ruby, *La Contre Résistance à Lyon, 1940-1944*, Paris, 1981 en Roger Austin, "The conservative right and the far right in France: the search for power, 1934-1944", in: Martin Blinkhorn (ed.), *Fascists and Conservatives. The radical right and the establishment in twentieth-century Europe*, Londen, 1990, pp. 176-199.

⁷⁰⁵ Eric Hobsbawm, *Een eeuw van uitersten. De twintigste eeuw, 1914-1991*, Utrecht, 1996, p. 175.

⁷⁰⁶ Voor een globale context van de Franse situatie kort na de oorlog zie onder meer: Norman Davies, *Europe*, London, 1997, p. 1073 en passim.

kwamen de communisten als grote overwinnaar uit de stembus, ditmaal met hun hoogste score ooit van 29 %⁷⁰⁷.

De VS waren nu danig gealarmeerd en besloten met alle macht de communistische partij te elimineren. Op initiatief van zowel de VS als de Britse Special Air Service (SAS) werd overgegaan tot de installatie in Frankrijk van een reeks gewapende netwerken die als missie kregen de CP met alle middelen van machtsovername te weerhouden. Dit “geheime leger” kreeg de codenaam “Plan Bleu”⁷⁰⁸. Daarnaast werd een nieuwe Franse geheime dienst geïnstalleerd, maar die werd door de aanwezigheid erin van voormalige communistische verzetslui al gauw vervangen door een betrouwbare anticommunistische geheime dienst, de Service de Documentation Extérieure et de Contre-Espionnage (SDECE)⁷⁰⁹.

De agenten van Plan Bleu werden vanzelfsprekend onder getrainde anticommunisten gerekruteerd. Daarnaast werd hun anticommunistische oorlog gefinancierd door rijke industriëlen, bij wie zij aanzienlijke sommen collecteerden⁷¹⁰.

Maar Frankrijk werd intussen geteisterd door massale communistische stakingen. Het kwam bovendien tot grote spanningen tussen de socialistische eerste minister Ramadier en de communistische ministers, die hij uiteindelijk uit zijn kabinet verjaagde⁷¹¹. De eerste minister handelde hier in uitdrukkelijke opdracht van de VS, nogmaals onder de dreiging dat Frankrijk anders niet van de Marshall-plangelden zou kunnen genieten.

Een héél lang leven was Plan Bleu echter niet beschoren. De communisten waren weliwaar uit de regering gezet, maar de socialisten deden een zeer onaangename ontdekking. Zij kwamen op het spoor van een zwart verzetsnetwerk, bestaande uit extreem-rechtse verzetslui, Vichy-collaborateurs en monarchisten, dat tot doel had de Franse regering te destabiliseren. Na verschillende onderzoeken en arrestaties ontdekte de regering de ware doelstelling van Plan Bleu. Via het stellen van terroristische daden,

⁷⁰⁷ Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, pp. 84-86.

⁷⁰⁸ Roger Faligot en Rémi Kaufer, *Les Maitres Espions. Histoire Mondiale du Renseignement. Tome 2. De la Guère Froide à nos Jours*, Paris, 1994, p. 56.

⁷⁰⁹ De kortstondige voorganger van de SDECE was de Direction Générale des Etudes et Recherches, kortweg DGER.

⁷¹⁰ Roger Faligot en Pascal Krop, *La Piscine. Les Services Secrets Français, 1944-1984*, Paris, 1985, p. 84.

⁷¹¹ Edward Rice-Maximin, *Accommodation and Resistance: The French Left, Indochina and the Cold War 1944-1954*, New York, 1986, p. 53.

die vervolgens in de schoenen van links werden geschoven, trachtte men het juiste klimaat te creëren voor een staatsgreep die gepland was voor de zomer van 1947⁷¹².

Plan Bleu werd misschien wel opgerold, de communisten uit de regering geweerd, maar de Franse politiediensten werden intussen volledig gedomineerd door secuur aangeworven en gepromoveerde rabiate anticommunisten. Commissaris Jean Dides, voormalig OSS-medewerker, leidde een clandestiene Franse paramilitaire anticommunistische politie-eenheid, die opereerde onder het ministerie van binnenlandse zaken⁷¹³. Dit tot grote tevredenheid van het Amerikaanse State Department, zoals blijkt uit een volgend schrijven uit 1949 van de Amerikaanse ambassade in Frankrijk:

“To fight the danger of communism, France has organised cells of restrained but efficient policemen. Also Italy is erecting such anti-communist police squads under the control of Interior Minister Mario Scelba, using commandos of the former fascist police.”⁷¹⁴

Maar Jean Dides leidt ons nog naar een andere organisatie die door de CIA in Europa was geïnstalleerd met als doel de geheime oorlog tegen het communisme te voeren.

Tezamen met andere bevelhebbers van anticommunistische politiediensten geëngageerd in de geheime oorlog in West-Europa, nam ook Dides geregeld deel aan meetings van Paix et Liberté⁷¹⁵.

5.6.1. Paix et Liberté

Paix et Liberté was (alvast in haar interne substructuur) een clandestiene actie-eenheid, in 1950 door de CIA opgericht en royaal gefinancierd⁷¹⁶. Ze werd in Frankrijk geleid door Jean-Paul David, een transportondernemer, volksvertegenwoordiger en burgemeester van Mantes-La-Jolie⁷¹⁷. David stond bekend als een verdediger van de vrije economie en om zijn afkeer van het communisme.

⁷¹² Roger Faligot en Pascal Krop, *La Piscine*, Paris, 1985, pp. 85-86.

⁷¹³ Zoals we hoger al zagen in het hoofdstuk over de anticommunistische think-tanks, vormde deze clandestiene politie-eenheid van Jean Dides een onderdeel van de RPF, waarvan de Service d'Ordre later de SAC werd. Zie ook: Ariane Chebel d'Appollonia, *L'extrême droite en France. De Maurras à Le Pen*, Bruxelles, 1988, p. 295.

⁷¹⁴ Fax van de VS ambassade aan het VS State Department, begin 1949, geciteerd in: Jan Willems (ed.), *Gladio*, Berchem, 1991, p. 35.

⁷¹⁵ Jean-François Brozzu-Gentile, *l'Affaire Gladio*, Parijs, 1994, p. 190.

⁷¹⁶ Christopher Simpson, *Blowback: America's Recruitment of Nazi's and its Effects on the Cold War*, Londen, 1988, p. 127.

⁷¹⁷ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, Leuven, 1985, p. 162.

Met afdelingen in verschillende landen zoals België, Nederland, Italië, Denemarken, Griekenland, Turkije, Zwitserland en Groot-Brittannië, voerde Paix et Liberté CIA-operaties uit in psychologische oorlogvoering en het verspreiden van anticommunistische propaganda via posters, sponsoring van radioprogramma's, folders, pamfletten en het organiseren van demonstraties.

Volgens Jean Paul David was de core-business van Paix et Liberté deze psychologische oorlogvoering, waarin de vijand zo min mogelijk doelwitten mochten worden geboden. Het meest bijzondere aan Paix et Liberté was dan ook haar internationale vertakking. Al die afdelingen opereerden weliswaar onafhankelijk, maar kwamen elke twee maanden samen om hun acties te coördineren en informatie uit te wisselen⁷¹⁸.

De Italiaanse afdeling, Pace e Liberta, stond onder leiding van Edgardo Sogno en had haar hoofdzetel in Milaan. Naar aanleiding van het Gladio onderzoek, ontdekte de Italiaanse parlementaire onderzoekscommissie dat Paix et Liberté onder directe orders van de NAVO opereerde⁷¹⁹.

In Frankrijk nam Paix et Liberté tezamen met de Force Ouvrière het leeuwendeel op zich van de CIA-inspanningen in het promoten van massa anticommunistische organisaties in de jaren 1950⁷²⁰.

In België werd de organisatie officieel in oktober 1951 opgericht en was hiermee het tweede land waar een afdeling van Paix et Liberté ontstond. De stichters in België waren een Luikse industrieel Jean Moyaerts, de onvermijdelijke Marcel De Roover, Jean Wolf (journalist bij het extreem-rechtse blad *Septembre*), Emile Delcourt (oprichter van de extreem-rechtse naoorlogse verzetsbeweging FNBI), Gaston Jacqmin (gewezen hoofdredacteur van *Septembre*) en naast enkele anderen ook Christian Doat (die we nog kennen als medeoprichter tezamen met Florimond Damman van de *Cercle de Politique Etrangère*)⁷²¹. Voor de verspreiding van het blad was onder meer de inlichtingenagent André Moyon betrokken⁷²². Via Marcel De Roover werd de Belgische

⁷¹⁸ Paul Koedijk, "De Koude Burgeroorlog in Nederland", in: *Vrij Nederland*, 18 juli 1992, pp. 24-32.

⁷¹⁹ "Senato della Repubblica. Commissione parlamentare d'inchiesta sul terrorismo in Italia e sulle cause della mancata individuazione dei responsabili della stragi: Il terrorismo, le stragi ed il contesto storico politico." Redatta dal presidente della Commissione, Senatore Giovanni Pellegrino, 1995, p. 36.

⁷²⁰ Irvin Wall, *The United States and the making of Postwar France, 1945-1954*, Cambridge, 1991, p. 150.

⁷²¹ PV van de Nationale Gendarmerie overgemaakt aan de Procureur des Konings, Brussel, 25 maart 1953, in: Paix et Liberté *journaux* (1948-1961), n° AGR 167, n° POL 2373, Archief van het Parket van de Procureur des Konings van Brussel: Politieke dossiers-Parket, Rijksarchief Anderlecht.

⁷²² Samen met zijn Franse collega dokter Henri Martin zou hij nochtans weinig vertrouwen hebben gesteld in Jean-Paul David, omwille van het gebrek aan punctuele acties bij Paix et Liberté. Brief van de

afdeling van Paix et Liberté onder meer gefinancierd door Brufina. De banden tussen beide bleek trouwens al uit het adres waar zowel de zetel van Paix et Liberté als die van Brufina gevestigd was, namelijk de Kleine Karmelietenstraat n° 7 te Brussel⁷²³.

Maar nu terug naar Frankrijk. Plan Bleu werd weliswaar in 1947 afgevoerd, maar de SDECE werkte in het volste geheim verder aan de uitbouw van een nieuw clandestien anticommunistisch leger, ditmaal onder de codenaam “Rose des Vents”⁷²⁴. Vanaf de oprichting van de NAVO in 1949, met hoofdzetel te Parijs, zou de SDECE trouwens haar geheime anticommunistische oorlog in nauwe samenwerking met die militaire alliantie voeren⁷²⁵. Vanaf 1951 werd bovendien de geheime samenwerking met de VS geïntensifieerd toen de SDECE een Amerikaanse afdeling opende te Washington⁷²⁶.

Vanaf hier wordt het verhaal van de Franse stay-behind uiterst complex. De “Rose des Vents”, het Franse Gladio, kreeg gelijkaardige opdrachten als het Belgische SDRA 8: evacuatievoorbereidingen, voorzien van een geschikte *exile* basis in het buitenland, trainingen voor sabotage, guerrilla en spionage. Trainingen vonden plaats zowel in verschillende delen van Frankrijk zoals de Pyreneeën, als ook daarbuiten en steeds in nauwe samenwerking met de Franse speciale krijgsmacht. Vooral opmerkelijk was de betrokkenheid van het uiterst hoog opgeleide Franse parachutisten commando, de 11^e Demi-Brigade Parachutiste du Choc, kortweg 11^e du Choc. Hun relatie met het geheime leger was intens en verschillende officieren van de 11^e du Choc waren ook lid van de Rose des Vents. Net zoals de Britse SAS fungeerde als de eenheid die voor MI 6 de vuile klusjes moest opknappen, was de 11^e du Choc de ijzeren vuist van de SDECE⁷²⁷. Sinds de Tweede Wereldoorlog opereerde de 11^e du Choc echter voornamelijk in Indochina en Afrika, waar Frankrijk tevergeefs poogde zijn respectievelijke kolonies Vietnam en Algerije te behouden. De eenheid die aldaar de vuile klusjes moest opknappen was dus de 11^e du Choc, wat maakte dat de agenten op het hoogste niveau

schoonzoons van Martin, P. de Villemarest, aan Etienne Verhoeyen, 25 februari 1985, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

⁷²³ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, p. 164.

⁷²⁴ De echte naam van Rose des Vents was “Arc-en-Ciel”, zie: Brief van Roger Faligot aan Etienne Verhoeyen, dd. 9 april 1985, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

⁷²⁵ Philippe Bernert, SDECE Service 7, Paris, 1980, p. 65. Zie ook: Jacques Baud, *Encyclopédie du renseignement et des Services Secrets*, Paris, 1997, p. 150.

⁷²⁶ Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, p. 90.

⁷²⁷ Daniele Ganser, op. cit., p. 92.

getraind waren in guerrilla en sabotage⁷²⁸. Eén van de meest prominente leden van de 11e du Choc was niemand minder dan Yves Guérin-Serac, notoire agent die in Vietnam en Korea dienst had gedaan, en zoals we al zagen, later betrokken was in het geheime Portugese anticommunistische leger Aginter Presse.

Het is uitgerekend door het samengaan van de koloniale belangen met die van de geheime anticommunistische strijd dat de Franse stay-behind ging ontsporen. Toen vanaf 1958 de onafhankelijkheidsstrijd van Algerije in alle hevigheid uitbarstte wist de overheid aanvankelijk niet goed hoe te reageren. De Franse geheime dienst en het leger daarentegen waren formeel: de Franse kolonie moest kost wat kost behouden blijven en de strijd tegen het Algerijnse bevrijdingsfront FNL moest worden geïntensifieerd. Toen de eerste Franse gevangenen door het FNL werden vermoord, plande de Franse geheime dienst en het leger een staatsgreep in Frankrijk, die de toenmalige regering omver moest werpen en een nieuwe zou installeren. De 11^e du Choc speelde in dit proces een cruciale rol, zij het op twee ver uit elkaar liggende niveaus. Een deel van de geheime soldaten wilde met de staatsgreep Charles de Gaulle terug aan het bewind brengen. Een ander deel verzette zich hier tegen. De coup van de Gaulle werd echter een succes en in mei 1958 nam hij de regering over en installeerde de 5de Republiek⁷²⁹.

De aanhangers van de Gaulle wachtte echter een onaangename verrassing. Men had verwacht dat de Gaulle de koloniale politiek van een Frans Algerije zou steunen, maar hij besliste net het tegenovergestelde en zette het licht definitief op groen voor een Algerijnse onafhankelijkheid. In 1962 zou het land die onafhankelijkheid ook daadwerkelijk verwerven. De 5de Republiek werd dan ook door de geheime soldaten met veel wantrouwen bejegend. Na een aanvankelijk aarzelen kwam het uiteindelijk tot een finale breuk in de 11e du Choc. In 1961 kozen de meeste leden voor een Frans Algerije en richtten in Algerije de clandestiene en illegale Organisation Armée Secrète (OAS) op⁷³⁰.

Wat de OAS-coup voorstond was tweeledig: het behoud van de Franse kolonie en dus het verderzetten van de strijd tegen het FLN, wat Parijs ook dicteerde, en de

⁷²⁸ Roger Faligot en Rémi Kaufer, *Les Maitres Espions. Histoire Mondiale du Renseignement. Tome 2. De la Guère Froide à nos Jours*, Paris, 1994, p. 57.

⁷²⁹ Douglas Porch, *The French Secret Services: From Dreyfus Affair to the Gulf War*, New York, 1995, p. 396.

⁷³⁰ Ariane Chebel d'Appollonia, *L'extrême droite en France. De Maurras à Le Pen*, Bruxelles, 1988, pp. 301-308. Zie ook: Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, p. 94.

omverwerping van de 5de Republiek en haar president Charles de Gaulle, door die te vervangen door een militante anticommunistische autoritaire Franse staat.

De OAS-coup kwam er op 22 april 1961 toen vier Franse generaals onder leiding van generaal Challe in Algerije de macht grepen. In die coup zouden ook de CIA, het Pentagon en geheime NAVO soldaten betrokken zijn geweest⁷³¹. Eén van de redenen voor die veronderstelling ligt in het feit dat generaal Challe NAVO-bevelhebber was in de Chief Allied Forces Central Europe en in die hoedanigheid nauwe banden had met zowel het Pentagon als diverse VS-officieren en het geheime stay-behind leger van de NAVO⁷³².

Voorts onthulde een artikel in L'Express uit mei 1961 van Claude Krief, dat 10 dagen voor de coup, namelijk op 12 april 1961, een geheime meeting had plaatsgevonden in Madrid waar diverse buitenlandse agenten waaronder leden van de CIA en de Algerijnse samenzweerders samen waren gekomen en het plan voor een coup bespraken. Tijdens de meeting bekloegen de Amerikanen er zich trouwens over dat de politiek van de Gaulle de NAVO-werkzaamheden paralyseerde en de Europese veiligheid in het gedrang bracht. Zo zouden zij de putsch-generaals verzekerd hebben dat wanneer hun plan slaagde, Washington binnen 48 uur de nieuwe Algerijnse regering zou erkennen⁷³³.

De coup in Algerije hield echter maar 4 dagen stand en stortte nadien in. De erin betrokken geheime agenten verloren de volledige controle en OAS ontspoorde in het plegen van moordaanslagen op officiële vertegenwoordigers in Algiers en ging zelfs over tot het plegen van bankovervallen. De gewelddadigheden breidden zich ook uit naar Frankrijk zelf, waar Charles de Gaulle slechts op het nippertje aan diverse moordaanslagen wist te ontsnappen. De strijd van de Franse geheime diensten en het leger tegen OAS was uiterst moeilijk, omdat de Franse geheime diensten heel wat OAS-sympathisanten in haar gelederen telde⁷³⁴.

OAS faalde echter in haar twee doelstellingen en in maart 1962 verwierf Algerije haar onafhankelijkheid. De Gaulle bleef intussen op post. De 11^e du Choc werd grotendeels opgedoekt. Het resterende deel kwam onder strikte Gaullistische controle te staan. Het

⁷³¹ Jonathan Kwitny, "The CIA's Secret Armies in Europe: An International Story", in: *The Nation*, 6 April, 1992, pp. 446-447.

⁷³² William Blum, *Killing Hope: VS Military and CIA interventions since World War II*, Maine, 1995, p. 149.

⁷³³ Artikel van Claude Krief, dd. mei 1961, aangehaald in: William Blum, *Killing Hope: VS Military and CIA interventions since World War II*, Maine, p. 149.

⁷³⁴ Douglas Porch, *The French Secret Services: From Dreyfus Affair to the Gulf War*, p. 398.

geheime CIA-leger, door de NAVO ontworpen als een anticommunistische stay-behind, was zich dus tijdens de Algerijnse crisis met binnenlandse aangelegenheden gaan bezighouden, in de totale afwezigheid van een Sovjetinvasie.

Het gevaar van geheime oorlogvoering bestond duidelijk uit het totale gebrek aan controle van de democratische instellingen op de geheime soldaten⁷³⁵.

Het is hier interessant om even bij de figuur Charles de Gaulle stil te staan en zijn rol in de geheime oorlogvoering in Frankrijk. Gedurende heel zijn professionele leven maakte de Gaulle er de spil van uit. Pas in 1969 toen hij werd opgevolgd door Georges Pompidou legde hij de strijdbijl neer. Een jaar later overleed de Gaulle op 80-jarige leeftijd.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog had hij het verzet geleid. Tijdens de 4de Republiek had hij het geheime leger aangewend om een einde aan die Republiek te stellen en zelf weer aan de macht te komen. Tijdens de 5de Republiek werd hij dan weer doelwit van een staatsgreep van diezelfde geheime dienst, om maar te zwijgen van de diverse moordaanslagen in opdracht van het geheime leger waaraan Charles de Gaulle op wonderbaarlijke wijze steeds weer wist te ontsnappen.

Zijn houding ten aanzien van de CIA was er steeds één geweest van argwaan. Hij beschuldigde de CIA ervan het Westen te manipuleren en betrokken te zijn in geheime oorlogvoering⁷³⁶.

Toen de NAVO in 1949 werd opgericht, werd het hoofdkwartier, evenals dat van de SHAPE, in Parijs gestationeerd. Frankrijk was daarom uiterst kwetsbaar voor de NAVO én voor de geheime CIA-oorlog. Want tezamen met de NAVO werd ook het geheime Gladio-commandocentrum Clandestine Planning Committee (CPC) in Parijs gevestigd. Het was dan ook een enorme schok voor Washington toen Charles de Gaulle in maart 1966 Frankrijk eenzijdig uit de NAVO terugtrok en de VS met aandrang gebood het grondgebied te verlaten. De NAVO verhuisde vervolgens naar Brussel en in 1968 werd ook de zetel van de CPC naar Brussel overgebracht. Later was dit ook het geval voor het ACC, getuige het feit dat de laatste meeting ervan op 23-24 oktober 1990 in Brussel plaatsvond⁷³⁷.

⁷³⁵ Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, p. 97.

⁷³⁶ Douglas Porch, *The French Secret Services*, p. 409.

⁷³⁷ "Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk." Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, p. 99. Zie ook: Jan Willems (ed.), *Gladio*, Berchem, 1991, p. 24.

Toen de Gaulle het Franse leger terugtrok uit het militair geïntegreerde commando van de NAVO, werden parallel hiermee ook enkele geheime akkoorden tussen de VS en Frankrijk opgeheven. Bij die gelegenheid werd dus onthuld dat geheime protocols met betrekking tot de strijd tegen de communistische subversie wel degelijk bestonden en bilateraal waren ondertekend door de VS en haar NAVO-bondgenoten⁷³⁸.

Maar de Gaulle hekelde die protocollen als een inbreuk op de nationale soevereiniteit. Gelijkaardige clausules werden ook in andere NAVO-landen ontdekt. Meer zelfs, een geheime clausule in de oorspronkelijke NAVO-overeenkomst uit 1949 stipuleerde dat vooraleer een natie lid kon worden het reeds een nationale veiligheidsdienst moest hebben geïnstalleerd dat via clandestiene burgerlijke kaders het communisme kon bestrijden⁷³⁹.

5.6.2. *Opnieuw de SAC*

Na de Algerijnse crisis werd de Franse stay-behind echter niet opgedoekt, maar hervormd. De Rose des Vents werd door de Gaulle weliswaar verzwakt, maar zijn eigen SAC kwam daarentegen versterkt uit de strijd en werd de Gaulle's persoonlijke pretoriaanse wacht⁷⁴⁰. Zoals hoger al aangegeven was de SAC de opvolger van de Service d'Ordre (SO) van het na de Tweede Wereldoorlog opgerichte RPF. Officieel een "ordedienst" was de SO in werkelijkheid de anticommunistische knokploeg van de RPF. De politieke vuile klusjes werden aan hen overgelaten zoals stakingen breken, communistische militanten te lijf gaan, en bovenal Gaullistische politici en groepen beschermen⁷⁴¹.

Noch de RPF, noch de SO waren succesvol tijdens de 4de Republiek en in 1954 werd de RPF opgeheven. Maar de volgelingen van de Gaulle onderhielden contact met elkaar en ondersteunden de coup van 1958 die de Gaulle terug aan de macht bracht. In 1958 werd uit diezelfde kernen de SAC opgericht⁷⁴². Een belangrijke figuur was Jacques Foccart, directeur en spirituele vader van de SAC. Als geheim agent en supporter van de Gaulle

⁷³⁸ Jan Willems (ed.), op. cit., p. 81.

⁷³⁹ Arthur Rowse, "Gladio. The Secret US War to Subvert Italian Democracy", in: *Covert Action Quarterly*, n° 49, 1994, p. 3.

⁷⁴⁰ Patrice Chairouff, *Dossier B... comme barbouzes*, Paris, 1975, p. 29.

⁷⁴¹ Douglas Porch, *The French Secret Services*, p. 438.

⁷⁴² In 1958 werd trouwens door de Gaulle de geheime operatie Roses des Vents opgedoekt, wat er zou kunnen op wijzen dat de SAC bestaande uit vertrouwelingen van de Gaulle als vervanging ervan optrad. Zie Philippe Bernert, *SDECE Service 7*, Paris, 1980, p. 70.

speelde hij een actieve coördinerende rol in de coup van 1958, via de militaire diensten, de inlichtingendiensten en oude verzetscontacten⁷⁴³.

Foccart speelde tijdens de Tweede Wereldoorlog een dubieuze rol en vocht nu eens aan de zijde van het verzet, dan weer in de collaboratie. Hij slaagde echter tijdig het juiste kamp te kiezen, en na de oorlog vervoegde hij de kringen rond de Gaulle⁷⁴⁴. De SAC was echter meer dan alleen de persoonlijke knokploeg van de Gaulle. Trainingen vonden plaats te Cercottes nabij Orléans en de leden werden onder meer uit de SDECE en de 11e du Choc gerekruteerd. Bij de onthullingen van Gladio in 1990 wist men het trainingskamp te Cercottes trouwens te identificeren als één van de centra van de geheime oorlogvoering waar Franse gladiatoren training genoten⁷⁴⁵.

Geheel verrassend was dit niet, want reeds in 1981 had een parlementaire onderzoekscommissie naar het reilen en zeilen van de SAC, ingezet onder François Mitterand, op de banden tussen SDECE, de SAC en het OAS-netwerk in Afrika gewezen⁷⁴⁶.

De SAC kende haar hoogtepunt qua ledenaantal tijdens de revoltes van mei 1968. Vele SAC-agenten kwamen toen hardhandig tussenbeide. 10 à 15 % van de SAC-leden waren extreem-rechtse figuren en ronduit gangsters⁷⁴⁷. Uiteindelijk beval de onderzoekscommissie in 1982 de opheffing van de SAC. Ook de SDECE moest eraan geloven, maar die transformeerde in stilte en in de hoedanigheid van Direction Générale de la Sécurité Extérieure (DGSE) zette het haar Gladioactiviteiten in nauwe samenwerking met de NAVO gewoon verder⁷⁴⁸.

Gladio Frankrijk is dus inderdaad erg complex, temeer omdat op diverse inherent vijandelijke fronten eenzelfde oorlog werd gevoerd. Het schisma binnen de Franse staat na de terugtrekking van Frankrijk uit de NAVO heeft blijkbaar geenzins belet dat de SDECE (in handen van de CIA en de NAVO) ook samenwerkte met de SAC (Gaullistisch) en de OAS (anti-Gaullistisch) en de 11e du Choc die in beide kampen thuis was.

⁷⁴³ Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, p. 100.

⁷⁴⁴ Patrice Chairoff, *Dossier B... comme barbouzes*, pp. 61-102.

⁷⁴⁵ Jacques Baud, *Encyclopédie du renseignement et des Services Secrets*, Paris, 1997, p. 546. Zie ook : *Le Monde*, 16 november, 1990.

⁷⁴⁶ *Rapport de la commission d'enquête sur les activités du Service d'Action Civique, Assemblée Nationale Seconde session ordinaire de 1981-1982*, n° 955, Alain Moreau, Paris, 1982.

⁷⁴⁷ Douglas Porch, *The French Secret Services*, p. 590.

⁷⁴⁸ Jonathan Kwitny, "The CIA's Secret Armies in Europe: An International Story", in: *The Nation*, 6 April, 1992, pp. 446-447.

5.7. Gladio in Duitsland

Wat opvalt is dat het Gladioverhaal zich in elk land weer anders voltrok, maar dat tevens sommige parallellen te trekken zijn. Zo konden we zien dat de twee dictaturen, Spanje en Portugal, hun vooroorlogse politiek probleemloos verderzetten in de Koude Oorlog en met Gladio rekruteerden bij hun trouwe aanhangers van tijdens het interbellum. Het gedoogbeleid van de CIA ten aanzien van die twee fascistische regimes te midden van het nieuwe Europa, getuigde dan ook van een dubbele moraal.

Ten aanzien van Frankrijk en Italië was dan weer de doorn in het oog van de CIA het electorale succes van de communisten, dat zij te danken hadden aan hun heldhaftig verzet tijdens de oorlog. De VS en de CIA voerden dan ook in Frankrijk en Italië een medogenloze stijd tegen het binnenlandse communistische gevaar. Van een stay-behind in geval van een Sovjetinvasie, was hier in feite geen sprake.

Frankrijk, Portugal en België vertoonden dan weer parallellen in de mate waarin de stay-behind tussenkwam in de koloniale kwesties.

Met Italië zagen we hoe de CIA probleemloos rekruteerde in de oude fascistische kaders. Welnu, met Duitsland gingen zij hierin nog een stapje verder.

Toen de geallieerden Duitsland hadden overwonnen, controleerde het VS-leger als bezettingsmacht samen met de Franse, Britse en Russische legers het gehele territorium. Voor de VS waren de naoorlogse chaos in Duitsland ideaal om reeds in 1945 een eerste stay-behind netwerk op te zetten. Bovendien was het aanbod aan anticommunistische getrainde guerrilla er overvloedig. De VS gingen dan ook zonder scrupules over tot het rekruteren van voormalige nazi's voor hun stay-behind netwerk⁷⁴⁹.

Op bevel van het Pentagon werd het zopas opgerichte Counter Intelligence Corps (CIC) belast met zowel het opsporen van nazi's voor de Nürnbergprocessen, als het selecteren van rechtse extremisten voor de stay-behind. In 1947 rekruteerde het CIC Klaus Barbie, die nadien bescherming genoot en zorgvuldig verborgen werd gehouden voor de onderzoekers die met het opsporen van oorlogsmisdadigers belast waren. Barbie stond tijdens de oorlog bekend als de "slachter van Lyon": tijdens zijn verblijf in Frankrijk van 1943 tot 1944 was hij verantwoordelijk voor de deportatie van 15.000 joden naar de concentratiekampen⁷⁵⁰.

⁷⁴⁹ Bericht der Bundesregierung über die Stay-Behind Organisation der Bundesnachrichtendienstes, Lutz Stavenhagen, Bonn, 3 december, 1990, in: Archief Walter De Bock.

⁷⁵⁰ Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, p. 190.

Klaus Barbie werd hoger reeds aangehaald in verband met zijn verblijf in ballingschap in Bolivië in het gezelschap van de Italiaanse terrorist Stefano Delle Chiaie. Toen de recuperatie van Barbie als CIA-spion werd ontdekt, waren de schijnwerpers dan ook zo op deze monsterachtige nazi gericht, dat het Amerikaanse departement van defensie aanvankelijk met de verklaring weg kon komen dat het hier om de enige ex-nazi ging. De ware toedracht, zoals in 1952 uitlekte, was evenwel nog schokkender⁷⁵¹. Eén van de meest prominente nazi's die door het CIC werd gerekruteerd was niemand minder dan generaal Reinhard Gehlen.

Reinhard Gehlen

Generaal Gehlen startte zijn carrière in de geheime dienst onder Hitler toen hij in april 1942 hoofd werd van de Fremde Heere Ost (FHO) met als taak de Sovjetunie te bestrijden. Als verantwoordelijke voor de gruwelijke uithongering en foltering van 4 miljoen sovjet-gevangenen, beseftte Gehlen dat hij onvermijdelijk bovenaan de zwarte lijst van de Sovjet geheime dienst zou staan. Toen het eenmaal tot hem doordrong dat Duitsland de oorlog aan het verliezen was gaf hij zichzelf aan bij het CIC⁷⁵².

Hij beseftte dat zijn informatie voor de VS van nut kon zijn, en speelde die uit als vrijgeleide. Op het einde van de oorlog had hij immers het extensieve archief van de FHO over de USSR op microfilm gezet en vervolgens in de Oostenrijkse Alpen begraven. Na verschillende weken gevangenis door het CIC ontmoette hij generaal Edwin Luther Siber, aan wie hij zijn geheim verklapte. Siber was danig onder de indruk en zou in de toekomst bepalend worden voor de carrière van Gehlen. Hij introduceerde deze ex-nazi bij diverse hoge officiële vertegenwoordigers van de Amerikaanse inlichtingendiensten zoals Walter Bedel Smith (directeur van de CIA van 1950 tot 1953) en andere OSS- en CIA-vertegenwoordigers zoals William Donovan, Allen Dulles, Franks Wisner (die via de OPC de stay-behind in Europa installeerde)⁷⁵³.

De microfilms werden opgegraven en naar Washington overgebracht. President Truman was zo onder de indruk dat hij Gehlen, en in zijn gevolg een groot deel van diens nazi-netwerk, hoofd maakte van de eerste naoorlogse Duitse geheime dienst, Organisation Gehlen (ORG).

⁷⁵¹ Christopher Simpson, *Blowback: America's Recruitment of Nazi's and its Effects on the Cold War*, Londen, 1988, proloog, s.p.

⁷⁵² Zie voor een uitgebreide biografie over Reinhard Gehlen: Edward Henry Cookridge, *Gehlen. Spy of the Century*, Londen, 1972, 480 p. Over zijn periode als Sovjet-specialist zie pp. 67-88.

⁷⁵³ Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, p. 191.

Na verloop van tijd traden honderden andere voormalige Duitse officieren in Gehlens voetsporen en sloten deals met de VS en Groot-Brittannië. Maar Gehlen zou de geschiedenis ingaan als de belangrijkste van allemaal. Het ORG hoofdkwartier kwam met financiële steun eerst nabij Frankfurt te liggen, vervolgens nabij München in het voormalige Waffen SS-trainingskamp Pullach⁷⁵⁴.

CIA en ORG ondertekenden een samenwerkingscontract en alle 150 agenten van Gehlen werden door de CIA in file gezet. De Duitse inlichtingendienst was aldus stevig in Amerikaanse handen, maar Gehlen werd beschouwd als de spirituele vader van de Duitse stay-behind en zijn rol hierin was van meet af aan gekend door Konrad Adenauer⁷⁵⁵.

In tegenstelling tot elders in Europa werd een deel van het geheime CIA stay-behind netwerk in Duitsland reeds in 1952 geëkt, en wel door een voormalig SS-officier, Hans Otto. De publieke opinie was diep geschokt en een politieonderzoek werd ingesteld. Twee lokale diensten te Hesse werden vervolgens ontmanteld, de Bund Deutsches Jugend en de Technische Dienst.

De werkelijke Duitse stay-behind en inlichtingendienst ORG van Gehlen kwam echter zonder kleerscheuren uit dit verraad, dankzij de hoge bescherming van de CIA. Gehlen bleef in dienst en in 1956 werd de ORG getransformeerd tot de BND⁷⁵⁶. Pas met de ministers Kurt Georg Kiesinger en Willy Brandt werd de BND aan een serieus onderzoek onderworpen, wat leidde tot het ontslag van Gehlen in 1968⁷⁵⁷.

Dit resulteerde evenwel niet in de opheffing van de stay-behind in Duitsland. In 1955 was Duitsland immers lid van de NAVO geworden en net als alle andere stay-behind netwerken werd ook het Duitse netwerk geïntegreerd in de NAVO-plannen voor een geheime onorthodoxe oorlog, die boven de nationale soevereine regeringen werd georkestreerd⁷⁵⁸.

⁷⁵⁴ Christopher Simpson, *Blowback: America's Recruitment of Nazi's and its Effects on the Cold War*, Londen, 1988, pp. 40-44.

⁷⁵⁵ *Searchlight*, januari 1991.

⁷⁵⁶ Daniele Ganser, *NATO's secret armies*, pp. 194-200.

⁷⁵⁷ Edward Henry Cookridge, *Gehlen. Spy of the Century*, Londen, 1972, pp. 428-429.

⁷⁵⁸ *Bericht der Bundesregierung über die Stay-Behind Organisation der Bundesnachrichtendienstes*, Lutz Stavenhagen, Bonn, 3 december, 1990, in: Archief Walter De Bock.

Status quo

Eén en ander moet hier even in herinnering worden gebracht. Nogmaals, er zijn geen concrete bewijzen van mogelijke betrokkenheid van de ondergrondse Europeïstische organisaties bij de geheime anticommunistische stay-behind oorlog in Europa, maar een aantal opmerkelijke feiten kunnen, hoe breder en dieper we graven in het netwerk, niet meer als toevalligheden worden bestempeld. Eén van de meest stuwende krachten uit het netwerk is, zoals hoger al bleek, de Franse advocaat Jean Violet, met wie Florimond Damman zo'n succesvolle tandem vormde. Jean Violet was, zoals we eveneens weten, SDECE-agent, de SDECE die zich in het licht van het voorafgaande als de motor achter de stay-behind in Frankrijk openbaarde. Daarnaast werd Jean Violet ook ingeschakeld als dubbelagent bij de Bundesnachrichtendienst van Reinhard Gehlen, vanaf 1956 de naam voor de oorspronkelijke ORG en dus de eerste stay-behind in het naoorlogse Duitsland⁷⁵⁹. Van meet af aan was Konrad Adenauer duidelijk op de hoogte van de rol van Gehlen als spirituele vader van de Duitse stay-behind. Jean Violet fungeerde in die tijd als intermediaire persoon tussen zijn goede vriend Antoine Pinay en Adenauer. Wat op termijn zou leiden tot een grote Frans-Duitse toenadering en uiteindelijk resulteerde in een sterke Frans-Duitse as, één van de pijlers van de buitenlandse politiek van de 5de Republiek⁷⁶⁰.

De BND van Reinhard Gehlen werkte nauw samen met het Portugese Aginter Presse van Guérin-Serac, die op het 12de Charlemagnediner van Damman was uitgenodigd en waarvan we weten dat ook Jean Violet daar toen aanwezig was⁷⁶¹. Diezelfde Guérin-Serac die trouwens meer dan eens zijn toevlucht tot Spanje had genomen, waar hij van Franco bescherming genoot⁷⁶². Franco wiens trouwe minister en één van de grootste aanhangers van zijn regime, Alfredo Sanchez-Bella, een goede vriend was van Jean Violet, niet het minst omwille van hun gemeenschappelijke banden met Opus Dei⁷⁶³. Sanchez-Bella die als prominent lid van het CEDI van Otto von Habsburg, de hoofdzetel van CEDI te Madrid probleemloos wist te handhaven in een door Franco en zijn geheime inlichtingendiensten gecontroleerd Spanje. Sanchez-Bella die bovendien goed bevriend was met zijn Italiaanse collega bankier Carlo Pesenti, die in het schandaal rond de bank van het Vaticaan vermeld staat. Het frauduleuze bankroet van

⁷⁵⁹ Zie Deel I, hoofdstuk 3.4., l'Académie Européenne de Sciences Politiques (AESP), *Jean Violet*.

⁷⁶⁰ Zie Deel I, hoofdstuk 3.4., l'Académie Européenne de Sciences Politiques (AESP), *De Cercle Pinay*.

⁷⁶¹ Zie Deel II, hoofdstuk 5.3., Een nieuwe protagonist: Yves Guérin-Serac.

⁷⁶² Zie Deel II, hoofdstuk 5.4., Aginter Presse en Gladio.

⁷⁶³ Zie Deel I, hoofdstuk 3.3., Centre Européen de Documentation et d'Information (CEDI), *Alfredo Sanchez-Bella*.

de OIR die dan weer rechtsreeks leidde tot de loge P2 en haar leider Licio Gelli⁷⁶⁴. Guérin-Serac richtte Aginter op tezamen met Stefano Delle Chiaie, tevens gelieerd aan de loge P2, die betrokken was in de Gladiocoup onder leiding van prins Borghese in Italië en waarvan geweten is dat die coup georkestreerd werd door zowel de CIA als de NAVO met medeweten van de rechtse ministers in Italië, in het bijzonder Giulio Andreotti. Jean Violet zetelde net als Andreotti in de AESP van Damman. Violets contacten met Italië waren trouwens verstrekkender dan alleen Andreotti en Carlo Pesenti (eveneens lid van de AESP). Via de bemiddeling van zijn goede vriend père Yves-Marc Dubois, één van de hoogste gezagdragers van de inlichtingendienst van het Vaticaan, werd hij door paus Paulus VI tot ridder geslagen van de Ordre de Saint-Grégoire⁷⁶⁵. Diezelfde Paulus VI die het beheer van de OIR zes jaar lang toevertrouwde aan de mafia figuur Sindona, en die althans volgens de auteur Leonardo Sciascia mede verantwoordelijk was voor de moord op Aldo Moro⁷⁶⁶.

De Italiaanse connectie van Violet reikte zelfs tot Stefano Delle Chiaie, die tezamen met diverse aanhangers van Franco en Salazar en figuren als William Colby, Franz Josef Strauss, Sanchez-Bella, Giulio Andreotti en eerste minister van Zuid-Afrika John Vorster lid waren van de Cercle Pinay⁷⁶⁷. De Cercle dus van de voormalig eerste minister van Frankrijk Antoine Pinay, die we niet alleen terugvinden bij de AESP, maar ook bij de Bilderberggroep en de anticommunistische think-tanks⁷⁶⁸. Via WACL komen we terug bij Reinhard Gehlen terecht die een belangrijke rol speelde in de oprichting van deze anticommunistische liga, die vooral in het hartje van de door de USSR en China gecontroleerde landen opereerde en in de Zuid-Amerikaanse dictaturen⁷⁶⁹. Eén van de oprichters van WACL was Ray Cline, hoofd van de CIA in Taiwan en onderdirecteur van de CIA. Diezelfde CIA waar alweer onze Franse advocaat Jean Violet geregeld opdrachten voor uitvoerde.

En zo kunnen we nog een heel eind doorgaan. Eén ding is alvast duidelijk. Willen we de werkelijke draagwijdte van het netwerk kennen, dan moeten alle verbanden en elementen in rekening worden gebracht, zelfs al bevinden die zich ogenschijnlijk in de

⁷⁶⁴ Zie Deel II, hoofdstuk 5.5., “Operation Demagnetize”: Gladio in Italië en Frankrijk, *Licio Gelli*.

⁷⁶⁵ Zie Deel I, hoofdstuk 3.4., l’Académie Européenne de Sciences Politiques (AESP), *Jean Violet*.

⁷⁶⁶ Zie Deel II, hoofdstuk 5.5., “Operation Demagnetize”: Gladio in Italië en Frankrijk, *De moord op Aldo Moro?*

⁷⁶⁷ Zie Deel I, hoofdstuk 3.4., l’Académie Européenne de Sciences Politiques (AESP), *De Cercle Pinay*.

⁷⁶⁸ Zie Deel II, hoofdstuk 3, De Bilderberggroep.

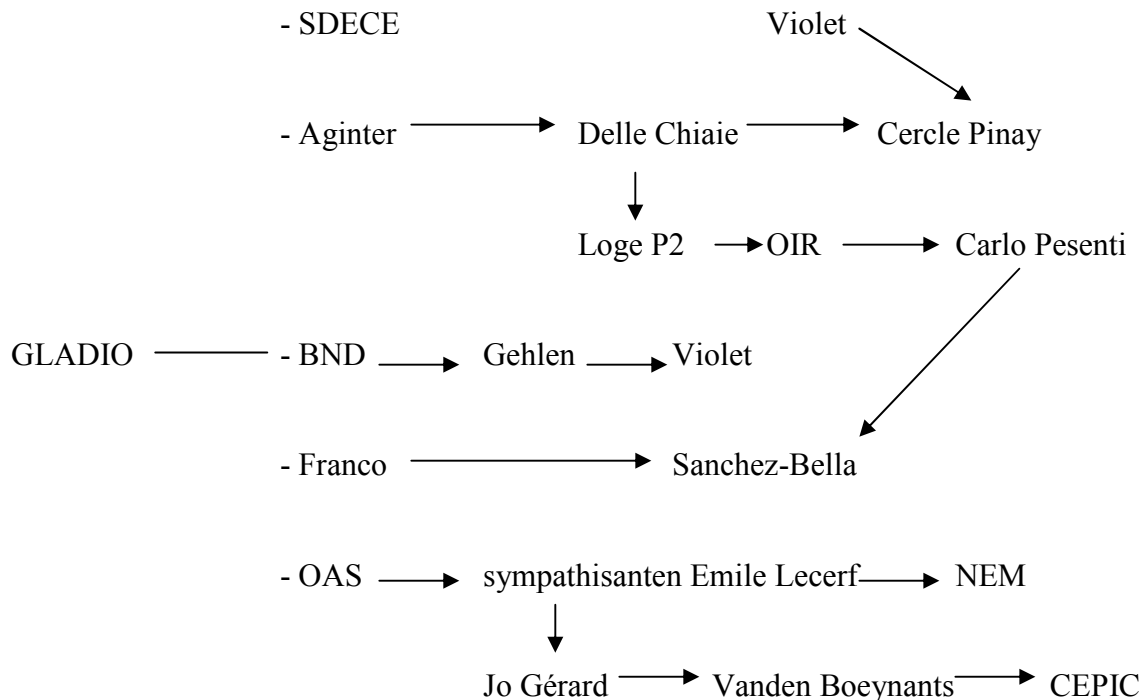
⁷⁶⁹ Zie Deel II, hoofdstuk 4.1., World Anti-Communist League (WACL).

marge van het netwerk. Het is opvallend hoe we trouwens in die marginale zones, daar waar een protagonist misschien net uit het netwerk dreigt te vallen, plots het ontbrekende puzzelstukje vinden, een tot dan toe ontbrekende verklaring of schakel, die tot een beter inzicht leidt in de betekenis van één van de relatieketens.

We denken hier aan het voorbeeld van Guérin-Serac. Zijn éénmalige verschijning op de beruchte Charlemagnediners van Damman, en dus in het netwerk rond de AESP en haar hoofdprotagonisten Damman, Violet, Sanchez-Bella, Otto von Habsburg en Antoine Pinay, maakten van hem slechts een marginale protagonist, in de uiterste randen van het netwerk.

Totdat we Gladio nader gingen bekijken, weliswaar met een zeker voorbehoud, uit schrik af te dwalen van de core-business, maar vooral uit schrik gedoemd te zijn om in deze meest obscure naoorlogse Europese geschiedenis te verdwalen.

Met Gladio dook Guérin-Serac in zijn ware gedaante op en vooral diep ingebed in een netwerkkluwen, dat ons stevast naar de hoofdprotagonisten in dit verhaal leidt.

Door Gladio in het Europa als Atlantisch verhaal te plaatsen en naast dat van de Europeïstische organisaties, krijgen we een beter inzicht in het netwerk dat hier wordt geanalyseerd, hoe het functioneert en waarom er soms onverwachte personages in opduiken.

Mocht het u hebben verbaasd, tegen beter weten in, dat een figuur als Paul-Henri Spaak al enkele keren in dit verhaal werd vernoemd, “Hij is toch een socialist!”, dan leerde ons het Gladioverhaal tot nu toe waarom ook sommige socialisten deelgenoot mochten worden van het ondergrondse geheime Atlantische verhaal.

De oorlog werd gevoerd tegen het communisme en in de ultieme strijd voor een rechts Europa hebben ook enkele eminente socialisten hun steentje bijgedragen. Zij vormden essentiële schakelfiguren in het garanderen van een veilig socialisme dat geen bedreiging vormde voor de VS.

Paul-Henri Spaak was één van die schakelfiguren, die bovendien zijn strategische rol uitmuntend speelde. Hij was niet alleen talrijke keren minister (waaronder premier en minister van buitenlandse zaken), secretaris-generaal van de NAVO, erevoorzitter van de European Movement, trouwe bondgenoot in Monnets Europese *coup d'état in slow motion*, hij was in de context van dit verhaal de man die in het volste geheim het licht op groen zette voor de VS en Groot-Brittannië om Gladio in België te installeren. Hij deed dit weliswaar in zijn functie van minister van buitenlandse zaken en naar we mogen aannemen met medeweten en goedkeuring van de regering.

Maar een pittig detail is dat diezelfde Paul-Henri Spaak in het jaar 1965 vroeg om een geheim onderzoek naar Florimond Damman. Een drie bladzijden tellend rapport, dd. 13 februari 1965, getiteld “Note confidentielle pour Monsieur Spaak”, werd hem in het geheim overhandigd. De auteur bleef echter anoniem en vermeldde enkel zijn adres, rue Froissart n° 108, Brussel. De strekking van de nota is zeer gunstig voor Damman en wast hem wit van bepaalde verdachtmakingen in verband met zijn naoorlogs verleden.

“Il n’est entouré, je le répète, que d’amis de grande classe qui lui font toute confiance.”⁷⁷⁰

Herinneren we eraan dat Paul-Henri Spaak in 1967 als erevoorzitter samen met Damman in de Association Atlantique Belge zetelde⁷⁷¹. Was Spaak intussen voldoende

⁷⁷⁰ Anonieme nota, Note confidentielle pour Monsieur Spaak, dd. 13 februari 1965, in : Archief Walter De Bock.

overtuigd geraakt van de juiste loyaleiteit van Florimond Damman voor de juiste “goede” zaak? Maar wat zouden Spaak en Damman eigenlijk met elkaar vandoen hebben gehad? Het blijft speculeren. Wat wel vast staat is dat ook in dit Gladioverhaal Damman opdook, onder meer via de figuur Guérin-Serac, al weten we niet of hij wist waarvoor Aginter Presse werkelijk stond. Daarnaast was er zijn onvermijdelijke *compagnon de route*, Jean Violet, wiens functies bij de SDECE en de BND weinig aan de verbeelding overlaten. Immers de BND was Gladio in Duitsland!

En wat moeten we trouwens van de volgende briefwisseling tussen Violet en Damman denken⁷⁷²?

8.3.'71 bericht van Violet aan Damman

“A quelle heure a lieu la réunion au SHAPE? Je ne peux naturellement y aller qu’avec invitation. Quelle est la tenue ?”

12.3.'71 bericht van Damman aan Violet

“En annexe l’invitation pour la réception du SHAPE. Votre invitation a déjà été transmise à l’ambassadeur. Tenue de ville!”

Wat deed Damman op een reünie van SHAPE? Datzelfde SHAPE dat zoals hoger bleek de eigenlijke Gladio-operaties coördineerde? En hoe geraakte Damman aan een invitatie, waar Violet dan weer om moest vragen? En vooral, met wat een gemak regelde Damman meteen een bevestiging van de komst van Violet met de Amerikaanse ambassadeur.

*“Le petit télégraphiste”*⁷⁷³ van Jean Violet, zoals Pierre Péan Florimond Damman plachtte te noemen, lijkt hier dan ook een licht *understatement*.

⁷⁷¹ *Le Monde Atlantique. Regards et dialogues*. Etudes et commentaires, publication officielle de l’Association Atlantique Belge, jan-febr 1967, in: Archief Walter De Bock.

⁷⁷² Excerptie van briefwisseling tussen Jean Violet en Florimond Damman gehouden op respectievelijk 8 maart en 12 maart 1971. Zie Bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

⁷⁷³ Pierre Péan, *V. Enquête sur l’affaire des « avions renifleurs » et ses ramifications proches ou lointaines*, Paris, 1984, p. 65.

6. Conclusie

In dit tweede deel werd vanuit een ander perspectief nog eens aangetoond dat de Europese constructie geen exclusieve Europese aangelegenheid was. De rol die de VS en haar inlichtingendiensten speelden was diepgaand en bepalend. Maar vooral opvallend was de bijdrage die de protagonisten uit het hier onderzochte netwerk leverden.

Wat begon als een analyse van een vijftal marginale ondergrondse Europeïstische organisaties, niet erkend door de officiële European Movement en zo goed als altijd afwezig in de wetenschappelijke literatuur over de Europese constructie, mondde hier uit in een verhaal van een uiterst machtig mondiaal netwerk dat samen met de VS en haar inlichtingendiensten de werkelijke touwtjes in handen leek te hebben.

Reeds in het interbellum werden door het keur van de Amerikaanse intelligentsia en industriële/financiële lobby, verenigd in de CFR, over een gewenste Europese politieke en economische integratie gedebatteerd. Europese denkers als Coudenhove-Kalergi en Jean Monnet zouden in de Tweede Wereldoorlog tijdens hun verblijf in de VS die denkoefening verder verfijnen. En wederzijds geïnspireerd werd met het Marshall-plan definitief het startschot gegeven voor een Europese politieke integratie, weliswaar verpakt in een economisch verhaal.

Het doel was niets minder dan een Verenigde Staten van Europa, een federatie dus met de onherroepelijke uitholling van de nationale soevereiniteit als gevolg. Die nationale soevereiniteit als heikel punt, kwam in alle 5 hoofdstukken duidelijk aan bod.

In de European Movement kwam men niet tot een consensus en de strijd tussen de federalisten en confederalisten woedde hevig. Simultaan hiermee werd ook de links/rechts tegenstelling uitvergroet, behalve bij LECE, die als enige organisatie binnen de European Movement ook supranationaal functioneerde en gedomineerd werd door een industriële/financiële rechtse elite.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat de oprichters van LECE mede aan de wieg stonden van de Bilderberggroep, die streefde naar een wereld geregeerd door een elite en naar de afschaffing van de nationale staat. Nationalisme en vooral de steeds wisselende regeringen, werden aanzien als hinderlijk voor de realisatie van een duurzame en succesvolle wereldeconomie.

Ondanks die focus op het economische lag de kern van het probleem en ook van haar oplossing bij het politieke bedrijf.

Vanuit andere aspiraties streefde Jean Monnet naar eenzelfde *engrénage*: de langzame verstrengeling van Europa op het politieke beleidsniveau. Zijn *compagnon de route* in de verwezenlijking van die *coup d'état in slow motion* was niemand minder dan Paul-Henri Spaak, die hem zelfs de EGKS als etappe in die staatsgreep had ingefluisterd.

Net als Monnet was ook Spaak erevoorzitter van de European Movement, wat duidelijk maakt dat niet de EM het forum was waarin de strijd voor de werkelijke Europese integratie werd gestreden. Daarvoor bedienden zij zich van andere fora, wat trouwens ook gold voor andere prominente erevoorzitters van de EM. We denken hierbij aan Coudenhove-Kalergi met zijn Paneuropese Unie, aan Konrad Adenauer en de Frans-Duitse as tijdens de 5de Republiek van Charles de Gaulle, maar ook aan Alcide de Gasperi, die zoals uit het stay-behind verhaal mocht blijken van meet af aan een cruciale rol vervulde in de geheime CIA-oorlog in Europa.

Met Gladio drongen we de meest duistere geschiedenis van de Europese constructie binnen. De uitholling van de nationale soevereiniteit werd hier tot in het perverse doorgetrokken. Tegenover de communistische internationale stelde men in feite een zwarte internationale, waarin terreur, geweld en wetteloosheid ondergronds door de CIA en NAVO werden georkestreerd.

Dit alles werd gedragen, geïnstigeerd door een anticommunisme en verantwoord door een vermeende dreiging van de Sovjetunie.

Het was dan ook niet verwonderlijk dat we alweer enkele protagonisten uit het netwerk ook in dit Gladioverhaal tegenkwamen. Het anticommunisme was datgene dat internationaal rechts en uiterst rechts verbond, en voor sommigen waren alle middelen goed om ook de vermeende “interne” communistische vijand te bekampen.

De waaier aan anticommunistische think-tanks die in de naoorlogse periode ontstonden, en waarin we een groot deel van de hier onderzochte elite konden terugvinden, verraadt als geen ander het werkelijke klimaat waarin Europa eengemaakt vorm moest krijgen.

“L’Europe sera de droite ou ne sera pas”!

Dat dit niet alleen voor de Europese medespelers het juiste credo was, maar in het bijzonder ook voor de VS, mocht duidelijk uit het voorafgaande blijken.

DEEL III

LES BELGES

Inleiding

In dit derde deel focussen we op de Belgische protagonisten uit het netwerk, zonder evenwel de internationale context uit het oog te verliezen, noch hun Europese en Atlantische relaties te verwaarlozen. Wat hier wordt besproken is een stukje Belgische geschiedenis dat bepalend was voor de specifieke betrokkenheid van sommige protagonisten in het netwerk. Anderzijds stond die nationale geschiedenis in constante interactie met het Europese gebeuren en wist daar zelfs haar invloed te doen gelden.

Terwijl de ondergrondse Europeïstische organisaties het keur van de Europese elite samenbrachten in diverse hoofdsteden van het continent, streefde de in Brussel gevestigde private club de Cercle des Nations naar het promoten van de internationale roeping van Brussel: Brussel als meest dynamisch Europees en zelfs mondiaal centrum. Omringd door invloedrijke ambassadeurs uit landen over de hele wereld, beschikte de industriële/financiële elite die lid was van de Cercle over een waaier aan strategisch hoogst interessante connecties. Tot wat die connecties konden leiden wordt mooi geïllustreerd door de figuur van Paul Vanden Boeynants en de louche zaakjes waarin hij verwickeld zat.

Paul Vanden Boeynants voert ons als geen ander naar de nationale politiek en meer in het bijzonder die van de extreem-rechtse vleugel binnen de katholieke partij, de CEPIC. Maar aan de CEPIC ging een belangrijke tendens vooraf, die zich uitte in diverse extreem-rechtse organisaties.

Florimond Damman vertoefde ook in die kringen, en we vangen dit derde deel dan ook aan met “Florimond Damman en het ‘andere’ extreem-rechts”. Met het andere extreem-rechts wordt bedoeld dat de protagonisten die hier besproken worden niet gebukt gingen onder het stigma van “collaborateur” van tijdens de Tweede Wereldoorlog. Integendeel, velen hadden in het rechts verzet gezeten, al was voor sommigen onder hen de scheidinglijn tussen rechts verzet en collaboratie met de Duitse bezetter flinterdun.

De figuren die Damman in de Belgische scène entoueerden, waren na de oorlog geëvolueerd naar extreem-rechts, of waren dat eigenlijk altijd al geweest. We vinden ze bovendien bijna allemaal terug als lid van de Cercle des Nations.

Jo Gérard, Paul Teichman, Jean François Thiriart, Emile Lecerf, Paul Vankerhoven, Benoit de Bonvoisin en Paul Vanden Boeynants komen allemaal uitvoerig aan bod. Simultaan hiermee worden enkele organisaties besproken die dit extreem-rechts institutioneel vorm gaven. CADBA leidt ons naar de Kongocrisis en datzelfde geldt voor MAC. Uit die laatste vloeide dan weer Jeune Europe voort, een ronduit fascistische organisatie. Met de NEM-clubs zitten we in het hart van het extreem-rechtse netwerk in België en monden we uit bij de CEPIC. Tot slot staan we stil bij PIO en de opmerkelijke banden die alle voorafgaande organisaties hadden met de militaire elite van het land.

De geschiedenis van Les Belges zou echter niet volledig zijn wanneer ook de *roots* van dit reactionaire denken niet nader zouden worden geanalyseerd. Die *roots* voeren ons naar het interbellum en zelfs al iets vroeger, namelijk bij Charles Maurras. In feite zouden we nog veel verder in de tijd terug kunnen gaan, bij het Ancien Régime en de Franse Revolutie. Uit het discours dat tot nu toe aan bod kwam, viel niet alleen een uitgesproken afkeer van het communisme af te leiden, maar ook – en misschien zelfs in het bijzonder – van de Verlichting.

Het tweede hoofdstuk van deel 3 “Vive le Roi, Vive l’Ancien Régime”, gaat dan ook op zoek naar de roots van wat de protagonisten in het netwerk dreef. Daarbij worden alle ingrediënten eigen aan het antiverlichtingsdenken in rekening gebracht.

Een uitgesproken royalisme vertaalde zich in België zowel voor, tijdens als na de Tweede Wereldoorlog in een fervent Leopoldisme.

Een uitgesproken aristocratisch denken gecombineerd met de verering van het heroïsche militarisme (lees ook patriottisme) resulteerde in een minachting voor de parlementaire democratie.

Een reactionair katholicisme vormde dan weer de grootste ideologische legitimatie in de strijd tegen het communisme.

Dit verhaal wordt verteld aan de hand van de figuur Marcel De Rover, die als geen andere protagonist de complexe eigenheid van het netwerk incarneerde. Met hem bespreken we niet alleen de naoorlogse Leopoldistische verzetsbewegingen, maar ook

de anticommunistische inlichtingendiensten Milpol (na de oorlog), COPAC en SEPES (in het interbellum).

We bespreken enkele opmerkelijke militaire carrières zoals die van Marcel De Roover, Georges de Lovinfosse en Jean del Marmol, die zowat de hele *histoire longue durée* actief waren. Allen combineerden die carrière tevens met een industrieel/financieel engagement. Dit brengt ons bij de mysterieuze organisatie Mars et Mercure, waarin niet alleen de militaire en economische elites tot een symbiose kwamen, maar ook de politieke elite.

Het hoogtepunt voor de meeste militairen vormde evenwel de Tweede Wereldoorlog. Wanneer de lang verhoopte bevrijding er voor België in september 1944 kwam, werd het land echter meteen met een ander verscheurend probleem geconfronteerd. De koningskwestie zou de Belgische naoorlogse geschiedenis wezenlijk bepalen, en zette op een erg ingrijpende manier de Koude Oorlog voor België in.

Tenslotte staan we stil bij Charles Maurras en zijn Action Française. Charles Maurras oefende een diepgaande invloed uit op diverse reactionaire katholieke kringen die in het interbellum het licht zagen. Opvallend veel leden uit de Franstalige universitaire jeugd, die toen dweepten met de antidemocratische leer van Charles Maurras, vinden we later terug in de hoogste echelons van het bedrijfsleven en de politiek. Op hun beurt oefenden zij invloed uit op jongere generaties en vormden zij de hoekstenen voor de continuïteit van een Nieuwe-Ordegedachte.

Charles Maurras' leer wist zich opvallend hardnekkig te handhaven tot na de Tweede Wereldoorlog. Voor wat het 20ste-eeuwse *ancien-régime*-denken betreft, was hij ontegensprekelijk de geestelijke vader.

1. Florimond Damman en het “andere” extreem-rechts

Met de Cercle des Politiques Etrangères zagen we al hoe ook op het strikte Belgische niveau een organisatie zich expliciet inzette voor de Europese integratie. We merkten toen op dat Florimond Damman er zich in een gezelschap bevond dat niet zo onschuldig was. Omringd door figuren als Raoul Crabbé (hoofdredacteur van de Phare-Dimanche), Jacques Dubois (directeur van de revue Eurafrika), Jo Gérard (journalist bij Europe Magazine en La Libre Belgique), Gérard Hupin (advocaat en voorzitter van de Parti National), Hilaire Lahaye (PLP senator), Fernand Petit (industriël), Paul Rohr (voormalig voorzitter bij de liberale partij (PLP) van de commissie buitenlandse zaken), Robert Schmidt (advocaat), William Van Remoortel (advocaat), generaal E. Van der Meersch en generaal Léon Van Oost⁷⁷⁴, bevond Florimond Damman zich temidden van wat wij hier het “andere” extreem-rechts noemen.

Een figuur die hier extra aandacht verdient is Jo Gérard. Met hem treden we het wijd vertakte Belgische netwerk binnen, van extreem-rechtse signatuur.

Eigenlijk schetsen we aan de hand van die figuur het volledige plaatje van wat volgt. In dit hoofdstuk komen immers de extreem-rechtse organisaties zoals CADBA en MAC aan bod, de NEM-clubs en CEPIC. Een figuur die binnenin dit Belgische “andere” extreem-rechts een spilfiguur vormde is Paul Vanden Boeynants met wie Jo Gérard gaandeweg een tandem vormde. We komen in dit verhaal wel eens vaker “succesvolle” tandems tegen.

Jo Gérard

Jo Gérard werd geboren in 1919 te Antwerpen en studeerde aan het college St-Michel te Brussel. Zijn jeugd jaren bracht hij door in de Ardennen. Hij behaalde het diploma licentiaat in de geschiedenis aan de universiteit van Leuven in 1940, met de thesis “La Presse Belge au XVIIIe Siècle – La Sorcellerie au XVIIe Siècle”⁷⁷⁵. Vanaf dan was hij tijdens de oorlog actief als journalist in diverse bladen: Libre Belgique, Courrier des Volontaires en van de clandestiene La Libre Belgique.

Samen met twee andere historici, Georges Henri Dumont en Henri Haag, schreef hij in 1942 de clandestiene brochure “Etapas”, over de grootse erfenis van de constitutionele

⁷⁷⁴ « Groupement de droite à vocation d'étude ou de pression en matière de politique extérieure », in: *CRISP*, 1964, n° 252, p. 20.

⁷⁷⁵ Bio Jo Gérard, in: Archief Walter De Bock.

monarchie en Leopold III en waarin gepleit werd voor een koning met wetgevende en uitvoerende macht. De brochure werd gefinancierd door Paul de Launoit en met een oplage van 50.000 exemplaren verspreid⁷⁷⁶. In 1943 was hij lid van de groep Demain die de brochure “Raillement Social Belge” uitgaf. Enkele van de voornaamste ideologen van de groep Demain en leiders van de NKB (zie hoofdstuk twee in dit deel) maakten deel uit van de groep: Ernest Graff, Eugène Mertens en Joseph Meurice⁷⁷⁷. Tijdens de oorlog schreef hij ook diverse boeken.

In 1944 stichtte hij samen met Georges Sion en Georges Henri Dumont het ultrarechtse en Leopoldistische blad VRAI. Medewerkers vanaf het eerste uur waren onder meer Capitain Freddy (pseudoniem voor André Moyen), Carlo Bronne, Andrien Timmermans, Hilaire Lahaye, Raoul Crabbé, Luc Hommel, Henri Haag en Jean Wolf. Jo Gérard zou in die jaren nog aan diverse extreem-rechtse bladen meewerken, zoals *Cassandra*, *l'Occident* en *Septembre*⁷⁷⁸. Vanaf 1947 werd hij trouwens hoofdredacteur bij VRAI en werkte mee aan de zuivering binnen de PSC die als te laks werd beschouwd. In 1948 schreef hij nog over de PSC-leiding:

“... qui bombent le torse devant l'électeur mais n'en offrent qu'un postérieur plus rebondi à la cravache des marxistes.”⁷⁷⁹

Niet voor niets sloten Jo Gérard en Paul Vanden Boeynants al gauw vriendschap. De twee gelijk gestemde zielen stichtten in 1949 de *Mouvement pour le Redressement du PSC*. Het programma bestond uit het promoten van de terugkeer van Leopold III, de amnestie, het corporatisme en de controle op de immigratie. Maar kort na de verkiezingen van Vanden Boeynants tot PSC-kamerlid in Brussel verdwenen zowel het blad VRAI als de *Mouvement pour le Redressement du PSC* van het toneel⁷⁸⁰.

Jo Gérard ging voortaan aan de slag bij het blad *Europe-Amérique*, dat vanaf 1951 onder de noemer *Europe Magazine* (EM) verder verscheen. Gérard werd hoofdredacteur. We zullen zien dat *Europe Magazine* later zal voortleven in de NEM-clubs.

⁷⁷⁶ Colette Dupont, *Les mouvements Léopoldistes, 1945-1950. I. Organisation et action*, Universiteit Luik, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Liège, 1984, p. 78.

⁷⁷⁷ José Gotovitch, « l'Opinion et le Roi, 1940-1944 », in: *Res Publica*, n°1, 1978.

⁷⁷⁸ Evenals Jean Wolf trouwens, die hoger al werd aangehaald als mede oprichter van Paix et Liberté. Tegen hem liepen verschillende gerechtelijke onderzoeken. Hij was een verdachte figuur gezien zijn huwelijk met de Russische danseres Natacha Donskaya en zijn vele bezoeken als journalist in het Midden-Oosten. Zie diverse PV's van de Procureur des Konings, Brussel, 1957, 1960, 1961, in: Wolf Jean (1946-1963), n° AGR 140, n° POL 1765, Archief van het Parket van de Procureur des Konings van Brussel: Politieke dossiers-Parket, Rijksarchief Anderlecht.

⁷⁷⁹ Editoriaal in: *VRAI*, 21/11/1948.

⁷⁸⁰ Bio Jo Gérard, in: Archief Walter De Bock.

Na al een reeks boeken te hebben geschreven over de Kongolese kwestie ging hij wanneer Kongo onafhankelijk werd verklaard, finaal tot de aanval over. In Europe Magazine liet hij zich het volgende ontvallen:

*“Ces soldats congolais dégagent une puanteur de jardin zoologique. J’en aurais volontiers abattus quelques uns si j’avais disposé d’une arme. En vérité, le bas Congo est bel et bien perdu. Il faut y laisser les Nègres retourner à la barbarie. [...] La plupart d’entre eux sont stupides, jouisseurs, sadiques et d’une paresse toute animale. [...] Les énergies belges, l’argent belge, la jeunesse belge ont mieux à faire qu’à se dépenser pour ce peuple sans aucune valeur.”*⁷⁸¹.

Zijn duidelijke stellingname inzake Kongo werd door vele protagonisten uit het netwerk gedeeld. We zullen zien dat ook Florimond Damman dit gedachtegoed genegen was. Maar het racisme van Jo Gérard ging wel heel ver en in het licht van wat de Lumumbacommissie aan het licht bracht, zijn de woorden *“J’en aurais volontiers abattus quelques uns si j’avais disposé d’une arme”* wel erg bedenkelijk. In haar onderzoek naar de moord op Lumumba stootte de parlementaire onderzoekscommissie op een nota van 3 januari 1961 waarin het volgende werd gestipuleerd:

*“Des essais d’ « exécution » de Patrice Lumumba, alors qu’il était encore à sa résidence, ont été également effectués. Le dernier en date « téléguide » et financé par J.G., du journal E.M. qui avait envoyé à cette fin un certain « Georges » mulatre grec, d’expression française. « Georges » a reçu des mains du Lt Col. Marlière une somme de 40.000 frs congol. et une mitraillette Sten 9 mm. Cependant ses tentatives ont échoué (?) bien qu’une somme de un million lui ait été promise en cas de réussite, ainsi que des garanties quant à sa mise en sécurité.”*⁷⁸²

J.G. was niemand minder dan Jo Gérard en EM stond vanzelfsprekend voor Europe Magazine. De Lumumbacommissie stelde vervolgens vast dat een aantal commissarissen onder de invloed stonden van Jo Gérard, in het bijzonder José Nussbaumer die als commissaris van binnenlandse zaken een belangrijke rol speelde in de poging tot arrestatie van Lumumba.

⁷⁸¹ Europe Magazine, 13/7/1960, p. 14.

⁷⁸² Document 57: Renseignements divers recueillis à Brazaville, 3 januari 1961, in: *Rapport van de Parlementaire Onderzoekscommissie naar de moord op Lumumba*, 2001, Hoofdstuk 3: Moordpoging van particuliere oorsprong, pp. 76-77, in: Archief Walter De Bock.

Dat Jo Gérard ook in die zaak opdook, is tekenend voor de plaats die hij in het netwerk innam. Heel wat netwerklijnen botsten steevast op de figuur Gérard. Zijn entourage was inderdaad indrukwekkend, zijn engagementen steevast van extreem-rechtse signatuur⁷⁸³. In 1961 nam hij samen met baron Louis Zurstrassen en Charles Poswick het initiatief tot een Manifest van Onafhankelijke Katholieken over Politieke Vernieuwing. Dit manifest sprak zich uit in het voordeel van één België en één beroepsleger. In 1962 schreef hij het boek “Où va la France”, waarin hij stelling nam in het voordeel van Frans Algerije en hulde bracht aan de OAS⁷⁸⁴. Lid van de Amitiés Katangaises gaf hij dat jaar diverse conferenties ten voordele van de secessie.

Sommige zaken over Jo Gérard werden in het voorafgaande reeds vermeld. Hij richtte mede de Cercle de Politique Etrangère op, hij werd lid van de Cercle des Nations waar hij geregeld gevraagd werd lezingen te geven⁷⁸⁵ en hij werd cultureel adviseur van het Legermuseum van 1972 tot 1984. In diezelfde jaren 1970 komen we hem ook tegen in het schandaal rond Richard van Wijck. Hij was immers in 1979 beheerder van de Société générale interfinancière (zie hoger in deel I, de Cercle des Nations), één van de naamloze vennootschappen die Richard van Wijck ten val brachten. Tot slot stond Jo Gérard ook bekend als schrijver van verscheidene “historische” werken⁷⁸⁶.

Met deze introductie van de figuur Jo Gérard treden we een andere wereld binnen van onze globetrotter Florimond Damman, met name die op het kleinschaliger Belgische niveau. Al moeten we hier meteen aan toevoegen dat ook die Belgische entourage bij Damman onlosmakelijk verbonden was met zijn internationale contacten.

Er werd hoger reeds op gewezen dat Damman zich uitermate ergerde aan de eensgezindheid van de traditionele partijen over het buitenlands beleid, en die daarmee blind leken te zijn voor de werkelijk problemen. We wezen er hoger ook al op dat Damman in onder meer zijn functie als secretaris-generaal van AENA (later MAUE) zoveel mogelijk zocht naar nieuwe milieus om in te infiltreren en als dusdanig aan zijn

⁷⁸³ Zie onder meer ook de zaak Lepage in 1950, die Jo Gérard en zijn blad VRAI voor de rechter daagde omwille van laster en eerroof, in: Verslag van de Procureur des Konings, Brussel, 1 april 1950, PV 8, in: Gérard Joseph (1948-1955), n° AGR 163, n° POL 2092, Archief van het Parket van de Procureur des Konings van Brussel: Politieke dossiers-Parket, Rijksarchief Anderlecht.

⁷⁸⁴ Jo Gérard, *Où va la France?*, Brussel, 1962, 116 p.

⁷⁸⁵ Hij was ook redactielid van het blad van de Cercle: l'Eventail.

⁷⁸⁶ Onder meer nog in 1983 schreef hij samen met Robert A. Remy (hoofdredacteur van l'Eventail), *Léopold III se tait, nous parlons*, Brussel, 1983.

verenigingen te clusteren. Damman was dan ook een vlijtige bezoeker van talloze bijeenkomsten, georganiseerd door de meest uiteenlopende verenigingen.

Brief van 21/8/1960 van Damman aan Parodi

“J’ai assisté à une réunion du Groupement Belgique/Afrique. Je me suis pour la première fois depuis trente ans trouvé devant des orateurs qui sans démagogie ont fait une saine critique du gouvernement et des partis, de la fermeté sans vouloir aller aux solutions extrêmes des batailles de rue mais la volonté nette de renverser la pourriture des hommes actuellement au pouvoir. Le tout affirmé avec un certain humour qui plaît à la foule. Des noms à retenir : un industriel Thiriart et un jeune médecin Teichmann. Ils envisagent la constitution d’un parti. Cela pourrait réussir s’ils continuent à agir avec bon sens. Ils sont étonnement européens dans l’esprit qui est le nôtre.”⁷⁸⁷.

Brengen we in herinnering dat we de jonge arts Paul Teichmann reeds tegen kwamen in de ledenlijst van de AESP uit 1970, dan kunnen we alvast constateren dat Damman het niet bij loze woorden en vage plannen liet, maar bijna op een ijzig beredeneerde wijze alles tot in de puntjes leek te orkestreren. Maar ook Jean François Thiriart is geen onbekende in het extreem-rechtse netwerk. Om beide figuren beter te duiden, moeten we de fameuze “Groupement Belgique/Afrique” nader toelichten.

1.1. Comité d’Action et de Défense des Belges d’Afrique (CADBA)

In de context van de woelige maand juli 1960 in Kongo, waar de Kongolese Force Publique aan het muiten was geslagen en de Belgische koloniale vreesden voor hun leven, werden in het thuisland twee los van elkaar staande comités opgericht die als doel hadden de Europeanen in Afrika te verdedigen. Diverse traktaten gingen van die twee comités uit, waarin gepleit werd voor een militaire interventie in Kongo. De twee comités werden simultaan opgericht op 8 en 9 juli 1960: Le Rassemblement pour la Défense au Congo (ontmoetingsplaats Café l’Horloge, Porte de Namur, Brussel⁷⁸⁸) en

⁷⁸⁷ Brief van Florimond Damman aan Jacques Parodi, 21/8/1960, in: Archief Walter De Bock.

⁷⁸⁸ Diezelfde Café l’Horloge deed wel vaker dienst als ontmoetingsplaats van extreem-rechtse groeperingen, zie onder meer een PV van de Procureur des Konings, Brussel, 8 maart 1949, naar aanleiding van een bijeenkomst van Septembre waar Gaston Jacqmin en André Moyon het hoge woord

Le Comité d'Action et de Défense des Belges d'Afrique (CADBA), met als ontmoetingsplaats Café Tanganyka, Chaussée de Wavre, 352 te Etterbeek⁷⁸⁹.

Om diverse redenen gaan we alleen maar die laatste belichten. Ten eerste blijkt uit een volgende brief van Damman dat hij wel degelijk aanwezig was op een meeting van CADBA (zie verder: brief van 27/8/'60 waarin hij duidelijk verwijst naar een etablissement in de Chaussée de Wavre). Ten tweede omdat CADBA ons leidt naar andere organisaties. CADBA wordt later immers MAC (Mouvement d'Action Civique), die op zijn beurt zal omgebogen worden tot Jeune Europe, één van de belangrijkste naoorlogse extreem-rechtse bewegingen⁷⁹⁰. Leaders van Jeune Europe waren Jean-François Thiriart, Emile Lecerf en Paul Teichmann.

CADBA had een duidelijk afgebakend politiek objectief: het vernietigen van het partijensysteem en het installeren van een regering samengesteld door de koning⁷⁹¹. Laten we erop wijzen dat koning Boudewijn toen inderdaad plannen koesterde voor de vorming van een zakenkabinet met sterke figuren als Spaak en Van Zeeland. Daartoe moest eerst wel de premier Gaston Eyskens tot aftreden worden gedwongen. Het plan ging uiteindelijk niet door, maar die ongrondwettelijke bemoeienis van Boudewijn in het parlementaire politieke bestel was typerend voor de malaise die het land kende na de onafhankelijkheid van Kongo⁷⁹².

Het comité van CADBA bestond uit Auguste Minet en Raphaël Matijn (beiden politieke gevangenen in 1940-45) en de gepensioneerde kolonel E.R. Verlinden (directeur generaal van het Institut Géographique du Congo Belge). Verantwoordelijke uitgever van Belgique-Congo (het bulletin van CADBA) was Fourneau, die tevens de uitgever was van *Cri du Peuple*, een extreem-rechts orgaan in de jaren 1950 dat ultraroyalistisch was⁷⁹³.

voerden, in: *Septembre périodique* (1945-1958), n° AGR 112, n° POL 1129, Archief van het Parket van de Procureur des Konings van Brussel: Politieke dossiers-Parket, Rijksarchief Anderlecht.

⁷⁸⁸ Editoriaal in: *VRAI*, 21/11/1948.

⁷⁸⁹ « Les Groupements pour la Défense des Belges d'Afrique », in : *CRISP*, 29 juli 1960, n° 74, p. 2.

⁷⁹⁰ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen. 50 jaar rechts en uiterst rechts in België*, Gent, 1981, p. 65.

⁷⁹¹ Dit extreem-rechtse standpunt maakt dat het State Department CADBA van meet af aan nauwlettend in het oog hield, zie diverse nota's gericht aan de Department of State te Washington uitgaande van de Amerikaanse ambassade te Brussel, State Department 1960-1963, 755.00/7-1360, Record Group 59, in: NARA II.

⁷⁹² Mark Van den Wijngaert, "De Monarchie", in: Els Witte en Alain Meynen (red.), *De geschiedenis van België na 1945*, Antwerpen, 2006, p. 438. Zie ook een pittige beschrijving van dit incident achter de schermen en vanuit het perspectief van Pierre Harmel: Vincent Dujardin, *Pierre Harmel*, Brussel, 2004, pp. 280-299. Zie ook: Michel Dumoulin, *Spaak*, Brussel, 1997, pp. 582-591.

⁷⁹³ « Les Groupement pour la Défense des Belges d'Afrique », in : *CRISP*, 29 juli 1960, n° 74, p. 5.

De CADBA-pamfletten verhulden niet alleen een anti-parlementarisme, maar ook een onverbloemd racisme. “Morgen zullen de negers uit Ghana en Guinea het werk van de communistische verkrachters van Lumumba beëindigen”. Volgens CADBA hadden de Belgische politici (toen de regering Eyskens) het communisme objectief in de kaart gespeeld door Lumumba te dulden en Kongo onafhankelijk te verklaren. CADBA drong aan op een macht geconcentreerd in de handen van de koning. Alleen hij kon de Belgische belangen in Kongo redden⁷⁹⁴.

Op basis van enkele traktaten kunnen we de vier volgende hoofdpunten destilleren⁷⁹⁵:

- 1) *De regering moest plaats ruimen voor mannen die niet gecompromitteerd waren door de drie traditionele partijen.*
- 2) *De volledige macht moest in handen zijn van de koning, de enige valabele arbiter.*
- 3) *De VN, dat was Krouchtchev, de VN dat was Nasser, de VN dat was Lumumba. “Empêchez que l’UNO ne nous vole le Congo”.*
- 4) *Het Belgisch leger moest massaal tussenkomen, en vooral in Leopoldville.*

Het orgaan Belgique-Congo lieerde bovendien de Kongolese zaak met de Algerijnse zaak (twee fronten, maar één oorlog), en getrouw aan de technieken van de “ultra’s” in Algiers, zocht het comité van CADBA toenadering tot het leger en de gendarmerie⁷⁹⁶.

Reeds vanaf het tweede nummer werd Belgique-Congo omgedoopt in Belgique-Afrique, maar die naamsverandering wijzigde niets aan de inhoud. Vanaf dan schreef Jean-François Thiriart onder het pseudoniem Jean Tisch in alle nummers van het blad. Enkele uitlatingen van hem illustreren treffend de visies van CADBA met betrekking tot de internationale politiek⁷⁹⁷.

Uit het editoriaal van Belgique-Afrique, n° 4, 1960, geschreven door Tisch:

“Nous n’avons plus rien à faire dans l’OTAN... Ce n’est pas une raison pour nous jeter de dépit dans les bras du turbulent Krouchtchev. Il existe une troisième solution : l’Europe... Une Europe virile, courageuse, communautaire... Cette Europe que nous voulons aurait pu aligner en Algérie des

⁷⁹⁴ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, p. 118.

⁷⁹⁵ Excerpties uit de traktaten naar aanleiding van de manifestatie op 17 juli 1960 op de vlieghaven van Melsbroek. Zie: *CRISP*, n° 74, annex II.

⁷⁹⁶ Uit het 6de traktaat van CADBA, annex in: *CRISP*, n° 74.

⁷⁹⁷ « Nouvelles formes et tendances d’extreme-droite en Belgique », in: *CRISP*, 16 februari 1962, n° 140, p. 7

bataillons allemands fraternellement unis au combat avec les bataillons français, aurait pu aligner au Katanga des bataillons italiens et hollandais, côte à côte avec les bataillons belges.”⁷⁹⁸.

Dit Europese engagement sprak Florimond Damman erg aan. Zoals hoger vermeld beschouwde hij Thiriart en Teichmann als ideologische kameraden die “... *sont étonnement européens dans l’esprit qui est le nôtre.*”⁷⁹⁹. Nog voor CADBA werd omgedoopt in MAC (Mouvement d’Action Civique) in september 1960, woonde Florimond Damman een tweede meeting bij, zoals blijkt uit volgende briefwisseling. Een aantal nieuwe elementen van CADBA worden hier duidelijk, onder meer de doelgroep: patriotten, verbroederde paracommando’s, werkgeversorganisaties, studenten en de middenklasse⁸⁰⁰.

Brief van 27/8/1960 van Damman aan Parodi

“Vendredi le 26ème août j’ai assisté à une nouvelle réunion de Belgique/Afrique dans une salle populaire de la Chée de Wavre à Etterbeek. 300 personnes. J’ai dit tout cela dans le débat qui a suivi. J’ai parlé de l’Europe que nous voulons, jeune, dynamique, ordonnée et fière de sa puissance. J’ai dit ne pas vouloir de l’Europe des fromages de nos politiciens. J’ai vu un groupe de jeunes se lever, un des leurs prendre la parole, (un Liégeois, président des ‘Paras’ de la province de Liège. Ils étaient venus à six) et dire que pour une mission pareille, pour une idée de force, pour un avenir de confiance, tous ces hommes, anciens para-commandos, et aussi ceux des autres provinces, vous pouvez nous évaluer à une dizaine de mille et vous pouvez dire que nous sommes décidés d’agir, d’être tenaces jusqu’à la réussite. Nous sommes prêts à venir à Bruxelles pour dire à l’ambassadeur des Etats-Unis comme à celui de l’URSS – qu’ils devront désormais compter sur la force ‘Europe’ et nous devons leur faire comprendre que ce n’est pas un vain mot. Et si vous nous demandez par après de vider le parlement, nous le ferons et nous le réussirons.”

“Je n’ai jamais ressenti un aussi grand étonnement à cette réaction peut-être un peu violente mais elle démontre et c’est bien la première fois, que les jeunes sont

⁷⁹⁸ Ibid., p. 7

⁷⁹⁹ Brief van Florimond Damman aan Jacques Parodi, 21/8/1960, in: Archief Walter De Bock.

⁸⁰⁰ « Nouvelles formes et tendances d’extreme-droite en Belgique », in: *CRISP*, 16 februari 1962, n° 140, p. 8

prêts à suivre des idées maîtresses. C'est aussi la première fois que j'ai ressenti une résolution réelle dans des paroles prononcées et qui voulaient dire: nous sommes des soldats de la communauté européenne, nous attendons des ordres et nous les exécuterons. Mon émotion était tellement grande que j'ai dû attendre un moment pour pouvoir reprendre contact avec la réalité. Dans la salle c'était un délire d'acclamations quand le gars est venu me serrer la main."

"Maintenant tout le problème est de secouer le gros bourgeois qui est le seul à pouvoir alimenter une vaste campagne de propagande car nous devons faire comprendre au peuple que la communauté européenne est notre seule planche de salut et que sans elle on continuera à nous battre le Q. Et c'est à cela que je réfléchis car pour réussir il faudra beaucoup d'argent, autant que tous nos politiciens ensemble qui vont se défendre comme des lions. Nous touchons à leurs prébendes et si nous voulons l'unité de l'Europe j'ai de plus en plus la certitude qu'elle ne se réalisera que contre l'unions des parlementaires actuels dont la puissante corporations est une des plus fortes organisations professionnelles."

*"Inutile de te dire que mon moment de dépression est bien passé."*⁸⁰¹

1.2. Mouvement d'Action Civique (MAC)

CADBA (vanaf september van dat jaar MAC) kon dus op veel sympathie rekenen bij Florimond Damman. De aantrekkingskracht lag vermoedelijk bij de reminiscenties die deze organisatie bij hem opriepen aan vroegere tijden. Er bestond een opvallende gelijkenis in de rekrutering bij jongeren voor de vorming van een actiekader met het vooroorlogse Nationaal Legioen. Zo werden lessen judo en karate georganiseerd, en werden lokale secties voor jongeren geïnstalleerd⁸⁰². Maar vooral de voorwaarden tot lidmaatschap voor kandidaat-militanten roepen veel herinneringen op⁸⁰³.

- Om in de orde van militanten te worden toegelaten, moest men een probatieperiode doorstaan.
- Voorafgaand aan zijn kandidatuur moest de militant een politieke autobiografie voorleggen aan twee vooraanstaande leden van MAC.

⁸⁰¹ Brief van Florimond Damman aan Jacques Parodi, 27/8/1960, Archief Walter De Bock.

⁸⁰² « Nouvelles formes et tendances d'extreme-droite en Belgique », in: *CRISP*, 16 februari 1962, n° 140, pp. 9-10.

⁸⁰³ Verschenen in: *Nation-Belgique*, n° 56, 11/8/1961.

- De militant moest 1% van zijn inkomen afstaan als maandelijks bijdrage.
- De militant moest maandelijks één abonnee voordragen en één lid per trimester.
- Naargelang de leeftijd van de militant moest die onderworpen worden aan sportieve training.
- Iedere week moest de militant minstens 3 uur wijden aan taken die hem werden toevertrouwd.
- De militant engageerde er zich toe een militaire opleiding te volgen in een elitaire legereenheid en in een gevechtseenheid.
- De militant mocht behoudens formele orders van zijn superieuren geen lid zijn van een buitenlandse politieke beweging.
- De militant werd de grootste discretie gevraagd. In ruil garandeerde de organisatie de geheimhouding.

Ook voor wat de rekrutering betreft, roept die reminiscenties op aan het vooroorlogse Nationaal Legioen, vooral dan de flinterdunne scheidingslijn tussen extreem-rechts met nazi-sympathieën en extreem-rechts dat anti-Duits was. In MAC vinden we effectief leden terug met voormalige Nazi-sympathieën alsook leden uit het vroegere REX. Door dr. Teichmann werden die feiten trouwens niet ontkend:

“Les anciens nazis affiliés au MAC ont compris qu’ils poursuivaient pendant la guerre, un idéal trompeur.”⁸⁰⁴

Maar MAC is er ook van overtuigd dat *“la Belgique et l’Europe ne peuvent se payer le luxe de refuser ne fût-ce qu’un combattant.”⁸⁰⁵*. Een pittig detail is dat Jean-François Thiriart – hoofdredacteur van de Nation-Belgique (het blad van MAC) en hoofd van Jeune Europe – na de Tweede Wereldoorlog een gevangenisstraf uitzat wegens incivisme⁸⁰⁶. Volgens Pourquoi Pas? was deze opticien en eigenaar van diverse winkels

⁸⁰⁴ Uitspraak van dr. Teichmann in : *Pourquoi Pas ?*, 9/2/1962.

⁸⁰⁵ Uitspraak in: *National-Belgique*, n° 43, 11/5/1961.

⁸⁰⁶ Vermeld in : *Le Monde*, 27/1/1962.

een oud lid van de Association des Amis du Grand Reich Allemand⁸⁰⁷. Volgens het parket van Antwerpen zelfs voormalig lid van de SIPO-SD⁸⁰⁸.

De ideologie van MAC (maar ook van de NEM-clubs en CEPIC) vertoonde opvallende parallellen met het reactionaire traditionalisme. De Franse Revolutie en de burgerlijk-liberale verworvenheden werden verworpen, gezien die de basis hadden gelegd voor de democratie die juist door hen gehegeld werd. MAC streefde onomwonden naar het in ere herstellen van een aantal oude waarden, zoals de prekapitalistische en corporatieve maatschappij. Zij beschouwden de samenleving als een hiërarchisch en organisch geheel⁸⁰⁹. De ideologische standpunten van MAC wonden er alvast geen doekjes om:

*“Nous imposerons une société aristocratique.”*⁸¹⁰.

*“Wij streven naar een hiërarchische staatsstructuur waarin de toon aangegeven wordt niet door het getal maar door de kwaliteit, niet door de straat maar door een nationale elite: een volkse ORDE.”*⁸¹¹.

*“Il y a une mystique entre le chef de la Nation et la Communauté. C’est la démocratie en prise directe, c’est la démocratie autoritaire et mystique.”*⁸¹².

De gelijkenissen met het gedachtegoed van Coudenhove-Kalergi zijn opvallend. Het expliciet streven naar een *hiërarchische staatsstructuur* geleid door een *nationale elite*, impliceert hetzelfde streven naar een staat geleid door de *l’élite de l’esprit* of de neo-aristocratie. Dat geldt al helemaal voor de onomwonden doelstelling van MAC: *Nous imposerons une société aristocratique!*

⁸⁰⁷ *Pourquoi Pas?*, 2/2/1962. Na de oorlog was hij ook lid van de Concentration Nationale Solidariste die voortvloeide uit de kern van de Joris Van Severen Orde en hiermee het Verdinaso herdacht. Verslag van het Parket van de Procureur des Konings, Brussel, 25 augustus 1950: in: *Ordre Joris van Severen (1949-1953)*, n° AGR 181, n° POL 3041, PV 3376, Archief van het Parket van de Procureur des Konings van Brussel: Politieke dossiers-Parket, Rijksarchief Anderlecht.

⁸⁰⁸ PV van de Gerechtelijke Politie Antwerpen, 1951, n° 39, in: n° 2663 Paul Teichmann, dossier 10.500/E, Rijksarchief Beveren-Waas

⁸⁰⁹ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, p. 64.

⁸¹⁰ Eén van de vele citaten uit Nietzsche gepubliceerd in: *Nation-Belgique*, n° 51, 7/7/1961. Laten we hier het doctoraat over Nietzsche van Coudenhove-Kalergi nogmaals in herinnering brengen. De Pan-Europese Unie had bij haar oprichting eveneens een elitair en aristocratisch Europa voor ogen.

⁸¹¹ *Jong Europa*, n° 1, s.d.

⁸¹² Uitspraak van Jean Tisch in: *Nation-Belgique*, n° 77, 11/11/1961.

Die uitspraak herinnert ons aan het ultramontanisme in België op het einde van de 19de eeuw. De ultramontanen waren radicale katholieken in de tweede helft van de 19de eeuw (1852-1880) en waren uiterst traditionalistisch. Ze stonden onverzoenlijk tegenover de principes van 1789: vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid. Daarentegen stonden de middeleeuwen model, waarbij het individu ondergeschikt was aan de gemeenschap, een gemeenschap die organisch gestructureerd was (lees: een natuurlijke ongelijkheid die zichzelf legitimeerde). De ongelijkheid was een natuurlijk gegeven, het gezag moest door de elite worden uitgeoefend⁸¹³.

In dit licht is de volgende uitspraak die Florimond Damman zich op een gegeven moment aan Parodi liet ontvallen erg verhelderend:

*“Je cherche cette mystique européenne dans ce haut moyen-âge si méconnu mais si profondément attachant.”*⁸¹⁴.

Het corporatisme vormde in die katholieke antiliberaal maatschappijstructuur een essentiële schakel. Eigenlijk kunnen we het zien als een economische en katholieke invulling voor wat later in het interbellum de Nieuwe Orde zou worden. Vele leden uit het patronaat waren het economische corporatisme genegen, omdat het de mogelijkheid bood aan werkgeversorganisaties een deel van de politieke beslissingsmacht op te eisen, en aldus mede het economische politieke beleid te bepalen⁸¹⁵. De Nieuwe Orde kon ook een deel van de intelligentsia bekoren en het is geen geheim dat Pierre Nothomb grote sympathieën koesterde voor dit gedachtegoed. Als geestelijke vader van Florimond Damman zien we hem als het ware opnieuw opduiken in dit “poëtisch” mijmeren over de schitterende middeleeuwen⁸¹⁶.

Het werd hier al vaker gezegd, sympathieën voor de Nieuwe Orde en het corporatisme waren er niet alleen geweest bij diegenen die later in de collaboratie met nazi-Duitsland

⁸¹³ Dirk Luyten, *Ideologisch debat en politieke strijd over het corporatisme tijdens het interbellum in België*, Brussel, 1996, p. 20.

⁸¹⁴ Brief van Florimond Damman aan Jacques Parodi, 22/7/1960, in: Archief Walter De Bock.

⁸¹⁵ Zie hierover ook in een meer algemene Europese context een interessante analyse van Eric Hobsbawm, *Een eeuw van uitersten. De twintigste eeuw, 1914-1991*, Utrecht, 1996, pp. 134-171, in het hoofdstuk “De ondergang van het liberalisme”.

⁸¹⁶ Nothomb is trouwens niet alleen geestelijk nog aanwezig in Dammans entourage. We vinden hem ook terug als gast bij Septembre dat haar vaste vergaderplaats had in Café l’Horloge te Brussel, in het gezelschap van André Moyon, Georges Rhodius, Flor Peeters, Jean Wolf, Alberic de Fraipont en Drion de Chapois. Diverse PV’s van de Procureur des Konings, Brussel, 1948-1956, in: *Septembre périodique* (1945-1958), n° AGR 112, n° POL 1129, Archief van het Parket van de Procureur des Konings van Brussel: Politieke dossiers-Parket, Rijksarchief Anderlecht.

gingen. Uitgerekend vele leden uit het hier onderzochte netwerk, die juist in het verzet gingen, bleven hun hele leven lang dit gedachtegoed koesteren. Bij MAC lag de reminiscentie aan de Nieuwe Orde evenwel anders:

*“Nous avons cherché une autre voie: celle d’un groupe de combat minoritaire, un groupe de cadre.”*⁸¹⁷.

*“Il existe en Belgique une cassure nette entre le pays légal et le pays réel. Le pays légal, c’est le Parlement, les politiciens et la clientèle de ceux-ci. Le pays réel, c’est l’élite consciente des citoyens: des civils, des industriels, des militaires.”*⁸¹⁸.

Hier zit een onverholen verwijzing in naar het vooroorlogse blad *Le Pays Réel* van Leon Degrelle’s fascistische partij REX. Degrelle was niet alleen reactionair katholiek en rabiaat antidemocratisch, hij dweepte ook met Hitler en Mussolini en het katholieke corporatisme⁸¹⁹. Op het moment dat MAC deze ter dood veroordeelde collaborateur een hulde bracht, zat Degrelle veilig in ballingschap in Spanje, waar Franco hem politiek asiel verleende.

In heel die context, waarbij Florimond Damman via diverse netwerklijnen in het vaarwater kwam van extreem-rechts, hoeft het dan ook niet te verbazen dat hij op een bepaald moment zich het volgende aan Parodi liet ontvallen:

*“Je n’ai aucune crainte d’être traité de fasciste pour la simple raison que nous le sommes déjà. C’est le mot à la mode. On ne peut prendre en Belgique, sans être classé immédiatement sous ce vocable, aucune position en vue en dehors des partis dits traditionnels ! Même le Roi est considéré comme ayant des vellétés fascistes. Vois-tu, ça commence à être très bien porté.”*⁸²⁰.

Dit is duidelijk al de voorbode voor wat hij enkele jaren later wilde concretiseren via het oprichten van een nieuwe Europese anticommunistische beweging tezamen met Guérin-

⁸¹⁷ *Nation-Belgique*, n° 53, 21/7/1961.

⁸¹⁸ Uitspraak van Jean Tisch in een interview met Froschausen, in: *Nation-Belgique*, n° 76, 4/11/1961.

⁸¹⁹ Een uitvoerige studie over Degrelle vinden we in: Martin Conway, *Collaboratie in België. Léon Degrelle en het Rexisme, 1940-1944*, Groot-Bijgaarden, 1994.

⁸²⁰ Brief van Florimond Damman aan Jacques Parodi, 18/9/1960, in: Archief Walter De Bock.

Serac, de CREC: zijnde een toenadering tussen extreem-rechts uit neofascistische en neonazistische milieus en het zogenaamde getolereerde ultra rechtse kamp⁸²¹.

Florimond Damman leek er dus (en dat zal later nog des te meer blijken) een dubbel leven op na te houden. Merken we op dat hij in datzelfde jaar 1969 secretaris-generaal was van de Conseil Belge pour l'Union Européenne, waar hij zich in het goede gezelschap bevond van Adelin van Ypersele de Strihou (voorzitter), Jacques Van Offelen (erevoorzitter) en ondervoorzitter Arthur Gilson. In de permanente raad zetelden Paul Delforge, Jean de Neeff (gouverneur), Paul de Stexhe, Gaston Eyskens (premier), Joseph Moreau de Melen, Paul Maurice Orban, Sneyers d'Attenhove, Omer Vanaudenhove en Paul Van Zeeland. Voorzitters van de commissies waren onder meer de gebroeders de Marcken de Merken, Jack de Spirlet en Alain de Villegas. De Conseil Belge pour l'Union Européenne gaf hetzelfde maandblad uit als het voormalige AENA: Europe-Information en had haar secretariaat in de Lombardstraat n° 68 te Brussel⁸²².

Dat Damman steeds meer ook in extreem-rechtse milieus met *roots* in de collaboratie ging vertoeven, was niet alleen te wijten aan het Nieuwe-Ordegedachtegoed dat zowel het rechts verzet als de collaboratie deelden, maar moeten we misschien vooral situeren in de context van zijn contacten met Thiriart, Teichmann en vooral Emile Lecerf. Met Lecerf haalde Damman een figuur in het netwerk binnen die nieuwe netwerkclusters met zich meebracht, maar waarin we ook oude bekenden tegenkomen.

Emile Lecerf

Emile Lecerf werd geboren in 1920 en behaalde een diploma licentiaat in de Romaanse filologie en geschiedenis⁸²³. Tijdens de oorlog was hij journalist bij de gestolen “Le Soir” (collaboratiepers), maar werd hier na de bevrijding niet voor veroordeeld. Vanaf de jaren 1960 zien we hem opduiken in diverse extreem-rechtse groeperingen. Hij was een fervent militant van MAC. In MAC ontstond echter een breuk met de Belgicisten wanneer Thiriart, Lecerf en Teichmann een pro-Europese en pro-OAS koers doordrukten. Volgens het Amerikaanse State Department was MAC hoe dan ook

⁸²¹ Serge Dumont, *Les Mercenaires*, Berchem, 1983, pp. 176-178.

⁸²² Bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

⁸²³ Bio Emile Lecerf, in: Archief Walter De Bock.

gelieerd aan de OAS, getuige de volgende omschrijving in een telegram aan de Secretary of State:

*“Mouvement d’Action Civique” or MAC, is small, militant neo-fascist Belgian pressure group, ally of OAS and channel for OAS arms, money and men.*⁸²⁴”

In 1962 werd MAC echter opgedoekt en opgevolgd door Jeune Europe. Ook het blad Nation Belgique veranderde van naam in Jeune Europe⁸²⁵. Jeune Europe kwam onder leiding van Thiriart te staan. Kolonel Verlinden en dr. Claude Nancy sloten zich aan.

Vanaf 1964 werd Lecerf medewerker aan Europe Magazine en schreef hij onder het pseudoniem Coriolanus het racistische artikel *“Les noirs en Europe et les maladies vénériennes”*⁸²⁶.

In 1964 ontstond binnen Jeune Europe een afsplitsing onder de naam Révolution Européenne (RE), met een gelijknamig blad. Emile Lecerf had de leiding van die nieuwe groep. De Révolution Européenne steunde actief Rhodesië en Zuid-Afrika en had contacten met traditionalisten. Algauw werd ook een Franse afdeling opgericht. In de periferie van de RE situeerden zich het Comité Belgique-Rhodésie⁸²⁷, Comité de soutien à la République du Vietnam⁸²⁸ en Ligue Internationale de la Liberté (LIL)⁸²⁹. Deze Belgische afdeling van WACL stond zoals hoger werd beschreven onder leiding van Paul Vankerkhoven en werd opgericht in 1966⁸³⁰.

Een andere beweging die nauw verbonden was met de Révolution Européenne was Le Centre des Etudiants Nationaux (CEN), een in 1962 opgerichte studentenbeweging van traditioneel belgicistische inslag. De CEN werd opgeslorpt door de groep rond de RE,

⁸²⁴ State Department 1960-1963, telegram aan het Secretary of State, dd. 15 mei 1962, 755.00/1-662, Record Group 59, in: NARA II.

⁸²⁵ State Department 1960-1963, telegram aan het Secretary of State, dd. 4 januari 1963, 755.00/1-463, Record Group 59, in: NARA II.

⁸²⁶ *Europe Magazine*, 27/3/1964.

⁸²⁷ Le Comité Belgique-Rhodésie werd gesticht in 1966 door een aantal oud-kolonialen, met de bedoeling het blanke minderheidsbewind in Rhodesië te ondersteunen. De Vlaamse vleugel van het comité stond onder leiding van Raf Van Os, voorzitter van de NEM-club van Antwerpen en van het Belgisch Anticommunistisch Blok (BACB).

⁸²⁸ Het Comité de soutien à la République du Vietnam (CSRV) werd in de jaren 1960 opgericht en groepeerde alle Zuid-Vietnamese studenten in België. Het grootste deel van sympathisanten voor de CSRV kwam uit de NEM-clubs en liberale studentenmilieus. In een rapport van het State Department, dd. 16 januari 1966 lezen we in een open brief van het CSRV, ondertekend door Paul Vankerkhoven en Georges Hupin, een oproep tot steunbetuiging voor de betoging in Washington tegen de communistische anti-Vietnamoorlog lobby. *“L’appareil communiste mondial transporte en effet la guerre psychologique à l’intérieur de chaque pays de sorte qu’il n’existe plus de ‘front’ et ‘d’arrière’. C’est dès lors à l’intérieur de chaque pays qu’il convient d’organiser la résistance.”*, in: RG 59, State Department files, incoming telegram, dd. 16 januari 1966, NARA II, Maryland.

⁸²⁹ Bio Emile Lecerf, in: Archief Walter De Bock.

⁸³⁰ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, p. 78.

maar conflicten maakten dat een harde kern van de CEN zich afscheurde en samen Jeune Garde d'Occident stichtte, later kortweg Occident⁸³¹.

Het trio Thiriart, Teichmann en Lecerf kampte regelmatig met interne conflicten. De afsplitsing door de Révolution Européenne, luidde het vertrek in van Lecerf en Teichmann in Jeune Europe. Thiriart bleef Jeune Europe leiden tot in 1968, toen het werd opgedoekt. Thiriart bleef steeds zijn overtuiging trouw dat extreem-rechts zich op Europees vlak moest organiseren en moest afstappen van het enge nationalisme. Het was onder zijn invloed dat Jeune Europe uitgebreide contacten legde met andere gelijkgezinde groepen in Europa. In hun visie was Europa één unitaire staat, verdeeld in kleine etnische gebieden. Die communautaire invulling van Europa moest het onderscheiden van haar twee grote vijanden, de Verenigde Staten en de Sovjetunie⁸³².

Maar Emile Lecerf was van het trio diegene met de meest opmerkelijke connecties en verstrekkende invloed. We herinneren eraan dat hij op 27 januari was uitgenodigd op het 12de Charlemagnediner van Damman en tezamen met Guérin-Serac, Jack de Spirlet en prins François de Merode aan tafel G zetelde⁸³³. De Charlemagnediners die het verzamelpunt vormden van de Europese rechterzijde en zoals we hoger al zagen nauw gelieerd waren aan de Cercle des Nations (°1969). De Cercle die, onder het voorzitterschap van Paul Vankerkhoven, wel eens vaker doelwit van protest werd door de controversiële stellingen die ze innam.

Nog geen jaar na de oprichting van de Cercle ontstonden reeds rellen aan de ULB omdat de Association Europe-Grèce (onder het voorzitterschap van George de Lovinfosse) er de staatsgreep van de Griekse kolonels herdacht.

*“Lorsque Paul Vankerkhoven organisa en 1970, une réception au Cercle des Nations à la gloire des colonels grecs, ce furent les durs de Emile Lecerf qui défendirent les locaux du Cercle contre les attaques musclées des jeunes de gauche.”*⁸³⁴

⁸³¹ Ibid., p. 66.

⁸³² Ibid., p. 65.

⁸³³ Serge Dumont, *Les Mercenaires*, pp. 176-178.

⁸³⁴ Pierre Davister, in: *Le Nouvel Impact*, 15/6/1981.

1.3. De NEM-clubs

In 1971 werd Lecerf hoofdredacteur van *Nouvel Europe Magazine* (NEM), en volgde hiermee Jo Gérard op. In diezelfde periode kwam de uitgeverij van NEM, *Compagnie Internationale d'Édition Populaire* (CIDEP), in handen van Benoit de Bonvoisin⁸³⁵. Dat persorgaan werd in 1944 door Pierre Blanc opgericht onder de naam *Grande Bretagne*. Later veranderde de naam opeenvolgend in *Europe-Amérique*, *Europe Magazine* en *Nouvel Europe Magazine*⁸³⁶. Lecerf werkte reeds mee aan het tijdschrift toen hij nog militeerde voor *Jeune Europe*, maar onder verschillende pseudoniemen: Lecour, Coriolan en Fetchire⁸³⁷. Vanaf het leiderschap van Lecerf werd aan de naam *Nouvel Europe Magazine* ook het volgende zinnetje toegevoegd: “*La voix de la majorité silencieuse*” waarbij hiermee het volgende werd bedoeld:

*“Elle est la communauté informelle de ceux qui sont contraints au silence parce que victimes d’un monde où les valeurs sont confondues et les idéaux prostitués. Il est de bon ton, en effet, alors que la chape du silence s’abat sur Saïgon la rouge ou Bissau la noire, de se proclamer marxiste mais il est interdit de se dire « fasciste », et de citer ces martyrs du panthéon de la droite : C. Codreanu, José-Antoni Primo de Rivera, Joris van Severen, Paul Hoornaert...”*⁸³⁸.

Naast de twee vaste medewerkers Emile Lecerf en Robert Franchimont is het ook interessant om enkele illustere externe medewerkers te vermelden. Zo leverden op onregelmatige basis de volgende figuren een bijdrage in NEM: de historicus Jacques de Launay⁸³⁹ (vertrouwensman van de CIA en andere inlichtingendiensten⁸⁴⁰), kolonel Georges de Lovinfosse (ex-agent voor de SOE), generaal Emile Janssens, Suzanne Labin en professor Flor Peeters⁸⁴¹. Ook André Moyen onder zijn pseudoniem Capitaine Freddy schreef geregeld voor het blad. Toen het nog *Europe-Amérique* heette leverde

⁸³⁵ Bio Emile Lecerf, in : Archief Walter De Bock.

⁸³⁶ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, p. 70.

⁸³⁷ Bio Emile Lecerf, in: Archief Walter De Bock.

⁸³⁸ Francis Dossogne, *Le Nouvel Europe Magazine. Monographie d’un mensuel de Droite*, Université Libre de Bruxelles, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 1975, p. 98.

⁸³⁹ Curriculum Vitae Jacques de Launay dat hij naar aanleiding van het programma De Nieuwe Orde van Maurice De Wilde ter beschikking stelde aan Etienne Verhoeyen, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

⁸⁴⁰ Serge Dumont, “Het klavertje vier van de CEPIC”, in: Walter De Bock (ed.), *Extreem rechts en de staat*, Berchem, 1981, p. 133.

⁸⁴¹ Francis Dossogne, *Le Nouvel Europe Magazine. Monographie d’un mensuel de Droite*, Université Libre de Bruxelles, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 1975, pp. 34-36.

een artikel van hem het blad en zijn uitgeverij een rechtzaak op wegens antisemitische en rassistisch getinte uitspraken, laster en eerroof⁸⁴².

Onder leiding van Lecerf nam NEM uitbreiding en diverse lezerskringen, namelijk de NEM-clubs, werden opgericht (1972). Naast legerofficieren (zowel de nog actieven als die uit de Nationale Unie der Reserveofficieren) maakten ook de leden van de Jeunesse Belge/Belgische Jeugd deel uit van de NEM-clubs. De JBJ werd in 1968 opgericht te Brussel door ridder Jean Breydel (lid van de Cercle des Nations) en genoot vanaf het begin de steun van een aantal vooraanstaande conservatieven zoals Paul Vanden Boeynants en Jo Gérard⁸⁴³. De NEM-clubs fungeerden als vriendenkring en pressiegroep, en organiseerden voordrachten. Tot de gastsprekers behoorden tal van extreem-rechtse individuen, onder andere eregeneraal Emile Janssens (ex-lid van de Parti National) en Jo Gérard (CEPIC-lid). De jongeren uit de NEM-clubs richtten in 1973 trouwens het Front de la Jeunesse op, met inplantingen in Brussel, Luik, Charleroi, Namen, Antwerpen, Gent en Oostende. Het Front de la Jeunesse kwam onder leiding te staan van Francis Dossogne⁸⁴⁴, licentiaat in de pers- en communicatiewetenschappen, die trouwens over de NEM-clubs een licentiaatsverhandeling schreef⁸⁴⁵. Hierin stelde hij onomwonden de visies van NEM:

“Tout à tour, le NEM se montre: monarchiste, catholique, intégriste, conservateur, fascisant, libérale, xénophobe, antimaçonnique, nationaliste, européen, anti-américain,... répondant sans doute ainsi à un public de droite hétérogène.”

NEM omschreef zichzelf als een grote familie bestaande uit een sociale, intellectuele of militaire elite van oud-kolonialen, integristische katholieken, Oost-Europese vluchtelingen, officieren bij de parachutisten, oud-Oostfrontstrijders, authentieke verzetslui enz.⁸⁴⁶.

Vanaf maart 1972 doorkruiste Emile Lecerf heel het land om het lezerspubliek van NEM te structureren in NEM-clubs, waarin de lezers elkaar en hun standpunten beter

⁸⁴² Het betrof het artikel “Les espions soviétique à Bruxelles”, dd. 31 mei 1951. Zaak 31916, 16.11.’53, justitie Brussel, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

⁸⁴³ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, p. 75.

⁸⁴⁴ Francis Dossogne werd geboren in 1952 in Leopoldstad (Kongo) en was de zoon van Victor Dossogne (1916-1998). Deze kolonel maakte carrière in de Force Publique in Belgisch Kongo en was militant van de Forces Nouvelles. Hij verscheen samen met zijn broer Joseph op het proces van Front de la Jeunesse. Hij was tevens administrateur van Cidep, onder leiding van de Bonvoisin.

⁸⁴⁵ Francis Dossogne, *Le Nouvel Europe Magazine. Monographie d'un mensuel de Droite*, 1975, p. 62.

⁸⁴⁶ *Ibid.*, p. 97.

konden leren kennen. Naast de Vlaamse steden Gent, Antwerpen en Leuven was Brussel vertegenwoordigd en waren vooral in de Waalse steden NEM-clubs opgericht: Luik, Doornik, Bergen, Charleroi, Namen, Aarlen en Marche-en-Famenne⁸⁴⁷.

NEM appeleerde rechtstreeks aan een elite met een heilig plichtsbesef, zonder de welke de wereld zou vergaan. Europa moest overwinnen! Het manifest van NEM hernam in ieder geval de 25 punten voor “la Renaissance Européenne”⁸⁴⁸.

Gaandeweg begonnen de NEM-clubs zich ook politiek te manifesteren en traden naar buiten met pamfletten, affiches en zelfs betogingen. Intern werd NEM politiek gestructureerd in een Front de la Jeunesse, dat bestond uit jongeren die getraind werden in gewelddadige actie, en de Forces Nouvelles, een politieke partij die zich op de verkiezingen richtte. Vanaf 1975 zouden de NEM-clubs gaandeweg verdwijnen, althans onder die naam⁸⁴⁹.

In een niet gedateerd document van één van de NEM-clubs lezen we onomwonden wat we onder hun politieke manifestatie en gewelddadige actie moeten verstaan:

“Avis aux étudiants gauchistes, aux nègres et nord-africains!

Nous ne voulons plus être envahis par votre sale propagande Marxiste.

Si dans les quarante-huit heures, vous n’avez pas cessé votre intoxication Rouge ;

Si vos librairies, bars et cercles ne sont pas fermés, nous nous en chargerons activement. Nous sommes prêts [...] pour vous faire fermer vos grandes gueules. Depuis bientôt un mois vous pouvez voir que nous agissons en silence mais dès le délai des 48 heures, nous entrerons en action.

Et si nous voyons un nègre ou un nord-africain en compagnie d’une femme blanche, nous casserons la gueule à cet animal de pays sous-développé et la fille sera tondue.

Si vous bougez pour défendre ces chiens du race inférieure qui ne sont hommes que par leur corps, vous subirez le même sort par des actions brutales.

Nous voulons vivre dans une ville propre, sans crapules de votre espèce qui avez sali l’UCL.

⁸⁴⁷ Ibid., p. 108.

⁸⁴⁸ Harold De Beuf, *Het Front de la Jeunesse, zondebok, privé-militie of... ?*, Universiteit Leuven, onuitgegeven licentiaatverhandeling, 1982, p. 7.

⁸⁴⁹ Ibid., p. 8.

*Signé, Ordre Nouveau, NEM-club.*⁸⁵⁰”

In de entourage rond NEM bevond zich ook de Erasmuskring of Le Cercle Erasme, het Belgische equivalent van het Franse GRECE⁸⁵¹. GRECE werd hoger al aangehaald en uitvoerig besproken (zie: deel II, Europa een Atlantisch verhaal, De anticommunistische think-tanks). We herinneren eraan dat één van de organen langswaar GRECE haar opinies trachtte te verspreiden het blad Nouvelle Ecole was. Welnu, één van de redactieleden van dit Franse blad was niemand minder dan Emile Lecerf.

Ook Forces Nouvelles werd naar het Franse voorbeeld de Parti des Forces Nouvelles opgericht. De Forces Nouvelles werd door Emile Lecerf opgericht in 1975 en het programma bevatte de klassieke rechtse elementen. Die partij trachtte vooral stemmen te winnen bij de meest rechtse vleugels van de PLP en de PSC. Maar in tegenstelling tot het Franse initiatief viel de Belgische Forces Nouvelles na enkele maanden uiteen⁸⁵².

Het Front de la Jeunesse (FJ) daarentegen kende meer succes en zou jaren lang actief blijven. In 1984 transformeerde het in Parti des Forces Nouvelles en was nauw gelieerd aan Le Pen in Frankrijk. In 1973 opgericht door een aantal jongeren uit de NEM-clubs die meer tot actie wilden overgaan, bundelde het FJ aanvankelijk het Front Universitaire, het Front de la Jeunesse Lycéenne en het Front des Travailleurs. Voorzitter was Francis Dossogne. Via NEM kreeg het FJ trouwens een platform waarin het haar extreme standpunten kenbaar kon maken. Onder de rubriek Europe-Jeunesse ontwikkelde het FJ neofascistische theorieën, die trouwens in heel Europa opnieuw hun opgang maakten⁸⁵³. Tegenover de linkse subversie wilden zij een subversie van rechts plaatsen. Het egalitarisme, het economisch materialisme, het individualisme en het collectivisme waren in hun ogen de decadentie zelve, en moesten worden vernietigd. Het FJ streed tegen abortus en gastarbeiders en voor een sterker leger. Om de macht te veroveren was het noodzakelijk een Parti Solidariste te vormen, met als doel de nationale bevrijding van Europa en het tot stand brengen van een organische staat⁸⁵⁴. Het Front de la Jeunesse liet zich meermaals opmerken door agitatie en aanslagen, en kwam hierdoor diverse malen in aanraking met het gerecht.

⁸⁵⁰ Niet gedateerd document van de NEM-club van de UCL, in: Archief Walter De Bock.

⁸⁵¹ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, p. 73.

⁸⁵² *Ibid.* pp. 72-73.

⁸⁵³ *Ibid.*, p. 71.

⁸⁵⁴ *Ibid.*, p. 72.

Hoe dan ook, al die organisaties waren nauw verwant aan of ontsproten uit de NEM-clubs. Ze deelden allemaal een duidelijke visie ten aanzien van het nationalisme, een uitgesproken Europese visie die aanleunde bij de rechtse Europeïstische organisaties, en een voorliefde voor de middeleeuwen. Diverse figuren uit de Europeïstische bewegingen passeerden er de revue. Zo gaf Luc Beyer de Rycke in 1978 in de NEM-club van Namen een lezing over Zuid-Afrika, en majoor Jean Bougerol één over de linkse subversie. De luikse historicus en professor aan het Europa College Leo Moulin besprak dan weer de Europese monnikenorden en de Middeleeuwen⁸⁵⁵. Leo Moulin was een oude bekende van Jo Gérard toen ze samen nog in de groep Demain zetelden⁸⁵⁶.

Al plaatsten we hier de NEM-clubs vooral in de internationale scène van een opkomend nieuw extreem-rechts met vooral banden in Frankrijk, toch leidt NEM ons ook naar een harde kern binnenin de Belgische scène. NEM steunde onvoorwaardelijk de uiterst rechtse politicus Paul Vanden Boeynants, niet het minst via zijn goede vriend en voormalig directeur van de NEM, Jo Gérard⁸⁵⁷. Met beide figuren en hieraan nog toegevoegd Benoit de Bonvoisin en Paul Vankerhoven betreden we de wereld van de CEPIC, de uiterst rechtse vleugel van de PSC. De CEPIC zal hier als voorbeeld dienen van hoe leden in de Europeïstische bewegingen zich in hun eigen thuishaven manifesteerden.

1.4. De CEPIC (Centre Politique des Indépendants et cadres Chrétiens)

De CEPIC werd in 1972 opgericht in de schoot van de PSC om er weerwerk te bieden aan de groeiende linkervleugel binnen de partij. Ze bond de strijd aan tegen de invloed van de vakbonden en de linkse subversieve elementen in het land. Op dat vlak vertoonde CEPIC dan ook overeenkomsten met de Mouvement Chrétien des Indépendants et des cadres (MIC), die werd opgericht in 1955 door J.P. de Craeyencourt met de steun van Paul Vanden Boeynants⁸⁵⁸. Ook MIC wilde binnen de PSC als een soort pressiegroep fungeren, waarin misnoegde middenstanders zich konden

⁸⁵⁵ Harold De Beuf, *Het Front de la Jeunesse, zondebok, privé-militie of... ?*, p. 14.

⁸⁵⁶ Bio Leo Moulin, in: Archief Walter De Bock.

⁸⁵⁷ Etienne Verhoeyen, « l'Extrême droite en Belgique (I) », in: *CRISP*, n° 642-643, 1974, p. 13.

⁸⁵⁸ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, op. cit., pp. 142-143.

organiseren. Een gelijkaardige pressiegroep werd trouwens ook binnen de liberale partij opgericht, met name het Centre National des Indépendants et des Cadres (CNIC)⁸⁵⁹. Sinds 1972 nam de CEPIC dus de rol over van MIC, hoofdzakelijk met dezelfde leden zoals Paul Vanden Boeynants, André Saint-Remy, baron Zurstrassen en Antoine Humblet⁸⁶⁰. Toch was Vanden Boeynants met MIC niet aan zijn proefstuk toe. Reeds in 1949 lanceerde hij een rechtse pressiegroep binnen de partij, waarvan hij secretaris-generaal was: het Comité pour le Redressement du PSC⁸⁶¹. Voorzitter was Jo Gérard. Hij voerde toen een ultra-rechtse verkiezingscampagne, waarin hij scherp uitviel tegen de nationale PSC-CVP-leiding, die hij als te links bestempelde⁸⁶². Het weekblad VRAI, ipso facto het blad van Jo Gérard en Paul Vanden Boeynants, wierp zich trouwens al sedert 1947 op voor de uitzuivering van de PSC door uitsluiting van de “crypto socialisten”. (zie hoger Deel III, *Jo Gérard*)

Uitgaande van het feit dat de maatschappij zich in een crisis bevond en dat door de slecht werkende instellingen de bevolking haar geloof in de politiek verloren had, wilde CEPIC een krachtig signaal geven om dit vertrouwen terug te winnen⁸⁶³.

De focus kwam voornamelijk te liggen op de vrijheid van onderneming, het promoten van het privé-initiatief en het winstprincipe. Onder “*la majorité silencieuse*”⁸⁶⁴ diende een nieuwe solidariteit te ontstaan. De staat werd beschuldigd van etatisme, en haar rol in het economische leven moest worden ingeperkt. Eveneens kop van jut waren hier, logisch daaruit voortvloeiend, de vakbonden waarvan men de syndicale actie onomwonden als terroristisch bestempelde.

Daarnaast stelde CEPIC dat de westerse christelijke beschaving systematisch in gevaar werd gebracht door linkse subversieve actie. Die kon worden ingedijkt door in de pers een zuivering door te voeren en in het onderwijs de burger meer gemeenschapszin bij te brengen. Internationaal gezien stond CEPIC voor een sterke Europese en Atlantische

⁸⁵⁹ Zie hoger bij AENA. Florimond Damman richtte een Comité International des Indépendants et des Cadres op, waarin eenzelfde doelstelling voor ogen werd gehouden.

⁸⁶⁰ Zie onder ander ook het Secrétariat général du Mouvement chrétien des Indépendants et des Cadres, in: Belgisch Staatsblad, annex, pp. 535-536, 12 april 1958. Leden waren onder meer Charles d’Aspremont Lynden, Paul Vanden Boeynants, Pierre Wyvekens en Maurice Basseur als voorzitter. Doelstelling was het onderhouden en steunen van de MIC, die werd aanzien als een denktank en sociale beweging conform de christelijke doctrine.

⁸⁶¹ Serge Dumont, “Het klaviertje van vier bij de CEPIC”, in: Walter De Bock (ed.), *Extreem-rechts en de staat*, Berchem, 1981, p. 127.

⁸⁶² VRAI, 21/11/1948.

⁸⁶³ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, op. cit., pp. 143-144.

⁸⁶⁴ We verwijzen hier naar de NEM die vanaf 1971 de nieuwe titel “La voix de la majorité silencieuse” droeg.

solidariteit tegen het communistisch gevaar. De bewapening moest daarom worden opgedreven en de Westerse invloed in de Middellandse Zee en Afrika uitgebreid⁸⁶⁵.

Vanaf 1974 besloot de CEPIC een volwaardige politieke beweging te worden, in plaats van als politieke club binnen de PSC te functioneren. Door het feit dat de statuten van de CEPIC bepaalden dat elk lid zich ook bij de PSC moest aansluiten, werd de partij van hoog tot laag systematisch door CEPIC geïnfiltrerd. Zo werd CEPIC een partij binnen de partij, met een parallelle structuur en eigen leden⁸⁶⁶.

In 1975 werden de basisideeën van de CEPIC in een Manifest ondergebracht⁸⁶⁷. Hieruit bleek een duidelijke westerse en christelijke strijdideologie waarbij CEPIC werkelijk op kruistocht trok tegen iedereen die het niet met hen eens was.

“Omdat we gekant zijn tegen de klassenstrijd, zijn we onvermijdelijk ook overtuigde tegenstanders van alle maatregelen die ertoe leiden ten onrechte de persoonlijke vrijheden te beperken, de ondernemingsgeest in diskrediet te brengen of de geldigheid in vraag te stellen van een rechtmatige winst in verhouding met de inzet en de bewezen diensten.”⁸⁶⁸

Waar CEPIC eigenlijk op aanstuurde was een organicistisch geordende maatschappij waarbij het bestaan van de klassen als dusdanig wel erkend werd, maar als statisch en onveranderlijk werd beschouwd. Dit is opnieuw het middeleeuwse denken zoals hoger aangehaald bij de ultramontanen in de 19de eeuw. De feodale maatschappelijke ordening waarnaar men streefde impliceerde dat men moest leven naar de “orde” waarin men geboren was: de “orde” van de heren, die van de lijfeigenen en die van de ambachten. Er bestond geen enkele mogelijkheid om van de ene stand naar de andere over te gaan. Kortom CEPIC wilde binnen de kapitalistische maatschappij eenzelfde hiërarchie, waarbij de kapitalist de orders gaf, de proletariër die uitvoerde. Dit was de enige juiste ordening. Dit wordt duidelijk in volgende passages uit het manifest:

“De beschaving heeft haar wetten en haar normen. Ze is één in haar essentie, universeel in haar principes...[] Ze begunstigt de geordende vooruitgang van

⁸⁶⁵ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, op. cit., p. 144.

⁸⁶⁶ Serge Dumont, “Het klaviertje van vier bij de CEPIC”, p. 128.

⁸⁶⁷ Manifest van CEPIC, 1975, geciteerd in: Franz Legros, “CEPIC, NEM, F.J.: één politieke lijn”, in: Walter De Bock (ed.), *Extreem-rechts en de staat*, Berchem, 1981, pp. 173-211.

⁸⁶⁸ CEPIC-Manifest, 1975, p. 4.

de volkeren en hun verschillende elites, die normaal gezien en van nature uit veel eerder solidair zijn dan tegenstanders. [] Gedurende haar ontwikkeling respecteert de beschaving de hiërarchie van de menselijke mogelijkheden en kent aan de geestelijke, morele en intellectuele waarden de doorslaggevende plaats toe. [] Tenslotte respecteert de beschaving in elke mens een persoonlijk en verantwoordelijk wezen, begaafd met redelijke intelligentie en vrije wil, dat in staat is de waarheden van zijn eigen orde te begrijpen en zijn welzijn na te streven in overeenstemming met zijn natuur. Door in elke mens deze eigenschappen te erkennen, vestigt de beschaving zowel het principe van de gelijkheid van de mensen onder elkaar, vanuit het oogpunt van hun gemeenschappelijke waardigheid, als het principe van de geldigheid van hun verschillen, vanuit het oogpunt van de verscheidenheid van hun noden, talenten en streven. Onze beschaving, de westerse en christelijke, heeft getracht deze ideële beschavingscriteria te concretiseren en ze is er ook dikwijls in geslaagd. [] De crisis die ze vandaag meemaakt, is niet ontstaan omdat haar principes verkeerd of verouderd zijn, maar omdat men er niet trouw genoeg aan was.⁸⁶⁹”

Met die trouw aan de oude christelijke en westerse waarden zitten we helemaal in de ideologie van Coudenhove-Kalergi, die eveneens wees op de crisis waarin onze beschaving terecht was gekomen.

“Our democratic era is a miserable interlude between two great aristocratic epochs: the feudal aristocracy of the sword and the social aristocracy of the spirit”⁸⁷⁰.

Die crisis was onherroepelijk het gevolg van het algemeen stemrecht dat door Coudenhove-Kalergi bestempeld werd als de “anonieme dictator”. Herinneren we aan wat Nietzsche schreef, en waarin we Coudenhove-Kalergi’s principe van een “democratie” geleid door een *élite de l’esprit* reeds zagen doorschemeren.

“Der höchste Mensch nämlich soll auf Erden auch der höchste Herr sein. Es giebt kein härteres Unglück in allem Menschen-Schicksale, als wenn die

⁸⁶⁹ CEPIC-Manifest, 1975, geciteerd in: Franz Legros, “CEPIC, NEM, F.J. ...: één politieke lijn”, pp. 174-175.

⁸⁷⁰ Preston King and Andrea Bosco (ed.), *A Constitution for Europe*, London, 1991, pp. 199-212.

*Mächtigen der Erde nicht auch die ersten Menschen sind. Da wird Alles falsch und schief und ungeheuer.*⁸⁷¹ ”

Het moge duidelijk zijn dat de CEPIC impliciet hetzelfde nastreefde, maar gezien haar plaats binnen de katholieke partij kon ze een dergelijke ideologie niet openlijk verkondigen. Als deelnemer aan het parlementaire democratische bestel zocht CEPIC dan ook andere kanalen om een dergelijk antidemocratisch streven te ventileren. Zoals we hoger al zagen werden NEM, de NEM-clubs, Jeune Europe en aanverwanten de fora waarop het principe van de neo-aristocratie kon worden gepredikt.

Intussen vond binnen de CEPIC een machtswissel plaats. In 1977 werd Paul Vanden Boeynants verkozen tot voorzitter. In 1979 werd hij evenwel opgevolgd door de Luikenaar Jean-Pierre Grafé, waarmee de CEPIC ook meer invloed in Wallonië trachtte te verwerven. Het zwaartepunt lag immers lange tijd exclusief in Brussel.

De samenstelling van CEPIC ging van christen-democratische politici tot technocraten uit de middenstand en militanten van extreem-rechtse groepen⁸⁷². Ook enkele adellijke lieden bevolkten de CEPIC zoals ridder Paul de Stexhe (samen met Florimond Damman in de permanente raad van de Conseil Belge pour l'Union Européenne), baron Donald Fallon, graaf Yves du Monceau de Bergendal (lid van de Cercle des Nations, net als de volgende vier personen), Nicolas de Kerchove d'Ousselghem⁸⁷³, burggraaf Yves de Jonghe d'Ardoye, baron Benoit de Bonvoisin en ridder Jean Breydel. Daarnaast kwam ook Paul Teichmann als CEPIC-lijsttrekker op te Elsene in 1976. Tot slot mogen in dit lijstje ook Edmond Nerinckx van de NEM niet ontbreken, Jo Gérard, die vanaf de jaren 1950 als ghost-writer de speeches schreef voor Paul Vanden Boeynants⁸⁷⁴, en Paul Vankerkhoven. Met Jo Gérard zat de CEPIC stevig verankerd in de NEM, en ontwaren we tevens een verband met de Europeïstische beweging Cercle de Politique Etrangère. Met Edmond Nerinckx, Benoit de Bonvoisin, Paul Vankerkhoven en Jean Breydel, kwamen vanaf 1974 alvast vier high-society figuren uit de Cercle des Nations een sleutelpositie vervullen in de CEPIC⁸⁷⁵.

⁸⁷¹ Friedrich Nietzsche, *Also sprach Zarathustra, Ein Buch für Alle und Keinen*, Stuttgart, 1885, p. 205.

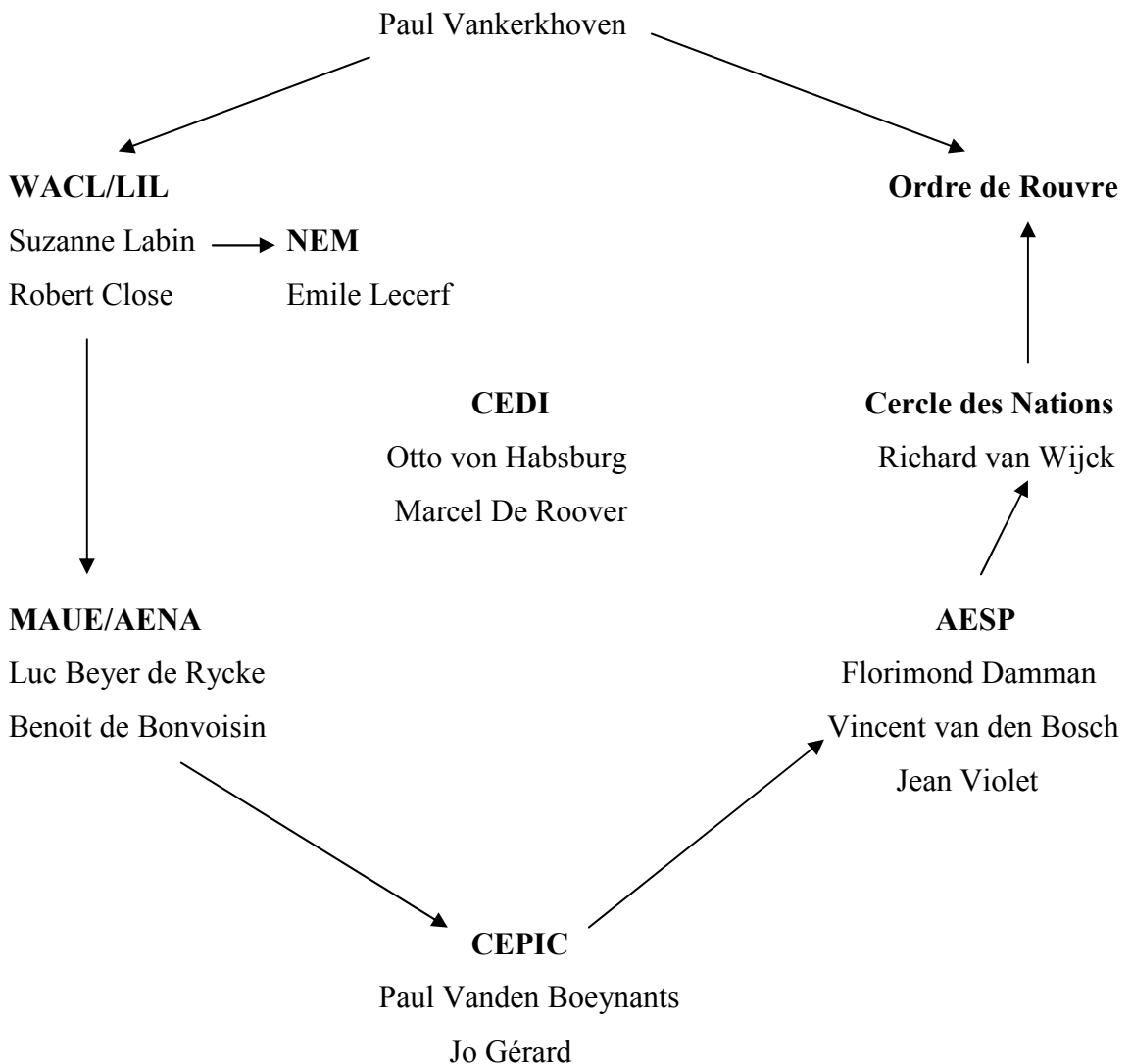
⁸⁷² Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, p. 146.

⁸⁷³ Nicholas de Kerchove was bovendien ook lid van de Bilderberggroep en anno 1979 raadgever van Paul Vanden Boeynants. Walter De Bock, *Extreem-rechts en de staat*, Berchem, 1981, p. 216.

⁸⁷⁴ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, op. cit., p. 147.

⁸⁷⁵ Serge Dumont, “Het klaviertje van vier bij de CEPIC”, in: Walter De Bock (ed.), Berchem, 1981, p. 130.

Vooral met Paul Vankerkhoven is een ontegensprekelijke connectie vast te stellen met de Europeïstische bewegingen en met het mondiale anticommunistische netwerk. Dat Paul Vankerkhoven naast zijn betrokkenheid in WACL, LIL, AESP, de Cercle des Nations, MAUE/AENA en het Anti-Bolshevik Bloc of Nations ook lid was van de CEPIC, zegt in eerste instantie vooral iets over Paul Vankerkhoven zelf, maar onthult in tweede instantie ook het ondergrondse karakter van CEPIC. CEPIC verzamelde net als de Europeïstische organisaties naast invloedrijke figuren uit de economische wereld ook enkele figuren uit de top van de politieke machtsuitoefening. CEPIC zette zich onverhopen af tegen een parlementaire democratie, maar trachtte die vooral ondergronds te ondermijnen. Sommige netwerklijnen laten nu eenmaal weinig aan de verbeelding over.

Paul Vankerkhoven

In bovenstaand organigram werden een aantal organisaties waarvan Paul Vankerkhoven lid was op een rijtje gezet, tezamen met enkele belangrijke protagonisten. Alle organisaties waren op de één of andere manier aan elkaar gelieerd. Paul Vankerkhoven vormt in dit verhaal één van de figuren bij uitstek die het Europese perspectief, het Atlantische (de wereld) en de Belgische scène in z'n geheel omvat. Hij was op alle fronten thuis en speelde steeds een vooraanstaande rol. Net als Damman is Paul Vankerkhoven echter een voor het grote publiek quasi onbekende.

Hij werd in 1941 te Brussel geboren en stierf in 1998 op 57-jarige leeftijd te Sint-Lambrechts-Woluwe⁸⁷⁶. Zijn palmares is evenwel indrukwekkend. In 1965 behaalde hij het diploma licentiaat in de journalistiek aan de ULB. Intussen was hij al hoofdredacteur van het katholieke universitaire blad *Chantiers Occident*. Hij trad hiermee in de voetsporen van Jo Gérard, die deze functie vele jaren eerder had bekleed. Eenmaal afgestudeerd kwam zijn leven in een immense stroomversnelling. Wat dan volgde was een wervelwind doorheen het hele netwerk rondom de Europese constructie. Nog in het jaar 1965 bracht Emile Lecerf hem in contact met de Europese en Atlantische milieus en schreef voor hem een aanbevelingsbrief aan Florimond Damman. Zo leerde hij al gauw Richard van Wijck en Jacques Jonet kennen. Richard van Wijck werd zijn mentor in het Brusselse establishment⁸⁷⁷. Paul Vankerkhoven werd lid van MAUE, maar vertoefde tegelijkertijd ook in de kringen rond het Centre Etudiants Nationaux (CEN). Hij was daarnaast ook regelmatig medewerker aan *Belgique-Europe*, het blad van de Cercle National/Nationale Kring (CNK).

In 1967 richtte hij samen met Marcel De Roover de Ligue Internationale de la Liberté (LIL) op, de Belgische sectie van WACL. Daarnaast verwierf hij actieve steun van de groep *Révolution Européenne* van Emile Lecerf, en vooral de actieve kern daarvan, het CEN. In het beschermingscomité van LIL zaten onder meer Florimond Damman, Paul Rohr, Paul Delforge, prins François de Merode, baron Paul Kronacker en Florent Peeters. LIL stond rechtstreeks in contact met de Franse zusterorganisatie van Suzanne Labin, de *Union pour la défense des Peuples opprimés*⁸⁷⁸.

In 1967 werd Paul Vankerkhoven tot ridder in de Ordre de Rouvre van Richard van Wijck geslagen. Twee jaar later stichtten beiden de Cercle des Nations. In 1971 werd hij

⁸⁷⁶ Bio Paul Vankerkhoven, in: Archief Walter De Bock.

⁸⁷⁷ *Pour*, 15/6/1982.

⁸⁷⁸ Etienne Verhoeyen, « l'Extrême droite en Belgique (I) », in : *CRISP*, n° 642-643, 1974, p. 13.

secretaris-generaal van CEDI België, waarvan de zetel verhuisde naar de avenue Franklin Roosevelt n° 25, het adres van de Cercle des Nations⁸⁷⁹. In 1969 was hij trouwens lid geworden van het in dat jaar opgerichte AESP van Florimond Damman. In 1972 vertegenwoordigde hij België in de internationale raad van CEDI, en volgde hiermee Marcel De Roover op.

In 1975 publiceerde Paul Vankerkhoven in het blad van de Cercle des Nations, *l'Eventail*, nog een interview met generaal Pinochet⁸⁸⁰. Datzelfde jaar werd hij voorzitter van de ideologische afdeling van de CEPIC. Hij vervulde die functie tot in 1982. Naast die functie was hij ook voorzitter van de commissie internationale relaties van de CEPIC. Ook in 1975 werd hij lid van de European Freedom Council, tezamen met onder meer Yaroslav Stetsko, Ivan Matteo Lombardo en Suzanne Labin.

In 1979 organiseerde Paul Vankerkhoven het 11de congres van de Association St-Benoit de l'Europe, een op vraag van het Vaticaan opgerichte organisatie ter bevordering van de christelijke beschaving in een spiritueel eengemaakt Europa. Sprekers waren onder meer Mark Eyskens, Etienne Davignon en Paul Vankerkhoven zelf⁸⁸¹. Zijn uitgesproken katholicisme zou zich ook uiten in het lidmaatschap van de Christian Solidarity International (CSI), met hoofdzetel in Zürich.

In 1982 was hij Europees parlamentslid voor de PSC, lid van de Association Atlantique Belge en voorzitter van het Centre Sun Yat Sen (Formosa) te Brussel. Hij bleef nog actief in de diverse hoger vermelde organisaties tot in 1988. Tien jaar later stierf hij na een langdurige ziekte⁸⁸².

1.5. Het Public Information Office (PIO)

Op 13 december noteerde Florimond Damman in zijn agendaboekje het volgende:

⁸⁷⁹ *Pour*, 15/6/1982.

⁸⁸⁰ *L'Eventail*, 11/7/1975.

⁸⁸¹ Bio Paul Vankerkhoven, in: Archief Walter De Bock.

⁸⁸² Zijn doodsprentje vermeldde een indrukwekkende lijst van organisaties waarvan hij lid of voorzitter was geweest. Naast de hoger aangehaalde organisaties lezen we ook: Délégué général de la Communauté française de Belgique auprès de l'Union Européenne; Ancien inspecteur général aux relations internationales de la Communauté française de Belgique; président du Comité international pour un Vietnam Libre; Membre du Comité de direction de l'Association Saint-Benoit Patron de l'Europe; Administrateur de l'Institut Européen pour la Paix et la Sécurité; Administrateur de la Revue Générale; Administrateur et ancien président de l'Office économique et culturel de Taipei; Membre fondateur de l'Association pour la Coopération et de Développement en Afrique australe en ten slotte Officier de reserve honoraire de Cavalerie Blindée.

“Inforep”, périodique publié par le “Public Information Office”, dirigé par Legon (?) et un mystérieux Hugues Miller. Hugues Miller avait le pseudonyme du Major Jean Bougerol (SDRA).⁸⁸³”

Wat was er nu gebeurd opdat Damman geïnteresseerd geraakte in het blad Inforep en de figuur majoor Jean Bougerol? Het antwoord vinden we in het 25ste congres van CEDI te Madrid dat in december 1976 had plaatsgevonden en waaraan Jean Bougerol had deelgenomen. Op diezelfde meeting waren ook Jean Violet, François Vallet, Antoine Pinay, Carlo Pesenti, Alfredo Sanchez-Bella en Florimond Damman aanwezig. Bougerol had zich bij die gelegenheid voorgesteld als Chef van het Public Information Office (PIO) en als SDRA-agent⁸⁸⁴.

Het PIO werd opgericht in 1974 door majoor Bougerol in opdracht van de toenmalige minister van defensie Paul Vanden Boeynants en Benoit de Bonvoisin. Het werd gefinancierd door de firma PDG die resideerde in dezelfde lokalen waar ook de CEPIC gevestigd was, rue Belliard 39 te Brussel. PIO gaf een revue uit “Inforep” die naar de toenmalige opinieleiders werd gestuurd, en waarin doortastend de zogenaamde “ware” toedracht werd beschreven aan de hand van tot dan toe ongekende informatie.⁸⁸⁵

Met Bougerol had Damman er een nieuwe connectie bij, die we echter moeten situeren bij de militaire elite in het Europeïstische verhaal. Met PIO zitten we stevig verankerd in de militaristische tegenbeweging als reactie op de flower power en de vredesbeweging van de jaren 1960. De studentenrevoltes van mei 1968, de contestatie van de gevestigde orde en de Vietnamoorlog, beïnvloedden aanzienlijk de publieke opinie ten aanzien van het leger en alles wat militair was. In die context groeide de idee van een tegenoffensief, dat moest gerealiseerd worden via militaire conferenciers. Militairen met een redenaarstalent werden uitgekozen om via lezingen en debatten het standpunt van het leger over te brengen naar een brede laag in de bevolking. Al gauw kregen die militaire conferenciers de benaming Speaker’s Bureau.

Het initiatief werd gesteund door de Service Général du Renseignement de la sécurité (SGR) en de Service de Documentation, de Renseignements et d’Action (SDRA). In 1973 kwamen een aantal verantwoordelijken binnen het leger tot de bevinding dat er dringend iets moest gedaan worden aan de verdediging van het leger tegen de

⁸⁸³ Notities in het agendaboekje van Florimond Damman dd. 12.12.’77, zie: Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 30, in: Archief Walter De Bock.

⁸⁸⁴ Bio Florimond Damman, in: Archief Walter De Bock.

⁸⁸⁵ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 21.

subversieve actie die door sommige massamedia werd gevoerd. Het kwam erop aan niet alleen buiten het leger te reageren naar de publieke opinie toe, met het oog op het aanwerven van toekomstige dienstplichtigen, maar ook binnen het leger zelf, om te vermijden dat ook de militairen zelf door de subversie zouden worden aangetast⁸⁸⁶.

De leiding van het PIO werd toevertrouwd aan majoor Jean Bougerol, die bekend stond als getalenteerd militair conferencier en een te geduchten verwoorder van de antisubversie gedachte.

Er waren twee takken binnen PIO, een militaire en civiele. De militaire branche omvatte zowel de militaire conferenciers als een actiegroep, die op vergaderingen zoveel mogelijk tegendraadse stellingen moesten innemen. Met dit laatste deed PIO duidelijk aan activisme: georganiseerde sabotage van conferenties, infiltratie van verenigingen en groepen die geacht waren de stellingen van het leger genegen te zijn zoals de NEM-clubs en CEPIC. Soms werd van de leden van PIO verwacht ook aan de stemmingen op vergaderingen deel te nemen, met als doel een aantal personen in de minderheid terug te dringen. In andere gevallen werden colleges in de vorm van lezingen gehouden voor extreem-rechtse groeperingen zoals de Forces Nouvelles.

De burgerlijke branche ging vanaf september 1977 over tot de publicatie van het bulletin *Inforep*, een op anticommunisme en antisovjetisme toegespitst persoverzicht, met een oplage van 200 exemplaren. Dit blad was zowel bestemd voor de militaire conferenciers als diverse diensten van het leger, de rijkswacht, de staatsveiligheid en een aantal ministerkabinetten⁸⁸⁷. Diverse leden van SGR en SDRA werken op permanente wijze nauw samen met PIO⁸⁸⁸.

Vanaf het begin zorgde PIO ervoor dat naast de antisubversie-actie ook een dekmantel bestond voor het uitwerken van inlichtingenrecherche en contra-informatie. In verband met die activiteiten maakte majoor Bougerol verscheidene reizen naar het buitenland, onder meer naar Taiwan in 1976, Libanon in 1979, maar ook Spanje, Ierland, Portugal, Italië, Nederland en Frankrijk.

⁸⁸⁶ “*Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk.*” Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, p. 77.

⁸⁸⁷ “*Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk.*” Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, p. 78.

⁸⁸⁸ *Ibid.*, p. 79.

In het kader van die opdracht wist Bougerol een heel netwerk uit te bouwen dat door de ingewijden de “Miller-groep” werd genoemd. Miller was zoals uit de notitie van Damman al bleek de schuilnaam van Bougerol. Antisubversieteams werden samengesteld in verscheidene groepen, verspreid over een aantal streken. In november 1978 waren bij de activiteiten van PIO in totaal 445 personen betrokken, waarvan militairen, reserve-officieren en burgers⁸⁸⁹.

Maar PIO kostte handenvol geld, en was bovendien financieel erg afhankelijk van de actiedienst van het Ministerie van Landsverdediging en dus van Paul Vanden Boeynants. De uitgewerkte structuur ontving maandelijks 600.000 Bfr. en op het einde van 1978 was de schuld ten aanzien van de Miller-groep meer dan twee miljoen. De militaire gezagsdragers besloten dan ook om PIO te ontbinden. In 1979 werd PIO definitief opgedoekt⁸⁹⁰.

Er waren ook problemen rond de figuur Bougerol, die indiscretie werd verweten en het feit dat hij onmogelijk de clandestiniteit kon vrijwaren. We herinneren eraan dat hij zich inderdaad openlijk op een meeting van CEDI te Madrid had voorgesteld als chef van PIO en als SDRA-agent. Ten eerste bestaan twijfels over het waarheidsgehalte van die laatste claim, ten tweede behoorde een SDRA-agent zijn functie niet te openbaren⁸⁹¹.

Maar er was meer aan de hand. Van bij de oorsprong van PIO was echter ook de NV Promotion et Distribution générales (PDG) betrokken bij de financiering van een aantal PIO-activiteiten en van Infoprep. PDG werd opgericht in 1971 en stond onder leiding van Jean-Marie Detournay, maar werd in werkelijkheid volledig gecontroleerd door Benoit de Bonvoisin, goede vriend en geestesgenoot van Paul Vanden Boeynants. De NV had als doel het voeren van internationale industriële promotie en public relations in Afrika, Latijns-Amerika en het Midden Oosten. De vennootschap verzorgde ook de promotie en commercialisering van een brandstofbesparingsoctrooi, de SVB 3, eigendom van een Panamese vennootschap⁸⁹².

⁸⁸⁹ Ibid., p. 79.

⁸⁹⁰ “Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk.” Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, p. 80.

⁸⁹¹ Zie de tegenstrijdige besluiten hierover in: “Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk.” Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, pp. 77-83.

⁸⁹² In de epiloog over de zaak Renifleurs zal duidelijk worden waarom deze informatie hier zo interessant is. Het Panamese bedrijf zal ons opnieuw naar enkele hoofdprotagonisten uit het netwerk leiden, niet in het minst naar Jean Violet en Florimond Damman.

Vooral belangrijk is dat PIO misschien wel werd ontbonden, maar dat Inforep bleef voortbestaan en wel dankzij de financiële steun van PDG. Ook Bougerol bleef achter de schermen zich bezighouden met inlichtingenwerk en contra-informatie, en zijn bindingen met extreem-rechts zoals de NEM-clubs en Front de la Jeunesse werden steeds intenser. Pas in 1981 vertrok Bougerol definitief uit de dienst⁸⁹³.

PDG zelf ging failliet in 1984. Over de werkzaamheden van de Bonvoisin in PDG zijn moeilijk sporen terug te vinden. Het was de geijkte techniek van de Bonvoisin om nooit te verschijnen in maatschappijen die hij zelf daadwerkelijk controleerde. Alleen indirect kon zijn aanwezigheid en betrokkenheid bij PDG aangetoond worden: zoals een geleasde auto, een directe telefoonlijn van zijn hotelkamer naar de kantoren van PDG en dit op deze laatste haar kosten⁸⁹⁴. Laten we daarom de figuur de Bonvoisin nader bekijken.

Benoit de Bonvoisin

Hij werd geboren in 1939 als zoon van baron Pierre de Bonvoisin. Via zijn moeders kant was hij kleinzoon van Alexandre Galopin⁸⁹⁵. Al heel jong vertoefde hij in extreem-rechtse milieus. In 1975 stelde hij zijn kasteel te Maizeret in de Ardennen ter beschikking voor een ontmoeting van internationale fascistische organisaties⁸⁹⁶. Op 22 november kwamen onder leiding van Emile Lecerf diverse figuren samen zoals Francis Dossogne, Albert Lambert, Sampayo uit Portugal, leden van het Britse National Front en twee kaders van de Spaanse Fuerza Nueva⁸⁹⁷.

In 1977 werd de Bonvoisin door Paul Vanden Boeynants samen met onder meer Richard van Wijck aangesteld als lid van de Commissie voor het beheer en vermogen van het legermuseum.

Maar de Bonvoisin zou vooral de geschiedenis ingaan als de frauduleuze zakenman die steeds opnieuw in nesten geraakte. Zo speelde hij een onzuivere rol in de krach van Richard van Wijck (zie hoger), en dit via de firma Boomse Metalen. Daarnaast was hij ook verwickeld in het schandaal rond het SVB 3 procédé, waarvan de Bonvoisin geheel onwettig de Zwitserse rechten in 1978 voor 20 miljoen Bfr. verkocht aan Pierre Laurent

⁸⁹³ “Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk.” Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991, p. 83.

⁸⁹⁴ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 21.

⁸⁹⁵ Bio Benoit de Bonvoisin, in: Archief Walter De Bock.

⁸⁹⁶ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, p. 104.

⁸⁹⁷ Bio Benoit de Bonvoisin, in: Archief Walter De Bock.

(behorende tot de groep van Wijck). Hierbij maakte de Bonvoisin ten onrechte gebruik van getuigschriften van het ministerie van defensie en een labo aan de Luikse universiteit. Toenmalig minister van defensie Paul Vanden Boeynants wist dan ook aan Laurent te melden dat het SVB 3 procédé nooit door de rijkswacht was uitgetest.

Benoit de Bonvoisin was ook een vooraanstaand lid van het nationaal bureau van CEPIC, waarmee zijn firma PDG nauw verbonden was. Een onderzoek door de staatsveiligheid bracht de CEPIC en PDG in verband met de NEM-clubs en zelfs het extreem-rechtse Front de la Jeunesse. Intermediaire figuur was steeds de Bonvoisin⁸⁹⁸.

De zaak zou lang aanslepen, maar in 1995 werd de Bonvoisin uiteindelijk tot 3 jaar effectief veroordeeld in het dossier PDG/CIDEP (de uitgeverij van NEM) wegens afpersing, oplichting en fraude⁸⁹⁹. Ditmaal kon zijn goede vriend Paul Vanden Boeynants hem niet meer het hand boven het hoofd houden.

Paul Vanden Boeynants

Vanden Boeynants is in heel die extreem-rechtse Belgische scène ontegensprekelijk het werkelijke zwaargewicht. Geboren te Vorst in 1919 als zoon van een slager maakte hij een opmerkelijke industriële en politieke carrière. In 1932 begon hij aan het Collège St.-Michel in de afdeling Latijn-Grieks, maar brak die studies af. In 1940 vocht hij mee in de 18-daagse veldtocht, en werd krijgsgevangene. Als Vlaming werd hij echter spoedig vrijgelaten⁹⁰⁰.

In 1945 stichtte hij de Ecole Boucherie/Charcuterie te Brussel en organiseerde daarnaast diverse winkelstakingen tegen de opgelegde rantsoenerings- en prijzenpolitiek van de communist Lallemand. Vanden Boeynants ging nadien in onderhandeling, en met succes.

Zijn politieke visies wist hij te uiten in het extreem-rechtse en Leopoldistische blad VRAI dat beheerd werd door Jo Gérard, Georges Dumont en Georges Sion. Paul Vanden Boeynants trad op als financier van het blad⁹⁰¹.

In 1948 werd Vanden Boeynants voorzitter van de Beweging der Europese Federalisten (BEF) in Vlaanderen. Het BEF wilde een schakel zijn tussen het Waalse MEUE

⁸⁹⁸ Nota van de staatsveiligheid die door minister van justitie Philippe Moureaux op 11 mei 1981 aan de parlementaire onderzoekscommissie inzake het VMO, in: Walter De Bock (ed.), *Extreem rechts en de staat*, Berchem, 1981, pp. 230-235.

⁸⁹⁹ Bio Benoit de Bonvoisin, in: Archief Walter De Bock.

⁹⁰⁰ Bio Paul Vanden Boeynants, in: Archief Walter De Bock.

⁹⁰¹ VRAI bestond van september 1944 tot augustus 1949. Een volledige collectie is terug te vinden in het legermuseum.

(voorganger van MAUE) en de Nederlandse Federalisten. BEF tradt trouwens toe tot de Europese Unie der Federalisten in Genève.

Intussen ging het duo Jo Gérard en Vanden Boeynants fel tekeer tegen de zogenaamde zwakheid van de PSC, die volgens hen de duimen legde voor de linkerzijde. Op een PSC/CVP meeting onder het voorzitterschap van Jo Gérard, gehouden te Brussel op 20 december 1948, liet Vanden Boeynants zich niet onbetuigd al was hij naar eigen zeggen geen lid van de PSC. Hij beklemtoonde de rol van de middenstand die naar de PSC was overgestapt, maar stelde zich de vraag in hoeverre die middenstand de PSC trouw kon blijven als de partij nog langer gegijzeld werd door de socialisten.

Jo Gérard besloot de meeting met de woorden:

“De liberale partij is een zandbank. De PSC moet opletten dat ze geen mosselbank wordt!”.

In 1949 bekende Vanden Boeynants dan toch kleur en werd secretaris-generaal van het Comité pour le Redressement du PSC. Dit was een drukingsgroep tegen linkse en anti-Leopoldistische invloed in de partij. Voorzitter was niemand minder dan Jo Gérard. In datzelfde jaar werd Vanden Boeynants een eerste maal verkozen als PSC kamerlid te Brussel. Van 1953 tot 1958 was hij schepen te Brussel. In 1955 werd binnen de PSC door de Craeyencourt en met de steun van Vanden Boeynants de Mouvement Chrétien des Indépendants et des Cadres (MIC) opgericht.

In 1961 werd hij voorzitter van de PSC/CVP en volgde hiermee Théo Lefèvre op die premier werd. Hij oefende die functie uit tot 1966. In dat jaar werd hij eerste minister in de rooms-blauwe regering Vanden Boeynants/De Clercq (maart 1966 tot februari 1968). Hij moest echter ontslag nemen naar aanleiding van de rellen in verband met de eis tot vervlaamsing van de Leuvense universiteit.

Intussen was hij niet alleen beheerder van de vzw Unio, die de partijfinanciering van de PSC verzorgde, maar ook beheerder van de nv Philips.

In 1969 werd hij benoemd tot minister van staat en werd hij lid van de Cercle des Nations. In 1972 werd hij minister van defensie en zou dit tot 1979 blijven. In 1972 werd eveneens de CEPIC opgericht en binnen de PSC-leiding officieel erkend.

In 1975 sloot Vanden Boeynants als minister van defensie de koop van de eeuw en verkoos de F-16 gevechtsvliegtuigen boven de Mirage, met een extra kost voor het ministerie van defensie van 20 miljard Bfr.

Roger Boas van ASCO, waar we hoger al bij stilstonden (zie deel I, de Cercle des Nations), was intussen zijn moeder opgevolgd aan het hoofd van ASCO en stond in nauw contact met Paul Vanden Boeynants. De open overeenkomst tussen ASCO en de aankoopdienst van het leger werd door de voorzitter van het rekenhof Vrebos gecontesteerd. Het hoog comité van toezicht stelde in 1978 en 1979 een onderzoek in naar de Centrale Dienst voor Culturele en Sociale Actie van het Leger (ADSCA), de aankoopdienst dus. Uit een lijvig dossier bij het parket van de procureur des konings, dd. 1979 met het nummer 25.97.660-78 bleek dat een hele reeks illegale financiële transacties door de Bonvoisin en andere medewerkers van Vanden Boeynants waren ondernomen om leveranciers van Landsverdediging ertoe te brengen de verkiezingscampagne te financieren als ook de CEPIC, en dit al vanaf 1974. Uiteindelijk kwam het hele dossier in de vergeetput terecht. De figuren die erin betrokken waren, bleken over te veel invloedrijke relaties te beschikken en konden niet worden gevat⁹⁰².

Vanden Boeynants veegde die bezwarende feiten gewoonweg van tafel en zette zijn praktijken onverdroten verder. Ditmaal ging ASCO een hoofdrol spelen. De open overeenkomst tussen ASCO en ADSCA resulteerde na enkele jaren in een dubbel zo grote uitgaven op kosten van het ministerie van defensie en ten voordele van ASCO en, zo bleek, van Vanden Boeynants zelf. Het betrof hier de zaak rond de BDX-pantservoertuigen voor de rijkswacht en de luchtmacht, waarin minister van defensie Vanden Boeynants ASCO als onderaannemer voor de belangrijkste onderdelen van de BDX opdrong aan het bedrijf Beherman-Demoen van Joseph Léon Beherman. Om het contract voor de bouw van de pantservoertuigen binnen te kunnen rijven, richtte Boas met ASCO de nv Belgian Mechanical Fabrication (BMF) op. De pantservoertuigen bleken echter vol met defecten te zitten.

Uiteindelijk werd door het gerecht een onderzoek ingesteld. Op 30 oktober 1984 verwees de raadkamer te Brussel Vanden Boeynants naar de correctionele rechtbank op beschuldiging van fiscale fraude. Vanden Boeynants tekende meteen beroep aan omdat de feiten zouden zijn gepleegd tijdens zijn ministerschap, en dus naar cassatie moesten. Het gerecht vroeg vervolgens de opheffing van zijn parlementaire onschendbaarheid voor de periode 1972-1979. In 1986 werd hij uiteindelijk veroordeeld voor 3 jaar cel voorwaardelijk en een geldboete van 620.000 Bfr.. Het parket ging echter tegen dit vonnis in beroep. Maar in 1987 werd het door het hof van beroep te Brussel

⁹⁰² Walter De Bock, "Dossier nr. 25.97.660-78 bij het parket te Brussel", in: Walter De Bock (ed.), *Extreem-rechts en de staat*, Berchem, 1981, pp. 213-233.

bekrachtigd. Een ontslagen kaderlid van ASCO, de heer Louis Sik, verklaarde voor de rechtbank dat Vanden Boeynants voor 700 miljoen commissiegelden ontving voor de contracten met ASCO⁹⁰³.

In 1988 werd door de Kamer een bijzondere onderzoekcommissie opgericht die advies moest verstrekken over het al dan niet in beschuldiging stellen van Vanden Boeynants wegens corruptie tijdens de uitoefening van zijn ambt als minister van defensie.

Vanden Boeynants had echter nog in veel meer louche zaken gezeten. Het immense contract tussen een aantal Belgische bedrijven (toeval of niet allemaal vertegenwoordigd in de Cercle des Nations) en de Saoedische Nationale Wacht was er zo één van. Voor een bedrag van 28,5 miljard in ruil voor de bouw van een reusachtige kliniek in Saoedi-Arabië, het project Eurosystem Hospitalier, was zelfs prins Albert (later koning Albert II) persoonlijk tussengekomen opdat de Belgische industriëlen een exclusief contract verkregen⁹⁰⁴.

Maar de tijd verstreek en in 1989 werd Vanden Boeynants verkozen tot fractieleider van zijn partij in de gemeenteraad van Brussel.

Alles leek zijn gewone gang te kunnen gaan en Vanden Boeynants leek virtueel wel onschendbaar. Tot hij op zaterdag 14 januari 1989 werd ontvoerd. De overheid was danig gealarmeerd en een crisisstaf bestaande uit vertegenwoordigers van de Gerechtelijke politie, de stadspolitie, de staatsveiligheid, de rijkswacht, de BOB, de GIA/AAG, de groep Dyane en de 23ste Brigade, zette een heuse zoekactie in. De pers overspoelde het land met een storm van speculaties.

De kidnappers eisten een losgeld van 20 miljoen Bfr., afkomstig van de partijen die de kandidatuur van Vanden Boeynants steunden en van de firma's De Pauw en Blaton (beiden vertegenwoordigd in de Cercle des Nations), dat onder de armen moest worden verdeeld. Daarnaast werd nog eens 10 miljoen geëist voor de kidnappers zelf uit het fortuin van Vanden Boeynants. Uiteindelijk werd Vanden Boeynants na een maand vrijgelaten, na betaling van het losgeld.

De ontvoerders werden aangeduid als de bende van Patrick Haemers. Het gerucht ging echter dat de ontvoering opgezet spel was geweest en in opdracht van Vanden Boeynants zelf werd georkestreerd. Volgens dit scenario hoopte Vanden Boeynants te

⁹⁰³ Verklaring van Louis Sik over Vanden Boeynants in: *KNACK*, 21/9/1988.

⁹⁰⁴ Interview met Walter De Bock, Leuven, juni 2005.

ontsnappen aan de grote geldboetes die hem wegens fraude door de rechtbank waren opgelegd. Hoe het ook zij, tijdens de ontvoering besliste de bijzondere onderzoekscommissie in de Kamer om Vanden Boeynants niet in beschuldiging te stellen wegens corruptie⁹⁰⁵.

Intussen werd Vanden Boeynants ook gehoord in het onderzoek naar de Bende van Nijvel. Op 21 februari 1990, de dag van zijn hoorzitting, verscheen echter een nieuw schandaal in de krant. Een geheim NAVO-rapport werd door Albert Raes, toenmalig administrateur generaal van de Belgische staatsveiligheid, gelekt aan onderzoeksjournalist Walter De Bock⁹⁰⁶. Daaruit bleek dat Vanden Boeynants een mysterieuze Hongaarse connectie had gehad in de jaren 1970, met name in de vleesindustrie. Vergezeld van de Hongaarse zangeres Margit Jeremias bezocht hij diverse malen Budapest en het daar gevestigde vleeswarenbedrijf Terimex. Vooral de connectie met Jeremias deed bij de Amerikaanse veiligheidsdiensten wantrouwen rijzen. In volle Koude Oorlogstijd was het verdacht dat die zangeres, die nochtans politiek asiel had aangevraagd in België en vervolgens in Brussel domicilieerde, regelmatig naar Hongarije terugkeerde.

In de jaren 1975-76 heerste er in NAVO-kringen grote belangstelling voor het reilen en zeilen van Vanden Boeynants. Zijn naam was immers gevallen als mogelijke kandidaat-opvolger van NAVO secretaris-generaal Luns. Op aansturen van de Amerikaanse en West-Duitse inlichtingendiensten werd vervolgens een discreet onderzoek verricht naar de Hongaarse connectie van Vanden Boeynants. Aanvankelijk was men bevreesd dat deze Belgische politicus wel eens onzorgvuldig met NAVO-geheimen zou omspringen, maar niets was minder waar. Zowel de Amerikanen als de Duitsers konden slechts constateren dat het Vanden Boeynants enkel om goedkope vleescontracten te doen was, maar het bezorgde hem wel een kwalijke reputatie in NAVO-kringen. In één van de verslagen stond letterlijk te lezen:

⁹⁰⁵ “Vdb data”, in: *De Morgen*, dd. 21 februari 1990. Tegen de bende van Patrick Haemers begon in 1993 een rechtsgeding voor het hof van assisen van Brabant. Haemers zelf pleegde zelfmoord.

⁹⁰⁶ Interview met Walter De Bock, Leuven, april 2005.

“Vanden Boeynants is eigenlijk een politieke avonturier die zijn prominente Hongaarse connecties alleen maar aanwendt om goedkoop vlees in te kopen voor de Belgische firma’s waarmee hij gelieerd is.”⁹⁰⁷”

De getuigenissen van Vanden Boeynants in het onderzoek naar de Bende van Nijvel gingen opvallend genoeg vooral over zijn conflict met de toenmalige administrateur-generaal van de staatsveiligheid, Albert Raes. Die beschuldigde hem ervan meerdere malen geen of incorrecte informatie te hebben verstrekt, zowel in zijn periode als premier als in die van minister van defensie. Dit conflict werd dan ook breed uitgesmeerd in de pers. Alsof het toenmalige hoofd van de staatsveiligheid de storm had zien aankomen, had hij de NAVO-rapporten net voor de *hearing* van Vanden Boeynants fijntjes gelekt. Hiermee kon hij ontegensprekelijk aantonen dat de geloofwaardigheid van deze ex-premier door de gehele Westerse geheime diensten in vraag werd gesteld.

Paul Vanden Boeynants blijft één van onze meest besproken ministers in de Belgische politieke geschiedenis. Hij stierf op 9 januari 2001 na een hartoperatie, en nam wellicht heel wat onopgeloste mysteries met zich mee in het graf.

⁹⁰⁷ Geciteerd in het artikel van Walter De Bock, “Geheim NAVO-rapport. Vdb is een politieke avonturier”, in: *De Morgen*, dd. 21 februari 1990.

De jonge garde en hun oude leermeesters

Met Paul Vankerkhoven en Benoit de Bonvoisin zouden we kunnen spreken van de “jonge garde” in deze *histoire longue durée* van het anticommunisme in België. Zij vormden de nieuwe ridders in de mondiale strijd tegen het communisme en speelden in de jaren 1960 tot 1980, en zelfs nog later, een belangrijke rol in de wijze waarop de strijd werd gevoerd. Maar die jonge garde ontstond niet in een vacuüm. Het is opvallend hoe zij, geëntoureerd door enkele *éminences grises*, doordrongen waren van een Nieuwe Orde gedachtegoed daterend uit het interbellum. Daarnaast vond men Vankerkhoven en de Bonvoisin opvallend ook terug in kringen van naoorlogse monarchistische verzetsbewegingen, waaraan zij slechts hun sympathie en steun konden betuigen, en niet de ziel ervan konden uitmaken. Zij waren immers te jong om zelf actief geweest te zijn in het verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Dit brengt ons bij een laatste belangrijk element van analyse, die in deze studie nader moet worden belicht. Heel dit verhaal werd eigenlijk gedragen door protagonisten die grosso modo in de gehele korte 20ste eeuw voorkomen en die een continuïteit in een anticommunistisch, antidemocratisch, monarchistisch, militaristisch, militant katholiek en aristocratisch denken wisten te garanderen.

De harde kern uit dit netwerk bestaande uit Florimond Damman, Jean Violet, Antoine Pinay, Carlo Pesenti, Otto von Habsburg en Alfredo Sanchez-Bella was doordrongen van een afkeer van de Verlichting en streefde naar een terugkeer van het Ancien Régime. In hun kielzog vinden we enerzijds hun geestelijke vaders zoals Pierre Nothomb, père Yves-Marc Dubois, Richard Coudenhove-Kalergi, Charles de Gaulle, generaal Pétain, Franco, Salazar, Mussolini en niet het minst Charles Maurras. Anderzijds werden zij opvallend geëntoureerd door de *jetset* van de industriële en financiële elite, die stevast – zeker voor wat de oudere garde betreft – een opmerkelijke militaire carrière doorliep, hetzij naar aanleiding van de Tweede Wereldoorlog, hetzij in sommige gevallen zelfs naar aanleiding van de Eerste Wereldoorlog. Die militaire carriëristen oefenden een grote invloed en moreel gezag uit op de ideologie van de protagonisten uit het netwerk. Patriottisme oefende een al even grote aantrekkingskracht uit als het anticommunisme en de antiverlichtingsgedachte.

Enkele figuren kunnen als dragers of overdragers van de militaristische ziel van het netwerk worden gezien. We denken hierbij aan Marcel De Roover, Jean del Marmol, Georges de Lovinfosse, Paul Hoornaert, René Mampuy, generaal Maurice Keyaerts,

maar ook meer obscure figuren zoals André Moyen, Yves Guérin-Serac, als ook vooraanstaande industriëlen en bankiers zoals David Rockefeller.

Dit militaristische aspect vormt een laatste element van analyse dat ons tot een beter begrip kan leiden in wat de protagonisten uit het netwerk werkelijk dreef. Dit aspect kwam al eerder aan bod. We denken hierbij aan de “gentleman” van Coudenhove-Kalergi, waarmee hij de reïncarnatie wenste van de middeleeuwse ridders in het woelige strijdtoneel dat de Westerse democratie voor hem was. We denken hierbij ook aan dezelfde reïncarnatie van de ridder in de Ordre de Rouvre van Richard van Wijck.

Maar voor de protagonisten uit het netwerk speelde ideologisch misschien vooral Charles Maurras een diepgaande rol, zowel voor wat het patriottisme betreft als het daaraan gelieerde monarchisme, katholicisme, antidemocratische en aristocratische denken.

Charles Maurras is vooral bekend als intellectueel, als schrijver over de “schone kunsten”, als ideoloog van extreem-rechts, als kamergeleerde en polemist. Minder geweten was zijn werkelijke droom om bij de zeemacht een carrière te maken. Een droom die hij moest opgeven toen hij op 14-jarige leeftijd doof werd. Deze niet ingeloste militaire wens lag misschien wel aan de basis voor zijn uitgesproken autoritaire denken en zijn.

2. *Vive le Roi, Vive l'Ancien Régime*

Eigenlijk laat dit verhaal zich samenvatten in een opvallende driedigheid. Enerzijds is er een industriële/financiële elite van rechtse signatuur, vaak van nieuwe adel, die zich engageerde in de Europese politieke en economische integratie. Anderzijds is er de *élite de l'esprit*. Een intellectuele, politiek geëngageerde klasse waarvan de protagonisten de essentiële schakels vormden in dit netwerk dat streefde naar een rechts Europa. Juristen, journalisten, actieve of op rust zijnde politici en geheime agenten, of gewoon excentrieke figuren zoals een Florimond Damman maakten er de spil van uit. Tot slot is er een militaire elite wiens faam en reputatie gestoeld was op de gruwelen van de meest oorlogzuchtige eeuw in de geschiedenis: de 20ste eeuw met haar Eerste en Tweede Wereldoorlog, de Spaanse revolutie, de koloniale onafhankelijkheidsoorlogen, de Koude Oorlog, Korea, Vietnam, Afghanistan, de Golf... en Rwanda.

Deze drie pijlers uit het netwerk waren in constante interactie met elkaar en vormden de drie essentiële bestanddelen die bepalend waren voor het specifieke karakter van dat netwerk. Vele figuren behoorden trouwens tot meer dan één van die elites en combineerden bijvoorbeeld een opmerkelijke industriële carrière met een algemeen erkend politiek gezag. Sommigen incarneerden zelfs de drie pijlers in hun eigenste persoon. Eén van de meest frappante voorbeelden hiervan was Marcel De Roover. Hij doorliep niet alleen een opmerkelijke militaire en industriële carrière, hij vertolkte ook als levenslange viscerale anticommunist in meerdere organisaties de rol van voorman, van initiatiefnemer, financier en onbetwiste specialist ter zake. Bovenal combineerde hij dit alles met de functie van inlichtingenagent voor zowel de Belgische militaire veiligheid als de CIA en andere inlichtingendiensten zoals Paix et Liberté. Hij vertolkte die rol trouwens zo uitmuntend dat hiervan nauwelijks sporen zijn terug te vinden.

In het gigantische NARA II te Maryland waarin honderden *entries*, duizenden files en miljoenen documenten gehuisvest zijn, werd De Roover niet eens in fichebestand op naam opgenomen. Nochtans zijn diverse andere Belgen wel in namenlijsten terug te vinden. Marcel De Roover leek echter onbestaande en het was alsof elk spoor van hem zorgvuldig was uitgewist⁹⁰⁸. En toch, ondanks de rigide censuur die op het archief wordt

⁹⁰⁸ We willen er hier op wijzen dat hetzelfde gold voor de Belgische archieven. In een verslag van de Procureur des Konings, Brussel, 31 juli 1950, naar aanleiding van een aanvraag tot wapenbezit merkten men op dat over Marcel De Roover quasi geen sporen terug te vinden waren, behalve dan zijn Russische engagement, in: Marcel De Roover (1950), n° AGR 201, n° POL 3400, PV 17827, Archief van het Parket van de Procureur des Konings van Brussel: Politieke dossiers-Parket, Rijksarchief Anderlecht.

toegepast met de tot ergernis toe steeds weerkerende “restricted” files (lees: niet toegankelijk wegens top secret), heeft op een gegeven moment een archivaris iets over het hoofd gezien. In de Subject Files of the Bureau of Intelligence and Research, tussen twee dossiers in – één van SHAPE en één van OLI – waren twee telegrams blijkbaar aan het alziend oog van de klasserende archivaris ontsnapt, of eerder, leek de inhoud ervan hem onschuldig. In het ene telegram dd. 2 april 1954 lezen we het volgende⁹⁰⁹:

secret

Memorandum *April 2 1954*

To: G - mr. Murphy

Thank you for sending down the De Roover report with you memorandum of March 1. I am sure you recall that you and I corresponded on this subject when you were Ambassador in Brussels. Although you did not specifically request it, I thought you might be interested in a current report on this source. I enclose, therefore, a memorandum on the subject.

We would of course be glad to receive any additional such material you might receive, but we certainly would not urge you to make any effort to acquire it. If you have no further use for these reports, we would be glad to keep them on hand, along with the earlier ones.

W. Park Armstrong, Jr.

Attachment:

*SEC. memo of March 31 from OLI
with letter of February 16, 1954
from M. Marcel De Roover to Mr.
Murphy.*

Van de brief van De Roover aan Robert Murphy noch van het De Roover rapport, was jammer genoeg nog iets te bespeuren. Ook betreffende het geheime memorandum van OLI tastten we in het duister. We konden wel beslag leggen op een ander top secret

⁹⁰⁹ Telegram van Park Armstrong aan Robert Murphy, dd. 2 april 1954, in: RG 59, General Records of the Department of State, Subject Files of the Bureau of Intelligence and Research 1945-1960, Record Group 59, NARA II, Maryland.

rapport van OLI uit 1950. Hieruit werd duidelijk dat OLI als onderdeel van de Amerikaanse veiligheidsdienst werkte en instond voor *intelligence collection*. OLI had de opdracht om over een waaier van politieke, economische en sociale zaken informatie te verzamelen en dit wereldwijd⁹¹⁰. Omdat de lijst van “*intelligence targets*” zo verbijsterend uitgebreid is, hebben we in bijlage een deel van het OLI-rapport opgenomen. De VS als *big brother* wordt hierin duidelijk geïllustreerd.

Het tweede telegram dateerde weliswaar van vier jaar eerder, maar maakt ons iets wijzer over wat we onder “*this subject*” en “*this source*” waaraan gerefereerd wordt in het eerste telegram moeten verstaan⁹¹¹.

*Embassy of the
United States of America*

Brussels, July 20, 1950

Secret

Dear Park,

I enclose herewith a report entitiled “Les Chemins de Fer Sovietiques et le Plan Quinquennal 1946-1950” wich may be of interest. This was handed to me today by the person who is the subject of past correspondence and your letter of April 12, 1950.

Yours sincerely,

Robert Murphy

Enclosure:

Report, as stated above.

William Park Armstrong, Jr. Esq.

Special Assistant to the secretary,

Department of State,

Washington DC, USA

⁹¹⁰ OLI-rapport, 1950, in: RG 59, General Records of the Department of State, Subject Files of the Bureau of Intelligence and Research 1945-1960, NARA II, Maryland.

⁹¹¹ Telegram van Murphy aan Park Armstrong, dd. 20 juli 1950, in: RG 59, General Records of the Department of State, Subject Files of the Bureau of Intelligence and Research 1945-1960, NARA II, Maryland.

Het lijkt ons zeer aannemelijk dat de zogenaamde “*person*” waarvan sprake zou zijn geweest in de brief van Park Armstrong dd. 12 april 1950, niemand minder dan Marcel De Roover was. Hij leverde in ieder geval inlichtingenwerk voor Murphy zoals bleek uit het eerste telegram en hoogst waarschijnlijk deed hij dat al in de periode dat Murphy nog ambassadeur in België was. Bovendien, zo leert ons de geschiedenis van de persoon Marcel De Roover, behoorde de hier vermelde *Chemin de fer* en *Sovietique* al helemaal tot De Roovers vakgebied.

2.1. Marcel De Roover

Marcel De Roover werd geboren in 1890 te Saint-Marc nabij Namen. Hij was de zoon van Emile De Roover die niet alleen directeur-generaal was van de ASLK, maar ook kapitein van de genie. Het lag dan ook in de lijn van de familiale tradities dat Marcel De Roover eveneens een militaire carrière zou doorlopen. Hij studeerde aan de Koninklijke Militaire School voor ingenieur van de genie AIA, en studeerde met vrucht af in 1913 als onderluitenant van de genie⁹¹².

Aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog was Marcel De Roover dus een hoog opgeleide militair en als ingenieur gespecialiseerd in bruggen en spoorwegen. Die kennis zou hem in de oorlog zeer goed van pas komen. Vier jaren lang speelde hij dan ook een glansrol en maakte veel indruk op zijn oversten. Hij zat in de Compagnie des pionnier-pontonier-cyclistes van de eerste cavaleriedivisie. Hij vervoegde de Vuurkruisers en de IJzerkruisers. Vanuit Frankrijk sloot hij aan bij de Force Publique in Belgisch Kongo onder bevel van luitenant kolonel Olsen. Als kapitein speelde Marcel De Roover een belangrijke rol in het herstel van bruggen en spoorwegen in veroverd Duits gebied. In 1917 werd hij benoemd tot kapitein-commandant en vertrok hij naar Kaapstad. In 1918 was hij terug in België, maar vroeg bij het ministerie van landsverdediging de toelating om naar Rusland te vertrekken. Hij werd kapitein-commandant van het Bataillon des troupes du chemin de fer.

Aangeduid als Belgisch vertegenwoordiger van het Wit-Russische leger in Zuid-Rusland, had De Roover als opdracht om in het gebied dat onder controle stond van generaal Denekine de relaties van de Belgische industriëlen met de lokale autoriteiten te

⁹¹² “Marcel De Roover”, in: *Belgische Overzeese Biografie*, VIIa, 1973, pp. 402-408.

vergemakkelijken⁹¹³. Hij maakte zich zo verdienstelijk voor de Britse legers dat generaal Keyes persoonlijk hierover koning Albert I informeerde, die op zijn beurt vader De Roover feliciteerde met zijn zoon⁹¹⁴.

Dit is een cruciaal element in het leven van De Roover. We stelden het hoger al, de Koude Oorlog begon reeds in 1918, maar blijkbaar niet alleen voor de Amerikanen en de Britten die een tiental militaire interventies tijdens de Russische burgeroorlog financierden. Ook voor Marcel De Roover werd in 1918 het startsein gegeven voor een levenslange strijd tegen het communisme. Temeer omdat op 13 april 1920 het Wit-Russische leger werd verslagen.

Marcel De Roover keerde terug naar België en werd voorzitter van de gemengde Grieks/Bulgaarse commissie in het kader van de Volkerenbond. Van 1920 tot 1926 hield hij zich bezig met de eigendomsproblematiek van de noodgedwongen emigratie als gevolg van de grenswijzigingen in Griekenland en Bulgarije.

Vanaf 1927 begon ook een opmerkelijke industriële carrière. Hij werd directeur van de Société générale industrielle et chimique du Katanga (Sogechim). Dit bedrijf werd in datzelfde jaar opgericht door Edgar Sengier voor de Union Minière en was gelieerd aan de Société Générale. Marcel De Roover verbleef dan ook geregeld in Katanga, en in 1929 werden door Sogechim nog diverse andere bedrijven gebouwd. Hij bleef directeur van Sogechim tot 1940.

Intussen was Marcel De Roover niet de enige in België met een afkeer van het communisme. Verschillende organisaties ontstonden in de naoorlogse periode met als doel anticommunistische propaganda te verspreiden, te infiltreren in communistische groepen en het verlenen van inlichtingenwerk voor de staatsveiligheid. In 1921 werd de l'Union Economique Belge opgericht, in 1929 het Centre International du Lutte Active contre le Communisme (CILLAC) waarvan de Belgische sectie de technische strijd tegen het communisme uitvoerde en de propaganda toevertrouwde aan de Ligue Nationale Belge contre le Communisme⁹¹⁵. In 1925 werd de Société d'Etudes

⁹¹³ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, pp. 104-105. Over Denekine en de opdrachten die hij in Rusland uitvoerde, zie: Richard B. Spence, *Trust no one*, Los Angeles, 2002, pp. 247-250.

⁹¹⁴ Bio Marcel De Roover, in: Archief Walter De Bock.

⁹¹⁵ In 1933 ontstond zelfs een Union Force Anti-Communiste tussen de Action et Civilisation, het Nationaal Legioen, Ligue National Belge contre le Communisme en CILLAC. Zie documenten CILLAC

Politiques, Economiques et Sociales (SEPES) opgericht. Een vierde organisatie werd Concentration de la Propagande anti-communiste (COPAC) gedoopt⁹¹⁶. Een exacte oprichtingsdatum is niet geweten. Vast staat dat op 2 juni 1937 ten huize van Charles Terlinden een reünie plaatsvond waarop diverse grote industriëlen en rabiante anti-marxisten waren uitgenodigd. Heel wat leden van SEPES waren aanwezig en in 1938 was officieel sprake van COPAC⁹¹⁷. Genodigden waren ondermeer baron Paul de Launoit van Ougrée-Marihaye, Greiner van Cockerill, voormalig eerste minister Georges Theunis, burggraaf Simonis, advocaat Duvieusart, Max-Léo Gérard, baron Léon Greindl en ook Marcel De Roover. COPAC fungeerde vermoedelijk als fondsenwerver voor de SEPES en werd voorgezeten door bruggraaf Charles Terlinden, Jean Spiltoir, en pater Morlion⁹¹⁸. Het is interessant erop te wijzen dat in mei 1938 een Belgische delegatie bestaande uit De Roover, Greindl, Spiltoir, Terlinden, Stappaerts, pater Morlion en kardinaal Van Roey deelnam aan een congres van de Entente Internationale Anti-Communiste te Genève⁹¹⁹. We zullen meteen zien dat die Entente Internationale ons naar het hartje van SEPES leidt.

2.1.1. *Société d'Etudes Politiques, Economiques et Sociales (SEPES)*

SEPES werd opgericht door onder meer Jean Spiltoir, die er de secretaris-generaal van werd en Emile Stappaerts. Voorzitter was Andrien Van der Burch⁹²⁰.

Spiltoir werd geboren in 1885 en doorliep net als Marcel De Roover een militaire opleiding. Hij was oorlogsgevangene in Zwitserland van 1914-1916, werd in 1919 tot commandant benoemd en ging in 1921 op pensioen als officier.

Het jaar 1921 werd een belangrijk jaar. Voor het eerst ontstond in België een communistische partij. Datzelfde jaar brak één van de belangrijkste stakingen uit van het interbellum. Van maart tot oktober werd in het metaalbedrijf Ougrée-Marihaye van Paul de Launoit het werk neergelegd. Maar een nieuw fenomeen had haar intrede gedaan. Een private burgermilitie genaamd de Union Civique trad gewelddadig op als

in archief SEPES, SOMA. Het CILLAC gaf een maandelijks vertrouwelijk bulletin uit. De erin verwerkte informatie haalde men echter exclusief uit de Russische pers.

⁹¹⁶ Michel Mahy, *Introduction aux relations belgo-soviétiques, 1935-1939*, Université Catholique de Louvain, onuitgegeven licentiaatverhandeling, 1985, p. 209.

⁹¹⁷ Zie ook: Wat is COPAC, in: *Studiebrochure der SEPES*, speciale uitgave, Brussel, 1938, p. 57, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

⁹¹⁸ Francis Balace, « La droite belge et l'aide à Franco », in: *BTNG*, themanummer België en de Spaanse Burgeroorlog, XVIII, 1987, ¾, p. 593.

⁹¹⁹ *Ibid*, p. 593.

⁹²⁰ Michel Mahy, *Introduction aux relations belgo-soviétiques, 1935-1939*, p. 211.

stakingsbreker⁹²¹. De Union Civique stond ideologisch onder grote invloed van Spiltoir en werd gefinancierd door diverse private banken en industrieën. In 1923 brak een gigantische spoorstaking uit, en alweer trad de Union Civique als stakingsbreker op. De spoorstaking viel ongeveer samen met de deelname van België aan de Ruhrbezetting, wat door de communisten werd gecontesteerd. Op verdenking van samenzwering tegen de staatsveiligheid werd zo goed als het gehele communistische partijbureau opgepakt en voor de rechtbank gedaagd, maar al gauw weer vrijgelaten⁹²².

In 1925 verkregen de communisten voor het eerst twee zetels in het parlement. Dat werd meteen het startsein voor een waaier van anticommunistische propaganda en inlichtingenoperaties. SEPES werd er de belangrijkste van en werd opgericht als Belgische afdeling van de “Entente Internationale contre la 3e Internationale”⁹²³.

Concreet werden de activiteiten van SEPES onderverdeeld in een inlichtingen- en documentatiedienst, een propagandadienst en een actie-orgaan. Voor die actie werd parallel met SEPES de Sureté Commerciale et Industrielle (SURCOM) opgericht, eveneens door Jean Spiltoir⁹²⁴. De SURCOM had tot doel de activiteiten van de communistische cellen te neutraliseren. De inlichtingen verkreeg SEPES via het permanente bureau van de “Entente Internationale”, die 17 landen groepeerde. In België bestond een netwerk van informanten en inspecteurs, die allen hun sporen hadden verdiend in de militaire inlichtingendienst. Zij verzamelden gedetailleerde informatie over communistische organisaties, hun leiders en militanten en van buitenlandse communisten die in België verbleven.

Voor de propaganda beschikte SEPES over een bulletin, waarin duidelijk de doelstellingen werden geformuleerd:

“Vulgariser la notion des réalités économiques qui conditionnent l’existence de la nation et de combattre les idées fausses et notamment celles de luttes des classes, de dictature du prolétariat et du bolchevisme.”⁹²⁵”

⁹²¹ Gita Deneckere, “Het ‘rode gevaar’ tijdens het interbellum”, in: *Brood en Rozen*, 1994, 4, pp. 49-52.

⁹²² José Gotovitch, « La Peur du rouge dans les dossiers de la justice belge: la signification du procès de 1923 », in: P. Delwit en J. Gotovitch, *La peur du rouge*, Brussel, 1996, pp. 92-95.

⁹²³ Gita Deneckere, “Het ‘rode gevaar’ tijdens het interbellum”, p. 52.

⁹²⁴ Notities Etienne Verhoeyen, SEPES-dossier, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

⁹²⁵ Bulletin de la SEPES, 15.3.1927, n° 2, p. 5.

De ideologie die uit de SEPES-brochures sprak was niet alleen uitgesproken anticommunistisch maar ook corporatistisch. En niet alleen het communisme, maar ook het socialisme was de vijand.

Zeker op het einde van de jaren 1930 werd SEPES achter de schermen geleid door Marcel De Roover⁹²⁶.

2.1.2. Milpol

Na de oorlog zette De Roover in ieder geval zijn inlichtingenwerk verder in onder meer het in 1946 opgerichte Milpol, een privé-inlichtingendienst die gefinancierd werd door twee financiële groepen, de Société Générale en Brufina van Paul de Launoit, waar De Roover intussen directeur van geworden was. Milpol focuste vanzelfsprekend op de strijd tegen het communisme en hield zich bezig met politieke en militaire inlichtingen. Milpol stond onder leiding van André Moyon, maar werd van bovenuit duidelijk gedirigeerd door de geestelijke vaders ervan, Marcel De Roover, kolonel René Mampuy en Herman Robilliart (directeur bij de Union Minière du Haute Katanga). Er werd van bij de oprichting overeengekomen dat alle verslagen ook bezorgd werden aan Mampuy, De Roover en generaal Keyaerts. Generaal Keyaerts was de rechterhand van Moyon bij Brufina. Samen bezochten ze trouwens regelmatig Jean-Paul David van Paix et Liberté in Parijs. Moyon op zijn beurt stond in voor de praktische uitbouw van Milpol⁹²⁷. Als officiële dekmantel voor Milpol werd de pvba Infor opgericht, die zich met financiële, commerciële en economische informatie bezighield en het blad *Météo-Economique* uitgaf⁹²⁸.

Milpol had ook een Kongolese sectie, met name Crocodile, eveneens geleid door Moyon en waarin we zijn vroegere collega inlichtingenagent Raf Van Os (“Pierre-Paul”) terugvinden⁹²⁹. Ook hier stond de anti-communistische actie centraal, maar dan in de toenmalige Belgische kolonie Kongo⁹³⁰.

⁹²⁶ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, p. 104.

⁹²⁷ *Ibid.*, pp. 128-130.

⁹²⁸ In briefwisseling van Infor werd de volgend subtitel steevast gebruikt: *Documentation Commerciale, Economique et Financière. Contencieux – Recouvrements, Embauche et Surveillance du Personnel*. Ze waren heel toepasselijk gedomicilieerd in de Rue des Comédiens te Brussel, Archief André Moyon, 1939-1949, AA 1959, SOMA.

⁹²⁹ Raf Van Os was trouwens één van de belangrijkste inlichtingenagenten voor Milpol. Notities verstuurd aan Etienne Verhoeyen en Rudi Van Doorslaer, s.d., Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

⁹³⁰ *Rapport van de Parlementaire Onderzoekscommissie naar de moord op Lumumba*, 2001, Document: Court historique du réseau Crocodile, pp. 608-613, in: Archief Walter De Bock. Zie ook: *Constitution du*

Zowel inhoudelijk als ook wat betreft de financiering via de grootindustrie, lijkt Milpol eigenlijk een voortzetting van het vooroorlogse SEPES. Bovendien werkten heel wat vroegere SEPES-agenten na de oorlog voor Milpol. Maar vooral opmerkelijk was de samenwerking met Mampuys. Sinds 1935 was deze kolonel werkzaam op het ministerie van Landsverdediging en leidde hij de Militaire Geheime dienst. Hij was de bezieler van het Tweede Bureau dat werd gevormd door de Militaire inlichtingendienst en de dienst voor contra-informatie. Tot in 1951 stond Mampuys ervan aan het hoofd. Hij werd krijgsgevangene in 1940 en meteen na zijn vrijlating in 1942 vervoegde hij het clandestiene net Athos. Samen met enkele andere ‘slapende agenten’ kon Mampuys zijn vooroorlogse werk verderzetten. Bij de bevrijding werd het toenmalige hoofd van het Tweede Bureau kolonel Neefs opgevolgd door Jean Marissal⁹³¹, maar die werd na een paar maanden al opzij geschoven door Mampuys. In 1945 was een groot deel van de dienst Athos aan het Tweede Bureau gehecht en werd er actief samengewerkt met de Counter Intelligence Corps en de OSS⁹³².

André Moyen

In de carrière van Mampuys dook echter geregeld André Moyen op. Moyen was reeds voor de oorlog één van Mampuys’ inlichtingenagenten, met onder meer als schuilnaam Freddy Bastogne. Tijdens de oorlog zette hij een eigen stootgroep op, Service 8, die niet alleen militaire inlichtingen verzamelde, maar ook acties uitvoerde tegen de Duitse bezetter. In 1942 kwam Moyen in contact met Fernand Cannoot, de oprichter van Athos⁹³³, en zo ontmoetten Mampuys en zijn trouwe inlichtingenagent elkaar opnieuw. Het sprak voor zich dat eenmaal Mampuys na de oorlog opnieuw aan het hoofd van het Tweede Bureau kwam te staan, hij Moyen opnieuw inschakelde als agent⁹³⁴.

Mampuys werkte nauwgezet samen met de OSS, maar over zijn inlichtingenagent André Moyen was de OSS evenwel minder te spreken⁹³⁵. In een dossier over Helena

reseau Crocodil, dd. mei 1948, (a détruire après lecture), opgesteld 20 maart 1949, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

⁹³¹ Jean Marissal had in Londen het Tweede Bureau geleid.

⁹³² Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, pp. 120-122.

⁹³³ Athos was de 16 ligne van Service Zero. De leden werden paramilitair getraind. Zie: Documenten de Lilienfeld, inlichtingenagent van de 2de Directie van het ministerie van landsverdediging, sector Luik, 1944-1951, AA 747, SOMA.

⁹³⁴ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, op. cit., pp. 121-122.

⁹³⁵ Ditzelfde gold trouwens ook voor een zekere Richard van het ministerie van defensie van België, die in 1946 nog een vertrouwelijk verslag doorstuurde naar révérend père de Lilienfeld waarin hij over Capitaine Freddy het volgende beweerde: “*Je vous signale dans de recents rapports une certains*

Bogaerts, dd. 12 januari 1946, die ervan verdacht werd inlichtingenwerk te verrichten voor de Duitse geheime dienst, komt een ronduit negatieve beoordeling van Moyon aan het licht. Zo zou hij, nadat Helena was opgepakt door de Amerikanen, haar gevraagd hebben de gegevens (bezwarende informatie over mishandelingen van Duitse gevangenen door Amerikaanse soldaten) door te geven aan het Tweede Bureau. Onder zijn schuilnaam Capitaine Freddy beloofde hij haar in ruil de vrijlating en een toekomstige job als inlichtingenagent voor het Tweede Bureau. Capitaine Freddy overhandigde vervolgens dit bezwarende rapport over het wangedrag van de Amerikanen aan zowel Mampuyts als aan kapitein Brittenham. Na wat zoekwerk werd Moyon als volgt geïdentificeerd:

“This office subsequently identified Capt. Freddy as André Moyon. From two sources it was ascertained that André Moyon was at one time jailed by the American Authorities, that he is bitterly anti-American and a mercenary. It was also learnt that he has been dismissed at least officially from the Belgian 2eme Direction.”⁹³⁶

Officieel werkte Moyon niet voor het Tweede Bureau, maar Mampuyts bediende zich wel van de inlichtingen verkregen van Milpol. Naast zijn werk als inlichtingenagent was Moyon na de oorlog ook erg actief als recensent in diverse extreem-rechtse bladen als Europe-Amérique, VRAI en Septembre, onder diverse schuilnamen als Capitaine Freddy, André de Saint-Michel en Cincinnatus. Zijn discours was ronduit anticommunistisch en reactionair. Maar hij vertoefde hier bij die redacties alvast in het goede gezelschap van figuren als Jo Gérard, Paul Vanden Boeynants, Emile Lecerf en oud-leden van het vooroorlogse Nationaal Legioen zoals Fernand Dirix en Gaston Jacquemin (die twee laatste richtten het blad Septembre op)⁹³⁷.

d'activités obscure, ayant pour objet le parachutage d'armes, dans la région de la Gleize et de Rochefort. [] Il me revient de la même région d'un certain capitain Freddy, trempé dans cette affaire mais du côté d'extrême droite.” Vervolgens zou diezelfde kapitein Freddy rondbazunen dat hij voor kolonel Mampuyts en diverse anderen werkte. Richard merkte verontwaardigd op: *“Ce qui me parait grave c'est: 1° que si il est averé qu'il travaille pour le colonel il ne devrait pas chanter cela sur les toits, 2° il parait trop engagé dans l'affaire du parachutage, 3° sa ligne de renseignement est composée de personnes d'extrême droite (Septembre...) et je ne vois plus comment cela s'enchaîne.”* Hij eindigde de brief dan ook ietwat verontrust: *“Comme je risque prochainement me retrouvé en face du problème comment traiter cet homme ou les membres de cette « ligne » je voudrais discrètement savoir ce qu'il en est. CONFIDENTIEL et URGENT).”*, Brief van Richard aan révérend père de Lilienfeld, dd. 15 april 1946, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeven, AA 1987, SOMA.

⁹³⁶ Dossier opgesteld door kapitein Roger Goiran, hoofd van de informatiedienst SCI Detachment USA Army, Brussels, dd. 12 januari 1946, in: RG 226 Office of Strategic Services OSS, NARA II, Maryland.

⁹³⁷ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeven, op. cit., p. 123.

Maar laten we terugkeren naar de geschiedenis van Marcel De Roover. Zowel zijn verdere militaire als industriële carrière zal ons gaandeweg bij de naoorlogse Leopoldistische verzetsbewegingen brengen, maar ook bij het mysterieuze Mars et Mercure.

Zoals we weten brak in 1936 de Spaanse burgeroorlog uit die tot 1939 zou duren en wezen we er hoger al op dat ook leden van het Nationaal Legioen onder leiding van Paul Hoornaert als vrijwilligers deelnamen aan de zijde van Franco. Het feit dat eind 1938 Marcel De Roover een reis naar Spanje ondernam van meer dan 20 dagen is in dit licht niet onschuldig. Hij verzamelde er inlichtingen die voor economische en Belgisch nationalistische milieus van belang konden zijn. Over zijn bevindingen gaf hij trouwens op 20 november van dat jaar een conferentie voor Mars et Mercure te Brussel en publiceerde daarover een artikel in *Légion Nationale*, het blad van het Nationaal Legioen⁹³⁸.

2.1.3. *Mars et Mercure*

Mars et Mercure werd opgericht in 1926 onder de naam “groupement industriel et commercial des ex-officiers”. Vanaf het derde bulletin verscheen de organisatie als Mars et Mercure. Zoals de aanvankelijke titulatuur al duidelijk maakte hadden de leden een dubbele origine. Naar aanleiding van de Eerste en voor latere leden de Tweede Wereldoorlog, of gewoon in het kader van hun militaire dienst waren zij officier geweest van het Belgisch leger. Eénmaal terug in het burgerlijk leven werkten zij in de handel of de industrie⁹³⁹. Dit maakt die organisatie bij uitstek interessant voor onze analyse. We wezen er hoger al op hoe diverse protagonisten uit het netwerk tot meer dan één elitegroep konden worden gerekend. Welnu, de ex-officieren in Mars et Mercure waren werkelijk in alle economische sectoren vertegenwoordigd: in de administratie van buitenlandse handel en economische zaken, in het bankwezen, verzekeringen, metalurgie, steenkool, olie, telefonie, als ingenieur enz.⁹⁴⁰. Doorgaans bekleedden ze ook een topfunctie als hoofd van een bedrijf, wat maakt dat het hier duidelijk om een patronale en militaire elite ging. Grote bedrijven als Petrofina, Société Générale, Royale Belge en Cockerill waren vertegenwoordigd in Mars et Mercure, maar

⁹³⁸ Artikel gepubliceerd in : *Légion Nationale*, dd. 21/1/1939. Zie ook: Francis Balace, « La Droite belge et l'aide à Franco », in: *BTNG*, XVIII, 1987, ¾, p. 593.

⁹³⁹ Pascal Deloge, « Mars et Mercure, un lieu de rencontre entre les élites de l'Etat, de l'armée et de l'entreprise? », in: Michel Dumoulin (ed.), *Réseaux économiques et construction européenne*, pp. 253-274.

⁹⁴⁰ Dit valt af te leiden uit de compositie van de algemene raad uit 1948, in: *Annuaire Mars et Mercure*, 1948. De voorzitter was toen Marcel De Roover, directeur van Brufina, in: Archief Walter De Bock.

ook industriële federaties zoals FIB en de Fédération des patrons catholique de Belgique⁹⁴¹. Van 1947 tot 1949 was Marcel De Roover voorzitter van Mars et Mercure, in de hoedanigheid van directeur van Brufina⁹⁴².

Maar interessant is dat ook diverse topfiguren uit de politiek aan Mars et Mercure waren gelieerd. Mars et Mercure incarneerde dus de driedigdigheid waaruit het hier onderzochte netwerk bestond. Naast diners en intieme bijeenkomsten organiseerde die club ook diverse conferenties waar de hoogste politieke vertegenwoordigers te gast waren, en niet zelden het woord voerden. Gaande van al dan niet gepensioneerde ministers zoals Joseph Meurice, Joseph Pholien, Van Audenhove, Simonet, Devèze, Paul-Henri Spaak, Paul Van Zeeland en Paul Struye, tot Europese commissarissen zoals Jean Rey, kabinetsleden, diplomaten, parlementariërs enz.⁹⁴³.

In een dergelijk gezelschap moge duidelijk zijn dat Mars et Mercure meer dan alleen een gezelligheidsclubje was. Dat men op de vele bijeenkomsten ook verrijkende contacten nastreefde werd door hen zelf alvast niet geloochend:

“A Mars et Mercure, on s’entraide, on s’épaule, on vend, on achète, on crée des contacts d’affaires.”⁹⁴⁴

Dat men elkaars carrières richting kon geven, ondersteunen, blijkt duidelijk uit de doelstelling. Maar kon men ook invloed uitoefenen? De interactie tussen het militaire leven en dat van de economie valt alvast uit de aard en de naam van de organisatie niet te loochenen. Wanneer we echter ook de medewerking in het bulletin van Mars et Mercure zien van de Amerikaan Robert Murphy op het moment dat hij ambassadeur was in Brussel, dan lijkt die invloed zich alvast ook te willen manifesteren op het politieke en zelfs internationaal politieke niveau⁹⁴⁵. Dat we Robert Murphy al tegenkwamen in zijn briefwisseling met Marcel De Roover in het kader van inlichtingendiensten die deze laatste hem bewees, maakt zijn optreden hier in Mars et Mercure nog opmerkelijker. Een veelzeggend citaat van Robert Close, hoe kan het anders dan dat ook hij hier ten tonele verschijnt, doet nog meer vragen rijzen bij de politieke liaisons van Mars et Mercure:

⁹⁴¹ *Annuaire Mars et Mercure*, 1956/1957, in: Archief Walter De Bock.

⁹⁴² Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, op. cit., p. 130.

⁹⁴³ Pascal Deloge, « Mars et Mercure, un lieu de rencontre entre les élites de l’Etat, de l’armée et de l’entreprise? », p. 256.

⁹⁴⁴ *Bulletin Mars et Mercure*, juli 1953, in: Archief Walter De Bock.

⁹⁴⁵ Robert Murphy, « Productivité et Paix », in: *Bulletin Mars et Mercure*, juni 1951.

“...rapelle le nécessité dans une guerre moderne de mobiliser la nation tout entière, notamment ses forces économiques, et veut montrer que l’armement est une opportunité pour les industriels et l’économie nationale: formation des jeunes à l’armée...”⁹⁴⁶”

In het kader van deze studie is evenwel het meest opmerkelijke dat ook Mars et Mercure zich bezighield met de Europese constructie. Talloze eminente sprekers belichtten er op diverse conferenties de Europese zaak. Zo behandelde Spaak het Marshall-plan in 1949 en sprak hij in 1957 over ‘*L’alliance occidentale et le destin de l’Europe*’. Andere sprekers die de Europese zaak kwamen toelichten waren onder meer Paul Struye, Jean Duvieusart, Paul Van Zeeland, Etienne de la Vallée Poussin, Henri Bernard, Pierre Wigny en Jacques Van Offelen⁹⁴⁷. Ook Marcel De Roover liet zich niet onbetuigd en hield op 20 januari 1951 nog een redevoering op de algemene vergadering van Mars et Mercure:

“L’intégration européenne devra se faire en dépit des difficultés et des intérêts particuliers à chaque nation. Non seulement pour maintenir ou augmenter le standard de vie de chacun, mais aussi pour forger les armes nécessaires à la défense occidentale.”⁹⁴⁸”

Mars et Mercure vormt op zichzelf binnen het grotere geheel *une histoire longue durée* van de symbiose tussen een militaire, economische en politieke elite. Het spreekt voor zich dat naast de lucratieve motieven ook het anticommunisme een drijvende kracht was achter de organisatie. Met een figuur als Marcel De Roover moeten we daar niet aan twijfelen. Zijn anticommunistische strijd moeten we trouwens nog verder toelichten.

In 1939 ging Marcel De Roover samen met onder meer Charles Terlinden en Paul Philippart over tot de oprichting van de groep “Demain”, een vzw die zich bezighield met de psychologische en morele opvoeding van de Belgische jeugd (lees: katholiek, patriottisch en anticommunistisch)⁹⁴⁹. Paul Philippart was in die periode beheerder van de Produits Chémiques de Tessengerloo en werd vanaf 1940 directeur bij Brufina⁹⁵⁰. In

⁹⁴⁶ Geciteerd in voetnoot door Pascal Deloge, « Mars et Mercure, un lieu de rencontre entre les élites de l’Etat, de l’armée et de l’entreprise? », p. 263.

⁹⁴⁷ Ibid., pp. 265-268.

⁹⁴⁸ Marcel De Roover, in: *Bulletin Mars et Mercure*, februari 1951.

⁹⁴⁹ Artikel gepubliceerd in *Légion Nationale*, dd. 21/1/1939.

⁹⁵⁰ Bio Marcel De Roover, in: Archief Walter De Bock.

1940 vervoegde zich ook Jean Spiltoir bij Demain, als directeur generaal belast met het dagelijks beheer.

We zitten echter aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog en wanneer op 10 mei 1940 de Duitsers België binnenvielen, ging ook voor de Belgen de Tweede Wereldoorlog definitief van start. Die had in feite al haar aanvang genomen bij de inval in Polen, in september 1939 en had zich al aangekondigd met de Duitse inlijving van Oostenrijk in de lente van 1938⁹⁵¹.

Van dan af zou het leven van Marcel De Roover en dat van zijn kompanen gedurende vier jaar in het teken staan van een ondergronds verzet. Dit verzet zou bij alle betrokkenen diepe sporen nalaten en hun naoorlogse activiteiten diepgaand beïnvloeden. Het verzet tijdens de oorlog was echter geen eenduidige beweging en verdient daarom een kort overzicht. We spitsen ons evenwel voornamelijk toe op het rechts verzet en de rol van enkele protagonisten die voor de oorlog reeds sterk geëngageerd waren in de anticommunistische strijd.

2.2. De Tweede Wereldoorlog en het Belgische verzet

Het Belgische leger was al een tijd voor 10 mei in paraatheid gebracht. Bij de inval van de Duitsers kwam het meteen tot hevige gevechten, maar ook tot zware verliezen. Na 18 dagen besloot de koning zich over te geven. Het Belgische leger capituleerde op 28 mei 1940. Koning Leopold III werd de facto krijgsgevangene in zijn eigen kasteel te Laken, en voerde voortaan een neutraliteitspolitiek ten aanzien van Duitsland. De regering echter vluchtte naar Londen om aldaar aan de zijde van de geallieerden de strijd verder te zetten. Binnen het Belgische leger heerste verdeeldheid over de beslissing van de koning. Sommigen wilden verder strijden, anderen zagen hun kans schoon door het wegvallen van de regering om een politieke vernieuwing van een sterke staat onder leiding van de koning in België door te voeren⁹⁵².

Dat was onder meer het geval met het plan Lippens. Graaf Maurice Lippens was een goede vriend van Leopold III en uitgesproken Duits gezind. In 1940, 64 jaar oud, had hij al een indrukwekkende carrière achter de rug: gouverneur van Oost-Vlaanderen,

⁹⁵¹ Marc Van den Wijngaert (ed.), *België tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Antwerpen, 2004, pp. 24-25.

⁹⁵² Herman Van de Vijver, Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *Het Verzet. II*, Kapellen, 1988, 112 p.

gouverneur-generaal van Belgisch Kongo, liberaal senator, senaatsvoorzitter en diverse malen minister. Sinds 1934 was hij ook minister van staat⁹⁵³. In 1940 was hij één van de meest actieve promotoren van de regering in bezet België en oefende in die zin druk uit op Leopold III. In eerste instantie wilde hij een Nationaal Comité bestaande uit notabelen oprichten dat als oriëntatiepunt voor de Belgen moest dienen. Dat Nationaal Comité stuitte echter op een weigering van de Duitsers. De koning belastte Lippens evenwel met een “officieuze” opdracht voor het vinden van oplossingen in de toekomst. Lippens wist zeer goed dat de koning geen regering in de strikte zin van het woord kon vormen tijdens de bezetting en pleitte daarom voor een Directoire Royal zonder stemrecht en partijen⁹⁵⁴. Aan graaf Capelle⁹⁵⁵ (privé-secretaris van Leopold) stelde hij een regering voor met Max-Léo Gérard als minister van financiën, Jacques Davignon voor buitenlandse zaken, Hayoit de Termicourt (justitie) en “een generaal” op defensie. Lippens zelf zou Binnenlandse zaken uitoefenen. Het was de bedoeling die regering tot stand te laten komen in overleg met Hitler⁹⁵⁶. Hij achtte het niet wijselijk een parlement op te richten omdat dit in contrast zou staan met de Duitse regering en alsdus een harmonieuze relatie tussen beide landen in de weg zou staan⁹⁵⁷. Een vorm van dictatuur met een Conseil Supérieur met volle instemming van de koning was volgens hem de enige oplossing. Maar alweer stuitte dit plan op verzet.

Intussen was hij niet de enige die nadacht over mogelijke oplossingen in de toekomst. Charles Terlinden werkte aan een plan voor een militaire dictatuur. Het moest een voorlopige regering van militaire aard worden met de koning als enig centrum. Die regering zou steunen op het heropgerichte leger dat voor de ordehandhaving moest instaan. Intussen zou de Nieuwe Orde worden voorbereid. Als leider van die regering

⁹⁵³ Jan Velaers en Herman Van Goethem, *Leopold III. De Koning, het land, de oorlog*, Tielt, 2001, p. 335.

⁹⁵⁴ Lippens aan Leopold III, 23 december 1940, Deelarchief Maurice Lippens, 1940-1946, AA 774, SOMA.

⁹⁵⁵ In het bestek van dit doctoraat komt graaf Capelle nauwelijks aan bod. Hij vormde echter een spilfiguur achter de schermen van het doen en laten van de koning in het bezette België. Als één van de weinigen uit de entourage van de koning werd na de oorlog een gerechtelijk onderzoek naar hem verricht inzake collaboratie met de bezetter. Zie onder meer: State Department 1945-1949, Brief van de Amerikaanse ambassade te Brussel aan de Foreign Service of the USA, dd. 16 juli 1948, 885.00/7-1648, Record Group 59, in: NARA II. Graaf Capelle liet trouwens een aanzienlijk archief achter, zie onder meer: Teksten, memoires, commentaren Robert Capelle, 1940-1975, AA 1276, SOMA.

⁹⁵⁶ J. Gérard-Libois en José Gotovitch, L'An 40. La Belgique occupée, *CRISP*, 1971, pp. 207-209. Zie ook: Jan Velaers en Herman Van Goethem, *Leopold III*, pp. 398-399.

⁹⁵⁷ Memorandum for the Ambassador. Conversation with count Lippens, Banque d'outremèr, Documenten van de financier Raoul Richard, 1940-1945, AA 832, SOMA.

zag hij een generaal of persoon met een sterk gezag in het leger. Hij dacht hier wellicht aan Raoul van Overstraeten of aan zichzelf⁹⁵⁸.

Ook van dit plan kwam niets terecht, evenmin van het plan De Man. In het kader van de Europeïstische ideeën van na de oorlog is het echter interessant om even bij het plan De Man stil te staan. Op 19 juni 1940 overhandigde De Man Leopold III twee nota's voor een toekomstig regime van België. De tweede nota behandelde ook de organisatie voor een nieuw Europa. Als vooraanstaande Europese socialist ging hij verrassend tijdens de oorlog op uitgesproken wijze het totalitaire gedachtegoed aanhangen. Enkele uitspraken roepen reminiscenties op aan het discours van de protagonisten uit het netwerk. Voor een duurzame vrede in Europa moest die tot een eenheid komen en die vereiste aldus De Man:

“... het einde van de strijd tussen autarchische economieën en rivaliserende imperialismen, en dientengevolge van de bewapeningswedloop. Dit vooronderstelt het prijsgeven van het huidige systeem van nationale soevereiniteiten.⁹⁵⁹”

Er moest volgens hem één centrale Europese autoriteit komen, met één economische ordening, één buitenlands beleid en één landsverdediging. Het Italiaans-fascisme bevatte voldoende waarborgen voor een continuïteit omdat het een dynastie had. En dan liet hij zich het volgende ontvallen:

“Het middeleeuwse systeem met een hiërarchisch burgerlijk gezag, één centraal hoofd boven ondergeschikte “prinsen” is ook nu nuttig. [] De zorg om het voortbestaan van de nieuwe Europese orde, zou de keuze rechtvaardigen van een monarchische vorm, min of meer geïnspireerd op het voorbeeld van het middeleeuwse Reich.⁹⁶⁰”

Het Europa van de Nieuwe Orde moest een Europa van federaties worden met gelijkgestemde interne politieke regimes. Voor België stippelde hij daarom een regeer-

⁹⁵⁸ Francis Balace, « Psychologie de l'officier belge face à la défaite. Juin 40-Automne 1941 », in: *Acte du colloque d'histoire militaire belge (1930-1980)*, Brussel, 1981, pp. 347.

⁹⁵⁹ Jan Velaers en Herman Van Goethem, *Leopold III*, p. 352.

⁹⁶⁰ Hendrik De Man, Programme du 19 juin 1940, in: Michel Brelaz (ed.), *Le 'dossier Léopold III' et autres documents sur la période de la seconde guerre mondiale*, Genève, 1989, p. 177.

programma in elf punten uit dat alvast aan die Europese Nieuwe Orde zou beantwoorden⁹⁶¹:

- 1) Trouw aan de koning en consolidering van de constitutionele monarchie.
- 2) Ontslag van de uitgeweken ministers en vorming van een regering die tijdelijk belast is met de uitoefening van de gehele wetgevende en uitvoerende macht.
- 3) Herziening van de grondwet door een volksraadpleging waarin men zich met name uitspreekt over de vervanging van de kamers door consultatieve organen op corporatieve basis.
- 4) Opheffing van de partijen, en instelling van de ene nationale organisatie op het syndicale, mutualistische en coöperatieve vlak, voor de groepering van de jeugd, van de oudstrijders enzovoort.
- 5) Reorganisatie van de pers op de volgende basis: een publieke dienst beheerd door de corporatieve organismen, speciale jurisdictie om leugenachtige informatie en beledigingen te bestraffen.
- 6) Hervorming van het onderwijs, teneinde alle sporen van religieuze of politieke tweedracht uit te roeien.
- 7) Nationale eenheid, gelijkheid in talen, culturele autonomie, te verzekeren door de regerende macht, los van elke politieke discussie.
- 8) Beperking van de gemeentelijke autonomie door de fusie van de grote agglomeraties en door de instelling van burgemeester-ambtenaren.
- 9) Bescherming van het ras en graduele vermindering van het aantal vreemdelingen, met eerbied voor de voorschriften van de mensheid en met beteugeling van elke illegale actie.
- 10) Instelling van een economisch en sociaal regime gebaseerd op de verplichting voor allen om te werken, ondergeschiktheid van alle particuliere belangen aan de nationale solidariteit, afschaffing van de privileges van de rijkdom, progressieve vermindering van de sociale ongelijkheden.
- 11) Onmiddellijk afstemmen van de inspanningen op de verbetering van de openbare gezondheid, de volksopvoeding, de jeugdbescherming.

⁹⁶¹ Uit het Programme du 19 juin 1940, in: Michel Brelaz (ed.), *Le 'dossier Léopold III' et autres documents sur la période de la seconde guerre mondiale*, Genève, 1989, pp. 173-180. Aangehaald in: Jan Velaers en Herman Van Goethem, op. cit., pp. 354-357.

Maar zoals gezegd kon dit plan niet op veel bijval rekenen, al beweerde hij zelf dat Leopold III zijn beide nota's had goedgekeurd. Graaf Capelle had de koning echter gewaarschuwd voor de figuur De Man, omdat die volgens hem niet op gratie van de Führer kon rekenen⁹⁶². Hoe het ook zij, het inspireerde op vele punten graaf Lippens die zich vanaf juli 1940 opnieuw over mogelijke oplossingen boog. Via het opnieuw in het leven geroepen Centre pour le Réforme de l'Etat (CERE), dat voor de oorlog reeds dienst had gedaan als think-tank aangaande de crisis van de instellingen, werd een politiek systeem conform het corporatisme rond een sterke monarchie en zijn ministers ontworpen. Het CERE kwam bijeen op de Universitaire Stichting te Brussel met onder meer Paul Tschoffen, Léon Bekaert, Pierre Wigny, Louis Camu, monseigneur Van Waeyenbergh (rector van de universiteit van Leuven), Max-Léo Gerard en André De Staercke als algemeen rapporteur. Op 20 augustus 1940 waren alle leden van het uitvoerend comité van de CERE het eens om als nieuwe leden toe te voegen: Léon Degrelle, Victor Leemans, Hendrik Borginon en Hendrik Elias. Victor Leemans en Hendrik Borginon zetelden vanaf 27 augustus, maar Degrelle en Elias weigerden⁹⁶³.

Eind juli 1940 vatte Lippens het plan op voor een studiecmissie met het oog op een vredesakkoord met Duitsland en een nieuwe regering in bezet België, dit in weerwil van het hof. Leopold wist immers dat Hitler hem elke politieke activiteit verbood⁹⁶⁴. Maar officieus werd die studiecmissie wel aanvaard, getuige het feit dat op 4 januari 1941 Maurice Lippens persoonlijk bij de koning hierover verslag uitbracht. Het plan Lippens vertoonde opvallende gelijkenissen met dat van De Man. Het voorzag onder meer in de beperking van de persvrijheid, en had in het algemeen een hoog Nieuwe-Ordegehalte⁹⁶⁵.

Geen van deze plannen werd echter uitgevoerd. Ondertussen ontwikkelde zich een anti-Duits en rechts verzet dat trouw bleef aan de regering. Diverse paramilitaire organisaties kwamen in de zomer van 1940 tot stand: de Phalange onder leiding van Xavier de Grunne, het Heropgericht Belgisch leger van kolonel Lentz en het Belgisch Legioen van

⁹⁶² Capelle aan Leopold III, 1 juli 1940, Teksten, memoires, commentaren Robert Capelle, 1940-1945, AA 1276, SOMA.

⁹⁶³ J. Gérard-Libois en José Gotovitch, *L'An 40. La Belgique occupée*, CRISP, 1971, pp. 207-209. Zie ook: Jan Velaers en Herman Van Goethem, *Leopold III*, pp. 481-485.

⁹⁶⁴ Lippens aan Capelle, 6 juli 1940, Teksten, memoires, commentaren Robert Capelle, 1940-1945, AA 1276, SOMA.

⁹⁶⁵ Albert De Jonghe, *Hitler en het politieke lot van België*, Antwerpen, 1972, p. 156. Zie ook: Marc Van den Wijngaert, « La politique du moindre mal: la politique du Comité des Secrétaires Généraux en Belgique sous l'occupation allemande, 1940-1944 », in: *L'Occupation en France et en Belgique 1940-1944. Actes du colloque de Lille 16-18 avril, 1985*, Sous la direction Etienne Dejonghe Villeneuve d'Ascq Cédex: Edition Revue du Nord, 1987/'88, 2 vol. 8°, pp. 63-72.

commandant Claser. In 1941 versmolten de drie groepen tot één organisatie onder de naam Belgisch Legioen. De politieke afdeling kwam onder leiding van Charles Terlinden te staan⁹⁶⁶. Die kringen waren aanvankelijk echter ook aanhangers van een krachtdadig gezag in handen van de koning, en wensten in feite als pretoriaanse wacht de koning in bezet land te ondersteunen. Aanhangers van die ideologie knoopten nauwe contacten aan met militaire kringen en oud-strijders, alsook met enkele royalistische industriëlen. Voormannen waren hier Charles Terlinden, Eugène Mertens de Wilmars (NKB) en Paul Hoornaert van het Nationaal Legioen⁹⁶⁷. Pas toen duidelijk werd dat Hitler geen enkele concessies zou doen aan België werden de kopstukken overtuigd van de noodzaak van het verzet. Velen van hun volgelingen gingen dan ook in de weerstand, ook die uit het fascistische Nationaal Legioen.

Enkele andere extreem-rechtse legergeneraals moeten hier nog worden vermeld. Ze zouden na de oorlog een aanzienlijke rol blijven spelen in het-in-stand-houden van de Nieuwe-Ordegedachte binnen het leger. Raoul Van Overstraeten had reeds voor de oorlog door de koning een enorme machtspositie veroverd in het leger. Zijn invloed was in hogere legerkringen zeer groot. Daarnaast drukte hij ook een stempel op een hele generatie van officieren als professor aan de krijgsschool. Hij was een uitgesproken voorstander van de Nieuwe Orde en een zelfs voor legerofficieren ongewoon autoritair man. In officierskringen werd hij de ‘onderkoning’ genoemd⁹⁶⁸.

Zijn vertrouwensman was Raoul De Fraiteur met wie hij in feite de hele 18-daagse veldtocht leidde. Na de capitulatie werden zij dan ook voormannen in het mystieke Leopoldisme binnen het Belgische officierenkorps. Zeker na juni 1940 was hun sympathie voor de Nieuwe Orde niet te loochenen. De Fraiteur nam samen met nog een andere officier uit de generale staf, Tony del Marmol, de leiding van een sectie van de ORAF. Dit was de Dienst voor Inlichtingen en Hulp aan Families van Krijgsgevangenen, na de capitulatie in opdracht van de koning onder meer opgericht door commandant Lucien Jacques de Dixmude⁹⁶⁹. De leidende figuren van de ORAF uit 1940 en hun volgelingen bleven de harde kern vormen, ook in het naoorlogse officierenkorps dat doordrongen was van een mystiek Leopoldisme en een

⁹⁶⁶ Herman Van de Vijver, Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *Het Verzet. II*, Kapellen, 1988, 112 p.

⁹⁶⁷ Marc Van den Wijngaert (ed.), *België tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Antwerpen, 2004, p. 225.

⁹⁶⁸ Walter De Bock, *De mooiste jaren van een generatie*, Berchem, 1982, pp. 146-147.

⁹⁶⁹ Het is interessant erop te wijzen dat die laatste in 1951 overging naar de SHAPE en er in 1956 luitenant-generaal werd.

antidemocratische traditie⁹⁷⁰. In tegenstelling tot Van Overstraeten wist De Fraiteur wel enig vertrouwen te winnen bij de regering in Londen. Na de oorlog werd hij trouwens benoemd tot minister van defensie onder de regering Spaak en bleef dat gedurende drie opeenvolgende kabinetten van 1945 tot 1949. De Fraiteur drukte dan ook een serieuze stempel op de herstructurering van het leger⁹⁷¹.

Eén van de belangrijkste medewerkers van De Fraiteur op het ministerie was kapitein Eugène De Greef. Tijdens de oorlog werkte hij voor de OTAD, de dienst belast met de werkzaamheden van het gedemobiliseerd leger onder leiding van Maurice Keyaerts en opgericht door Raoul Van Overstraeten⁹⁷². De OTAD en de ORAF waren strategisch opgericht om in het bezet land rond de koning een Belgische Nieuwe Orde op te bouwen. Belangrijk detail, Eugène De Greef was ook lid van de Nationaal Koninklijke Beweging (NKB) (zie verder). Opmerkelijk is dan ook dat hij uiteindelijk in 1950 zelf minister van defensie werd in de homogene katholieke regering van Pholien⁹⁷³. Laten we eraan herinneren dat we zijn naam in de briefwisseling met betrekking tot de stay-behind meerdere malen zagen opduiken.

Al die figuren werden echter door de regering in Londen gewantrouwd, juist omwille van hun uitgesproken Leopoldisme. Het Belgische leger en later het Geheim Leger waren dan ook de enige troepenmachten die door de regering in Londen officieel werden erkend. De SOE echter had met sommige clandestiene verzetsgroepen minder problemen⁹⁷⁴.

Laten we vanaf hier de draad weer oppakken in het verhaal van Marcel De Roover. In 1940 werd het “Rassemblement moral des anciens combattants autour du roi” opgericht, kortweg Rassemblement Biebuyck, met als secretaris-generaal Marcel De Roover. Het initiatief kwam van De Roover zelf die hieromtrent de financiële steun had gevraagd en ook verkregen van baron Paul de Launoit. De leiding werd aan generaal Aloise Biebuyck toevertrouwd. Dat Rassemblement werd de eigenlijke draaischijf waarond de

⁹⁷⁰ Francis Balace, « Psychologie de l'officier belge face à la défaite. Juin 40-Automne 1941 », in: *Actes du colloque d'histoire militaire belge (1930-1980)*, Brussel, 1981, pp. 339-361.

Het « mystieke leopoldisme » vinden we vooral terug bij het Rassemblement moral des anciens combattants autour du roi van Biebuyck (zie volgende paragraaf), waarin oudstrijders zich achter de koning wensten te scharen met als volgende doelstelling: “*Le but: la création d'un 'mystique', grâce à laquelle le Roi pensera pour nous, vaudra pour nous, nous conduira vers des jours meilleurs.*”, Francis Balace, « Psychologie de l'officier belge face à la défaite. Juin 40-Automne 1941 », p. 349.

⁹⁷¹ Walter De Bock, *De mooiste jaren van een generatie*, Berchem, 1982, p. 150.

⁹⁷² Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, p. 131.

⁹⁷³ Bio Eugène De Greef, in: Archief Walter De Bock.

⁹⁷⁴ Herman Van de Vijver, Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, op. cit., 112 p.

militaire organisaties van Lentz, de Grunne en Claser opereerden en van waaruit intense contacten bestonden met de intussen meer politiek dan militair geworden groepen zoals de NKB, het Nationaal Legioen en Demain⁹⁷⁵. Werkelijke spilfiguur was hier Marcel De Roover, die aldus het contact tussen gelijk gestemde zielen wist te garanderen, en vanuit het Rassemblement langzaam maar zeker een geheim anticommunistisch en uiterst royalistisch leger rekruteerde, dat tijdelijk onder de naam ‘Gardes Blancs’ functioneerde⁹⁷⁶. De regering in Londen maakte zich dan ook grote zorgen over het ultra-royalisme van die zogenaamde Gardes Blancs.

De figuur Aloise Biebuyck diende duidelijk slechts als uithangbord, of misschien nog beter als dekmantel voor De Roover. De reputatie van Biebuyck liet immers veel te wensen over. Zijn verstandelijke capaciteiten werden alvast niet hoog ingeschat zoals mag blijken uit een VS-rapport van de Military Intelligence Division uit 1922.

“Born the 20th of June, 1860, Lieut-General Biebuyck has passed through the ecole de Guerre and is now in command of the 2nd Division d’Armée. On the outbreak of war he was Colonel in Command of the 2nd Carbineers. He was twice wounded during the Yser battle, and was made A.D.C. to the King, and Lieut-General in his present command in 1916. He is most unpopular with his division, and invariably disagreeable to his subordinates. He is entirely lacking in geniality, and has the reputation of being a narrow-minded Infantry soldier. He rarely gives an opinion of any kind, and owes his success to his courage, and not to his intelligence. He is reputed to have been a better fellow before he became A.D.C. to the King, an honor which turned his head.”⁹⁷⁷

Het klinkt dan ook zeer aannemelijk dat niet Biebuyck maar De Roover achter de schermen van het Rassemblement Biebuyck de werkelijke touwtjes in handen had. Zoals al gezegd legde De Roover in die functie ook contacten met de intussen meer politiek geworden organisaties. Van de groep “Demain” was hij zelf mede-oprichter, voor het Nationaal Legioen van Hoornaert had De Roover financiering bekomen van baron de Launoit en Herman Robiliart (met wie hij na de oorlog Milpol oprichtte), en

⁹⁷⁵ Francis Balace, « Psychologie de l’officier belge... », pp. 349-350.

⁹⁷⁶ Francis Balace en Colette Dupont, « Les ‘Anciens’ et le Roi. Facteurs de cohésion et de divergence 1946-1950 », in : *Bijdragen/Cahiers*, n° 9, 1985, pp. 129-130.

⁹⁷⁷ *Sketches of principal officers of Belgian Army, Monograph Report, Aloise Biebuyck*, January 11, 1922, in: RG 165 Military Intelligence, 1917-1941: Military Intelligence Division Correspondence, in: NARA II, Maryland.

ten slotte werden ook relaties aangeknoopt met de Nationaal Koninklijke Beweging (NKB)⁹⁷⁸.

Die beweging ontstond in 1940 uit een Rexistische jeugdbeweging in Aarschot, maar waarbij de leden Lucien Meyer en Theo Simon de collaboratiepolitiek van REX en het VNV bekritiseerden. Zij kwamen in contact met de Leuvense hoogleraar Eugène Mertens de Wilmars die de leiding op zich nam van de nieuwe organisatie. Professor Mertens was zelf ook een gewezen Rexist en een fervente aanhanger van koning Leopold. De NKB rekruteerde voornamelijk in studentenmilieus en bij onderofficieren. Aanvankelijk deden zij zich voor als een turngroep, maar toen Lucien Meyer in 1941 door de Duitsers werd gearresteerd werd de NKB verboden. De NKB opereerde voortaan in de clandestiniteit en nieuwe leden uit katholieke en militaire milieus dienden zich aan: prins Albert Eduard de Ligne, Louis Boël, Jean Naus, generaal Ernest Graff, majoor Monteyne en kapitein Gaëtan Van Nooten. De leiding berustte bij Eugène Mertens (tevens reservecommandant) en met hem als ideoloog groeide de NKB uit tot een reactionaire beweging. Mertens werd echter in 1942 opgepakt en opgevolgd door generaal Graff⁹⁷⁹.

De NKB stond voor een autoritaire staat onder leiding van de koning, was tegen het algemeen enkelvoudig stemrecht en wilde het parlementair-representatieve systeem vervangen door een corporatief bestel. Om dit te verwezenlijken creëerde het koninklijke troepen en een koninklijke wacht. Die laatste was belast met de propaganda en de ordehandhaving. In 1941 werden de politieke grondbeginselen van de NKB vastgelegd in een brochure⁹⁸⁰. Niet alleen werd er felle kritiek gegeven op de politieke partijen, maar ook de verlichtingsideeën moesten eraan geloven. Het zal de lezer opvallen hoeveel gelijkenissen de volgende visie van de NKB vertoont met de hoger vermelde stellingen van de CEPIC en van Coudenhove-Kalergi, maar ook zoals we zullen zien bijna letterlijk de leer van Charles Maurras verwoordt:

⁹⁷⁸ In een getuigenis van Marcel De Roover beweerde hij voor het eerst in 1941 met de NKB in contact te zijn gekomen. In 1943 was de samenwerking zelfs intens, toen Jean Naus prins de Ligne was opgevolgd als één van de leiders van de groep. Zie: Attestation de Mr. Marcel De Roover sur le rôle de Mr. Jean Naus dans la résistance, 30 december 1947, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

⁹⁷⁹ Herman Van de Vijver, Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *Het Verzet, II*, Kapellen, DNB/Uitgeverij Peckmans, 1988, p. 91.

Het is belangrijk erop te wijzen dat nauwe contacten bestonden tussen generaal Graff en de secretaris van de koning Robert Capelle, zie: Teksten, memoires, commentaren Robert Capelle, 1940-1945, n° 5, p. 287, AA 1276, SOMA.

⁹⁸⁰ Zie onder meer: *Principes Fondamentaux du MNR*, 1941, Archief Léo Lejeune, 1915-1957, AA 756, SOMA.

“Gelijkheid is louter hersenschim. Ongelijkheid is eigen aan de menselijke natuur. Er heerst orde wanneer die ongelijkheid op de meest harmonische wijze en met het oog op iedereen welzijn wordt geregeld.”⁹⁸¹”

De fervente koningsgezindheid van de NKB lokte echter veel wantrouwen uit bij de regering te Londen en er viel dan ook niet veel steun van haar te verwachten. Volgens de NKB aanzag die regering hen trouwens als een “dictatoriale organisatie, die een staatsgreep voorbereidde”⁹⁸².

Na de oorlog toen diverse verzetsbewegingen alsnog door de regering werden erkend, verwierf de NKB moeizaam die status ondanks het heldhaftig optreden in Antwerpen waar zij een essentiële rol speelden in de bevrijding van de haven.

Intussen werd Marcel De Roover wegens zijn diverse contacten met het verzet in 1942 door de Duitse politie aangehouden. Hij werd evenwel een maand later vrijgelaten door tussenkomst van de koning en generaal Van Overstraeten⁹⁸³. Het Rassemblement Biebuyck werd echter door de Duitsers verboden. De Roover ging vanaf dan intenser samenwerken met de NKB. Ook Jean Spiltoir van SEPES was intussen lid geworden van de NKB.

In 1943 stelde NKB-man Eugène Colson een plan op tot redding van de haven van Antwerpen. In de gebouwen van de Bank van Brussel werd dit plan in aanwezigheid van De Roover en generaal Graff aan een SOE-agent voorgelegd. Tezamen met het Geheim Leger werd de operatie een succes. Het werd wel de enige grote bevrijdingsactie van de NKB⁹⁸⁴.

Maar Marcel De Roover was niet de enige die zich in het verzet had gestort. Aan de hand van enkele andere militaire carrières trachten we in wat volgt een ruimer beeld te schetsen van het ondergrondse leven in bezet België. Die militaire carrières illustreren

⁹⁸¹ Brochure van de NKB “De grondbeginselen van de NKB”, dd. 1941, in: Archief Walter De Bock.

⁹⁸² Volgens een naoorlogs rapport van de NKB was dit de houding van de regering te Londen, zie: Herman Van de Vijver, Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *Het Verzet. II*, p. 93.

⁹⁸³ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, p. 116.

⁹⁸⁴ Bio Marcel De Roover, in: Archief Walter De Bock. Een andere protagonist in de bevrijding van Antwerpen was Eduard Pilaet, die geregeld ook opdook in vergaderingen van de NKB. Hij werd ook met aandacht bestudeerd in de Lumumbacommissie en zijn mogelijke betrokkenheid in de moord op Lumumba. Zo was hij inlichtingenagent in Kongo voor Norbert Laude. Zie: *Rapport van de Parlementaire Onderzoekscommissie naar de moord op Lumumba*, 2001, “missie Pilaet”, 22 september – 20 oktober, pp. 49-53.

tevens de complexiteit van het verzet in de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast tonen ze net zoals bij Marcel De Roover aan hoe de Eerste Wereldoorlog en het interbellum een grote stempel drukten op de militaire weg die sommige protagonisten uit het netwerk bewandelden.

Eerst bespreken we Georges de Lovinfosse die zoals we weten later ook lid werd van de AESP, van de Parti Indépendant en freelance medewerker was van NEM. In tweede instantie bespreken we Jean del Marmol. Met hem betreden we de oude adel van België en dus het hartje van de aristocratie.

*Georges de Lovinfosse*⁹⁸⁵

Georges de Lovinfosse werd geboren in 1896 te Brussel in een familie van militairen en industriëlen⁹⁸⁶. Zijn vader was circa 1918 werkzaam in de Lloyd's Bank (betaler van het Britse leger). Georges de Lovinfosse doorliep een militaire opleiding en behaalde in de loop der jaren de titels van Kolonel in het Belgisch leger, Majoor in het Britse leger en Commandant in het Franse leger. In de Eerste Wereldoorlog was hij oorlogsvrijwilliger en vertoefde 4 jaar aan het front. Ook in de Tweede Wereldoorlog bood hij zijn diensten aan. Eerst in 1939 als vrijwilliger bij de 4de Directie van de "Génie et Fortifications", in 1940 als Belgisch verbindingsofficier bij het Britse leger in Brabant vanwaar hij via Frankrijk naar Londen ging en onder Brits bevel terecht kwam. In 1941 werd hij er instructeur guerrilla training en in 1942 stelde hij zich kandidaat als agent parachutist. In de tweede helft van 1942 kreeg hij een opleiding als SOE-agent en voerde een missie in het Franse Bertry uit, alwaar hij een ontsnappingsroute moest organiseren voor SOE-agenten in Frankrijk.

Bij zijn terugkeer in Londen in 1944 was hij verbindingsofficier tussen SOE en de Belgische Staatsveiligheid onder leiding van Lepage. Bij de bevrijding in september 1944 was de Lovinfosse lid van de SOE-zending van de Special Forces in Brussel. Het doel was controle te houden over de bevrijdingsopstand en over de communisten, zodra de Duitsers zich zouden terugtrekken. Het centrale probleem was de ontwapening van de weerstand en een communistische machtsovername verijdelen. Samen met André

⁹⁸⁵ Het is belangrijk om er hier op te wijzen dat Georges de Lovinfosse voor en tijdens de oorlog door het leven ging onder de naam Georges Lovinfosse. Na de oorlog voegde hij zelf de naar adellijke titel verwijzende "de" toe aan zijn naam.

⁹⁸⁶ Bio Georges de Lovinfosse, in: Archief Walter De Bock.

Wendelen⁹⁸⁷, die verbindingsofficier was met de weerstandsgroepen zoals het Geheim leger van generaal Pire en met Jean del Marmol, richtte hij in de Brusselse Kunstlaan een coördinatiekantoor op tussen SOE en de weerstandsgroepen. Georges de Lovinfosse was belast met de controle over het militaire verzet (Armée Secrète en het Bevrijdingsleger van Pierre Clerdent), terwijl Wendelen hetzelfde deed voor de burgerlijke weerstandsgroepen (Onafhankelijkheidsfront, Groep G)⁹⁸⁸.

Hoogtepunt werd de betoging van de weerstand in de Wetstraat op 25 november 1944. Jean del Marmol wilde dat het leger meteen de macht nam na het terugtrekken van de Duitsers en voor de terugkeer van de regering Pierlot uit Londen op 8 september 1944. Hij werd reeds langer door de Belgische regering in Londen gewantrouwd wegens vermeende plannen tot een staatsgreep⁹⁸⁹.

Georges de Lovinfosse richtte in de Belliardstraat ook een kantoor op voor een SOE/OSS-zending onder leiding van Raymond Brittenham. In het Kasteel van Eyzer in Overijse van Graaf Marnix de Ste-Aldegonde richtte hij een school op voor Belgische geheimagenten. Op het einde van de oorlog in 1945 voerde hij nog een gevaarlijke zending uit in de Sovjet-zone, waarvoor hij nog datzelfde jaar werd aangesteld als Belgisch luitenant-kolonel.

Na de oorlog vinden we hem terug als lid van de naoorlogse verzetsbeweging Résistants Fidèles au Roi tezamen met André Moyen, Alice Cheramy, Yvon Michiels (chef van de 2de Directie na 1945) en Fernand Cannoot (Athos). Hij was eveneens lid van de Fraternelle des Agents Parachutistes à Bruxelles, opgericht in december 1946 met onder meer William Ugeux (Zero en in 1943 directeur-generaal van de Staatsveiligheid).

Na de oorlog werd de levenswandel van Georges de Lovinfosse explicieter politiek en ideologisch gekleurd. In 1961 werd hij lid van de extreem rechtse Parti Indépendant onder leiding van Sneyers d'Attenhoven, met onder meer dus Florimond Damman. In 1964 werd Lovinfosse lid van het directiecomité van de Rassemblement Démocratique Bruxellois (RDB), met Louis Gueuning, Ed Mendiaux, Paul Rohr, William Van Remoortel, Jean-Paul Grimar en Raoul Vuylsteke. De RDB diende een kieslijst in onder

⁹⁸⁷ Wendelen speelde trouwens samen met Philippe de Liedekerke en Raymond Scheyven een belangrijke rol in de financiering van het verzet. Zie: Bernard Ducarme, "Le financement de la résistance armée en Belgique. 1940-1944", in: *CRISP*, n° 476-477, 10 april 1970, pp. 28-29.

⁹⁸⁸ Georges de Lovinfosse, *Au service de leurs Majestés*, Brussel, 1974, 278 p.

⁹⁸⁹ Herni Bernard, *Jean del Marmol. Une grande figure de l'Armée Secrète*, Brussel, 1972, 109 p.

leiding van generaal Emile Janssens die steun kreeg van L'Organisation du Salut Public (OSP)⁹⁹⁰ en de Parti Nationale van Gerard Hupin.

In 1971 werd de Lovinfosse president van het Comité Europe-Grèce. In 1972 werd hij lid van AESP. In datzelfde jaar nam hij ook deel aan het grote Charlemagne-diner van Damman. Vanaf 1976 was hij ook lid van MAUE⁹⁹¹.

In 1977 droeg Jacques de Launay veelzeggend zijn boek "La Belgique à l'heure allemande" op aan:

*"Mes amis belges de la guerre et de la résistance, Georges de Lovinfosse, Leon Rochtus, Serge de Thibault de Boesinghe qui, comme moi, voulurent dès 1945, tendre une main loyale à leurs adversaires de la veille..."*⁹⁹².

Maar Georges de Lovinfosse had ook bindingen met de industriële/financiële sector. In 1973 was hij beheerder van de nv. International Natural Products, waarvan Bernard de Marcken de Merken algemeen beheerder was. Vanaf 1976 was hij beheerder van de nv. Société industrielle d'expansion commerciale (SINEXCO), algemeen beheerder was Bernard de Marcken de Merken. In 1977 werd hij voorzitter van de Compagnie Européenne d'investissement. Algemeen beheerder was Gilbert Musin die hierbij Jean en Bernard de Marcken de Merken opvolgde. In datzelfde jaar werd de Lovinfosse trouwens voorzitter van de nv. Crédit Financier Belge.

Hij stierf in 1986 en was gehuwd sinds 1949 met Madeleine Fauconnier en vader van Anne de Lovinfosse. Zijn clandestiene naam tijdens het verzet was "Claire" (de roepnaam van zijn vrouw)⁹⁹³.

Jean del Marmol

Met Jean del Marmol stappen we de aristocratie binnen, en wel met een adellijke familie waarvan de *roots* teruggaan tot in de 17de eeuw. Jean del Marmol werd geboren in 1901 te Montaigne in de provincie Namen. Hij stierf in 1971. In 1972 verscheen het

⁹⁹⁰ Het was Louis Gueuning, oudgediende van extreem-rechts en historische opvolger van Joris van Severen (door deze Verdinasoleider benoemd tot leider van de Waalse Gouwen net voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog), die deze beweging stichtte in 1960. De groep was voorstander van een soort zakenkabinet boven alle partijen heen, samengesteld uit werkelijk bekwame personen die enkel tegenover de koning verantwoording moesten afleggen. De OSP kwam met deze ideeën aandragen in volle Kongocrisis, juist omdat zij de politiek van de regering toen fel afkeurde. Zie: Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, p. 68 en p. 89.

⁹⁹¹ Bio Georges de Lovinfosse, in: Archief Walter De Bock.

⁹⁹² Jacques de Launay, *La Belgique à l'heure allemande. La guerre et l'occupation 1940-1945*, Brussel, 1977, 360 p.

⁹⁹³ Georges de Lovinfosse, *Au service du leurs Majestés*, Brussel, 1974, 278 p.

boekje *Jean del Marmol. Une grande figure de l'armée secrète* van Henri Bernard, op dat moment professor emeritus van de Koninklijke Militaire School⁹⁹⁴. In dit hagiografisch werkje illustreert de auteur wellicht onbewust wat Sebastian Haffner in *Het verhaal van een Duitser* zo accuraat wist te analyseren. Hierin zocht Haffner een verklaring voor het succes van het nazisme en vond die ondermeer in zijn eigen fascinatie voor de oorlog toen hij nog een kind van zeven was.

De Eerste Wereldoorlog was voor zijn generatie (hij werd geboren in 1907) een spel vol geheimzinnige regels, aantallen gevangenen, krijgswinsten, veroverde vestingen en tot zinken gebrachte schepen. Het was een duister, geheimzinnig spel met een nooit aflatende kwalijke aantrekkingskracht, die alles wegvaagde, het werkelijke leven nietig maakte, en verslavend was.

*“Mijn kameraden en ik speelden het de hele oorlog, vier jaar lang, ongestraft en ongestoord, en juist dit spel, en niet het onschuldige ‘oorlogje-spelen’, dat we en passant op straat en op de speelplaats deden, heeft zijn gevaarlijke stempel op ons allemaal gedrukt.”*⁹⁹⁵.

In de schets van professor Henri Bernard over de eerste levensjaren van Jean del Marmol speelt de Eerste Wereldoorlog een doorslaggevende rol in de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid. In die periode studeerde hij Latijn-Grieks aan de Abdijsschool van Maredsous. Bij het uitbreken van de oorlog was hij 13 jaar oud en te jong om in dienst te treden. Volgens de auteur leed Jean del Marmol hieronder, en wenste hij net als zijn familieleden en de rest van de Belgische aristocratie, zijn land te kunnen verdedigen aan het front. Hij was genoodzaakt om op zijn eigen jeugdige manier verzet te voeren tegen de bezetter. Zo zou hij met een katapult een cavalerie-officier bijna uit het zadel hebben gewipt en zou hij een knalbommetje tot ontploffen hebben gebracht in het wachthuisje van de plaatselijke veldwachter. Henri Bernard besloot alvast :

*“L'âge empêcha Jean de donner sa mesure au cours de la première guerre mondiale. Quelle revanche n'allait-il pas prendre au cours de la seconde.”*⁹⁹⁶

We zullen inderdaad zien hoe predominant zijn militaire activiteiten werden, zelfs al studeerde hij aan de universiteit van Leuven en behaalde hij in 1923 de graad van doctor

⁹⁹⁴ Henri Bernard, *Jean del Marmol. Une grande figure de l'Armée Secrète*, Bruxelles, 1972, 109 p.

⁹⁹⁵ Sebastian Haffner, *Het verhaal van een Duitser. 1914-1933*, Amsterdam, 2001, 263 p.

⁹⁹⁶ Henri Bernard, op. cit., p. 14.

in de rechten. Nog datzelfde jaar werd hij opgeroepen om zijn militaire dienstplicht te vervullen en vervoegde hij de Cavallerieschool. In 1926 promoveerde hij tot onderluitenant. Hij werd later luitenant van de reservecavalerie.

Intussen liep hij stage bij de advocaat Théodore Smolders, werd afgevaardigd beheerder van de metaalbedrijven van de groep Boël in Braine-le-Comte, en van de vzw La Revue Générale. In die laatste functie werkte hij samen met Henry Carton de Wiart, Albert Edouard Janssen, graaf Louis de Lichtervelde, Henri Goffinet en Henri Davignon.

In 1927 werd hij kabinetslid van minister van verkeer, graaf Maurice Lippens. In 1929 huwde hij met diens dochter Mary Lippens. Ondanks die connectie met de Duitsgezinde graaf Lippens was in de Tweede Wereldoorlog voor del Marmol de keuze snel gemaakt. De revanche die hij in de Tweede Wereldoorlog nam, was inderdaad indrukwekkend. Aanvankelijk werd hij geplaatst in het reserveleger dat in midden Frankrijk stationeerde. Na de Franse capitulatie keerde hij terug naar België en vervoegde een reserve-eenheid van het Belgisch Legioen die onder leiding stond van kolonel Jules Bastin⁹⁹⁷. Eén van de missies van Jean del Marmol was het leggen van contacten met de andere verzetsbewegingen en inlichtingennetwerken. Hij ontmoette er Walthère Dewé, chef van Clarence⁹⁹⁸, Pierre Clerdent (Bevrijdingsleger) en kanunnik Joseph Dessain⁹⁹⁹. L'ami Jean, de verzetsnaam van del Marmol, rapporteerde niet alleen over de gemeentebesturen, de spoorwegen, de post (PTT) en de gevangenen. Daarnaast rekruteerde hij ook kwaliteitsvolle nieuwe leden in het verzet¹⁰⁰⁰.

Dankzij del Marmol ging Dewé zich in het bijzonder gaan interesseren in het Belgisch Leger. In 1943 ontmoette del Marmol Adelin Marissal en geraakte zo betrokken in de "Mission Stanley", waarin de plannen van de regering in Londen betreffende geheime militaire actie tot bij het verzet moesten geraken. Jean del Marmol speelde een belangrijke rol in de periode dat Marissal (parachutist) in België vertoefde. Hij introduceerde hem onder meer bij Jules Bastin. In november 1943 ontmoette hij voor een tweede maal Pierre Clerdent in aanwezigheid van Dewé. Samen stippelden ze een coördinatieplan uit.

In 1942 werd Jules Bastin officieel erkend als verantwoordelijke leider van het Belgische militaire verzet, maar reeds in 1943 werd hij door de Duitsers opgepakt en als

⁹⁹⁷ Bio Jean del Marmol, in: Archief Walter De Bock.

⁹⁹⁸ G. Duchatelet, *Les Services de Renseignement en Belgique (1940-1945)*, Ecole Royale Militaire, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 97e promotion, s.d., pp. 31-35.

⁹⁹⁹ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, p. 112.

¹⁰⁰⁰ Henri Bernard, *Jean del Marmol. Une grande figure de l'Armée Secrète*, p. 15.

chef van het Belgische Leger vervangen door kolonel Yvan Gérard. Conflicten leidden er echter toe dat Gérard in 1944 werd vervangen door generaal Jules Pire.

Op 10 maart 1944 viel de Geheime Feldpolizei de woning van del Marmol te Brussel binnen, maar hij was afwezig. Zijn vrouw Mary Lippens daarentegen werd opgepakt en stierf uiteindelijk in een Duits concentratiekamp¹⁰⁰¹.

Het jaar 1944 was erg woelig. François de Kinder werd op z'n terugweg naar Londen in Parijs gearresteerd. De Kinder en del Marmol kenden elkaar van het, door de Kinder opgerichte, kleine net Xavier. In 1943 had del Marmol hem nog gecontacteerd in verband met zijn opdracht¹⁰⁰². In de lente van 1944 werd del Marmol ervan beschuldigd een staatsgreep te plannen. Andere officieren van het Belgisch Legioen werden daarvan al in 1940-42 verdacht. Londen verzond verschillende verzoeken aan generaal Pire om del Marmol uit de staf van de organisatie te verwijderen. Pire ging hier echter niet op in. Dankzij major Colin Gubbens van SOE en de gebroeders Marissal werd dit geschil in mei 1944 bijgelegd. De broer van Adelin Marissal was immers Jean Marissal die tijdens de oorlog de Tweede Directie leidde van de Belgische militaire inlichtingendienst te Londen¹⁰⁰³.

In juli 1944 werd het Belgisch Leger omgedoopt tot het Geheim Leger. Nieuwe problemen doken op inzake del Marmol. In Londen had hij de broers Marissal achter zich, kolonel Gérard, de SOE, Ganshof van der Meersch en Lepage van de Staatsveiligheid. De regering echter koesterde argwaan, en in juli 1944 werd Jean del Marmol uit de staf van het Geheim Leger verwijderd. Tussen Pire en del Marmol werd echter afgesproken dat del Marmol ondanks het bevel van Londen in de staf zou blijven en dit tot de komst van de geallieerden. Nadien zou hij op een lager échelon werken.

In augustus was hij dan ook nog getuige van een belangrijke ontmoeting die zou leiden tot een militair keerpunt. Op 16 augustus 1944 liet Zone 5 aan het hoofdkwartier van het Geheim Leger weten dat Britse SAS-parachutisten onder leiding van majoor Hugh Fraser in de Ardennen waren geland en dat Belgische SAS-parachutisten onder leiding van kapitein Paul Renkin het contact hadden gelegd met de maquis van het Geheim Leger in Orchimont onder leiding van Daniël Ryelandt. De ontmoeting tussen de para's

¹⁰⁰¹ Mary Lippens, dochter van Maurice Lippens stierf op 8 september 1944 te Belzig.

¹⁰⁰² Etienne Verhoeyen, « François De Kinder, messenger auprès du Roi », in: *Bijdragen/Cahiers*, n° 17, december 1985, pp. 87-102.

¹⁰⁰³ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, op. cit., p. 109.

van Renkin en de maquis van Ryelandt vormde de eerste schakel tussen de externe en interne weerstand¹⁰⁰⁴.

Op 31 augustus werd François de Kinder geëxecuteerd. De dag erop ging het Geheim Leger de guerrilla in. Op 3 september werd de haven van Antwerpen gered. Op 4 september legde para-majoor Georges de Lovinfosse de eerste verbinding tussen het Geheim leger en het hoofdkwartier van generaal Horrocks (leider van het Britse leger). Diezelfde dag verliet del Marmol onder druk van de regering de staf van het Geheim Leger en sloot aan bij een andere gevechtseenheid.

Het Geheim Leger zelf begon als eerste weerstandsbeweging aan zijn demobilisatie, tezamen met Groep G. Zoals hoger reeds vermeld, lag dit niet in de lijn van del Marmol die wilde dat het leger meteen de macht overnam na het terugtrekken van de Duitsers¹⁰⁰⁵.

De oorlog was voorbij en baron del Marmol beschikte over een waaier aan relaties. Na de oorlog ging hij een vooraanstaande rol spelen in het zakenleven, onder meer in de groep Lambert. In 1946 startte hij een carrière bij zijn goede vriend baron Henri Lambert en werd administrateur van de Mutuelle Lambert. Dit werd de voorbode van een 25 jaar lange samenwerking met baron Léon Lambert, als afgevaardigde beheerder van de Compagnie d’Afrique et Cie Européenne pour l’Industrie et la Finance, die gefusioneerd met andere bedrijven de Cie d’Outremer werd en uiteindelijk de Cie Lambert pour l’Industrie et la Finance. In 1960 werd hij nog lid van de raad van beheer van de Banque Lambert. In 1966 was hij vice-president van de Cie Lambert.

Intussen was hij in 1948 hertrouwd met Cécile de Brouwer, weduwe van François de Kinder.

In het jaar 1960 voerde hij een belangrijke regeringsopdracht uit in Katanga, om er de Belgische aanwezigheid te waarborgen. Het jaar daarop had hij een zending in Stanleystad, waar hij de gemoederen moest bedaren van het personeel van Belgische ondernemingen in de regio rond Stanleyville, die bedreigd werden door de rebellen van Gizenga¹⁰⁰⁶.

Drie september 1971 overleed hij in het kasteel van Montaigne.

¹⁰⁰⁴ Bio Jean del Marmol, in: Archief Walter De Bock.

¹⁰⁰⁵ Zie bio Georges de Lovinfosse, in: Archief Walter De Bock.

¹⁰⁰⁶ Henri Bernard, *Jean del Marmol*, pp. 99-100.

Eén naam in het bijzonder viel hier op: baron Léon Lambert. Met Lambert bevinden we ons in het hartje van de Belgische industriële/financiële elite: Bank van Brussel, Banque Lambert, BBL, Berliner Handels, Brufina en dus de groep de Launoit, de Cie d'Outremer, de Cie du Nord, Cobepa, Cofinindus, Electrobél¹⁰⁰⁷, Electrogaz, Electrorail, Financia, Fonds Bekaert, General Gevaert, immobiliën, Intercom, Petrofina, Philips, Rothschild, Sofina, Tractebel enz.¹⁰⁰⁸

Het zal de lezer al opgevallen zijn dat wel vaker industriereuzen, zoals hier Lambert, in het netwerk opdoken. Lambert behoorde tot de vier grote financiële industriële families van België die we in de volgende groepen kunnen onderbrengen: de groep Boël/Solvay/Janssen, de groep Société Générale de Belgique, de groep Lambert en de groep de Launoit. Die vier groepen waren bovendien onderling via huwelijken en belangrijke bedrijfsaandelen met elkaar verbonden¹⁰⁰⁹. In het netwerk duiken zij verscheidene keren op, zowel in hun hoedanigheid van topindustriële (Bilderberg, LECE, Cercle des Nations), als in hun duidelijke engagement voor een meer rechts Europa (AESP, CEDI, MAUE). Voor wat Les Belges betreft overkoepelden zij dan ook heel het netwerk.

Een belangrijke figuur met wie Marcel De Roover een tandem vormde was Paul de Launoit. Niet alleen deelden zij een gezamenlijk anticommunisme en zetten zij zich in voor de financiering van diverse groepen die dit communisme wensten te bestrijden, de tandem gold misschien nog het meest van al op het industriële/financiële vlak. Waar De Roover in zijn carrière opdook, dook quasi altijd ook de Launoit op. Of was het omgekeerd?

Paul de Launoit

Paul de Launoit werd geboren in 1891 te Geraardsbergen. Hij studeerde handelswetenschappen aan de universiteit van Luik. Het familiebedrijf 'Usines de Launoit', dat lucifers fabriceerde, werd in 1911 opgericht. Voor Paul de Launoit werd dat het begin

¹⁰⁰⁷ Niet te verwarren met Electrabél dat pas ontstond in 1990 na een fusie door Tractebel uitgevoerd van drie energiebedrijven: Ebes, Intercom en Unerg. Electrobél was de Compagnie générale d'entreprises électriques et industrielles, opgericht onder die naam in 1929, maar in feite een voortzetting van het in 1895 opgerichte Société générale belge d'entreprise électriques. Zie: Xavier Mabilie, Charles Tulkens en Anne Vincent, *La Société Générale de Belgique, 1822-1997. Le pouvoir d'un groupe à travers l'histoire*, CRISP, 1997, p. 44 en p. 213.

¹⁰⁰⁸ Ginette Kurgan-Van Hentenrijk (ed.), *Dictionnaire des Patrons en Belgique: les hommes, les entreprises, les réseaux*, Brussel, 1996, pp. 410-411.

¹⁰⁰⁹ "The générale's charmed circle of friends", in: *The Economist*, 18 maart 1972.

van een indrukwekkende carrière. In 1929 werd hij in de adelstand verheven. Via zijn tweede huwelijk kwam hij in het bezit van het metaalbedrijf Ougrée-Marihaye. Datzelfde jaar in 1934 richtte hij de Cie financière et industrielle d'Ougrée op dat in 1937 Cofinindus werd. In 1935 werd Ougrée-Marihaye op de beurs genoteerd. In 1935 richtte Paul de Launoit tevens de holding Brufina op¹⁰¹⁰.

Paul de Launoit was intussen schatrijk en wanneer REX in 1936 een overdonderende verkiezingsoverwinning boekte, financierde hij voor 2 miljoen Bfr. het blad *Le Pays Réel*. In datzelfde jaar was Paul Hoornaert aangesteld als juridisch raadgever van het bedrijf Ougrée-Marihaye. Ook Paul Hoornaerts Légion Nationale mocht op de welwillende steun van diezelfde mecenas rekenen.

In 1938 was Paul de Launoit trouwens tezamen met Maurice Lippens eregast op de Parteitag van de NSDAP te Nürnberg, wat alvast iets zegt over zijn ideologische strekking. Hij wist echter aan enig stigma te ontsnappen door zijn financiering van het verzet tijdens de oorlog, al betrof het uiteraard voornamelijk de militaire en anticommunistische verzetsgroepen¹⁰¹¹.

Naast Cofinindus, Brufina en Ougrée-Marihaye ging de Launoit in de daaropvolgende jaren in nog talloze andere bedrijven de skepter zwaaien¹⁰¹². Zowel in diverse immobiliën als banken en fabrieken vinden we hem terug als voorzitter. In 1962 nam hij zelfs het voorzitterschap waar van Electrobél. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat de Launoit over een enorm netwerk beschikte met medewerkers zoals Max-Léo Gérard, Fernand Baudhuin, Stanislas de Meeus en vele anderen. Maar Paul de Launoit had ook iets met het vorstenhuis. In 1943 richtte hij de muziekkapel Koningin Elisabeth op¹⁰¹³. Hij was ook jarenlang voorzitter van de Koningin Elisabeth wedstrijd. In 1951 verkreeg hij de titel van graaf. Hij stierf in 1981.

Paul de Launoit zou dus 11 jaar langer leven dan Marcel De Roover die in 1970 stierf. Maar meer dan twee decennia lang oefenden ze samen als een haast onafscheidelijke tandem, zowel via de financiering als de organisatie van het anticommunistisch verzet, een grote invloed uit op de naoorlogse Koude Oorlog in België.

¹⁰¹⁰ Bio Paul de Launoit, in: Archief Walter De Bock.

¹⁰¹¹ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, p. 116.

¹⁰¹² Het imperium van de Launoit ging ook in het buitenland niet onopgemerkt voorbij. In 1939 besteedde *The Times Trade & Engineering* nog een hele editie aan belangrijke Belgen. Paul de Launoit kreeg hierin een opmerkelijke plaats toebedeeld. Zie: "Belgium, The Congo and Luxemburg", in: *The Times. Trade & Engineering, A monthly review of industrial progress*, Vol XLV, n° 904, juni 1939, 38 p., in: Military Intelligence, RG 165, NARA II.

¹⁰¹³ *Bulletin VOB/FEB*, 1/9/1981, in: Archief Walter De Bock.

2.3. De naoorlogse verzetsbewegingen

De diverse oorlogsgeschiedenissen die hoger werden beschreven, strandden als het ware op het einde van de Tweede Wereldoorlog. De strijd was voorbij, maar een nieuwe dreiging kondigde zich aan en ditmaal zou de Koude Oorlog vele protagonisten uit het militaire milieu tot vernieuwde actie leiden. We zagen ook hoe de aanzet tot dit uiterste militaire engagement in de Tweede Wereldoorlog reeds in het interbellum werd gegeven. Privé-milities en nationale legioenen werden in heel Europa opgericht¹⁰¹⁴. De Volkenbond kon ondanks haar doelstellingen de Europese staten niet geruststellen, en wakkerde het patriotisme alleen maar aan. Daarnaast konden we zien hoe Sebastian Haffner's analyse met betrekking tot de Duitsers ook kon gelden voor de Belgen. Eenzelfde revanchisme lag aan de basis van een ver doorgedreven engagement tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Een halve eeuw al werd er in termen van oorlog gedacht. Dit zou voor de tweede helft van de 20ste eeuw niet anders zijn.

Al meteen bij de bevrijding doken er problemen op. Niet alleen figuren zoals Jean del Marmol wilden gewapenderhand de macht grijpen en een aanzienlijke rol toebedelen aan het leger voor het bestuur van het land. Heel wat verzetsorganisaties moesten met harde hand worden aangemaand om hun wapens in te leveren¹⁰¹⁵. En dan was er nog de Koningskwestie: de gecontesteerde terugkeer van Leopold III die in 1944 door de Duitsers gevangen was genomen, en na de bevrijding tot 1950 in ballingschap verbleef in het Zwitserse Prégny¹⁰¹⁶. De koning werd immers beschouwd als collaborateur en men verweet hem een tegenstander van de democratie te zijn¹⁰¹⁷. Uit zijn politiek testament van begin 1944 maakte men op dat de koning een voorstander was van een autoritair en corporatistisch regime¹⁰¹⁸.

¹⁰¹⁴ Zie hierover een interessant document van de US Military Intelligence, dat verwijst naar de oprichting van een Belgisch Legioen naar het voorbeeld van Amerika en Groot-Brittannië, en dit tot grote tevredenheid van de VS, Report dd. 8 oktober 1928, in: RG 165 Military Intelligence, 1917-1941: Military Intelligence Division Correspondence, in: NARA II, Maryland.

¹⁰¹⁵ Pieter Lagrou, "Verzet en naoorlogse politiek", in: Luc Huyse en Kris Hoflack (ed.) *De democratie heruitgevonden. Oud en nieuw in politiek België, 1944-1950*, Leuven, Van Halewyck, 1995, p. 51.

Zie over de problematiek van het naoorlogse patriotisme ook een interessante studie van Pieter Lagrou, *The legacy of nazi occupation. Patriotic memory and national recovery in western Europe, 1945-1965*, Cambridge, Cambridge University Press, 2000, 327 p.

¹⁰¹⁶ Jules Gérard-Libois en José Gotovitch, "Léopold III: le non-retour", in: *CRISP*, n° 1010, 7 oktober 1983, 28 p.

¹⁰¹⁷ Paul Theunissen, *1950 : ontkenning van de koningskwestie*, Antwerpen, 1984, p. 14.

¹⁰¹⁸ Politiek testament van Leopold III opgemaakt 25 januari 1944 te Laken, zie: Jean Stengers en Ginette Kurgan-van Hentenryk, *André De Staercke. Memoires. Over het regentschap en de Koningskwestie*, Tielt, 2003, pp. 65-85.

We zijn aan de vooravond van de Koude Oorlog die heel Europa en de wereld gedurende decennia in hun greep zou houden, maar eerst had België een andere oorlog uit te vechten. En het is in die strijd dat we terug het *leitmotiv* van de ondergrondse rechtse Europeïstische organisaties terugvinden, maar dan aangepast aan een nationaal niveau: *la Belgique sera de droite ou ne sera pas!*

De door socialisten en ook vele liberalen gecontesteerde terugkeer van de koning werd door uiterst rechtse katholieken - en eigenlijk alle katholieken - aangewend om een heuse strijd in te zetten tegen links, niet het minst dus tegen de communisten¹⁰¹⁹. Net als ondermeer in Frankrijk en in Italië werden ook in België de communisten door hun heldhaftig optreden in het verzet electoraal beloond.

Het is in dit licht interessant een uitspraak van Jacques Pirenne in herinnering te brengen. Op 14 augustus 1945 werd hij tot privé-secretaris van de koning Leopold III benoemd en in een interview dat in een OSS-rapport werd opgenomen op 19 september 1945 staat erg betekenisvol het volgende te lezen:

“Pirenne blamed the anti-Leopold campaign on the following:

- a. The Freemasons – Pirenne stated that when Leopold’s marriage was announced by the Archbishop of Malines the Masonic lodge believed this marriage was a maneuver to bring Leopold under the influence of the clergy. He said the blind anticlericalism of the Freemasons was responsible for the fact that the Liberal Party turned against the King.*
- b. The Communists – The communists in their desire to create a popular front in order to bring Belgium under Sovjet influence, seized upon the slogan “Away with Leopold” as their rallying cri, Pirenne stated. He explained that an alliance never can be created for something but only against something. He claimed the socialists had to join the parade in order not to lose the fight for their own survival.*
- c. The Jews – Pirenne who claimed he had no prejudices against the jews, said he considered them as the mainspring of the campaign against the King.¹⁰²⁰”*

¹⁰¹⁹ De analyse van Els Witte en redactie in het boek Politieke geschiedenis van België. Van 1830 tot heden, Brussel, VUB-Press/Standaard Uitgeverij, 1997, p. 255, met betrekking tot de koningskwestie wees ook uit dat die door de katholieken gebruikt werd in het kader van een meerderheidsstrategie die zij reeds vanaf 1945 intern voerden. Tot op zekere hoogte merken we op dat zij hier ook in geslaagd waren. Over de crisis binnen de PSC/CVP naar aanleiding van de koningskwestie zie: Jules Gérard-Libois, “1950: L’effacement de Léopold III. Tempête au PSC-CVP”, in: *CRISP*, n° 1169-1170, 1987, 60 p.

¹⁰²⁰ Vertrouwelijk CID-rapport 143888, dd. 19 september 1945, OSS, RG 266, in: NARA.

Maar België kampte met een nog veel prangender probleem: met name de repressie. En uitgerekend vooral leden uit katholieke en Vlaamse middens die hadden gecollaboreerd, werden door deze repressie getroffen.

Het is hier dat de kiem werd gelegd voor wat we hoger al aanhaalden, een toenadering tussen extreem-rechts uit de collaboratie en de erfgenamen uit het rechts verzet. Het royalisme van dit rechts verzet vond in de genadeloze etikettering van Leopold III als landverrader een opening naar rechts dat hetzelfde had gedaan. In het blad “Vrij Volk” van de NKB werd meteen na de bevrijding al opgeroepen tot kalmte inzake de vervolging van collaborateurs:

“In een beschaafd land is het hoge woord aan het gerecht. Wij doen geen zelfrecht.”¹⁰²¹

De NKB werd na de oorlog heropgericht onder de naam Verbroedering der Nationaal Koningsgezinde Volksbeweging, en in de jaren 1948-50 waren leidende figuren onder meer Eugène Mertens, Ernest Graff, Frans De Moor en Alice Chèramy¹⁰²².

Andere rechtse verzetsgroepen en nieuw opgerichte Leopoldistische bewegingen zouden eenzelfde houding aannemen en mede pleitbezorgers worden voor een amnestie. Simultaan met de Leopoldistische groepen ontstonden diverse organen langswaar, soms zelfs in grote oplagen, het royalisme, anticommunisme en kritiek op de traditionele partijen kon worden gespuid¹⁰²³. We denken hierbij aan Europe Magazine (later Nouvelle Europe Magazine), l’Unité Belge (het blad van het Front National Belge de l’Indépendance), La Nation Belge (van waaruit in 1961 de Parti National van Gérard Hupin ontstond), VRAI (met Jo Gérard en ook Vanden Boeynants), Septembre (opgericht door oud-strijders uit het fascistische Nationaal Legioen)¹⁰²⁴, Le Phare Dimanche, l’Occident (onder leiding van Jo Gérard en Jacques-Henri Pirenne,

¹⁰²¹ Bevrijdingsnummer van *Vrij Volk*, september '44, geciteerd in: Herman Van de Vijver, Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *Het Verzet. II*, p. 93.

¹⁰²² Rapport van de gerechtelijke politiek aan het Parket van de Procureur des Konings, Brussel, 25 februari 1961, PV 4269, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

¹⁰²³ De Belgische staatsveiligheid hield deze evolutie nauwlettend in het oog. Reeds vanaf 1945 werden maandelijks rapporten overgemaakt aan de Amerikaanse inlichtingendiensten, Monthly Political Report, Belgian Sureté d'état, 22 oktober 1945, RG 266, OSS, in: NARA. Zie ook Monthly Political Report, februari 1946, ditmaal afkomstig van Belgian 2ème Direction, RG 266, OSS, in: NARA.

¹⁰²⁴ Septembre was in dit geheel van bladen ontegensprekelijk het zwaargewicht, althans toch in 1945: “It is becoming increasingly apparant that Septembre is the press representative for all nationalist sympathizers in the French speaking part of Belgium. The distribution of Septembre has been the cause of several public disturbances which were generally inspired by left-wing groups.”, in: OSS-report A-61144, dd. 20 september 1945, RG 266, OSS, in: NARA II.

gefinancierd door John-Ernest Solvay¹⁰²⁵ en graaf Jacques Pirenne), La Voix des Belges, Cri du Peuples, om maar enkelen te noemen¹⁰²⁶.

Een statement van een medewerker van VRAI, Jean Wolf, dd. 20 oktober 1945 getiteld “*l’incivisme est à gauche*” illustreert treffend de complexe problematiek in het naoorlogse België:

“L’on connaît le slogan fameux auquel nous faisons précédents: l’incivisme est à droite. Nous venon justement d’assister à une séance du Sénat nettement caractéristique à ce point de vue là. Dès que l’on parle des « inciviques », parfaitement discipliné, se tournent vers la Droite en ricanant. Comme l’exprimait le baron Pierre Nothomb au cours d’un exposé magistral sur la « peur de la vérité » : « Pourquoi faut-il que ce soit dans les couvents que l’on perquisitionne de préférence ? Pourquoi faut-il que précisément les téléphones d’organisme et de personnalité catholiques, de publications tels que VRAI, Septembre et la Libre Belgique soient soumis aux indiscretions de la table d’écoute ? »

Nous pourrions continuer: Pourquoi faut-il qu’un journal comme Le Quotidien soit suspendu, alors que le Drapeau Rouge peut à longueur de colonnes insulter le Roi, s’en prendre impunément à nos institutions les plus sacrées, attaquer grossièrement le général de Gaulle en visite officielle chez nous, sans que la moindre mesure soit prise contre cette feuille ignominieuse, honte de la presse belge ?¹⁰²⁷”

We zouden hier echter de waarheid geweld aandoen wanneer we die extreem-rechtse kranten en groeperingen als één eensgezind blok voorstelden. Geregeld lagen de polemisten van de ene krant met die van een andere overhoop. Ook de waaier aan Leopoldistische groepjes lagen voortdurend met elkaar in de clinch. Maar over één ding waren ze het allemaal eens, de onvoorwaardelijke terugkeer van Leopold III.

Ze allemaal opsommen zou ons in het bestek van deze doctoraalscriptie te ver leiden, maar enkele verdienen hier vermelding, temeer omdat we er sommige protagonisten uit de Europeïstische en/of anticommunistische organisaties tegenkomen.

¹⁰²⁵ Volgens een rapport van de Amerikaanse inlichtingendiensten zou Solvay voor 20.000.000 Bfr. het blad hebben gefinancierd, in: PBX report 2751, dd. 15 maart 1946, RG 266, OSS, in: NARA II.

¹⁰²⁶ Zie onder meer diverse nummers in de Koninklijke Bibliotheek, Albertina en het Legermuseum.

¹⁰²⁷ Artikel van Jean Wolf, « L’incivisme est à Gauche », in: VRAI, 20/10/1945, Archief van het Koninklijk Legermuseum.

Het Belgisch Nationaal Blok/Groupement Nationale Belge (BNB) werd in 1945 opgericht door Georges Rhodius, prinses de Merode, Jean Naus en Marcel De Roover. Die twee laatsten vertegenwoordigden in het BNB het in 1942 opgedoekte Rassemblement Biebuyck¹⁰²⁸.

Enkele leden van de NKB richtten in 1945 het Eldrie-verbond op. Eldrie was een paramilitaire en uiterst antipolitieke organisatie waarin heel wat legerofficieren zaten. Het zag zichzelf als een soort bijkomende troepenmacht van de rijkswacht in het geval die moest ageren tegen linkse subversie. Bovenal ijverde men voor de terugkeer van Leopold III¹⁰²⁹. Eldrie werd geleid door een raad van zes, bestaande uit Bob Van Steenlandt, Jacques De Groodt, Frans De Moor, Jan Verhaeghen, Tom Janssens en Eugène (Harry) Colson¹⁰³⁰. Om lid te worden moest men de zogenaamde ‘Grote Geloofte’ afleggen. Volgens Bob Van Steenlandt legden tussen 1945 en 1950 meer dan 200.000 Belgen de volgende eed af¹⁰³¹:

“Ik zweer trouw aan onzen eenigsten en oppersten Leider, Zijne Majesteit Koning Leopold de Derden. Ik zweer al mijn krachten te zullen inspannen om Hem terug aan zijn volk te schenken en hiervoor den strijd aan te binden tegen het Communisme en tegen diegenen die onzen Vorst den weg naar den troon versperren. Ik zweer alle geheimen en besprekingen van het ELDRIE-Verbond dat ik bijtreed, door alle gevaren heen te bewaren. Ik zweer gehoorzaamheid aan mijne Oversten in alle omstandigheden en erken de opperste straf te verdienen zoo ik deze eed mocht breken. Ik zweer de kameraden en zelfs hunne familieleden, die door deze verbintenis in het gedrang zouden gebracht worden, solidairlijk met alle eedgenooten, doelmatig te zullen steunen. Zoo waar helpe mij God.”¹⁰³²

¹⁰²⁸ Francis Balace, « Plus royalistes que le roi? Les mouvements léopoldiste », in : Dujardin, Dumoulin en Van Den Wijngaert, *Leopold III*, Brussel, 2001, pp. 252-301.

¹⁰²⁹ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, p. 62.

¹⁰³⁰ Over de NKB en het Eldrie-verbond en haar stichtende leden zie onder meer: Verslag van de Procureur des Konings, Brussel, 8 december 1950, in: Eldrie-Verbond (1950), n° AGR 198, n° POL 3266, PV 3226, Archief van het Parket van de Procureur des Konings van Brussel: Politieke dossiers-Parket, Rijksarchief Anderlecht.

¹⁰³¹ We moeten echter dit hoge aantal relativeren. Het lijkt ons alvast erg onaannemelijk. In een verslag van de rijkswacht in het district van Brasschaet dd. 19 februari '51 was voor een belangrijke vergadering slechts sprake van 50 toehoorders. Interessant is wel dat één van de gastsprekers niemand minder dan professor Flor Peeters was, in: Verslag gericht aan de Procureur des Konings, Brussel, 19 februari 1951, in: Eldrie-Verbond (1950), n° AGR 198, n° POL 3266, PV 3226, Archief van het Parket van de Procureur des Konings van Brussel: Politieke dossiers-Parket, Rijksarchief Anderlecht.

¹⁰³² De Grote Geloofte van het Eldrie-Verbond, integraal opgenomen in het interview met voormalige chef van Eldrie, Bob Van Steenlandt, in : *HUMO*, 16/12/1982, p. 30. Het Eldrie-Verbond werd trouwens onderwerp van een groot onderzoek bij het Parket van Antwerpen (onderzoek gevoerd door Georges

Al is dit hoge aantal leden wellicht schromelijk overdreven, het is echter interessant erop te wijzen dat we als leden sommige notoire bekenden tegenkomen: de prins en prinses de Mérode, prinses Jean de Mérode, baron de Grunne, Raoul Flesch, graaf Legrelle, professor Mertens, baron de Foy, Hilaire Lahaye, Leo Delwaide, Ernest Graff, Charles Terlinden, commandant Delombaerde, Maria De Moor-Van Sina en Arnold de Looz-Corswarem¹⁰³³.

De strijd tegen het communisme werd naast die voor de terugkeer van de Koning eigenlijk de *core-business*. Plannen voor een staatsgreep waren dan ook niet uit de lucht. Zij beweerden trouwens zelfs in contact te hebben gestaan met buitenlandse anticommunistische paramilitaire groepen, ondermeer met die in Frankrijk¹⁰³⁴. In 1961 werden enkele leden van de raad van zes overigens onder verdenking gesteld van betrokkenheid in de moord op Lahaut. Dat spoor liep evenwel dood¹⁰³⁵.

In 1949 werd het Front Nationale Belge de l'Indépendance (FNBI) opgericht onder leiding van Emile Delcourt. Emile Delcourt had tijdens de oorlog weliswaar in het Onafhankelijkheidsfront gezeten, maar werkte tegelijkertijd ook voor de militaire inlichtingendienst met anticommunistische spionageopdrachten. Ook bij het FNBI was de allesoverheersende doelstelling de strijd tegen het nationale en internationale communisme¹⁰³⁶. Financiële steun verwierf het via Marcel De Roover, met wie Delcourt trouwens vanaf 1951 in Paix et Liberté zetelde. Die financiële steun diende onder meer het blad van het FNBI, l'Unité Belge. Delcourt zelf was meermaal het onderwerp van gerechtelijk onderzoek. Onder meer in 1950 liep nog een zaak tegen hem wegens illegaal wapenbezit. Het ging om wapens die hij in 1945 na de bevrijding niet had ingeleverd. Daarnaast werd hij ook beticht van illegale sigarettenhandel met

Block 1949-1950). Hierin werden de Kleine en Grote Beloften eveneens opgenomen. Vooral het illegale wapenbezit werd hen ten laste gelegd, in: PK ANTW 2001 C, n° 3588: Eldrie, Rijksarchief Beveren-Waas. Zie ook diverse nummers van Eldrie, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

¹⁰³³ Eén van de ledenlijsten van Eldrie, naar aanleiding van een schrijven naar de leiders, dd. 15 februari 1951, in: Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA. Zie ook een rijke collectie over het Eldrie verbond, in: Archief Walter De Bock.

¹⁰³⁴ Dit spreekt natuurlijk tot de verbeelding, maar kon niet worden aangetoond. Zoals hoger beschreven bij de stay-behind in Frankrijk wordt eigenlijk met een dergelijk scenario gesuggereerd dat er een samenwerking zou geweest zijn met of de SAC, of het Plan Bleu, of wie weet zelfs de SDECE in het algemeen. Dit lijkt ons erg vergezocht, temeer omdat de rol van Eldrie door sommige auteurs als fel overtroepen wordt beschouwd. Zie onder meer Francis Balace, in: « Plus royalistes que le roi? Les mouvements léopoldiste », pp. 252-301.

¹⁰³⁵ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, pp. 62-97.

¹⁰³⁶ *Ibid.*, p. 48.

Duitsland¹⁰³⁷. Het gerecht merkte echter op dat hem door enkele heren met veel connecties als Paul Struye en Maurits Seynave het hand boven het hoofd werd gehouden¹⁰³⁸.

Vermoedelijk al in 1945 werd de Mouvement Léopoldiste (ML) opgericht, als een soort van Waalse tegenhanger van het BNB. Oprichters waren Alice Chèramy, Franz Leemans en Joseph Moreau de Melen. Een belangrijke contactfiguur met de harde kern van de PSC vormde Joseph Meurice¹⁰³⁹. De Mouvement Léopoldiste speelde een belangrijke rol in de voorbereiding van het eenheidscongres der Leopoldisten gehouden op 23 november 1947 op de Heizel in Brussel. Heel wat parlementariërs namen er aan deel, alsook de kabinetschef van de koning Jacques Pirenne. Op dit fameuze congres werd de trouw aan de koning beloofd, en dus ook aan zijn houding tijdens de Tweede Wereldoorlog. Zij eisten de onmiddellijke terugkeer van de koning en een eerherstel¹⁰⁴⁰. Na de mislukte verkiezingen van de Parti Indépendant werd in 1949 de Groupement Royalistes Unis (GRU) opgericht. Initiatiefnemers waren ultra's rond het blad *Septembre* en de NKB.

Nog in 1947 werd de Jeunesse Fidèle au Roi opgericht, die niet alleen oud-ss'ers als Jean Robert Debbaudt herbergde, maar vooral in haar leiding mensen had die later in het milieu rond Paix et Liberté zouden vertoeven: Gaston Jacqmin en Jean Moyaerts¹⁰⁴¹. Er was ook de Mouvement du Résistants Fidèles au Roi waarvan zoals hoger al aangehaald Georges de Lovinfosse lid was, tezamen met André Moyen, Alice Cheramy, Yvon Michiels en Fernand Cannoot. Deze Résistants Fidèles au Roi werd gefinancierd door Marcel De Roover¹⁰⁴².

In 1950 werd de Concentration Nationale Solidariste opgericht door oud-Dinastrijders en verbitterde Leopoldisten uit het vooroorlogse Nationaal Legioen. Leiders waren

¹⁰³⁷ Diverse PV's, in: Delcourt Emile (1948-1958), n° AGR 182, n° POL 3061, Archief van het Parket van de Procureur des Konings van Brussel: Politieke dossiers-Parket, Rijksarchief Anderlecht.

¹⁰³⁸ Rapport Seynave van de Procureur des Konings, Brussel, 14 december 1949, in: Front Nationale Belge de l'Indépendance (1949-1953), n° AGR 182, n° POL 3076, Archief van het Parket van de Procureur des Konings van Brussel: Politieke dossiers-Parket, Rijksarchief Anderlecht.

¹⁰³⁹ Francis Balace, « Plus royalistes que le roi? Les mouvements léopoldiste », pp. 252-301.

¹⁰⁴⁰ Walter De Bock (ed.), *Extreem rechts en de staat, Berchem*, 1981, p. 60.

¹⁰⁴¹ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, op. cit., pp. 56-58.

¹⁰⁴² Note de synthèse sur le financement des Extrémistes de droites, s.n, s.d., Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

Frantz van Dorpe (Verdinaso) en Georges Rhodius (Nationaal Legioen). Beiden hadden voor de oorlog dus tot een extreem-rechtse beweging behoord¹⁰⁴³.

In datzelfde jaar werd de Rassemblement des Patriotes opgericht met als voorzitter Gérard Hupin. Het doel was de verdediging van de Belgische eenheid en van de monarchie. Leaders uit de meeste Leopoldistische bewegingen maakten deel uit van het directorium, zoals: prinses Jean de Mérode, mevrouw De Moor-Van Sina, Edmond Carton de Wiart, Jean Boels, Alberic de Fraipont, baron Drion du Chapois, Ernest Graff, Florent Peeters en Georges Rhodius¹⁰⁴⁴. Het Rassemblement kenmerkte zich voorts nog door een groot wantrouwen ten aanzien van de CVP¹⁰⁴⁵.

En dan was er nog het Belgisch Anticommunistisch Blok (BACB) dat nauwe banden had met het Eldrie-Verbond¹⁰⁴⁶ en waarin we onder meer André Moyen terugvinden. Het BACB stond onder leiding van Raf Van Os alias “Pierre Paul”, en deed niet alleen aan anticommunistische propaganda, maar won ook inlichtingen in door te infiltreren in de communistische partij¹⁰⁴⁷. Raf Van Os was trouwens net als André Moyen inlichtingenagent geweest voor de 2de Directie onder leiding van Mampuy¹⁰⁴⁸. Daarnaast vinden we Raf Van Os ook terug in de Bond der Koningsgezinde Oudstrijders, samen met Flor Peeters, Bob Van Steenlandt, Frans De Moor en graaf Legrell¹⁰⁴⁹. Tot slot was hij voor de oorlog lid geweest van het Nationaal Legioen¹⁰⁵⁰.

Enkele namen die hier een vooraanstaande rol speelden in de naoorlogse koningskwestie waren we dus al eerder tegengekomen in de Europeïstische en/of anticommunistische organisaties. We sommen ze hier nog eens even op:

- Marcel De Roover: CEDI, AESP, Paix et Liberté, WACL, Milpol, SEPES, maar ook BNB, FNBI, Rassemblement Biebuyck en Septembre.

¹⁰⁴³ PV van de Procureur des Konings, Brussel, 13 september 1950, PV n° 2179, in: Ordre Joris van Severen (1949-1953), n° AGR 181, n° POL 3041, PV 3376, Archief van het Parket van de Procureur des Konings van Brussel: Politieke dossiers-Parket, Rijksarchief Anderlecht.

¹⁰⁴⁴ Folder van het Rassemblement des Patriotes, dd. 1950, in: Archief Walter De Bock.

¹⁰⁴⁵ Francis Balace, « Plus royalistes que le roi? Les mouvements léopoldiste », pp. 252-301.

¹⁰⁴⁶ PV van Georges Block, officier-commissaris van het parket van Antwerpen, dd. 11 oktober 1948, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

¹⁰⁴⁷ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, op. cit., pp. 82-97.

¹⁰⁴⁸ Bio Raf Van Os, in: Archief Walter De Bock.

¹⁰⁴⁹ PV van de Procureur des Konings, Brussel, 21 februari 1950, in: Bond der koningsgezinde oudstrijders en weerstanders (1950), n° AGR 184, n° POL 3136, Archief van het Parket van de Procureur des Konings van Brussel: Politieke dossiers-Parket, Rijksarchief Anderlecht.

¹⁰⁵⁰ PV van de Procureur des Konings, Antwerpen, 3 oktober 1961, Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987, SOMA.

- Joseph Moreau de Melen: AENA, Comité belge pour l'Union Européenne, maar ook Mouvement Léopold.
- prins François de Merode: LIL, maar ook Mouvement Léopold.
- Emile Delcourt: Paix et Liberté, maar ook FNBI en militaire inlichtingendienst.
- Alice Chèramy: Association Atlantique Belge, maar ook Mouvement Léopold.
- Gérard Hupin: Cercle de Politique Etrangère, maar ook Rassemblement des Patriotes.
- Gaston Jacqmin: Paix et Liberté, maar ook Jeunesse Fidèle au Roi, Septembre.
- Jo Gérard: Cercle de Politique Etrangère, AESP, CEPIC, NEM, maar ook Milpol, Septembre en Occident.
- Josep Meurice: CEDI, maar ook Mouvement Léopold, NKB en Demain.
- Jean Moyaerts: Paix et Liberté, maar ook Jeunesse Fidèle au Roi.
- Ernest-John Solvay: CEDI, maar ook Occident.
- Paul de Launoit: CEDI, maar ook FNBI, Nationaal Legioen, REX en diverse extreem-rechtse bladen.
- Jacques Pirenne: CEDI, AENA, maar ook Occident.
- Jacques-Henri Pirenne: CEDI, Cercle des Nations, maar ook Occident.
- Flor Peeters: LIL, Cercle des Nations, Interdoc, AESP, BVSE, WACL, maar ook Eldrie en Rassemblement des Patriotes.

Als we de Leopoldistische organisaties in z'n geheel bekijken dan valt op dat, parallel met de strijd voor de terugkeer van de koning, de strijd tegen het communisme centraal stond. Beide waren in het naoorlogse België dan ook onlosmakelijk met elkaar verbonden. 1950 werd dan ook het hoogtepunt in deze Belgische geschiedenis, waarin beide doelen als het ware tot een symbiose kwamen en wel op een heel pijnlijke manier. De koning had reeds in 1948 aangedrongen op een volksraadpleging alvorens te beslissen al dan niet terug de troon te bestijgen. In het parlement waren hieromtrent enorme meningsverschillen, maar door een grote verkiezingsoverwinning in 1949 van de katholieke fractie werd uiteindelijk een volksraadpleging goedgekeurd¹⁰⁵¹. In maart 1950 vond die volksraadpleging plaats en resulteerde in 57,68 % stemmen in het voordeel van de koning¹⁰⁵².

¹⁰⁵¹ Paul Theunissen, *1950 : ontknoping van de koningskwesie*, Antwerpen, 1984, p. 15.

¹⁰⁵² *La Revue Nouvelle*, 14/4/1950, pp. 379-385.

Op 21 juni zou koning Leopold voor het eerst sinds de bezettingstijd terug naar Brussel keren. Nu betekende 57% voorkeurstemmen ook 43% tegenstemmen. Bovendien hadden vooral de Vlamingen voor gestemd, met meer dan 70 % en had men in Brussel en Wallonië massaal tegengestemd. Reeds vanaf maart braken grote stakingen uit en de regering zag zich genoodzaakt nieuwe verkiezingen uit te schrijven. Temeer omdat men niet tot een akkoord kwam of de terugkeer nu al dan niet voorwaardelijk moest zijn. De koning had voorgesteld om zijn zoon Boudewijn als vervanger op de troon te plaatsen totdat de gemoederen bedaard waren. De socialisten eisten echter dat hij gedurende die tijd dan ook in het buitenland zou verblijven¹⁰⁵³. De katholieken stemden wel in met een onvoorwaardelijke terugkeer. Bij de verkiezingen van 4 juni behaalde de katholieke partij een absolute meerderheid en vormde een homogene PSC/CVP-regering onder leiding van Jean Duvieusart¹⁰⁵⁴. Maar de stakingsgolven bleven toenemen en niet alleen in Wallonië. Toen in Grâce-Berleur enkele opstandige arbeiders op 30 juli door de rijkswacht werden doodgeschoten, werd het startschot gegeven voor een algemene opstand. De linkse zijde, maar ook antifascisten in het algemeen, bereidden zich voor op een confrontatie met de rechterzijde en die van de Leopoldistische stoottroepen. Reeds op 31 juli sijpelden de eerste betogers de hoofdstad binnen, die de voorhoede vormden voor een heuse mars op Brussel¹⁰⁵⁵. Het land bevond zich op de rand van een burgeroorlog¹⁰⁵⁶. Onder druk van die omstandigheden moest dringend een compromis worden gevonden. Het voorstel van de socialisten om Boudewijn op de troon te plaatsen werd weer naar boven gehaald. De koning stemde uiteindelijk op 31 juli daarmee in. Maar in de nacht van 31 juli op 1 augustus kwam hij op die beslissing terug. Wat men niet wist was dat koning Leopold van bij zijn terugkeer in België onmiddellijk generaal Van Overstraeten had geraadpleegd en met hem het plan smeedde om de regering Duvieusart alsnog te vervangen door een regering met een beperkt kabinet bestaande uit vooraanstaande figuren¹⁰⁵⁷. Die nacht liet hij zich omringen door enkele privé-raadgevers zoals Jacques Pirenne, Joseph Pholien, Maurice Schot en Joseph Meurice (beide laatste lid van CEDI), generaal Boels, Delmarcelle van La Libre Belgique en Albert de Vleeschauwer¹⁰⁵⁸. Uiteindelijk werd de druk te groot en meldde de koning om

¹⁰⁵³ Michel Dumoulin, *Spaak*, Brussel, 1997, pp. 362-366.

¹⁰⁵⁴ Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen, *Politieke geschiedenis van België, van 1830 tot heden*, Brussel, 1997, pp. 252-254.

¹⁰⁵⁵ Paul Theunissen, *1950 : ontknoping van de koningskwesitie*, p. 102.

¹⁰⁵⁶ Walter De Bock (ed.), *Extreem rechts en de staat*, p. 65.

¹⁰⁵⁷ Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen, op. cit., p. 256.

¹⁰⁵⁸ Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, *De moord op Lahaut*, pp. 22-23.

6u30 aan het parlement afstand te zullen doen van de troon in het voordeel van zijn zoon Boudewijn. De mars op Brussel werd afgelast en de stakingen beëindigd.

Maar ditmaal waren de Leopoldisten ontevreden en trokken reeds op 2 augustus naar Brussel. Diverse leden van de NKB en het Eldrie-Verbond sloganden op straat “Wij willen Leopold!”. Een Leopoldistische manifestatie werd aangekondigd en zou plaats vinden op 6 augustus¹⁰⁵⁹.

Hoe dan ook, op 11 augustus vond in het parlement de eedaflegging van kroonprins Boudewijn plaats. Toen de koning de eed wilde afleggen riep de voorzitter van de communistische partij Julien Lahaut “Vive la République!”. België zou nadien nooit meer dezelfde zijn. Niet alleen werd Julien Lahaut een week later op 18 augustus vermoord¹⁰⁶⁰, ook de communistische partij zou nooit meer een rol van betekenis spelen in de Belgische politiek.

Dit was dus de perfecte symbiose van een reactionair royalisme en een rabiaat anticommunisme. In heel de Europese geschiedenis van het anticommunisme vond nergens elders op eenzelfde zo expliciete wijze een dergelijke symbiose plaats.

¹⁰⁵⁹ Paul Theunissen, 1950 : ontknoping van de koningskwesie, Antwerpen, De Nederlandse Boekhandel, 1984, p. 151.

¹⁰⁶⁰ Zie hierover een uitgebreide en nauwgezette studie naar de tot dan nog steeds onopgeloste moord: Rudi Van Doorslaer en Etienne Verhoeyen, De moord op Lahaut, Kritak, Leuven, 1985, 233 p.

3. Een geestelijke vader: Charles Maurras

Dat royalisme en anticommunisme in het naoorlogse België nauw aan elkaar gelieerd waren, mocht duidelijk blijken uit het voorafgaande. Maar ook in het interbellum waren zij onafscheidelijk. Bovendien waren royalisme en anticommunisme onlosmakelijk verbonden met katholicisme, een imperialistisch aristocratisch nationalisme en de heroïsche militaire geest (lees: patriottisme). Al die karakteristieken vonden we vaak terug geïncarneerd in één persoon. Marcel De Roover vormde zo'n figuur bij uitstek, maar ook mensen als Georges de Lovinfosse, Jean del Marmol, Paul Hoornaert, Raoul Van Overstraeten, en niet het minst koning Leopold III incarneerden dit geheel van diep gewortelde overtuigingen.

In het interbellum werd echter nog veel explicieter dan na de Tweede Wereldoorlog de klemtoon op het christelijk geloof gelegd. Onder de dekmantel van talloze reactionaire katholieke organisaties en bladen werd onomwonden een antidemocratische staat gepredikt. Hierin speelden opvallend Franstalige universitaire kringen een grote rol. Zeker in de jaren 1920 werden vele jonge katholieke intellectuelen beïnvloed door de leer van Charles Maurras¹⁰⁶¹. Zijn Action Française was in Frankrijk de belangrijkste rechtse organisatie en propageerde via het blad l'Action Française het antimarxistisch, antiparlementair, antidemocratisch, corporatistisch, monarchistisch en nationalistisch gedachtegoed van Charles Maurras en zijn aanhangers. Honderden exemplaren werden dagelijks verkocht aan Leuvense studenten¹⁰⁶².

3.1. L'Action Française

Het Comité d'Action Française werd opgericht in 1898, mede geïnstigeerd door de Dreyfus-affaire waarin Charles Maurras behoorde tot de anti-Dreyfusards. De Dreyfus-affaire lag trouwens aan de basis voor zijn nieuw verworven monarchisme. Geboren in 1868 te Martigues nabij Marseilles werd hij opgevoed door een antigodsdienstige vader en een devote monarchistische moeder. Vader Maurras stierf echter toen Charles 6 jaar oud was. Hij kreeg vervolgens een opvoeding bij de paters in Aix-en-Provence. Op 14-jarige leeftijd werd hij evenwel quasi volledig doof en verloor zijn geloof in god. In

¹⁰⁶¹ Martin Conway, "Belgium", in: Tom Buchanan en Martin Conway (ed.), *Political Catholicism in Europe, 1918-1965*, Oxford, 1996, p. 200.

¹⁰⁶² Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, p. 39.

1885 trok hij naar Parijs en stortte zich op het schrijverschap¹⁰⁶³. Na de oprichting van het Comité lanceerden Charles Maurras en zijn kompanen de Revue d'Action Française. Hierin stond van meet af aan de leer van Maurras, die door de beweging aanzien werd als “*maître à penser*”, centraal. Zijn leer druiste echter in tegen het toen gangbare Franse nationalisme dat een jacobijnse en revolutionaire inhoud had¹⁰⁶⁴. Voor Maurras stonden de monarchie en het Ancien Régime voorop en hij verwierp integraal de Franse Revolutie¹⁰⁶⁵.

In 1905 werd de Ligue d'Action Française opgericht, nadien volgde het Institut d'Action Française dat in 1907 haar eerste congres hield en op 21 maart 1908 verscheen het eerste nummer van het dagblad dat Action Française gedoopt was¹⁰⁶⁶.

Maurras verzette zich tegen de revolutionaire illusies en stelde dat alle ware nationalist alleen maar monarchisten konden zijn. Zijn werken *Trois idées politiques* (1898) en *Enquête sur la monarchie* (1900) vormden mijlpalen voor het vastleggen van Maurras' leer van het “integrale nationalisme”¹⁰⁶⁷. Die leer verdeelde Frankrijk in een *pays réel* en een *pays legal*. Dat laatste vertegenwoordigde de parlementaire democratie die als een groteske maskerade aan de bevolking was opgelegd. Het eerste, *le pays réel*, het echte Frankrijk, was de monarchie, de moeder van Frankrijk die superieur boven de democratische chaos regeerde¹⁰⁶⁸.

“La France n'est pas faite pour vivre en démocratie. Ni la France, ni aucun pays. La démocratie est un « mensonge universel », le mot n'est pas de moi, il est de Pie IX. La démocratie est une maladie politique. On en sort ou en meurt. On ne vit pas en démocratie. Et ceux qui parlent de la « democracy » des pays anglais ne la connaissent pas. La démocratie anglaise est ce que nous appelons, en bon grec et en bon français, une aristocratie (république à trois têtes, Couronne, Lords, Communes, conversations, parlement entre ces trois têtes). L'Amérique est un ploutocratie. Il n'y a de démocratie vivante que dans les pays déchirés et blessés à mort.”¹⁰⁶⁹

¹⁰⁶³ Carmen Callil, “Le Maître”, Charles Maurras”, in: *New Statesman*, 9 april 2001, s.p.

¹⁰⁶⁴ Zie een interessant overzichtswerk over extreem-rechts in Frankrijk en de origine bij onder meer Charles Maurras: Ariane Chebel d'Appollonia, *L'extrême droite en France. De Maurras à Le Pen*, Bruxelles, 1988, pp. 1-60.

¹⁰⁶⁵ Erik Defoort, *Charles Maurras en de Action Française in België*, Brugge, 1978, p. 11.

¹⁰⁶⁶ Carmen Callil, “Le Maître”, Charles Maurras”, in: *New Statesman*, 9 april 2001, s.p.

¹⁰⁶⁷ Erik Defoort, *Charles Maurras en de Action Française in België*, p. 11.

¹⁰⁶⁸ Carmen Callil, “Le Maître”, Charles Maurras”, in: *New Statesman*, 9 april 2001, s.p.

¹⁰⁶⁹ Charles Maurras, *Mes Idées Politiques*, Parijs, 1937, p. 266.

Met zijn grote bewondering voor de Griekse en Romeinse beschaving, geïncarneerd in de (roomse)¹⁰⁷⁰ katholieke kerk van de middeleeuwen, zette Charles Maurras stilaan ook zijn ongelooft opzij en werd een grote aanhanger van het katholicisme¹⁰⁷¹. Toch werden hij en zijn Action Française in 1926 door paus Pius XI afgezworen wegens de afwijkende christelijke ideeën van Maurras¹⁰⁷². Maar tegen dan was het in feite al te laat. De woorden van Maurras waren diep tot vele geleidingen van de katholieke militanten, verspreid in heel Europa, doorgedrongen en zouden tot zelfs na de Tweede Wereldoorlog sporen nalaten¹⁰⁷³. Zijn leerstelling bleef in grote lijnen ongewijzigd tot aan de Tweede Wereldoorlog en had daarom een hoog dogmatisch gehalte¹⁰⁷⁴. Bij de Duitse bezetting van Frankrijk schaarde hij zich achter maarschalk Pétain, wiens autoritaire regime eigenlijk de incarnatie was van Maurras' ideeën over orde, hiërarchie en autoriteit.

“L’Ordre

- *Nécessité du subordonner pour coordonner et pour ordonner, il n’y a point de faribole d’orateur qui puisse aller contre cette mathématique.*
- *Ce conformer à l’ordre abrège et facilite l’œuvre. Contredire ou discuter l’ordre est perdre son temps.*
- *L’Ordre, on l’a dit, est une justice supérieure.*
- *Pour l’ordre historique et politique, avoir n’est rien, tenir n’est rien, si l’on n’est en mesure de garder aussi.*¹⁰⁷⁵”

¹⁰⁷⁰ Eigenlijk is dit een anachronisme die Maurras hier maakte, want de rooms katholieke kerk ontstond pas na het schisma met de protestanten.

¹⁰⁷¹ Deze inspiratie uit de klassieke oudheid vinden we tevens bij andere radicale denkers zoals Theodor Haecker en Ernst-Robert Curtius. Philippe Chenaux zegt hierover: “...l’héritage de l’humanisme antique est ouvertement revendiqué, et avec lui toute la tradition romaine du catholicisme. Cette nostalgie de l’Occident médiéval n’est pas le seul fait des penseurs catholiques d’outre Rhin. Elle imprègne également tout un courant du catholicisme proche de Charles Maurras et de son mouvement l’Action Française.”, in : Philippe Chenaux, *Une Europe Vaticane ? Entre le plan Marshall et les Traités de Rome*, Brussel, 1990, p. 11.

¹⁰⁷² Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, p. 39.

¹⁰⁷³ Zie over zijn leer ook: Michael Burleigh, *Earthly Powers*, London-New York, 2006, pp. 425-433. Over de opmerkelijke verspreiding van Maurras' leer in Europa, zie ook de diverse bijdragen in *Fascists and Conservatives*. David Close schrijft onder meer over Griekenland “Maurras’ influence is known to have been widespread among Greek monarchists in the early twentieth century, and seems reflected in the fact that a copy of his *Works* is among the most-thumbed books in Metaxas’ library.”, David Close, “Conservatism, authoritarianism and fascism in Greece, 1915-1945”, in: Martin Blinkhorn (ed.), *Fascists and Conservatives*, Londen, 1990, p. 210.

¹⁰⁷⁴ Erik Defoort, *Charles Maurras en de Action Française in België*, p. 11.

¹⁰⁷⁵ Charles Maurras, *Mes Idées Politiques*, Parijs, 1937, p. 37.

We zagen bijna een letterlijke verering van die “orde” ook bij CADBA, MAC en de CEPIC. We zullen zien dat de roots van dit denken weldegelijk bij Maurras lagen en konden worden overgeleverd via de katholieke Franstalige jeugd uit het interbellum, waarvan velen zich in het naoorlogse leven in machtige economische en politieke kringen wisten te manifesteren. Wat gold voor die verering van de “orde” gold eens te meer ook voor de notie van Maurras over autoriteit.

“L’Autorité, saisie ainsi à la naissance, est quelque chose de simple et de pur. Certains types humains le possèdent, les autres en sont démunis.

En laissant de côté ceux qui ne savent que subir, l’homme de liberté, reconnaissable à la fierté d’un cœur que rien de dompte, diffère de celui que la dignité caractérise et qui inspire surtout le respect: l’homme d’autorité diffère des deux autres. Sa liberté s’impose naturellement à la liberté d’autrui, sa dignité est rayonnante, elle entraîne et transporte. Ce n’est pas le respect ni l’admiration, sentiments inertes, c’est une docilité enthousiaste, qui lui répond.¹⁰⁷⁶”

Tijdens het régime Pétain te Vichy liet Charles Maurras zich dan ook niet onbetuigd en zijn blad Action Française lag mee aan de basis van een verhoogd antisemitisme en een ver doorgedreven jodenvervolging als gevolg. Zonder schroom werden namen gepubliceerd en werd een ware heksenjacht gevoerd. Onder meer voor die feiten werd Maurras in 1944 gearresteerd en veroordeeld tot levenslang. Hij stierf in 1952 in een private kliniek te Tours¹⁰⁷⁷.

3.2. Het Belgische reactionaire katholicisme

Intussen waren in België in de jaren 1920 diverse tijdschriften en verenigingen ontstaan, behept met een enorme verering voor Charles Maurras en diens leer. We bespraken in het eerste deel reeds de Action Nationale van Pierre Nothomb, maar ook diverse studentenkringen zagen in die jaren het levenslicht.

Reeds in 1919 werd La Jeunesse Nouvelle opgericht door vier studenten aan de universiteit van Leuven: Luc Hommel, Carlo de Mey, Jan Teugels en Paul Champagne.

¹⁰⁷⁶ Charles Maurras, *Mes Idées Politiques*, Parijs, 1937, p. 40.

¹⁰⁷⁷ Carmen Callil, “Le Maître”, Charles Maurras”, in: *New Statesman*, 9 april 2001, s.p., geraadpleegd op de internetsite: www.newstatesman.com/writers/carmen_callil.

Met dit blad wilden zij een nieuwe generatie aanspreken die op zoek was naar discipline en een morele intellectuele orde in overeenstemming met de katholieke leer. In 1923 werd hieraan een jeugdbeweging toegevoegd, de Ligue de la Jeunesse Nouvelle. Geheel in de leer van Maurras zocht men naar middelen om oppositie te voeren tegen de democratische maatschappij. Paul Struye die na de Tweede Wereldoorlog senaatsvoorzitter werd, was intussen de leider van de beweging geworden. Onder zijn impuls werd een nieuw tijdschrift opgericht, Pour l’Autorité. Dit blad werd een zuiver politiek medium in de strijd tegen de democratische anarchie en voor de herinvoering van het gezag¹⁰⁷⁸. Met Charles Maurras deelden zij alvast de volgende visie:

“Les défenseurs de la démocratie, ceux qui ne manquent point tout à fait de sens et d’intelligence, sont des mystiques purs : leur opinion ne se soutient que par un mélange de rêveries et d’impulsions véritablement subjectives. Ni l’histoire des hommes, ni l’étude de leur nature ne permet d’adhérer au démocratisme, comme à un principe supérieur.”¹⁰⁷⁹

In Pour l’Autorité vinden we trouwens ook Daniël Ryelandt terug, wiens opmerkelijke bijdrage aan de bevrijding in 1944 als reserveofficier aan het hoofd van een gevechtsgroep van het Geheim Leger in de Ardennen, hoger al werd aangehaald in het oorlogsverhaal van Jean del Marmol.

Daniël Ryelandt werd geboren op 4 april 1903 te Brugge als zoon van de componist Joseph Ryelandt. Hij studeerde rechten aan de Universiteit van Leuven en behaalde de titel van doctor in de rechten. In 1923-24 vervulde hij zijn militaire dienstplicht in de Ecole de Sous-Lieutenants de Réserve d’Infanterie. In 1928 huwde hij met Suzanne de la Vallée Poussin, zuster van Etienne de la Vallée Poussin. In 1927 schreef hij zich in op het bureau van Brussel en werkte er samen met Henri Carton de Wiart en Alberic de Fraipont¹⁰⁸⁰.

Zijn journalistieke loopbaan begon echter reeds het jaar voordien, toen hij in 1926 samen met Etienne de la Vallée Poussin in de hoofdredactie van het weekblad L’Autorité zetelde. Daarnaast werkte hij met diverse dagbladen en tijdschriften samen: La Libre Belgique, La Métropole, Le Bien Public, La Flandre Maritime.

¹⁰⁷⁸ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, pp. 39-40.

¹⁰⁷⁹ Charles Maurras, *Mes Idées Politiques*, Parijs, 1937, p. 156.

¹⁰⁸⁰ Bio Daniel Ryelandt, in: Archief Walter De Bock.

Vanaf 1932 startte hij echter een nieuwe carrière in de administratie en werd kabinetsattaché van Charles de Broqueville. In Ukkel werd hij gemeenteraadslid en van 1933 tot 1934 burgemeester. Vanaf 1934 was hij achtereenvolgens kabinetschef van De Schrijver, du Bus de Warnaffe en Pierlot¹⁰⁸¹.

In 1938 werd hij afgevaardigd beheerder van het Agentschap Belga, waarvan hij sinds 1933 al administrateur was. De Tweede Wereldoorlog zorgde echter voor een onderbreking van die activiteit vermits Belga door de bezetter werd opgeëist. Ryelandt ging vervolgens in de maquis, maar was tegelijk ook verbonden aan de sociale dienst van Brufina. In oktober 1944 nam hij weer de leiding op zich van Belga.

Na de oorlog vinden we hem terug als voorzitter van de “Groep ‘39” (opgericht in 1939), waarin de nationale persagentschappen van 4 noorderlijke landen zetelden: Zwitserland, Oostenrijk, Nederland en België. Hij was tevens één van de stichters en de vaste secretaris van de “Alliance Européenne des Agences de Presse”, opgericht in 1957, die 16 nationale agentschappen uit Europa herbergde¹⁰⁸². Hij schreef ook geregeld over binnenlandse politieke aangelegenheden in de *Revue Générale Belge*, waarvan hij sinds 1937 in het redactiecomité zetelde¹⁰⁸³.

Met een dergelijke carrière in het persleven vormt Daniel Ryelandt een figuur bij uitstek die de ziel van Maurras tot ver na de Tweede Wereldoorlog kon overbrengen. Maar hij was daarin niet alleen. We denken aan Etienne de la Vallée Poussin die we tegenkwamen in de European Movement, LECE en de Bilderberggroep en die tevens PSC-senator was. Maar ook Pierre Nothomb liet zich hier rond het blad *Pour l’Autorité* niet onbetuigd. Toen in 1926 een hele polemiek ontstond rond Charles Maurras en zijn leer die door de paus was verworpen, nam de Action Nationale duidelijk stelling in ten voordele van *Pour l’Autorité*, die zich pro Maurras uitte.

Wanneer Henri Carton de Wiart in de vrije tribune van *Le Soir* de jonge katholieke intellectuelen bezwoer om in hun geestdrift voor Maurras de bestaande instellingen toch niet de rug toe te keren en binnen de bestaande kaders, vooral binnen de partij, te werken, dan kreeg de voormalige eerste minister een striemend antidemocratisch en nationalistisch antwoord van zijn voormalige secretaris Pierre Nothomb, die Maurras’

¹⁰⁸¹ Curriculum Vitae van Daniel Ryelandt, 1946, in: Archief Walter De Bock.

¹⁰⁸² *La Presse*, januari-maart 1962.

¹⁰⁸³ Bio Daniel Ryelandt, in: Archief Walter De Bock.

invloed erg heilzaam vond¹⁰⁸⁴. Maurras' visie op de politiek en de samenleving uitte zich ondermeer als volgt:

“De la biologie à la politique.

Une société peut tendre à l'égalité, mais, en biologie, l'égalité n'est qu'au cimetière.

Plus l'être vit et se perfectionne, plus la division du travail entraîne l'inégalité des fonctions, laquelle entraîne une différenciation des organes et leur inégalité, même l'inégalité de leurs éléments, de quelque identité originelle que ces éléments primitifs se prévalent: l'égalité peut être au bas degré de l'échelle, au départ de la vie, elle est détruite par les progrès de la même vie. Le progrès est aristocrate.¹⁰⁸⁵”

De aristocratische Franstalige studentenkringen waren dit soort stellingen dan ook zeer genegen. De “politieke” Maurras wensten zij dan ook ondanks de reactie van de paus niet te verloochenen. Pour l'Autorité zette een heuse tegencampagne in met een augustusnummer van 25.000 exemplaren. De kruistocht tegen Maurras werd er gehegeld en het gebruik van de “politieke” Maurras werd er verdedigd. Medewerkers aan dat nummer waren onder meer René Van den Hout (stichter van La Revue Catholique des Idées et des Faits), Henri Davignon, directeur van de respectabele Revue Générale, Louis de Lichtervelde, voormalig secretaris van de Broqueville en mentor van Pour L'Autorité, Jacques Leclerq, Firmin Van den Bosch, Paul Crokaert, Auguste Mélot, Charles Terlinden, Renaud de Briey. Maar het merendeel van de bijdragen kwam van de jongeren uit Pour L'Autorité en de Fédération Belge des Etudiants Catholiques, zoals Luc Hommel en Daniël Ryelandt¹⁰⁸⁶.

De Fédération Belge des Etudiants Catholiques werd in 1921 te Mechelen opgericht en was gegroeid uit de contacten tussen verschillende Franstalige studentenleiders. Het project was zo patriottisch Belgicistisch geïnspireerd dat Vlaamsgezinden haast onmiddellijk afhaakten. De Fédération wilde alle verenigingen van katholieke studenten groeperen met het oog op een gemeenschappelijke verdediging van de katholieke principes op alle terreinen van het sociale leven. De studenten moesten door studie en

¹⁰⁸⁴ Erik Defoort, op. cit., p. 314.

¹⁰⁸⁵ Charles Maurras, *Mes Idées Politiques*, p. 97.

¹⁰⁸⁶ Erik Defoort, op. cit., p. 298.

actie geschikt worden gemaakt voor de taak die ze wachtte als “élite au service de la foi et de la patrie”¹⁰⁸⁷. Of om het met de woorden van Charles Maurras te zeggen:

“Conditions de vie de la société.

*Il est bien vrai qu’un très petit nombre d’individus exceptionnellement distingués et puissants transforment une société: ils ne le font qu’en transformant les institutions ou la religion, mais ce n’est jamais en modifiant une à une chaque tête de l’infini troupeau des individus.*¹⁰⁸⁸”

De grootste groep aangeslotenen kwam uit de Union des étudiants de l’université de Louvain en de Fédération vestigde dan ook haar zetel in Leuven. Daniel Ryelandt was gedurende drie jaar algemeen voorzitter. Diverse andere studentenverenigingen waren aan de Fédération verbonden: de Société Générale Bruxelloise des Etudiants Catholiques, de Société Générale des Etudiants Catholiques de L’Université de Gand en de Union des Etudiants Catholiques de l’Université de Liège.

Leidende figuren uit de Fédération kregen de kans om geregeld in bladen als Jeunesse Nouvelle en Pour l’Autorité te publiceren. Tezamen vormden ze een hecht front tegen de aanvallen op Charles Maurras¹⁰⁸⁹.

Naast die studentenbewegingen werd ook de Association Catholique de la Jeunesse Belge opgericht in 1921. Jaren stond die beweging onder leiding van mgr. Louis Picard, die een grote invloed uitoefende op heel de reactionaire katholieke strekking, Pierre Nothomb inclus¹⁰⁹⁰. De Association Catholique de la Jeunesse Belge werd opgericht vanuit een kerkelijk initiatief en stond onder directe controle van de kerk. Algauw groeide ze uit tot een grote beweging, maar rekruteerde uitsluitend bij de middenklasse en de hoge burgerij in universitaire kringen. Die jeugdbeweging was dan ook duidelijk elitair. Het in 1925 opgerichte blad van de beweging, Les Cahiers de la Jeunesse Catholique had onder meer als doel de universitaires in contact te brengen met de reactionaire katholieke principes van Charles Maurras¹⁰⁹¹.

¹⁰⁸⁷ Jeunesse Nouvelle, juni 1922.

¹⁰⁸⁸ Charles Maurras, op. cit., p. 114.

¹⁰⁸⁹ Erik Defoort, *Charles Maurras en de Action Française in België*, pp. 139-141.

¹⁰⁹⁰ Het was trouwens Louis Picard die Léon Degrelle vroeg om de leiding over te nemen van de kleine katholieke uitgeverij Christus Rex. Onder diens leiding groeide de uitgeverij uit tot een politieke beweging. Zie: Martin Conway, *Collaboratie in België. Léon Degrelle en het Rexisme, 1940-1944*, Groot-Bijgaarden, 1994, pp. 9-10.

¹⁰⁹¹ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, op. cit., p. 41.

Die principes zouden diepe sporen nalaten. We denken hierbij aan de vastgeroeste weerzin ten aanzien van het algemeen stemrecht. Charles Maurras legitimeerde die weerzin als volgt:

“L’élection: moyen de gouvernement démocratique.

Le mal, ce n’est pas le fait d’une élection, c’est le système électif étendu à tout, c’est la démocratie. « La démocratie c’est le mal, la démocratie, c’est la mort. »

1092»

In diezelfde lijn moest ook de gelijkheid eraan geloven. Een gelijkheid die door heel wat van de protagonisten uit het netwerk werd gecontesteerd.

“Le mythe égalité

L’égalité ne peut régner nulle part: mais son obsession, son désir, établissent un esprit politique directement contraire aux besoins vitaux d’un pays: l’esprit démocratique tue la discipline militaire et le peuple a besoin d’une armée; l’esprit démocratique, par l’envie qu’il distille, tue la concorde civile, la cordialité, la paix entre particuliers, et le peuple a besoin de concorde, de paix, de cordialité. ¹⁰⁹³»

Tenslotte was er ook La Revue Catholique des Idées et des Faits, waaraan Charles Maurras in hoogst eigen persoon meewerkte. Het blad werd opgericht in 1921 door René Van den Hout die een vertrouweling was van kardinaal Mercier. Hij was binnenin het katholieke persgebeuren gedurende de hele tussenoerlogse periode één van de meest vooraanstaande figuren. Met het blad, dat trouwens op instigatie van Mercier was opgericht, wilde men de strijdbaarheid en politieke eenheid van de katholieken vergroten¹⁰⁹⁴. Men propageerde er specifieke, veelal Maurrasiaanse ideeën die meestal ronduit antidemocratisch waren. Maar door het hoog intellectueel niveau van de medewerkers werd de Revue één van de belangrijkste en meest verspreide opiniebladen in België. In 1925 telde het 4000 abonnees. Diverse grote bedrijven financierden het blad via publicitaire pagina's. Daarnaast organiseerde men ook bijeenkomsten om het traditionele katholieke gedachtegoed ruimer te verspreiden¹⁰⁹⁵.

¹⁰⁹² Charles Maurras, *Mes Idées Politiques*, p. 164.

¹⁰⁹³ Charles Maurras, *Mes Idées Politiques*, p. 115.

¹⁰⁹⁴ Erik Defoort, op. cit., pp. 144-47.

¹⁰⁹⁵ Etienne Verhoeyen en Frank Uytterhaegen, op. cit., pp. 41-42.

Wat de katholieke elite in het blad te lezen kreeg was dus vooral de leer van Charles Maurras en de daarin ontegensprekelijk antidemocratische, monarchistische en autoritaire ideeën¹⁰⁹⁶. Enkele uitspraken van deze geestelijke vader van het 20ste eeuwse extreem-rechtse denken, roepen te opvallend remeniscenties op aan het discours van diverse protagonisten uit het netwerk.

“L’Autorité est du même ordre que la vertu ou le génie ou la beauté.”¹⁰⁹⁷ ”

“Qu’est-ce donc qu’une liberté ? Un pouvoir.

Celui qui ne peut rien du tout n’est pas libre du tout. Celui qui peut médiocrement est médiocrement libre. Celui qui peut infiniment est aussi libre infiniment. Une des formes du pouvoir, c’est la richesse. Une autre de ces formes, c’est l’influence, c’est la force physique, c’est la force intellectuelle et morale. Sur quoi s’exercent diversement ces pouvoirs divers ? Sur des hommes. Et ce pouvoir, à qui appartient-il ? A des hommes. Quand une humaine liberté se trouve au plus haut point et qu’elle a rencontré d’humains objets auxquels s’appliquer et s’imposer, quel nom prend-elle ? Autorité. Une autorité n’est donc qu’une liberté arrivée à sa perfection.”¹⁰⁹⁸ ”

Wanneer vrijheid dus een macht is die slechts weinigen toekomt, legitimeert dit ook voor Charles Maurras de ultieme onvrijheid in de gedaante van de dictatuur.

“Les grandes crises ne se dénouent pas sans dictature. Le dictateur est donc nécessaire.”¹⁰⁹⁹ ”

Heel zijn stijl, zijn grandeur, zijn grote bewondering voor het Karolingische tijdperk, en dat van Karel V, voor de grote christelijke beschaving gerepresenteerd door de rooms katholieke kerk, zijn verering voor het vorstendom, de koning, la patrie, en zijn viscerale afkeer van de democratie en van de illusie van de gelijkheid, zijn diepe bewondering voor de *survival of the fittest*, lees de *élite de l’esprit* en de aristocratie, maakten van hem de uitgelezen geestelijke vader voor het netwerk dat hier werd

¹⁰⁹⁶ Zie over zijn leer ook: Michael Burleigh, *Earthly Powers*, London-New York, 2006, pp. 425-433.

¹⁰⁹⁷ Charles Maurras, op. cit., p. 42.

¹⁰⁹⁸ Charles Maurras, *Mes Idées Politiques*, p. 52.

¹⁰⁹⁹ *Ibid.*, p. 274.

geanalyseerd. Na de Tweede Wereldoorlog kwam hij in discredit, maar de invloed had zich al dermate doen gelden dat een hele generatie van zijn doctrines reeds diepgaand doordrongen was. Tezamen met een voorliefde voor de Nieuwe Orde, althans in de vertaling ervan door het katholieke corporatisme, en een mystiek Leopoldisme, vormden Les Belges in dit verhaal de uitgelezen nazaten van Charles Maurras. Hij werd 84 jaar oud en stierf in 1952. Misschien betekenisvol is dat hij van die 84 jaar 70 jaar doof heeft doorgebracht. Met ander woorden heeft hij de 20ste eeuw dus nooit ‘gehoord’.

4. Conclusie

Les Belges, althans de Belgische protagonisten die hier werden belicht, behoorden tot de extreem-rechtse kern van het netwerk. Het netwerk dat zich in dit derde deel verder uitdijde dan alleen de Europeïstisch geëngageerde protagonisten. Wanneer grosso modo in de jaren 1950 en 1960 de ondergrondse Europeïstische organisaties het licht zagen, droegen hun bezielers reeds een lang verleden met zich mee. We konden zien dat een vastgeroest anti-egalitair denken, een sociaal-Darwinistische overtuiging van de *survival of the fittest* en een diepgewortelde intolerantie ten aanzien van elke vorm van emancipatie ten koste van de status van de aristocratische elite, een algemene karakteristiek was bij de protagonisten. Het militarisme strekte tot eer in een eeuw waarin haast onophoudelijk oorlog werd gevoerd.

In eerste instantie belichtten we het “andere” extreem-rechts in de entourage van Florimond Damman, waarmee we met “andere” een extreem-rechts bedoelden dat tijdens de Tweede Wereldoorlog niet in de collaboratie ging. Maar die scheidingslijn bleek flinterdun. Algauw profileerden zich in de harde Belgische kern rond CADBA, MAC en de NEM-clubs figuren zoals Emile Lecerf die tijdens de oorlog voor de collaborerende Le Soir werkte, en Jean Thiriart die tijdens de oorlog lid was geweest van Des Amis du Grand Reich Allemand, die een Waalse rassenstaat voorstond.

Ook Jo Gérard dweept met de grootse erfenis van de constitutionele monarchie op een moment dat Leopold III de neutraliteit ten aanzien van Duitsland predikte.

Zelfs Florimond Damman liet zich op een bepaald moment meeslepen in het vernieuwde extreem-rechtse klimaat, dat naar aanleiding van de onafhankelijkheid van Kongo ontstond, en zag er geen graten in om net als de koning te worden bestempeld als fascist “...*pour la simple raison que nous le sommes déjà*”.

We kunnen het een verstandsverbijstering noemen, een normvervaging – dit laatste gold zeker voor witteboordcriminelen als Paul Vanden Boeynants en Benoit de Bonvoisin – maar er was meer aan de hand.

Uit de analyse van de roots in het interbellum bleek dat een hele generatie elitaire katholieke jeugd doordrongen was van een Nieuwe Orde-gedachtegoed, overtuigd van de mythe van de gelijkheid en het faillissement van de democratie. Zij werden hierin ondersteund door autoritaire militaire figuren die de Eerste Wereldoorlog hadden

meegemaakt, erin hadden gestreden, die hadden overleefd en het aura droegen van de werkelijke patriot.

Een aristocratisch, imperialistisch en monarchistisch nationalisme zag het levenslicht. Dit nationalisme werd gedragen door een brede elitaire kern in de Belgische samenleving die we hoger al omschreven als een drieledigheid, en waarin men aan de koning een centrale rol wilde toebedelen.

Die drieledigheid typeerde het geheel aan karakteristieken van het netwerk. Een zeer rijke en machtige industriële/financiële elite streefde door de aard van haar rol in de samenleving naar een sterk en competitief Europa. Politieke bemoeienissen (lees: in hun ogen etatisme) waren niet wenselijk. Een sterke vorst omringd door een kleine elitaire kring van vertrouwelingen was een betere optie voor het bestuur van het land.

Een hoog opgeleide *élite de l'esprit* van politici, inlichtingenagenten, journalisten, academici, juristen met een gemeenschappelijke afkeer voor de parlementaire democratie wensten dan weer een sterke staat geleid door een kleine oligarchie, waarvan zij uiteraard zelf deel uitmaakten. De koning diende als legitimatie van die oligarchie.

Tenslotte streefde een militaire elite, die doordrongen was van de principes autoriteit, discipline, orde, gezag en patriottisme, naar een politiek, geënt op militaire strategieën, en vooral een grote politieke macht, gereserveerd voor het militaire apparaat. In feite zagen zij het politiek bedrijf zoals de Duitse theoreticus Carl Schmitt het in zijn *Der Begriff des Politischen* stelde¹¹⁰⁰. Politiek berustte inherent op het onderscheid vriend-vijand. Dat onderscheid berustte inherent op de mogelijkheid tot oorlog voeren. Politiek hield dus een permanente toestand in van anticiperen op oorlog. Voor wat dat laatste betreft heeft de militaire elite in de 20ste eeuw niet te klagen gehad.

Die militaire elite was van de drie elites uit het netwerk nog het meest verknocht aan de koning, die traditioneel de opperbevelhebber van het leger was.

Dit aristocratisch, imperialistisch en monarchistisch nationalisme werd literair ook ondersteund door de geschriften van Charles Maurras, evenals de autoritaire en antidemocratische invulling ervan. Of men nu tegen of met Hitler had gevochten, men

¹¹⁰⁰ Carl Schmitt, *Het begrip politiek*, Amsterdam, 2001, 160 p.

was overtuigd van de heilzaamheid van een corporatieve staat, van een autoritair geleide staat met slechts de *élite de l'esprit* aan de macht.

Getekend door de Tweede Wereldoorlog, de Amerikaanse suprematie, het verlies van de kolonies, streefde die elite van de neo-aristocratie naar de verwezenlijking van een Europees imperium. En dat is waar ons verhaal begon, toen een Florimond Damman – in het interbellum nog lid van de Action Nationale en het Nationaal Legioen – zich langzaam opwerkte tot een spilfiguur in de ondergrondse naoorlogse Europeïstische organisaties.

Europa moest de imperialistische droom van de *aristocratie de sang* in ere herstellen. Les Belges speelden in dit streven, zoals gewoonlijk in de geschiedenis van België in de wereld, een hoofdzakelijk intermediaire rol, maar zij vertolkten die rol dan ook met verve.

EPILOOG

DE ZAAK RENIFLEURS

Inleiding

Het hele verhaal door was er naast de constante van een anticommu-nistisch, anti-democratisch, monarchistisch, aristocratisch en anti-Verlichtingsdiscours een andere constante, een niet aflatende zorg die bepalend was voor de intensiteit waarmee de protagonisten uit het netwerk elkaar frequenteerden: namelijk geld, veel geld, dat noodzakelijk was om de talloze organisaties en hun waaier aan activiteiten te bekostigen.

We wezen regelmatig op het strategische belang van bepaalde netwerklijnen, juist omdat ze garant stonden voor de financiering van één of andere organisatie, en dus voor het voortbestaan ervan.

De affiliatie van Marcel De Roover met één van België's topindustriëlen, Paul de Launoit, was strategisch uiterst interessant voor de financiering van de anticommu-nistische actie, zowel in het interbellum (Nationaal Legioen, Le Pays Réel, SEPES), als tijdens de oorlog (financiering van het rechts verzet) en nadien (de inlichtingendienst Milpol en diverse Leopoldistische organisaties zoals FNBI).

Het patronaat liet zich in z'n geheel trouwens niet onbetuigd in de financiering van diverse organisaties die na de oorlog ten dienste van de Europese integratie werden opgericht. We zagen hoe de European Movement massaal door dit patronaat werd ondersteund, maar ook een private club als de Cercle des Nations overleefde slechts bij gratie van de grote bedragen die de industriële/financiële elite eraan wenste te besteden.

De affiliatie dan weer van inlichtingenagenten aan diverse organisaties zoals de Cercle Pinay, de Bilderberggroep, WACL en Paix et Liberté, maakten meermaals dat CIA-geld welig circuleerde in het Europese continent. De European Movement werd trouwens voor meer dan de helft door diezelfde CIA gefinancierd via het speciaal daarvoor opgerichte ACUE.

De financiering van de ondergrondse Europeïstische organisaties met hun talloze meetings, congressen en diners, verliep echter langs minder doorgrondelijke wegen. We stelden weliswaar vast dat via de intermediaire rol van Jean Violet geld van Zwisterland

en Liechtenstein naar ondermeer de AESP en MAUE werd versast, maar over waar dat geld exact vandaan kwam moesten we noodgedwongen in het duister tasten.

In deze epiloog trachten we omtrent de mysterieuze financiering van de Europeïstische organisaties iets meer klaarheid te brengen. Van een saai boekhoudkundig relaas is evenwel geen sprake. Wat nu volgt is eigenlijk het orgelpunt van deze studie.

Via het kluwen van netwerklijnen en obscure allianties leiden ons de hoofdprotagonisten op verbijsterende wijze naar één van de grootste oplichtingszaken uit de naoorlogse Europese geschiedenis: *les avions renifleurs*.

1. Een laatste erfenis van Florimond Damman

Florimond Damman stierf op 21 juli 1979 in zijn bureau te Brussel aan een hartinfarct, de telefoon nog in de hand¹¹⁰¹. Als één van de meest intrigerende figuren in het immense web van een aristocratische industriële/financiële elite in Europa, roept deze bijna “filmische” dood heel wat vragen op. Deze man die bekend stond om zijn Bourgondische levenswijze was weliswaar niet aan zijn eerste hartinfarct toe, maar wie had Damman aan de lijn gehad en wat vernam hij via die persoon opdat ditmaal een hartinfarct hem wel fataal werd?

In 1985 brachten enkele onderzoekers, die onder het pseudoniem Michel de Frocourt het document “Renifleurs la vérité” publiceerden, zijn dood in verband met het toen (1983-85) lopende schandaal rond de zogenaamde “snuffelvliegtuigen”¹¹⁰².

In het “snuffelschandaal” werden de hoogste Franse autoriteiten op zowel het politieke vlak als in de energiesector via de Franse staatsoliemaatschappij Elf-Erap in de periode 1976-1979 voor miljarden opgelicht door twee buitenlandse “uitvinders”, respectievelijk de Belgische graaf Alain de Villegas en de Italiaanse professor Aldo Bonassoli¹¹⁰³. Zij beweerden via een snuffelvliegtuig oliebronnen onder het aardoppervlak te kunnen detecteren. Vele maanden verstreken vooraleer alle betrokken instanties uiteindelijk moesten constateren dat de hele uitvinding bedrog was. Intussen waren miljoenen versast, en niet alleen naar de twee valse uitvinders.

Het schandaal brak echter pas los toen in 1983 een ambtenaar (François Gicquel) van het Franse Rekenhof – sinds 1980 belast met een onderzoek naar Elf-Erap – de zaak aan de pers lekte¹¹⁰⁴. Op 22 juni van dat jaar publiceerde *Le Canard Enchaîné* het eerste artikel rond het Renifleurs schandaal¹¹⁰⁵. Hierin werd al een eerste tipje van de sluier opgelicht, want de bronnen voor het artikel kwamen uit de entourage van niemand minder dan Florimond Damman¹¹⁰⁶. Toen volgde er in de pers een lange stilte, tot in december 1983 een journalist van *Le Soir*, Alain Guillaume, reageerde op het artikel in *Le Canard*. Het artikel werd echter voornamelijk gewijd aan het zogenaamde misver-

¹¹⁰¹ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 12.

¹¹⁰² *Ibid.*, 48 p.

¹¹⁰³ Walter De Bock, artikelenreeks « Kuifje in Snuffelland », in: *De Morgen*, 27 januari – 3 februari 1984.

¹¹⁰⁴ Jan Willem Nienhuys, “Snuffelvliegtuigen”, in: *Skepsis*, december 2001.

¹¹⁰⁵ *Le Canard Enchaîné*, 22/6/83.

¹¹⁰⁶ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, p. 17.

stand dat zou ontstaan zijn rondom een naamsverwarring tussen Alain en zijn broer Fernand de Villegas. De journalist hamerde erop dat vooral Fernand in België bekend was, omwille van zijn banden met Vanden Boeynants en enkele schandaalzaken. Fernand de Villegas was tevens voorzitter van het Institut National de Cartographie dat afhankelijk was van het ministerie van defensie. Hij was tevens de ex-voorzitter van de beheerraad van de persgroep l'Événement, die een gelijknamig maandblad uitgaf¹¹⁰⁷.

Vanaf 1984 brak dan uiteindelijk de hel los in de pers. Diverse dagbladen berichtten uitvoerig over het “snuffelschandaal”, en kranten zoals Le Soir, Pour, Le Point, Libération, Le Monde, De Morgen met Walter De Bock, het Franse blad Le Canard Enchaîné, en misschien vooral de onderzoeksjournalist Pierre Péan met zijn werk “V. Enquête sur l'affaire des avions renifleurs” uit 1984¹¹⁰⁸, wisten ver achter de schermen door te dringen en hiermee indrukwekkende politieke netwerken bloot te leggen. En toch.

Vanaf het begin al leken de kranten voor wat sommige namen betrof in het duister te tasten. Zo sprak Le Canard over een mysterieuze advocaat die in het spel was. Die advocaat was echter niemand minder dan Jean Violet¹¹⁰⁹.

In Pour verscheen nochtans het jaar daarvoor, op 15 juni 1982, een uiterst indicatief artikel onder de titel: “Les quatre financiers de la droite européenne”. Daarin werden de volgende vier namen vermeld: Sanchez-Bella, Carlo Pesenti, François Vallet en Jean Violet. Deze respectievelijke voormalige Spaanse minister, Italiaanse bankier, Franse industrieel en Franse advocaat werden aanzien als de draaischijf van een heuse operatie waarin via de herverdeling van de diverse fondsen, door diverse Europese industriëlen aangeboden, een rechts Europa moest worden gefinancierd. Begunstigden waren volgens Pour : de Ordre de Rouvre, CEDI, l'Union Paneuropéenne, WACL, MAUE en de AESP¹¹¹⁰. We konden zien hoe visionair die stelling eigenlijk wel was. Maar ook in het snuffelschandaal spelen deze vier heren zonder uitzondering een cruciale rol.

Pittig detail: die aantijging werd door de hier vermelde kringen – die anders niet vies waren van processen wegens eerroof - nooit weerlegd¹¹¹¹.

Met die ontdekking gingen diverse journalisten koortsachtig op zoek naar bewijzen, die mogelijke verbanden konden aantonen tussen de diverse politieke organisaties en het

¹¹⁰⁷ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, p. 17.

¹¹⁰⁸ Pierre Péan, *V. Enquête sur l'affaire des « avions renifleurs » et ses ramifications proches ou lointaines*, Paris, 1984, 265 p.

¹¹⁰⁹ *Le Canard Enchaîné*, 22/6/83.

¹¹¹⁰ *Pour*, 15/6/1982.

¹¹¹¹ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, p. 18.

Renifleurs schandaal. Maar niemand slaagde erin met concrete bewijzen te komen aandraven¹¹¹². Zelfs de these van Pierre Péan (tevens journalist van *Le Canard*) in zijn boek kon niet geheel sluitend worden onderbouwd¹¹¹³. Vanaf mei 1984 werd de zaak trouwens door de Franse overheid als afgehandeld beschouwd, ondanks de publicatie van de parlementaire onderzoekscommissie van januari 1984¹¹¹⁴. Toch bleven een paar honderden miljoenen Franse frank spoorloos in dit dossier. De vraag die de Franse overheid echter nooit stelde was waarom het hele schandaal had plaatsgevonden? Met welk doel? En waarvoor de fabuleuze sommen geld die van Elf-Erap verduisterd werden dan wel hadden gediend? De these van Pour bijvoorbeeld werd dan ook niet nader onderzocht.

De onderzoekers onder het pseudoniem Michel de Frocourt wisten echter beslag te leggen op de agenda's van Damman voor de jaren 1977, 1978 en 1979, en konden hiermee onomstotelijk de betrokkenheid van Damman in het schandaal aantonen evenals dat van andere spilfiguren achter de schermen van politiek Europa¹¹¹⁵. Hierin openbaarde zich een opvallend politiek netwerk dat de Renifleurszaak leek te omsluiten, en waarin de ondergrondse Europeïstische organisaties het voortouw namen.

De vondst van die onderzoekers deed echter bij sommigen de wenkbrauwen fronsen. Onderzoeksjournalist van de *Morgen*, Walter De Bock, maakte dan ook in zijn krant op 2 april 1985 de volgende bedenking:

“...het document van uitgeverij Phebus () biedt voor een aantal respectabele lieden uit de Brusselse betere kringen beslist stof genoeg voor een ganse reeks gerechtelijke procedures wegens eerroof. Maar het is nog niet zeker of het wel zover komt. Achter het dossier gaat namelijk iemand schuil die het zelf allemaal van veel te dichtbij heeft meegemaakt en die wellicht meer weet dan goed is voor de anderen. De uitgeverij van het tijdschrift Enquêtes&Reportages publiceert namelijk sedert kort ook nog een ander tijdschrift (voor luchtvaartfreaks) met als directeur-generaal... de vroegere politieke secretaris en boekhouder van Florimond Damman, Aldo Mungo.” En zo besluit De Bock: “De auteurs moeten

¹¹¹² We denken hierbij aan diverse artikels die een band tussen Renifleurs en uiterst rechts in Europa suggereerden maar niet konden hard maken zoals « Avions renifleurs: presque tous les responsables appartenaient à la droite européenne », in: *Le Canard Enchaîné*, 4/5/84.

¹¹¹³ Pierre Péan, *V. Enquête sur l'affaire des avions renifleurs*, Parijs, 1984, 265 p.

¹¹¹⁴ *Rapport de la Cour des comptes sur l'Affaire des avions renifleurs*, François Gicquel, rapporteur, 21 januari 1981, in: Archief Walter De Bock.

¹¹¹⁵ *Enquêtes&Reportages, Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, 48 p.

dus naar alle waarschijnlijkheid in de extreem-rechtse hoek zelf worden gezocht.

1116 „

Er valt veel voor die analyse te zeggen, maar wat er ook van zij, het weerhield de onderzoekers er niet van een uiterst kritisch verslag te brengen.

2. Een reconstructie

Maar wat was nu de zaak “Renifleurs” en waarom is ze van belang in dit verhaal over de impact van een aristocratische industriële/financiële elite op een “rechts Europa”?

Kijken we dieper achter de schermen van deze monsterplichtingszaak, dan wordt duidelijk dat beide uitvinders, de Villegas en Bonassoli, slechts de marionetten waren van het wijd vertakte politieke Europeïstische web, waarin Florimond Damman één van de hoofdrolspelers was.

Laten we beginnen bij het begin toen twee zogenaamde uitvinders het startschot gaven voor een wel erg vreemd avontuur.

Alain de Villegas

Alain de Villegas behoorde tot een zeer oude Belgische adellijke familie met Spaanse roots en van uiterst katholieke gezindheid¹¹¹⁷. Hij werd geboren op 20 augustus 1918 in Bretagne, waarna iets later de familie de Villegas naar België verhuisde en voortaan resideerde in het kasteel Rivieren te Ganshoren¹¹¹⁸. Hij behaalde in 1941 aan de katholieke universiteit van Leuven een ingenieursdiploma, maar oefende dit beroep nooit “officieel” uit. Van huize uit beschikte hij over heel wat binnen- en buitenlandse relaties, die hem de nodige credibiliteit verschaften tot in de hoogste kringen¹¹¹⁹. Vanaf het begin van de jaren 1960 stond Alain de Villegas, samen met zijn broers Fernand, Diego en Jehan, gedurende enkele jaren aan het hoofd van het familiebedrijf Extrolane te Brussel. Extrolane vervaardigde een mastiek (een soort hars en basis voor stopverf voor glasramen) door Alain zelf uitgevonden.

¹¹¹⁶ Walter De Bock, “Snuffelschandaal: het verband met extreemrechts in Brussel”, in: *De Morgen*, dinsdag 2 april 1985, p. 9.

¹¹¹⁷ Bio Alain de Villegas, in: Archief Walter De Bock.

¹¹¹⁸ Pierre Péan, op. cit., p. 21.

¹¹¹⁹ Een tak van de familie uit Henegouwen was trouwens in de jaren 1980 actief in de PRL. Een graaf de Villegas was er toen schepen van Tournay en de toenmalige minister van ontwikkelingssamenwerking Xavier de Donnea (PRL) is een schoonzoon van graaf Jehan de Villegas. Volgens Pierre Péan zou een zus van Florimond Damman trouwens gehuwd zijn met Diego de Villegas, wat Damman en Alain de facto schoonfamilie maakte. Zie: Pierre Péan, op. cit., p. 23.

Twee obsessies zouden zijn hele leven beheersen: die voor paranormale verschijnselen, wat resulteerde in de bouw van een eigen laboratorium, en die voor het anticommunisme. Steeds leek de Villegas er eerlijk van overtuigd dat zijn uitvindingen (samen met Bonassoli), eerst om waterreserves op te sporen, dan weer om water te ontzilten, vervolgens om onbekende oliereserves te ontdekken, het vrije Westen en de Derde Wereld zouden vrijwaren van het communistisch gevaar¹¹²⁰.

Aldo Bonassoli

Rond 1963 ontmoette de Belgische graaf in het kleine Italiaanse dorpje Lurano de zogenaamde professor Aldo Bonassoli¹¹²¹ en troonde hem vervolgens voor vele jaren mee naar zijn eigen labo in het kasteel Rivieren te Ganshoren. Il “dottore” Bonassoli was in de wereld van fantasten en pseudo-uitvinders al lang geen onbekende meer. Zijn uitvindingen als een telescoop om satellieten waar te nemen, zijn “dodelijke straal” die in een oogwenk potten kon verbrijzelen en zijn beruchte elektronische oog waarmee blinden zelfs dwars doorheen de muren konden kijken, stonden uitgebreid vermeld in een boek dat Robert Charroux in 1970 bij Laffont te Parijs uitgaf¹¹²². Ook de Italiaanse militaire inlichtingendienst, aanvankelijk nieuwsgierig naar de bijzondere uitvindingen van Bonassoli, had hem de rug toegekeerd nadat voor hen duidelijk werd dat het allemaal niet veel voorstelde¹¹²³.

De reputatie van deze “uitvinder” was dus zeker en vast in brede wetenschappelijke kringen bekend, lang voor Elf-Erap en de Franse autoriteiten op hun beurt in 1976 miljarden over hadden voor zijn baanbrekende nieuwe technieken. Maar Elf-Erap was lang niet de eerste investeerder die erin tuinde. Al in 1965 had graaf Alain de Villegas twee Belgische vrienden uit de Brusselse high society ervan weten te overtuigen geld te stoppen in de zonderlinge experimenten van Bonassoli.

Bernard en zijn broer Jean de Marcken de Merken hadden immers op Ibiza anno 1965 een gigantisch campingterrein gekocht. Zij werden er echter geconfronteerd met een

¹¹²⁰ Zie interview met Daniel Boyer in: *Le Monde*, 21/1/1984, waarin hij over zijn client verklaarde: “*Pour moi, c’était un client comme un autre qui avait une obsession, le danger des invasions communistes et voulait traverser l’Atlantique.*”.

¹¹²¹ Aldo Bonassoli werd geboren op 13 juni 1934 in Lurano nabij Bergamo, in een uiterst armoedig gezin. Hij ging tot 1949 naar school, en behaalde met andere woorden zelfs niet zijn humanioradiploma. Hij zou nadien op het Instituut Industriel van Bergamo lessen elektronica hebben gevolgd en aldaar een diploma hebben verworven. Vanaf zijn 19 jaar werkte hij als elektronicus voor het bedrijf Rusconi. Zie: Pierre Péan, op. cit., pp. 24-25.

¹¹²² Walter De Bock, artikelenreeks « Kuifje in Snuffelland », in: *De Morgen*, 27 januari–3 februari 1984.

¹¹²³ *Enquêtes&Reportages, Renifleurs la vérité*, p. 21.

chronisch tekort aan drinkbaar water. Alain de Villegas bracht hen in contact met Bonassoli, die over een procédé beschikte zeewater om te zetten in drinkwater¹¹²⁴. De gebroeders Bernard en Jean de Marcken de Merken toonden zich bereid via de oprichting van twee nv's La Grolla en La Scientific, zowat 4 à 5 miljoen Belgische frank te spenderen om de Villegas en Bonassoli te laten experimenteren in een labo in het Spaanse Ibiza.

De kiem van het latere snuffelschandaal was gelegd. Tussen 1965 en 1975 verschenen diverse protagonisten ten tonele, uit de hoogste politieke en economische klasse. Tussenpersonen waren steeds de advocaat Jean Violet en Florimond Damman.

Maar de experimenten van de twee uitvinders leverden niets op. Toch werden nieuwe investeerders bereid gevonden om miljoenen te pompen in het mysterieuze procédé.

Jean Violet ontmoette op één van de beruchte diners van Damman in 1969 graaf Alain de Villegas. Hij kwam van de Parijse balie, waar hij toen werkzaam was, afgezakt naar Brussel om er een aantal experimenten bij te wonen die ondergrondse waterreserves konden ontdekken¹¹²⁵. Violet die sinds 1958 zoals we weten ook voor de Franse geheime dienst SDECE werkte, was meteen enthousiast¹¹²⁶. Hij nam contact op met zijn goede vriend de Italiaanse miljardair en bankmagnaat Carlo Pesenti, die bereid werd gevonden het project te financieren. De industriegroep van Pesenti zou tussen 1969 en 1975 meer dan 250 miljoen Bfr. over hebben om in een ganse reeks Europese landen de experimenten te betalen. Maar daar bleef het niet bij. Jean Violet nam ook contact op met Sanchez-Bella, die in 1969 minister van informatie en toerisme was geworden in het Spanje van Franco. Over dit contact herinnerde Sanchez-Bella zich later in een interview met Le Monde het volgende:

*“J’ai reçu une lettre de l’avocat français, Me Violet, un vieil ami et un homme irréprochable. Il m’explique qu’il connaît un comte belge (de Villegas) qui a mis au point une technique pour découvrir de l’eau et dont il veut faire don à la Banque mondiale. Je trouve l’idée excellente et, comme il faut bien que cet inventeur effectue quelques expériences, je propos que cela se passe en Espagne, où ce ne sont pas les régions désertiques qui manquent.”*¹¹²⁷

¹¹²⁴ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, p. 13.

¹¹²⁵ Walter De Bock, artikelenreeks « Kuifje in Snuffelland », in: *De Morgen*, 27 januari–3 februari 1984.

¹¹²⁶ Enquêtes&Reportages, op. cit., p. 15.

¹¹²⁷ Interview met Sanchez-Bella door Serge Marti. Artikel: “Les avions renifleurs: histoire d’une invention. I. 1965-1976 : galops d’essai », in: *Le Monde*, 29/3/84.

Inderdaad begonnen de uitvinders iets later experimenten uit te voeren in La Gata, een 20 km ver van Almeria, aan de Costa del Sol.

“C’est là qu’ils sont resté trois ou quatre mois, sur un terrain qui appartenait à Entursa, une entreprise espagnole de tourisme qui était donc du ressort de mon ministère.”

Toch zouden de experimenten de Spaanse staat geen duit hebben gekost.

“Oh, c’était peu de chose. On a simplement créé deux ou trois sociétés, et les frais ont été réglés par mon ami Carlo Pesenti, industriel italien. Ce qui est sûr, c’est que cela n’a pas coûté une seule peseta à l’Espagne ! ”

Voor alle duidelijkheid, de experimenten leverden maar bitter weinig op. Toch verschenen toen al enkele protagonisten ten tonele, die later een cruciale rol zouden spelen. De Amerikaanse technicien Crosby Kelly, een uiterst belangrijk zakenman, en Philippe de Weck, baas van de Union des Banques Suisses, kwamen de werkzaamheden aandachtig bekijken. Een belangrijk feit is dat zowel Carlo Pesenti als Philippe de Weck beheerders waren van de Banco Ambrosiano, nauw gelieerd aan het Vaticaan, die in de jaren 1980 wegens een fraudezaak overkop ging¹¹²⁸.

Maar ook de persoon Crosby Kelly is interessant omwille van zijn contacten met Damman en, laten we niet vergeten, als lid van de Cercle Pinay. In 1975 hadden Crosby Kelly en Damman geregeld contact met elkaar via briefwisseling omtrent de Bicentenaire van de VS. Beiden waren immers erg actief in de voorbereidingen van dit dubbele eeuwfeest¹¹²⁹. Op 16 mei 1975 schreef Kelly vanuit Los Angeles naar Damman in verband met zijn contacten met CC Van den Heuvel en Kelly’s geplande bezoek aan Europa, waar hij zeker Damman wilde treffen¹¹³⁰. De contacten met CC Van den Heuvel en met hem dus Interdoc waren uiterst interessant en cruciaal voor die

¹¹²⁸ Artikel van Daniel Schneidermann, « Les avions renifleurs: histoire d’une invention. II. Le sacré et le secret » in: *Le Monde*, 30/3/84.

De affaire rond de Bank Ambrosiano is het vervolg op de fraudezaak rond het Vaticaan (zie hoger deel 2, de stay-behind in Italië) en begon toen men in juni 1982 onder een Londense brug Roberto Calvi dood aantrof. De voorzitter van de Banco Ambrosiano had zich opgehangen. Toch rezen er vragen bij deze zelfmoord en een moord werd niet uitgesloten. Het grootste financiële schandaal in Italië sinds de Tweede Wereldoorlog brak uit. In augustus 1982 ging de bank failliet, een gat van 1,2 miljard dollar achter latend. Deze bank was in wezen het etablissement voor katholiciek Italië en gelieerd aan het Institut pour les Oeuvres de Religion (IOR), de bank van het Vaticaan. De 1,2 miljard dollar verdwenen via diverse filialen uit de bank. Begunstigden werden in de richting van de loge P2 gezocht. Zie: Bruno Peuchamiel, « De Benedetti chute », in: *Archives Intégrales de l’Humanité*, 18 april 1992.

¹¹²⁹ Brief van Crosby Kelly aan Florimond Damman, 11 april 1975, in: Archief Walter De Bock.

¹¹³⁰ Brief van Crosby Kelly aan Damman, 16 mei 1975, in: Archief Walter De Bock.

Bicentenaire. Via Interdoc werden immers de nodige gelden en logistieke steun gegarandeerd. Maar zoals we zullen zien was Interdoc niet de enige financier. Op één of andere dubieuze wijze leidde ook de Bicentenaire naar Renifleurs.

Intussen werden de experimenten verdergezet en na Almeria werden testen uitgevoerd op de Canarische eilanden in Las Palmas. Maar op dit vulkanisch eiland was het onzinnig om naar water te zoeken¹¹³¹. De focus werd vanaf 1973 verlegd op het zoeken naar olie, mede ingegeven door de grote oliecrisis van dat moment. En zo kwam men in 1976 bij Elf-Erap terecht. Op zoek naar fondsen kwamen ze trouwens opnieuw bij Sanchez-Bella terecht die intussen voorzitter was van de Banco Hipotecario de Españã.

“Bien sûr, j’ai accepté cette mission. Au nom de mon expérience passée dans l’intérêt de mon propre pays, car je me disais bien que si Elf-Erap trouvait effectivement du pétrole avec ces techniques nouvelles, ce serait l’Espagne, grâce à sa propre compagnie, Hispanoil, qui en bénéficierait tout de suite après. J’ai donc rencontré toute l’équipe d’ingénieurs français animée par M. Alba¹¹³². J’ai même vu M. Guillaumat.¹¹³³”

De connectie met Sanchez-Bella en diens interesse in de zaak was niet onbelangrijk. Zoals we weten was hij één van de hoofdprotagonisten uit het netwerk en onlosmakelijk gelieerd aan de andere hoofdrolspelers: Jean Violet, Carlo Pesenti, Florimond Damman, Antoine Pinay en Otto von Habsburg. Reconstrueren we de snuffelzaak verder dan wordt duidelijk dat ook die zich concentreerde rond de harde kern van het netwerk.

In 1975 hadden de experimenten van de twee uitvinders nog steeds niet tot enige resultaten geleid. Dit konden Jean Violet en Alfredo Sanchez-Bella duidelijk constateren. Kortom, sinds 1965 waren er eerst door de gebroeders de Marcken de

¹¹³¹ Vanaf 1970 voerden Violet en de Villegas besprekingen over het exploiteren van een uitvinding om waterreserves aan te boren volgens een nieuwe techniek. Zij ondernamen dat jaar samen een reis naar de Verenigde Staten om er financiering te vinden. Die financiering werd in de periode 1970-75 inderdaad verzekerd door een consortium van Amerikaanse, Spaanse, West-Duitse, Italiaanse en Zwitserse bedrijven waarvoor Violet steeds als raadsman optrad. Zie: Walter De Bock, “Archieven leveren bewijs. Politieke sleutel snuffelschandaal ligt in Brussel”, in: *De Morgen*, 2/1/84.

¹¹³² Beide figuren waren topverantwoordelijken binnen Elf-Erap. Paul Alba was één van de hoogste verantwoordelijken met een internationale reputatie. Hij zou trouwens in een nota van 18 februari 1977 zijn geloof in het project hebben onderschreven. Zie: *Le Point*, Paris, n° 591, 16/1/84. Pierre Guillaumat was voorzitter van Elf tot in '77, en werd toen opgevolgd door Albin Chalandon. Zie verder.

¹¹³³ Interview met Sanchez-Bella door Serge Marti. Artikel: “Les avions renifleurs: histoire d’une invention. I. 1965-1976 : galops d’essai”, in: *Le Monde*, 29/3/84.

Merken en vervolgens door de groep rond Carlo Pesenti miljoenen verspild aan een uitvinding die maar niet van de grond wilde komen. De twee uitvinders kregen bovendien ook steun uit andere hoek. In 1974-75 gingen ze in gehuurde vliegtuigen op zoek naar olie in Zuid-Afrika, nadien in Brazilië. Ook in die twee landen kregen ze daarbij toegang tot de hoogste politieke autoriteiten van het land, president John Vorster in Kaapstad en president Geisel in Brasilia¹¹³⁴.

Toch zou Jean Violet in 1976 nog veel verder gaan. Ditmaal nam hij zijn politieke vriend en ex-premier van Frankrijk Antoine Pinay onder de arm. Via deze éminence grise kon hij de topdirectie van de Franse staatsoliemaatschappij Elf-Erap ertoe bewegen een miljardencontract te ondertekenen met het duo de Villegas en Bonassoli¹¹³⁵. Vergeten we ook niet dat met de tandem Violet en Pinay de Cercle Pinay z'n invloed kon doen gelden. De Cercle die, zoals hoger al bleek, niet vies was van verregaande manipulatie van het politieke bedrijf.

Elf-Erap was dus meteen erg geïnteresseerd in de verdere ontwikkeling van het revolutionaire systeem¹¹³⁶. Ook het Franse leger spitste de oren. Op 28 mei 1976 tekende Elf-Erap, voorgezeten door Pierre Guillaumat¹¹³⁷, een akkoord met de graaf de Villegas en een “groep van financiers” die rond hem werd opgericht¹¹³⁸. Door toedoen van Violet was ook de prominente Zwitserse bankier Philippe de Weck¹¹³⁹, voorzitter van de Union des Banques Suisse (UBS), bereid gevonden om het contract tussen de Villegas en Elf mee op te stellen en te ondertekenen¹¹⁴⁰.

Het akkoord werd dan ook gesloten in Zürich. De zogenaamde “groep van financiers” werd voorgezeten door een Panamese maatschappij Fisalma waarvan de gevolmachtigden Philippe de Weck en Jean Violet waren¹¹⁴¹. In werkelijkheid vertegenwoordigde dit spookbedrijfje enkel Alain de Villegas¹¹⁴². Fisalma garandeerde Elf gedurende één jaar de exclusieve exploitatierechten van het procédé van de twee uitvinders om te testen in

¹¹³⁴ Walter De Bock, artikelenreeks « Kuifje in Snuffelland », in: *De Morgen*, 27 januari–3 februari 1984.

¹¹³⁵ Ibidem.

¹¹³⁶ Erap staat voor *Entreprise de Recherches et d'Activités Pétrolières*.

¹¹³⁷ Pierre Guillaumat was vroeger minister onder Charles de Gaulle, en tijdens de oorlog werkzaam voor de speciale inlichtingendiensten. Aldus: *Le Point*, Paris, n° 591, 16/1/84.

¹¹³⁸ *Enquêtes&Reportages, Renifleurs la vérité*, p. 2.

¹¹³⁹ Philippe de Weck stond gekend als een goede vriend van Frankrijk. Hij had de Franse overheid al meerdere malen geholpen belangrijke en moeilijke contracten binnen te halen, omwille van het feit dat de klanten eisten dat de samenwerking via Zwitserland moest gaan. Zie: *Le Point*, Paris, n° 591, 16/1/84.

¹¹⁴⁰ Walter De Bock, artikelenreeks « Kuifje in Snuffelland », in: *De Morgen*, 27 januari–3 februari 1984.

¹¹⁴¹ *Rapport de la Cour des comptes sur l’Affaire des avions renifleurs*, François Gicquel, rapporteur, 21 januari 1981.

¹¹⁴² Dit werd later onder druk van de media door Philippe de Weck onthuld, toen anno 1983 de zaak losbarste. Zie: *Enquêtes&Reportages, Renifleurs la vérité*, p. 3.

Frankrijk, West-Europa, Noord-Afrika, Gabon, Kameroen, Ivoorkust, Australië en Nieuw-Zeeland, Zuid-Afrika en Brazilië. Elf stortte aan de uitvinders 200 miljoen Zwitserse frank. De graaf kon dit bedrag vrij besteden¹¹⁴³.

Uit schrik dat de uitvinding van de eeuw hen zou ontglippen, werd de uiterste geheimhouding bij de Franse verantwoordelijken vooropgesteld. Het contract tussen Elf-Erap en Fisalma stipuleerde dat Elf aan zijn partners 400 miljoen Franse frank of 200 miljoen Zwitserse frank in 4 schijven zou overmaken in een termijn van 2 jaar. Het was ook voorzien dat in geval van twist geen gerechtelijke stappen ten aanzien van elkaar zouden worden ondernomen¹¹⁴⁴.

Enkele dagen later werd de Franse president Giscard d'Estaing, gezien het strategisch belang van de zaak voor Frankrijk, persoonlijk op de hoogte gebracht van de transactie door Elf-president Guillaumat en ex-premier Pinay¹¹⁴⁵. Zijn brief waarin hij de ganse operatie bekrachtigde dateert van 2 juni 1976¹¹⁴⁶. Het geheim was zo groot dat zijn eerste minister Raymond Barre pas op 8 oktober van dat jaar een kopie van die brief in handen kreeg¹¹⁴⁷. Pinay, op dat moment al van hoge leeftijd, had blijkbaar nog niets aan prestige ingeboet. Zeker ten aanzien van Giscard d'Estaing kon hij op veel egards rekenen, aangezien die hem als zijn spirituele vader beschouwde. Met dergelijke morele garanties was het ondenkbaar dat enig wantrouwen zou worden geuit¹¹⁴⁸.

De Compagnie Européenne de Recherches (CER)

Op 4 januari 1977 werd door Alain de Villegas in België de Compagnie Européenne de Recherches (CER) opgericht, waarvan de aandeelhouders hun afdeling in Zwitserland en op de Bermuda-eilanden hadden. Heel wat maatschappijtjes werden aandeelhouder, alle geaffilieerd met de Union des Banques Suisses (UBS). Eén van de gevolmachtigden

¹¹⁴³ « Avions Renifleurs. Le Choc », in: *Le Point*, Paris, n° 591, 16/1/84.

¹¹⁴⁴ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, p. 3.

¹¹⁴⁵ Walter De Bock, artikelenreeks « Kuifje in Snuffelland », in: *De Morgen*, 27 januari–3 februari 1984.

¹¹⁴⁶ *Rapport de la Cour des comptes sur l’Affaire des avions renifleurs*, François Gicquel, rapporteur, 21 januari 1981.

¹¹⁴⁷ Raymond Barre bleek het kind van de rekening geweest te zijn. De affaire was al volop aan de gang toen hij de brief onder ogen kreeg. Alles was al bekostigd onder Chirac, die later deed alsof hij niet op de hoogte was gebracht door Valéry Giscard d'Estaing. Aldus de onderzoekers van Enquêtes&Réportages. De stelling van Chirac moeten we echter met enige scepsis benaderen. Ten eerste toen de operatie werd gelanceerd, stonden Chirac en Giscard d'Estaing nog op goede voet met elkaar. Ten tweede was de voorzitter van Elf-Aquitaine en vanaf 1977 van Elf-Erap, Albin Chalandon een onvoorwaardelijke Gaullist, en was hij als secretaris van de UNR één van de mannen die Giscard d'Estaing aan de macht had helpen brengen. Het is onmogelijk dat hij zijn baas Chirac dus niet op de hoogte zou hebben gebracht. Zie: Enquêtes&Reportages, p. 3.

¹¹⁴⁸ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, p. 3.

van CER was tevens gevolmachtigde van Ultrafin, het Zürichs filiaal van de Banco Ambrosiano¹¹⁴⁹.

We moeten er hier trouwens op wijzen dat in heel die snuffelaffaire heel wat scherm-en/of spookbedrijfjes werden opgericht, die inderdaad steeds verband hielden met de UBS. Volgens het rapport van het Rekenhof uit 1981 zagen de volgende bedrijven, waarlangs enorme sommen werden getransfereerd, het levenslicht na de ondertekening van Fisalma en Elf-Erap: Sidana Amden met zetel in Liechtenstein (6.000 \$), IOMIC in Panama (5.000.000 \$), Inindus in Zwitserland (180.000 FS), SCIT in Zwitserland (180.000 FS) en SCIT in Frankrijk (1.000.000 FF), Mischabel in Zwitserland (100.000 FS), AGB in Liechtenstein (30.000 FS), Société PAYAN uit de VS (100.000 \$), Sofax in Frankrijk (4.500.000 FF), Socap Ltd. in Jersey (5.998.200 FF) en tot slot Socap NH (onderaanneming van SNEA) in de Nieuwe Hebriden (80.000.000 MHF)¹¹⁵⁰.

De SNEA zou in september 1978, aldus het rapport, 2.500.000 \$ aan het Centre de Recherche Fondamentale de Rivieren (CRF) hebben betaald. Dit brengt ons terug bij de CER. Het CRF werd immers in de schoot ervan opgericht door Alain de Villegas, hierin bijgestaan door zijn zoon en dochter Tanguy en Anita¹¹⁵¹.

Rond de CER hing een zweem van mysterie. In de gigantische hangar waar CER gevestigd was, in de Noordelijke uithoek¹¹⁵² van de Belgische nationale luchthaven te Brussel, stonden vier vliegtuigen voorzien van hypergesofisticeerd elektronisch materiaal. Het betrof een Fokker F27, een Swearingen Merlin, een Falcon 20^E en een Boeing 707 gekocht van Pan Am. De vloot telde 12 piloten en 30 personen op het terrein¹¹⁵³. De hangar was getransformeerd in een ware bunker.

Het geld voor de aankoop van die vliegtuigen werd geleverd door vijf aandeelhoudende bedrijven van CER, vier Zwitserse en één Zwitserse holding op de Bermuda-eilanden¹¹⁵⁴: de SA Thesaurus, SA Crédit industriel, SA Gebefina, SA Swiss Federal

¹¹⁴⁹ Ibidem.

¹¹⁵⁰ *Rapport de la Cour des comptes sur l’Affaire des avions renifleurs*, François Gicquel, rapporteur, 21 januari 1981.

¹¹⁵¹ De toewijding van deze twee kinderen van Alain de Villegas blijkt uit een interview met Daniel Boyer, Bernard Guetta, “Les développements de l’Affaire Elf-Erap”, in: *Le Monde*, 21/1/84. Anita zou trouwens het diploma van piloot hebben gehaald, en een eigen vliegtuigje hebben gekocht dat eveneens water kon opsporen. Ze stichtte een maatschappij in Niger, Air-Raid, om landen te helpen zonder waterreserves. Zie: “Avions Renifleurs. Le Choc”, in: *Le Point*, Paris, n° 591, 16/1/84. Volgens Georges Marion, « Une pluie de dollars évaporée au-dessus de l’Afrique », in: *Le Canard Enchaîné*, 2/5/84, was het graaf Alain de Villegas die zijn dochter 4 miljoen dollar bezorgde om Air-Raid op te richten als ook de Fondation Antinés.

¹¹⁵² Steenokkerzeel.

¹¹⁵³ « Avions Renifleurs. Le Choc », in: *Le Point*, Paris, n° 591, 16/1/84.

¹¹⁵⁴ Dirk Kennis, “De jongens van de Compagnie”, in: *De Morgen*, 25/11/84.

Holding Limited (Bermuda) en de SA BIB Treuhand AG¹¹⁵⁵. Zij brachten samen 40 miljoen Zwitserse frank bijeen om van start te kunnen gaan met de proefvluchten.

Belangrijker echter voor de effectieve werking van de CER was dat in 1978 een zekere Daniel Boyer als beheerder werd aangesteld en als financieel raadgever van Alain de Villegas en Aldo Bonassoli. Hij werd gevolmachtigde voor het geheel van de rekeningen van Fisalma.¹¹⁵⁶ Een jaar later werd hij voorzitter van de CER nadat het kapitaal tot 440 miljoen frank werd opgetrokken vanuit een holding in Washington¹¹⁵⁷. In 1981 nam Boyer zelfs de leiding van de firma als afgevaardigde-beheerder waar¹¹⁵⁸. Maar wie was deze Daniel Boyer? Vrij onopvallend dook in de briefwisseling van Damman zijn naam voor het eerst op in 1972. Op 2 maart 1972 schreef het voormalig Franse kamerlid Jean-Raymond Frugier aan Damman over de voorbereidingen van het Europees congres van de AESP in het Franse Antibes:

*“J’ai adressé à Boyer, que j’ai rencontré chez Violet, deux dossiers sur le Congrès qu’il devait transmettre aux ministres yougoslave et tunisien intéressés.
1159”*

Daniel Boyer

Laten we daarom deze figuur die blijkbaar Violet frequenteerde nader bekijken. Daniel Boyer werd geboren in 1925 in Belgrado als Daniel Javanovitch, in een familie van advocaten en professoren. Als kind leefde hij tussen Parijs en Joegoslavië, en kreeg door de ouders een orthodoxe opvoeding¹¹⁶⁰. In januari 1944 werd hij door de Gestapo opgepakt. In Duitsland werd hij gedeporteerd naar het kamp van Lagerlast, maar hij wist te vluchten naar Frankrijk. Geholpen door boeren voegde hij zich bij het verzet in de buurt van Verdun. Hij nam er de naam Boyer aan¹¹⁶¹.

¹¹⁵⁵ Lionel Duroy en François Paul-Boncour, « Renifleurs: les preuves que l’argent a bien été détourné », in: *Libération*, 26 januari 1984.

¹¹⁵⁶ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, p. 18.

¹¹⁵⁷ Het zou hier om de firma Air Sciences Inc. gegaan zijn uit Washington DC, maar op de commerciële dienst van de ambassade hadden ze nog nooit van deze geldschieder gehoord, aldus Dirk Kennis in: *De Morgen*, 25/11/84.

¹¹⁵⁸ Walter De Bock, “Archieven leveren bewijs. Politieke sleutel snuffelschandaal ligt in Brussel”, in: *De Morgen*, 2/1/84.

¹¹⁵⁹ Briefwisseling Damman, in: Archief Walter De Bock.

¹¹⁶⁰ Bernard Guetta, « Les développements de l’Affaire Elf-Erap. Les explications de M. Boyer », in: *Le Monde*, 21/1/84.

¹¹⁶¹ « Avions Renifleurs. Le choc », in: *Le Point*, Paris, n° 591, 16/1/84.

Hij was amper 20 als hij op het einde van de oorlog toegelaten werd op het Institut d'études diplomatiques. Hier ontmoette hij Jean Violet en père Dubois voor de eerste maal. Alsook de lesgever René Cassin, nauw gelieerd aan Charles de Gaulle¹¹⁶².

In 1951 vertrok hij, via de connecties met René Cassin, naar de VS en schreef zich in aan de Yale University of Colombia. Na zijn studies was hij ondermeer werkzaam voor de Encyclopaedia Britannica en richtte hij een bedrijfje op Machines à Enseigner voor de Derde Wereld. Na een ontmoeting op het kabinet van president Kennedy, werd hij oorlogscorrespondent en bracht hij verslag uit over Algerije¹¹⁶³. Vervolgens werd Frankrijk zijn tweede thuisland en vertegenwoordigde hij in Frankrijk twee grote Amerikaanse uitgeverijen.

In 1971-72 werd hij decaan van de Franse sectie van het Schiller college, een Amerikaanse universiteit die op het einde van de oorlog in Duitsland werd opgericht. Simultaan werd hij ook raadgever voor Amerikaanse bedrijven die zich in Frankrijk wilden vestigen en Franse bedrijven die zich in de VS wilden vestigen¹¹⁶⁴.

Vanaf dan was Boyer regelmatig in Parijs en frequenteerde er Jean Violet. In België had hij dan weer nauwe banden met de rechts extremistische figuur Christian Tavernier (een vroegere huurling) die op dat moment het blad l'Événement leidde. Herinneren we aan de fameuze naamsverwisseling in de pers tussen Alain en Fernand de Villegas, waarbij deze laatste gewezen voorzitter was van diezelfde persgroep l'Événement.

Boyer ontmoette Alain de Villegas trouwens via zijn broer Fernand. De ontmoeting met Alain vond plaats in de salons van het grote hotel Georges V in Parijs juni 1978, in aanwezigheid van Jean Violet¹¹⁶⁵. Nog diezelfde maand werd het tweede contract met Elf ondertekend.

Boyer stond ook in nauw contact met de CIA, en werd door sommigen gelieerd aan de maffia en uiterst katholieke milieus. Zo zou hij verbindingspersoon geweest zijn tussen de CIA en de Zuid-Afrikaanse inlichtingendiensten. Daarnaast was Boyer erg gelieerd aan het Vaticaan¹¹⁶⁶.

Dit brengt ons in eerste instantie bij zijn rol in de wereld van uitgeverijen, meer specifiek die rond het rechtse maandblad l'Événement. Fernand de Villegas was ex-

¹¹⁶² Bernard Guetta, « Les développements de l’Affaire Elf-Erap. Les explications de M. Boyer », in: *Le Monde*, 21/1/84.

¹¹⁶³ « Avions Renifleurs. Le choc », in: *Le Point*, Paris, n° 591, 16/1/84.

¹¹⁶⁴ Bernard Guetta, « Les développements de l’Affaire Elf-Erap. Les explications de M. Boyer », in: *Le Monde*, 21/1/84.

¹¹⁶⁵ Bernard Guetta, « Les développements de l’Affaire Elf-Erap. Les explications de M. Boyer », in: *Le Monde*, 21/1/84.

¹¹⁶⁶ Luis Gonzales-Mata, « Nous avons reniflé les Renifleurs », in: *Actuel*, Paris, februari 1984.

beheerder van Action Press dat het blad uitgaf. Fernand de Villegas en Boyer werden trouwens in 1979 zakenpartners in de nv Kervil, een firma van chemische producten¹¹⁶⁷. Fernand was goed bevriend met Paul Vanden Boeynants, die het blad l'Événement naar hartelust als propagandamachine mocht aanwenden. Christian Tavernier, de ex-hurling die nog voor Tshombe in Katanga had gevochten, volgde Fernand de Villegas in 1980 als beheerder van Action Press op. Hij bewierookte er Mobutu en Paul Vanden Boeynants, en steunde die laatste ook financieel bij diens verkiezingscampagne voor de burgemeestersjerp te Brussel.

Tavernier ging echter in 1982 failliet en Action Press werd te koop aangeboden. Langs rechts-liberale zijde werd een bod van 5 miljoen gedaan op l'Événement. De bieder, Charles Verpoorten poogde aldus de propagandamachine van Vanden Boeynants een zware slag toe te dienen. Maar dit bod werd overstegen, en uit het niets verscheen een nieuwe firma nv Edimat, gevestigd in de Brederodestraat n° 2 te Brussel bij het advocatenkantoor van Jean-Pierre Van Cutsem en co, die het blad voor 8,5 miljoen kocht.

Action Press werd opgeslorpt door Edimat, en uit de klauwen van de liberalen gered. Als afgevaardigd beheerder verscheen in mei 1984 Sidney Shore. Hij werd er geplaatst door Daniel Boyer, die mee de reddingsoperatie ten voordele van Paul Vanden Boeynants dirigeerde. Edimat werd speciaal met dat doel opgericht. Naast de vrienden van Van Cutsem was het kapitaal voor 98% in handen van de Luxemburgse firma "The Prelate Corporation". The Prelate Corporation was op haar beurt een filiaal van een andere Luxemburgse firma, nv Credittrust, de financieringsmaatschappij die het persoonlijk vermogen van Paul Vanden Boeynants beheerde en een cruciale rol speelde in het fraudedossier tegen hem. Credittrust richtte nog een tweede uitgeverij op, de nv Ebory (anagram voor Boyer) die de werken verdeelde van de Biblioteca Apostolica Vaticane¹¹⁶⁸.

De link van Boyer met het Vaticaan ging trouwens nog veel verder. Het Belgische Ebory was een dochteronderneming van de Editions d'Art Ebory in Zwitserland, eveneens door Boyer opgericht toen hij samen met enkele van de meest kapitaalkrachtige conservatieve uitgevers ter wereld een contract voor 20 jaar afsloot

¹¹⁶⁷ Dirk Kennis, "De jongens van de compagnie", in: *De Morgen*, 25/11/84.

¹¹⁶⁸ Dirk Kennis, "De jongens van de compagnie", in: *De Morgen*, 25/11/84.

met het Vaticaan¹¹⁶⁹. Die uitgevers zouden de meest waardevolle facsimile's, schrifturen uit de kerkgeschiedenis die door de tand des tijd werden aangevreten, voor het nageslacht bewaren. De facsimile's werden behandeld, gekopieerd en luxueus uitgegeven¹¹⁷⁰. Laten we er op wijzen dat ook Opus Dei, de lekenorganisatie van het Vaticaan, werkzaam was om dat culturele erfgoed te beschermen. Opus Dei bestond bovendien uit kapitaalkrachtige zakenlui uit gans de conservatieve wereld en was nauw verstrengeld met de politiek.

Daniel Boyer was dus helemaal geen onbekende in het netwerk, en zoals bleek ook niet voor Les Belges, zoals Vanden Boeynants en entourage. Zijn rol in de Renifleurszaak was van grote betekenis, ook nadat die al was afgelopen. Maar laten we eerst de reconstructie verder zetten.

Met de CER beschikten de twee uitvinders - Bonassoli was intussen ingetrokken bij Alain de Villegas op Rivieren - over eigen vliegtuigen, uiterst gesofisticeerd materiaal en diverse laboratoria. De CER was het forum waar alles zich afspeelde, maar hoe stond het met de uitvindingen zelf?

De Franse wetenschappers die naar Brussel afzakten om op het kasteel Rivieren te Ganshoren de vooruitgang van de onderzoeken te evalueren, begonnen na een tijdje echter ongeduldig te worden. De uitvinders hadden hen verzekerd dat hun uitvinding op punt stond, maar dat de apparatuur nog aan diverse testen moest worden onderworpen alvorens ze als betrouwbaar kon worden geklasseerd. Wanneer de wetenschappers dan toegang vroegen tot de apparatuur die door CER was aangekocht, stelden de uitvinders alles in het werk om dat te verhinderen. Zij riepen hierbij steeds het "grote geheim" in en het gevaar van lekken. De deur van één van de lokalen droeg de naam van het filiaal door de Villegas opgericht "Centre de Recherches Fondamentale", maar werd nauwelijks geopend. De geheime afgezanten van Elf, de Franse militaire en veiligheidsagenten kregen nooit toegang tot dat lokaal¹¹⁷¹.

Na enkele maanden begonnen ze beide uitvinders dan ook te wantrouwen. Hadden ze op dat moment een onderzoek naar hen uitgevoerd, dan had dit hun wantrouwen alleen

¹¹⁶⁹ Zie onder meer Mary Blume, "The Vatican's Document Collection", Interview met Daniel Boyer, in: *International Herald Tribune*, 4 mei 1983.

¹¹⁷⁰ Dirk Kennis, "Compagnie te koop", in: *De Morgen*, 26/11/84.

¹¹⁷¹ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 3.

maar bevestigd. Alain de Villegas had weliswaar effectief ingenieurstudies gedaan aan de universiteit van Leuven, maar oefende het beroep nooit uit¹¹⁷².

Voor wat de zogenaamde “il dottore” Aldo Bonassoli betrof, was de zaak nog erger. Hij beschikte niet eens over een universitair diploma en in het instituut waar hij zogenaamd onderzoek had verricht, Institut Enrico Fermi te Milaan, was geen spoor van enige aanwezigheid van de man terug te vinden¹¹⁷³.

De verantwoordelijken van de oliemaatschappijen kwamen dit alles evenwel drie jaar later te weten, drie jaar na de ondertekening van het akkoord met Fisalma in 1976.

In Elf-Erap zelf vond intussen een machtswissel plaats, althans toch in schijn. Pierre Guillaumat ging in augustus 1977 met pensioen en werd opgevolgd door Albin Chalandon. Toch bleef Pierre Guillaumat in nauw contact met de Villegas en Bonassoli, en hield de echte touwtjes in handen¹¹⁷⁴. Later zou Raymond Barre dit rechtvaardigen omwille van het natuurlijk vertrouwen dat bestond tussen Guillaumat en de twee uitvinders¹¹⁷⁵.

Ondanks het vertrouwen dat de twee uitvinders genoten van Giscard d’Estaing, Raymond Barre en Pierre Guillaumat, besloot Elf toch eerst enkele proefnemingen te doen alvorens een overschrijving te doen naar de Union des Banques Suisses op rekening van Fisalma. De oliedetecterende vliegtuigen zouden getest worden in twee regio’s die Elf erg goed kende: Aquitanië en Gabon¹¹⁷⁶.

De twee testen verliepen positief. De motoren van de vliegtuigen waren verbonden met het gesofisticeerde systeem VDS (Vision Dirigée Sélection), dat op wonderbaarlijke wijze tot op de meter correct de ligging van de oliebronnen kon aantonen. Oliebronnen die door Elf-Aquitaine zelf gekend waren en op kaart waren gezet. Wat men echter niet wist was dat, door een lek bij Elf en de activiteiten van geheimagenten in beide gebieden, men ervoor gezorgd had dat de CER die kaarten ook kende, nog voor ze haar snuffelvlucht begon¹¹⁷⁷.

¹¹⁷² Zie Bio Alain de Villegas, in : Archief Walter De Bock en Enquêtes&Reportages, p. 3.

¹¹⁷³ Enquêtes&Reportages, p. 4.

¹¹⁷⁴ *Rapport de la Cour des comptes sur l’Affaire des avions renifleurs*, François Gicquel, rapporteur, 21 januari 1981.

¹¹⁷⁵ Enquêtes&Reportages, p. 5.

¹¹⁷⁶ Ibidem.

¹¹⁷⁷ Dirk Kennis, “Belgian intelligence: spionnen in de lucht”, in: *De Morgen*, 21-23/11/84, En zie ook: « Avions Renifleurs. Le Choc », in: *Le Point*, Paris, n° 591, 16/1/84.

Het waren wel die testen die definitief het project X, zoals het snuffeldossier werd genoemd, lanceerden. Elf nam dan ook het brevet op de uitvinding en stortte de eerste sommen op naam van de Zwitserse Panamese maatschappij Fisalma. Het zou Elf op termijn ettelijke miljoenen Franse frank kosten, want de kosten overstegen ruim het vooropgestelde budget. De salarissen aan geologen alleen al maakten een groot verschil. In 1978 kocht Elf verschillende onderzoeksrechten op in Marokko, Senegal, Mali en Niger om er de renifleurs vliegtuigen verder te testen. Maar ditmaal vielen de testen steeds negatief uit¹¹⁷⁸.

De uitvinders beweerden dat het materiaal nog niet precies genoeg was en verder op punt moest worden gesteld.

Intussen was halverwege het jaar 1977 voor Elf het eerste proefjaar verlopen, maar men bleef zaken doen met de uitvinders en Fisalma. Een eerste rapport wees al op enkele tekortkomingen. Er kwamen wel elke keer mooie plaatjes uit de machine, maar er bleef het euvel van een te onnauwkeurige meting. Voorzichtig werd toen al geopperd dat de stroom van geologische informatie die de uitvinders verkregen alvorens aan hun vluchten te beginnen, moest worden ingeperkt¹¹⁷⁹.

Elf-Aquitaine wilde er echter het fijne van weten en er werd in de maand juni 1978 over een nieuw akkoord onderhandeld¹¹⁸⁰. Het was de bedoeling van Elf om volledige toegang te verkrijgen tot de uitvinding en tot de nieuwe technieken waarop men ongeduldig wachtte. Dit kon echter alleen door de uitvinders voor te stellen het eigendomsrecht van de exploitatie van het VDS-systeem in de toekomst te delen¹¹⁸¹.

De uitvinders zwichtten uiteindelijk onder druk van de borgstaande “groep der financiers”, die werd voorgezeten door de advocaat Jean Violet en Philippe de Weck.

Alain de Villegas eiste meteen 1 miljard Franse frank voor het delen van de exploitatierechten van het VDS-systeem.

Na veel onderhandelen kwam men uiteindelijk tot een akkoord waarbij 250 miljoen Zwitserse frank onvoorwaardelijk aan de Villegas zou worden uitbetaald, en waarbij een gelijkaardige som zou worden gereserveerd in geval in Europa of Amerika voor minstens 10 miljoen ton olie of natuurlijk gas zou worden gevonden.

¹¹⁷⁸ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 5.

¹¹⁷⁹ Jan Willem Nienhuys, “Snuffelvliegtuigen”, in : *Skepsis*, december 2001.

¹¹⁸⁰ *Rapport de la Cour des comptes sur l’Affaire des avions renifleurs*, François Gicquel, rapporteur, 21 januari 1981.

¹¹⁸¹ Enquêtes&Reportages, p. 5.

Op 24 juni 1978 werd nabij Zürich in het kasteel Wolfsberg – waar niet toevallig ook de hoofdzetel was van het Centre de Formation van de Union des Banques Suisses - een nieuw akkoord ondertekend tussen Fisalma, voorgezeten door Philippe de Weck en Elf-Erap, voorgezeten door Albin Chalandon¹¹⁸². Op die uiterst geheime reünie waren ook aanwezig: Antoine Pinay, Jean Violet en de paters Dubois (Frans Dominicaan) en Henri Marmier¹¹⁸³.

Die twee geestelijken waren er duidelijk niet om het contract te wijden. Père Yves-Marc Dubois was officieel niet alleen de verantwoordelijke voor de internationale relaties van zijn Dominicaanse Orde. Zoals hoger al vermeld was hij in werkelijkheid correspondent voor SDECE en één van de hoge gezagdragers van de inlichtingendienst van het Vaticaan¹¹⁸⁴. Dubois had een correspondent in Zwitserland namelijk de abt Henri Marmier. Die stond in het bisdom van Freiburg bekend als lid van Opus Dei. Philippe de Weck zou speciaal om de aanwezigheid van Marmier bij de ondertekening van het contract hebben gevraagd¹¹⁸⁵. Marmier was daarnaast ook erg actief in het ontwikkelen van de katholieke beweging achter het IJzeren Gordijn, en voornamelijk in Polen¹¹⁸⁶.

Het lijkt er dus op dat beide geestelijken aanwezig waren op de reünie om er occulte belangen te verdedigen.

Het nieuwe contract impliceerde de oprichting van een nieuwe maatschappij die Erap en Fisalma verenigde in de International Oil and Mining Investment Corporation (IOMIC), een van rechtswege Panamese maatschappij. De officiële oprichting van IOMIC kwam er op 27 september 1978¹¹⁸⁷.

¹¹⁸² We herinneren eraan dat Albin Chalandon in deze functie Pierre Guillaumat opvolgde, maar deze laatste bleef achter de schermen de eigenlijke leiding voeren. Het is interessant om te weten dat Chalandon bij zijn aanstelling enkel te horen kreeg dat supergeheime activiteiten door Guillaumat zouden worden opgevolgd. In een brief van eind februari 1978 van Raymond Barre kreeg hij te taak om Guillaumat hierbij zoveel mogelijk van dienst te zijn. Zie: *Rapport de la Cour des comptes sur l’Affaire des avions renifleurs*, François Gicquel, rapporteur, 21 januari 1981. En ook : Jan Willem Nienhuys, « Snuffelvliegtuigen », in : *Skepsis*, december 2001.

¹¹⁸³ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 5.

¹¹⁸⁴ Pierre Péan, *V. Enquête sur l’affaire des avions renifleurs*, Parijs, 1984, p. 153.

¹¹⁸⁵ Michael Walsh, *Opus Dei. An investigation into the Powerful, Secretive society within the Catholic Church*, San Fransisco, 1991, p. 160.

¹¹⁸⁶ Roger Faligot en Pascal Krop, *La Piscine. Les Services Secrets Français, 1944-1984*, Paris, 1985, pp. 199-200.

Dit liet Pierre Péan alvast ertoe te bewegen een verklaring te vinden in de toewijding van paus Johannes Paulus II ten aanzien van Opus Dei, dat in 1982 het “persoonlijk prelaatschap” verwierf. Zie: Pierre Péan, *V. Enquête sur l’affaire des avions renifleurs*, Parijs, 1984.

¹¹⁸⁷ *Rapport de la Cour des comptes sur l’Affaire des avions renifleurs*, François Gicquel, rapporteur, 21 januari 1981.

Erap werd er voorgezeten door Pierre Guillaumat in opdracht van de maatschappij Amden, wiens zetel in Liechtenstein was. Op die manier was Erap officieel eigenlijk geen partner van IOMIC. Amden was één van de vele dekmantelfirma's die het renifleursdossier bevolkten. Die werden opgericht om specifieke activiteiten te ontwikkelen gerelateerd aan het VDS-systeem. Dergelijke juridisch-financiële trucjes maakten het mogelijk diverse gespecialiseerde operaties in de boekhouding van de paritaire overeenkomst tussen Amden en Fialma te schrijven¹¹⁸⁸.

Intussen had het procédé Vision Dirigée Sélection (VDS) haar diensten nog steeds niet bewezen. De boringen die na de zogenaamde detectie van de vliegtuigen werden uitgevoerd, draaiden steevast op niets uit. Nu had het procédé twee types apparatuur: de Delta die geplaatst was in de fameuze vliegtuigen¹¹⁸⁹ en de Omega die bedoeld was om grondtesten uit te voeren die met een totale precisie olie moesten detecteren.

Eens IOMIC was opgericht hield niets de Franse wetenschappers nog tegen toegang te verkrijgen tot het geheim van de apparaten Delta en Omega. De wetenschappelijke experts zakten opnieuw af naar het kasteel Rivieren te Ganshoren. Bonassoli en de Villegas demonstreerden er enkele eerste experimenten. Op een blad papier werd een vorm getekend en vervolgens achter een muur geplaatst. Het apparaat Omega wist zogenaamd dwars door de muur te kijken en het blad met de daarop getekende vorm weer te geven op een televisiescherm.

Bonassoli gaf een heel exposé over de werking van deze “analyseur-décodeur” en de laatste nieuwe ontwikkelingen. Zijn uitleg was echter erg vaag en onsamenhangend. De Franse experts weten dit aan het feit dat de Italiaanse uitvinder zich erg slecht in het Frans uitdrukte, waardoor het geheel nogal fragmentarisch overkwam. In werkelijkheid had die man niets te vertellen en kwam hem dit linguïstisch excuus goed uit.

Alain de Villegas van zijn kant hield er het credo op na “la parole est d'argent, le silence est d'or”. Beide uitvinders antwoordden als maar meer met zwijgen op de vele vragen van de wetenschappers. Ondanks de associatie met Erap zochten beiden vaak hun toevlucht tot het chanteren van de oliemaatschappij¹¹⁹⁰.

¹¹⁸⁸ Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985, p. 6.

¹¹⁸⁹ De Delta was gemonteerd in de Fokker F27 die zoals we weten behoorde tot de CER.

¹¹⁹⁰ Enquêtes&Reportages, p. 6.

“Si vous continuez à poser trop de questions indiscrètes, nous répondrons favorablement aux avances que nous font d’autres group pétroliers.”¹¹⁹¹

Nieuwe boringen werden uitgevoerd in de Camargue, de Loire Maritime en Gabon. Alle mondden ze uit in een waar fiasco. Gedurende het hele jaar 1978 en het begin van 1979 probeerden de Elf-experten coherente uitleg te bemachtigen van de uitvinders. Via de ontwijkende manoeuvres van de Villegas en Bonassoli werden ze echter steeds van de wijs gebracht.

Diegene die deze kostelijke plaisanterie een abrupt halt toe riep was de toenmalige nieuwe Franse minister voor Industrie, André Giraud. Hij vroeg een wetenschappelijk onderzoek naar het fameuze Projet X, na een alweer frustrerend onderhoud tussen de Franse wetenschappers en de twee uitvinders. André Giraud ging over tot een serieuze doorlichting en benoemde de kernfysicus Jules Horowitz, directeur van CEA (Commissariat à l’Energie Atomique), als controleur van de operatie¹¹⁹².

Ditmaal eisten de experts de montageschema’s van de apparaten Delta en Omega, en bij ontstentenis eisten ze om de apparaten aan röntgenstralen te onderwerpen en zelfs te demonteren. Na veel getalm, werd hen dan uiteindelijk een zogenaamde aangepaste elektrische tube overhandigd, maar die volledig identiek bleek te zijn aan de tubes zoals die oorspronkelijk door de fabriek Hammamatser werden afgeleverd. Er was geen enkel spoor terug te vinden van enige perfectionering¹¹⁹³.

Was dit de zoveelste poging van de uitvinders om het “geheim” te bewaren?

De wetenschappers volhardden en keerden terug naar Ganshoren om er ditmaal de “analyseur-décodeur” te onderzoeken. Bij afwezigheid van Bonassoli hadden ze de handen vrij, maar deden een onthutsende ontdekking. De zogenaamde “analyseur” bevatte namelijk een signaalgenerator. Meteen werd het trucje met de muur duidelijk. Het vermoeden rees dan ook dat het apparaat op geen enkele manier met het binnenste van de aardkorst kon communiceren. Iets later werd trouwens hetzelfde vastgesteld voor de zogenaamde “decoder”. De verdenking van trucage werd steeds groter¹¹⁹⁴.

¹¹⁹¹ Zo zouden ze een miljarden aanbod hebben gekregen van een aan Esso gelieerde emir. Zie: Jan Willem Nienhuys, “Snuffelvliegtuigen”, in : *Skepsis*, december 2001.

¹¹⁹² *Le Point*, Paris, n° 591, 16/1/84.

¹¹⁹³ *Enquêtes&Reportages*, , p. 6.

¹¹⁹⁴ *Enquêtes&Reportages*, p. 7.

Nadat op 2 mei 1978 nieuwe experimenten werden gevoerd met Omega te Lacq die opnieuw op niets uitdraaiden, bekende Albin Chalandon dat er problemen waren in de samenwerking met Fisalma. De uitvinders bleven als vanouds van slechte wil.

Gezien het niet respecteren van het akkoord van 1978 kondigde Chalandon aan de Omega apparatuur, die voor de laatste experimenten hadden gediend, in Frankrijk te houden. Hij vroeg ook het blokkeren van een deel van de fondsen op de rekening van Fisalma.

We zijn 21 juli 1979 toen Antoine Pinay, “deus ex machina”, als arbiter werd aangesteld om het bedrag te bepalen dat moest worden geblokkeerd. Het verdict van de Franse wetenschappers was intussen duidelijk:

*“Ce procédé de recherche n’apporte rien de plus aux moyens de détection déjà connus. C’est donc une escroquerie.”*¹¹⁹⁵

Toch werden nog de laatste proefnemingen gehouden. Horowitz voerde twee experimenten uit: één te Rueil en een andere te Wolfberg in Zwitserland, en wist de apparaten nu definitief te ontmaskeren als pure trucage¹¹⁹⁶.

Het hele procédé beruste op trucage ontleend aan de toen nieuwste videotechneken. Geen enkel beeld bereikte het apparaat van buiten uit, maar was op voorhand geprogrammeerd of op het moment van de demonstratie vakkundig ingevoegd door de bediener van het apparaat, Aldo Bonassoli¹¹⁹⁷

3. Een bittere conclusie

Elf-Erap was voor miljoenen Franse frank opgelicht. De Franse geheime dienst SDECE zond nu haar zonen uit om de internationale omvang van de zwendel te bepalen. En er werd een hoogst betrouwelijk rapport opgesteld¹¹⁹⁸. Voorzitter van het rekenhof Bernard Beck kreeg de opdracht iemand aan te stellen om de rekeningen van Elf-Erap te onderzoeken. Opsteller van het rapport was François Gicquel, die op een verlies voor Elf-Erap uitkwam van circa 790 miljoen FF¹¹⁹⁹. Het rapport werd in zesvoud opge- maakt, waarvan drie exemplaren aan de eerste minister Raymond Barre werden overge-

¹¹⁹⁵ Ibidem.

¹¹⁹⁶ *Le Point*, Paris, n° 591, 16/1/84.

¹¹⁹⁷ *Enquêtes&Reportages*, p. 8.

¹¹⁹⁸ Dirk Kennis, “Belgian intelligence: spionnen in de lucht”, in: *De Morgen*, 21-23/11/84,

¹¹⁹⁹ *Rapport de la Cour des comptes sur l’Affaire des avions renifleurs*, François Gicquel, rapporteur, 21 januari 1981.

maakt. De overige drie exemplaren verdwenen echter vakkundig in de papierver-snipperaar¹²⁰⁰. Het Rekenhof beschikte met andere woorden niet meer over de bewijzen. Alle betrokkenen kregen intussen van hogerhand zwijgplicht opgelegd. Begin 1979 was Giscard d'Estaing reeds op de hoogte gebracht van de hele zaak. Hij begreep dat de affaire in een catastrofe zou uitmonden en beval de absolute geheimhouding. Iedereen hield zich gedeisd: Pierre Guillaumat, Albin Chalandon en ook André Giraud die echter wel François Mitterand inlichtte over de nakende catastrofe¹²⁰¹. Wanneer Mitterand de Franse fakkel overnam, kon er dan ook niemand gevonden worden die zich van de affaire ook maar iets herinnerde. En toch.

Zoals hoger reeds gezegd, lekte de zaak uit toen de opsteller van het rapport François Gicquel in 1983 naar de pers stapte en in het blad *Le Canard Enchaîné* een boekje opendeed over de zaak. Er werd verwoed naar het rapport van het Rekenhof gezocht, maar in eerste instantie niet gevonden. Een onderzoekscommissie werd in het leven geroepen. De voorzitter van het rekenhof Bernard Beck werd verantwoordelijk gesteld voor de verdwijning van het rapport. Beck zelf opperde echter dat een presidentiële opdracht voor het Rekenhof niet onderworpen was aan de normale procedures, zoals het verplicht deponeren van het rapport in het archief van het Hof¹²⁰².

Intussen was in 1981 Giscard d'Estaing opgevolgd door Mitterand. Diens eerste minister Pierre Mauroy vond per toeval in het privé-archief van zijn voorganger Raymond Barre één exemplaar van het rapport terug¹²⁰³.

De fiscus startte een grootschalig onderzoek binnen de boekhouding van Elf. Hoofgedupeerde was Pierre Boisson, chef van de staatsholding Erap, waarvan Elf deel uitmaakt. De fiscus eiste een half miljard FF terug, dat op dubieuze wijze naar Zwitserland was overgeheveld met als waarschijnlijke bestemming: een bank en een organisatie onder de schaduwrijke mantel van het Vaticaan. De sporen van de fiscus leidden immers naar de Banco Ambrosiano en naar Opus Dei¹²⁰⁴.

Op 2 januari 1984 werd het rapport van het Rekenhof alsnog gepubliceerd. Hieruit bleek voor de jaren 1977, 1978 en 1979 in de rekeningen van Elf een enorme toename

¹²⁰⁰ Jan Willem Nienhuys, "Snuffelvliegtuigen", in: *Skepsis*, december 2001.

¹²⁰¹ *Enquêtes&Reportages*, p. 8.

¹²⁰² *Ibidem*.

¹²⁰³ Jan Willem Nienhuys, "Snuffelvliegtuigen", in: *Skepsis*, december 2001.

¹²⁰⁴ Dirk Kennis, "Belgian intelligence: spionnen in de lucht", in: *De Morgen*, 21-23/11/84,

van uitgaven, die echter niet afdoende konden worden verklaard, noch geretraceerd¹²⁰⁵. Onder de titel “Etudes, recherches et documentation techniques” werden de volgende uitgaven genoteerd:

1977: 3,6 miljoen FF

1978: 126,4 miljoen FF

1979: 198,5 miljoen FF.

Het antwoord van Elf voor het rekenhof was nogal pover:

*“Il s’agissait d’une opération exceptionnelle et hautement confidentielle, dont les grandes lignes ont été portées à la connaissance de la Cour des Comptes par les dirigeants d’Elf-Aquitaine le 22 janvier 1979.”*¹²⁰⁶

Het enorme kluwen van schijn- en spookbedrijfjes die rond Elf en Fisalma werden opgericht, maakten het echter onbegonnen werk om na te gaan waar al dat geld naar toe was gegaan. In de pers werd dan ook duchtig gespeculeerd, maar harde bewijzen konden niet worden gevonden.

De agendaboekjes van Florimond Damman echter lichten meer dan een tipje van de sluier op inzake die financiële transacties. De enorme bedragen die aan de Villegas werden overgemaakt of door hem aan anderen werden overhandigd, laten toe enkele hypothesen hard te maken¹²⁰⁷.

4. Alle wegen leiden naar Rome en Damman

Op 22 juli 1979 werd het akkoord tussen Elf en Fisalma officieel opgeheven¹²⁰⁸. De politieke autoriteiten vroegen een onderzoekscommissie om de zaak uit te pluizen, maar die leverde geen bevredigende resultaten op. Ze kwamen enkel tot de simpele vaststelling dat Bonassoli en de Villegas erin geslaagd waren de Franse wetenschappelijke en politieke scène voor enkele honderden miljoenen Franse franken op te lichten¹²⁰⁹.

Maar in hoeverre benaderde die analyse het werkelijke verhaal? De opvallende betrokkenheid uit de hoogste regionen van de politieke en economische elite, doet vragen

¹²⁰⁵ *Rapport de la Cour des comptes sur l’Affaire des avions renifleurs*, François Gicquel, rapporteur, 21 januari 1981.

¹²⁰⁶ *Enquêtes&Reportages, Renifleurs la vérité*, p. 9. Zie ook: *Rapport de la Cour des comptes sur l’Affaire des avions renifleurs*, François Gicquel, rapporteur, 21 januari 1981.

¹²⁰⁷ *Enquêtes&Reportages*, p. 10.

¹²⁰⁸ *Enquêtes&Reportages*, p. 9.

¹²⁰⁹ *Ibidem*.

rijzen. Meer zelfs, we kunnen ons de vraag stellen in hoeverre de uitvinders niet zelf slachtoffer waren geworden van een oplichtingszaak die hen gaande weg boven het hoofd groeide?

Het lijkt immers contradictoair dat men zijn eer, reputatie en toekomst als wetenschapper zo op het spel zou zetten. Zeker voor wat Bonassoli betreft rijzen er vragen. Meermaals wilde Bonassoli uit het project stappen omdat geen bevredigende resultaten werden geboekt. Maar steeds werd hij met alle macht tegengehouden. Het is niet uitgesloten dat deze verbouwvereerde man volledig werd gemanipuleerd¹²¹⁰. Eén ding is zeker, de hele affaire heeft hem niet rijker gemaakt, in tegenstelling tot de Villegas¹²¹¹! Het spreekt misschien ook boekdelen dat hij na het uitbarsten van de zaak vrijwillig koos voor een ballingschap in Libië, alwaar hij zo ver mogelijk van zijn opdringerige kompanen was verwijderd¹²¹².

Maar zelfs dit in rekening brengend, ontsnappen beide uitvinders niet aan het vernietigende verdict dat hun apparatuur weldegelijk pure oplichting was. Wat ons echter tot een nog veel belangrijker vaststelling leidt: dit hadden de twee uitvinders nooit alleen kunnen bewerkstelligen! Het is ronduit onmogelijk dat zij gedurende drie jaren zowel Jean Violet, Antoine Pinay, Philippe de Weck, Pierre Guillaumat, Giscard d'Estaing, Raymond Barre als ook de twee geestelijken Dubois en Marmier hadden kunnen misleiden¹²¹³. De vraag rijst dan ook, wie was hier de kat en wie de muis? Of anders gesteld: liepen die hoog geplaatste en machtige figuren werkelijk blind achter een fake uitvinding aan, of was het omgekeerd en gebruikten zij de uitvinding als lokaas voor het opzetten van een gigantische financiële fraude in functie van een specifiek politiek doel?

Het is duidelijk dat de diverse protagonisten die in die affaire de revue passeerden, ook actief opereerden in de schoot van allerhande politieke (Europeïstische) bewegingen. Daarnaast valt ook op dat de katholieke kerk een belangrijke rol bleek te spelen. Er zijn

¹²¹⁰ Bonassoli zou meermaals zijn beklag hebben gedaan bij Giscard d'Estaing. "J'ai été me plaindre auprès du Président. Je lui ai dit: Ça ne va plus du tout. Il n'a plus de collaboration avec M. de Villegas. C'était intenable. Le comte me donnait des coups de pied sous la table lorsque je parlais de l'invention." Zie: *Le Point*, Paris, n° 591, 16/1/84. In een brief van hem dd. 26 december 1978 aan Philippe de Weck en Antoine Pinay lezen we trouwens een hele waslijst van klachten. Zo zou de Villegas hem ook niet fatsoenlijk uitbetaald hebben. Zie: Pierre Péan, *V. Enquête sur l'affaire des « avions renifleurs » et ses ramifications proches ou lointaines*, Paris, 1984, Annex op p. 260.

¹²¹¹ Al zou Alain de Villegas in diverse kranten, *Le Point*, *Libération* en *Economie* bij hoog en bij laag beweren er zelf geen frank rijker te zijn van geworden.

¹²¹² *Enquêtes&Reportages*, p. 10.

¹²¹³ *Ibidem*.

dan ook redenen om aan te nemen dat de hele Renifleurs affaire eigenlijk een politiek plan verhulde.

De Franse staat werd in 1976-79 opgelicht door een groep politieke activisten, anticommunisten van de zuiverste soort, die althans ten dele handelden met medeweten van diverse westerse inlichtingendiensten. Op het ogenblik dat het Elf-Erapcontract van de Villegas tot stand kwam, werkten die heren al jaren nauw samen aan politieke projecten in Europa en de financiering ervan.

Laten we de hoofdprotagonisten die aan bod kwamen nog eens op een rijtje zetten.

- de Villegas: Belgische adel = traditioneel katholiek + persoonlijk mysticisme (een goddelijke missie). Lid van de AESP van Damman en mecenas van de Cercle Charlemagne waarin de administratie van de AESP gehuisvest was.
- Bonassoli: Italiaan, afkomstig uit een klein katholiek dorpje en protégé van de burgemeester
- de Weck: eerste voorzitter van de Union des Banques Suisses, Franstalig en katholiek en financieel expert van het Vaticaan. Lid van de AESP van Damman.
- Giscard d'Estaing: voormalig Frans president wiens vader tot Opus Dei behoorde.
- Pinay: voormalig katholiek eerste minister van Frankrijk en één van de pijlers in het katholieke establishment in Frankrijk. Cercle Pinay. Lid van de AESP van Damman en van CEDI.
- Pesenti: Italiaans bankier, nauwe banden met de christen-democraten en dus met Andreotti. Cercle Pinay. Lid van de AESP van Damman en van CEDI
- Sanchez-Bella: voormalig minister onder Franco en lid van Opus Dei. Lid van de AESP van Damman en van CEDI.
- père Marmier: Opus Dei in het bisdom van Freiburg. Lid van de AESP van Damman.
- père Dubois: Vaticaanse inlichtingendienst en SDECE. Lid van de AESP van Damman.
- Violet: militant katholiek, ultra en zelfs extreem-rechts. Cercle Pinay. Lid van de AESP van Damman (hijzelf was medeoprichter) en van CEDI.

Het werd hoger al aangehaald dat de uitvinders nooit zoveel geld hadden kunnen aftroggelen van Elf-Erap zonder de steun en bescherming van bovenaf. Wanneer we de opvallende aanwezigheid van nagenoeg alle voornoemde protagonisten in de AESP

terugvinden, wordt een duidelijke netwerklijn zichtbaar en misschien ook wel een oorzakelijk verband.

We herinneren aan de doelstellingen van de AESP. De AESP trachtte in de eerste helft van de jaren 1970 de invloed van de linkerzijde in de Europese Beweging in te dijken en kwam op voor een sterk Europa als anticommunistisch bolwerk en bondgenoot van de VS. De Academie bekwam vanaf haar oprichting in 1969 via holdings en banken in Zwitserland en Liechtenstein regelmatig geld van SDECE-agent Violet. Ook graaf de Villegas was in die jaren al bestuurslid en actief internationaal promotor van deze politieke organisatie¹²¹⁴.

Hoe bijzonder actief ook “uitvinder” de Villegas op het internationale politieke vlak in de jaren 1970 wel was, bleek uit zijn brief aan Damman van 27 augustus 1974. Graaf Alain de Villegas verbleef op dat moment voor vele weken in Zuid-Afrika. In Frankrijk was Giscard sedert enkele maanden de nieuwe president. Vanuit het Carlton Hotel in Johannesburg schreef hij aan Damman:

*“Je suis particulièrement heureux de ce que M. Sitko est designé en qualité de Président du Comité Belge pour le Bicentenaire de l’Indépendance des Etats-Unis. C’est une consecration et le couronnement d’un effort soutenu pendant des années. La réunion prévue à Washington me paraît devoir être d’une grande opportunité pour l’Académie. Ce sera l’occasion de se faire des relations nouvelles et de se voir allouer un budget ce qui est une manière de consecration.”*¹²¹⁵

Niet alleen duikt hier alweer de Bicentenaire op, die blijkbaar een belangrijke toegangspoort moest vormen voor de financiering van de AESP, maar uit de brief blijkt de grote betrokkenheid van de Villegas bij de AESP in het algemeen.

In feite waren Violet en de Villegas in die jaren voortdurend in de weer met een tweevoudig doel: de uitvindingen van de Villegas financieren en tegelijk de financiering verzekeren van een reeks politieke organisaties in West-Europa waarvan Dammans Academie maar één voorbeeld is. Violet financierde namelijk ook het Institute for the Study of Conflict” van CIA- en NATO-man Brian Crozier in Londen. Hij verwierf via Damman en zijn vriend Otto von Habsburg vanaf 1972 grote invloed in de Paneuropese Unie van laatstgenoemde en bracht Damman via de Belg professor Florent Peeters in

¹²¹⁴ Walter De Bock, “Archieven leveren bewijs. Politieke sleutel snuffelschandaal ligt in Brussel”, in: *De Morgen*, 2/1/84.

¹²¹⁵ Pierre Péan, Pierre Péan, *V. Enquête sur l’affaire des « avions renifleurs »*, Annex op pp. 240-241.

1973 ook in contact met de organisatie Interdoc in Amsterdam, een instelling die banden had met de Amerikaanse inlichtingendiensten en WACL¹²¹⁶.

SCEDE-agent Violet trachtte doorheen dit netwerk van obscure verenigingen en studiecentra in de eerste plaats het Europese bondgenootschap met de VS te bevorderen. Zijn nauwe relaties met talloze prominenten van de meest uitgesproken rechtse katholieke strekkingen in Europa vergemakkelijkten dit discrete lobbywerk in hoge mate. Uitgaande van een zogenaamd politiek plan, lijkt het duidelijk dat dat ten dienste stond van krachtige Europese en katholieke rechtse kringen.

De vraag die zich uiteraard stelt is of er vóór of na 1976, datum van het beruchte contract met Elf-Erap, een verband bestond tussen de financiering voor de Villegas' zonderlinge uitvindingen en de financiering van de politieke organisaties door Violet en Damman. Welnu, de ontdekking van de agendaboekjes door de onderzoekers onder het pseudoniem Michel de Frocourt, openbaren alvast enkele transacties.

5. De agendaboekjes van Florimond Damman¹²¹⁷

Eigenlijk zijn de agendaboekjes van Damman van onschatbare waarde, temeer omdat zeker vanaf het moment dat de zaak renifleurs vorm begon te krijgen, Jean Violet enkel nog via cassettes communiceerde. Als doorwinterde veiligheidsagent zag hij maar al te goed de gevaren in van een schriftelijke communicatie. Hij gebood dan ook de cassettes die hij opstuurde, na het beluisteren meteen te vernietigen. Het was bovendien verboden transcripties van de tapes te maken. Gelukkig voor de onderzoeker kon Florimond Damman vaak niet aan de verleiding weerstaan toch enkele notities te maken. Zonder die ongehoorzaamheid van de *petit télégraphiste* van Violet, hadden vele raadsels nooit kunnen worden opgelost.

Uit die notities blijkt hoe het Europeïstische project van Damman en zijn kompanen volledig samenliep met Renifleurs, maar ook dat vreemde geldtransacties plaatsvonden, bijna altijd vanuit Zwitserland via Alain de Villegas.

Op 6 januari 1977 noteerde hij het volgende:

¹²¹⁶ Walter De Bock, "Archieven leveren bewijs. Politieke sleutel snuffelschandaal ligt in Brussel", in: *De Morgen*, 2/1/84.

¹²¹⁷ *Enquêtes&Reportages*, pp. 24-35.

7u19 – Quartier Léopold – départ pour Zürich – arrivée 13h59 – Hotel Baar au Lac. 17h rendez-vous Jean Violet et Alain de Villegas Dîner Dolder – plan établi pour opération H.2

Die 6 januari 1977 was erg belangrijk. In die periode beleefde de associatie Fisalma – Elf-Erap haar hoogtepunt. De plaats van de bijeenkomst is ook niet toevallig Zürich, de stad waar het fameuze contract tussen Elf-Erap en Fisalma werd ondertekend. Maar dan blijkt de eigenlijke inhoud van de meeting de lancering te zijn van een tweede “Libre circulation des hommes et des idées”. We herinneren eraan dat de AESP tussen 1973 en 1975 een dergelijke campagne lanceerde, waarbij de publieke opinie moest gemobiliseerd worden tegen de mensenrechtenschendingen in de Sovjetunie. Die gigantische internationale campagne kreeg toen de naam H1 mee, verwijzend naar de conferentie in Helsinki. In deze notitie van Damman, dd. 6 januari 1977, heeft hij het over H2. Het hoeft geen betoog dat dergelijke projecten handenvol geld kosten. De volgende dag reeds moest Damman zich daar alvast geen zorgen meer over maken. Op 7 januari noteerde hij:

rendez-vous Jean Violet. Villegas m’a remis de million plus deux cent mille.

En voilà! Vrijdag 7 januari 1977, na een ontmoeting met Violet, overhandigde Alain de Villegas Damman de comfortabele som van 1.200.000, maar in welke frank? Dat leren we in de agenda op 8 januari:

Jacques Jonet remis 4.000 francs suisses + cent mille de la part de Violet

Onmiddellijk na zijn terugkeer in Brussel ontmoette Damman dus Jacques Jonet, financieel raadgever van Richard Van Wijck, en secretaris-generaal van de l’Union Paneuropéenne. Hij overhandigde hem namens Violet en de Villegas 104.000 Zwitserse frank. Een kleine rekensom maakt duidelijk dat Damman dus over het resterende bedrag van 1.096.000 Zwitserse frank beschikte. Lezen we verder in de notities dan wordt duidelijk hoe de verdeling van de fondsen zich verder zette. Op 23 maart noteerde Damman het volgende:

Van Steenberghe – 20.000. Vincent – 10.000.

Het betrof hier Daniel Van Steenberghe, professor aan de UCL en politiek medewerker van Benoit de Bonvoisin, die op dat moment verantwoordelijk was voor de her-

denkingsmanifestaties voor 200 jaar bestaan USA, de fameuze Bicentenaire dus. Hij ontving 20.000 Zwitserse frank. Vincent Van den Bosch, verantwoordelijk voor de Solidarité chrétienne International en intimus van Richard Van Wijck ontving 10.000 Zwitserse frank.

Het wordt dus als maar meer duidelijk hoe men dergelijke kostelijke projecten als de Bicentenaire en de Libre circulation kon financieren. Alain de Villegas versaste hier probleemloos geld, bestemd voor zijn uitvindingen, naar de Europeïstische organisaties met als intermediaire figuur Florimond Damman.

Diverse andere notities getuigen van de aanhoudende geldstroom die vanuit Zwitserland de AESP bereikte. Elke keer vermelden ze *Reçu de Villegas...* en dan het bedrag. Maar lang niet altijd liep alles even gesmeerd. Uit de volgende notitie van 25 april 1978 merken we bijvoorbeeld dat de Villegas zich zorgen begon te maken over de toenemende ongecontroleerde uitgaven:

Alain m'a demandé où en était les comptes – j'ai du lui répondre qu'Aldo seul était au courant¹²¹⁸. Il m'a demandé où étaient les trois cent mille – j'ai dit qu'on en avait eu besoin. Il n'avait pas l'air content.

De meest opmerkelijke notitie is echter die van 21 juni 1978:

Le retour de Paul Vankerkhoven et Alain de Villegas.. La visite d'Hervé Pasqua. La préparation au XXè dîner Charlemagne d'un dossier à remettre à l'ambassadeur du Maroc.

Hier lijken een aantal puzzelstukjes in elkaar te vallen. We zijn het jaar 1978, hetzelfde jaartal van de AESP-lijst waarop wij ons baseerden, en die bestemd was voor de ambassadeur van Marokko. De AESP die steeds naar aanleiding van een Charlemagne-diner een aantal extra conferenties hield. Van beide was Damman trouwens de ultieme organisator.

Op 29 mei 1978 werd bovendien de koning van Marokko door ELF geïnformeerd dat een nieuw onderzoeksprocédé (Renifleurs) twee oliebronnen had gelokaliseerd te Fez en te Taza¹²¹⁹.

¹²¹⁸ Met Aldo wordt hier niet Bonassoli bedoeld, maar de secretaris van Damman, namelijk Aldo Mungo.

¹²¹⁹ Pierre Péan, *V. Enquête sur l'affaire des avions renifleurs*, Parijs, 1984, p. 151 en pp. 159-160.

Het is duidelijk dat de ambassadeur van Marokko moest worden overtuigd om verdere vluchten boven het land mogelijk te maken. Met andere woorden werden hier zowel de AESP als de Charlemagnediners als fora gebruikt voor een deal tussen de betrokkenen in de snuffelzaak en de koning van Marokko. De Renifleurs vliegtuigen vlogen kort daarop inderdaad opnieuw over Marokko, respectievelijk de 19de en 30ste augustus¹²²⁰. Dit was geen klein bier meer. Dit was economische-politieke lobbying op het hoogste niveau en dit in de schoot van een ondergrondse Europeïstische organisatie. In diezelfde nota verwees Damman ook naar een bezoek van Hervé Pasqua, op dat moment hoofd van Opus Dei België. Herinneren we eraan dat de Franse fiscus in haar zoektocht naar de ontbrekende half miljard Franse frank sporen had gevonden die leidden naar Opus Dei.

Al dat geld dat via de Villegas werd doorgesluisd naar Florimond Damman en andere protagonisten in de Europeïstische organisaties kan dus geen toeval zijn. Een half miljard Franse frank dat van Elf-Erap naar Zwitserland werd overgeheveld, was in de boekhouding niet retraceerbaar. Waar ging dat geld naartoe? De Franse fiscus zag sporen die leidden naar de Banco Ambrosiano en Opus Dei, maar daar hield het dan ook mee op.

Zeggen we echter de Banco Ambrosiano dan zeggen we Carlo Pesenti. Zeggen we Opus Dei dan zeggen we zeker ook Sanchez-Bella. En zeggen we Carlo Pesenti en Sanchez-Bella dan zitten we bij de harde kern van CEDI en de AESP, kortom die van de Europeïstische organisaties, met naast hen Florimond Damman, Jean Violet, Antoine Pinay en Otto von Habsburg. Denken we aan deze hoofdprotagonisten, dan ook aan zij die in hun kielzog opereerden: Alain de Villegas, Philippe de Weck, Giscard d'Estaing, père Yves-Marc Dubois, François Vallet, Jacques Jonet, Aldo Mungo en Daniel Boyer. Maar zeggen we de AESP dan zeggen we ook Paul Vankerhoven, Benoit de Bonvoisin en Paul Vanden Boeynants, niet alleen de harde kern van de Cercle des Nations, maar ook van CEPIC en de daaraan gelieerde NEM-clubs, PIO en de PDG.

Moest PIO trouwens niet zoals Elf-Erap voor wat het snuffelexperiment betrof eveneens in 1979 de boeken sluiten? Kwam niet datzelfde jaar Paul Vanden Boeynants in opspraak wegens verdachte transacties van defensiegeld voor eigen doeleinden? En leidde ons Credittrust, de Luxemburgse financieringsmaatschappij dat het persoonlijk

¹²²⁰ Ibid., p. 160.

vermogen van Vanden Boeynants beheerde, niet naar Daniel Boyer die vanaf 1978 beheerder was van de CER en financieel raadgever van de twee uitvinders? Kwam de PDG van Benoit de Bonvoisin trouwens niet in opspraak wegens fraude rond een Zwitsers brandstofbesparingsoctrooi dat in handen was van een Panamees bedrijf?

Maar al die schandalen, of ze nu al dan niet nog de uitlopers waren van de snuffelaffaire, zou Florimond Damman niet meer meemaken. Begin 1979 kondigde de ramp van Elf-Erap zich al aan. In de agenda van Damman stonden nog enkele notities, maar zelden nog met betrekking tot geldtransacties. Enkel die van 6 maart vermeldde nog:

Banque 20.000 J. de L. – 500 Beneficié

Op 3 mei 1979 noteerde een verontruste Damman nog:

tel. à Villegas – absent n° 427 98 20 – central – 427 30 80 dérangé.

Op 21 juli 1979 was het feest voor beide nepuitvinders Aldo Bonassoli en Alain de Villegas definitief voorbij. Te Brussel, diezelfde dag, stierf Florimond Damman aan een hartinfarct, zijn hand nog krampachtig aan de hoorn van de telefoon. Toen men hem vond was er niemand meer aan de andere kant van de lijn.

Wat vernam hij die 21ste juli 1979 dat ditmaal een hartinfarct hem fataal werd? Een vreselijk nieuws voor hem? Was het het blokkeren van de Fisalma rekeningen die hem fataal werd? We zullen dat nooit met stellige zekerheid weten, maar één ding stond vast ook voor Florimond Damman was het feest voorbij.

6. De fakkel werd doorgegeven

Diverse protagonisten verdwenen na het schandaal van het schouwtoneel. Zoals hoger al aangegeven emigreerde Aldo Bonassoli naar Libië, ver van zijn opdringerige kompanen. Ook Alain de Villegas zocht andere oorden op. Nadat hij aanvankelijk spoorloos was, vond men hem anno 1984 terug in New York, waar hij een kleine meubelfabriek bezat. Vanuit Brussel ontving hij van zijn vereffenaars tevens een bescheiden pensioen. Hij telefoneerde nog regelmatig met Jean-Pierre Van Cutsem in

de Brederodestraat n° 2 te Brussel¹²²¹. Het kasteel Rivieren was intussen verkocht evenals de vliegtuigen van de CER.

De koper van het kasteel was niemand minder dan Daniel Boyer¹²²². Hij kocht het kasteel Rivieren van Alain de Villegas voor 267 miljoen Bfr. en verdween nadien helemaal van het toneel¹²²³. Niemand wist met welk geld, met welk doel en voor wie hij het kasteel had gekocht.

Ook de vliegtuigen werden verkocht. De Merlin aan de VS voor 1,2 miljoen dollar, de Falcon 20^E aan een Amerikaanse compagnie voor 4 miljoen dollar, de Fokker F 27 aan Air Alsace voor 1 miljoen dollar en ten slotte de Boeing 707 voor 5,5 miljoen dollar aan Libië¹²²⁴. De Belgische overheid had nog gehoopt enige winst uit de vliegtuigen en het snuffelschandaal te halen, maar andere kapers op de kust waren hen te snel af.

Bij het uitbarsten van het Renifleursschandaal hielden de hoofdprotagonisten echter de lippen stijf op elkaar en bleven bij hoog en bij laag beweren dat er geen politieke drijfveren in het spel waren geweest. De Zwitserse bankier Philippe de Weck vond het zelfs nodig om op 6 september 1983 in een brief aan de Elf-directie alvast te stellen: “Nooit werd er een cent van het geld, afkomstig van dit contract, aangewend om politieke activiteiten van welke aard dan ook te financieren.” Een bewering waarvoor alleen het morele gezag van de bankier borg stond¹²²⁵.

Ook de voormalige Spaanse minister Sanchez-Bella wrong zich in bochten om dat soort bedenkingen af te wimpelen, maar beoogde hiermee het tegenovergestelde effect:

“La politique n’a rien à voir là dedans. Il s’agissait d’une affaire technique, point final. Le monde se fait grâce à ces trois mille ou quatre mille personnes qui forment l’élite internationale mais elles ne parlent pas toujours de politique.”

¹²²¹ Lionel Duroy en François-Paul Boncour, « Renifleurs. Les preuves que l’argent a bien été détourné », in: *Libération*, 26/1/84.

¹²²² Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, p. 18.

¹²²³ Lionel Duroy en François-Paul Boncour, « Renifleurs. Les preuves que l’argent a bien été détourné », in: *Libération*, 26/1/84..

¹²²⁴ Vooral de verkoop van de Boeing 707 verliep merkwaardig. Aanvankelijk werd ze verkocht aan een Canadees. Nadien kwam ze in handen terecht van de Libische kolonel Kadhafi, via zijn maatschappij United African Airlines. De B 707 vloog vanaf dan, zoals het ook voor de Renifleurszaak had gedaan, terug boven Afrika. Uitgerust met infrarode camera’s, gesofisticeerde boordcomputers en navigatieapparatuur, registreerden de B 707 troepenbewegingen en spoorde het guerrillakampen op. Dirk Kennis, “Belgian Intelligence: spionnen in de lucht”, in: *De Morgen*, 21-23/11/84,

Voor de cijfers van de verkoop zie: Lionel Duroy en François-Paul Boncour, « Renifleurs. Les preuves que l’argent a bien été détourné », in: *Libération*, 26/1/84..

¹²²⁵ Walter De Bock, artikelenreeks « Kuifje in Snuffelland », in: *De Morgen*, 27 januari–3 februari 1984.

De politique avec une majuscule, oui, mais pas de petite politique... Je n'aime pas les étiquettes. Moi, je ne suis qu'une chose : espagnol et catholique!"¹²²⁶.

Die repliek zit vol met interne contradicties, en wordt in het licht van al datgene dat het voorafgaande ons reeds openbaarde, zelfs lachwekkend. Maar het roept vooral remniscenties op aan het steeds weerkerende discours van de protagonisten uit het netwerk: *l'élite de l'esprit* en de neo-aristocratie van Coudenhove-Kalergi, de zogenaamde "wereldregering" van de Bilderberggroep, de anticommunistische "internationale" van een rechtse en christelijke elite...

"Le monde se fait grâce à ces trois mille ou quatre mille personnes qui forment l'élite internationale..."

De woorden van Sanchez-Bella zinderen nog na. Ze zijn in heel dit verhaal tussen de regels nooit afwezig geweest.

¹²²⁶ Daniel Schneidermann, « Les avions renifleurs: histoire d'une invention. II. Le sacré et le secret », in: *Le Monde*, 30/3/84.

BESLUIT

“Sans les chefs, sans les saints, sans les héros, sans les rois, l’histoire est inintelligible. Une nation se compose de nations, une race de races, un Etat d’Etats. Qu’il s’agisse de la féodalité, des communes ou de l’Eglise, la vraie vie n’est point dans les membres successifs, accidentels et éphémères, mais dans les liaisons invisibles qui donnent à l’ensemble quelque unité.”¹²²⁷

Hadden we die woorden van Charles Maurras ter harte genomen dan was deze geschiedenis nooit geschreven. De protagonisten die in mijn doctoraalscriptie werden opgevoerd, waren geen chefs (althans niet in de door Maurras bedoelde betekenis van regeringsleiders), noch helden of koningen en al helemaal geen “heiligen”. Wat mijn netwerkanalyse en de “omweg als methode” wel aan het licht brachten, waren de *“liaisons invisibles qui donnent à l’ensemble quelque unité”*.

Er was iets aan deze geschiedenis dat me deed denken aan muziek. De “prelude” met Nietzsche’s visie over de taak van de historicus was dan ook een soort credo voor mijn doctoraalscriptie, namelijk het laten opklinken van nieuwe melodieën over de geschiedenis.

Maar er was meer. De steeds weerkerende aanwezigheid van de protagonisten in de *histoire longue durée*, de steeds terugkerende denkbeelden verpakt in nu eens de anti-communistische actie, dan weer de Europese politieke integratie, vormden een cadans in die geschiedenis. Net zoals in de muziek de *basso continuo* het ritme bepaalt, bescheiden op de achtergrond, nauwelijks bewust hoorbaar, maar fundamenteel alles dragend, was er misschien ook een *basso continuo* die het ritme van de Europese politieke 20ste eeuw bepaalde.

Hoe dan ook, de *basso continuo* van die ene melodie uit de geschiedenis die ik heb laten opklinken, bestond ontegensprekelijk uit een anticommunisme, elitarisme, ultra-katholicisme, royalisme, patriottisme en de impliciete, soms expliciete minachting voor de democratie.

¹²²⁷ Charles Maurras, *Mes Idées Politiques*, Parijs, 1937, pp. 111-112.

1. Het resultaat van een netwerkanalyse

Mijn onderzoek bracht een netwerk van een Europese aristocratische elite in kaart dat decennia lang aan het oog van de onderzoeker wist te ontsnappen. Door het complexe kluwen van allianties slaagden de protagonisten erin het netwerk “on(door)zichtbaar” te maken, of althans bijna. Dat impliceert echter geenszins een doelbewuste strategie. Het complexe kluwen van allianties en de ondoorgrondelijkheid ervan waren voornamelijk inherent aan het informele karakter van het netwerk en de doorgaans spontane wijze waarop het tot stand kwam. De relationele benadering van de netwerkanalyse bracht dat duidelijk aan het licht. Men ontmoette elkaar op diners of conferenties, werd er geïntroduceerd bij andere geïnteresseerden, onderhield vervolgens de prille relatie, frequenteerde elkaar al dan niet regelmatig, sloot al dan niet een zakelijke of organisatorische overeenkomst, ontmoette in die situatie weer nieuwe protagonisten, introduceerde op zijn beurt eigen vrienden en verwanten en gaandeweg ontstonden talloze clusters van netwerken die op de één of andere manier aan elkaar waren gelieerd. En toch werden sommige netwerkclusters min of meer geïnstitutionaliseerd en kregen een formeler karakter, zonder dat daarbij de openbaarheid, laat staan een “officiële” erkenning, werd nagestreefd.

Toen in de inleiding de vraag werd gesteld waarom er nu eens efemere dan weer langdurige netwerken werden opgericht in de context van de eenmaking van Europa, werd die vraag rudimentair eigenlijk al beantwoord, meer zelfs het antwoord op die vraag werd de titel van mijn doctoraalscriptie: *l'Europe sera de droite ou ne sera pas!*.

Verrassend was echter dat voor datzelfde doel ook netwerken werden opgericht die daar op het eerste gezicht niets mee te maken hadden. De zaak Renifleurs was hier exemplarisch. Ondanks het informele karakter van het netwerk kenden sommige clusters wel een doelbewuste strategie.

De vraag waarom het netwerk werd opgericht werd trouwens ook grotendeels beantwoord door wat de gegevens uit de database aan het licht brachten. Een aristocratische, rechtse, katholieke, royalistische en patriottistische elite bond de strijd aan tegen het communisme dat als een bedreiging werd gezien voor zijn status als elite en voor de christelijke westerse waarden.

Belangrijker werden dus de vragen hoe en met welk resultaat die netwerken werden opgericht? De hoe-vraag werd alleen al door het in kaart brengen van het netwerk grotendeels beantwoord, maar ook door de bovenvermelde relationele benadering van

de analyse. Het was duidelijk dat de manier waarop de netwerken tot stand kwamen niet eenduidig was en dat dit al evenmin gold voor de erin aanwezige protagonisten.

Delicater ligt echter het antwoord op de vraag met welk resultaat die netwerken werden opgericht. We kunnen onder het “resultaat” onder meer verstaan of de doelstelling van de netwerkvorming werd bereikt. In de inleiding werden drie ideaaltypes vooropgesteld, waarvan er voor de protagonisten in mijn onderzoek alvast twee werden weerhouden. Enerzijds had men duidelijk tot doel de relaties tussen de leden te onderhouden. Anderzijds wilde men vormen van ideologische controle tot stand brengen. In beide gevallen, zo bleek uit het corpus, was het resultaat hier positief.

Er was een duidelijke clustervorming van de aristocratische en neo-aristocratische elite met wederkerige financiële belangen, maar ook met betrekking tot hun status en macht. De clustervorming voltrok zich bovendien uitsluitend bij ideologisch gelijkgezinden, waarbij het netwerk normatief optrad ten aanzien van haar leden (die waren steeds anticomunistisch en christelijk), en waarbij sommige netwerkclusters zelfs normatief poogden op te treden ten aanzien van mensen buiten het netwerk. Dat brengt ons bij een mogelijk vierde ideaaltype, waarbij de actie die de leden voerden tot doel had in te grijpen in de samenleving en die zelfs te transformeren.

Onder het “resultaat” kunnen we dus ook iets anders verstaan en we kunnen ons de vraag stellen in hoeverre het netwerk effectief impact heeft gehad op hoe de Europese constructie vorm kreeg en welke richting ze moest inslaan. Gezien de aard van de bronnen, de summiere overlevering, de aard van de “ondergrondse” organisaties, kon het antwoord op die specifieke vraag niet tot de ambities van mijn scriptie behoren. Het in kaart brengen van het netwerk poogde vooral het bestaan van een onderhuidse stroming aan te tonen, een welbepaald soort denken bij een 20ste-eeuwse aristocratische en neo-aristocratische elite.

2. Een synthese

De scriptie werd opgedeeld in drie delen, maar zoals we konden zien werden de min of meer distincte invalshoeken Europa, Europa een Atlantische verhaal en Les Belges volledig door het netwerk van netwerken doorkruist. Ook de *histoire longue durée* was in alle delen op de één of andere manier aanwezig. We doorkruisten via de diverse protagonisten de korte 20ste eeuw en het werd duidelijk dat vele van de netwerkclusters duurzaam waren. Met Florimond Damman als gids in het verhaal hoeft het niet te

verwonderen dat die figuur bijna overal opdook, nu eens op de voorgrond dan weer in de marge. In zijn briefwisseling met diverse protagonisten, zijn dagboeknotities en agendaboekjes werden steeds weer nieuwe protagonisten geïntroduceerd of werden nieuwe netwerklijnen zichtbaar waardoor het groter geheel aan allianties in kaart kon worden gebracht.

In de deeltijdse besluiten werden reeds enkele conclusies geformuleerd. Met betrekking tot het eerste deel “Europa” zagen we hoe Coudenhove-Kalergi met zijn Paneuropese Unie de ideologische drager en inspirator werd van de naoorlogse ondergrondse Europeïstische organisaties. Met hem werden de begrippen neo-aristocratie en de *élite de l'esprit* geïntroduceerd, waarmee in heel de scriptie voortaan de protagonisten konden worden geëtiketteerd. Na de Tweede Wereldoorlog nam Otto von Habsburg echter de fakkel over, waarmee de aristocratie *de sang* een belangrijke plaats in het netwerk verwierf. Met die erfgenaam van de laatste keizer van het Oostenrijks-Hongaarse rijk kreeg het streven naar een rechts Europa er een ontegensprekelijk imperialistisch trekje bij. De Charlemagneverering werd een constante in het verhaal.

Met betrekking tot het tweede deel waarin het Europese perspectief verbreed werd naar een Atlantisme, constateerden we hoe de VS, en daarmee de CIA, een opmerkelijke rol speelden in de Europese constructie. Zowel in de ondergrondse als in de bovengrondse actie vormde het anticommunisme de rode draad, wat dan weer naadloos aansloot bij wat de protagonisten uit het netwerk *au fond* motiveerde. Een rechts Europa werd duidelijk niet alleen door hen gewenst en de VS speelden een aanzienlijke rol in de poging dat rechts Europa ook te concretiseren.

Het derde deel focuste enerzijds op Les Belges, anderzijds op het interbellum en trok daarmee de *histoire longue durée* consequent door tot de *roots* van die *élite de l'esprit*. Hierin kwamen het anticommunisme en een verholen imperialisme tot een soort symbiose. De duidelijk militaire roots van heel wat protagonisten en het daaruit voortvloeiende patriottisme resulteerden in het naoorlogse dekolonisatieproces tot de sublimatie van de 19de-eeuwse imperialistische droom in een 20ste-eeuws anticommunistisch Europees imperium. Met Charles Maurras als geestelijke vader van een hernieuwd *ancien-régime*-denken, deelden de protagonisten een uitgesproken royalisme en een afkeer van de Verlichting.

Bekijken we het corpus en dus de netwerkanalyse in zijn geheel, dan tekenen zich echter ook andere opmerkelijke patronen af.

Ten eerste was er de centripetale rol in de netwerkvorming die de Charlemagnediners van Damman vervulden en de daaraan gekoppelde meetings van de AESP, die niet zelden doorgingen in de luxueuze en ietwat pompeuze lokalen van de elitaire club de Cercle des Nations. Die “drievuldigheid” bleek een zeer grote impact te hebben op de creatie van het web van allianties.

Een Belgische private club waarvan ook ambassadeurs van over de gehele wereld lid waren, opende haar deuren voor een “ondergrondse” Europeïstische organisatie die de *jetset* van Europa, geëngageerd in het debat over de Europese constructie, samenbracht op diverse meetings en diners. De Charlemagnediners, ook wel heel toepasselijk de *grands dîners Européens* genoemd, werden de ontmoetingsplaats bij uitstek waar heel wat protagonisten uit andere netwerken elkaar troffen. Niet alleen leidde de aanwezigheid op die diners van bijvoorbeeld Coudenhove-Kalergi ons naar de Paneuropese Unie, waarvan de affiliatie na de Tweede Wereldoorlog met MAUE en dus Damman voor uiterst interessante netwerklijnen zorgde, of stond bijvoorbeeld de aanwezigheid van Otto von Habsburg en Alfredo Sanchez-Bella garant voor een toonaangevende rol van CEDI in het netwerk, maar leidde een figuur als Yves Guérin-Serac ons verrassend naar de kern van de Franse en Portugese stay-behind. Ook de intrigerende Franse advocaat Jean Violet was geregeld te gast en leidde ons naar de Franse en Duitse inlichtingendiensten, introduceerde hiermee figuren als Reinhard Gehlen in het verhaal, maar tevens Franz Josef Strauss, Carlo Pesenti en niet het minst de voormalige eerste minister van Frankrijk Antoine Pinay en diens obscure Cercle Pinay.

Opmerkelijk was hoe we konden zien dat de kiem van het snuffelschandaal in feite ontsproot uit de contacten die op de Charlemagnediners gelegd werden en dat figuren als Alain de Villegas, Jean en Bernard de Marcken de Merken, Jean Violet, Sanchez-Bella en natuurlijk Damman zelf – allemaal hoofdrolspelers in het snuffelschandaal – de diners als fora gebruikten voor een wel erg grootschalige oplichtingszaak. Nog in 1978 was de ambassadeur van Marokko, toen lid van de Cercle des Nations, op het 20ste Charlemagnediner genodigde om er via hem de koning van Marokko te overhalen de snuffelvliegtuigen boven Marokko te laten vliegen.

Datzelfde soort praktijken zagen we trouwens ook bij enkele notoire leden van de Cercle des Nations. Voor Paul Vanden Boeynants was die private club het forum bij

uitstek waarin hij diverse collega's zakenlui meesleurde in de louche zaakjes die zijn politieke carrière rijk was. Met Vanden Boeynants betraden we de extreem-rechtse kern van het netwerk, maar alweer was Damman hier onze gids.

Die extreem-rechtse Belgische kern werd reeds in het eerste deel geïntroduceerd met de in 1962 opgerichte Cercle de Politique Etrangère waarvan Damman één van de bezielers was. We merkten toen op dat hun visie over Europa en in het bijzonder die over de buitenlandse politiek van België opvallende parallellen vertoonde met CADBA en de Poujadistische partijen die het licht zagen in de woelige context rond de onafhankelijkheid van Kongo. In deel drie werden die netwerklijnen nader onder de loep genomen en via figuren als Jo Gérard, Luc Beyer de Rijke, Emile Lecerf, Thiriart, Teichman, Paul Vankerkhoven, Paul Vanden Boeynants en Benoit de Bonvoisin kwamen we terecht bij de beruchte NEM-clubs, Jeune Europe, opnieuw CADBA en MAC, PIO en de CEPIC.

Zeker in het deel *Les Belges* speelde de private club de Cercle des Nations een centripetale rol. Nagenoeg alle protagonisten die hier werden opgevoerd waren er lid van, maar – en dat gaf hen tevens een niet te negeren plaats in het internationale netwerk – ze waren bijna allemaal ook lid van de AESP. De Cercle des Nations werd daarom in het eerste deel naast die van de Europeïstische organisaties geplaatst. Het was duidelijk dat als die club in de constructie van het verhaal al ergens thuishoorde dat dit in het gedeelte was waar de focus op Europa kwam te liggen. Wilde de Cercle immers van Brussel niet het meest dynamische Europese en zelfs mondiale centrum maken? Zoals uit deze doctoraalscriptie blijkt kwam ze – vanuit een bepaald perspectief gezien weliswaar - dicht in de buurt van die ultieme doelstelling.

De AESP, waaraan de Cercle haar gastvrijheid verleende, was dan weer ontegensprekelijk één van de belangrijkste ondergrondse Europeïstische organisaties, en zowat het kroonjuweel binnen Dammans activiteiten. De AESP bundelde werkelijk de gehele *jetset* van Europa, en ging in haar anticommunistische engagementen nog een stapje verder dan de andere organisaties. De gehele zogenaamde linkse “samenzwering” moest eraan geloven.

Eén van de opmerkelijke vaststellingen uit het onderzoek is dan ook de cruciale rol die de Cercle, de AESP en de Charlemagnediners speelden in het creëren van relatieketens, het bestendigen ervan in duurzame contacten en het garanderen van een bepaalde frequentie aan die contacten.

Een ander opmerkelijk patroon dat zichtbaar werd, was de zogenaamde *French connection*. Alweer waren het de AESP en haar netwerklijnen die hier de aanzet gaven. De AESP vertoonde opvallende parallellen met de Cercle Pinay, zowel qua inhoud als qua leden, en die Cercle Pinay bracht ons bij de harde Franse kern van het netwerk.

De meest stuwende kracht achter de Cercle was de Franse advocaat Jean Violet. Hij vormde niet alleen een succesvolle tandem met Florimond Damman, hij was daarnaast vooral de trouwe rechterhand van Antoine Pinay en zijn waaier aan connecties leidden ons steevast naar de ultra rechtse politieke top in Europa. De aanzienlijke rol die Violet in het hele verhaal speelde, resulteerde in een opvallend weerkerende focus op Frankrijk.

We denken hierbij onder meer aan de beruchte generaal Charles de Gaulle die geregeld opdook, nu eens ten persoonlijke titel dan weer via de vele gaullisten uit het netwerk. Voor vele leden uit het netwerk nam Frankrijk een cruciale plaats in in de constructie van een politiek Europa, en met Frankrijk ook haar generaal. We herinneren aan de uitspraak van Otto von Habsburg:

“Il n’y a jamais eu d’Europe sans la France; le général de Gaulle étant la France, il ne peut y avoir d’Europe sans lui, donc il n’y a pas de libération de l’Europe sans le général de Gaulle.”¹²²⁸

De *French connection* liep echter via diverse kanalen zoals uit deze scriptie mocht blijken. De Renifleurszaak, waarin de Franse staat voor miljarden werd opgelicht, werd niet zómaar gekozen als orgelpunt van het verhaal. De netwerklijnen rond de harde kern van de protagonisten werden als het ware ernaar toe gezogen, onontkoombaar naar die middelpuntvliegende kracht gestuwd. Daarnaast waren de Belgische sympathieën voor de Frans-Algerijnse oorlog niet uit de lucht. In 1962 schreef Jo Gérard nog het boek “Où va la France?” waarin hij openlijk stelling nam in het voordeel van een Frans Algerije en hulde bracht aan de OAS. Diezelfde pro-Franse koloniale koers werd door CADBA en MAC gedeeld en diverse leden van de Révolution Européenne van Emile Lecerf. *Last but not least* was er natuurlijk Charles Maurras wiens denken een grote stempel drukte niet alleen op de Belgische kern van het netwerk, maar in heel de mediterrane wereld grote invloed uitoefende.

¹²²⁸ Geciteerd in Pierre Péan, *V. Enquête sur l’affaire des « avions renifleurs » et ses ramifications proches ou lointaines*, Parijs, 1984, p. 64.

Het feit dat de harde kern van het netwerk bestond uit Florimond Damman, Jean Violet, Antoine Pinay, Otto von Habsburg, Carlo Pesenti en Sanchez-Bella, maakt alvast duidelijk dat er meer dan alleen de *French connection* was. Zowel de Spaanse als Italiaanse connectie waren onloochenbaar en in beide gevallen openbaart zich een ideologische rode draad in de *histoire longue durée*, die een derde patroon in het verhaal duidelijk maakt.

Wanneer ik in de inleiding stelde dat vele protagonisten de Nieuwe Orde genegen waren en met hun minachting voor de democratie vaak een onverholen sympathie koesterden voor een autoritair staatsbestel, voegde ik daar evenwel aan toe dat zij niet in de collaboratie gingen tijdens de Tweede Wereldoorlog en dat hun anti-Duitse gezindheid hen dreef naar het rechts verzet. De Spaanse connectie toont echter een andere kant van het netwerk van netwerken binnen het grotere politieke geheel in de 20ste eeuw. Zo konden we zien hoe leden van het Belgische Nationaal Legioen tijdens de burgeroorlog meevochten aan de zijde van Franco. Jean de Bie die leider was van de Gentse afdeling van het Nationaal Legioen, waarvan ook Florimond Damman lid was, stond persoonlijk in voor het rekruteren van “soldaten” voor de Spaanse zaak. Een figuur als Marcel De Roover bezocht dan weer Spanje in volle burgeroorlog om er zich te vergewissen van de interessante economische perspectieven die het land, eenmaal bevrijd van haar communisten en linkse politici, in de toekomst te bieden had.

Diezelfde “dubbele moraal” vonden we ook terug ten aanzien van Mussolini in Italië. Diverse protagonisten uit het netwerk uitten onverholen hun sympathie voor die fascistische leider. Zo bracht Pierre Nothomb nog in 1925 persoonlijk een bezoek aan *il duce*, maar ook het Nationaal Legioen van Paul Hoornaert steunde openlijk het regime van Mussolini. Via het ultra katholieke CAUR werd het Nationaal Legioen ook financieel door Mussolini gesteund. Pas toen de toenadering tussen Hitler en Mussolini een feit was, keerden heel wat Belgische aanhangers hem de rug toe. Zijn corporatistische en Nieuwe Orde-invulling van de staat zouden vele protagonisten echter blijven koesteren.

Met die dubbele moraal moet ook nog de Duitse connectie worden vermeld. We zagen hoe diverse prominente figuren zoals Franz Josef Strauss, Reinhard Gehlen en ook Otto von Habsburg (die uiteindelijk het Duitse staatsburgerschap verwierf) belangrijke protagonisten waren in het netwerk. Het nazi-verleden van Reinhard Gehlen vormde blijkbaar geen bezwaar voor de CIA, noch voor de Franse advocaat en inlichtingenagent Jean Violet, om intens met hem samen te werken. Diezelfde dubbelzinnigheid zagen we

ook bij diverse Belgische protagonisten. Daar waar Paul de Launoit tijdens de oorlog het rechts verzet financierde, medeoprichter was van CEDI België en met Marcel De Roover een stevige tandem vormde in zowel het zakenleven als de anticommunistische actie, was hij nog in 1938 samen met Maurice Lippens eregast op de Parteitag van de NSDAP te Nürnberg. Ook de economische collaboratie van heel wat bankiers en industriëlen met de Duitse bezetter werd na de oorlog niet afgestraft, omdat het mede verantwoordelijk werd gesteld voor het Belgisch mirakel waarin België als één van de weinige Europese landen economisch quasi ongeschonden uit de oorlog kwam.

Wanneer we bij de extreem-rechtse Belgische kern van het netwerk kwamen, was de Duitse sympathie zelfs onloochenbaar. Jean Thiriart van zowel CADBA als MAC werd effectief voor collaboratie veroordeeld. Na de oorlog ontmoette hij meermaals de ter dood veroordeelde Léon Degrelle in Spanje, die er bescherming van Franco genoot. Ook Emile Lecerf werkte tijdens de oorlog als journalist voor de collaborerende *Le Soir*, maar werd hiervoor niet veroordeeld. De positie die Jo Gérard innam was dan weer erg dubbelzinnig. In volle oorlogstijd (1942) gaf hij de clandestiene brochure “Etappe” uit samen met twee andere historici, Georges-Henri Dumont en Henri Haag. Daarin werd hulde gebracht aan de grote erfenis van de constitutionele monarchie en Leopold III. Het was een openlijke steunbetuiging aan de koning die op dat moment door de Belgische regering in ballingschap ervan beschuldigd werd Duitse sympathieën te koesteren.

Niets in heel dat netwerk van netwerken was dus eenduidig, zoals onder meer ook bleek in het Atlantisch verhaal en die van de anticommunistische think-tanks waarbij zowel WACL als EUROWACL hun deuren openen voor neofascistische en neonazistische elementen. Het blijft een opmerkelijke uitspraak van Florimond Damman, die hij zich in een brief aan zijn vriend Parodi liet ontvallen:

*“Je n’ai aucune crainte d’être traité de fasciste pour la simple raison que nous le sommes déjà. C’est le mot à la mode. On ne peut prendre en Belgique, sans être classé immédiatement sous ce vocable, aucune position en vue en dehors des partis dits traditionnels ! Même le Roi est considéré comme ayant des velléités fascistes. Vois-tu, ça commence à être très bien porté.”*¹²²⁹.

¹²²⁹ Brief van Florimond Damman aan Jacques Parodi, 18/9/1960, in: Archief Walter De Bock.

In de inleiding werd aangehaald hoe Martin Blinkhorn treffend wist te formuleren dat de grootste moeilijkheid voor de historicus bij het bestuderen van de geschiedenis van conservatief (al dan niet extreem) rechts ligt in het subjectieve onderscheid dat zijzelf maakten ten aanzien van het fascisme en de objectieve verwantschap tussen beide. Florimond Damman leek in deze brief hier in ieder geval geen last van te hebben. Het etiket fascist wordt hier bijna een geuzennaam.

In zowel de Italiaanse als Spaanse connectie tekende zich een vierde patroon af dat erg bepalend was binnen de *histoire longue durée* van het netwerk en haar ideologie: namelijk die van de ultra katholieke geest.

Met het Spanje onder Franco – en dat gold ook voor het Portugal van Salazar – werd in de 20ste-eeuwse geschiedenis van Europa gedurende decennia lang een dictatuur gedoogd, waarmee het netwerk opvallend goede relaties onderhield. Spilfiguren waren hier Otto von Habsburg en Alfredo Sanchez-Bella, die samen aan de wieg van het ultra katholieke en uiterst rechtse CEDI stonden. Weliswaar opgericht in München verhuisde de hoofdzetel al gauw naar Madrid, waar het binnen het rigide gecontroleerde Spanje onder Franco blijkbaar probleemloos onderdak genoot. Voor CEDI stonden de christelijke idealen, die de Europese eenmaking richting moesten geven, centraal. Daarin vertoonden zij duidelijke parallellen met Opus Dei, waarmee het overigens banden had via onder meer Alfredo Sanchez-Bella en diens broer don Florencio (toen één van de meest vooraanstaande leden van Opus Dei in Spanje). De connectie met Opus Dei verliep trouwens ook via andere kanalen en leidde ons opnieuw naar het snuffelschandaal. Florimond Damman ontmoette persoonlijk Hervé Pasqua, toenmalig hoofd van Opus Dei België. Ook de Cercle des Nations werd aan Opus Dei gelieerd, al was het alleen door hun gemeenschappelijke economische en politieke objectieven ten aanzien van Europa.

Hoe dan ook, de Spaanse connectie zat diep verankerd in het aristocratische (lees: antiverlichtingsdenken) van de protagonisten. De gewenste terugkeer naar het Ancien Régime vertaalde zich zeker bij CEDI en haar leden in een verheerlijking van het Heilig Roomse Rijk waarover Karel V heerste en waarin Spanje het centrum was van een wereldimperium dat toen aan het begin stond van wat een lange koloniale geschiedenis zou worden.

De Italiaanse connectie was zo mogelijk nog belangrijker, omdat ze ons rechtstreeks leidde naar het Vaticaan en naar het geld dat nodig was om de ondergrondse actie te financieren. Alweer speelde Jean Violet hierin een opmerkelijke rol en dat tezamen met zijn goede vriend père Yves-Marc Dubois. Die laatste was niet alleen één van de hoogste gezagdragers van de inlichtingendienst van het Vaticaan, maar tevens correspondent voor de Franse geheime dienst SDECE. Door tussenkomst van Dubois werd Violet trouwens persoonlijk door paus Paulus VI tot ridder geslagen van de Ordre de Saint-Grégoire. Jean Violet was meermaals te gast bij de Paus, maar daar zat wellicht ook een andere goede vriend van hem voor tussen. Carlo Pesenti was één van Italië's meest gerenommeerde bankiers, nauw betrokken bij de bank van het Vaticaan en de eraan gelieerde Banco Ambrosiano. In heel het verhaal dook hij steeds weer op als belangrijke financier van de ondergrondse Europeïstische actie en ook in het snuffelschandaal was hij betrokken partij. Hij was trouwens één van de belangrijkste geldschieters van de Cercle Pinay, wat ondermeer tot de fameuze naamsverwarring bij David Rockefeller leidde, die het had over de Cercle Pesenti. En misschien zat Rockefeller er, vanuit het perspectief van een grootbankier, eigenlijk helemaal niet zo ver naast.

Tot slot viel het op hoeveel rechtse politici geëngageerd waren in de ondergrondse Europeïstische actie, al was dat engagement heel divers. In Spanje hadden we onder meer de ministers Sanchez-Bella en don Manuel Fraga Iribarne. In Frankrijk was er de *éminence grise* Antoine Pinay die haast overal opdook, maar we denken ook aan Valéry Giscard d'Estaing en Jean Monnet. Duitsland kende dan weer diverse betrokkenen zoals Franz Josef Strauss, graaf Hans Huyn, Konrad Adenauer, Aloïs Mertes en Joachim von Merkatz. In België doken meerdere keren ministers als Paul Van Zeeland, Gaston Eyskens, Paul Vanden Boeynants, Jacques Van Offelen en Pierre Nothomb op. Meerdere protagonisten gingen trouwens vroeg of laat in de politiek en stelden zich kandidaat als Europarlementslid zoals Otto von Habsburg, Paul Vankerhoven, Luc Beyer de Rijcke, Benoit de Bonvoisin...

De aanwezigheid van enkele Italiaanse politici in het verhaal had echter een grotere beladenheid. Dat de CIA Italië gedurende decennia lang in een wurggreep kon houden werd mede mogelijk gemaakt door politici als Alcide de Gasperi die een cruciale rol speelde in de installatie van Gladio in Italië, en Giulio Andreotti, de "Caesar" van de naoorlogse Italiaanse politiek, die trouwens één van de belangrijkste getuigen werd voor

de Italiaanse Gladiocommissie. In het licht van de netwerkanalyse van deze doctoraalscriptie was vooral opmerkelijk dat dit Italiaanse politieke zwaargewicht ook lid was van de AESP en de Cercle Pinay. In de AESP nog geflankeerd door eerbiedwaardige politici, zetelde hij in de Cercle Pinay naast één van Italië's meest beruchte terroristen Stefano Delle Chiaie. En die figuur voerde ons naar de loge P2 van Licio Gelli, in feite een parallelle ondergrondse anticomunistische regering die kort na de Tweede Wereldoorlog op instigatie van de CIA in Italië werd opgericht.

De Italiaanse politieke connectie vormt dan ook één van de meest macabere en leidde ons naar de gewelddadige naoorlogse geschiedenis van Italië, waarin moord, ontvoering en grootschalige fraude elke politieke stabiliteit onmogelijk maakten. Die excessen waren geenszins representatief voor het Europese netwerk in zijn geheel, laat staan voor haar doelen en acties, maar in deze scriptie konden ook die extremen niet ontbreken. Het was immers de bedoeling het immense kluwen van allianties in kaart te brengen, en daarbij leidden sommige netwerklijnen ons onvermijdelijk naar de grenzen van de “dubbele moraal”.

Het is duidelijk dat hoe meer het geheel van de analyse in ogenschouw wordt genomen, hoe meer patronen zich aftekenen die nieuwe onderzoekspistes aanduiden. Het onderzoek naar wat Blinkhorn noemde de *European conservative right* is nog lang niet afgerond en mijn doctoraalscriptie toont alvast aan dat de analyse vanuit een *underground* perspectief tot nieuwe inzichten kan leiden. Bovendien blijkt de Europese constructie vanuit datzelfde perspectief heel wat complexer te zijn dan het algemeen gekende verhaal erover. Het zou interessant zijn diepgaander en tegelijkertijd ook breder onderzoek te verrichten naar de al dan niet marginale medespelers in het Europese verhaal.

De impact van de christelijke lobby bijvoorbeeld, zowel de Europese als Atlantische, op de Europese Unie van vandaag valt niet te ontkennen. Een onderzoek naar die lobby zal onvermijdelijk op de *roots* ervan stuiten en op de netwerking die door dit onderzoek werd blootgelegd. Sommige netwerkclusters zoals die rond CEDI en de naoorlogse Paneuropese Unie lagen misschien wel ten grondslag van bepaalde huidige christelijke lobbygroepen.

Met de focus op de christelijke actie dringt zich tevens een ander onderzoek op, met name over rechtse netwerkvorming in de voormalige Oostbloklanden, waarin na de val van het communisme het christendom op een heuse *revival* kan rekenen.

Met het in kaart brengen van het netwerk openbaarde zich in eerste instantie vooral de mediterrane connectie, maar het zou interessant zijn de rol van de Oost-Europese rechterzijde nader te analyseren. Men vergeet maar al te vaak die landen in hun *histoire longue durée* binnen de korte 20ste eeuw te benaderen, waardoor enkel hun communistische periode wordt belicht en daarmee hun extreem-rechtse tendensen van voor de Tweede Wereldoorlog evenals hun collaboratieverleden van tijdens diezelfde oorlog amper in rekening worden gebracht. Men vergeet bijgevolg dat het credo *l'Europe sera de droite ou ne sera pas!* juist in de Oost-Europese landen op heel wat bijval kon (en kan) rekenen.

Het netwerk zoals het in deze scriptie in kaart werd gebracht, was dus wellicht nog veel breder en verstrekkender. Maar wat met het diepteonderzoek? Zolang de archieven met betrekking tot de anticommunistische actie – veelal gedragen door de elite – angstvallig de deuren gesloten houden, is de kans op diepgaander inzicht en onbetwiste bewijsvoering bijzonder klein.

We zijn dus aangewezen op het luisteren naar de geschiedenis, in het bijzonder daar waar de archieven zwijgen. Dat maakt het mogelijk verborgen geschiedenissen alsnog te horen en misschien wel die *basso continuo* te vinden, die het werkelijke ritme van een specifiek verleden bepaalde.

SELECTIEVE BIOGRAFISCHE LIJST

Konrad Adenauer °1876 †1967 (Duitser), katholiek, universitaire studies rechts-wetenschappen en staatswetenschappen, diverse politieke mandaten, eerste bondskanselier van West-Duitsland (CDU).

Organisaties: Cercle Pinay, ORG, BND, de European Movement.

Entourage: Reinhard Gehlen, Antoine Pinay, Jean Violet, Charles de Gaulle, Jean Monnet, Franz-Josef Strauss, Robert Schuman, Josef Bach, Winston Churchill, Alcide de Gasperi, Paul Henri Spaak, Coudenhove-Kalergi...

Georges Albertini °1911 †1983 (Fransman), katholiek, doctor in de geschiedenis en geografie, professor en secretaris-generaal van de Rassemblement National Populaire.

Organisaties: WACL, ISC, Paix et Liberté, Bilderberg, IIGP, SAC, LIL.

Entourage: Vallery Giscard d'Estaing, Jacques Chirac, Marie-France Garaud, Jacques Foccart, Jean-Paul David, Suzanne Labin, Ivan Matteo Lombardi, Marcel Déat, Paul-Henri Spaak, Guy Mollet...

Giullio Andreotti °1919 (Italiaan), katholiek, doctor in de rechten, jurist, diverse politieke mandaten (DCI), onder meer eerste minister in Italië.

Organisaties: AESP, CIA, Maffia, Vaticaan, Cercle Pinay.

Entourage: Florimond Damman, Jean Violet, Antoine Pinay, Stefano della Chiaie, prins Junio Valerio Borghese, Alfredo Sanchez-Bella, Paul Vanden Boeynants, Otto von Habsburg, Gaston Eyskens...

Fernand Baudhuin °1894 †1977 (Belg), katholiek/Franstalig, doctor in de rechten en de politieke/diplomatieke wetenschappen, professor economie, juridisch raadgever vennootschappen en ministeries.

Organisaties: CEDI, LECE, redactie le XXème Siècle, Commondeur de l'Ordre Leopold.

Entourage: Paul de Launoit, Max-Léo Gérard, Jacques Davignon, Jack de Spirlet, Jacques Pirennes, Thierry de Limburg Stirum, Jacques-Ernest Solvay, Marcel De Roover...

George W. Ball °1909 †1994 (Amerikaan), katholiek, universitaire studies rechten, jurist, staatssecretaris van buitenlandse zaken onder Kennedy en Johnson en algemeen directeur van Lehmann Brothers and Kuhn Loeb Inc.

Organisaties: Bilderberg, lid van de stuurgroep van Bilderberg

Entourage: Jean Monnet, Guy Mollet, Robert Kennedy, Lyndon B. Johnson, Henry Kissinger, David Rockefeller, Josef Retinger, Paul Van Zeeland, Giovanni Agnelli...

Luc Beyer de Rijcke °1933 (Belg), katholiek liberaal/Franstalig, journalist (RTBF en geschreven pers), diverse politieke mandaten.

Organisaties: Cercle des Nations, Parti Indépendant, MAUE, Paneuropese Unie, CEPIC.

Entourage: Florimond Damman, Marcel De Roover, Benoit de Bonvoisin, Paul Vanden Boeynants, Jo Gérard, Robert Close, Paul Vankerkhoven, Vincent Van den Bosch, Bernard de Marcken de Merken, Robert A. Remy...

John Biggs-Davison °1918 †1988 (Brit), katholiek, zoon van een Brits majoor, Member of Parliament, diverse politieke mandaten bij de conservatieve partij.

Organisaties: Paneuropese Unie, AESP, Cercle des Nations, LECE, CEDI, NEM.

Entourage: Florimond Damman, Otto von Habsburg, Jean Violet, Benoit de Bonvoisin, Alfredo Sanchez-Bella, Giulio Andreotti, August Bekaert, graaf Hans Hyun, Vittorio Pons, Richard Coudenhove-Kalergi, Paul Vankerkhoven...

René Boël °1899 †1990 (Belg), liberaal/Franstalig, burgerlijk ingenieur (ULB), commissaris van de Banque de Bruxelles, vennoot van de Mutuelle Solvay, afgevaardigd beheerd van Solvay et Cie, beheerder van Union Chimique Belge.

Organisaties: LECE, European Movement (schatbewaarder), Bilderberggroep, Trilaterale Commissie

Entourage: Charles-Emmanuel Janssen, graaf Jean Goblet d'Alviella, Ernest-John Solvay, David Rockefeller, Paul Van Zeeland, Josef Retinger, Fernand Baudhuin, William Ugeux, Louis Camu...

Jean-Marie Bougerol °1934 (Belg), katholiek/Franstalig, majoor, kolonel van de landmacht en verbonden aan de militaire veiligheid.

Organisaties: PIO, CEPIC, SDRA, Gladio, CIA, Miller-groep, CEDI.

Entourage: Paul Vanden Boeynants, Benoit de Bonvoisin, Florimond Damman, Jean Violet, François Vallet, Antoine Pinay, Carlo Pesenti, Alfredo Sanchez-Bella...

Daniel Boyer °1925 (Joegoslaaf), oorspronkelijke naam Daniel Javanovitch, katholiek, diplomatieke studies te Parijs en aan de Yale University of Colombia, door de Duitsers gedeporteerd tijdens W.O.II, uitgever van diverse bladen (onder meer Ebory), oorlogscorrespondent (Algerije), decaan Schiller college, raadgever van diverse bedrijven.

Organisaties: CER, CIA, Zuid-Afrikaanse inlichtingendiensten, Vaticaan, The Prelate Corporation, Credittrust, snuffelschandaal.

Entourage: Jean Violet, Charles de Gaulle, René Cassin, Alain de Villegas, Fernand de Villegas, Florimond Damman, Philippe de Weck, Paul Vanden Boeynants...

Louis Camu °1904 †1975 (Belg), katholiek/Franstalig, bankier, koninklijke commissaris voor de administratieve hervorming, administrateur van de Banque de Bruxelles.

Organisaties: Britse inlichtingendienst, Geheim Leger, LECE.

Entourage: Paul van Zeeland, Leopold III, Etienne de la Vallée Poussin, Roger Motz, Fernand Baudhuin, Jean Charles Snoy et d'Oppuers, Valery Giscard d'Estaing...

Robert Close °1922 †2003 (Belg), katholiek liberaal/Franstalig, licentiaat economische en financiële wetenschappen, licentiaat politieke en diplomatieke wetenschappen, kandidatuur scheikunde, kadettenschool en Koninklijke militaire school in zowel de infanterie als cavalerie, graden gaande van kapitein, majoor, luitenant kolonel tot generaal, professor aan de Hogere Krijgsschool, kabinetschef, voorzitter van de vast defensiecommissie, lid Belgische delegatie Defensiecollege van de NAVO.

Organisaties: MAUE, WACL, EUROWACL, Association Atlantique Belge, BVSE.

Entourage: Luc Beyer de Rijcke, Florimond Damman, Paul Vankerkhoven, Nicolas de Kerchove d'Ousselghem, Charles Poswick, kolonel Henri Bernard, Otto von Habsburg, John Biggs-Davison, Emmanuelle Coppieters...

William Colby °1920 †1996 (Amerikaan), katholiek, universitaire studies rechten, parachutist tijdens W.O.II en werkzaam voor de OSS, inlichtingenagent voor de CIA.

Organisaties: Cercle Pinay, Gladio, CIA, ISC

Entourage: David Rockefeller, Crosby Kelly, Antoine Pinay, Jean Violet, Giulio Andreotti, John Vorster, Ian Smith, Alfredo Sanchez-Bella, Franz Josef Straus...

Richard Coudenhove-Kalergi °1894 †1972 (Oostenrijker + Japanse moeder), katholiek, doctor in de filosofie, schrijver, politiek denker, oprichter en leider van de Paneuropese Unie.

Organisaties: Paneuropese Unie, European Movement, AESP, Charlemagnediners, MAUE, CFR.

Entourage: Otto von Habsburg, Florimon Damman, Benito Mussolini, Engelbert Dolfuss, David Rockefeller, Max Warburg, Robert Bosch, Konrad Adenauer, Edouard Herriot, Aristide Briand, Emile Mayerish, Gustav Stresemann, Winston Churchill, Vittorio Pons...

Raoul Crabbé °1902 †1988 (Belg), katholiek/Franstalig, doctoraat in de politieke en sociale wetenschappen/ licentiaat in de economische wetenschappen, luitenant, directeur en beheerder van verschillende bladen (Le Phare Dimanche, Vrai, Revue Générale Belge).

Organisaties: CEDI, Cercle de politique étrangère, VRAI.

Entourage: Jo Gérard, Florimond Damman, Paul Rohr, Henry Carton de Wiart, Nicolas de Kerckhove d'Orsselghem, Pierre Nothomb, Jacques Dubois, Gérard Hupin, Hilaire Lahaye...

Brian Crozier ° 1918 (Brit), katholiek/Engelstalig, journalist en inlichtingenagent.

Organisaties: CIA, ISC, AESP, Zuid-Afrikaanse lobby, FARI

Entourage: Robert Moss, Zbigniew Zbrazinski, Jean Violet, Florimond Damman, Antoine Pinay, Henri Kissinger...

Florimond Damman °1910 †1979 (Belg), katholieke liberaal/ Franstalig, licentiaat in de economische en handelswetenschappen (universiteit), opgeroepen als wachtmeester in het leger in 1939, immobiliën.

Organisaties: Jeunesse Nationaux Belges, Nationaal Legioen, AENA, MAUE, Paneuropese Unie, CEDI, AESP, LIL, Cercle de Politique Etrangère, Cercle des Nations, Anti Bolshevik Bloc of Nations, ASSOC, Atlantique Belge

Entourage: Pierre Nothomb, Paul Hoornaert, Otto van Habsburg, Jean Violet, Carlo Pesenti, Antoine Pinay, Alfredo Sanchez-Bella, Marcel De Roover, Alain de Villegas, Jean de Marcken de Mercken, Bernard de Marcken de Mercken, Vincent Van den Bosch, Paul Vankerhoven, Luc Beyer de Rycke, Emile Lecerf, Yves Guérin-Serac...

Alain de Benoist °1943 (Fransman), katholiek, humaniora studies, politiek journalist en medeoprichter GRECE, hoofd van het blad Nouvelle Ecole.

Organisaties: GRECE, WACL, Nouvelle Droite, Northern League.

Entourage: Roger Pearson, Jean Baudrillard...

Jean de Bie (Belg), katholiek/Franstalig, commandant in het Geheime Leger, correspondent (onder meer ten tijde van de Spaanse Burgeroorlog).

Organisaties: Jeunesses Nationaux Belges, Nationaal Legioen, CIAS/Paix et Liberté.

Entourage: Florimond Damman, Marcel de Roover, Paul Hoornaert, Pierre Nothomb, Jean Moyaerts, Gaston Jacqmin, Fernand Dirix...

Benoit de Bonvoisin °1939 (Belg), katholiek/Franstalig, licentiaat in de letteren en wijsbegeerte (filosofie), politieke mandaten, industriële activiteiten, zakenman.

Organisaties: AESP, PDG, PIO, CEPIC, Cercle des Nations, MAUE

Entourage: Paul Vanden Boeynants, Paul Van Kerkhoven, Emile Lecerf, Francis Dossogne, Léon Rochtus, Florimond Damman, Richard Van Wijck, Vincent van de Borch, Jacques Jonet, Jean de Marcken de Mercken, Bernard de Marcken de Mercken, Alain de Villegas...

Alcide de Gasperi °1881 †1954 (Italiaan), katholiek, licentiaat letteren en wijsbegeerte, diverse politieke mandaten, eerste minister Christen-democraten.

Organisaties: Gladio, CIA, DCI.

Entourage: Robert Schumann, Winston Churchill, Paul-Henri Spaak, Richard Coudenhove-Kalergi, Otto von Habsburg...

Charles de Gaulle °1890 †1970 (Fransman), katholiek, militaire opleiding, luitenant tijdens W.O.I, generaal tijdens W.O.II, eerste minister (MRP), president van de Vijfde Republiek.

Organisaties: RPF, SAC, SDECE, 11è du Choc

Entourage: Konrad Adenauer, Jean Violet, Antoine Pinay, Jean Monnet, Coudenhove-Kalergi, Jean Dides, Jacques Foccart, Charles Pasqua, Robert Poujade, René Cassin...

Stefano Delle Chiaie °1936 (Italiaan), katholiek, Italiaans terrorist en medewerker van diverse extreem-rechtse politici.

Organisaties: Cercle Pinay, Loge P2, Aginter Presse, OIR, OAS.

Entourage: Licio Gelli, Yves Guérin-Serac, Roberto Calvi, Giulio Andreotti, Antoine Pinay, Léon Degrelle, Augusto Pinochet, prins Junio Valerio Borghese...

Nicolas de Kerckhove d'Ousselghem (Belg), katholiek/ Franstalig, universiteit (een tijd assistent aan de UCL), legerdienst (lid van de Koninklijke Nationale Vereniging van Reserve-officieren), secretaris-generaal van de Revue Générale Belge, politieke mandaten, medewerker van Paul Vanden Boeynants.

Organisaties: CEDI, Cercle des Nations, Bilderberg, MAUE, Europäischen Institut for Sicherheitsfragen, Association Atlantique Belge, CEPIC.

Entourage: Otto van Habsburg, generaal Robert Close, Paul Vanden Boeynants, Jo Gérard, Paul Vankerhoven, baron Paul de Launoit, Vincent Van den Bosch, Jacques Jonet, Jacques de Spirlet, Jean Breydel, Bernard de Bonvoisin, Paul de Stexhe...

Paul de Launoit °1891 †1981 (Belg), katholiek/Franstalig, vader van Jean-Pierre de Launoit, communicatiewetenschappen aan de universiteit, industriële/financiële carrière bij Brufina, Cofinindus, Ougrée Mauhaye.

Organisaties: REX, SEPES, Nationaal Legioen, CEDI, financier leopoldistische bewegingen, FNBI.

Entourage: Marcel De Roover, Paul Hoornaert, Maurice Lippens, Léon Degrelle, Emile Delcourt, Max Léo Gérard, Fernand Baudhuin, Ernest-John Solvay, Alexandre Galopin, Paul Van Zeeland, Gaston Eyskens, Joseph Meurice, baron Jean Charles Snoy et d'Oppuers, Maurice Schot...

Etienne de la Vallée Poussin °1903 (Belg), katholiek/Franstalig, doctor in de rechten, PSC-senator, gemeenteraadslid, beheerder verschillende bedrijven waaronder de Société belge des Batons.

Organisaties: Pour l'Autorité, Fédération Belge des Etudiants Catholique, LECE

Entourage: Daniel Ryelandt, Paul Struye, Luc Hommel, Charles Terlinden, Louis de Lichtervelde, Roger Motz, Paul Van Zeeland, Joseph Retinger, Fernand Baudhuin, Louis Camu...

Georges de Lovinfosse °1896 †1988 (Belg), katholiek/Franstalig, militaire opleiding, kolonel in het Belgische leger, majoor in het Britse leger, commandant in het Franse leger, SOE-agent. Industriële activiteiten: beheerder van VOINEXCO (volgde Jean en Bernard de Marcken de Mercken op) en voorzitter Crédit Financière belge.

Organisaties: Résistants Fidèles au Roi, Parti indépendant, AESP, MAUE.

Entourage: André Moyen, Alice Cheramy, Florimond Damman, Sneyers d'Attenhove, Jean del Marmol, Pierre Clerdent, William Ugeux, Jacques de Launey, generaal Emile Janssens, Suzanne Labin en professor Flor Peeters...

Bernard de Marcken de Mercken (Belg), katholieke liberaal/ Franstalig, doctor in de rechten, industriële activiteiten: Le Grand Veneur (Keerbergen), Sinexco.

Organisaties: AESP, CEPIC, MAUE, snuffelschandaal.

Entourage: Jean de Marcken de Mercken, Bernard de Bonvoisin, Florimond Damman, Alain de Villegas, Jean Violet, Carlo Pesenti, Georges de Lovinfosse, Paul Vanden Boeynants...

Jean de Marcken de Mercken (Belg), katholieke liberaal/Franstalig, doctor in de rechten, diverse politieke mandaten, industriële activiteiten: Le Grand Veneur (Keerbergen), Sinexco.

Organisaties: AESP, CEPIC, MAUE, NEM, BUSE (Walter Kunnen), snuffelschandaal.

Entourage: Bernard de Marcken de Mercken, Emile Lecerf, Bernard de Bonvoisin, Florimond Damman, Alain de Villegas, Jean Violet, Georges de Lovinfosse, Eric Posnick, Paul Vanden Boeynants...

Prins François de Merode °1917 †1983 (Belg), katholiek/Franstalig, diplomatieke studies, VN-mandataris, afgevaardigde van het ministerie van buitenlandse zaken.

Organisaties: Cercle des Nations, LIL, WACL, Pro Belgica, Charlemagnediners, Mouvement Léopold

Entourage: Paul Vankerkhoven, generaal Emile Janssens, Marcel De Roover, Emile Lecerf, Adelin van Ypersele de Strihou, Jack de Spirlet, Florimond Damman, prinses de Merode, Yves Guérin-Serac...

Marcel De Roover °1890 †1970 (Belg), katholiek/Franstalig, Koninklijke Militaire Hogeschool: ingenieursstudies, militaire carrière, inlichtingenagent, industriële en financiële carrière bij onder meer Cofinindus, Brufina, Sechegim...

Organisaties: AESP, SEPES, COPAC, MilPol, CEDI, Mars et Mercure, NKD, WACL, CIA, Demain, Rassemblement Biebuyck.

Entourage: René Mampuy, Paul de Launoit, Herman Robilier, André Moyen, Paul Hoornaert, Joseph Meurice, Robert Murphy, Etienne de la Vallée Poussin, Jacques Van Offelen, Charles Terlinden, Aloïs Biebuyck, generaal Raoul Van Overstraeten...

Jack de Spirlet °1930 (Belg), katholiek, extreem rechts/Franstalig, licentiaat in de filologie, doctor in de rechten, bankier, industrieel.

Organisaties: CEDI, AESP, Association Atlantique Belge, AENA, MAUE, Cercle des Nations, Royal Leopold Club.

Entourage: Otto van Habsburg, Florimond Damman, Marcel De Roover, Bernard de Marcken de Mercken, Robert Nieuwenhuys, Richard Van Wijck, Gherardi Dandolo, graaf Hervé d'Ursel...

Alain de Villegas °1918 (Belg, met Spaanse roots), katholiek/Franstalig, ingenieur-studies aan de universiteit, uitvinder.

Organisaties: AESP, AENA, Cercle Charlemagne, Snuffelschandaal.

Entourage: Florimond Damman, Alfredo Sanchez-Bella, Bonasolli, Carlo Pesenti, Philip de Weck, père Yves Marc Dubois, Daniel Boyer, Fernand de Villegas, Antoine Pinay, Paul Vankerkhoven, Vincent Van den Bosch, Aldo Mungo...

Père Yves-Marc Dubois (Fransman), katholiek/extreem rechts, pater van de Dominicaner orde, inlichtingenagent en correspondent van het Vaticaan.

Organisaties: AESP, Vaticaan, SDECE, snuffelschandaal.

Entourage: Jean Violet, Florimond Damman, Otto van Habsburg, Alain de Villegas, Antoine Pinay, Philip de Weck, Valery Giscard d'Estaing, Carlo Pesenti, François Vallet, Daniel Boyer...

Albert Dupuis (Belg), katholiek/Franstalig, kunstenaar, uitgever.

Organisaties: Cercle des Nations, MAUE, AESP.

Entourage: Florimond Damman, Jean en Bernard de Marcken de Mercken, Robert A. Remy, Jack de Spirlet, Georges Henrard, Benoit de Bonvoisin, Vincent Vanden Bosch, Paul Vankerkhoven, Jacques Jonet, Robert Close...

Gaston Eyskens °1905 †1988 (Belg), katholiek/Franstalig en Nederlandstalig, doctor in de rechten en doctor in de politieke wetenschappen, studies aan de Colombia University van New York, diverse politieke mandaten, eerste minister, professor aan de KUL.

Organisaties: CEDI, AESP, Charlemagnediners, Conseil Belge pour l'Union Européenne.

Entourage: Florimond Damman, Otto von Habsburg, Carlo Pesenti, Antoine Pinay, Alfredo Sanchez-Bella, Jean Violet, Aloïs Mertes, Hans Huyn, André Voisin, Paul-Henri Spaak, Paul Van Zeeland, Joseph Moreau de Melen, Paul Maurice Orban, Sneyers d'Attenhove, Etienne Davignon en Paul Vankerkhoven...

Reinhard Gehlen °1902 †1979 (Duitser), katholiek, extreem-rechts, Nazi/ Duitstalig, militaire opleiding, luitenant-Kolonel Oostfront, militair, inlichtingenagent CIA.

Organisaties: ORG, BND, Gladio, CIA, PIDE.

Entourage: Walter Bedell Smitt, Edwin Sibert, Jean Violet, Antoine Pinay, Konrad Adenauer, Yves Guérin-Serac...

Licio Gelli °1919 (Italiaan), katholiek/extreem-rechts, opleiding tot zijn 13de, oorlogsvrijwilliger voor Franco tijdens de Spaanse Burgeroorlog, sergeant majoor in de fascistische SS-devisie van Herman Goering tijdens W.O.II, oprichter van de parallelle anticommunistische regering in Italië P2, CIA-informant.

Organisaties: P2, CIA, IOR, Banco Ambrosiano, Gladio.

Entourage: Klaus Barbie, Augusto Pinochet, Stefano Delle Chiaie, Roberto Calvi, Michel Sindona, Henri Kissinger, Richard Nixon...

Jo Gérard °1919 †2006 (Belg), katholiek, extreem rechts/Franstalig, licentiaat in de geschiedenis, (hoofd)redacteur van diverse extreem-rechtse bladen, directeur van het Legermuseum.

Organisaties: DEMAIN, VRAI, CEPIC, AESP, Cercle des Nations, NE Amitiés Katangaises, Cercle de Politique Etrangère, L'Occident, La Nation Belge.

Entourage: Florimond Damman, Paul Vanden Boeyants, Luc Beyer de Rijcke, Hilaire Lahaye, Raoul Crabbé, Henri Haag, Jean Wolf, André Moyen, Paul de Launoit, Marcel De Roover, Georges Henri Dumont, Emile Lecerf...

Georges Henrard °1923 (Belg), katholieke liberaal/ Franstalig, arts en artsenleider, politieke mandaten in PSC en PRL.

Organisaties: AESP, MAUE, CEPIC.

Entourage: Florimond Damman, Jean Thiriart, Paul Teichmann, Bernard de Marcken de Mercken, Benoit de Bonvoisin, Paul Vanden Boeynants, Paul Vankerhoven, Vincent Van den Bosch, Georges de Lovinfosse, Henri Wynants...

Paul Hoornaert °1888 †1944 (Belg), katholiek/Franstalig, doctor in de rechten, legerofficier, advocaat, leider Nationaal Legioen, juridisch adviseur Ougrée-Marihaye (Paul de Launoit).

Organisaties: Nationaal Legioen, Parti National Belge, CAUR, Union des Forces Anticommunistes.

Entourage: Florimond Damman, Pierre Nothomb, Benito Mussolini, Raf Van Os, Paul de Launoit, Marcel de Rover, Charles Terlinden, Jean de Bie, Fernand Dirix, prins Jean de Merode, Georges Rhodius, Ernest Graff, André Moyen...

Gerard Hupin °1905 †1978 (Belg), katholiek, extreem rechts/ Franstalig, doctor in de rechten, legerdienst (gevangene tijdens WO II), advocaat, politieke mandaten.

Organisaties: Les Amis Belges de Charles Maurras, Parti National Belge, Cercle de Politique Etrangère, La Nation Belge, MAC, OAS.

Entourage: Florimond Damman, gen. Emile Janssens, Georges Rhodius, Paul Rohr, Jo Gérard, Hilaire Lahaye...

Hans Huyn °1930 (Duitser van Poolse afkomst), katholiek/ Duitstalig, doctor in de rechten, licentiaat in de filosofie en geschiedenis, kabinetsattaché buitenlandse zaken, kabinetschef van Strauss, CSU-parlementslid.

Organisaties: Kerk in Nood, Oost-Priesterhulp, AESP, CEDI, Cercle Pinay, Multiglobal Conference (ISC).

Entourage: Franz Josef Strauss, Alois Mertes, Jean Violet, Florimond Damman, Otto van Habsburg, Carlo Pesenti, Antoine Pinay, Alfredo Sanchez-Bella, Carlo Pesenti, Giulio Andreotti, Werenfried van Straaten...

Albert-Edouard Janssen °1883 †1966 (Belg), katholiek/ Franstalig, doctor in de rechten, licentiaat in de politieke en diplomatieke wetenschappen, professor in de rechten, advocaat, minister van financiën, bankier, Directeur van de Nationale Bank, beheerder van diverse banken (waaronder ASLK) en vennootschappen (waaronder Union Chimique Belge).

Organisaties: naamloze anticommunistische actie na WO II, beheerder XXe siècle, beheerder Pressa Catholica, beheerder Revue Général, Civitas Dei, LECE.

Entourage: Henri Carton de Wiart, Jean del Marmol, Georges Vaxelaire, Léon Bekaert, Alexandre Galopin, Max Léo Gérard, Pierre Nothomb...

Pierre Joly (Belg), katholiek/Franstalig, studies aan de Universiteit Luik, journalist, redacteur van diverse anticommunistische en extreem-rechtse bladen (onder meer Reac van de Jeunesse Nationale).

Organisaties: Paix et Liberté, OAS, Jeunesse Nationale, MAC, Etudiants Nationaux.

Entourage: Paul Chevallet, Robert Martel, dr. Martin, Lionel Chassin, Cesar Dauwe, Jean Thiriart, Theichmann, Suzanne Labin, Emile Lecerf...

Jacques Jonet (Belg), katholiek/ Franstalig, doctor in de rechten, advocaat.

Organisaties: Secretaris-generaal Paneuropese Unie/ MAUE, AESP, Cercle des Nations, Ordre de Rouvre, Société Internationale des Amis de Hilton Park, snuffelschandaal.

Entourage: Florimond Damman, Aldo Mungo, Vicent Vanden Bosch, Richard Van Wijck, Jean Bougerol, Otto Van Habsburg, Paul Vankerkhoven, Alain de Villegas, Robert Close, Benoit de Bonvoisin...

Crosby Kelly (Amerikaan), katholiek, ingenieur/technicus, public relations.

Organisaties: Cercle Pinay, Interdoc, Bicentenaire VS, snuffelschandaal.

Entourage: Carlo Pesenti, Florimon Damman, Flor Peeters, Alfredo Sanchez-Bella, gebroeders de Marcken de Mercken, Daniel Boyer, Jean Violet...

Maurice Keyaerts °1888 †1957 (Belg), katholiek/Franstalig, militaire opleiding, luitenant-generaal en korpscommandant van de cavalerie, leiding van de OTAD tijdens W.O.II en medewerker Milpol.

Organisaties: NKB, Milpol, Paix et Liberté

Entourage: Raoul Van Overstraeten, Eugène De Greef, Marcel De Roover, André Moyen, Paul de Launoit, René Mampuy, Herman Robilliart, Jean-Paul David...

Paul Kronacker °1897 (Belg), katholiek liberaal/Franstalig, doctor in de wetenschappen aan de ULB, militaire dienstplicht W.O.I, artilleriekorps aan het IJzerfront, reserve officier, commandant-stafofficier tijdens 18-daagse veldtocht (W.O.II), later reserve-majoor, beheerder-directeur Raffinerie Tirlemontoise (familiebedrijf in Tiense suiker), diverse politieke mandaten, beheerder Parisbas, SOPEX...

Organisaties: Cercle Charlemagne, Cercle des Nations, voorzitter Association Belgo-Américaine, LIL.

Entourage: Alain de Villegas, Otto von Habsburg, Florimond Damman, Jack de Spirlet, Paul Rohr, Paul Delforge, prins François de Merode, Florent Peeters...

Walter Kunnen °1921 (Belg), katholiek, extreem rechts/ Nederlandstalig, doctor in de rechten, bedrijfsleider bouwbedrijf Kunnen, voorzitter van diverse Europese verenigingen.

Organisaties: BVSE, AESP, Pro Vita, Ordre de Prince (A'pen), tijdens WO II oorlogsleider in het Diets Studenten Kerstfront, voorzitter Unie van Europese Federalisten.

Entourage: Jean-Florian Collin, Florimond Damman, Jean Violet, August Bekaert, Hendrik Brugmans, Arthur De Bruyne, Robert Van Schendel, Jean de Marcken de Mercken, Bernard de Marcken de Mercken...

Suzanne Labin (Frans), katholiek (socialiste), auteur van diverse anticommunistische boeken

Organisaties: LIL, WACL, Anti-Bolshevik Bloc of Nations, European Freedom Council, NEM.

Entourage: Ivan Matteo Lombardo, Paul Vankerkhoven, Paul-Henri Spaak, Georges Albertini, Hendrik Brugmans, Florimond Damman, Paul Rohr, Flor Peeters, Jo Gérard, Yaroslav Stetsko...

Hilaire Lahaye °1913 (Belg), katholieke liberaal, extreem rechts/ Franstalig, doctor in de rechten, advocaat en politieke mandaten.

Organisaties: *Cercle de Politique Etrangère, CEDI, Septembre, NEM.*

Entourage: Florimond Damman, Benoit de Bonvoisin, Paul Rohr, Gérard Hupin, Jo Gérard, Paul de Launoit, Paul vanden Boeynants, Luc Beyer de Rijcke...

Emile Lecerf °1920 (Belg), katholiek, extreem rechts/Franstalig, licentiaat Romaanse filologie en geschiedenis, journalist.

Organisaties: MAC, Jeune Europe, NEM, Revolution Européenne, Charlemagnediners, GRECE, CEN, OAS.

Entourage: Florimond Damman, Paul Teichman, Jean Thiriart, Paul Vankerkhoven, Jo Gérard, Benoit de Bonvoisin, Paul Vanden Boeynants, Yves Guérin-Serac, Georges de Lovinfosse, Paul Rohr...

Ivan Matteo Lombardo °1902 (Italiaan), katholieke socialist (rechtvleugel), anticommunist/ Italiaans, textielondernemer, diverse politieke mandaten, ambassadeur in de VS.

Organisaties: WACL, LIL, AESP, European Freedom Council.

Entourage: Suzanne Labin, Florimond Damman, Paul Vankerkhoven, Jean Violet, Yaroslav Stetsko, Otto van Habsburg, Carlo Pesenti, Marcel De Roover, Antoine Pinay...

René Mampuy °1896 †1964 (Belg), katholiek/Franstalig, militaire opleiding, officier van de infanterie, voor W.O.II leiding Militaire contraspionage, vanaf 1940 leiding van het 2de Bureau op landsverdediging (militaire inlichtingendienst).

Organisaties: Athos, OSS, 2de Directie, Milpol.

Entourage: André Moyen, Marcel De Roover, Maurice Keyaerts, Herman Robilliart, Fernand Cannoot, kolonel Neefs, Robert Solborg...

Bernard Mercier °1943 (Belg), katholiek/ Franstalig, licentiaat in de geschiedenis, leraar en diverse politieke mandaten.

Organisaties: CEPIC, LIL, WACL, Hilton Park, PIO, WNP, UEF, Association Atlantique Belge, Amitié Belgo-Marocaine

Entourage: Jean-Marie Bougerol, Benoit de Bonvoisin, Francis Dossogne, Paul Vankerkhoven, Vincent Vanden Bosch, Walter Kunnen, André Moyen, Paul Latinus...

Eugène Mertens de Wilmars °1889 †1970 (Belg), katholiek/Franstalig en Nederlands-talig, ingenieurstudies aan de universiteit, reservecommandant, professor aan de universiteit van Leuven.

Organisaties: REX, NKB, Demain, Nieuwe Orde.

Entourage: Alberic de Fraipont, Joseph Meurice, generaal Ernest Graff, Albert Eduard de Ligne, Jean Spiltoir, Xavier de Grunne...

Alois Mertes °1921 †1985 (Duitser), katholiek, universitaire studies rechten, geschiedenis en romaanse talen, doctor in de filologie, soldaat tijdens W.O.II en krijgsgevangen, professor in de politieke wetenschappen, diverse ministerposten voor de CDU, waaronder defensie.

Organisaties: AESP, Cercle Pinay, Bilderberg.

Entourage: Franz Josef Strauss, Antoine Pinay, Florimond Damman, Jean Violet, Konrad Adenauer, Helmut Kohl, Joseph Retinger, David Rockefeller, Jean Monnet...

Joseph Meurice °1896 (Belg), katholiek/ Franstalig, verzet tijdens WO I, diverse politieke mandaten.

Organisaties: NKB, Demain, Mouvement Leopold, CEDI, Mars et Mercure.

Entourage: Marcel De Roover, Hilaire Lahaye, Maurice Schot, Paul Struye, Alice Chèramy, Joseph Moreau de Melen, Jacques Pirenne, Leopold III, Gaston Eyskens, Paul Van Zeeland, Eugène Mertens de Wilmars...

Jean Monnet °1888 †1979 (Fransman), katholiek, self-made man, opgeleid in het familiebedrijf, militaire dienstplicht, W.O.I, secretaris generaal van de Volkenbond, voorzitter van de EGKS, geestelijke vader van de Europese constructie.

Organisaties: European Movement, Bilderberggroep (?), Cercle Pinay, ACUE, CIA, Comité National de Libération.

Entourage: David Rockefeller, George Ball, Charles de Gaulle, Paul-Henri Spaak, Coudenhove-Kalergi, Franklin D. Roosevelt, Will Clayton, George Kennan, Léon Blum, Winston Churchill, Alcide de Gasperi, Robert Schuman, Konrad Adenauer...

Joseph Moreau de Melen °1912 †1977 (Belg), katholiek/Franstalig, licentiaat in de scheikunde aan de universiteit van Luik, voorzitter Centre National des Indépendants et de Cadres.

Organisaties: Mouvement Leopold, Civitas Dei, AENA

Entourage: Florimond Damman, Jacques Van Offelen, Jack de Spirlet, Jean de Marcken de Mercken, Henri Wynants...

André Moyen °1914 (Belg), katholiek/Franstalig, inlichtingenagent 2de directie van landsverdediging.

Organisaties: Nationaal Legioen, Septembre, Vrai, Résistants Fidèles au Roi, Milpol, Crocodile, Les amitiés belgo-marocaine, Paix et Liberté, NEM.

Entourage: René Mampuy, Paul Kronacker, Joseph Pholien, Marcel De Roover, Herman Robiliart, Maurice Keyaerts, Emile Delcourt, Jean-Paul David, Paul de

Launoit, Jean Wolf, Jo Gérard, Fernand Cannoot, Paul Vanden Boeynants, Emile Lecerf, Raf Van Os...

Aldo Mungo (Italiaan), katholiek, privé-secretaris van Florimond Damman.

Organisaties: AESP, Cercle des Nations, Paneuropa, Cercle Charlemagne, snuffel-schandaal

Entourage: Florimond Damman, Jean Violet, Alain de Villegas, Otto van Habsburg, Antoine Pinay, Paul Vankerhoven, Jacques Jonet, Daniel Boyer, François Vallet, Benoit de Bonvoisin, Paul Vanden Boeynants...

Robert Nieuwenhuys °1911 (Belg), katholiek/ Franstalig, militaire opleiding, luitenant, Belgische staatsveiligheid, adjunct-secretaris van de Koning, kabinetsattaché van de koning, NAVO. Onder meer beheerder van Financière de Seraing en beheerder van de Compagnie belge des Mines et des Métaux.

Organisaties: CEDI, CEPIC, CIAS – Paix et liberté, MAUE, Association Atlantique Belge

Entourage: Florimond Damman, Paul Vanden Boeynants, Benoit de Bonvoisin, Marcel de Roover, Luc Beyer de Rijcke, Paul de Launoit, Jack de Spirlet, Jean Moyaerts, Georges de Lovinfosse, A.E. Janssen, Marcel de Roover, Jean de Bie

Pierre Nothomb °1887 †1966 (Belg), katholiek/ Franstalig, doctor in de rechten, legerdienst, oorlogsvrijwilliger WO I, advocaat, politicus en schrijver. Beheerder Compagnie Luxembourgeoise d'électricité (Sofina), beheerder Banque de Turnhout, directeur magazine Revue Générale Belge.

Organisaties: Action Nationale, Fédération d'Action Nationale, Parti d'Action National, AENA, Belgische raad voor de Paneuropese Unie.

Entourage: Florimond Damman, Mussolini, Paul Hoornaert, Jacques Van Offelen, Etienne de la Vallée Poussée, Daniel Ryeland, Bernard de Marcken de Mercken, Alain de Villegas, Charles Maurras, Maurice Schot, Paul van Zeeland, Raoul Crabbé, Gaston Eyskens, Otto van Habsburg...

Roger Pearson °1927 (Brit), katholiek, universitaire studies antropologie, militair in India, professor antropologie en gewezen theeplanter in India, ultra rechts theoreticus bestempeld als "scientific-racist".

Organisaties: WACL, EUROWACL, Northern League, Heritage Foundation, American Security Council, GRECE

Entourage: Alain De Benoist, Ernest Servier Cox, Ronald Reagan, Ray Cline, Robert Close...

Florent Peeters °1909 †1989 (Belg), katholiek/ Nederlandstalig, licentiaat in de politieke wetenschappen, doctor in de rechten, professor aan de universiteit van Gent en aan de Militaire Hogeschool, kabinetsattaché.

Organisaties: LIL, Cercle des Nations, Interdoc, AESP, BVSE, WACL, Eldrie.

Entourage: Florimond Damman, C.C. Van den Heuvel, Paul Vankerhoven, Walter Kunnen, Albert Coppé, Paul Rohr, prins François de Mérode, baron Paul Kronacker, Alain de Villegas, Jean Violet, Otto van Habsburg...

Carlo Pesenti °1907 †1984 (Italiaan), katholiek/ Italiaans, ingenieur (universitaire opleiding), beheerder/directeur van Italcimenti, later één van de machtigste privébankiers, banden met Banco Ambrosiano.

Organisaties: Cercle Pinay, CEDI, AESP, snuffelschandaal.

Entourage: Jean Violet, Paus XII, Alfredo Sanchez-Bella, Florimond Damman, Otto van Habsburg, Philip de Weck, Antoine Pinay, Alain de Villegas, Jean & Bernard de Marcken de Mercken...

Joseph Pholien °1884 †1968 (Belg), katholiek/ Franstalig, doctor in de rechten, legerdienst, oorlogsvrijwilliger WO I, luitenant, advocaat, verschillende politieke mandaten, minister van justitie, 1e minister 1950-1952.

Organisaties: centrale raad van de Paneuropese Unie, eregast AENA, les Amitiés Belgo-Américain, Mars et Mercure.

Entourage: Florimond Damman, Gaston Eyskens, Leopold III, Pierre Nothomb, Paul Kronacher, André Moyon, Luc Beyer de Rijcke, Bernard de Marcken de Mercken, kolonel Mampuy, Harold d'Aspremont Lynden, Marcel De Roover, Joseph Meurice...

Antoine Pinay °1891 †1994 (Frans), katholiek, legerdienst, gemobiliseerd tijdens WO I (medaille: croix de guerre), diverse politieke mandaten (1e minister in '52) en een aantal keren minister onder Charles De Gaulle.

Organisaties: AESP, Cercle Pinay, Bilderberg, snuffelschandaal, WACL, CNIP, AFCA, CEDI.

Entourage: Josef Strauss, de Gaulle, Valéry Giscard d'Estaing, Konrad Adenauer, Violet, Damman, de Villegas, Pesenti, Sanchez-Bella, Giulio Andreotti, Otto van Habsburg, Ivan Matteo-Lombardo, David Rockefeller, Ian Smith, John Vorsters, della Chiaie...

Jacques Pirenne °1891 †1972 (Belg), katholiek/Franstalig (zoon van de historicus Henri Pirenne °1862 †1935), doctor in de geschiedenis, professor, privé-secretaris van koning Leopold III.

Organisaties: CEDI, AENA, Occident.

Entourage: Paul de Launoit, Joseph Meurice, Gerard Hupin, Ernest-John Solvay, Jo Gérard, Leopold III, Joseph Pholien, Maurice Schot, Raoul Van Overstraeten...

Jacques-Henri Pirenne °1918 †1993 (Belg), katholiek/Franstalig (zoon van graaf Jacques Pirenne), doctor in de letteren en de wijsbegeerte, journalist, redacteur van diverse bladen. Adviseur van Paribas Belgique en beheerder van het Mercator Fonds.

Organisaties: CEDI, Cercle des Nations, Occident, Association Atlantique Belge

Entourage: Pierre Nieuwenhuys, Pierre Ugeux, Alice Chèramy, Marcel De Roover, Florimond Damman, Paul Vankerhoven, Jo Gérard...

Vittorio Pons °1910 (Italiaan), katholiek, doctor in de rechten, politieke en sociale wetenschappen, directeur Instituto Italiano de Cavore (Rome/Milaan).

Organisaties: CEDI, AESP, Paneuropese Unie, Charlemagnediners.

Entourage: Richard Coudenhove-Kalergi, Florimond Damman, Jean Violet, Alfredo Sanchez-Bella, Ivan Matteo Lombard, Antoine Pinay, Carlo Pesenti, John Biggs Davison, Bernard de Marcken de Mercken, Jack de Spirlet, Aldo Mungo, Alain de Villegas...

Robert A. Remy (Belg), katholiek/Franstalig, studies rechten aan de universiteit van Leuven, hoofdredacteur van l'Eventail (het blad van de Cercle des Nations).

Organisaties: MAUE, Cercle des Nations, Ordre de Rouvre.

Entourage: Richard Van Wijck, Jacques Jonet, Jo Gérard, Jean Violet, Paul Vankerkhoven, Paul Vanden Boeynants, Florimond Damman...

Joseph Retinger °1888 †1960 (Pool), katholiek, doctor in de politieke wetenschappen, politiek raadgever van diverse politici, medeoprichter van de *European Movement* en de Raad van Europa.

Organisaties: European Movement, LECE, Bilderberg, ACUE.

Entourage: Paul Van Zeeland, Paul Rijkens, Winston Churchill, Etienne de la Vallée Poussin, prins Bernhard, David Rockefeller, René Boël, Valéry Giscard d'Estaing, Duncan Sandys, Sikorski...

David Rockefeller °1915 (Amerikaan), godsdienstig, doctor in de economie, militaire dienstplicht W.O.II (gestationeerd in Algerije), voorzitter van de Chase National Bank, Chase Manhattan Bank, Rockefeller Foundation, de Carnegie Corporation.

Organisaties: Bilderberggroep, Trilaterale Commissie, Cercle Pinay, CFR.

Entourage: Zbigniew Brzezinski, Paul Volcker, Henry Kissinger, George Ball, Antoine Pinay, Carlo Pesenti, Jean Violet, Franz-Josef Strauss, Etienne Davignon, Joseph Retinger, Fiorello La Guardia...

Paul Rohr °1894 (Belg), katholiek-liberaal, extreem-rechts/ franstalig, politieke mandaten in de liberale partij en extreem-rechts.

Organisaties: Cercle de Politique Etrangère, Nationaal Legioen, Union Nationale des Indépendants, CNIC, LIL, Cercle des Nations.

Entourage: De Styczynski, Florimond Damman, Raoul Crabbé, Gérard Hupin, Jo Gérard, Georges de Lovinfosse, Paul Vankerkhoven, Hilaire Lahaye, Pierre Nothomb, William Van Remoortel, J.P. Grimar, Albert Sneyers d'Attenhoven...

Alfredo Sanchez-Bella °1916 (Spanjaard), katholiek, doctor in de geschiedenis, professor en diverse politieke mandaten (minister onder Franco, vier maal verschillende ambassadeurs), beheerder van banken.

Organisaties: CEDI, AESP, Opus Dei, snuffelschandaal.

Entourage: Florimond Damman, Jean Violet, Otto van Habsburg, Carlo Pesenti, Antoine Pinay, Daniel Boyer, Crosby Kelly, Franco, Alain de Villegas, Jean en Bernard de Marcken de Mercken...

Yves Guérin-Serac °1926 (Fransman), katholiek, extreem-rechts, officier in het franse leger, inlichtingenagent, paramilitaire leider.

Organisaties: OAS, Aginter Press, CREC, Charlemagnediner, Ile du Choc, SDECE, PIDE.

Entourage: Stefano della Chiaie, Florimond Damman, prins François de Mérode, Emile Lecerf, Adelin van Ypersele de Strihou, Augusto Pinochet, Otto van Habsburg, Franz-Joseph Strauss, Jean Violet, René Clemens, Jean Schramme...

Maurice Schot °1896 †1979 (Belg), katholiek/ Franstalig, doctor in de rechten, legerdienst, Britse inlichtingendienst in WO I, advocaat en beheerder van diverse vennootschappen (onder meer de Banque de Société Générale), politieke mandaten in de PSC.

Organisaties: oprichter van *la presse de REX*, Boerenbond, CEDI, AENA.

Entourage: kardinaal van Roey, Léon Degrelle, A.E. Janssen, Florimond Damman, Jacques Van Offelen, Gaston Eyskens, Paul Van Zeeland, Marcel De Roover, Ernest John Solvay, de gebroeders de Marcken de Mercken, Alain de Villegas, Paul de Launoit, Otto van Habsburg...

Albert Snyers d'Attenhoven °1915 (Belg), katholiek, liberaal, extreem-rechts, notaris, kapitein-commandant van de reserve, diverse politieke mandaten in de liberale partij en in extreem rechtse partijen.

Organisaties: NKB, Parti Indépendant, OAS.

Entourage: Florimond Damman, Paul Rohr, Georges de Lovinfosse, Luc Beyer de Rijcke...

Yaroslav Stetsko (Oekraïner), fascist, legerdienst: leider van het Armée de l'Indépendance Ukrainienne, onder meer 1e minister van Oekraïne.

Organisaties: Anti Bolshevik Bloc of Nations, European Freedom Council, WACL.

Entourage: Jean Violet, Florimond Damman, Suzanne Labin, Ivan Matteo Lombardo, Paul Vankerhoven, Ray Cline, Flor Peeters...

Franz Josef Strauss °1915 †1988 (Duitser), katholiek, extreem rechts, legerdienst (Wehrmacht vanaf 1939), Amerikaanse krijgsgevangene, politicus CSU Beieren (mislukte poging tot kanselier in 1980).

Organisaties: Cercle Pinay, ORG, BNG.

Entourage: Otto van Habsburg, Antoine Pinay, Jean Violet, Florimond Damman, Augusto Pinochet, Reinhard Gehlen, Hans Huyn, Giulio Andreotti, Alfredo Sanchez-Bella, Stefano Delle Chiaie...

Paul Struye °1896 †1974 (Belg), katholiek/ Franstalig, doctor in de rechten, advocaat in internationaal recht, redacteur van verschillende bladen, professor aan de UCL, politieke mandaten in de PSC. Administratie van Société Belge de Bétons en Astrobél General Contractors (groep Empain), Electrification et Travaux Spéciaux.

Organisaties: Pour l'Autorité, Mars et Mercure, Ligue de la Jeunesse Nouvelle.

Entourage: Luc Hommel, Carlo de Mey, Louis de Lichtervelde, Charles Terlinden, Etienne de la Vallée Poussin, Daniel Ryelandt, Marcel De Roover, Paul Van Zeeland...

Paul Teichmann °1926 (Belg), katholiek, extreem-rechts/ Franstalig, arts.

Organisaties: CABDA, MAC, CEN, AESP, OAS (gefinancierd o.m. door Teichmann), Jeune Europe.

Entourage: Jean Thiriart, Emile Lecerf, Florimond Damman, kol. M. Verlinden, Jean Violet, Otto von Habsburg, Paul Vanden Boeynants, Benoit de Bonvoisin, Yves Guérin-Serac, Paul Vankerhoven...

Charles Terlinden °1878 †1972 (Belg), katholiek/ Franstalig, universitaire opleiding: doctor in de geschiedenis en doctor in de rechten, professor geschiedenis Universiteit Leuven. Beheerder Société des Ciments Luxembourgeois, beheerder Sa l'Outil Belge, beheerder Ciments Portland Artificiels de Buda.

Organisaties: Pour l'Autorité, SEPES, COPAC, CAUR, LION, Demain, Nationaal Legioen, Belgique-Espagne.

Entourage: Marcel De Roover, Paul Hoornaert, Fernand Desonay, Raoul Van Overstraeten, Leopold III, Pierre Nothomb, Paul de Launoit, Arnold de Looz-Corswarem, Daniel Ryelandt, Paul Struye, Etienne de la Vallée Poussin, Louis de Lichtervelde, Luc Hommel, Renaud de Briey, Henri Davignon...

Jean Thiriart °1922 †1992 (Belg), katholiek, liberaal, extreem-rechts/ Franstalig; opticien.

Organisaties: Nationaal Legioen, AGRA, CABDA, MAC, Jeune Europe CEN, Amis du Grand Reich (collaboratie).

Entourage: Paul Teichman, Emile Lecerf, Florimond Damman, M. Verlinden, Paul Vankerhoven, Georges Henrard, Jo Gérard, Paul Vanden Boeynants, Benoit de Bonvoisin...

Paul Vanden Boeynants °1919 †2001 (Belg), katholiek, extreem rechts/ tweetalig, studies Latijn-Grieks (niet beëindigd), legerdienst, krijgsgevangenen WO II, industrieel (vleesindustrie), politieke mandaten binnen PSC, minister van defensie, eerste minister.

Organisaties: CEPIC, Cercle des Nations, AESP, VRAI, PIO, BEF, MIC, NEM, WTC

Entourage: De Bonvoisin, Jo Gérard, Florimond Damman, Roger Boas, André Saint-Remy, baron Zurstrassen, Antoine Humblet, Paul Vankerhoven, Emile Lecerf, Charles d'Aspremont Lynden, Charlie de Pauw, Luc Beyer de Rycke, J.P. de Craeyencourt, Richard Van Wijck, Xavier Magneé...

Vincent Van den Bosch (Belg), katholiek/ Franstalig, doctor in de rechten, advocaat.

Organisaties: AESP, Ordre de Rouvre, Cercle des Nations, MAUE, CEDI, snuffelschandaal

Entourage: Paul Vankerhoven, Richard Van Wijck, Florimond Damman, Jean Violet, Alain de Villegas, Robert A. Remy, Jacques Jonet, Benoit de Bonvoisin, Otto van Habsburg, Aldo Mungo, Paul Vanden Boeynants...

Cornelis Christiaan van den Heuvel °1918 (Nederlander), christelijk/ Nederlands- en Franstalig, militaire carrière voornamelijk inlichtingendiensten: verzet, officier bij het Militair Gezag, Binnenlandse Veiligheidsdienst: directeur Centrum Europese Veiligheid en Samenwerking.

Organisaties: Interdoc, AESP, Bicentenaire, WACL

Entourage: Florimond Damman, Flor Peeters, Crosby Kelly, Jean Violet, Otto van Habsburg, Paul Vankerkhoven, Alain de Villegas, Richard Coudenhove-Kalergi, Marcel De Roover, Jack de Spirlet, Bernard de Marcken de Mercken...

Paul Vankerkhoven °1941 †1998 (Belg), katholiek/ Franstalig, universitaire opleiding: journalistiek, hoofdredacteur van katholieke bladen, spilfiguur van internationale acties.

Organisaties: Ordre de Rouvre, Cercle des Nations, AESP, CEPIC, CEDI, MAUE, AENA, WACL, LIL, CEN, CNK.

Entourage: Jo Gérard, Paul Vanden Boeynants, Benoit de Bonvoisin, Florimond Damman, Jean Violet, Marcel De Roover, Emile Lecerf, Paul Rohr, prins François de Mérode, Paul Kronacker, Suzanne Labin, Ivan Matteo Lombardo, Flor Peeters, Richard Van Wijck, Jacques Jonet, Vincent vanden Bosch, Robert Close...

Jacques Van Offelen °1916 † 1991 (?) (Belg), katholiek, liberaal/ Franstalig, doctor in de rechten, professor aan Universitair Instituut voor Overzeese Wetenschappen (Antwerpen), kabinetschef van Jean Rey/Gaston Eyskens.

Organisaties: AENA, MAUE, LECE, AESP, Cercle des Nations.

Entourage: Florimond Damman, Pierre Nothomb, René Boël, Charlie De Pauw, Paul Vanden Boeynants, Paul Henri Urban, Jacques Pirenne, Henri Wynants, Jack de Spirlet, Joseph Moreau de Melen, Jean de Marcken de Mercken, Otto van Habsburg, Jean Violet...

Raoul Van Overstraeten °1886 †1977 (Belg), katholiek extreem-rechts/Franstalig, militaire opleiding, geschiedenis aan de krijgsschool, IJzerfront (W.O.I), verbindings-officier, ordonnansofficier van koning Albert I, vleugeladjutant en militair raadsman van Leopold III, professor aan de krijgsschool (militaire geschiedenis).

Organisaties: Nieuwe Orde, OTAD, Leopoldistische bewegingen.

Entourage: Leopold III, Raoul De Fraiteur, Maurice Keyaerts, Eugène De Greef, Marcel De Roover, Tony del Marmol, Paul Hoornaert, Jacques Pirenne, Pholien, Maurice Schot, Joseph Meurice, generaal Boels...

Raf Van Os °1919 †1981 (Belg), katholiek/ Franstalig, koloniale wetenschappen, legerdienst, weerstander tijdens Wereldoorlog II, koloniaal, inlichtingenagent van het 2e bureau (codenaam Pierre-Paul).

Organisaties: Nationaal Legioen, Chevaliers du Roi, CNK, NEM, BACB, Comité Belgique-Rhodésie.

Entourage: Paul Hoornaert, Serge de Thibault de Boesinghe, Emile Lecerf, de Styczynski, Francis Dossogne, André Moyen, kolonel Mampuyts, Marcel De Roover, Paul Vankerkhoven...

Richard Van Wijck °1938 (Nederlander), katholiek, studies rechten aan de universiteit van Leuven, erfgenaam van Unilever-aandeelhoudersfamilie R.G. Jurgens, beheerder van diverse bedrijven, oprichter Ordre de Rouvre en Cercle des Nations.

Organisaties: Cercle des Nations, Ordre de Rouvre, Cercle Culturel de la Cambre.

Entourage: Hervé d'Ursel, Jacques Jonet, Robert A. Remy, Paul Vankerhoven, Benoit de Bonvoisin, Paul Vanden Boeynants, Jean Violet, Florimond Damman, Otto von Habsburg, Jack de Spirlet, Vincent Van den Bosch...

Adelin Van Ypersele de Strihou °1911 † 1996 (Belg), katholiek/ Franstalig, directeur van de krant La Métropole, directeur van vennootschappen, directeur van de Association de la Noblesse. Onder andere beheer van Martini-Rossi, nv. Diaminvest, International Building and Finance, sa. Sobrima, sa. Tramways Bruxellois.

Organisaties: AESP, Cercle des Nations, LIL, MAUE, Ordre de Malte, WACL, Vaticaan, (ridder in de Ordre de Saint Grégoire).

Entourage: Florimond Damman, prins François de Mérode, Paul Rohr, baron Kronacker, Pierre Nothomb, Jacques Van Offelen, Paul Vankerhoven, Paul Delforge, Joseph Moreau de Melen, Ado Vastapane, Jean Violet, de gebroeders de Marcken de Mercken, Hervé d'Ursel...

Paul Van Zeeland °1893 † 1973 (Belg), katholiek/Franstalig en Nederlandstalig, doctor in de rechten, doctor in de politieke wetenschappen, master of Arts and Economics aan de University of Princeton (VS), militaire dienstplicht, krijgsgevangene tijdens W.O.I, professor (UCL), diverse politieke mandaten, minister van financiën en buitenlandse zaken, eerste minister, directeur van de Nationale Bank.

Organisaties: Pour l'Autorité, Revue Générale, LECE, European Movement, CEDI, Association Atlantique Belge, Cercle des Nations, Bilderberggroep, Mars et Mercure.

Entourage: Luc Hommel, Louis de Lichtervelde, Paul-Henri Spaak, Josef Retinger, Daniel Serruys, Edmond Giscard d'Estaing, Jean Monnet, Otto von Habsburg, Richard Coudenhove-Kalergi, Gaston Eyskens, Louis Camu, Paul Rijkens, prins Bernhard...

Jean Violet °1915 ? (Fransman), katholiek, extreem-rechts, universitaire opleiding: doctor in de rechten, opleiding in de politieke wetenschappen en het internationaal recht, legerdienst, advocaat en inlichtingenagent, raadsman van diverse vennootschappen.

Organisaties: SDECE, BND, AESP, CEDI, Snuffelschandaal, Vaticaan (ridder in de Ordre de Saint Grégoire), Opus Dei, Cercle des Nations, CIA.

Entourage: Richard Gehlen, Antoine Pinay, Dubois, Florimond Damman, Otto von Habsburg, Alfredo Sanchez-Bella, Carlo Pesenti, Richard Coudenhove-Kalergi, Daniel Boyer, Alain de Villegas, de gebroeders de Marcken de Mercken, Konrad Adenauer, Charles de Gaulle, paus Paulus VI...

André Voisin °1912 (Fransman), katholiek, leraar, journalist, kabinetschef van de Franse minister Jacques Chaban-Delmas.

Organisaties: AESP, La Fédération, Centre d'études institutionnelles pour l'organisation de la société Française, Maurrasien.

Entourage: Alexandre Marc, Florimond Damman, Otto von Habsburg, Carlo Pesenti, Antoine Pinay, Alfredo Sanchez-Bella, Jean Violet, Alois Mertes, Hans Huyn...

Otto von Habsburg °1912 (Oostenrijker, Duitser), katholiek, extreem-rechts/ Duits- en Franstalig, doctor in de sociale wetenschappen, diverse politieke mandaten, voorzitter Paneuropese Unie, CEDI, medewerker Europeïsch Instituut für Sicherheitsfragen.

Organisaties: Paneuropese Unie, CEDI, AESP, CSU.

Entourage: Léon Degrelle, Richard Coudenhove-Kalergi, Florimond Damman, Jean Violet, Alain de Villegas, Alfredo Sanchez-Bella, Carlo Pesenti, Antoine Pinay, Francisco Franco, Aldo Mungo, Franz-Joseph Strauss, Graaf Hans Huyn, Jack de Spirlet, Nicolas de Kerckhove d'Ousselghem...

Jean Wolf °1920 (Belg), katholiek, extreem-rechts/Franstalig, journalist (Midden-Oosten, Marokko, Tsjechoslovakije).

Organisaties: VRAI, Septembre, l'Occident, Europe-Amérique, Paix et Liberté, NEM, MAC.

Entourage: Jo Gérard, Marcel De Roover, Georges de Lovinfosse, Paul Vankerkhoven, Paul Vanden Boeynants, Raoul Crabbé, Gaston Jacqmin...

Henri Wynants (Belg), katholiek-liberaal/ Franstalig, doctor in de rechten, advocaat.

Organisaties: AENA, Séminaires d'Etudes Européennes de l'AENA, MAUE, AESP, Charlemagne-diners.

Entourage: Florimond Damman, Paul Vankerkhoven, Jack de Spirlet, Jean de Marcken de Mercken, Joseph Moreau de Melen, Paul-Henri Orban, Jacques Pirenne, Otto van Habsburg, Paul Vankerkhoven...

LIJST VAN ORGANISATIES

Action pour une Europe Nouvelle et Atlantique (AENA)

- oorspronkelijk opgericht als PEN (Partisans de l'Europe Nouvelle) in 1960 door Florimond Damman
- beweging die door middel van conferenties, *Séminaires d'Etudes Européennes de l'AENA*, en het organiseren van de *grands dîners européens* een rol wilde spelen in de Europese integratie
- AENA gaf vanaf 1963 een blad uit, *Europe-Information*, om te wegen op de Belgische buitenlandse politiek
- AENA transformeerde zich tot *Conseil Belge pour l'Union Paneuropéenne* en in 1965 tot *Mouvement d'Action pour l'Union Européenne* (MAUE)

Académie Européenne de Sciences Politiques (AESP)

- opgericht in 1969 door Florimond Damman. Bezielers waren tevens Jean Violet en Otto von Habsburg
- beweging met als doel de invloed van de linkerrijde in te dijken in de Europese Beweging en een sterk Europa als anticommunistisch bolwerk en bondgenoot van de VS op te richten
- de AESP richtte congressen in, voerde internationale campagnes en lobby-activiteiten, was nauw gelieerd aan de Cercle Pinay

Association Atlantique Belge

- opgericht in 1961 door Georges Hermans, Gustave Kestelin, Robert Nieuwenhuys, Pierre Ugeux en Jean de Villers Grand Champs
- doel van de organisatie was het bevorderen van de uitstraling van de westerse beschaving zowel in België als tussen de Atlantische staten en dit ten aanzien van derden en gelijkgestemden nationaal en internationaal met elkaar in contact brengen
- de organisatie was lid van het *Atlantic Treaty Association*

Association des Amis Français des Communautés Sud-Africaines (AFCA)

- Zuid-Afrikaanse lobby die trachtte het beeld van Zuid-Afrika in Europa te verbeteren
- zat actief in verschillende bewegingen zoals IIGP en de Cercle Pinay

Association Catholique de la Jeunesse Belge

- opgericht in 1921 en stond onder leiding van Louis Picard
- jeugdbeweging onder controle van de Katholieke Kerk
- rekrutering uitsluitend bij de middenklasse en de hoge burgerij (universitaire kringen)
- beschikte vanaf 1925 over *Les Cahiers de la Jeunesse Catholique*, waarin de ideeën van Charles Maurras werden geformuleerd

Aginter Presse

- Opgericht in 1966 door Guérin-Serac en Stefano Delle Chiaie
- informatiecentrum rechtstreeks gelieerd aan PIDE/CIA
- voerde geheime missies uit en was gespecialiseerd in provocatieoperaties
- rekruteerde bij fascistische militanten en oudstrijders

Belgisch Anticommunistisch Blok (BACB)

- opgericht door Raf Van Os
- ontwikkelde anticommunistische propaganda infiltreerde in de communistische partij om inlichtingen in te winnen

Beweging voor de Verenigde Staten van Europa (BVSE)

- opgericht door Walter Kunnen
- Europeïstische beweging geaffilieerd met de *Action européenne fédéraliste*

Bilderberggroep

- opgericht in 1954 door Joseph Retinger, Paul Van Zeeland en Paul Rijkens
- bracht/brengt invloedrijke Europeanen en Amerikanen uit de politieke en economische wereld samen om te discussiëren over mondiale problemen

Comité d'Action et de Défense des Belges d'Afrique (CADBA)

- koloniale drukingsgroep, opgericht in 1960 naar aanleiding van de onafhankelijkheid van Kongo, samen met *Le Rassemblement pour la Défense au Congo*
- wordt later MAC
- stond voor anti-parlementarisme, racisme en anticommunisme en het vernietigen van het partijensysteem en het installeren van een regering samengesteld door de koning
- beschikte over een persorgaan, *Belgique-Congo/ Belgique-Afrique*

Comité d'Action Française

- opgericht in 1898 in Frankrijk door Charles Maurras
- beweging ter ondersteuning van de ideeën van Charles Maurras
- lanceerde het blad *Revue d'Action Française*, in 1905 de organisatie *Ligue d'Action Française* en in 1908 dagblad *Action Française*

Cercle Charlemagne

- club opgericht in 1978 door Otto von Habsburg met als mecenas Alain de Villegas
- de Cercle had een drukkerij, een Clubhouse, en een secretariaat dat alle activiteiten van de AESP en haar satellietverenigingen centraliseerde
- beheerder was Aldo Mungo

Cercle Culturel de la Cambre (CCC)

- organisatie opgericht door Richard Van Wijck en Paul Vankerhoven
- opgericht om de latere Cercle des Nations te financieren

Centre des Etudiants Nationaux

- opgericht in 1960 in Frankrijk als *Etudiants Nationaux*
- anticommunistische en poujadistische studentenbeweging
- afdeling in België

Centre Européen de Documentation et d'Information (CEDI)

- opgericht in 1949 door aartshertog Otto von Habsburg en Alfredo Sanchez-Bella met als hoofdzetel München en later Madrid
- doelstelling was om de Europese eenmaking te beïnvloeden vanuit de christelijke idealen of anders gesteld: een federatie van christelijke Europese staten te construeren die verenigd waren in christelijkheid en anticommunisme
- middel was voortdurende verdediging van de Europese, culturele waarden aangevuld met een permanente medewerking van belangrijke persoonlijkheden uit de culturele, politieke en economische scène van Europa
- deze beweging had onder meer een Belgische afdeling onder voorzitterschap van Marcel De Rovere/ Jack de Spirlet waar een groot aantal Belgische vooraanstaanden lid van waren

Centre National des Indépendants et Paysans

- politieke partij opgericht in 1949 in Frankrijk door Roger Duchet met als doel zowel links als het RPF van de Gaulle te counteren en uit te groeien tot een grote rechtse formatie
- methode was invloedrijke mensen (plaatselijke notabelen economische kaders, grondadel en parlementariërs) achter hun project te scharen
- radicaliseerde naar aanleiding van de Algerijnse onafhankelijkheid

Centre Politique des Indépendants et cadres Chrétiens (CEPIC)

- in 1972 opgerichte politieke club binnen de PSC als tegenhanger van de linkse invloed in de partij: vrijheid van onderneming, het promoten van het privé-initiatief en het winstprincipe, westerse christelijke beschaving in gevaar door linkse subversieve actie, sterke Europese en Atlantische solidariteit als kernbegrippen
- overeenkomsten met MIC en CNIC
- vanaf 1974 volwaardige politieke beweging, als partij binnen de PSC met een parallelle structuur en eigen leden
- hoofdrolspelers waren Paul Vanden Boeynants, Benoit de Bonvoisin en Paul Vankerhoven

Centre pour le Réforme de l'Etat (CERE)

- vooroorlogse *think-tank* aangaande de crisis van de instellingen die opnieuw in het leven werd geroepen door graaf Lippens tijdens WO II

- kwam bijeen op de Universitaire Stichting te Brussel met onder meer Paul Tschoffen, Léon Bekaert, Pierre Wigny, Louis Camu, monseigneur Van Waeyenbergh, Max-Léo Gerard, André De Staercke, Léon Degrelle, Victor Leemans, Hendrik Borginon en Hendrik Elias

Cercle de Politique Etrangère

- opgericht in 1962 door Florimond Damman, Raoul Crabbé, Jacques Dubois, Jo Gérard, Gérard Hupin, Hilaire Lahaye, Fernand Petit, Paul Rohr, Robert Schmidt, William Van Remoortel, generaal E. Van der Meersch en generaal Léon Van Oost
- ageerde tegen de onafhankelijkheid van Kongo en de in België gevoerde buitenlandse politiek die als te laks werd bevonden

Cercle des Nations

- privéclub opgericht in 1969 door Richard Van Wijck
- serviceclub bestaande uit leden uit de mondiale (rechtse) financiële, industriële, politieke en diplomatieke elite waarin gedineerd werd en er regelmatig congressen of conferenties werden georganiseerd
- fusioneert in 1974 met de Royal Automobile Club de Belgique
- was erg Europees en Atlantisch georiënteerd en uiterst anticommunistisch

Cercle National/Nationale Kring (CNK)

- opgericht in 1961 door Paul Rohr (PLP-senator) met als doel de oud-militanten van enkele nationalistische organisaties (onder meer het Nationaal Legioen) te verenigen
- gaf het blad *Belgique-Europe* uit

Cercle Pinay

- opgericht in de jaren 1950 door Antoine Pinay en Jean Violet
- discussie- en lobbygroep van vooraanstaanden die een conservatief, anticommunistisch Europa wilden, de banden tussen Europa en de Verenigde Staten wilden verstevigen en het imago van Zuid-Afrika wilden verbeteren
- nauw geaffilieerd met de AESP

Comité d'Action et de Défense des Belges d'Afrique (CADBA)

- extreem-rechtse beweging opgericht rond de crisis mbt. onafhankelijkheid Kongo
- CADBA had een duidelijk politiek objectief: het vernietigen van het partijensysteem en het installeren van een regering samengesteld door de koning
- CADBA beschikte over een bulletin, *Belgique-Congo*, publiceerde verschillende pamfletten en organiseerde bijeenkomsten
- beweging werd in 1960 MAC

Club de l'Horloge

- geheime club in Frankrijk, die werkte aan het laten doorsijpelen van (neo)liberale boodschappen in het politieke discours; stond dicht bij de RPR
- organiseerde colloquia en trachtte haar ideeën via de pers ingang te doen vinden in de maatschappij

Comitati d'Azione per l'Universalita di Roma (CAUR)

- opgericht in 1933 door Mussolini
- belangrijkste internationale propagandainstituut voor het fascisme
- bundelde fascistische groepen uit verscheidene landen

Comité Secret pour l'Action Révolutionnaire (CSAR)

- opgericht in 1935 door Eugène Deloncle
- extreem-rechtse, anticommunistische, antisemitische en antirepublikeinse beweging geaffilieerd aan *Action Française*
- ook wel *La Cagoule* genoemd
- voerde in de jaren '30 verschillende subversieve daden uit en ging tijdens de Tweede Wereldoorlog in de collaboratie

Concentration Nationale Solidariste

- opgericht in 1950 door vroegere Verdinaso- en Nationaal Legioen-militanten
- leiders waren Frantz van Dorpe (Verdinaso) en Georges Rhodius (Nationaal Legioen)

Council on Foreign Relations (CFR)

- think-tank opgericht in 1920 in de V.S. met het oog op een discussieforum over internationale aangelegenheden naar aanleiding van het isolationisme van de Verenigde Staten
- sterke promotor van een economisch en politiek eengemaakt Europa
- leden waren academici, zakenleiders, politici en ambtenaren; de denktank werd gesponsord door verschillende grote Amerikaanse concerns
- belangrijk figuur na de Tweede Wereldoorlog was David Rockefeller

Eldrie-verbond

- opgericht in 1945 door oud-leden NKB
- paramilitaire en uiterst antipolitieke organisatie ter ondersteuning van Leopold III

European Movement (EM)

- opgericht in 1948 naar aanleiding van het Europees Congres in Den Haag
- officiële, overkoepelende beweging, met medewerking van verschillende politieke prominenten, waarbinnen over de Europese constructie uitvoerig werd gedebatteerd

- in 1961 ressorteerden 25 organisaties onder de EM (16 nationale raden en 9 aangesloten organisaties). EM beschikte over een Algemene Raad waarin de belangrijkste organisaties vertegenwoordigd waren

Europäisches Institut für Sicherheitsfragen

- opgericht in 1981 door Generaal Close, Otto von Habsburg, Leo Tindemans en generaal P. Cremer in Luxemburg

EUROWACL

- in 1978 door Roger Pearson opgerichte Europese afdeling van WACL
- bundeling van verschillende Europese anticommunistische en extreem-rechtse bewegingen
- organiseerde Europese congressen
- infiltratie van neo-nazistische en neo-fascistische elementen, wat resulteerde in een afsplitsing van WACL in 1980

Fédération d'Action Nationale

- opgericht in 1924 door Pierre Nothomb, naar voorbeeld van Maurras' Action Française
- duidelijke extreem-rechtse, reactionaire, antidemocratische, royalistische en patriottische inslag;
- federatie van verschillende nationalistische bewegingen
- bloedde dood in 1930
- beschikte over een jongerenafdeling Jeunesses Nationales de Belgique, in feite een knokploeg tegen communistische, socialistische en flamingante agitatie

Fédération Belge des Etudiants Catholiques

- opgericht in 1921 in Mechelen door verschillende Franstalige studentenleiders
- doelstelling was het groeperen van alle verenigingen van katholieke studenten met het oog op een gemeenschappelijke verdediging van de katholieke principes op alle terreinen van het sociale leven
- zeer patriottisch en Belgisch geïnspireerd
- bestond uit *Union des étudiants de l'université de Louvain*, de *Société Générale Bruxelloise des Etudiants Catholiques*, de *Société Générale des Etudiants Catholiques de L'Université de Gand* en de *Union des Etudiants Catholiques de l'Université de Liège*

Forces Nouvelles (FN)

- politieke partij opgericht in 1975 door Emile Lecerf, gelieerd aan de NEM-clubs
- uitgesproken rechts profiel, met als doel stemmen te winnen bij de meest rechtse vleugels van de PLP en de PSC
- viel na enkele maanden uiteen

Front de la Jeunesse (FJ)

- in 1973 opgerichte jongerenorganisatie (discussie, agitatie en aanslagenplatform) van de NEM-clubs
- bundelde het *Front Universitaire*, het *Front de la Jeunesse Lycéenne* en het *Front des Travailleurs* onder leiding van Francis Dossogne
- transformeerde in 1984 tot *Parti des Forces Nouvelles*

Front Nationale Belge de l'Indépendance (FNBI)

- opgericht in 1949 door Emile Delcourt
- doelstelling: de strijd tegen het nationale en internationale communisme

Groupement Royalistes Unis (GRU)

- opgericht in 1949 na de mislukte verkiezingen van de Parti Indépendant
- initiatiefnemers waren ultra's rond het blad *Septembre* en de NKB
- ter ondersteuning van Leopold III
- haalde weinig resultaat in de verkiezingen

Groupement de Recherche et d'Etude pour la Civilisation Européenne (GRECE)

- opgericht in Frankrijk in 1969 door de *Mouvement Nationaliste de Progrès en Europe-Action*
- beweging streefde niet naar politieke macht maar trachtte invloed uit te oefenen door haar extreem-rechtse ideeën te promoten in diverse organen (eigen magazine *Nouvelle Ecole*, maar ook invloed op *Eléments*, *Figaro Magazine* en *Magazine Hebdo*)

Institute for the Study of Conflicts (ISC)

- opgericht circa 1970 door Brian Crozier
- richtte zich op subversieve conflicten, stedelijke guerrilla en in het algemeen op de Oost-West verhouding met betrekking tot conflicten
- verkreeg financiering van de CIA

Institut International de Géopolitique (IIGP)

- opgericht in Frankrijk in 1982 door Marie-France Garaud
- thinktank die zich bezighield met veiligheidsvraagstukken en het anticommunisme
- groepeerde verschillende thinktanks, zijnde FARI (Foreign Affairs Research Institute), CSIS (Centre for Strategic and International Studies), NSIC (National Strategic Information Centre), ISC (Institute of Studies of Conflicts)

Jeunesse Fidèle au Roi

- opgericht in 1947 door oud-SS'ers en toekomstige leden van Paix et Liberté
- ter ondersteuning van Leopold III

Jeune Europe

- opvolger in 1962 van MAC, onder leiding van Thiriart
- nam blad *Nation Belgique* over en veranderde het in *Jeune Europe*
- kende een afsplitsing in *Révolution Européenne*

Jeunesse Nouvelle

- blad opgericht in 1919 door Luc Hommel, Carlo de Mey, Jan Teugels en Paul Champagne met als doel de nieuwe generatie aan te spreken die op zoek was naar discipline en een morele intellectuele orde in overeenstemming met de katholieke leer
- hieraan gekoppelde jeugdbeweging: de *Ligue de la Jeunesse Nouvelle* vanaf 1923
- richtte onder Paul Struye een nieuw blad, *Pour l'autorité*, op als politiek medium in de strijd tegen de democratische anarchie en voor de herinvoering van het gezag

Ligue Européenne de Coopération Economique (LECE)

- opgericht in 1946 door Paul Van Zeeland en Joseph Retinger
- beweging opgericht met als doel een toenadering te bewerkstelligen tussen de Europese landen en onder die landen een geest van economische coöperatie en collaboratie te ontwikkelen
- stichtende organisatie van *European Movement*
- groepeerde industriëlen, bankiers en liberale economen in een supranationale overlegstructuur
- organiseerde 'ronde tafel'-debatten, studies en colloquia
- lobbygroep

Ligue Nordique of Northern League

- (neo)nazistische internationale beweging in Nederland gevestigd, die er naar streefde de interesses, vriendschap en solidariteit tussen de Teutoonse (Germaanse) naties te ondersteunen en ontwikkelen
- Opereerde als forum waar culturele nazistische ideeën bediscussieerd en verspreid konden worden en als communicatieorgaan tussen verschillende neonazi's ter wereld

Ligue Internationale de la Liberté (LIL)

- de Franse LIL stond onder leiding van Suzanne Labin
- de Belgische LIL werd opgericht in 1967 door Paul Vankerhoven
- anticommunistische beweging
- beschikte over het tijdschrift *Damocles* en twee studiecentra: Le Centre d'Information et de Documentation en Le Centre de Défense Nationale

Mars et Mercure

- in 1926 opgerichte privé-club bestaande uit ex-militairen actief in handel of industrie

- organiseerden diners, intieme bijeenkomsten en diverse conferenties met binnen- en buitenlandse sprekers

Milpol

- privé-inlichtingendienst in 1946 opgericht door Marcel De Roover, René Mampuyts en Herman Robilliart, met financiële steun van Société Générale en Brufina
- verzamelde politieke en militaire inlichtingen met betrekking tot communisme
- stond onder leiding van André Moyen
- de Kongolese sectie, Crocodile, stond onder leiding van Raf Van Os

Mouvement Chrétien des Indépendants et des Cadres (MIC)

- opgericht in 1955 door J.P. de Craeyencourt
- doelstelling was het organiseren van de middenstand in een pressiegroep binnen de PSC
- voorloper van wat later de CEPIC werd

Mouvement d'Action Civique (MAC)

- opvolger van CADBA opgericht in 1960, geleid door Paul Teichmann
- extreem-rechtse, neo-fascistische (koloniale) drukingsgroep
- bracht oud-nazi's en andere extreem-rechtse figuren samen in één beweging
- beschikte over persorgaan, *Nation-Belgique*

Mouvement d'Action pour l'Union Européenne (MAUE)

- opgericht in 1965 door Florimond Damman, als opvolger van AENA
- beweging had zelfde doelstellingen als AENA (zie PEN/AENA) maar wilde actieterrein uitbreiden naar het regionale, Europese niveau
- MAUE was nauw geaffilieerd met de Paneuropese Unie

Mouvement Léopoldiste

- opgericht in 1945 door Alice Chèramy, Franz Leemans en Joseph Moreau de Melen als Waalse tegenhanger van het Belgisch Nationaal Blok
- belangrijke rol in de voorbereiding van het eenheidscongres der Leopoldisten (1947)

Mouvement Sociale Révolutionnaire

- opgericht in Frankrijk in 1940 door Eugène Deloncle
- beweging ondersteunde generaal Pétain en collaboreerde in naam van de strijd tegen het communisme met het *Légion Volontaire Française contre le Bolchevisme*

Nationaal Blok/Groupement Nationale Belge

- opgericht in 1945 door Georges Rhodius, prinses de Merode, Jean Naus en Marcel De Roover
- beweging ter ondersteuning van Leopold III

Nationaal Koninklijke Beweging (NKB)

- opgericht in 1940 uit een Rexistische jeugdbeweging in Aarschot die de collaboratiepolitiek bekritiseerde
- rekruteerde voornamelijk in studentenmilieus en bij onderofficieren
- deed zich voor als een turnclub maar ging vanaf 1941 in de clandestiniteit
- sterke royalistische beweging; voorstander van een autoritair politiek systeem onder leiding van de koning
- reorganiseerde zich na de oorlog tot *Verbroedering der Nationaal Koningsgezinde Volksbeweging* met Eugène Mertens, Ernest Graff, Frans De Moor en Alice Chèramy als sterke figuren
- beweging ter ondersteuning van Leopold III

Nationaal Legioen

- opgericht in 1922 als vereniging van ontgoochelende oud-strijders met een voorkeur voor orde, gezag, Maurras en Mussolini
- vanaf 1927, onder leiding van Paul Hoornaert, groeide de beweging uit tot de zelfverklaarde pretoriaanse wacht van de koning, inlichtingendienst met betrekking tot communisten/separatisten en paramilitaire organisatie die actief was in onder meer de Spaanse Burgeroorlog
- groepeerde vanaf 1932 5000 personen (onder meer uit Belgische fascistische organisaties); rekruteerde vooral in de katholieke, kleine burgerij

Nouvel Europe Magazine-clubs (NEM-clubs)

- 'lezerskringen' opgericht vanaf 1972 onder leiding van Emile Lecerf; de clubs fungeerden als vriendenkring en pressiegroep, en organiseerden voordrachten ; werden na verloop van tijd een politieke pressiegroep en traden naar buiten met pamfletten, affiches en zelfs betogingen;
- NEM beschikte over een uitgeverij, *Compagnie Internationale d'Édition Populaire*, en een persorgaan: *Europe-Amérique*, later *Europe Magazine* en nog later *Nouvel Europe Magazine*
- Intern politiek gestructureerd in een *Front de la Jeunesse* (jongeren getraind in gewelddadige actie), en de *Forces Nouvelles* (politieke partij)
- nauw gelieerd aan Erasmuskring of Le Cercle Erasme
- verdwijnen stelselmatig vanaf 1975

Opus Dei

- opgericht in 1928 door Jozefmaria Escrivá (Spanje)
- geheime katholieke genootschap met afdelingen over heel de wereld, die zichzelf een personele prelatuur van de katholieke kerk noemt

- Als katholiek instituut was Opus Dei nauw verbonden met het regime van Franco en zorgde voor strategische en machtige posten van haar leden in zowel de universiteiten, de politiek als het bankwezen

Ordre Estudiantin du Rouvre

- opgericht in Leuven in 1960 door Richard Van Wijck, Yves d'Alcantara, Emmanuel de Spa, Jean Jansen, Jacques Jonet
- katholiek, royalistisch, traditionalistisch studentengezelschap onder leiding van Richard Van Wijck
- beperkte ledenaantallen

Ordre de Rouvre

- opgericht in 1964 door Richard van Wijck en enkele medestudenten zoals Jacques Jonet en Robert A. Remy
- geheim en mystiek genootschap dat katholieken, activisten, anticommunisten verenigde en vocht voor een christelijk Europa

Organisation Armée Secrete (OAS)

- clandestiene militaire organisatie opgericht in 1961 naar aanleiding van de berichten van onafhankelijkheid voor Algerije
- streefde naar behoud van de Franse kolonie Algerije, de omverwerping van de 5de Republiek en haar president Charles de Gaulle en de introductie van een militante anticommunistische autoritaire Franse staat
- voerde verschillende aanslagen uit en was betrokken in een *coup*

Paix et Liberté

- opgericht in 1950 door Jean-Paul David en gefinancierd door de CIA
- organisatie bestond in verschillende landen, waaronder Frankrijk, België, Nederland, Italië, Denemarken, Griekenland, Turkije, Zwitserland en Groot-Brittannië
- gespecialiseerd in psychologische oorlogsvoering, anticommunistische propaganda via poster, sponsoring van radioprogramma's, folders, het verspreiden van pamfletten en het organiseren van demonstraties
- nationale afdelingen opereerden onafhankelijk, maar kwamen om de twee maanden samen om hun acties te coördineren en informatie uit te wisselen

Paneuropese Unie

- opgericht in 1923 door graaf Richard Coudenhove-Kalergi
- doel van de beweging was alle staten van het Europese continent, met uitzondering van Rusland, te verenigen in een federale staat
- beweging bestond uit nationale afdelingen waarin belangrijke nationale figuren zetelden en een centrale raad die instond voor de organisatie van congressen, het publiceren van pamfletten en het magazine; tijdens het interbellum was de beweging zonder meer de belangrijkste europeïstische organisatie

- beweging was oorspronkelijk levensbeschouwelijk neutraal maar evolueerde vrij snel in een (uiterst) rechtse en anticommunistische richting
- na de oorlog kwam het leiderschap in handen van Otto von Habsburg

Parti Indépendant Belge

- opgericht in 1932 door Nationaal Legioen als bundeling van verschillende oud-strijdersbewegingen; weinig succes bij verkiezingen

Parti National

- opgericht in 1961 door Gerard Hupin als reactie op onafhankelijkheid van Kongo
- partij was poujadistisch, antisocialistisch en antirevolutionair, en was geïnspireerd door de ideeën van Charles Maurras en de Portugese dictator Salazar;
- gaf eigen blad uit, *La Nation Belge* en beschikte over een jongerenafdeling, *Jeunesses Nationales*
- verdween in 1972

Partisans de l'Europe Nouvelle (PEN)

- oorspronkelijke benaming van AENA, opgericht in 1960 door Florimond Damman na een afscheuring met de Mouvement pour les Etats-Unis d'Europe van Jean-Florian Collin

Promotion et Distribution generals (PDG)

- bedrijf opgericht in 1971 door Jean-Marie Detournay, maar met als belangrijkste figuur Benoit de Bonvoisin
- doel: het voeren van internationale industriële promotie en public relations in Afrika, Latijns-Amerika en het Midden Oosten. De vennootschap verzorgde ook de promotie en commercialisering van een brandstofbesparingsoctrooi, de SVB 3, eigendom van een Panamese vennootschap
- na verdwijnen PIO nam PDG hun magazine Inforep over
- failliet in 1984

Public Information Office (PIO)

- opgericht in 1974 door majoor Bougerol in opdracht van Min. van Landsverdediging Paul Vanden Boeynants
- gaf revue "Inforep" uit en bracht het standpunt van het leger over naar een brede laag in de bevolking, via lezingen en debatten
- organisatie bestond uit militaire (militaire conferenciers en een actiegroep, die op vergaderingen zoveel mogelijk tegendraadse stellingen moesten innemen) en civiele tak (vanaf 1977 publicatie van het bulletin Inforep, een op anticommunisme en antisovjetisme toegespitst persoverzicht op 200 exemplaren)

Rassemblement des Patriotes

- opgericht in 1950 onder leiding van Gerard Hupin
- doel was de verdediging van de Belgische eenheid en de monarchie
- groot wantrouwen ten aanzien van de CVP

Revue Catholique des Idées et des Faits

- tijdschrift opgericht in 1921 door René Van den Hout
- doel was strijdbaarheid en politieke eenheid van de katholieken vergroten, op basis van het gedachtegoed van Charles Maurras
- kende in 1925 4000 abonnees; organiseerde bijeenkomsten, lezingen

Révolution Européenne

- anticommunistische studentenbeweging opgericht door Emile Lecerf
- steunde actief Rhodesië en Zuid-Afrika, banden met de OAS
- er werd ook een Franse afdeling opgericht

Service d'Action Civique (SAC)

- opvolger in 1958 van de Service d'Ordre, de gewapende ordedienst van het Rassemblement du Peuple Française (RPF) opgericht door Charles de Gaulle in 1947
- opgericht door de Gaulle en andere oudgedienden van de SO zoals Jacques Foccart en Charles Pasqua
- aanvankelijk organisatie trouw aan Charles De Gaulle, maar vanaf 1969 een steeds onafhankelijker koers olv. Pierre Debizet
- werd steeds meer antidemocratische beweging, en ging rekruteren binnen neofascistische jeugd en oud-OAS strijders

Société d'Etudes Politiques, Economiques et Sociales (SEPES)

- opgericht door Jean Spiltoir
- bestond uit een inlichtingen- en documentatiedienst, een propagandadienst en een actie-orgaan, gericht tegen het communisme, communistische organisaties en communisten die in België verbleven

Trilaterale Commissie

- opgericht in 1973 door David Rockefeller
- commissie werd samengesteld uit de drie strategisch en commercieel belangrijkste zones ter wereld: Noord-Amerika, Japan en West-Europa
- organiseerde bijeenkomsten tussen deze drie zones en schreef rapporten, zogenaamde *Triangle Papers*

Union Nationale des Indépendants (UNI)

- opgericht door Roger Chevalier

- politieke poujadistische partij die streed tegen de misbruiken van het parlementarisme en voor een herwaardering van de middenstand, een wettelijk statuut voor de syndicaten een referendum over de “Kongolese catastrofe”

Union Nationale Interuniversitaire

- opgericht in 1968 door Jacques Foccart
- doelstelling was de strijd aanbinden tegen de zogenaamde communistische en gauchistische universiteiten
- geaffilieerd aan de SAC en WACL

World Anti-Communist League (WACL)

- opgericht in 1967 in Taiwan als fusie van Anti-Bolshevik Bloc of Nations met APACL
- bestond uit verschillende regionale en nationale afdelingen (APACL, CAL, MESC, NARWACL)
- had als doel het communisme te bestrijden door als anticommunistisch persorgaan te functioneren, en vrijheidsbewegingen tegen het communisme financieel en logistiek te ondersteunen

Wilton Park

- elitaire organisatie opgericht in 1944 in Groot-Brittannië
- kende afdelingen in geheel Europa en streefde naar een rechtse politieke Europese formatie

BIJLAGEN

Académie Européenne de Sciences Politiques

Membres perpétuels de l'AESP (1978)

Otto de Habsbourg (A)	Président du Conseil International de l'Union Paneuropéenne
Sir Peter Agnew (GB)	Ancien Ministre
Giullio Andreotti (I)	Ministre, Député, Premier Ministre Italien
Pierre Bercot (F)	Président d'Honneur de SA CitroËn
John Biggs-Davison (GB)	Député, Président du Monday Club
Général D. Botzaris (GR)	Ancien Ministre
Dr. Heinrich Box (D)	Ambassadeur Hre. Directeur Général des Relations Etrangères de la C.D.U.
Xavier Conde (E)	Ambassadeur d'Espagne
Bernard Destremeau (F)	Ancien Ministre, Secrétaire d'Etat aux Affaires Etrangères
Rd. Père Yves-Marc Dubois (F)	
Paul Economou Gouras (GR)	Ambassadeur, Ancien Ministre
Vicomte Eyskens (B)	Ministre d'Etat, Ancien Premier Ministre
René Feit (F)	Député, Maire de Lons le Saunier, Conseiller Général du Jura
Don Manuel Fraga Iribarne (E)	Ancien ambassadeur d'Espagne à Londres, Ancien Ministre
Baron Pierre de Gaiffier d'Hestrey (B)	Ambassadeur de Belgique à Mexico
Arthur Gilson (B)	Ancien député, Ancien Ministre
Hermann Heusch (D)	Président de la Chambre de Commerce et d'Industrie, Ancien Bourgmestre d'Aix la Chapelle
Marie-Elisabeth Klee (D)	Ancien membre de Bundestag, Conseiller Culturel de l'Etat Rhin-Palatinat
Walter Kunnen (B)	Président du Beweging voor de Verenigde Staten van Europa
Francis La Coste (F)	Ambassadeur Hre de France
de la Verpillière (F)	Ancien Député
Yvan-Matteo Lombardo (I)	Ancien Ministre, Président du Comité Atlantique Italien
Dr. Hans-Joachim von Merkatz (D)	Ancien Ministre, Vice-Président du Conseil International de
Dr. Alois Mertes (D)	Membre du Bundestag
Chevalier Jean de Neeff (B)	Gouverneur Honoraire de la Province de Brabant
Gabriel Ollivier (F)	Membre de l'Institut de France
Carlo Pesenti (I)	Président d'Italcimenti
Antoine Pinay (F)	Ancien Président du Conseil
Dr. Fritz Pirkel (D)	Ministre d'Etat de Bavière
Dr. Georges Portmann (F)	Ancien Vice-Président du Sénat, Président de l'Association Française pour la Communauté d'Atlantique
Pr. Henri Rieben (CH)	Directeur du Centre de Recherches Européennes de l'Université de Lausanne
Alfredo Sanchez-Bella (E)	Ambassadeur Honoraire de SM le Roi d'Espagne, Ancien Ministre, Président du C.E.D.I. Espagnol
Jacques Soustelle (F)	Membre de l'Assemblée Nationale, Ancien Ministre
Sir John Rodgers (GB)	Membre du Parlement
Alberto Ullastres (E)	ancien Ambassadeur d'Espagne près des Communautés Européennes
Paul Vanden Boeynants (B)	Ministre de la Défense Nationale, Ancien Premier Ministre, Ministre d'Etat
Jacques Van Offelen (B)	Député Bourgmestre, Ancien Ministre
Jean Violet (F)	Avocat à la Cour
André Voisin (F)	Vice-Président du Mouvement Européen et de l'Action Européenne Fédéraliste
Graf von Stauffenberg (D)	Membre du Bundestag
Giovani Malagodi (I)	Député, Ancien Ministre, Président du Parti Libéral d'Italie

Jacques Medecin (F)	Député Maire de Nice, Conseiller Général des Alpes Maritimes
Raymond Bousquet (F)	Ambassadeur Honoraire de France, Ancien Député
Dr. Richard Jaeger (D)	Vice Président du Bundestag, Président du C.E.D.I. et de l'Association Atlantique Allemande
Pierre Grégoire (L)	Député, Ancien Ministre des Affaires Etrangères, Ancien Président de la Chambre des Représentants, Vice Président du Conseil International de l'Union Paneuropéenne
Baron Adelin Van Ypersele de Strihou (B)	Président d'Honneur du Mouvement d'Action pour l'Union Européenne, Ancien conseiller de S.A.R. le Prince de Liège
Florimond Damman (B)	Secrétaire Perpétuel de l'Académie Européenne de Science Politique, Président de M.A.U.E.
August Bekaert (B)	Membre du Praesidium de Beweging voor de Verenigde Staten van Europa
Pr. Annacieto Benedetti (I)	
Marcel Collet (F)	Directeur Honoraire de l'Euratom
Bernard de Marcken de Merken (B)	Docteur en Droit
Jack de Spirlet (B)	Ancien Président du C.E.D.I. Belge
Comte Alain de Villegas de Saint Pierre Jette (B)	
Dr. Heinz Forsteneichner (D)	Président de Deutsche-Franzosicher Freiz
Dr. Jean-Raymond Frugier (F)	Ancien Député
Hans Graf Huyn (D)	Legationrat ad. Conseiller à la C.S.U.
Aldo M. Mungo (B)	Secrétaire général du M.A.U.E., Délégué général de l'A.E.S.P.
Dr. Walter Oberleitner (D)	Docteur en Droit
Vittorio Pons (CH)	Secrétaire général International de l'Union Paneuropéenne Industriel
François Vallet (F)	
Giancarlo Valori (I)	Secrétaire général de l'Institut des Relations Internationales de Rome
Vincent van den Bosch (B)	Avocat
Dr. Pan V. Vandoros (GR)	Chancelier de la Fondation Européenne DRAGAN
Paul Vankerkhoven (B)	Vice Président du Cercle des Nations
Gisbert, Baron von Wersebe (D)	Conseiller de la Presse à la C.D.U.
C.C. van den Heuvel (B)	Directeur de INTERDOC
Rudolf Dumont du Voitel (D)	Membre du Praesidium de Europa-Union Deutschland
Madame R. Bauduin (B)	Administrateur de Sociétés
Colonel Jean Francis Biot (B)	Ancien Attaché au SHAPE
Rd. Père Boc	Professeur à l'Université de Fribourg
Colonel André Bruge (F)	Ecrivain
Charles Cheval (F)	Avocat, Secrétaire Général du Mouvement Européen de Lyon
Pier Crouzet (F)	Président des Caisses de Retraites de la Région Parisienne, Membre du Comité de l'Action Européenne Fédéraliste
Colonel George de Lovinfosse (B)	Ecrivain
Comte de Matharel (F)	Membre de Wilton Park
Marquis de la Vega Inclan (IR)	Economiste
A.R. de Fougerolles (F)	Délégué général des Anciens Combattans d'Europe
Madame Jo de Foy (B)	Licenciée en Sciences Politiques
Baron Benoît de Bonvoisin (B)	Attaché au Cabinet du Ministre de la Défense Nationale
Mark Dirven (B)	Délégué du Mouvement Solidariste
Jacques de Limelette (B)	Administrateur de Sociétés
Rupert Dirnecher (D)	Legionrat ad., Conseiller à C.S.U.
Gérard Dubois (F)	Fonctionnaire International à la Commission des Communautés Européennes
Albert Dupuis (F)	Artiste Peintre, Publiciste, Ancien Conseiller du Ministre Malraux
Karl-Friederich Grau (F)	Secrétaire-général de Paneuropa-Union Deutschland
Dr. Georges Henrard (B)	Président de la Fédération Nationale des Chambres Syndicales des Médecins de Belgique
Jerzy Jankowski (F)	Président de l'Union des Fédéralistes Polonais
Marc Jottard (B)	Ambassadeur Honoraire de Belgique

André Jozan (F)	Adjoint au Maire de Nantes
Léopold Lambert	Chef de Cabinet Honoraire aux Ministères des Affaires Economiques et du Commerce Extérieur
Philippe Leroy (F)	Rédacteur en Chef de Magistère-Information
André Macry (F)	Economiste
Le Pr. Dr. Léo Magnino (I)	Président de l'Université de la Méditerranée
George P. Menais (F)	Président de l'Institut Bancaire de Lyon
Dr. Jean-Victor Marique (B)	Colonel Aviateur de Réserve, Président des Officiers de Réserve de Bruxelles
Bernard Moinet (F)	Commandant de Réserve, Ecrivain, Administrateur de la Maison de l'Europe à Lille
Gérard Mahu (F)	Membre de la Confrérie Européenne de St. Benoit
Paul Mattar (D)	Porte Parole Allemand à l'O.T.A.N.
Stanislaw Merlo (B)	Président des Anciens Combattans Polonais, Représentant de Radio Free Europa
Jan J. van Nierop (NL)	Architecte
Rd. Père Valentin Nelissen (B)	Directeur du Centre Universitaire A.A. de Louvain
Le Pr. Paul Peeters (B)	Professeur à Paris et à l'IHEC de Tournai
René-Louis Picard (F)	Président de la Sté Internationale de Wilton Park de Langue Française
Max Richard (F)	Directeur du Mouvement Européen LA FEDERATION, Action Européenne Fédéraliste, Rédacteur en Chef du XXe siècle
Schwarzer (D)	Secrétaire général de Bund der Vertrebene
Paul Rohr (B)	Président du Cercle de Politique Etrangère
Mario Sciaky (F)	P.D.G. des Usines SCIAKY
Pierre-André Simon (F)	Economiste
Siegfried Sorge (D)	Amiral en retraite
Général Paul Vanuxem (F)	Industriel
Mario Stevenin (I)	P.D.G. d'Entreprises Routières
Helmut Swietelsky (D)	Ancien avocat au Barreau de Budapest
Dr. Ernest Tottosy (B)	Conseiller Communal
Dr. Paul Teichmann (B)	Bibliothécaire de l'Université de Toulouse
Pierre-Louis Trainar (F)	Ancien Président de Europa Union AACHEN
Dr Erich Ullrich (D)	Avocat, Directeur des Séminaires d'Etudes Européennes
Henri Wynants (B)	Professeur à l'Université Libre de Bruxelles
Marcel Zimmer (B)	Directeur de la Revue Le Monde Moderne
Jean Vigneau (F)	Professeur Honoraire d'Université
Marcel Berthier (F)	Avocat au Barreau de Paris, Ecrivain Economiste
Vicomte de Rlichemont (F)	Président d'Associations Economiques
William François (F)	Avocat au Barreau de Dusseldorf
Dr. Helmuth Jahns (D)	Professeur à l'Université de Fribourg
Dr. Ernst Billeter Frey (D)	Consul Général d'Allemagne
Karl Schumacher (D)	Ingénieur Géologue
George Ladame (F)	Professeur à l'Université de Louvain
Dr. Fernand Mairlot (B)	Membre du groupe Nouvelles Frontières, Administrateur Principal au Communautés Européennes
Bernard Zamaron (L)	Avocat au Barreau de Lille, Administrateur de la Maison de l'Europe
Madame Marcelle Folliot (F)	Magistrat, Conférencier, Ecrivain
Madame Marcel Masson (B)	Industriel
Colonel Fernand Schneider (CH)	Fédération Internationale des Anciens Combattants Alliés
H. van Ketwich Verschuur (D)	Avocat, Président de Institut für Internationale Zukunftstudien
Ernest Rigoni (I)	
Wolfram Bitschnau (D)	

Lijst van bedrijven vertegenwoordigd in de Cercle des Nations (1980-1981)

Sogetel International (Jacques Armynot du Chatelet)
Banque Commerciale Zaïroise, Kinshasa (ridder Bauchau)
Ragheno Beherman Auto-Transport (Joseph Léon Beherman)
Securitas (Björn Berge)
Socorin (Ado Blaton, vastgoedmakelaar)
ASCO (Roger Boas)
STIB (MIVB) (Didier de Bournonville)
ICI Europa ltd. (John Boyd)
Solibra (Xavier de Brabandere)
Immobiliën La Dunette (Etienne Braun de ter Meeren)
Hoover Worldwide Corporation New York (Peter Boon)
Jean Crab&fils (Jacques Breckpot en Thierry de Montjoye)
United Technologies, Europe (Gregory Breitenbeck en Eugène Vincent McAuliffe)
Bâtiments et Ponts (Pierre Cabuy)
Compagnie Bruxelles-Lambert (Jacques de Bruyn, graaf Jean-Pierre de Launoit, Jacques Moolaert en Michel Vivario)
Mercedes-Benz Belgium (René Cappelle)
ITT Europe (William Cassidy)
ESSO Belgium (Renaud Clerinx en Robert Philippe)
BP Belgium (Georges De Graeve en José De Kimpe)
Sybeta (André Delforge)
Kleinwort Benson Europe (Jacques Delvaux, Jean Ickx en Roger van Ooteghem)
Union Minière (Pierre De Merre)
Union Atlantique de Réassurances & **Union Atlantique d'Assurances** (Yves De Nys)
World Trade Center (WTC) (Alain, Charlie en Patrick De Pauw)
Philips Petroleum Chemicals (Ludo De Vleeschauwer van Braekel)
Banque Crédit Général (Antoine d'Hondt)
Security Pacific National Bank (Joseph van Dierendonck)
Banque Bruxelles Lambert (John Dils)
Ores International (Christian Doat)
Banque de Suez-Luxembourg (Philippe Donnay)
Union des Offices étrangers de Tourisme en Belgique et au Grand-Duché de Luxembourg (graaf Victor Doret)
Société Générale de Belgique (André Dubuisson)
Rheinmetall International (Lodewijk Duyndam)
Société Kronenbourg Brewery (Didier Ernst)
Estée Lauder (Roger Eyben)
Chemin de Chaumont (Jean Fabri)

Carré. Orban&Partners, Pennsylvania, USA (Charles A. Fagan III)
Electrobel (Paul Fantoli, Alfred Hubert en Jean-François Pettens)
BMW Belgium (baron Hughes de Fierlant Dromer en Christian Sack)
Cégéac-Motors (Raymond Franck)
Impact FCB Belgium (Maurice Frydman)
Abelag Aviation (André Ganshof van der Meersch)
Barclays Bank International (Guy Gillieaux)
Société d'Entreprises Agricoles SEA (graaf Jean Goblet d'Alviella)
drukkerij J. Goemaere: Imprimeur du Roi (Patrick Goemaere)
Texaco Belgium (J. John Goossens)
Sopex (Alain Grisar)
Banque Française du Commerce Extérieur, Parijs (Patrick Haizet)
Sociétés Datsun Belgium (Hiromichi Hashimoto en Joseph Munster)
ACEC (Midhat Hassib)
Distrigaz (Robert Georges Havaux)
Lockwoods Foods Limited (Jacques Heller)
Renault Belgique Luxembourg (Jean Herdies)
Bank of America (baron Herry)
Etablissement Hoover (Pierre Huylebroeck)
F-16 Europe General Dynamics (Jerry Jones)
General Dynamics International Corporation (Raymond Jones)
Vidéoscope (burggraaf Christian de Jonghe d'Ardoye)
SNC Boels&Begault (Daniel Kervyn de Meerendre)
IBM Belgium (baron Juan 't Kint de Roodenbeke en Paul Roch)
INA Insurance Company of Canada, Toronto, Canada (Milos Knorr)
Société d'Entreprises Agricoles SEA (baron Paul Kronacker)
Raffinerie Tirlemontoise (baron Paul Kronacker)
Diamond Investors&Manufactures (Baudouin Lacroix en Roger Van Looy)
Compagnie internationale des Wagons-Lits (graaf Jean-Pierre de Launoit)
RTL-TVI (graaf Jean-Pierre de Launoit)
Logabax, filiaal van de groep Electrobel (André Laurent en Jean-Claude Leclercq)
Solvay (Jean-Pierre Leleux)
Vinçotte en Vinçotte International (Raymond Lhonneux)
Olivetti Belgium (Vincenzo Mancuso)
Drukkerij Van Buggenhoudt (André Maquestiau)
Compagnie Cinématographique Belge (André Maquestiau)
Graduated Diamond Expert GIA (Marcel Margulies)
Institut Européen du papier (graaf Louis de Meeûs d'Argenteuil)
Grundig Belux (Claus Mertens)
Randstad (Jean-Pierre Meunier)

Air et Chaleur (Pierre Meurice)
Setecsa (Maurice Michaux)
Banque Parisbas (Yves de Monie)
Fiat Belgio (Adolfo Morelli)
Stenhouse Reed Shaw (James Morgan)
Chevron Oil Belgium (Jean Muûls)
The Taiyo Kobe Bank Ltd. Brussels Branch (Kazuya Nakamura)
Godefroid Coal Trading&Shipping (Armand Nandance)
Société Générale des Minerais (graaf Yves du Parc Locmaria)
American Express (Derek Pearmund)
Healey& Baker (Alain Petit)
Nixdorf Computers (Jean-Marie Pirnay en Urbain Vanden Bossche)
Gécamines – Usines de Shituru, Likasi, Zaïre (Jean van Pottelberghe de la Potterie)
Transcruise Occantour en Cruise Selection (Jacques Pourbaix)
Trade ARBED Belgium (Albert Prion)
Hannover Bank Belgium (Jacques Puissant Baeyens)
Société Générale de Banque (Jacques Purnode en graaf Eric de Villegas de Clercamp)
International Westminster Bank (Jean-Pierre Quinet)
Belgian Finance Company, Hongkong (Adelin Remy)
GeneralCar (Jean-Hubert Robert)
Pfizer Europe (Maurice Roche)
Eurotube (André Roggemans)
Batairco (Alain Saint-Remy)
Promibel (ridder Alain de Sauvage)
Banque du Crédit Commercial (ridder Albert de Schaetzen van Brienem)
Eternit (ridder Albert de Schaetzen van Brienem)
Bank Sparrenhof (Albert van der Scheuren-Deveze)
Henrijean&Co (baron Philippe Sney)
Antiquités et Bijoux Cartier, Parijs (Dragomir Stefan Stefanovich)
Christie's Europe (Richard Stern)
Cinéma Publicitaire Belge (Claude Stora)
The Bank of Tokyo, Brussel (Masayoshi Tanaka)
Assurances Nationales (Jacques Taquet)
Nippon European Bank (Ko Tokuda)
Union Société Gazières de Belgique (Pierre Ugeux)
Union Exploitations Electriques en Belgique (Pierre Ugeux)
Holding Teguisse, Groot-Hertogdom Luxemburg (Fernand Ullens de Schooten)
British Leyland, Belgium (Daniel Vanden Berghe)
Spencer Stuart Management Consultants (Jean-Marie Van den Borre)
Siemens (Lionel Van den Bossche)

Warner-Lambert Belgium (François Vandenbroeck)
Continental Bank of Chicago, London (Andréi Vadoros)
Sabena (Carlos Van Rafelghem en Aldo Vastapane)
Association des Ingénieurs en Sciences Nucléaires Appliquées (Georges Vanvrekom)
Sobelair en Belgian Skyshops (Aldo Vastapane)
Unilever Belgium (Roger Verstraeten)
Généralvoyage (Xavier de Wilde d'Estmael)
Shell Belgium (baron Guy de Wouters d'Oplinter)
The European Petrochemical Association (Eric Yates)
Ziegler (Robert A. Ziegler)

Kaderstuk The European Round Table (ERT)

De ERT omschrijft zichzelf als een club van de machtigste Europese industriële tycoons, met als doel het promoten van de competitiviteit en de groei van de Europese economie. Aan de ronde tafel strijden deze ridders van de economie dus voor méér Europa. Momenteel zijn 45 topindustriëlen en bankiers lid. Dat kleine aantal moet de werking overzichtelijk maken, bovendien is lid worden geen sinecure. Men moet aan het hoofd staan van een grote multinationale industriële onderneming waarvan het hoofdkwartier in Europa is gevestigd en die in de meerderheid van de Europese landen vestingen heeft. Daarnaast moet men een “goede” Europeaan zijn en de ERT-doelstellingen mee willen helpen realiseren. Niemand stelt zich echter kandidaat. De leden kiezen zelf wie ze rond de tafel willen.

De ERT werd opgericht in 1983 door de Zweed Pehr Gyllenhammar, toenmalig topman bij Volvo. In het begin van de jaren 1980 deed Europa het niet al te goed. In vergelijking met de Verenigde Staten en Japan vertoonde het oude continent een gebrek aan dynamisme, innovatie en concurrentievermogen. Op landbouw na, waren de Europese sectoren nog allemaal nationaal georganiseerd. Van de in het Verdrag van Rome voorziene Europese economische integratie was vooralsnog geen sprake. Pehr Gyllenhammar zag dat met lede ogen aan en besloot een clubje op te richten dat de regeringen zou wakker schudden over de zorgelijke toestand van de Europese economie. Een eerste meeting vond plaats in Parijs op 6 en 7 april 1983. Aanwezig waren vertegenwoordigers van Fiat, Philips, Shell, Olivetti, Nestlé, Renault, Siemens, St. Gobain en Thyssen. Op dat Parijse conclaaf werd officieel de club opgericht, en ageerde vanaf dan tegen alles wat de ondernemers dwars zat, zoals: *“high costs and low profits, fragmentation of the European market and excessive control by governments, and the fundamental need to preserve and rebuild Europe’s industrial base in all strategic areas from biotechnology to telecommunication”*. (bron: het voor nieuwe ERT-leden uitgegeven boekje ERT Highlights: 1983-1999)

Uit dit interne geschiedenisboek blijkt ook dat twee Europese commissarissen betrokken waren bij de oprichting van de club: Etienne Davignon en François-Xavier Ortoli. Etienne Davignon verkreeg trouwens in 1986 een topfunctie bij de Generale Maatschappij. De interesse van Davignon was niet verwonderlijk. Eerder had hij de Europese industriëlen al aangepord om een uitgelezen netwerk op te richten toen hij zich liet ontvallen: *“Whom do I call when I want to speak to European Industry?”*.

In 1988 fuseerde de ERT met de Groupe des Présidents, een in 1967 opgerichte club van Europese industriëlen die destijds werd voorgezeten door Jacques Solvay. Omdat een aantal toplui van beide clubs lid waren, was een samengaan logisch. Vandaag bestaat de ERT uit vertegenwoordigers van onder meer ThyssenKrupp, Total, Suez, Renault, Nokia, Siemens, Unilever, Nestlé en ook twee landgenoten: Daniël Janssen (Solvay) en Umicore-topman Thomas Leysen. Tot voor enkele jaren waren er meer Belgen in het gezelschap: Yves Boël (Sofina) vertrok in 1995 (een belangrijke clubregel is immers dat men de club verlaat bij zijn pensioen), François Cornélis (Petrofina) vertrok in 1999, André Leysen (Agfa-Gevaert en vader van huidig ERT-lid Thomas Leysen) en Etienne Davignon vertrokken in 2001.

Dat Daniël Janssen ERT-lid is, hoeft niet te verwonderen. Als hoofd van Solvay (hij volgde in 1991 zijn familielid Jacques Solvay op), de chemiereus die in 2001 met haar vierhonderd sites in vijftig landen een omzet realiseerde van 8,7 miljard euro en 29.416 werknemers telt, staat deze man en zijn familie steevast aan de top in de rangschikking die macht of rijkdom in ons land meten.

Intussen heeft de ERT haar hoofdzetel in Brussel en is dus de facto een Belgische club. De topmannen zul je er echter niet vaak zien. Zij ontmoeten elkaar slechts twee keer per jaar op de Plenaire Vergadering – op onbekende tijdstippen en op steeds wisselende plaatsen in Europa. Op deze geheime conclaven worden de prioriteiten en standpunten van de club bepaald. Vervolgens trachten de leden Europese commissarissen, nationale presidenten en ministers van hun gelijk te overtuigen. Dat de ERT vandaag weegt op de besluitvorming wordt door zowat iedereen onderschreven.

Naar aanleiding van de Europese Conventie bijvoorbeeld werkte de ERT een intensief programma uit waarbij naast Conventieverantwoordelijken als Valéry Giscard d'Estaing en Jean-Luc Dehaene, ook Europese ministers en presidenten werden opgezocht, zoals Jacques Chirac, Gerard Schröder en Tony Blair. De standpunten en inzichten van de ERT werden aan hen ter discussie voorgelegd. Vooral een regelmatig contact met de politieke *decisionmakers* heeft effect. Hoe meer een bepaald bericht of standpunt in Europa wordt verstrekt, hoe gemakkelijker het uiteindelijk als gemeengoed wordt geaccepteerd.

De ERT werkt hard aan het verbeteren van het Europees concurrentievermogen. Doorn in het oog is het Europese politieke proces dat volgens hen veel te inefficiënt en traag is. Zij stellen dan ook dat een economische en sociale vooruitgang in Europa onlosmakelijk gelieerd is aan de versterking van de macht van zowel de Europese Commissie, de

Raad van Ministers als het Europees parlement. Pas dan kan de Europese integratie efficiënt verlopen. De Verenigde Staten van Europa is nog lang geen feit, maar in afwachting verenigde zich dus wel reeds de industriële top in Europa.

De werking van de ERT heeft veel gemeen met de Bilderberggroep en de Trilaterale Commissie. Daniël Janssen is van beide lid.

Al deze onderonsjes hebben met elkaar gemeen dat, hoewel ook welgekozen politici, journalisten en academici er deel van uitmaken, de economische wereld de mars-inrichting en het ritme bepaalt.

Bronnen:

Jan Puype, *De elite van België*, Van Halewyck, Leuven, 2004, pp. 372-384.

Belén Balanya, Ann Doherty, Olivier Hoedeman (ed.), *Europe Inc. – Liaisons dangereuses entre institutions et milieux d'affaires européens*, 2001, Agone Editeur, Marseille, 312 p.

OLI-rapport. Document uit 1950

Over het OLI department als onderdeel van de VS veiligheidsdiensten.

OLI houdt zich bezig met een “anticipatory intelligence collection program”.

Het moet over de hele wereld informatie verzamelen en over elk onderwerp gaande van politiek, economie en sociale aangelegenheden. Daarnaast kunnen ook dringende zaken met betrekking tot “inlichtingen” worden onderzocht.

Western Europe

Including Austria, France, West Germany, Italy, Norway, Sweden, United Kingdom, Yugoslavia.

1. Significance of area

Western Europe represents a highly developed industrial community which, for the most part, is democratic and western oriented. Largely because of US economic assistance, the area currently appears to be gaining in economic and political stability.

The area is primarily valuable to the US as a political, economic, social and military bulwark against the westward movement of the USSR. Certain positions, particularly the United Kingdom, have the highest strategic and political value. The area is also valuable economically both as a consumer of US goods and as an integral unit in the restoration of world trade.

It appears probable that the US will continue to provide such assistance as may be necessary to maintain a measure of political and economic stability and a reasonable degree of military strength.

Yugoslavia may appear to be improperly classified as a Western European power. Nevertheless, its current position vis-à-vis the USSR has created within that country, however, temporarily and superficially, a number of similarities with the western community. Furthermore, for purposes of intelligence collection, conditions in Yugoslavia more nearly resemble those of a western European country than those of a USSR satellite.

2. Intelligence targets within area

The following are considered to be the general intelligence targets in Western Europe on which OLI should place primary emphasis in 1950:

Political structure

 Geopolitical status and tendencies

 Government and administration

 Constitution, Basic Law

 Chief of Staff

 Central government

 Political and civil rights

 Electoral system

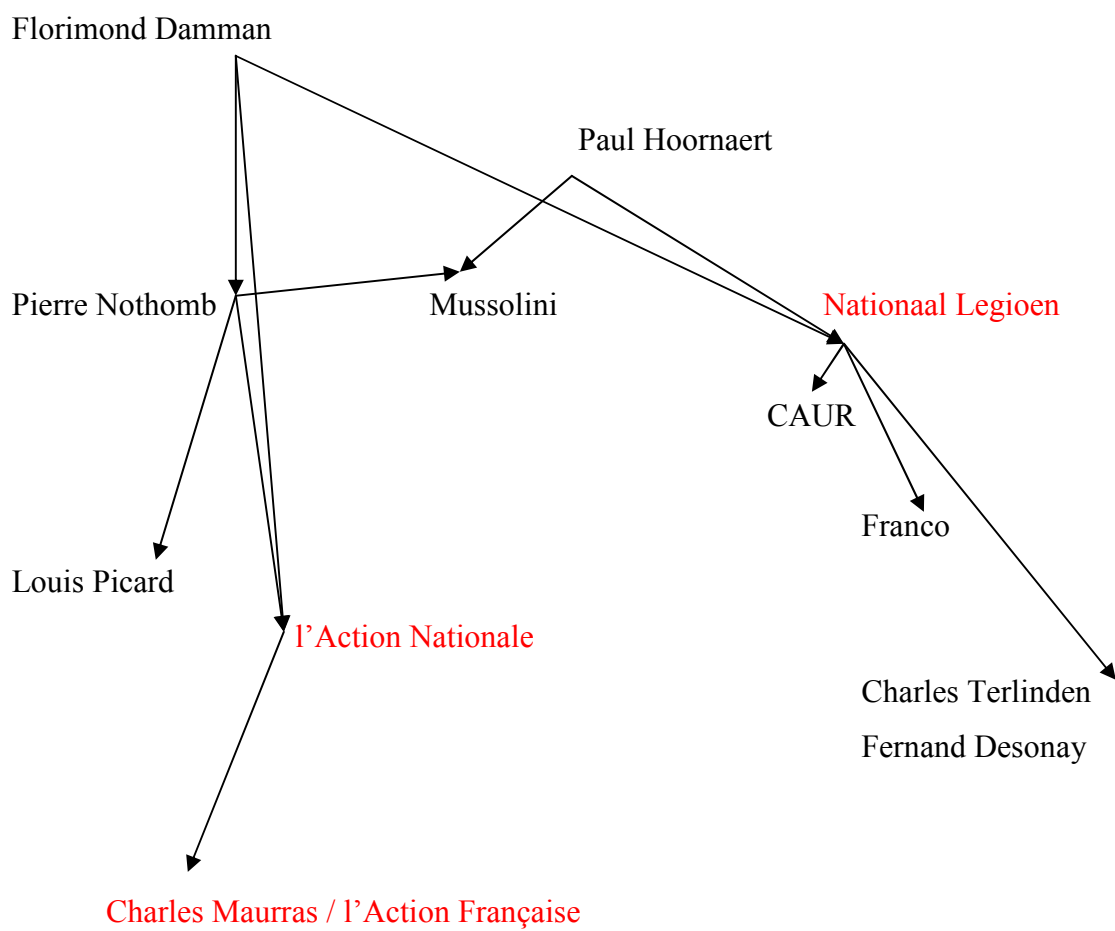
 Law and Legislation (except international)

- Public order and safety
- National defense establishment
- Politics and parties
 - Political customs and institutions
 - Party system
 - Parties (except communist parties)
 - Communism and communist party
 - Conferences and meetings
 - Propaganda operations: press, radio, etc.
 - Infiltration operations
 - Front organizations
 - Domestic policy
 - International policy
 - Defections, deviations, purges
 - Anti-communist movements
 - Titoism ; communist nationalism
 - Anti-communist blocs and coalitions
 - Emigre groups
 - Pressure groups
 - Subversive activities
 - Party alignments and blocs
- Empire policy and relations
- Policy towards dependencies
- Foreign policy and relations
- Occupation government and policy (France, UK)
- Society and culture
 - Population structure
 - Migration
 - Displaced persons
 - National minorities; ethnic groups
 - Public opinion, information, propaganda
 - Periodic press
 - Minority and foreign language press
 - Propaganda apparatus and techniques
- Economic structure
 - Economic planning (in general)
 - Domestic economy (in general)
 - National wealth and resources
 - Self-sufficiency and surpluses
 - Deficite and demands

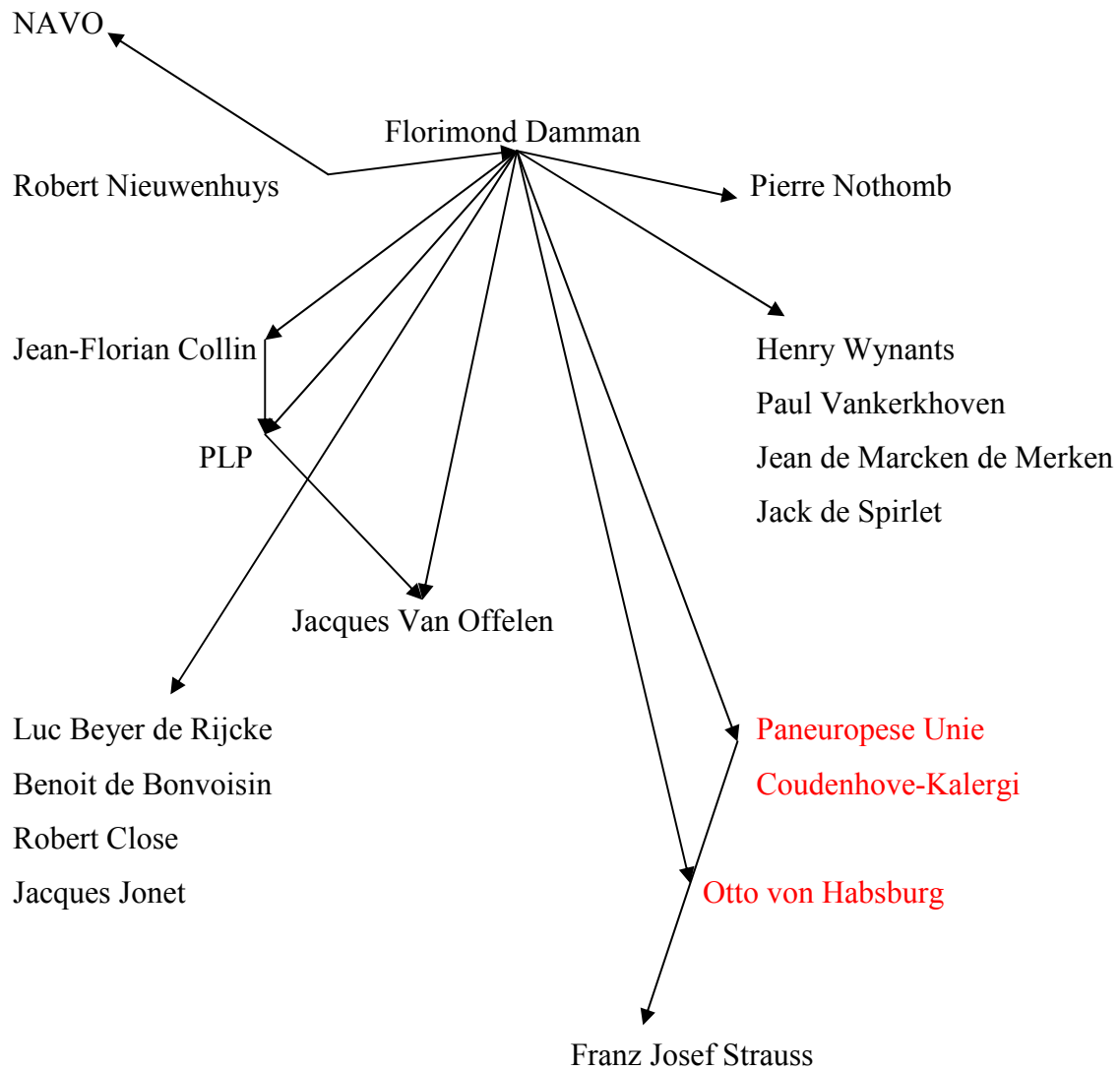
- Production capacity
- Manpower
 - Labor organisations
- National budget
- Public budgets and fiscal policies
 - Military expenditures
- Monetary and credit policy
- Direct government control
- Foreign economic relations
 - Policies and trends
 - Trade
 - Balance of current payments
 - Capital movements and foreign assets
 - Empire economic relations
 - Relations with dependencies
 - Economic aid
- Agriculture and food
- Industry, manufacture, engineering (including production consumption, stocks, trade, etc....)
 - Industrial planning, conditions, trends
 - Mining and metal industries
 - Fuel and power
 - Manufactures and consumers goods
 - Chemical industry
 - Military equipment
- Transportation and communication
- Science and scientific warfare
 - Research and development
 - Scientific establishments, societies, institutions, laboratories, etc.
 - Scientific personnel
 - Scientific intelligence and security
 - Scientific aids programs
 - Science of warfare
- International and regional organisations

GRAFIEKEN

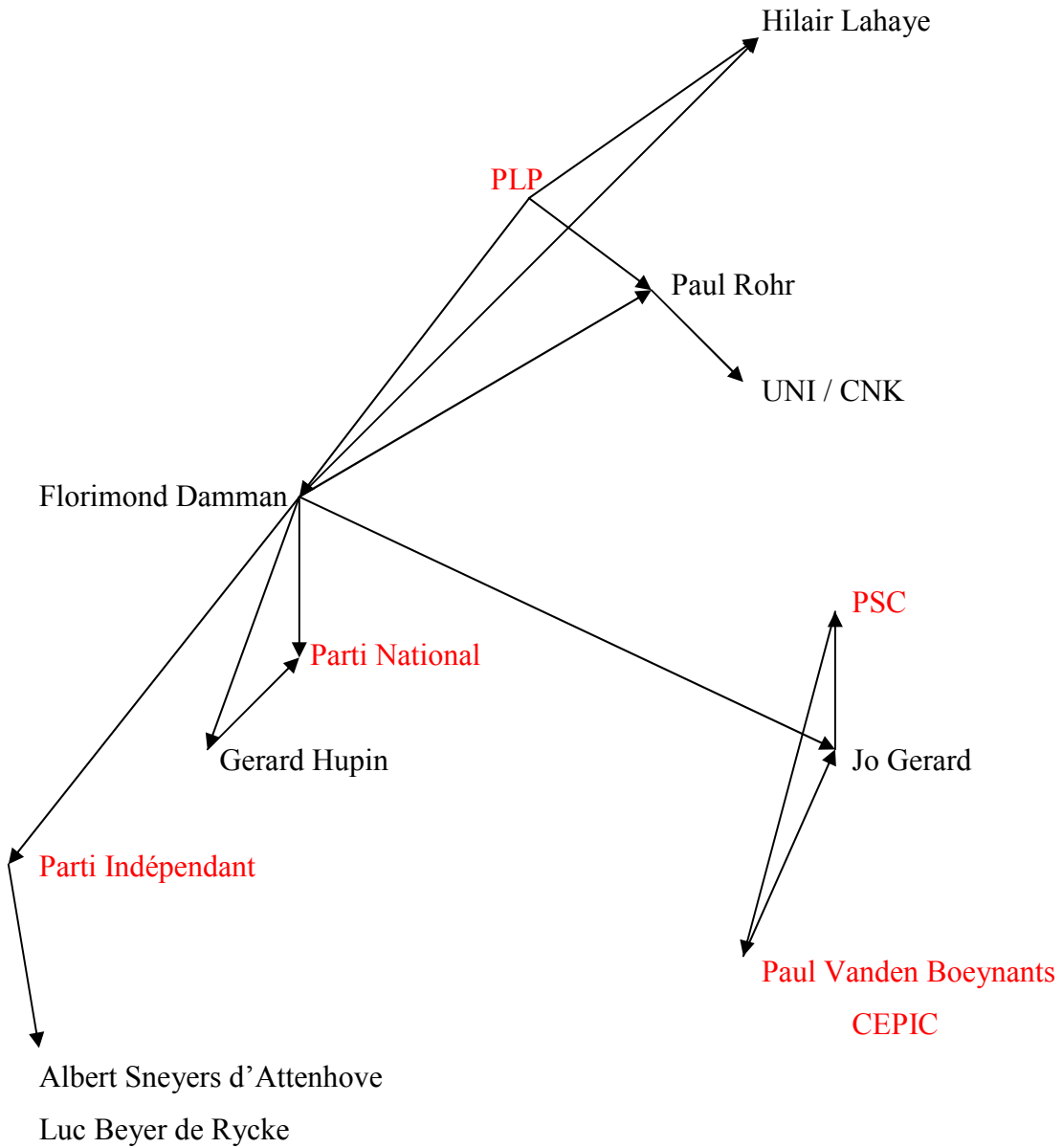
Florimond Damman in het interbellum

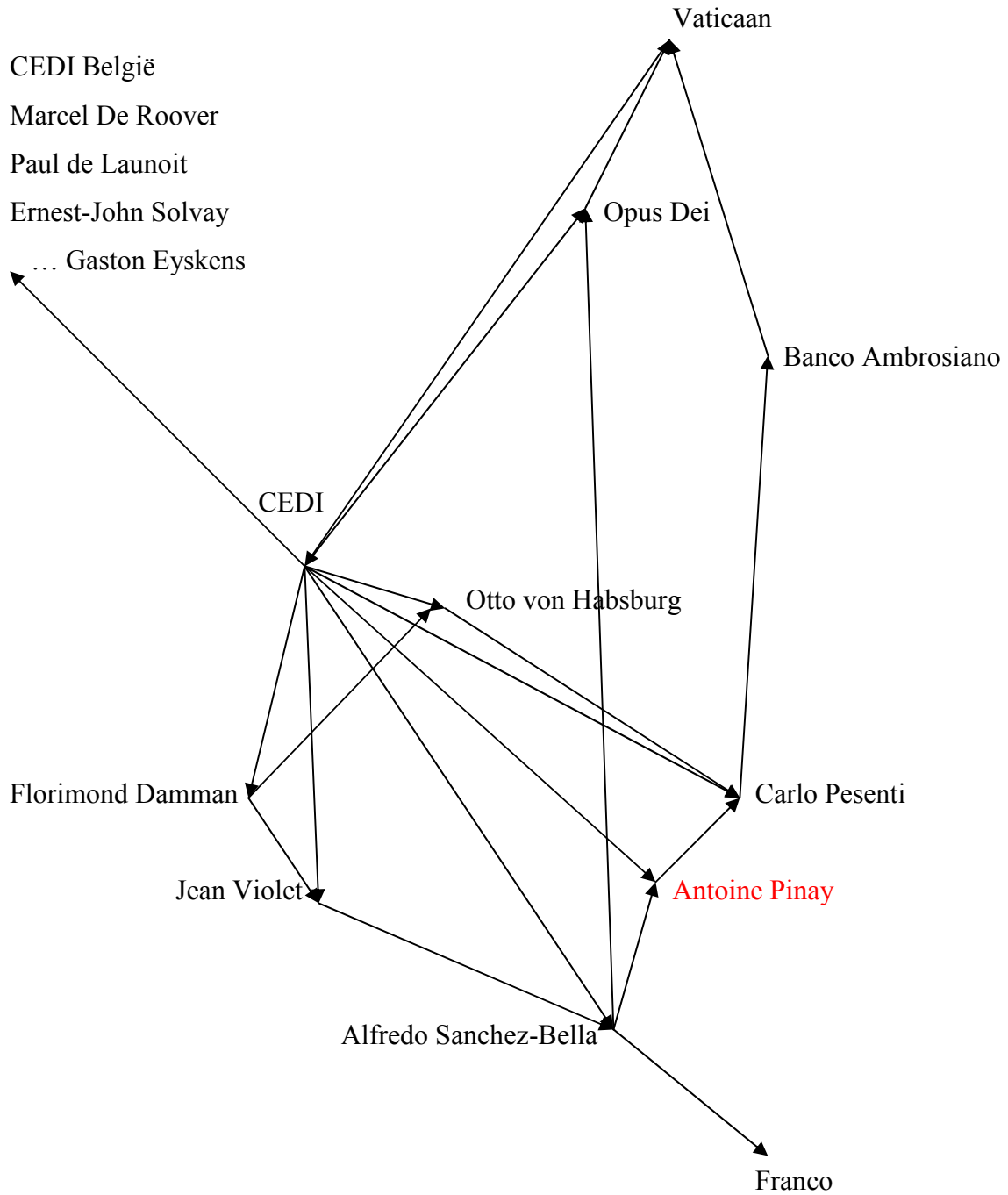
Florimond Damman en AENA/MAUE

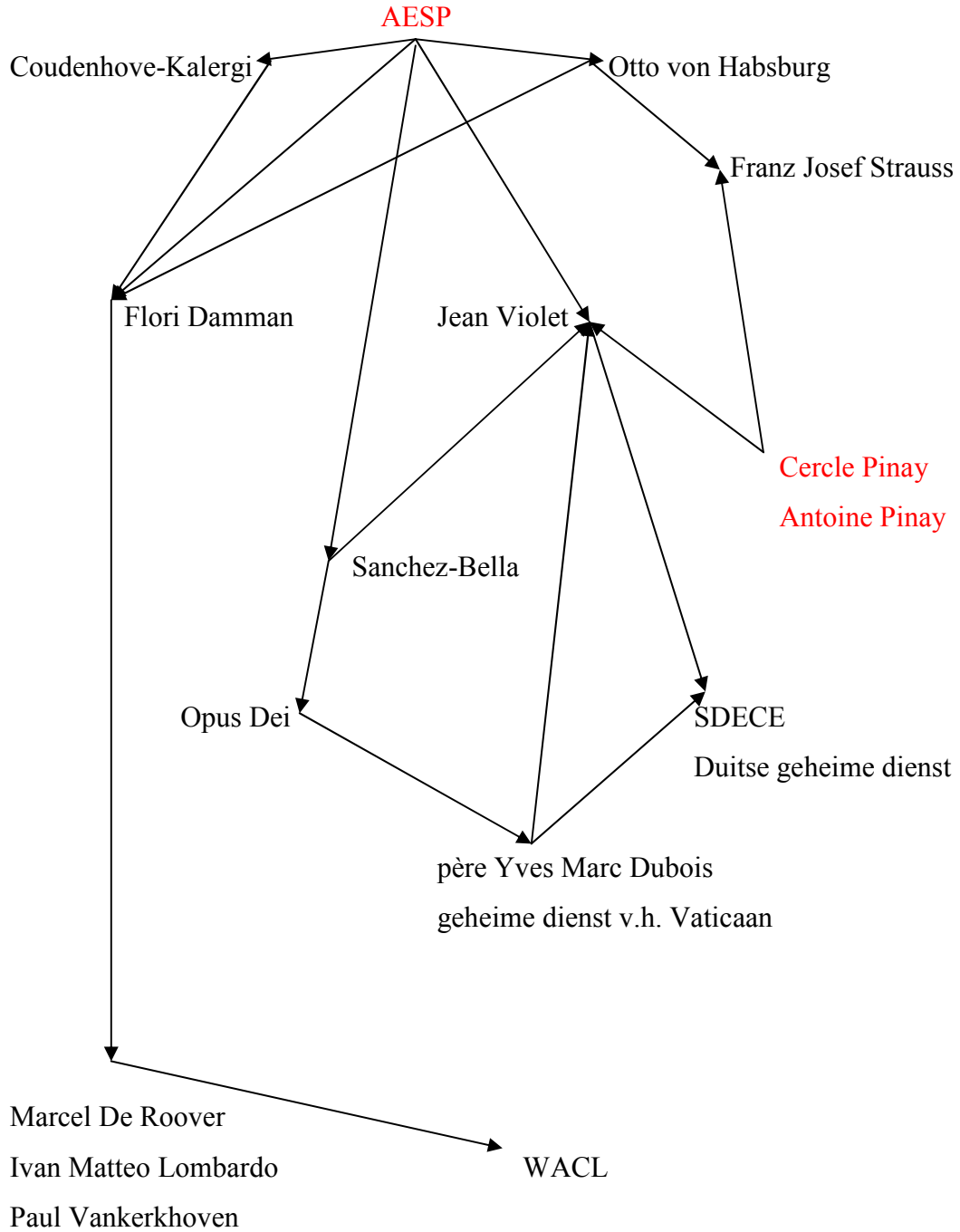
Florimond Damman en de Cercle de Politique Etrangère

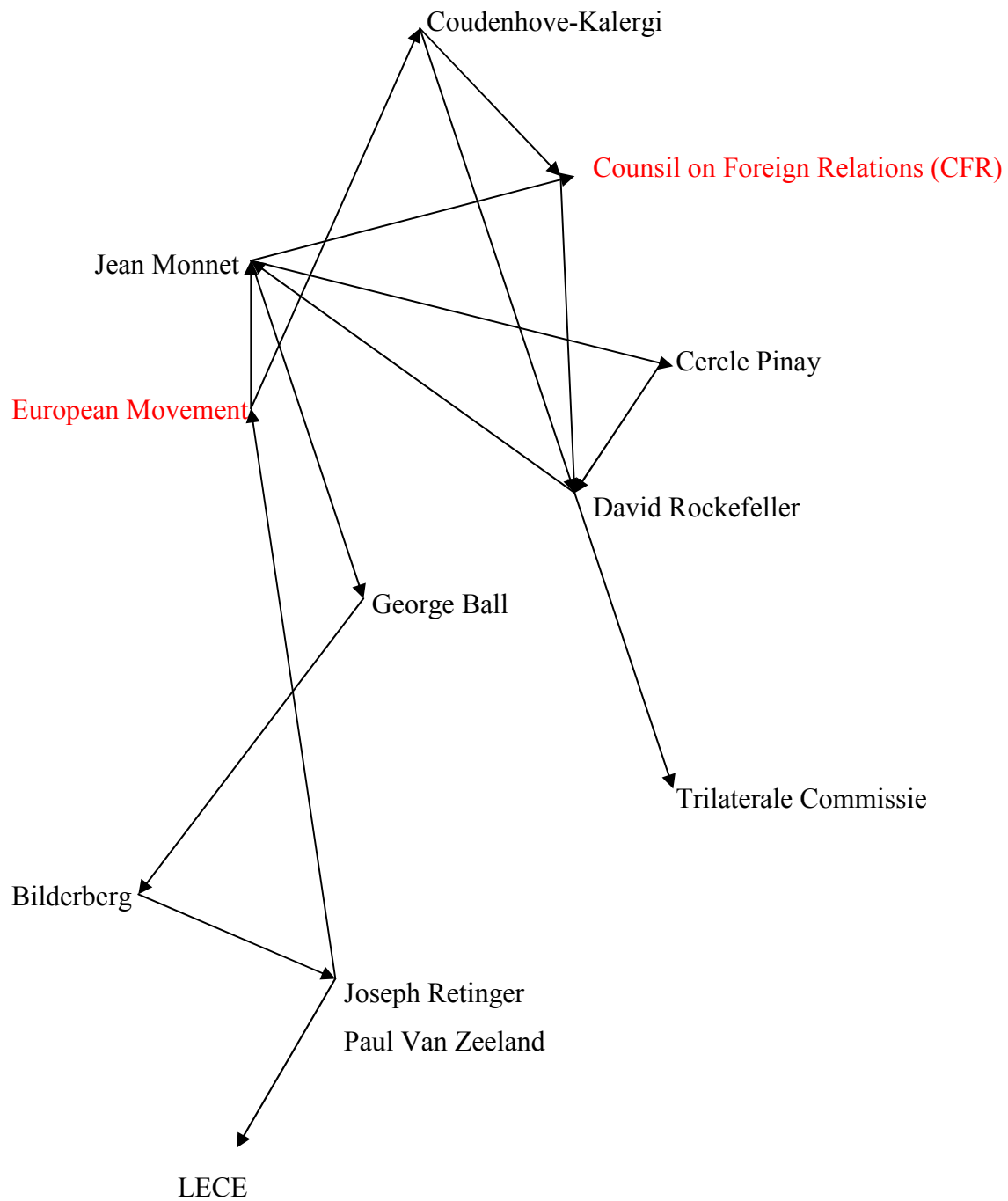
Florimond Damman en CEDI

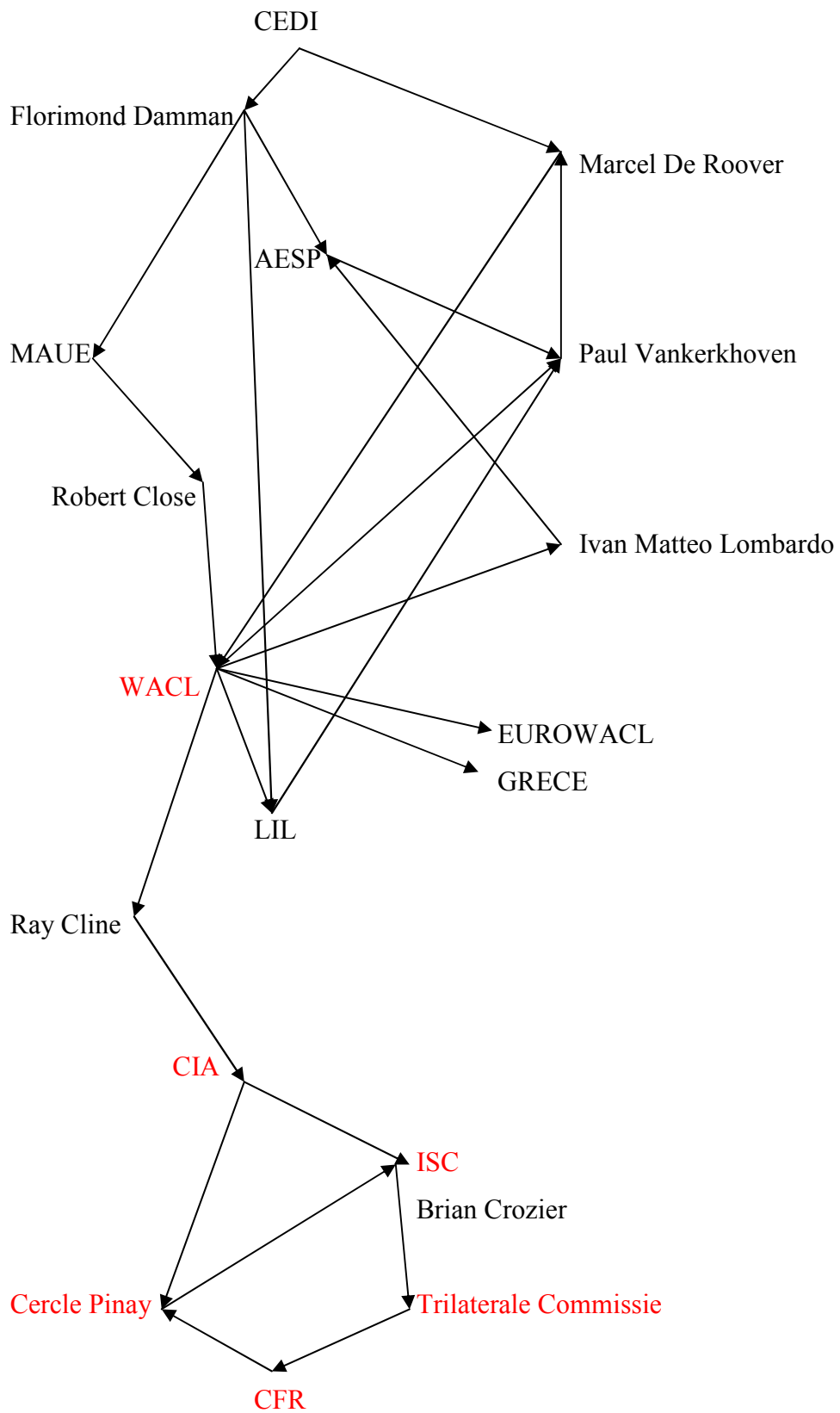
Florimond Damman en de AESP

Twee Europese *founding fathers* temidden van het Atlantische web

Damman en het mondiaal georganiseerde anticommunisme

BIBLIOGRAFIE¹²³⁰

1.PRIMAIRE BRONNEN en ARTIKELS uit ARCHIEVEN

ARCHIEF WALTER DE BOCK (Leuven)¹²³¹

Documenten (selectie)

Rapporten en verslagen

- Rapport van de Deutsche Gesandtschaft te Brussel over SEPES en Duitse communisten in België, 27/9/1937
- Document SPD: *Quellen zu Otto von Habsburg*, “Dokument des Reichsaussenministeriums aus dem Jahre 1938 über Habsburg-kontakte zu Léon Degrelle”, n° 938, 14 juli 1938
- Dossier van George B. Gardiner van het Office of Economic Warfare, september 1943, RG 59, State Department, NARA
- Recueil de Documents, 1940-1948.
- Procès-verbal du Comité Ministériel Restreint de Défense, dd. 1 maart 1954
- Rapport van Pilaet over een gesprek met Jef Van Bilsen, s.d. (uit SOMA)
- *Rapport anonyme sur Damman destiné à Paul-Henri Spaak*, dd. 13/2/1965
- *Note pour VS. Objet : Transport aérien pour SGR*, luitenant-generaal Vivario, dd. 1/8/1969 (Gladio)
- *Rapport Régional sur l'Europe libre*, Paul Vankerkhoven (WACL), april 1974
- Document: « Umstrittene Staatsbürgerschaft. Parlamentarische Kontroversen um die Einbürgerung von Dr. Otto von Habsburg. Debatte in Bundestag », dd. 21/6/1978
- *Rapport de la Cour des comptes sur l’Affaire des avions renifleurs*, François Gicquel, rapporteur, 21 januari 1981
- Enquêtes&Reportages, *Renifleurs la vérité*, Brussel, Phébus, mars 1985
- *Bericht der Bundesregierung über die Stay-Behind Organisation der Bundesnachrichtendienstes*, Lutz Stavenhagen, Bonn, 3 december, 1990

¹²³⁰ Alleen die geraadpleegde bronnen die van belang waren voor een beter begrip in het netwerk (hoe het onderzoek tot stand kwam en evolueerde) worden hier vermeld. Zoals reeds in de inleiding aangegeven, werden echter niet alle bronnen ook gebruikt voor het uiteindelijk in kaart brengen van het netwerk en sommige van de hier aangehaalde bronnen zijn dan ook niet in de voetnoten terug te vinden.

¹²³¹ Dit archief werd officieel in november 2006 overgemaakt aan de universiteit van Leuven en bevindt zich in de Centrale Bibliotheek op het Ladeuzeplein in Leuven. Dit archief was grotendeels nog in aanmaak toen ik het consulteerde in 2005-2006 en werd voorlopig slechts in grote lijnen geïnventariseerd. Er bestaat bijgevolg nog geen gedetailleerde inventarisatie (naar de normen van de Archivistiek) en de hier uiteengezette bronnenlijst berust hoofdzakelijk op de inventarisatie die ikzelf maakte van de meer dan 10000 documenten die ik in dit archief consulteerde.

- “*Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk.*” Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991
- “*Senato della Repubblica. Commissione parlamentare d’inchiesta sul terrorismo in Italia e sulle cause della mancata individuazione dei responsabili della stragi: Il terrorismo, le stragi ed il contesto storico politico.*” Redatta dal presidente della Commissione, Senatore Giovanni Pellegrino, 1995 (extracten)
- *Rapport van de Parlementaire Onderzoekscommissie naar de moord op Lumumba*, 2001

Interne publicaties en brochures

- Strijdblad voor het behoud der monarchie, ELDRIE/ELTROI, 1/12/1944
- Brochure van de NKB “De grondbeginselen van de NKB”, s.d.
- Folder van het Rassemblement des Patriotes, dd. 1950
- *Annuaire van Mars et Mercure*, 1956/1957
- Extract uit de Conférence Internationale sur la guerre politique des Soviets, onder leiding van Suzanne Labin, *Vie ou mort du monde libre*, 1960
- *Le Monde Atlantique. Regards et dialogues.* Etudes et commentaires, publication officielle de l’Association Atlantique Belge, jan-febr 1967
- Ligue Européenne de Cooperation Economique, La LECE – 1946-1969, Membre fondateur du Mouvement Européen, Brussel, 1969
- Pamflet: Qui est Jo Gérard ?, s.d.
- Extract uit de publicatie van het Anti-Bolshevik Bloc of Nations (ABN), München, 1972, over de conferentie van het ABN en EFC gehouden te Brussel, 12-15 november 1970
- Lijst van WACL-genodigden op het congres in Mexico, 18/6/1972
- Kopie van WACL-conventie, Londen, 1973
- Europe Information, bulletin van MAUE : « Déclaration du président de l’Union Paneuropéenne, l’archiduc Otto von Habsburg », september 1976
- Europe Information, bulletin van MAUE: Invitation conférence « De Helsinki à Belgrade », secretaris generaal Florimond Damman, januari/februari 1977.
- Folder van MAUE, s.d.
- Europe Information, maart 1978
- Diverse brochures van MAUE, s.d., gesigneerd Vincent Van den Bosch en Henry Wynants, s.d.
- Lijst van conferenties en manifestaties die sinds W.O.II door fascistische organisaties wereldwijd werden gehouden, 1981
- Aankondiging Reunie van WACL, dd. 20-22 september 1983
- Rapport WACL-conferentie in San Diego, Californië, 3/4/1984

Ledenlijsten van organisaties

- Ledenlijst CADBA, “Les groupements pour la défense des belges d’Afrique », in : *CRISP*, juli 1960, n° 74, annex II
- Ledenlijst AENA en CEDI, « Groupement de droite à vocation d’étude ou de pression en matière de politique extérieure », in: *CRISP*, 1964, n° 252
- Ledenlijst van de AESP, 1969

- Ledenlijst van de AESP, 1970
- Ledenlijst van de AESP, 1973 (overgemaakt aan de Cercle des Nations, dd. 26/1/1973)
- Ledenlijst van de AESP, 1978 (document strictement confidentiel, à l'usage exclusif de S.E. l'Ambassadeur de S.M ; le Roi du Maroc)
- Ledenboekje Cercle des Nations, 1980-81
- Ledenboekje Cercle des Nations, 1991-92
- Namenlijst Moonsecte, uit het weekblad *Bijeen*, computer output, Den Bosch, november 1989

Brieven en notities

- Brief van luitenant Cannoot (Athos) aan majoor Mampuy, dd. 1944
- Brief aan generaal Baele en Caeymaex (staatsveiligheid) in verband met ondergrondse acties in het Westen, van eerste minister Pholien, dd. 4/1/1952
- Brief aan Harold d'Aspremont Lynden aan minister kolonel De Greef, dd. 28/10/1952 (Gladio)
- Brief van Gaston Eyskens aan kolonel Darville (SDRA), dd. 14/1/1959 (Gladio)
- Brief van Edouard Pilaet aan Vanaudenhove, dd. 24/10/1962 (uit SOMA), diverse briefwisseling van Pilaet
- Briefwisseling en dagboeknotities Florimond Damman, 1960-1979 (notities Walter De Bock)
- Open brief van de NEM-clubs: *Avis aux étudiants gauchistes, aux nègres et nord-africains!*, s.d.
- Briefwisseling Charles Devriendt met Etienne Verhoeyen, 1974
- Brief van Raimundo Guerrero (vertegenwoordiger van de Latijns-Amerikaanse afdeling van WACL) over de anti-neo-fascistische koers van WACL, dd. 30/8/1975
- Brief van Pierre van Outryve d'Ydewalle aan Etienne Verhoeyen, dd. 25/9/1978
- Brief van Henry Van Engelen over WACL en de CIA, aan de Washington Post, 5/5/1979
- Document : vertrouwelijke informatie vernomen van André Moyon, door Etienne Verhoeyen, dd. 2/2/1981
- Brief van Philippe Moureaux aan Jos Wijninckx, voorzitter van de Commission Enquête du Sénat, 11/5/1981, met in bijlage vertrouwelijk rapport over de relatie tussen de NEM-clubs en Front de la Jeunesse/CEPIC en anderen
- Brief van de advocaten-associatie : Hugo Schiltz, Paul Doevenspeck, Marc Theunis, Leo Neels en Marc Van Huffelen aan Walter De Bock in verband met de rechtszaak die Jo Gérard tegen hem aanspande, dd. 14/4/1983, naar aanleiding van zijn artikel « Jo Gérard en VDB, duo uit de koningskwesie », in : *De Morgen*, 30/4/1982.
- Curriculum Vitae Cornelis Christiaan Van den Heuvel, s.d.
- Open brief van Robert Close aan Walter De Bock, dd. 29/5/1985
- Brief van Serge Moureaux aan Walter De Bock, dd. 26/6/1985, met in bijlage een brief van Moureaux aan Robert Close, 26/6/1985
- Brief van generaal Robert Close aan John Wilkinson (hoofd van de European Freedom Council (EFC)), dd. 15.11.1985

- Brief van kabinetschef Bastien aan Poswick, dd. 27/4/1990 (Gladio)
- Brief Hugo Gijsels aan de voorzitter van de Gladiocommissie Lallemand, betreffende de getuigenis van Brenneke, dd. 24/6/1991
- Verslag van de hoorzitting Albert Raes voor de Gladiocommissie, 1991
- Chronologische lijst van alle redacteurs in Europe Amérique, handgeschreven notitie Walter De Bock, s.d.
- Chronologie Extreem-Rechts, 1960-1988, nota's Walter De Bock, s.d.
- Egmont Koch en Oliver Schröm, *Deckname Aginter. Die Geschichte einer faschistischen Terror Organisation*, onuitgegeven essay, s.l., s.d.

De Nieuwe Orde (Maurice De Wilde)

- Interview Maurice De Wilde met André Moyen, 26/1/1976
- Interview Maurice De Wilde met Jef Van Bilzen, 21/3/1976
- Persknipsel, briefwisseling en notulen van de vaste commissie van de Raad van Beheer betreffende de Nieuwe-Orde afleveringen, 1981-1983.

Belgisch Staatsblad (alfabetisch)

American and Common Market Club, 8/6/1961
 American Belgian Association, 20/11/1948
 Amicale des membres du « Lion belge », 16/3/1946
 Association belgo-américaine, 18/5/1946
 Association belgo-américaine, 7/2/1953
 Amicale de la Compagnie de Choc, du Mouvement National belge, 1/6/1946
 Amicale du Service D à Liège, 15/6/1946
 Amitié belgo-tunésiennes, 7/7/1966
 Association Atlantique Belge, 8/3/1962
 Association des Agents de Renseignements et d'Action, 3/2/1945
 Beweging van de Verenigde Staten van Europa, 21/6/1973
 Bond der politieke gevangenen en agenten, 7/7/1945
 Camus et fils, 5/7/1976
 CAUR, 13/2/1937
 CAUR, 14/1/1937
 CAUR, 22/1/1938
 CEDI België, 8/6/1961
 Centre de documentation des Etats unis d'Europe, 25/4/1959
 Comité international d'information et d'action sociale (CIAS, nieuwe benaming voor Paix et Liberté), 6/10/1960
 Compagnie Internationale d'Editions Populaires (Cidep), 10/12/1948
 Compagnie Internationale d'Editions Populaires (Cidep), 24/8/1977
 Compagnie Internationale d'Editions Populaires (Cidep), 24/10/1981
 Fédération des Mouvements pour les Etats-Unis d'Europe, 4/10/1962
 Fédération des Anciens Combattants de la « First Belgian Brigade » et des forces d'outre mèr, 9/5/1953

Fédération des Fraternelle MNR (NKB), 9/8/1947
 First Belgian Traffic Control Coy, 31/8/1946
 Fraternelle du Groupe Générale du Sabotage de Belgique G, 30/3/1946
 Fondation du Groupe G, 7/7/1945
 Fondation Nationale « Princesse Marie-José », 11/7/1930
 Fondation Nationale « Princesse Marie-José », 4/3/1944
 Fraternelle des Agents Parachutistes, 28/6/1947, 18/3/1950 en 2/8/1958
 Fraternelle des Amicales du Services Mill, 15/6/1946
 Fraternelle des anciens Agents SRA, 24/8/1946 en 15/11/1949
 Fraternelle des Groupes d'Action du MNR, 3/3/1956
 Fraternelle du Service de Renseignement et d'Action « Zero », 29/3/1947
 Fraternelle du Corps de Volontaires pour la Corée, 28/3/1959
 Fraternelle du Corps de Volontaires pour la Corée, 20/9/1962
 Fraternelle du Corps de Volontaires pour la Corée, 7/2/1963
 Hulp en Hoop, 23/5/1967 en 27/4/1978
 International Friendship Club, 24/10/1953
 Instituut voor Europese Vorming (Nederlandstalige afdeling van CIFE = Centre International de Formation Européenne), 15/11/1979
 Kerk in Nood, 24/4/1980
 La Fraternelle national des Résistants reconnus du Mouvement National belge, 24/9/1949
 Mouvement National belge, 19/10/1946
 Les Amitiés belgo-américaines, 30/7/1959
 Les Amitiés belgo-italiennes du littoral, 1/8/1936
 MAUE, 20/3/1980
 Occident/Western World, 30/3/1957
 Occident/Western World, 10/5/1959
 Oostpriesterhulpt, 24/5/1979
 Paix et Liberté, 13/10/1951
 Promotion et Distribution Générales (PDG), 7/7/1973
 Promotion et Distribution Générales (PDG), 25/12/1974
 Pro Mundi Vita, 10/1/1980
 Reconnaissance (Liquidation), 10/12/1959
 Reconnaissance (Service sociale des Officiers de Reserve), 8/5/1948
 Secrétariat Général du Mouvement Chrétien des Indépendants, 12/4/1958
 The Belgo-British Union, 5/8/1976
 Union belgo-britannique, 4/1/1947
 Union démocratique des Fonctionnaires de la Résistance, 5/5/1945
 Union démocratique des Fonctionnaires de la Résistance Section Justice, 5/1/1946
 Verbodering der Nationaal Koningsgezinde Volksbeweging, NKB, 23/12/1944

Biografieën

- Abetz Otto	- Albertini Georges
- Adam André	- Algoet Georges
- Adam Ernest	- Allavena Giovanni
- Adam Louis	- Andreotti Giulio

-	Baers Maria	-	Colin Fernand
-	Ball Maurice	-	Collin Jean-Florian
-	Bardeche Maurice	-	Colson Eugène
-	Barzin Marcel	-	Cool August
-	Basile Joseph	-	Coppé Albert
-	Bastin Jules	-	Crabbé Raoul
-	Baudhuin Fernand	-	Cracco François
-	Beeckman Paul	-	Crèvecoeur Jean-Marie
-	Beherman Joseph	-	Crozier Brian
-	Bekaert Léon	-	Dalle Roger
-	Belmans André	-	Damman Florimond
-	Bemelmans Arthur	-	Dancy Claude
-	Berckmans Henri	-	d'Aspremont-Lynden
-	Bernard Henri	-	Charles
-	Beyer de Rijcke Luc	-	d'Aspremont-Lynden Gobert
-	Biebuyck Alois	-	d'Aspremont-Lynden Harold
-	Biggs-Davison John	-	Dauwe César
-	Billiauw Joseph	-	David Jean-Paul
-	Blaise Gaston	-	Davister Pierre
-	Blanc Pierre	-	Déat Marcel
-	Blero Jef	-	Debbaudt Jean-Robert
-	Blondeel Eddy	-	Debecker Raymond
-	Boels Jean	-	De Bie Jean
-	Boonen Pierre	-	de Bonvoisin Benoît
-	Borginon Hendrik	-	de Bonvoisin Emmanuel
-	Bossuyt Maurice	-	de Borghrave d'Altena
-	Bouchery Walter	-	Arnaud
-	Bougerol Jean-Marie	-	De Briey Arnoul
-	Boyer Daniel	-	De Bruyne Arthur
-	Boël René	-	Deckmijn Albert
-	Brebart Maurice	-	De Clerck Albert
-	Breydel de Groeninghe Jean	-	De Corte Marcel
-	Breyne Antoon	-	De Fraipont Alberic
-	Buysseret Auguste	-	De Fraiteur Raoul
-	Calmeyn Paul	-	De Greef Eugène
-	Calvi Roberto	-	Degrelle Léon
-	Camu Louis	-	De Grootd Jacques
-	Cannoot Fernand	-	De Groote Hubert
-	Cardinal Maurice	-	de Hermicourt de Grunne
-	Carton de Wiart Henry	-	Eugène
-	Cauvin André	-	de Hermicourt de Grunne
-	Celen Antoine	-	Xavier
-	Cheramy Mireille	-	de Kerchover d'Ousselghem
-	Claes Lode	-	Nicolas
-	Claser Charly	-	Delaforterie Luc
-	Clemens René	-	De Lamalle Désiré
-	Clement Paul	-	De Landsheere Louis
-	Clerdent Pierre	-	De Lannoy Baudouin
-	Cline Ray	-	De Lantsheere Jean
-	Close Robert	-	De Launay Jacques

- de Launoit Paul	- Dewé Walthère
- de la Vallée Poussin Etienne	- d'Hernecourt le Sergent
- Delcourt Emile	Roger
- de Lichtervelde Louis	- Dirix Fernand
- de Ligne Albert-Eduoard	- Doat Christian
- de Ligne Eugène	- Dossogne Victor
- Delmarcelle Robert	- Drapier Jean
- del Marmol Jean	- Drion du Chapois François
- del Marmol Tony	- du Bus du Warnaffe Charles
- Delombaerde kapitein	- Dufour Jean
- de Looz-Corswarem Arnold	- Dumont Georges-Henri
- de Lovinfosse Georges	- Duvieusart Jean
- de Lovinfosse Henri	- Empain Jean
- Delwaide Léo	- Everaert Jules
- De Mal René	- Everart de Velp Charles
- De Man Hendrik	- Fierens Joseph
- de Marcken de Mercken	- Finet Paul
Bernard	- Flesch Raoul
- de Marcken de Mercken Jean	- Florizoone Alberic
- de Meeus d'Argenteuil	- Folville Raymond
André	- Franck Alfred
- de Meeus d'Argenteuil	- Francken Paul
Roger	- Fredericq Louis
- de Mérode François	- Gabriel Paul
- de Mérode Jean	- Galopin Alexandre
- De Mey Carlo	- Ganshof Van der Meersch
- De Mont Paul	Walter
- De Moor Frans	- Gérard Jo
- De Moor-Van Sina Marie-	- Gérard Max-Léo
Thérèse	- Gevaert Carlo
- de Neve de Roden Max	- Gierst Orphée
- De Pauw Alain	- Gilles de Pelichy Baudouin
- De Pauw Charles	- Gilson Arthur
- De Pauw Patrick	- Giscard d'Estaing Edmond
- De Roover Marcel	- Godding Robert
- De Ryke Joseph	- Goetz Adolph
- De Schaetzen Erard	- Goetz Carl
- Desonay Fernand	- Goris René
- de Spirlet Jack	- Graff Ernest
- De Spot Jan	- Grau Karl-Friedrich
- Dessain Joseph	- Grauls Jan
- De Staercke André	- Greindl Léon
- De Staercke Jacques	- Grisar William
- De Stexhe Paul	- Geuning Louis
- De Styczynski Willy	- Guérin-Serac Yves
- de Thibault de Boesinghe	- Haag Henri
Serge	- Habicht Karl
- de Villegas de Saint-Pierre	- Hachez Albert
Allain	- Heineman Danny
- De Vleeschauwer Albert	- Henrard Georges

-	Herbert Tony	-	Montaine majoor
-	Heymans Paul	-	Moreau de Melen Henri
-	Hommel Luc	-	Moreau de Melen Joseph
-	Hoornaert Paul	-	Moreau de Melen Jules
-	Hupin Georges	-	Morlion Felix
-	Hupin Gérard	-	Moulin Léo
-	Huyn Hans	-	Moyaerts Jean
-	Jacobs Henri	-	Moyen André
-	Jacqmin Gaston	-	Moyersoen Ludovic
-	Jacques de Dixmude Lucien	-	Moyersoen Romain
-	Janssen Albert-Eduard	-	Naessens Maurits
-	Janssens Emile	-	Nancy Claude
-	Joly Pierre	-	Naus Jean
-	Kerkhofs Louis-Joseph	-	Neefs Victor
-	Keyaerts Maurice	-	Nemery Jacques
-	Kronacker Paul	-	Neuray Fernand
-	Kunnen Walter	-	Nieuwenhuys Robert
-	Laatsman Herman	-	Nothomb Pierre
-	Labin Suzanne	-	Paulus de Chatelet René
-	Lagasse de Locht Baudouin	-	Pearson Roger
-	l'Allemand Albert	-	Peeters Florent
-	Lahaye Hilaire	-	Persyn Paul
-	Lambert Léon	-	Pesenti Carlo
-	Laude Norbert	-	Philippart Paul
-	Lecerf Emile	-	Pholien Joseph
-	Leemans Frans	-	Pilaet Eduoard
-	Leemans Victor	-	Pinay Antoine
-	Lefèvre Théo	-	Pire Jules
-	Lentz Robert	-	Pirenne Jacques-Henri
-	Lesseliers Jules	-	Pons Vittorio
-	Ley Fernand	-	Potargent Pierre
-	Lippens Maurice	-	Prevost Jacques
-	Lohrisch Lothar	-	Renard Raf
-	Lombardo Ivan-Matteo	-	Retinger Joseph
-	Merlot Fernand	-	Reul Leopold
-	Mampuys René	-	Reylandt Daniel
-	Martin Henri	-	Rhodius Georges
-	Mathieu Ossian	-	Rhodius Louis
-	Maurras Charles	-	Rifflet Raymond
-	Mayerus René	-	Robert Maurice
-	Meeus John	-	Robiliart Herman
-	Melis Willem	-	Rochtus Léon
-	Menzies Stewart	-	Roeseler Auguste
-	Mercier Bernard	-	Rogister Maurice
-	Mertens de Wilmars Eugène	-	Rohr Paul
-	Mertes Aloys	-	Rolin Henri
-	Meurice Joseph	-	Rombouts Georges
-	Militis Jean	-	Rossignol Freddy
-	Moens de Fernig Georges	-	Rossignol Ronald
-	Molter Adolf	-	Saint-Remy André

- Sanchez-Bella Alfredo	- Van der Burch Adrien
- Scheyven Raymond	- Van de Velde Marcel
- Schot Maurice	- Van de Werve Gaëtan
- Segers Paul-Willem	- Van Dorpe Franz
- Servais Auguste	- Van Elslande Renaat
- Seynave Maurice	- Vankerkhoven Paul
- Shore Sidney	- Van Massenhove Marcel
- Sinclair John	- Van Mechelen Frans
- Sindona Michel	- Van Offelen Jacques
- Sion Georges	- Van Os Raf
- Sneyers d'Attenhover Albert	- van Outryve d'Ydewalle Charles
- Snoy et d'Oppueurs Jean-Charles	- Van Overstraeten Raoul
- Solborg Robert	- Van Roey kardinaal
- Solvay Ernest-John	- Van Severen Joris
- Spaak Paul-Henri	- Van Steenlandt Bob
- Spiltoir Jean	- Van Straeten Werenfried
- Stappaerts Emile	- van Ypersele de Strihou Adelin
- Stolting Freddy	- Van Zeeland Paul
- Struye Paul	- Vastapane Ado
- Teichmann Paul	- Vekemans Roger
- Terlinden Charles	- Veldekens Paul
- Thiriart Jean	- Velge Henri
- Tommelein Michel	- Verlinden M.
- Tschoffen Paul	- Vigneron Georges
- Ugeux William	- Violet Jean
- Van Bilsen Jef	- von Habsburg Otto
- Van Coppenolle Adriaan	- Weber Guy
- Van de Kerckhove Michiel	- Wodon Marcel
- Van de Kerckhove Robert	- Wolf Jean
- Vanden Berghe Ed	- Yaroslav Stetsko
- Vanden Boeynants Paul	
- Van de Putte Robert	

Artikels

« Aginter: l'Orchestre noir », in: *Article 31*, n° 8, mei 1985 Aldrich R., "OSS, CIA and

"Aitken dropped by the Right's secret club"; in: *The Independent*, 29/6/1997

"Avions Renifleurs. Le Choc", in : *Le Point*, Paris, n° 591, 16/1/84.

Baudouin E., "Un lieu de rencontre privilégié", in : *Entreprise*, n° 997, 18 oktober 1974 (Edition Belge), pp. 13-15.

Bergsten C.F., G. Berthoin en K. Mushakoji, The Reform of International Institutions (Triangle Paper n° II), in: *Trilateral Commission Task Force Reports*, Tokyo, 1973, p. 90

Blume M., “The Vatican’s Document Collection”, in: *International Herald Tribune*, 4 mei 1983

Capitain Freddy (André Moyen), “Le dessous des cartes”, in: *Europe Amérique*, 5/8/48

Capelle, R., “La politique de Laeken”, in: *Europe Amérique*, 1/12/1949

Coolsaet, R., “De atoombom was ook van ons”, in: *Knack*, 21/5/1986

Crabbé, R., “Le Professeur Van Bilzen”, in: *Le Phare Dimanche*, 8/2/1959

De Coninck, H., “Dossier Spekpater”, in: *Humo*, 4/2/1982

De Bock, W., “Voor een christelijk Europa. Paneuropese Unie vergadert dit weekend in Brussel”, in: *De Morgen*, 16/5/1981

De Bock, W., “Geestelijke waarden in Europa”. Een keizerlijke hoogheid spreekt in Kortrijk” (Otto von Habsburg), in: *De Morgen*, 24/4/1985

De Bock W., “Archieven leveren bewijs. Politieke sleutel snuffelschandaal ligt in Brussel”, in: *De Morgen*, 2/1/84

De Bock W., “Kuifje in Snuffelland”, in : *De Morgen*, 27 januari – 3 februari 1984.

De Bock W., “De Ridders van de Keltische Eik of de miljoenenkrater van een Brusselse spookbank”, in: *Weekend Plus*, zaterdag 9 april, 1983.

De Bock W., “Geheim NAVO-rapport. Vdb is een politieke avonturier”, in: *De Morgen*, dd. 21 februari 1990.

De Bock W., “Snuffelschandaal: het verband met extreemrechts in Brussel”, *De Morgen*, 2 april 1985, p. 9.

De Bock, W., “1945-1977. Van Bilderberg naar Trilaterale”, in: *Knack*, 4/5/1977

De Bock, W., diverse artikels over Gladio, in: *De Morgen*, 1991

- “Bende: wellicht VS-initiatief”
- “Jan Kamps getuigt in de Gladiocommissie”
- “Gladio commissie in impasse”
- “4 generaals in Gladiocommissie”
- “Louis Tobback getuigt”
- “Gladio was kind van Intelligence Service”
- “Zoek naar de luistervinken”
- “SDRA controleert 30.000 Belgen”
- “Namen van 56 gladiatoren gedecodeerd?”

- “Firma de Bonvoisin PDG werkte met extreme-rechts”
- “Een boek over Gladio”
- “Belgische leger voerde illegale actie tegen subversive”
- “Parallel spionagecircuit Bourgerol/Faez en Mayerus”
- “Nieuwe ontdekking over Bourgerol en PIO”
- “Gladio: Wachten op Wathelet en Coëme”
- “Het mysterie van een kolonel en zijn dochter”
- “Zonderling geheugenverlies van getuige Mirèze Legon. Rechterhand Bourgerol in Gladiocommissie”
- “Gladiocommissie hoort twee ex-chefs staatsveiligheid”
- “Coëme en Wathelet moeten ons de namen geven”
- “Spion op rust werd konijnenkweker. Ex-majoor Bourgerol, agent 007 van VDB, in Gladiocommissie”
- “Gladiocommissie verhoort Bougerol. Chef extreem-rechtse info-net PIO”
- “Ex-chef staatsveiligheid over stay behind-groepen”

“De Borchgrave Arnaud Boards Moon’s Ship”, in : *Covert Action Information bulletin*, 9/10/1985

De Moor F., in: *KNACK*, 6/2/1980

Dejardin G., « Le socialisme et l’Europe », in : *Education et Socialisme, Carnet mensuel de la Centrale d’Education Populaire*, n° 15-16, 1948, p. 76.

« 30 Jahre Bundesrepublik Deutschland. Die verpassten Chancen », in: *Der Stern*, 25/5/1979

« Die Antikommunistische Weltliga », in: *Inland Hintergrund*, 1/9/1988

Duroy L. en Paul-Boncour F., « Renifleurs: les preuves que l’argent a bien été détourné », in: *Libération*, 26 januari 1984

« Renifleurs la vérité », in: *Enquêtes&Reportages*, Bruxelles, Phébus, mars 1985

« Enquêtes sur une droite au dessus de tout soupçon », *Pour*, 15/6/1982 met diverse artikels over CEPIC, Front de la Jeunesse, CEDI, WACL, Cercle des Nations, MAUE en het fameuze artikeltje: « Les quatre financiers de la droite Européenne ».

Fabre-Luce, A., « Répons aux Anti-Européens », in: *Europe-Amérique*, 13/2/1947

Fabre-Luce, A., « Churchill et Coudenhove se sont alliés pour créer l’Union Paneuropéenne », in: *Europe-Amérique*, 16/1/1947

« Georges Albertini La mort discrète d’une éminence grise », in: *Le Monde du Renseignement*, BIIC, 17 juli-september, 1983, pp. 3-5.

Gérard, J., « Adieu à Leopold III », in: *Europe Amérique*, 19/7/1951

Gérard, J., “Comment vivent les inciviques”, in: *Europe Amérique*, 10/4/1952

- Gérard, J., « l’Affaire Spaak », in: *Europe Amérique*, 11/3/1954
- Gérard, J., « La peur du roi », in: *Europe Amérique*, 20/4/1950
- Gérard, J., « Le secret atomique de Paul-Henri Spaak », in: *Europe Amérique*, 14/4/1955
- Gérard, J., « Spaak, Van Zeeland et l’uranium », in: *Europe Amérique*, 3/6/1954
- Gijssels, H., Er is nog een ander Gladio. Georges 932 en de Rebellenclub, in: *Humo*, 27/6/1991
- « Gladio : l’Agent 932 (se) raconte », in: *La Libre Belgique*, 28/6/1991
- Gonzales-Mata L., « Nous avons reniflé les Renifleurs », in: *Actuel*, februari 1984.
- Guerra, J.P., “Gladio actuou en Portugal”, in: *O Jornal*, 16 november, 1990
- Guetta B., « Les développements de l’Affaire Elf-Erap. Les explications de M. Boyer. », in : *Le Monde*, 21/1/84
- “Het Spekpaterschandaal”, in: *Humo*, 10/12/1981
- Jasper W., « United States of Europe », in: *New Americans*, 5 (8), 10 april 1989
- Kennis D., « De jongens van de Compagnie », in: *De Morgen*, 25/11/84
- Kennis D., Belgian intelligence: spionnen in de lucht, in: *De Morgen*, 21-23/11/84.
- Klinkenberg, W., “Prins Bernhard. Tussen EG Farben en Lockheed”, in: *De Nieuwe Linie*, 28/1/1976 en 11/2/1976
- Koeck, P., “Eldrie. Gesprek met Bob Vansteenlandt”, in: *Humo*, 9/12/1982, 16/12/1982 en 23/12/1982
- Kwitny J., “The CIA’s Secret Armies in Europe: An Internationale Story”, in: *The Nation*, 6 April, 1992, pp. 446-447.
- « La Belgique joue (mal) et perd... » (interview met Guy Weber), in : *Pourquoi Pas ?*, 31/8/1983
- « La rénovation du Musée de l’Armée se poursuit », in: *La Libre Belgique*, 12/7/1977
- “Le Cercle Charlemagne est inauguré par SAI et l’Archiduc Otto von Habsburg”, in: *l’Eventail*, 26/5/1978
- « Le RPR: un bien étrange libéralisme », in: *Article 31*, n° 9, juni 1985
- « Le SAC, quelques repères », in: *Article 31*, n° 9, juni 1985

- « Les amitiés particulières de Reagan », *Article 31*, n° 2, november 1984
- « Les « boîtes à penser », in: *Article 31* n° 3, december 1984
- “Les Chrétiens et la construction de l’Europe, in: *Le Soir*, 27/4/1979
- « Les errements de l’extrême droite », in: *la Dernière Heure*, 13-14/5/1989
- “L’Ordre Nouveau”, in: *Télé Moustique*, 6/10/1983
- “Louis Camu et la Banque de Bruxelles”, in: *Le Soir*, 18/11/1971
- Marr A., In memoriam Sir John Biggs-Davison, in: *The Times*, London, 19/9/1988.
- Marion, G., « Une pluie de dollars évaporée au-dessus de l’Afrique », in: *Le Canard Enchaîné*, 2/5/84,
- Marti S., « Les avions renifleurs: histoire d’une invention. I. 1965-1976 : galops d’essai, in », : *Le Monde*, 29/3/84
- Mathieu, O., « Explications à l’affaire royale », in: *Europe Amérique*, 6/7/1946
- Mathieu, O., « La lettre de Londres », in: *Europe Amérique*, 22/7/1948
- Mathieu, O., « Le testament politique de Leopold III », in: *Europe Amérique*, 29/7/1948
- Mathieu, O., « La dernière chance du roi Leopold », in : *Europe Amérique*, 2/6/1949
- Murphy R. , « Productivité et Paix », in: Bulletin van Mars et Mercure, juni 1951.
- “Neo-Fascist Forces Astir”, in: *Washington Post*, 30/5/1978
- « Paneuropa-Union : EG darf sich Sowjetischem Druck nicht beugen », in: *Die Welt*, 4/11/1976
- Peuchamiel B., « De Benedetti chute », in: *Archives Intégrales de l’Humanité*, 18 april 1992.
- “Raub des Jahrhunderts” (over Otto von Habsburg), in: *Der Spiegel*, 21/1/1986
- « Répression », in : *Les Cahiers du Libre Examen*, Cercle du libre examen de l’ULB, Brussel, 1971-1972
- Reynebeau, M., “De man die koning wou zijn”, in: *Knack*, De erfenis van Leopold III, 28/9/1983
- “Right thinking people”, in: *Labour Research*, februari 1984

- Rose, P.L., “The nazi’s and the Atom Bomb: an exchange”, in: *The New York Review*, 27/6/1991
- Rowse A., Gladio. “The Secret US War to Subvert Italian Democracy”, in: *Covert Action Quarterly*, n° 49, 1994
- Schneider, R., « Notfalls Tros bei Gott. Eine Verbumfiedelte Geschichte zu Karel V., Otto von Habsburg über seine Ahnen », in: *Die Zeit*, 17-18/4/1980
- Schneidermann D., « Les avions renifleurs: histoire d’une invention. II. Le sacré et le secret », in : *Le Monde*, 30/3/84.
- Shrapnal, N. en Phillips, M., “Enoch Powell, An Enigma of awkward passions”, in: *The Guardian*, 9 februari 1998.
- Steinberg, J.C., “L’affaire royale et les Américains, in: *Europe Amérique*, 5/8/1948
- « The générale’s charmed circle of friends », in: *The Economist*, 18 maart, 1972.
 “The Gladio File”, in: *World News Extra*, 5/12/1990
- Valentine, “The Fascist Specter Behind The World Anti-Red League”, in: *The Washington Post*, 30/5/1978
- Van Zeeland, P., « La guerre n’est pas inévitable », in: *Europe-Amérique*, 2/1/1951
- Verleyen, F., « De Shakespeare koning », in : *Knack*, De erfenis van Leopold III, 28/9/1983
- « WACL », in : *Covert Action Information bulletin*, 9/10/1985
- « Warum Otto von Habsburger Deutscher werde », in: *Parlamentarisch-Politisher Presse*, dd. 16/6/1978
- Wolf J., « L’incivisme est à Gauche », in : *VRAI*, 20/10/1945

Periodieken

<i>Article 31</i>	<i>Europe Amérique</i>
<i>Bulletin de la SEPES</i>	<i>Europe Magazine</i>
<i>Bulletin de Mars et Mercure</i>	<i>Fire. Le magazine de l’homme d’action</i>
<i>Bulletin VOB/FEB</i>	<i>Gazet Van Antwerpen</i>
<i>Canard Enchaîné</i>	<i>HUMO</i>
<i>De Standaard</i>	<i>Jeunesse Nouvelle</i>
<i>De Morgen</i>	<i>Jong Europa</i>
<i>De Groene Amsterdammer</i>	<i>Knack</i>
<i>El Mercurio</i>	<i>La Presse</i>
<i>El Pais</i>	<i>La Revue Nouvelle</i>
<i>Entreprise</i>	

Le Drapeaux Rouge
Légion Nationale
Le Monde
Le Point
Le Soir
L'Eventail
Nation-Belgique
New Americans
New Statesman
Newsweek

New York Times
Nouvel Europe Magazine
Pour
Pourquoi Pas?
't Pallieterke
Searchlight
Sunday Observer
Sunday Times
VRAI

PRIVE-ARCHIEF WALTER DE BOCK

INTERVIEWS

Diverse interviews met Walter De Bock, maart, april en juni 2005
Eén geregistreerd interview, dd. 22/3/2005, CD-rom in mijn bezit

NATIONAL ARCHIVES AND RECORD ADMINISTRATION II (Maryland)

RG 59: State Department: Central Decimal Files

State Department 1910-1929
855.00 (Political Affairs)
855.00 B (Bolshevik Activities)

State Department 1930-1939
855.00 (Political Affairs)
855.00 B (Bolshevik Activities)
855.00 F (Fascism)
855.00 M.I.D. Reports (Political Affairs/ Military Intelligence)
855.00 N (Nazi Activities)
855.00 I (Leopold III)
855.20 (Military Affairs)
855.20 M.I.D. Reports (Military Intelligence Reports)

State Department 1940-1944
855.00
855.001
855.002 (Cabinet)
855.01 (Government)

855.01 B II (Agents of Belgium in VS)
855.20
855.50 (Economic Matters)
855a.00 (Political Affairs Belgian Congo)

State Department 1945-1949
855.00 (Belgium)

State Department 1950-1954
855.00 (Belgium)

State Department 1955-1959
855.00 (Belgium)

State Department 1960-1963
855.00 (Belgium)

755.00 (Congo)

State Department 1963-1973

Subject Numeric Files 1963

Subject Numeric Files 1964-66 6 boxes

Subject Numeric Files 1967-69 5 boxes

Subject Numeric Files 1970-73 4 boxes

RG 59: Office or Lot Files (Records Accessioned After 1985)

Entry 3091: Swiss-Benelux Desk (1951-1963) 15 boxes

Entry 5292: Belgium Desk (1962-1965) 2 boxes

RG 165: Military intelligence

M1194: Name and subject Index 1910-1939

Entry 65: Military Intelligence division Regional Files (1917-1941)

Entry 77: Military Intelligence division Regional Files (1922-1944) 12 boxes

Entry 420: ABC Index

RG 226: Records of the Office of Strategic Services (OSS)

Entry 14: R & A Name and Subject Card Index to Entry 16

Entry 16: R & A Intelligence Reports (Regular Series): 1940-1945 63 boxes

Entry 17: R & A Name and Subject Index to Entries 19, 21, 23

Entry 19: R & A Intelligence Reports (XL Series): 1941-1946 14 boxes

Entry 21: R & A Intelligence Reports (L Series): 1941-1945 13 Boxes

Entry 92: COI/OSS Central Files 2 boxes

Entry 92A: COI/OSS Central Files 7 boxes

Entry 99: OSS History Office Collection 6 boxes

Entry 106: Records of the New York Secret Intelligence Branch 2 boxes

Entry 108: Washington Registry SI Intel Field Files 1 box

Entry 108 A: 1 box

Entry 108 B: Washington Registry SI Intel Field Files 22 boxes

Entry 108 C: 1 box

Entry 115: London Field Station Files 1 box

Entry 124: Field Station Files and Washington X-2 Files: Belgium	3 boxes
Entry 144: Field Station Files: Belgium	1 box
Entry 145: R & A Branches Chief Files	1 box
Entry 190: Field Station Files: Belgium	11 boxes

RG 226: Records of the Office of Strategic Services (OSS)

M1623 History of OSS Missions

M1642 Glossary of code names and code words/ Belgian Desk

M1652

CREST: CIA Records Search Tool

RIJKSARCHIEF ANDERLECHT (Brussel)

Archief van het Parket van de Procureur des Konings van Brussel:

Politieke dossiers-Parket

- Union Démocratique Belge (1944-1950), n° AGR 19, n° POL 13.
- Front unique de la résistance (1944-1953), n° AGR 25, n° POL 25.
- La Cité Nouvelle *périodique* (1944-1951), n° AGR 55, n° POL 171.
- La Nation Belge *périodique* (1944-1956), n° AGR 56, n° POL 178.
- De Nieuwe Standaard *périodique* (1946-1947), n° AGR 56, n° POL 179.
- Pourquoi Pas? *périodique* (1944-1964), n° AGR 56, n° POL 182.
- VRAI *périodique* (1944-1949), n° AGR 56, n° POL 184.
- Borginon, Hendrick (1948-1954), n° AGR 63, n° POL 433.
- SM Le Roi (Leopold III) (1941-1953), n° AGR 97, n° POL 755.
- Rassemblement Biebuyck (1945), n° AGR 98, n° POL 759.
- Ganshof Van der Meersch, Walter. Avocat Gral à la cour de cassation (1940-1963), n° AGR 100, n° POL 777.
- Bouchery, Walter (1945-1951), n° AGR 107, n° POL 1089.
- Armée Secrète *AGR296* (1945-1952), n° AGR 110, n° POL 1117.
- Groupement National Belge (1945-1950), n° AGR 110, n° POL 1123.
- Septembre *périodique* (1945-1958), n° AGR 112, n° POL 1129.
- De Weerwolf (1946-1950), n° AGR 117, n° POL 1137.
- Espionnage (1945-1962), n° AGR 117, n° POL 1139.
- L'Occident *hebdomadaire* (1946), n° AGR 122, n° POL 1197.
- Bloc National Belge (1945-1950), n° AGR 124, n° POL 1220.
- « Commandant Freddy » (1945), n° AGR 125, n° POL 1245.
- Nothomb, Pierre (1946-1954), n° AGR 130, n° POL 1270.
- Van Offelen, Jacques (1950-1960), n° AGR 131, n° POL 1327.
- Defraiteur, Raoul (1946-1949), n° AGR 132, n° POL 1499.
- Spaak, Paul-Henri (SD), n° AGR 132, n° POL 1500.
- Moyen, André (1940-1966), n° AGR 133, n° POL 1501.
- Europe-Amérique *périodique* (1946-1960), n° AGR 136, n° POL 1657.
- Van Zeeland, Paul (1946-1960), n° AGR 138, n° POL 1717.
- Wolf, Jean (1946-1963), n° AGR 140, n° POL 1765.
- De Rommelpot *hebdomadaire périodique* (1947-1950), n° AGR 143, n° POL

- 1853.
- Bloc Anti-Communiste Belge (1947-1951), n° AGR 155, n° POL 2008.
 - Mouvement Royaliste Belge (1946-1949), n° AGR 156, n° POL 2015.
 - Groupement de défense des intérêts des coloniaux (1948), n° AGR 158, n° POL 2051.
 - Gérard, Joseph (1948-1955), n° AGR 163, n° POL 2092.
 - Le Cri du Peuple *journaux* (SD), n° AGR 163, n° POL 2114.
 - Le Cyrano *journaux* (SD), n° AGR 163, n° POL 2116.
 - De Nieuwe Gids *journaux* (1950-1952), n° AGR 163, n° POL 2152.
 - Pan *journaux* (1948-1961), n° AGR 163, n° POL 2157.
 - Le Phare *journaux* (1946-1951), n° AGR 163, n° POL 2163.
 - Le Phare Dimanche *journaux* (1946-1960), n° AGR 163, n° POL 2164.
 - Paix et Liberté *journaux* (1948-1961), n° AGR 167, n° POL 2373.
 - Pirenne, Jacques (1948-1952), n° AGR 168, n° POL 2441.
 - Amicale Paul Hoornaert (1949), n° AGR 177, n° POL 2875.
 - Vanden Boeynants Paul (1949-1960), n° AGR 178, n° POL 2881.
 - Groupement royaliste unis (1949-1957), n° AGR 181, n° POL 3032.
 - Ordre Joris van Severen (1949-1953), n° AGR 181, n° POL 3041.
 - Général Van Overstraeten (1949-1960), n° AGR 182, n° POL 3046.
 - Delcourt, Emile (1948-1958), n° AGR 182, n° POL 3061.
 - Front Nationale Belge de l'Indépendance (1949-1953), n° AGR 182, n° POL 3076.
 - L'Action Nationale (1949-1959), n° AGR 182, n° POL 3077.
 - De Staercke, André (1949-1950), n° AGR 183, n° POL 3116.
 - Comité de résistance anti-leopoldiste (1948-1950), n° AGR 184, n° POL 3133.
 - Bekaert, Léon (1950-1952), n° AGR 184, n° POL 3134.
 - Bond der koningsgezinde oudstrijders en weestanders (1950), n° AGR 184, n° POL 3136.
 - Potargent, Pierre (1950), n° AGR 184, n° POL 3141.
 - Baron de Launoit, Paul (1949-1959), n° AGR 184, n° POL 3142.
 - Solvay, John (1950-1951), n° AGR 197, n° POL 3193.
 - Eldrie-Verbond (1950), n° AGR 198, n° POL 3266.
 - Retour du roi Leopold III à Bruxelles (1950-1951), n° AGR 199, n° POL 3339.
 - Marche leopoldiste sur BXL 6.8.50 (1950), n° AGR 199, n° POL 3351.
 - Compte Lippens Maurice (1955-1959), n° AGR 199, n° POL 3352.
 - Rassemblement des patriotes (1950), n° AGR 199, n° POL 3364.
 - Prestation de serment roi Baudouin (1952-1959), n° AGR 199, n° POL 3366.
 - Général De Greef (1959-1961), n° AGR 199, n° POL 3368.
 - Tête de Lion (SD), n° AGR 200, n° POL 3376.
 - La Cité *journal* (1950), n° AGR 200, n° POL 3391.
 - De Roover, Marcel (1950), n° AGR 201, n° POL 3400.
 - De Laatste Kans (1950-1951), n° AGR 201, n° POL 3401.
 - Belgische Partij (1950-1951), n° AGR 201, n° POL 3409.
 - Despot, Jean (1950-1954), n° AGR 201, n° POL 3417.
 - Tschoffen, Paul (1950), n° AGR 201, n° POL 3418.
 - L'Unité Belge *hebdomadaire* (1950-1953), n° AGR 203, n° POL 3453.
 - Comte d'Aspremont-Lynden, Charles (1946-1951), n° AGR 205, n° POL 3571.
 - de Looz-Corswarem, Arnold (1951-1952), n° AGR 207, n° POL 3655.
 - Jeune Europe (1951), n° AGR 207, n° POL 3679.
 - Paix et Liberté (1951-1959), n° AGR 208, n° POL 3710.

RIJKSARCHIEF BEVEREN-WAAS (Beveren-Waas)¹²³²

Archief van de brigade van de gerechtelijke politie bij het parket van Antwerpen:

- PK ANTW 2001 C, n° 17, Persoonlijke dossiers bestuurders en journalisten (1944-1955).
- PK ANTW 2001 C, n° 618: “Jonge Belgen” onderafdeling van het Belgische Nationaal Legioen.
- PK ANTW 2001 C, n° 1091: Unie Jong Europa.
- PK ANTW 2001 C, n° 1036: De Aanval.
- PK ANTW 2001 C, n° 1039: The white Russian anti-bolshevik organisation.
- PK ANTW 2001 C, n° 1043: Pilkiewicz.
- PK ANTW 2001 C, n° 1866: Association pour le Camping et le Tourisme.
- PK ANTW 2001 C, n° 1876: COPAC/SEPES.
- PK ANTW 2001 C, n° 1876: COPAC, diverse nummers.
- PK ANTW 2001 C, n° 3588: Eldrie.
- PK ANTW 2001 C, n° 3483: Congocommunisme, dossiers 1 tot 141.
- PK ANTW 2001 C, n° 3212: Paix et Liberté.
- PK ANTW 2001 C, n° 3211: Binnenlandse veiligheidsdienst Nederland.
- PK ANTW 2002 E, n° 1074, 370B-380B, 1948-1958: Eldrie Verbond.
- PK ANTW 2003 A, n° 782 document interpol inzake Léon Rochtus.
- PK ANTW 2003 A, n° 2598-2725: fichesysteem op namen van personen, 128 dozen.
 - n° 2598 Hendrik Borginon, dossiers 67017 en 17841.
 - n° 2599 Walter Bouchery, diverse dossiers.
 - n° 2606 Eugène Colson, diverse dossiers.
 - n° 2610 Alberic De Fraipont, dossier 24281.
 - n° 2612 prins Eugène de Ligne, dossier 8036/E.
 - n° 2613 Charles De Pauw, dossiers 29231 en 2009/E.
 - n° 2620 Raoul Flesh, dossier 85916.
 - n° 2621 Walter Ganshof Van der Meersch, diverse dossiers.
 - n° 2633 baron Paul Kronacker, dossier 2167/X
 - n° 2633 Walter Kunnen, dossier 57389.
 - n° 2633 Albert Lagasse de Locht, dossier 37848/E.
 - n° 2639 John Meeus, diverse dossiers.
 - n° 2640 Joseph Mertens de Wilmars, dossiers 28909/E en 4900/224.
 - n° 2640 Joseph Meurice, dossier 86807.
 - n° 2642 André Moyen, dossiers 85916 en 2849/66.
 - n° 2647 Eduard-Frans Pilaet, diverse dossiers.
 - n° 2663 Paul Teichmann, dossier 10.500/E.
 - n° 2669 Paul Vanden Boeynants, diverse dossiers.
 - n° 2681 Albert Van Steenlandt, diverse dossiers.
- PK ANTW 2003 B, n° 388: Onderzoeksdossiers in verband met private kringen (clubs), 1936-1984.
- PK ANTW 2003 B, n° 389: Dossiers in verband met verschillende politieke zaken, 1932-1940, 1966. Voornamelijk artikels uit dagbladen.

¹²³² Bij mijn onderzoek in het Rijksarchief Beveren-Waas in 2006 waren die delen uit het Archief van de voormalige brigade van de gerechtelijke politie bij het parket van de procureur des konings te Gent, die voor mijn onderzoek mogelijks interessant konden zijn, nog niet geïnventariseerd en voor consultatie beschikbaar.

- PK ANTW 2003 B, n° 390-406, Documentatie over diverse bewegingen en verenigingen, 1966-1970.

ARCHIEF VAN HET KONINKLIJK LEGERMUSEUM (Brussel)

Diverse bladen

- La Cité Nouvelle (1944-1947), dagblad.
- Libres (1946-), weekblad.
- La Nation Belge (1944-1956), dagblad.
- L'Occident (1946), dagblad.
- L'Occident (1946-) weekblad.
- VRAI (1944-), weekblad.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK (Brussel)

Diverse bladen

- De Laatste Kans (1950-1951), weekblad.
- De Nieuwe Gids (1947-1964), dagblad.
- Europe Magazine (1953-), weekblad.
- Front Patriotique (1953-), maandblad.
- La Cité Nouvelle (1944-), dagblad.
- La Nation Belge (1944-), dagblad.
- La Voix des Belges (1944), dagblad.
- Le Front National: Organe du Mouvement national belge contre le communisme (1936-), periodiek tijdschrift.
- Libres (1946-1948), weekblad.
- L'Occident (1946), dagblad.
- L'Unité Belge (1950-), weekblad.
- Pile ou Face. Organe du groupe G (1947-), halfmaandelijks blad.
- Septembre (1945-), tweemaandelijks tijdschrift.
- Vaderlands Front (1946-), maandblad.
- VRAI (1944-), weekblad.
- Action National (1924-1930), weekblad.
- Pour l'Autorité: Organe de la Lique de la jeunesse, tweemaandelijks blad.
- Le Phare Dimanche (1946-1971), weekblad.

PRIVE-ARCHIEF ETIENNE VERHOEYEN

- Brief van S. Menzies aan Paul-Henri Spaak, 27/1/1949, opgenomen als bijlage in het Belgisch Gladiorapport, "*Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal*

- inlichtingenwerk.*” Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991
- Brief van Paul-Henri Spaak aan sir Stewart Menzies, dd. 7 februari 1949, opgenomen als bijlage in het Belgisch Gladiorapport, “*Parlementair onderzoek met betrekking tot het bestaan in België van een clandestien internationaal inlichtingenwerk.*” Verslag namens de onderzoekscommissie uitgebracht door de heren Erdman en Hasquin, juni 1991
 - Vertrouwelijk document van de interne structuur van de Belgische militaire geheime dienst, s.l., s.d.,
 - Top secret document van de vergadering gehouden op 19 maart 1951 op het kabinet van de eerste minister Pholien, in aanwezigheid van de ministers van justitie en defensie, generaal Devijver, kolonel Mampuys, Walraevens van het ministerie van buitenlandse zaken, d’Aspremont Lynden kabinetsattaché van de eerste minister en Caeymaex van de staatsveiligheid
 - Brief van de eerste minister Van Houtte aan kolonel Lallemand, adjunct-administrateur van de staatsveiligheid Caeymaex, betreffende de 2de Section EMGA, dd. 31/3/1952 (Gladio)
 - Brief van Charles Poswick (adjunct-kabinetschef) aan kolonel Berben, dd. 19/6/1952 (Gladio)
 - Brief van Harold d’Aspremont Lynden (ministerie van defensie) aan kolonel De Greef, dd. 28/10/1952 (Gladio)
 - Document van kolonel “Western Union Clandistin Organization) betreffende Gladio, dd. 8/4/1958. (Gladio)
 - “*Church-Report*”. *Final Report of the Select Committee to Study Governmental Operations with Respect to Intelligence Activities*, US Senate, Washington, US Government Printing Office, deel IV, 1976.
 - “Gladio: Operation ‘Stay-Behind’- The Norse Connection”, in: *Searchlight*, januari 1991
 - Koedijk P., “De Koude Burgeroorlog in Nederland”, in: *Vrij Nederland*, 18 juli 1992, pp. 24-32.
 - Koedijk, P., “Gladio in Nederland”, in: *Vrij Nederland*, 25 januari, 1992, pp. 8-13
 - Koedijk, P., Dossier Gladio. Nederland was voorbereid op een nieuwe oorlog, in: *Vrij Nederland*, 11 juli 1992, pp. 32-37
 - Koedijk P., “De Koude Burgeroorlog in Nederland”, in: *Vrij Nederland*, 18/7/1992

STUDIECENTRUM OORLOG EN HEDENDAAGSE MAATSCHAPPIJ (SOMA) (Brussel)

- Directieven, circulaires en correspondentie van de Légion Nationale, 1940-1941, AA 163
- Résultats de l’enquête effectuée par MX (Kerkhofs) sur l’activité du baron de Launoit, AA 628/21
- Archief Léo Lejeune, 1915-1957, AA 756
- Documenten de Lilienfeld, 1944-1951, AA 757
- Deelarchief Maurice Lippens, 1940-1946, AA 774

- Documenten Raoul Richard, 1940-1945, AA 832
- Teksten, mémoire, commentaren Robert Capelle, 1940-1975, AA 1276
- Onderzoekscollectie André Moyen, 1922-1934, AA 1728
- Archief André Moyen, 1939-1949, AA 1959
- Onderzoekscollectie Etienne Verhoeyen, AA 1987
- Manuscript Eugène Mertens de Wilmars, AB 2338

CENTRALE BIBLIOTHEEK VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL (VUB)

- s.n., *Megève conference 19-21 April 1974: Bilderberg meetings*, s.l. 1974
- s.n., *Çesme conference, 25-27 April 1975: Bilderberg meetings*, s.l., 1975
- s.n., *Baden conference, 27-29 April 1979: Bilderberg meetings*, s.l., 1979
- s.n. *Bad Aachen conference, 18, 19 and 20 April 1980: Bilderberg meetings*, s.l., 1980

INTERNETBRONNEN

Bale J.M., “Rightwing Terrorists and the Extraparliamentary Left in Post World War 2 Europe: Collusion or Manipulation?”, in: *British Periodical Lobster Magazine*, n° 2, oktober 1989,

Beaudry P., *The Mennevee Documents on Synarchy*, Leesburg Virginia, 2005, boek 4, hoofdstuk 3

Blase, W., “The Council on Foreign Relations and the New World Order”, 21stcenturycicero.wordpress.com

Bosgra, S., « Operatie Phoenix in Irak ? », in: *Ravage*, 12-19 september 2003

Callil C., “Charles Maurras”, in: *New Statesman*, 9 april 2001
www.newstatesman.com/writers/carmen_callil.

Meysan T., « La Ligue anti-communiste mondiale, une internationale du crime », www.voltairenet.org, Réseaux de presse non-alignée, 12 mei 2004.

Nienhuys J.W., « Snuffelvliegtuigen », in : *Skepsis*, december 2001

Peters M., “The Bilderberg group and the project of European Unification”, in: *Lobster Magazine*, n° 32, december 1996

Van der Reijden, J., “Le Cercle and the struggle for the European continent”, in: *Project for the Exposure of Hidden Institutions: www.pehi.eu.*, geconsulteerd in 2006/2007.

Williams J. , Atlanticism : The Achilles' Heel of European Security, Self-Identity and Collective Will, in: *Red Pepper Archive*, geconsulteerd op 3 mei 2007.
<http://www.redpepper.org.uk/cularch/xatlant.html>

2. CONTEMPORAINE GESCHRIFTEN EN MEMOIRES

Ball, G., *The Past has Another Pattern*, New York, 1982

Ball, M.M., *NATO and the European union movement*, New York, 1959

Bernhard, H. (ed.), *Les papiers de Stresemann : six années de politique allemande*, Paris, Plon, 1932-33, vol. II

Bernard, H., *Jean del Marmol. Une grande figure de l'Armée Secrète*, Bruxelles, Pierre de Meyere, 1972

Bogaerts, Th., "Geschiedenis der Europese Beweging", in: *De Belgische Jeugd en de Europese problemen*, Brussel, 1952, pp. 9-22

Brzezinski, Z., *Between Two Ages*, London, 1970

Buchard, R., *Organisation Armée Secrète*, Paris, 1963, 2v

Colby W., *Honorable Men. My life in the CIA*, New York, 1978

Coudenhove-Kalergi, R., "Das paneuropäische Programm", in: *Paneuropa*, n° 2, 1924

Coudenhove-Kalergi, R., "Platons Staat und die Gegenwart", in: *Die Erde*, n° 2, 1919, pp. 42-47

Coudenhove-Kalergi, R., "Der anonyme Diktator", in: *Paneuropa*, n° 3

Coudenhove-Kalergi, R., "Wien", in: *Paneuropa*, n° 2, 1934

Coudenhove-Kalergi, R., *Eine Idee Eroberte Europa*, Wenen-Munchen-Basel, 1958

Coudenhove-Kalergi, R., *Krise der Weltanschauung*, Wien, 1923

Coudenhove-Kalergi, R., *Geschichte der Paneuropabewegung, 1922-1962*, Basel-Wenen, 1962,

Coudenhove-Kalergi, R., *Praktischer Idealismus*, Wien, 1925

Coudenhove-Kalergi, R., *Totaler Staat, Totaler Mensch*, Wien, 1925

- Curutchet, J.-M., *Je veux la tourmente*, Paris, 1973
- de Launay, J., *La Belgique à l'heure allemande. La guerre et l'occupation 1940-1945*, Brussel, 1977
- de Lovinfosse, G., *Au service du leurs Majestés*, Byblos, Brussel, 1974
- Gérard ; J., *Où va la France?*, Bruxelles, 1962
- Gérard, J. en Remy, R.A., *Léopold III se tait, nous parlons*, Bruxelles, 1983
- Godefroy, J.-C., *Antoine Pinay, Un Français comme les autres*, Paris, 1984
- Hoornaert, P., *Qu'est-ce que la Légion nationale ? Une doctrine, une foi, une organisation, une action*, Liège, 1935
- Howe, F.C., *Confession of a Monopolist*, Chicago, Chicago, 1906
- Hiller, K., Demokratie. Rede auf dem I. Paneuropa-Kongress, 3-6 oktober, 1926
- Labin, S., *Staline le terrible: Panorama de la Russie soviétique*, Paris, 1948
- Labin S., *Vie ou Mort du monde Libre*, Mesnil-sur-l'Estrée, 1961
- Lenin V., *Que faire? Les questions brûlantes de notre mouvement (1902)*, Moscou
- Maurras C., *Mes Idées Politiques*, Paris, 1937
- Monnet J., *Memoirs*, London, 1978
- Nietzsche, F., *Over nut en nadeel van geschiedenis voor het leven, tweede traktaat tegen de keer*, Historische uitgeverij, Groningen, 1983. Oorspronkelijk: *Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Leben, zweite unzeitgemässe Betrachtung*, 1874
- Nietzsche, F., *Also sprach Zarathustra, Ein Buch für Alle und Keinen*, Stuttgart, 1885
- Retinger, J., *Memoirs of an Eminence Grise*, Sussex, 1972
- Rockefeller, D., *Memoirs*, New York, 2002
- Schmitt, C., *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*, München, 1926
- Schmitt C., *Het begrip politiek*, Amsterdam, 2001
- von Habsburg Otto, *L'idée impériale. Histoire et avenir d'un ordre supranational*, Nancy, 1989

Van Overstraeten, R., *Albert I-Leopold III: vingt ans de politique militaire belge, 1920-1940*, Brugge, 1946

Wilson, W., *The New Freedom: A Call for the Emancipation of the Generous Energies of a People*, New York, 1913

3. SECUNDAIRE LITERATUUR

Aalders, G., *De Bilderberg-Conferenties. Organisatie en werkwijze van een geheim trans-Atlantisch netwerk*, Amsterdam, 2007

Aldrich R., *The hidden hand – Britain, America and Cold War Secret Intelligence*, London, 2001

Aldrich, R., “OSS, CIA and European Unity: the American Committee on United Europe (1948-1960)”, in: *Diplomacy and Statecraft*, t. 8, n° 1, 1997

Alexandre-Collier, A. en Jardin, X., *Anatomie des droites européennes*, Paris, 2004

Allen, G., *The Rockefeller File*, Seal Beach, 1975

Artigues, D., *l’Opus Dei en Espagne*, Paris, 1971

Aubourg, V., « Le groupe de Bilderberg et l’intégration européenne (1952-1965) », in: Dumoulin, M. (ed.), *Réseaux économiques et construction européenne*, Acte du colloque de Bruxelles organisé par l’Institut d’études européennes de l’Université catholique de Louvain et la Fundación Academie Europea de Yuste dans le cadre du projet SEGEL, 16-18 octobre 2002, Bruxelles, Euroclio n°29, 2004, pp. 411-429

Austin, R., “The conservative right and the far right in France: the search for power, 1934-1944”, in: Blinkhorn, M. (ed.), *Fascists and Conservatives. The radical right and the establishment in twentieth-century Europe*, Londen, 1990, pp. 176-199.

Badiou, A., *Le Siècle*, Paris, 2005

Balace, F., « Fascisme et catholicisme politique dans la Belgique francophone de l’entre deux guerres », in: *Handelingen van het 32ste Vlaamse filologencongres*, Leuven, 1979

Balace, F., « La droite belge et l’aide à Franco », in: *BTNG*, themanummer België en de Spaanse Burgeroorlog, XVIII, 1987

Balace, F., « Pierre Nothomb et les autres nationalistes belges », in : *Pierre Nothomb et le nationalisme Belge de 1914 à 1930*, Acte van het colloquium van de Académie Luxembourgeoise, Arlon, 1976

Balace, F., “Le Tournant des années soixante. De la droite réactionnaire à l’extrême droite révolutionnaire”, in: Balace, F. (ed.), *De l’avant à l’après guerre. L’extrême droite en Belgique Francophone*, Brussel, 1994, pp. 107-211

Balace ,F., « Plus royalistes que le roi? Les mouvements léopoldiste », in : Dujardin, V., Dumoulin, M. en Van Den Wijngaert, M., *Leopold III*, Bruxelles, 2001, pp. 252-301.

Balace, F. (ed.), *De l’avant à l’après guerre. L’extrême droite en Belgique Francophone*, Bruxelles, 1994

Balace, F. en Dupont, C., « Les ‘Anciens’ et le Roi. Facteurs de cohésion et de divergence 1946-1950 », in : *Bijdragen/Cahiers*, n° 9, 1985, pp. 129-130.

Balace, F. en Gotovitch, J., *De l’avant à l’après guerre. L’extrême droite en Belgique francophone*, Bruxelles, 1994

Francis Balace, *Psychologie de l’officier belge face à la défaite*, in: Actes du colloque d’histoire militaire belge, Bruxelles, 1981, pp. 339-361

Bale, J.M., “Rightwing Terrorists and the Extraparliamentary Left in Post World War 2 Europe: Collusion or Manipulation?”, in: *Britisch Periodical Lobster Magazine*, n° 2, oktober 1989

Ball, B., *The Past has Another Pattern*, New York, 1982

Barnes, J., *Iets aan te geven? Berichten uit Frankrijk*, Amsterdam, 2001

Barnes, T., « The secret cold war: the CIA and American Foreign Policy in Europe, 1946-1956, in: *The Historical Journal*, 1982, pp. 649-670

Barthel, C., « Emile Mayrisch et les dirigeants de l’Arbed entre la Belgique, la France et l’Allemagne. Rivalités et complicités (1918-1925) », in : Dumoulin, M. (ed.), *Réseaux économiques et construction européenne*, Acte du colloque de Bruxelles organisé par l’Institut d’études européennes de l’Université catholique de Louvain et la Fundación Academie Europea de Yuste dans le cadre du projet SEGEI, 16-18 octobre 2002, Bruxelles, Euroclio n°29, 2004, pp. 125-143

Baud, J., *Encyclopédie du renseignement et des Services Secrets*, Paris, 1997

Belgische Overzeese Biografie, VIIa, 1973

Bernard, H., *Jean del Marmol. Une grande figure de l’Armée Secrète*, Bruxelles, 1972,

Bernert, P., *SDECE Service 7*, Paris, 1980

- Berstein, S., *Démocraties, régimes autoritaires et totalitarismes au XXe siècle*, Paris, 1997
- Billig, M., *L'International raciste*, Maspéro, 1981
- Blinkhorn, M., *Democracy and Civil War in Spain, 1931-1939*, Londen-New York, 1988
- Blinkhorn, M., *Fascism and the Right in Europe, 1919-1945*, Londen-New York, 2000
- Blinkhorn, M. (ed.), *Fascists and Conservatives. The radical right and the establishment in twentieth-century Europe*, Londen, 1990
- Blum, W., *Killing Hope: VS Military and CIA interventions since World War II*, Maine, 1995
- Boehme, O., *Revolutie van rechts en intellectuelen in Vlaanderen tijdens het interbellum*, Leuven, 1999
- Boissevain, J., *Friends of Friends networks, manipulators and coalitions*, Oxford, 1974
- Booker C. and R. North, *The Great Deception. Can the European Union Survive?*, London, 2006
- Bourdrel, P., *La Cagoule: 30 ans de complots*, Verviers, 1986
- Brelaz M. (ed.), *Le 'dossier Léopold III' et autres documents sur la période de la seconde guerre mondiale*, Genève, 1989
- Brinkley, D. en Hackett, C., *Jean Monnet: The Path to European Unity*, London, 1991
- Bromberger, M., *Les Coulisses de l'Europe*, Paris, 1968.
- Brzezinski, Z., *Between Two Ages*, New York, 1970
- Brozzu-Gentile, J.-F., *l'Affaire Gladio*, Paris, 1994
- Burrin, P., *Fascism, nazism, autoritarism*, Paris, 2000
- Burleigh, M., *Earthly Powers*, Londen-New York, 2006
- Burnett, J.R. en Palmer, J.R., "Radical, liberal, conservative, reactionary: making them distinctions which distinguish", in: *Studies in Philosophy and Education*, 2004, volume 5, n° 2, pp. 225-244.
- Chabot, J.-L., *L'idée d'Europe unie de 1919 à 1939*, Grenoble, 1978

- Chairhoff, P., *Dossier B... comme barbouzes*, Paris, 1975
- Chebel d'Appollonia, A., *L'extrême droite en France. De Maurras à Le Pen*, Bruxelles, 1988
- Chenaux, P., *Une Europe Vaticane ? Entre le plan Marshall et les Traités de Rome*, Bruxelles, 1990
- Close, D., "Conservatism, authoritarianism and fascism in Greece, 1915-1945", in: Blinkhorn, M. (ed.), *Fascists and Conservatives*, London, 1990, pp. 200-217
- Cookridge, E.H., *Gehlen. Spy of the Century*, London, 1972
- Coolsaet, R., *België en zijn buitenlandse politiek. 1930-1990*, Leuven, 1998,
- Coglitore, M. (ed.), *La Notte dei Gladiatori. Omission e silenze della Repubblica*, Padova, 1992
- Coleman, J., *Conspirator's Hierarchy: The Story of the Committee of 300*, Carson City, 1992
- Collin, R., *The de Lorenzo Gambit: The Italian Coup Manque of 1964*, Beverly Hills, 1976
- Conway, M., *Collaboratie in België. Léon Degrelle en het Rexisme, 1940-1944*, Groot-Bijgaarden, 1994
- Conway, M., "Belgium", in: Buchanan, T. en Conway, M. (ed.), *Political Catholicism in Europe, 1918-1965*, Oxford, 1996, pp. 187-218
- Conway, M., *Catholic politics in Europe, 1918-1945*, Londen-New York, 1997
- Corson, W., *The Armies of Ignorance: The Rise of the American Intelligence Empire*, New York, 1977
- Christie, S., *Stefano Delle Chiaie*, London, 1984
- Dassetto F., « Quelques aspects d'une analyse sociologique des réseaux », in: Dumoulin, M. (ed.), *Réseaux économiques et construction européenne*, Acte du colloque de Bruxelles organisé par l'Institut d'études européennes de l'Université catholique de Louvain et la Fundación Academie Europea de Yuste dans le cadre du projet SEGEI, 16-18 octobre 2002, Brussel, Euroclio n°29, 2004, pp. 25-37
- Davies, N., *Europe*, London, 1997
- De Beuf, H., *Het Front de la Jeunesse, zondebok, privé-militie of... ?*, onuitgegeven licentiaatverhandeling, KULeuven, 1982
- De Bock, W. (ed.), *Extreem-rechts en de Staat*, Berchem, 1981

De Bock, W., “Dossier nr. 25.97.660-78 bij het parket te Brussel”, in: De Bock, W. (ed.), *Extreem-rechts en de staat*, Berchem, 1981, pp. 213-233.

De Bock, W., *De mooiste jaren van een generatie*, Berchem, 1982

Defoort, E., *Charles Maurras en de Action Française in België*, Brugge, 1978, 430 p.

De Jonghe, A., *Hitler en het politieke lot van België*, Antwerpen, 1972

de Launay J., *La Belgique à l'heure allemande. La guerre et l'occupation 1940-1945*, Bruxelles, 1977

Deloge, P., « Mars et Mercure, un lieu de rencontre entre les élites de l'Etat, de l'armée et de l'entreprise? », in: Dumoulin, D. (ed.), *Réseaux économiques et construction européenne*, Bruxelles, 2004, pp. 253-274

Deneckere, G., Het ‘rode gevaar’ tijdens het interbellum., in: *Brood en Rozen*, 1994 , pp. 49-65

Deneckere, G. en De Wever, B. (ed.), *Geschiedenis maken. Liber Amicorum Herman Balthazar*, Gent, 2003

De Schryver, R., *Historiografie. Vijfentwintig eeuwen geschiedschrijving van West-Europa*, Leuven, 1997

De Witte, L., *De moord op Lumumba*, Leuven, 1999

Dey, T.R., *Who's running America? Institutional Leadership in the United States*, Prentice Hall, 1976

Domhoff, W., *The higher circles, 1970; Our Global Neighbourhood*, Oxford, 1995

Dossogne, F., *Le Nouvel Europe Magazine. Monographie d'un mensuel de Droite*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, ULB, Brussel, 1975

Ducarme, B., “Le financement de la résistance armée en Belgique. 1940-1944”, in: *CRISP*, n° 476-477, 10 april 1970

Duchatelet, G., *Les Services de Renseignement en Belgique (1940-1945)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Ecole Royale Militaire, 97° promotion, s.d.

Duchenne, G., « L'idée d'Europe en Belgique dans l'entre-deux-guerres (1919-1939) », in: Dumoulin, M., Duchenne, G. en Van Laer, A. (ed.), *La Belgique, les petits Etats et la construction européenne*, Presses Universitaires Européennes, Bruxelles, 2003, pp. 39-57.

Duchenne, G., *Visions et projets belges pour l'Europe. De la belle époque aux traités de Rome (1900-1957)*, Brussel, Euroclio n° 22, 2001

Duchenne, G., "Les ambitions et les stratégies européennes d'un Petit Etat. Le cas de la Belgique des années 1920 aux années 1950 », in: Bruneteau, B. et Cassis, Y. (ed.), *L'Europe communautaire au défi de la hiérarchie*, Brussel-New York, Euroclio n° 32, pp. 97-121.

Dujardin, V., *Pierre Harmel*, Bruxelles, 2004

Dujardin, V. en Dumoulin, M., *Paul van Zeeland (1893-1973)*, Bruxelles, 1997

Dujardin V., Dumoulin, M. en Van Den Wijngaert, M., *Leopold III*, Bruxelles

Dumont, S., "Het klavertje vier van de CEPIC", in: De Bock, W. (ed.), *Extreem rechts en de staat*, Berchem, 1981, pp. 125-139

Dumont, S., *Les Mercenaires*, Berchem, 1983

Dumoulin, M., « Les débuts de la Ligue européenne de Coopération économique (1946-1949) », in : *Res Publica*, n° 1, 1987, pp. 99-118

Dumoulin, M. (ed.), *Réseaux économiques et construction européenne*, Acte du colloque de Bruxelles organisé par l'Institut d'études européennes de l'Université catholique de Louvain et la Fundación Academie Europea de Yuste dans le cadre du projet SEGEI, 16-18 octobre 2002, Euroclio n°29, 2004

Dumoulin, M., « La Ligue européenne de coopération économique. 1946-1954 », in: Dumoulin, M., Girault, R. en Trausch, G., *L'Europe du Patronat*, Berlin, 1993

Dumoulin, M., *Spaak*, Brussel, 1999

Dumoulin, M., Duchenne, G. en Van Laer, A. (ed.), *La Belgique, les petits Etats et la construction européenne*, Bruxelles, 2003

Dumoulin, D., Girault, R. en Trausch, G., *L'Europe du Patronat*, Berlin, 1993

Dunnage, J., "Inhibiting Democracy in Post-War Italy: The Police Forces, 1943-48", in: *Italian Studies*, 51, 1996

Dupont, C., *Les mouvements Leopoldistes 1945-1950, organisation et action*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Université de Liège, 1984

Ellis, C.D., *Wall Street People*, New-Jersey, vol. II, 2003

Erickson, B., Social Networks and History, in: *Historical Methods*, 30, 1997, pp. 149-158.

Estulin, D., *De ware geschiedenis van de Bilderbergconferentie*, Utrecht, 2007

Etzold, T.H. en Gaddis, J.L., *Containment: Documents on American Policy and strategy 1945-1950*, New York, 1978

- Faenza, R., *Il malaffare. Dall'America di Kennedy all'Italia, a Cuba, al Vietnam*, Milano, 1978
- Faligot, R. en Kaufer, R., *Les Maitres Espions. Histoire Mondiale du Renseignement. Tome 2. De la Guère Froide à nos Jours*, Paris, 1994
- Faligot, R. en Krop, P., *La Piscine. Les Services Secrets Français, 1944-1984*, Paris, 1985
- Flemming, D.F., *The Cold War and its origins, 1917-1960*, New York, 1961
- Fleury, A., « Coudenhove-Kalergi, la Société des Nations, et l'URSS », in: Narinski, M. (ed.), *L'URSS et l'Europe dan les années 20*, Paris, 2000
- Frommelt, R., *Panuropa oder Mitteleuropa: Einigungsbestrebungen im Kalkül deutscher Wirtschaft und Politik 1925/1933*, Stuttgart, 1977
- Funabashi, Y., Oksenberg, M. en Weiss, H., *An emerging China in a World of interdependence: a report to the Trilateral Commission*, New York, 1994
- Gallagher, T., “Conservatism, dictatorship and fascism in Portugal, 1914-1945, in: Blinkhorn, M. (ed.), *Fascists and Conservatives. The radical right and the establishment in twentieth-century Europe*, Londen, 1990, pp. 157-175
- Gallagher, T., “Portugal”, in: Conway, M. (ed.), *Political Catholicism in Europe, 1918-1965*, Oxford, 1996, pp. 129-155
- Ganser, D., *NATO's secret armies. Operation Gladio and Terrorism in Western Europe*, London-New York, 2005
- Gentile, E., “Fascisme, totalitarianism and political religion: definitions and critical reflections on criticism of an interpretation”, in: *Totalitarian movements and political religions*, vol. 5, n° 3, winter 2004, pp. 226-375
- Gérard-Libois, J., “1950: L'effacement de Léopold III. Tempête au PSC-CVP”, in: *CRISP*, n° 1169-1170, 1987
- Gérard-Libois, J. en Gotovitch, J., *L'An 40. La Belgique occupée*, Bruxelles, 1971
- Gérard-Libois, J. en Gotovitch, J., “Léopold III: le non-retour”, in: *CRISP*, n° 1010, 7 oktober 1983
- Gérard-Libois, J. en Gotovitch, J., “Léopold III: le non-retour”, in: *CRISP*, n° 1010, 7 oktober 1983
- Ginzburg, C., « Sporen », in: Ginzburg, C., *Omweg als methode. Essays over verborgen geschiedenissen, kunst en maatschappelijke herinnering*, Nijmegen, 1988, pp. 242-243.

- Gossweiler, K., *Hitler: een onstuitbare opgang? Opstellen over het fascisme*, Berchem, 2006
- Gotovitch, J., « La Peur du rouge dans les dossiers de la justice belge: la signification du procès de 1923 », in: Delwit, P. en Gotovitch, J., *La peur du rouge*, Brussel, 1996
- Gotovitch, J., *Du rouge au tricolore. Les communistes belges de 1939 à 1944*, Bruxelles, 1992
- Gotovitch, J., « l'Opinion et le Roi, 1940-1944 », in: *Res Publica*, n°1, 1978
- Grosbois, T., « Le rôle de quelques réseaux dans la stratégie européenne des multinationales », in: Dumoulin, M. (ed.), *Réseaux économiques et construction européenne*, Acte du colloque de Bruxelles organisé par l'Institut d'études européennes de l'Université catholique de Louvain et la Fundación Academia Europea de Yuste dans le cadre du projet SEGEI, 16-18 octobre 2002, Bruxelles, Euroclio n°29, 2004
- « Groupement de droite à vocation d'étude ou de pression en matière de politique extérieure », in: *CRISP*, 1964, n° 252
- Guyatt, D.G., « The Pinay Circle. An Invisible Power Network », in: *NEXUS*, augustus-september, 1996, pp. 11-14
- Haffner, S., *Het verhaal van een Duitser. 1914-1933*, Amsterdam, 2001
- Harper, J.L., *America and the Reconstruction of Italy, 1945-1948*, London, 1986
- Hellman, J., *The Communitarian Third Way. Alexandre Marc's Ordre Nouveau, 1930-2000*, Montreal, 2002
- Hobsbawm, E., *Een eeuw van uitersten. De twintigste eeuw 1914-1991*, Utrecht, 1994
- Hutchison, R., *Their Kingdom come. Inside the secret world of Opus Dei*, New York, 1999
- Igel, R., *Andreotti. Politik Zwischen Geheimdienst und Mafia*, München, 1997
- James, H. en Tanner, J., *Enterprise in the period of fascism in Europe*, Aldershot, 2002
- Kaku, M. en Axelrol, D., *Win the nuclear war. The Pentagon's Secret War Plans*, Boston, 1987
- Kedward, R., *Occupied France. Collaboration and Resistance 1940-1944*, London, 1985
- King, P. and Bosco, A. (ed.), *A Constitution for Europe*, London, 1991

Koch, E. en Schröm, O., *Deckname Aginter. Die Geschichte einer faschistischen Terror Organisation*, onuitgegeven essay, s.d.

Kurgan-Van Hentenrijk, G. (e.a.), *Dictionnaire des Patrons en Belgique: les hommes, les entreprises, les réseaux*, Bruxelles, 1996

Lagrou, P., “Verzet en naoorlogse politiek”, in: Huyse, L. en Hoflack, K. (ed.) *De democratie heruitgevonden. Oud en nieuw in politiek België, 1944-1950*, Leuven, 1995, pp. 45-68

Lagrou, P., *The legacy of nazi occupation. Patriotic memory and national recovery in western Europe, 1945-1965*, Cambridge, 2000

Lamberts, E., *The Black International 1870-1878: the Holy See and militant Catholicism in Europe/L'Internationale noire 1870-1878: le Saint-Siège et le catholicisme militant en Europe*, Louvain, 2002

Lapierre, J.-P., « Puissance et rayonnement de l'Opus Dei », in: *Revue politique et parlementaire*, Paris, 1965

Laptos, J. en Barcik, S., « Le Benelux vu par les Polonais de l'émigration », in: Dumoulin, M., Duchenne, G. en Van Laer, A. (ed.), *La Belgique, les petits Etats et la construction européenne*, Bruxelles, 2003, pp. 231-245

Laurent, S., *Archives "secrètes", secrets d'archives?: l'historien et l'archiviste face aux archives sensibles*, Paris, 2003

Lee, M., *The Beast Reawakens*, Boston, 1997

Legros, F., “CEPIC, NEM, F.J. ...: één politieke lijn”, in: De Bock, W. (ed.), *Extreem-rechts en de staat*, Berchem, 1981, pp. 173-211

Lemieux, V., *Les réseaux d'acteurs sociaux*, Paris, 1999

Lenin, V., *Het imperialisme als hoogste stadium van het kapitalisme*, Amsterdam, 1978 (oorspronkelijk door Lenin geschreven in 1917)

“Les groupements pour la défense des belges d'Afrique », in: *CRISP*, juli 1960, n° 74, annex II

Lipgens, W., *A History of European Integration*, Oxford, 1982, vol. II

Lucianus, *Hoe word ik een goed historicus*, vertaald door G.H. De Vries, Amsterdam, 2007

Luyten, D., *Ideologisch debat en politieke strijd over het corporatisme tijdens het interbellum in België*, Brussel, 1996

Luyten, D., “Het katholiek patronaat en het korporatisme in de jaren dertig en tijdens de bezetting”, in: *Bijdragen-Cahiers*, 1990, pp. 201-251

- Luyten, D., “Het Centrum Lippens : een Belgische Nieuwe Orde in een nazistisch Europa ?”, in: *Revue de Philologie et d’Histoire*, 71, 1993
- Luyten, D., “Politiek corporatisme en de crisis van de liberale ideologie, 1920-1944, in: *BTNG*, XXIV, pp. 107-184
- Mabille, X., Tulkens, C. en Vincent, A., *La Société Générale de Belgique, 1822-1997. Le pouvoir d’un groupe à travers l’histoire*, Bruxelles, 1997
- Mahy, M., *Introduction aux relations belgo-soviétiques, 1935-1939*, onuitgegeven licentiaatverhandeling, UCL, 1985
- McMillan, J.F., “France”, in: Buchanan, T. en Conway, M. (ed.), *Political Catholicism in Europe, 1918-1965*, Oxford, 1996, pp. 34-68
- « Mouvements et groupements européens », in : *CRISP*, 27 september 1968, n° 416-417
- « Nouvelles formes et tendances d’extrême-droite en Belgique », in: *CRISP*, 16 februari 1962, n° 140
- Onno, J., *L’extrême droite et la Ve République*, Paris, 2005
- Palmer, I., *Think tanks and power in foreign policy : a comparative study of the role and influence of the Council on Foreign Relations and the Royal Institute of International Affairs, 1939-1945*, New York, 2004
- Paxton, R., *The anatomy of fascism*, New York, 2004
- Payne, S.G., *A history of fascism, 1914-1945*, Wisconsin, 1995
- Péan, P., *V. Enquête sur l’affaire des « avions renifleurs » et ses ramifications proches ou lointaines*, Paris, 1984
- Pegg, C., *Evolution of the European Idea, 1914-1932*, London, 1983
- Petö, A. en Schrijvers, K., “The theatre of historical sources. Some methodological problems in analysing the Post War II extreme rightwing movement in Belgium and in Hungary”, in: Waaldijk, B. (ed.), *Professions and Social Identities. New European historical research on work, gender and society*, Pisa University Press, 2006, pp. 39-62
- Piendl, M., *Das Fürstliche Haus Thurn und Taxis*, Regensburg, 1980
- Porch, D., *The French Secret Services: From Dreyfus Affair to the Gulf War*, New York, 1995
- Preston, P., “Populism and parasitism: the Falange and the Spanish establishment 1939-1975, in: Blinkhorn, M. (ed.), *Fascists and Conservatives. The radical right and the establishment in twentieth-century Europe*, Londen, 1990, pp. 138- 156.

Rice-Maximin, E., *Accommodation and Resistance: The French Left, Indochina and the Cold War 1944-1954*, New York, 1986

Pollard, J., "Italy", in: Buchanan, T. en Conway, M. (ed.), *Political Catholicism in Europe, 1918-1965*, Oxford, 1996, pp. 69-96

Jan Puype, *De elite van België*, Leuven, 2004

Rebattet, F.X., *The European Movement, 1945-1953*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Oxford University, Oxford, 1962

Rijkens, P., *Handel en Wandel*, Rotterdam, 1965

Riste, O., *The Norwegian Intelligence Services 1945-1970*, London, 1999

Roswell Palmer, R., Colton, J. en Kramer, L., *A History of the Modern World*, New York-Boston, 2002

Ruby, M., *La Contre Résistance à Lyon, 1940-1944*, Paris, 1981

Saint-Gille, A.-M., *La Paneurope. Un débat d'idée dans l'entre-deux-guerre*, Paris, 2003

Sciascia, L., *De Zaak Aldo Moro*, Antwerpen, 1978

Schrijvers, K., *De artsenstaking van 1964. Een studie van een conflict tussen twee elite*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, UGent, Gent, 2002

Simpson, C., *Blowback: America's Recruitment of Nazi's and its Effects on the Cold War*, Londen, 1988

Sklar, H., *Trilateralism, The Trilateral Commission and Elite Planning for World Management*, Boston, 1980

Spence, R.B., *Trust no one*, Los Angeles, 2002

Stafford, D., *Britain and European Resistance, 1940-1945*, Oxford, 1980,

Stengers, J., « La Droite en Belgique avant 1940 », in: *CRISP*, 1970, n° 468-469

Stengers, J. en Kurgan-van Hentenryk, G., *André De Staercke. Memoires. Over het regentschap en de Koningskwesitie*, Tielt, 2003

Stone, L., "Prosopography", in: *Daedalus*, 1971, pp. 46-79

Strubbe, F., *Geheime Oorlog*, Tielt, 1992

Sutton, A., *Wall Street and the Rise of Hitler*, New York, 1976

Sutton, A., *Wall Street and The Bolshevik Revolution*, New York, 1974

Taguieff, P.-A., *La foire aux illuminés. Esotérisme, théorie du complot, extrémisme*, Paris, 2005

Theunissen, P., *1950 : ontknoping van de koningskwestie*, Antwerpen, 1984

Van den Wijngaert, M. (ed.), *België tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Antwerpen, 2004

Van den Wijngaert, M. , « La politique du moindre mal: la politique du Comité des Secrétaires Généraux en Belgique sous l'occupation allemande, 1940-1944 », in: Dejonghe, E. (ed.), *L'Occupation en France et en Belgique 1940-1944. Actes du colloque de Lille 16-18 avril, 1985*, Villeneuve d'Ascq Cédex, 1987/'88, 2 vol. 8°, pp. 63-72

Van den Wijngaert, M., "De Monarchie", in: Witte, E. en Meynen, A. (red.), *De geschiedenis van België na 1945*, Antwerpen, 2006, p. 425-454

Van de Vijver, H., Van Doorslaer, R. en Verhoeyen, E., *Het Verzet, II*, Kapellen, 1988

Van Doorslaer, R. en Verhoeyen, E., *De moord op Lahaut: het communisme als binnenlandse vijand*, Leuven, 1985

Van Doorslaer, R., "Gebruikt verleden. De politieke nalatenschap van de Tweede Wereldoorlog in België 1945-2000", in: Deneckere, G. en De Wever, B. (ed.), *Geschiedenis maken. Liber Amicorum Herman Balthazar*, Gent, 2003, pp. 227-249

Van Doorslaer, R. (red.), *Gewillig België. Overheid en jodenvervolgning tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Antwerpen/Amsterdam, 2007

Van Haver, G., *Onmacht der Verdeelden. Katholieken in Vlaanderen tussen democratie en fascisme*, Berchem, 1983

Velaers, J. en Van Goethem, H., *Leopold III. De Koning, het land, de oorlog*, Tielt, 2001

Verbruggen, C., *Een sociale geschiedenis van het schrijverschap tijdens de Belgische belle époque*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Universiteit Gent, 2007

Verhoeyen, E., « Les grands industriels belges entre collaboration et résistance: le moindre mal », in: *Bijdragen-Cahiers*, 1986, 9, pp. 57-115

Verhoeyen, E., « Enkele beschouwingen rond de houding van de Belgische industriëlen tijdens de Tweede Wereldoorlog », in : *BTNG*, 1978, pp. 259-288

Verhoeyen, E., « l'Extrême droite en Belgique (I) », in : *CRISP*, n° 642-643, 1974

- Verhoeyen, E., «François De Kinder, messenger auprès du Roi», in : *Bijdragen/Cahiers*, n° 17, december 1985, pp. 87-102
- Verhoeyen, E. en Uytterhaegen, F., *De Kreeft met de Zwarte Scharen. 50 jaar rechts en uiterst rechts in België*, Gent, 1981
- Vincent, M., “Spanje”, in: Buchanan, T. en Conway, M. (ed.), *Political Catholicism in Europe, 1918-1965*, Oxford, 1996, pp. 97-128
- Wall, I., *The United States and the making of Postwar France, 1945-1954*, Cambridge, 1991
- Wall, I., “Jean Monnet, the United States and the French Economic Plan”, in: Brinkley, D. and Hackett, C., *Jean Monnet: The Path to European Unity*, London, 1991, pp. 86-113
- Walsh, M., *Opus Dei. An investigation into the Powerful, Secretive society within the catholic Church*, San Fransisco, 1991
- White, C., *The new Dark Age conspiracy*, New York, 1980
- Willan, P., *Puppetmasters: The Political Use of Terrorism in Italy*, London, 1991
- Willems, J. (ed.), *Gladio*, Berchem, 1991
- Wipperman, W., *Faschismustheorien. Zum Stand der gegenwärtigen Diskussion*, Darmstadt, 1989
- Witte, E., Craeybeckx, J. en Meynen, A., *Politieke Geschiedenis van België, van 1830 tot heden*, Brussel, 1997
- Witte, E. en Meynen, A. (red.), *De geschiedenis van België na 1945*, Antwerpen, 2006
- Wormser, R., *Foundations: their power and influence*, Sevierville, 1993
- Ynfante, J., *La Prodigiosa aventura del Opus Dei – Génesis y desarrollo de la Santa Mafia*, Paris, 1970
- Ziegerhofer-Prettenthaler, A., *Botschafter Europas. Richard Nikolaus Coudenhove-Kalergi und die Paneuropa-Bewegung in den zwanziger und dreissiger Jahren*, Wien-Köln-Weimar, 2004
- Zizek, S., *Welkom in de woestijn van de werkelijkheid*, Amsterdam, 2005